ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
1
ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI
1er AOUT
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, rue de Trévise - PARIS (9e
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·478
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.478

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ՅԱՌԱՋ»ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՒԵՕԹԸ ՏԱՐԵԿԱՆ

Ներկայ զարու քսանական թուականները զարձակէա մը կազմեցին Հայոց ժամանակակից պատմութեան մէջ։

Մէկը միւսէն աւելի աղիտաբեր դէպքեր իրարու յաջորդեցին՝ Հայութիւնը արմատախիլ ընելով իր հայրենի զարաւոր բոյներէն։

Հայաստանի խորհրդայնացումը (1920 Դեկտ. 2ին), Կիլիկիոյ պարպումը (1921ի աշնանամերջին), Իզմիրի ազէտը (1922 Սեպտեմբերին), հուսկ ուրեմն յաղթական դաշնակիցներու անվերադունակ հեռացումը Պոլսէն (1923ի զարնան) աշխարհի չորս հովերուն ցրուեցին Մեծ Եղեռնէն հրաշքով ազատած հայ բեկորները։

Խորհրդային Հայաստան ամուր վանքած ըլլալով իր զաւակները, անոնք, անպաշտպան մնացած Հայեր իրենց գլխուն ճարը նայեցան, ապաստան փնտռելով հոն՝ ուր կը կարծէին թէ կեանքի ապահովութեան հետ պիտի կրնային ճարել նաեւ ապրուստի միջոցներ։

Այդպէս է, որ կէս զար առաջ, Ֆրանսայի հայկական հին փոքր գաղութը մէկ օրէն միւսը զիմագիծ փոխեց։ Ամէն կողմէ Հայեր խուժեցին այս հիւրընկալ երկիրը։

1925 Օգոստոսին երեսուն ամսու էր Ֆրանսայի նոր գաղութը, որ Մարսէյլէն մինչեւ Փարիզ չուրջ 50·000ի քանակ մը կը ներկայացնէր։

Տեղական լեզուին, օրէնքներուն, աշխատանքի պայմաններուն, բարքերուն ու սովորութեանց անծանօթ մեր հայրենակիցները կը կարօտէին առաջնորդի մը, զեկավարի մը, որ ճամբայ ցոյց տար զաղթականներուն։

Քառասունեւեօթը տարի առաջ այդ դերը ստանձնեց Յառաջ, առանց զրամագլուխի եւ եկամուտի ապահով միջոցներու։

Շաւարշ Միսաքեանի եւ իր քանի մը անմիջական զործակիցներու զոհողութեան ոգին է, որ յաղթեց բոլոր դժուարութեանց։

Փարիզի 13րդ թաղամասի փոքրիկ փողոցի թիւ 65 հնամենի չէնքին զետնայարկը առանց պատուհանի երկու մութ ու խոնաւ սենեակներ կը կազմէին հին գաղութի վերաբնակներէն՝ Զմչկածագցի կարապետ Յ. Ներսէսեանի աղքատիկ տան պարանը, որ ո՛չ մէկ յարմարութիւն ունէր թերթ ապելու։

Բեթզեհէմի մսուրը յիշեցնող այդ անշուք խուցերուն մէջ է, որ լոյս աշխարհ եկաւ երկրօրեայ Յառաջը, ամէն երկունքէ մը վերջ։

Իր երեւումը առաջին օրէն իսկ մեծ խանդավառութեամբ ողջունուեցաւ։ Ընկերներ սիրայօժար կուզային տպարան՝ թերթ ծալելու, հասցէ զրելու եւ այլ սեւ աշխատանքներ կատարելու։

«Ամբաղրատուն»ը կը բազկանար մուտքի զրան երկու կողմը կէս մեթր լայնքով երկու սեղանէ եւ երկու աթոռէ տախտակով մը զատուած վարչութեան բաժինէն։

Յաճախ կը տիպուէինք ոտքի վրայ ամբաղրել թերթը։

Երեք ամիս վերջ փոխադրուեցանք «Մասիս» տպարանը, ուր առաջին յարկին վրայ վարչութիւն եւ ամբաղրութիւն առանձին փոքր սենեակներ ունէին։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՋԻՆԱԿԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

—0—

ՆՈՐ ՅԱՋՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տասը ամիս եռքն է միայն որ Մաօ Ձէ Թունկ կը սկսի պատմել իր զինակիցին եւ մտերիմին՝ Լին Փիաոյի մահուան պարագաները։

Այլեւս յստակ է որ Լին Փիաօ, որ կոչուած էր յաջորդելու Մաոյի, զլուխը դանուած է դաւի մը։ Յատկանշական է սակայն թէ ինչո՞ւ յանկարծ այս միջոցին երեւան կը հանուին դանազան մանրամասնութիւնները, ամիսներու լռութենէ եռք։ Կը թուի թէ փեքինի վճռական որոշումներու նախօրեակին կը դանուի եւ պատեհ նկատուած է հիմա երեւան հանել ինչ որ կը վերաբերի Լին Փիաոյի եւ անոր մեղսակիցներուն, որպէսզի նախ այդ հարցը հրապարակէն վերնայ։

Այսօր Զինաստանի բացարձակ տէրերն են՝ Մաօ եւ Շու–Էն–Լայ եւ պիտի ձեռնարկեն նոր կարզադրութիւններու բանակին եւ կուսակցութեան մէջ։ Մաքրագործուած են Լին Փիաօ եւ անոր զլխաւոր մեղսակիցը, որու անունը նոր կը հրապարակուի՝ Շէն Փօ–Թա։ Ամբիջական կանխին մէջ Պաշտպանութեան նախարար կը նշանակուի (իրրեւ յաջորդ Լին Փիաոյի) մառեշալ Իէն Շէն եղնկ, որ 73 տարեկան է եւ «հին ընկերներէն» Մաոյի։ Կոմպնակից է նաեւ Շու–Էն–Լայի եւ մասնակցած է Նիքսընի հետ խօսակցութեանց։ Այս ամբողջը կը ձգտին, ըստ զէտերու, ամբապնդել ներկայ դիծը։ Հաւանական կը նկատուի նաեւ որ այլ որոշումներ ալ տրուին լեցնելու համար այն պարապները զոր ձգած է Լին Փիաոյի խնդիրը։ Արդարեւ, ներկայիս քաղաքական Բիւրոյի հերթական կոմիտէն միայն երկու անդամ ունի, հինգի վրայ։ Եւ այս պատճառով փեքինի մէջ կը խօսուի կեդրոնական կոմիտէի լիակատար նիստի մը մասին, նոյնիսկ՝ կուսակցական համագումարի։

Գալով «զաւազրներուն» ասոնց զլխաւորը ծանօթ է, քանի Լին Փիաօ կոչուած էր յաջորդելու Մաոյի։ Իրեն օգնած է Շէն Փօ–Թա, որ կուսակցական նուիրապետութեան մէջ չորրորդ տեղը կը զբաւէր։ Շէն Փօ–Թա 1940էն ի վեր վարչակարգին զլխաւոր զաղափարախօսներէն էր եւ միշտ առաջին դիրքի վրայ էր քաղաքական մարդին մէջ։ Մեծ դեր խաղացած է «մշակութային յեղափոխութեան» առեն եւ ուշադրութիւն զրաւած է մանաւանդ այն տեղեկագրով ուր կը պարզէր, որոշ ինքնատիպ մեկնարանութեամբ անդուլա, թէ ի՞նչ բերած է Մաօ մարքսլենինեան վարդապետութեան։ Հեղինակ – ակ դարձած էր ձախադաչա հոսանքին պարագլուխը եւ 1969ին էր, կուսակցութեան 9րդ համագումարին որ մուտք կը զործէր Քաղաքական Բիւրոյի հերթական կոմիտէէն ներս։

Ըստ երեւոյթին, չատ չէ մնացած քանի որ այսօր կը յայտնուի թէ 1970 Օգոստոս – Սեպտեմբերի նիստին է որ վտարուած է։ Կ'ամբաստանուէր ծայրայեղ – ձախակաչա զաղափարներու համար։ Չոս է որ կը սկսի իր «զաւազրական» չրջանը։ Եւ պարզ է որ սկիզբէն պայքարը սկսած է իրենց դէմ բայց ոչ միանարար։ Նախ կղզիացուցած են Լին Փիաօն, որու համար կ'ըսուի նոյնիսկ թէ փորձած է պետութեան զեկավար զառնալ բայց փորձերը ձախողած են։ Ամէն եռք փորձած է բռնի հասնիլ իր նպատակին։ Կարզ մը աղբիւրներու համաձայն մտածած է մինչեւ իսկ Մաօն սպաննել եւ այդ առեն բոլորովին զիմակազերծ եղած է, ու պարտուած փորձած է — ըստ պաշտօնական բացատրութեան — զէպի Խորհ. Միութիւն փախիլ եւ օդանաւը ճգմուած է արտաքին Մոնկոլիա 1971 Սեպտեմբեր 12էն 13ի զիշերը։

Բոլորը համամիտ չեն անշուշտ «արկածի» այս բացատրութեան եւ կ'ըսեն թէ այս պատմութիւնը չինուած է հաւատացնել տալու համար թէ Մաօ ըսպաննած չէ իր «ընկերն ու յաջորդը»։ Մնաց որ մահուան պայմանները այնքան ալ կարեւոր չեն բաղդատմամբ այն տագնապին զոր ապրած է Զինաստան։ Մաոլն ալ կը սկսի արտայայտուիլ եւ «ժողովուրդին Օրաթերթը» կ'ակնարկէ արդէն «չին Տրոցկի»ին, որ հաւանական ոխակումը զառնայ Լին Փիաոյի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԱՆՍԱՅԻ մէջ զատաւարութիւնները կը չարունակուին եւ ասոնց չարքին սկսած է զատուիլ Միլան Հուէպլը, որ կուսակցութեան զլխորդին տնօրէնն էր Տուպ–չէքի օրով։ Բողոքները կը չարունակուին ամէն կողմէ բայց Փրանսայի զեկավարները որոշած են կարեւորութիւն չտալ ոչ հանրային կարծիքի ոչ ալ օտարներու կարծիքին։ Ռուտէ Պրաւօ կը զրէ «Տեղի պիտի չտանք քաղքենի զրպարտութիւններուն»։ Չատանաբար այս քաղքենիներուն մէջն է նաեւ Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութիւնը, որու Քաղաքական Բիւրոյի հաղորդադրութիւնը կը չեշտէր բացասական բնոյթը այս զատաւարութիւններուն։ Ցանուն Ֆրանսայի ընկերվարականներուն եւ իր անունին, հեռագիր մը զրկած է Ֆ. Միթերան չէի Հանրապետութեան նախագահին, մաղթելով որ «երկրին պատմական եւ ժողովրդավար աւանդութիւնները ներչնչեն ներկայ կացութիւնը»։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ բանակի 20 հազար զին–ուորներ սկսան, երկուչաբթի առաւօտ կանուխ, զրաւել Իրլանտայի զլխաւոր քաղաքներուն այն չրջանները ուր Իրլանտական Ցեղափոխական բանակը (Իոա) առն–ատեղ եղած է։

«ԻՆԹԵՐՆԷՇՆԼ ՀԵՐԱԼԴ ԹՐԻԲիՒՆ»Ը արձագանգ կը հանդիսանայ տեսակցութեան մը, զոր նախագահ Սատաթ տուած է Նիուզուիքի տնօրէնն՝ Արնօ տը Պորչկրաւվ։ Սատաթ կ'ըսէ թէ իշխանութեան զլուխն անցնելէն ի վեր մէկ հանգիստ օր չէ ապրած առանց վէճ ունենալու Ռուսերուն հետ։ Ռուսերը երբեք վստահութիւն չեն ունեցած վրաս, կ'ըսէ Սատաթ, դիս «Ամերիկացիներուն մարդը» նկատած են։

ԵԳիպտոսի ՆԱԽԱԳԱՀը Սատաթ Թոպրուքի մէջ կը տեսնուի Խատաֆիի հետ, որ կ'ուզէ միանալ Եգիպտոսի։ Սատաթ, որ ներքին հարցեր ունի, կը փորձէ համոզել Խատաֆին որ այդ քայլերը առայժմ յետաձգուին։

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴի մեկնումները տարած – ուեցան չորս օրուան վրայ բայց խճողում եւ արկած պակաս չեղան։ Խճողուած էր մանաւանդ սպանական սահմանագլուխը։ Արկածներու առաջին եւ դժբախտաբար առժամեայ հաշուեկշիռի մը համաձայն 91 մեռեալ կար, երկուչաբթի առաւօտ եւ 587 վիրաւոր որոնց՝ 248ը՝ չատ ծանրօրէն։ Մեռած է նաեւ Գերապայծառ Պրեհէյէ, Քահորի եպիսկոպոս, որ ծառի մը դէմ ճգմուած է իր կառքով, զոր լինք կը վարէր։

ՁԱՏՐԱԿի ախոյեանութեան մրցումը նոր ընդհատում մը ունեցաւ, այս անգամ Սպասկիի զիմումով, որ յետաձգել տըուաւ 9րդ խաղը։ Խորհրդային ախոյեանը առողջական պատճառ կուտայ, կ'ըսէ նոյնիսկ թէ Ֆիչէր զինքը հիպնոսացուցած է…։

ՓԱՐԻԶի մէջ կառքերու արագութիւնը կրնայ պատճառ զառնալ որ վարելու արտօնութիւնը առնուի նոյնիսկ եթէ արագութիւնը վտանգաւոր կացութիւն չէ ըստեղծած։ Արտօնուած առաւելագոյն արագութիւնն է՝ ժամակաս 60 քիլոմեթր։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅէն եօթը հոգի Արեւմտեան Գերմանիա փախուստ տուին։

ՍՈՒՏԱՆ վերահաստատեց իր դիւանադիտական յարաբերութիւնները Մ. Նահանգներու հետ։ Խզումը կը տեւէր հինգ տարիէ ի վեր։

ՅՈՐԴԱՆԱՆի թագաւորը Թեհրան ժամանեց՝ խօսակցութիւններ ունենալու համար Շահին հետ։ Խօսակցութեանց նիւթ պիտի զառնան Պարսից ծոցի եւ Արաբ–իսրայէլեան հարցերը։

ՀԱՆՐԻ ՏԻՒՆԱՆ

(1828 – 1910)
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՀԻՄՆԱԴԻՐԸ

Հաւատքը կը տեղափոխէ լեռները, *դրուած է Աստուածային Գրքին էջերուն մէջ : Հանրի Տիւնան եղաւ այդ հաւատաւորը եւ չարժեց ոչ թէ լեռները, որոնք բնու – թեան խաղաղ հսկաներն են, այլ մարդոց քարացած սրտերը, եւ յաջողեցաւ պատե – բազմի դժոխային դաշտերուն վերեւը ծփացնել մարդասիրութեան դրօշակը՝ ճերմակ պատառի վրայ կարմիր խաչը :*

Բայց ո՞վ էր Հանրի Տիւնան եւ ի՞նչ – պէս պատրաստուեցաւ այդ մեծ առա – քելութեան : Պէտք է ըսել, որ Հանրի ոչ մէկ առեն այդպիսի բան մը երազած էր : Դիպուածը եւ իր բուռ սիրտը իրեն իրա – դործել տուին այդ մեծ դործը, որուն մասին ոչ մէկ դաղափար ունէր այն ճա – կատադրական օրէն առաջ, որ էր 24 Ցու – նիս 1859 Թուականը :

Հանրի Տիւնան ծնած է Ժընեւ, 1828 Թուականին : Քրիստոնեայ ու բարեպաշտ ընտանիքի զաւակ, ան անցուց խաղաղ մանկութիւն մը Լեմանի դեղածիծաղ ա – փերուն վրայ, յետոյ զարգացաւ ու մաս – նակցեցաւ Երիտասարդներու Քրիստո – նեական Միութեան : Զմոռնանք ըսելու, որ մեծ հայրը մօրաքրոջ որդին էր ան – մահ Ժան Ժաք Ռուսոյի :

Ծնողքը մեծ յոյսեր ունէր, որ երիտա – սարդ Հանրի կ'որդեդրէ կրօնական աս – պարէզը, բայց ան ընտրած էր ուրիշ ուղի մը, բոլորովին հակառակ իր ծնողքի ցանկութեան : Հանրի Տիւնան կ'ուզէր դառնալ դործի մարդ : Դարձաւ պաշտօն – եայ Ֆրանսական կառավարութեան մօտ, եւ դրկուեցաւ Ալժերիա, իբրեւ դնձա – պահ : Բայց, ինչպէս պիտի ըսէր հաւա – տացեալ մը. «Աստուծոյ ուղիները աւ – ծանօթ կը մնան մահկանացուին , եւ Ան մեզ կը տանի հոն, ուր պիտի իրագոր – ծենք մեր ճակատագիրը »:

Հանրի Տիւնան դրկուած էր Ալժերիոյ ամէնէն աղքատ շրջանները, ուր մարդիկ կը դոհանային ափ մը արմաւով եւ չոր ու սեւ հացով : Տիւնան նկատեց, որ ամ – բողջ շրջանին մէջ լաւ ջաղացք մը չկար, եւ Քապիւլները իրենց յորինը կ'աղային չատ նախնական ձեւով, իրենց տան մէջ :

Եւ ահա, 20րդ դարու Տոն Քիխոթը կ'ուզէ ջաղացքներ հիմնել : Անմիջապէս կը լքէ իր պաշտօնը, կը վերադառնայ Ժընեւ, եւ իր ծանօթներուն դիմելով՝ կոկիկ դումար մը կը դոյացնէ : Կը դնէ արդիական ջաղացքի մը բոլոր կազմած – ները, ու կը վերադառնայ Ալժերիա : Արդէն որոշ է ջաղացքին վայրը, որ կը կոչուի Ձեմիլա, արաւաւղ դեաւակի մը մօտերը : Կը չինէ ճամբաները, ու դրամը կը հատնի. մուրհակներ կը սորագրէ : Ջաղացքը պատրաստ է. ճակատին վրայ դրել կուտայ Ձեմիլայի ջաղացքներու Ա – ճառուն ընկերութիւն ու կը սպասէ կա – րաւաններու՝ ցորենի պարկերով բեռցը – ւած : Բայց, կարաւաններու տեղ, օրը մէկ երկու էշեր իրենց պարկերը կ'իջնէ – ցընեն ջաղացքին առջեւ : Կացութիւնը երթալով կը վատթարանար. պարտա – տէրները կը սպառնային մուրհակները չրջադայութեան դնել : Տիւնան չյուսա – հատեցաւ սակայն, չէր պիտեր յուսահա – տիլ : Ծրագրեց նոյնիսկ ընդլայնել իր դործունէութիւնը եւ ճամբայ ելաւ դէպի Եւրոպա՝ տեսակցութիւն մը ունենալու համար Նափոլէոն Գ. կայսեր հետ :

Ինչ փոյթ, Տիւնան փոխանակ Փարիզ երթալու, Մարսէյլ իջնելուն պէս, կը բա – նէ Իտալիոյ ճամբան : 23 Ցունիս 1859ի իրիկունը կը հասնի Քասթիլիոնէ փոքրիկ քաղաքը ու կը դիւերէ իջեւանի մը մէջ : Այդաբաղին՝ կ'իջնէ փողոց իր ճերմակ հագուստով ու սունկէ գլխարկով : Փո – ղոցը ամայի է ու լուռ : Ցանկարծ կը լսէ ձիերու սմբակներուն ձայնը, կը նեռուի դրան մը խոռոչին մէջ. հեծելա – զօրքի կոկառ մը քառասմբակ կ'անցնի փողոցէն : Ճակատադրական օրը սկսած է. Սոլֆերինոյի պատմական ճակատա – մարտը :

Երբ այրուձին կ'անհետանայ կիսամու – թին մէջ, Հանրի Տիւնան կը չարունակէ իր ճամբան : Եկեղեցիի հրապարակին վը – րայ, սեղանի մը չուրջ հաւաքուած են բարձրաստիճան սպաներ եւ քարտէս մը կը քննեն լամբի մը լոյսին տակ : Տիւնան ուրախութեամբ կը ճանչնայ անոնցմէ մէկը. իր փնտռած մարդն է, Նափոլէոն Գ. կայսրը : Բայց այս ճակատամարտի սկզբնաւորութեան, ինչպէս խօսիլ կա – զացքներու մասին, որոնք կորսուած են Ալժերիոյ մէկ հեռաւոր անկիւնը : Հան – րի Տիւնան կը հասկնայ, որ այս պայ – մաններու տակ կատարուած տեսակցու – թիւն մը չի կրնար արդիւնաբեր ըլլալ. կ'որոշէ քիչ մըն ալ սպասել եւ կայսրը տեսնել ճակատամարտի վերջաւորու – թեան :

Եւ Տիւնան ականատես կ'ըլլայ Սոլֆո – րինոյի արիւնալի կռիւներուն : Ահա թէ ինչպէս կը նկարագրէ այդ ճակատամար – որը 1862ին Ժընեւի մէջ հրատարակուած իր « Յիշատակ մը Սոլֆերինոյէն» դըր – քին մէջ :

« Հոն, մարդիկ գիրար կը սպաննեն մե – ծաքանակ ու փոքրաքանակ : Իւրաքան – չիւր ակօս կը դրաւուի պայոնէթներու ծայրով : Գիւղերը կը դրաւուին տուն առ տուն , աղարակ ու ագարակ, եւ իւրա – քանչիւր չէնք կը վերածուի բերդի : Յար – ձակողները ներս կը խուժեն դուռներէն ու պատուհաններէն եւ դուրս կուգան, մինչ արեան գետակներ կը հոսին սեմէն դուրս : Ֆրանսական հեծելազօրքը կը խուժէ աւստրիական հեծելազօրքին վը – րայ. ձիաւորները գիրար կը հարուա – ծեն, գիրար կը ջարդեն, հարիւրներ եւ հազարներ գետին կ'իյնան անդամա – հատուած, փամփուշտներով ծակծկը – ուած ...

« Ցանկարծ երկինքը կը մթագնի, հովը կը սկսի փչել, ծուխի եւ փոշիի քուլա – ներ կը խուժեն ռազմադաշտին վրայ ու կը խափանեն տեսողութիւնը : Սեւ ամ – պեր, կատղած բանակներու պէս, կը ծածկեն երկինքը եւ ջրհեղեղային տեղա – տարափը կը սկսի : Դեռ երեկոյեան հա – գիւ ժամը հինգն է, բայց խաւարը կա – տարեալ է : Աւստրիական զօրախումբեր, օդտուելով այս առիթէն, կը սկսին նա – հանջել : Ֆրանսական հեծելազօրքը կը հետապնդէ զանոնք : Կարկուտը կը թափի ճերմակ փամփուշտներու պէս»:

Բայց փոթորիկը երկար չի տեւեր ա – մառնամուտի այդ օրերուն : Արեւը չու – տով կը յայտնուի ու կը լուսաւորէ ռազ – մադաշտը , ուր կը պարզուի քսամնելի տեսարան մը : Ֆրանսական բանակը տէրն է կացութեան, բայց քառասուն հազար մեռեալներ եւ վիրաւորներ կը ծածկեն դետինը : Եւ որովհետեւ մահը խորու – թիւն չի ճանչնար , Ֆրանսացի, իտալա – ցի եւ աւստրիացի զինուորներ կը ննջեն ու կը տառապին կողք կողքի ...

Ամբողջ դիւերը աղեխարշ ազաղակներ կը բարձրանան, լացեր, կոծեր, աղա – չանքներ, աղօթքներ... Բանակային քա – նի մը տասնեակ հիւանդապահները ի – րենց կարելին կ'ընեն փրկելու համար իրենց աղգակիցները ...

Եւ կը ծագի 25 Ցունիսի կիզիչ արեւը : Մեռեալներ ու վիրաւորներ դեռ պառկած են կողք կողքի : Ահաւոր հոտը առած է ամէն կողմ : Հանրի Տիւնան այլեւս մոռ – ցած է իր ջաղացքները : Չի հաւատար իր աչքերուն : Պատերազմներու մասին յա – ճաղ կարդացած է դրքերու մէջ, բայց ոչ մէկ առեն չէ երեւակայած, որ այսպէս կրնայ ըլլալ ահաւոր իրականութիւնը : Ցուղումէն չնչառութիւնը սկսած է ծան – րանալ : Ուրիշ մը պիտի ձդէր ու հեռա – նար այս դժոխքէն. բայց Հանրի Տիւնան Աւետարանը կը կրէ իր սրտին մէջ : Այս բոլոր խեղճերը իր եղբայրներն են, իր մարդ եղբայրները : Ինք դեռ երիտասարդ է ու առողջ. պէտք է բան մը ընէ անոնց տառապանքը մօքելու համար, իր կա – րելիութիւններու սահմանին մէջ :

Վաղելով կը վերադառնայ իր իջեւանը, եւ քանի մը խօսքով կը համոզէ հոն դա – նուող ճամբորդները, որ հետեւին իրեն : Եւ ահա խումբի մը դլուխը անցած, Տիւ – նան կը վերադառնայ ռազմադաշտ :

Խումբը բաղկացած է Ֆրանսացի ճամ – բորդէ մը, իտալացի քահանայէ մը, փարիզցի հրապարակագիրէ մը եւ քանի մը անգլիացի պրօտեսթանտներէ :

Վիրաւորները քով քովի չարուած են Քաթիլեոնէի եկեղեցիին սալայատակին վրայ : Ամէն կողմէ «Ջո՛ւր, Ջո՛ւր» կը պոռան : Վիրաւորները կը պատկանին երկու կողմերուն ալ, Ֆրանսացի, իտա – լացի, ափրիկեցի եւ աւստրիացի՝ խառն ի խուռն : Տիւնան ձեռքը կ'առնէ մաքուր լաթ մը, իրեն կը հետեւի անգլիացի պրո – տեսթանտ մը : Տիւնան լաթը կը թաթխէ ջուրին մէջ ու կը թրջէ վիրաւորներուն չորցած բերանները : Վիրաւորներէն մէկը զարմանքով կ'ըսէ .

— Ա՛հ, պարոն, չէք կրնար հասկնալ, թէ որքան կը տառապիմ : Տեսէք ինչպէս մեղ կը լքեն, եւ սակայն լաւ կռուե – ցանք ...

Տիւնան անմիջապէս կառապան մը կը դրկէ մօտակայ քաղաքը, որպէսզի բերէ սպունդ, ճերմակ լաթ, ծխախոտ եւ ծաղիկի ջուր՝ վէրքերը լուալու համար, կիսրոն, նարինջ եւ չաքար՝ լիմոնատ պատրաստելու համար :

Տիւնան անմիջապէս կը դիմէ բարե – բասութեան սպաներու .

— Դերիներուն մէջ կան աւստրիացի լաւ բժիշկներ : Ինծի չանձնեցէք դանոնք, թող դան ու խնամեն այս խեղճ վիրա – ւորները :

Սպաները կը զարմանան, բայց կը հա – մոզուին նոր դարերու առաքեալին խօս – քերէն : Իր տրամադրութեան տակ կը դնեն չորս աւստրիացի բժիշկներ :

— Ասկէ աւելին ընել մեր իրաւասու – թենէն վեր է, կ'ըսէ սպաներէն մէկը : Դիմեցէք կայսեր եւ վստահ եմ, որ ան պիտի չմերժէ ձեր խնդրանքը :

Տիւնան կը փութայ դէպի կայսեր բը – նակարանը : Նափոլէոն Գ. այնքան յու – ւած է ռազմադաշտի տեսարանէն, որ ի վիճակի չէ ընդունելու իր այցելուն : Շարլ Ռոպէր, սիրիլ կցորդը, իր մեծա – ւորին կը հաղորդէ Տիւնանի խնդրանքը : Նափոլէոն Գ. նամակով մը կը չնորհա – ւորէ Տիւնանի դործունէութիւնը, եւ կը խոստանայ, որ այնուհետեւ ոչ մէկ խոր – ութիւն պիտի դրուի բարեկամ կամ թշ – նամի բժիշկներուն միջեւ :

Այլեւս մոռցած են ճեմիլայի կա – ղաքները : Տիւնան սկսած է հետապըն – դել աւելի վեհ նպատակ մը : Իր «Յիշա – տակ մը Սոլֆերինոյէն» դրքոյկին վեր – ջաւորութեան , կը հրատարակէ հետեւ – եալ կոչը .

« Արդեօք պիտի չգտնուի՞ միջոց մը , Եւրոպայի երկիրներուն մէջ, հիմնելու այնպիսի կազմակերպութիւններ, որոնք նպատակ ունենան, կամաւոր անձերու միջոցով, խնամել պատերազմի վիրա – ւորները, առանց ազգային խտրութեան»:

Այս կոչը անարձագանգ չմնաց :

— Այս էջերը մեզ կը խեղդեն յուղու – մով : Գիտենք, որ ձեր սիրտը ազնիւ է, եւ ձեր ձեռքը՝ առատ : Ուրեմն ինչո՞ւ չենք կազմակերպուիր, ինչո՞ւ չենք հիմնադրեր ազգային ընկերութիւն մը, որ ունենայ իր մասնաճիւղերը, իր կանոնադրութիւնը, իր կանոնաւոր ժողովները, իր տարեկան ընդհանուր ժողովը, իր կեդրոնական վարչութիւնը, իր դրամագլուխը, իր ...

— Ներեցէք, պարոն, ընդհատեց զինուորական բարձրաստիճան սպայ մը, ես ալ ձեզ պէս ազգասէր եմ, ես ալ ձեզ պէս կ'ուզեմ, որ մեր ազգը ունենայ իր ընկերութիւնները, իր կազմակերպութիւնները, բայց ներեցէք, որ ձեզ ըսեմ, թէ ատոնք ամէնքն ալ ժամանակ կը պահանջեն, եւ ժամանակ չունինք կորսնցնելու : Ես կ'առաջարկեմ, որ հիմա իսկ հիմնենք Կարմիր Խաչի Հիմնադիրը :

Ամէնքը համաձայնեցան : Ընկերութիւնը հիմնադրուեցաւ : Տիւնան ընտրուեցաւ անոր նախագահ, եւ ան ալ ընտրեց Կարմիր Խաչի դրօշակը՝ ճերմակ պատառի վրայ կարմիր խաչը, որ Շուէյցարիոյ դրօշակին հակադարձն է :

*Ընկերութիւնը կազմակերպուեցաւ, եւ Տիւնան ձեռնարկեց իր նոր դործունէու – թեան : Ամէն տեղ, ուր պատերազմ կար, Կարմիր Խաչի ընկերներ կը հասնէին, եւ Տիւնան ինքն ալ կը հասնէր : Ան կը հասնէր Իտալիա, երբ Սոլֆերինոյի պատերազմը կը վերջանար, եւ կը հասնէր Պրուսիա, երբ Սատովայի պատերազմը կը վերջանար : Ան կը հասնէր Ֆրանսա, երբ Ֆրանսա – Պրուսական պատերազմը կը վերջանար : Ան կը հասնէր Պուլկարիա, երբ Պուլկարիա – Թուրքական պատերազմը կը վերջանար : Ան կը հասնէր Հարաւային Ամերիկա, երբ Պարակուէյ – Պոլիվիական պատերազմը կը վերջանար : Ան կը հասնէր Հարաւային Աֆրիկա, երբ Պուրներու պատերազմը կը վերջանար : Ան կը հասնէր Ռուսիա, երբ Ռուս – Ճապոնական պատերազմը կը վերջանար : Ան կը հասնէր Պալքանեան Թերակղզի, երբ Պալքանեան պատերազմը կը վերջանար : Ան կը հասնէր Իտալիա, երբ Իտալա – Թրքական պատերազմը կը վերջանար : Ան կը հասնէր Մարոկոյ, երբ Ֆրանսա – Իսպանական պատերազմը կը վերջանար : Ան կը հասնէր Մեքսիկա, երբ Մեքսիկական պատերազմը կը վերջանար : Ան կը հասնէր Չինաստան, երբ Չին – Ճապոնական պատերազմը կը վերջանար : Ան կը հասնէր Պարսկաստան, երբ Պարսկական պատերազմը կը վերջանար : Ան կը հասնէր Աֆղանստան, երբ Աֆղանական պատերազմը կը վերջանար : Ան կը հասնէր Հնդկաստան, երբ Հնդկական պատերազմը կը վերջանար : Ան կը հասնէր Ամերիկա, երբ Ամերիկա – Իսպանական պատերազմը կը վերջանար : Ան կը հասնէր Ֆիլիպինեան Կղզիներ, երբ Ֆիլիպինեան

ԴԱՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՒԱՏՔԻ

(Վէպ ՕՍՄԱՆՅԱՆ ԿԱՐԴԱՒՔԻ)

— Դուռը բա՛ց, ներս մտիր, ես քեզ կը սպասէի, որ գաս ու ինձ ազատես այս անտանելի տանջանքներից, որոնց մէջ ես ինձ գտնում եմ... Ես ոչ մի յանցանք չունեմ, ոչ մի մեղք չունեմ, որ ինձ պատժեն այդ ահաւոր կերպով, ես ոչ մի հանցագործութիւն չեմ գործել, ես ոչ մի ոճրագործ չեմ, ես ոչ մի սպանութիւն չունեմ իմ հոգու վրայ, ես ոչ մի գողութիւն չունեմ իմ ձեռքերի մէջ, ես ոչ մի խաբէութիւն չունեմ իմ խղճի վրայ, ես ոչ մի անարգանք չունեմ իմ անունի վրայ, ես ոչ մի անբարոյական արարք չունեմ իմ կեանքի մէջ, ես ոչ մի անազնիւ գործ չունեմ իմ անցեալի մէջ, ես ոչ մի անարդար արարք չունեմ իմ ներկայի մէջ, ես ոչ մի ստոր մտածութիւն չունեմ իմ ապագայի մասին, ես ոչ մի ոճրագործ չունեմ իմ ընկերների մէջ, ես ոչ մի անազնիւ գործ չունեմ իմ ծանօթների մէջ, ես ոչ մի անարդար արարք չունեմ իմ հարևանների մէջ, ես ոչ մի ստոր մտածութիւն չունեմ իմ հարևանների մասին, ես ոչ մի ոճրագործ չունեմ իմ ազգակիցների մէջ, ես ոչ մի անարգանք չունեմ իմ ազգակիցների անունի վրայ, ես ոչ մի անբարոյական արարք չունեմ իմ ազգակիցների կեանքի մէջ, ես ոչ մի ստոր մտածութիւն չունեմ իմ ազգակիցների ապագայի մասին, ես ոչ մի ոճրագործ չունեմ իմ հայրենակիցների մէջ, ես ոչ մի անարգանք չունեմ իմ հայրենակիցների անունի վրայ, ես ոչ մի անբարոյական արարք չունեմ իմ հայրենակիցների կեանքի մէջ, ես ոչ մի ստոր մտածութիւն չունեմ իմ հայրենակիցների ապագայի մասին, ես ոչ մի ոճրագործ չունեմ իմ մարդկանց մէջ, ես ոչ մի անարգանք չունեմ իմ մարդկանց անունի վրայ, ես ոչ մի անբարոյական արարք չունեմ իմ մարդկանց կեանքի մէջ, ես ոչ մի ստոր մտածութիւն չունեմ իմ մարդկանց ապագայի մասին, ես ոչ մի ոճրագործ չունեմ իմ աշխարհի մէջ, ես ոչ մի անարգանք չունեմ իմ աշխարհի անունի վրայ, ես ոչ մի անբարոյական արարք չունեմ իմ աշխարհի կեանքի մէջ, ես ոչ մի ստոր մտածութիւն չունեմ իմ աշխարհի ապագայի մասին, ես ոչ մի ոճրագործ չունեմ իմ տիեզերքի մէջ, ես ոչ մի անարգանք չունեմ իմ տիեզերքի անունի վրայ, ես ոչ մի անբարոյական արարք չունեմ իմ տիեզերքի կեանքի մէջ, ես ոչ մի ստոր մտածութիւն չունեմ իմ տիեզերքի ապագայի մասին, ես ոչ մի ոճրագործ չունեմ իմ Աստուծոյ մէջ, ես ոչ մի անարգանք չունեմ իմ Աստուծոյ անունի վրայ, ես ոչ մի անբարոյական արարք չունեմ իմ Աստուծոյ կեանքի մէջ, ես ոչ մի ստոր մտածութիւն չունեմ իմ Աստուծոյ ապագայի մասին, ես ոչ մի ոճրագործ չունեմ իմ անձի մէջ, ես ոչ մի անարգանք չունեմ իմ անձի անունի վրայ, ես ոչ մի անբարոյական արարք չունեմ իմ անձի կեանքի մէջ, ես ոչ մի ստոր մտածութիւն չունեմ իմ անձի ապագայի մասին, ես ոչ մի ոճրագործ չունեմ իմ ընտանիքի մէջ, ես ոչ մի անարգանք չունեմ իմ ընտանիքի անունի վրայ, ես ոչ մի անբարոյական արարք չունեմ իմ ընտանիքի կեանքի մէջ, ես ոչ մի ստոր մտածութիւն չունեմ իմ ընտանիքի ապագայի մասին, ես ոչ մի ոճրագործ չունեմ իմ ընկերների մէջ, ես ոչ մի անարգանք չունեմ իմ ընկերների անունի վրայ, ես ոչ մի անբարոյական արարք չունեմ իմ ընկերների կեանքի մէջ, ես ոչ մի ստոր մտածութիւն չունեմ իմ ընկերների ապագայի մասին, ես ոչ մի ոճրագործ չունեմ իմ ծանօթների մէջ, ես ոչ մի անարգանք չունեմ իմ ծանօթների անունի վրայ, ես ոչ մի անբարոյական արարք չունեմ իմ ծանօթների կեանքի մէջ, ես ոչ մի ստոր մտածութիւն չունեմ իմ ծանօթների ապագայի մասին, ես ոչ մի ոճրագործ չունեմ իմ հարևանների մէջ, ես ոչ մի անարգանք չունեմ իմ հարևանների անունի վրայ, ես ոչ մի անբարոյական արարք չունեմ իմ հարևանների կեանքի մէջ, ես ոչ մի ստոր մտածութիւն չունեմ իմ հարևանների ապագայի մասին, ես ոչ մի ոճրագործ չունեմ իմ ազգակիցների մէջ, ես ոչ մի անարգանք չունեմ իմ ազգակիցների անունի վրայ, ես ոչ մի անբարոյական արարք չունեմ իմ ազգակիցների կեանքի մէջ, ես ոչ մի ստոր մտածութիւն չունեմ իմ ազգակիցների ապագայի մասին, ես ոչ մի ոճրագործ չունեմ իմ հայրենակիցների մէջ, ես ոչ մի անարգանք չունեմ իմ հայրենակիցների անունի վրայ, ես ոչ մի անբարոյական արարք չունեմ իմ հայրենակիցների կեանքի մէջ, ես ոչ մի ստոր մտածութիւն չունեմ իմ հայրենակիցների ապագայի մասին, ես ոչ մի ոճրագործ չունեմ իմ մարդկանց մէջ, ես ոչ մի անարգանք չունեմ իմ մարդկանց անունի վրայ, ես ոչ մի անբարոյական արարք չունեմ իմ մարդկանց կեանքի մէջ, ես ոչ մի ստոր մտածութիւն չունեմ իմ մարդկանց

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՕԳՈՍՏՈՍ Ի-ԷՆ 30

Domaine des Mines de VAGNAS (07) par Vallon Pont d'Arc
(GORGES DE L'ARDECHE)

Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի կեդրոնական Վարչութիւնը իր տարեկան բանակումը կը կազմակերպէ այս տարի Վակնաս

Պայմանները·— *Մէկ ամիս՝* 600 ֆր·, 14 օրէն աւելի, օրական 26 ֆր· 7 օրէն 14 օր՝ 29 ֆր· 7էն պակաս՝ 32 ֆր·

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՕԳՈՍՏՈՍ 15-ԻՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ կարմիր Խաչի Օդափ· կայանի մանուկներու խումբը կը մեկնի իր կեդրոնատեղիէն, 15 Բիւ ժան Կուժօճ, Փարիզ (8), *Երեքշաբթի*, 1 *Օգոստոս*, *ժամը* 14ին:

Ծնողքները կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

le CLUB des JEUNES de L'UGAB

Organise un voyage d'été

en ARMENIE

du 7 au 25 Août avec une extension en GEORGIE

Vol PARIS - EREVAN direct, séjour en pension complète à l'Hôtel ANI (1ère classe) en plein centre de la ville

Prix tout compris comprenant les excursions en ARMENIE et en GEORGIE 2000 Frs.

Renseignements — U. G. A. B. Club des Jeunes, 11 Square Alboni — Paris (16e)
Tél. : TRO. 03-18

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 *տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են:*

Վարժարանը կը դործադրէ Ֆրանսա-կան երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը տալով նոյնպէս իր սանուհիներուն հայերէի դասախարակութիւն:

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ամէն օր·

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy
Հեռաձայն 927–01–72

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 *Նոյեմբեր*, *Շաբաթ դիշեր*, *Շարպօնիէհի չքեղ սրահներուն մէջ* :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յուլիս 15էն *ի վեր եւ մինչեւ Օգոստոս* 31, *ամէն օր ժամը* 10·30էն 12·30 *եւ* 14·30էն 19·30 :

ԳՈՐԾՈՒԻ

փորագրութիւնները եւ վիմագրութիւնները կը ցուցադրուին ·—

Le Bateau Lavoir
50, rue Louvel et Brière
TOUQUES (14)

Ցուցահանդէսը կազմակերպած է Փիէր Թարթաս, «Գարզու փորագրիչ եւ վիմագրող» հատորի հրատարակութեան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Գարիպեան եւ զաւակները, Փէշտիմալճեան ընտանիքը եւ Օր· Էլմոնէ Ճիվէլէկեան 30ական Փր· կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, չատ սիրելի Տիկին Եռանդիկ Անտոնեանի մահուան տխուր առիթով:

(*Ստանալ «Յառաջ»էն*) :

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ – ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղանակին առթիւ «Նուպարեան» մատենադարանը – վակ պիտի մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Սեպտեմբեր 1 ին:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ
ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Չերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *դրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն* :

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով :

Ծախերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանք :

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Փակուած են արձանագրութիւնները

1972 – 1973

Տարեշրջանի համար, դպրոցը լեցուած ըլլալով :

Ա Զ Դ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեմի Հանդըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (*նահանդապետութեան հրամանով*) :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱՆՈՒԱՄԻ
(*Կնիք*)

Imprimerie Spéciale
du Journal «Haratch»
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի կայանի դաշտահանդէսին (Յուլիս 16) առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները ·—

(*Վերջին մաս*)

Գարպիկեան (*Փարիզ*) 200, *Ոսկանեան* (*Մէկոն–Ալֆոր*) 500, *Օր· Ե· Օհանեան* (*Փարիզ*) 100, *Պէրպէրեան* (*Լիլինալ*) 100, *Գաճեան* (*Վիլժուիֆ*) 20, *Տիկին Եապճեան* (*Փարիզ*) 50, *Ադամեան* (*Փարիզ*) 20 *Ֆրանք:*

Տէր եւ Տիկին Ղազարեան փոխան ծաղկեպսակի Սեդրակ Մովսէսեանի մահուան առթիւ 30, *Տիկին Խէմթէմուրեան* (*Փարիզ*) 100:

×

ՋԱՆԱՋԱՆ ՆՈՒԻՐՆԵՐ

Մակարեան (*Պանեէօ*) 120 *նախաճաշի դաւաթ*, *Աւաքելեան* (*Փարիզ*) 50 *քիլօ չաքար*, *Փափազեան* (*Մարսէյլ*) 5 *Ֆաճօ դեղձ*, *Բամպուքեան* (*Մարսէյլ*) 50 *ղուրի դաւաթ*, *Գալֆայեան* (*Փարիզ*) 12 *խոհանոցի սրբիչ*, *Լիոնէն Տոքթ· Փէրէնկ՝ դեղօրայք:*

ԿՍԶ

Հ· Բ· Ը· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ՝ ՈՒՂՂԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐՈՒՆ

Մեր հայ հասարակութեան քաջ ծանօթ է որ Հ· Բ· Ը· Միութեան «Նուպարեան» մատենադարանը մօտ կէս դարէ ի վեր կը ջանայ միջազգային այս Լոյսի Ոստանին մէջ տանելու հանրօգուտ առաքելութիւնը՝ իր բազմահարիւր հայ թէ օտար հատորներով Հայ Մշակոյթն ու Պատմութիւնը ծանօթացնելու իր հայ եւ օտար ընթերցողներուն եւ ուսումնասիրողներուն, մասնաւորաբար հայագիտական մարզերու մէջ:

Շնորհակալ ենք որ բազմաթիւ հեղինակներ ու հրատարակիչներ ու թերթերու վարիչներ ինքնաբերաբար իրենց առաքումներով կը ճոխացնեն Մատենադարանը ու այդ կերպով զօրավիդ կը հանդիսանան մեր ջանադրութեան արդիւնաւորման:

Բայց կը թուի ոմանց անծանօթ ըլլալ Մատենադարանին այս դերը ու կան հեղինակութիւններ որոնցմէ զրկուած կը մնանք:

Հետեւաբար կը խնդրենք բոլոր հեղինակներէն ու հրատարակիչներէն, ու նաեւ բոլոր մեր ազդայիններէն որոնք իրենց մօտ ի պահ ունին մասնաւորաբար Հայութիւնը չահադրդռող հին թէ նոր հրատարակութիւնները, թերթերու կամ պարբերաթերթերու հաւաքածոները, ամէն լեզուէ, — նոյնիսկ երաժշտական, թատերական եւ նկարչական, — որ բարեհաճին զանոնք նուիրել «Նուպարեան» Մատենադարանին որպէսզի վերջինս լաւադոյնս կարենայ չարունակել իր առաքելութիւնը ու ընդարձակել իսկ դայն:

Առաքումները կատարել հետեւեալ հասցեով՝

Bibliothèque Nubar de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni — 75 - PARIS (16e)
FRANCE

Կանխայայտ ջերմ շնորհակալութեան - բով,

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ» ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Սեպտեմբեր մէկէն

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ·	միջեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ·	միջեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՈՒՒԻ»	15 Ֆ·	» » »
ԾԱՒՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
2
ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI
2 AOUT
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·479
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.479

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՀՐԱՏԱՊ ՀԱՐՑԸ

—o—

Չորս տարի անցաւ 1968 Օգոստոս 21էն ի վեր, երբ Վարշաւայի Ուխտին պատկանող երկիրներու — բացի Ռումանիայէն — բանակները հրապայլերով գրաւեցին Չեխոսլովաքիոյ մայրաքաղաքն ու վերջ տուին «Փրակայի գարնան»։

Տուպչէք եւ ընկերները քիչ մը չատ առաջ դացեր էին երկրին մէջ ժողովրդավարական կարգեր հաստատելու համար։ Մոսկուա ուղեց Չեխոսլովաքիոյ համայնավար վարիչներու սանձը քաշել, որ պէտք միւս արբանեակ երկիրները չքաջալերուին եւ չվարակուին անոնց օրի նակէն։

1956ին Հունգարիոյ հայրենասէրներու ազատագրական չարժումը արեան մէջ խեղդուած էր կարմիր բանակին կողմէ։ Փեչայի ճակատագրին չենթարկուելու համար Փրակայինները ապստամբութեան դրօշ պարզելով դէնքի չդիմեցին։ Շատ արիւն չհոսեցաւ Չեխոսլովաքիոյ մայրաքաղաքի փողոցներուն մէջ։ Բիրտ ուժին առջեւ տեղի տուին չեխ հայրենասէրները՝ համակերպելով Կրեմլինի կարգադրութեանց։

Տուպչէքի խմբակը հեռացուեցաւ իշխանութենէ տեղի տալով Հուսաքի՝ որ աւելի հաւատարիմ էր Մոսկուայի։

1968ին համաչխարհային մամուլը գայթոյթով արձանագրեց Խորհրդային Միութեան դինեալ միջամտութիւնը Չեխոսլովաքիոյ ներքին գործերուն։

Ըստ համայնավարական սկզբունքներուն, ամէն ազգ ու երկիր ազատ է որոշելու իր ուղած վարչաձեւը։ Նոյնիսկ ըստ Խորհրդային Սահմանադրութեան, Խորհ. Միութեան անդամ 15 Հանրապետութիւնները ազատ են իրենց ուզած աեւնը բաժնուելու Մոսկուայէն եւ տիրանալու անկախութեան...։

Չարկ չկայ չեչաելու, որ հոգիչահ խօսքեր են ասոնք։ Մնաց որ ներկայ պայմաններուն մէջ ո՛չ մէկ Հանրապետութիւն կ'ուզէ կամ կրնայ բաժնուիլ Խորհ. Միութենէն։

Սակայն տարբեր է պարագան «արբանեակ» կոչուած երկիրներուն համար։

Երկրորդ համաչխարհային պատերազմի վաղորդայնին, այս վերջին դասակարգին կը պատկանէին Ալպանիան եւ Եուկոսլաւիան, — մասամբ նաեւ Յունաստանը, որ չուտով ազատեցաւ Մոսկուայի տնձգութիւններէն։

Ալպանիա բոլորովին հեռացաւ Մոսկուայի չրջապիծէն, յետագային իր ճակատագիրը կապելու համար Զինաստանի հետ։

Թիթօ երկար չսպասեց թօթափելու համար Կրեմլինի լուծը եւ թշնամացաւ Ստալինի հետ, որուն յաջորդները խոհեմութիւն համարեցան սիրաչահիլ Կուկոսլաւիան, որ կը կառավարուի համայնավարական սկզբունքներով, սակայն իրեն յատուկ մեթոտներով։

Արբանեակներէն Ռումանիա հաւատարիմ մնալով հանդերձ Պոլիտբիւրոյին՝ յաջողած է ձեռք բերել գործելու որոշ ազատութիւն՝ կարդ մը մարդերու մէջ։

Լեհաստանի կարդ մը ծովեզերեայ քաղաքներուն մէջ ծայր առած ըմբոստանքան չարժումները յանգեցան այն արդիւնքին, որ ներկայիս համայնավարական վարչաձեւի խաութիւնները մեղմացած են որոշ չափով։

Պալթեան երկիրներու — Լիթուանիա, Լատվիա, — նոյնիսկ վրաստանի մէջ վերջին տարիներու ընթացքին նկատելի են որոշ չարժումներ՝ ընդդէմ համայնավարական վարչաձեւին։

Չեխոսլովաքիոյ կացութիւնն է, որ աւելի շատ մտահոգութիւն կը պատճառէ Մոսկուայի, որուն հաւատարիմ գործակատարները վերջերս սկսած են սարսափի մթնոլորտ մը ստեղծել երկրին մէջ։ Մարդիկ կը ձերբակալուին եւ կը դատապարտուին դաղափարական տարակարծութեան համար։

Փրակայի բռնապետութեամբ չորս տարի ետք, չեխական խնդիրը կրկին դարձած է օրակարգի հրատապ հարց։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

ՆՈՐ ՅԱՒԵԼՈՒՄՆԵՐ

—o—

Երբ ամէն մարդ արձակուրդի կ'երթայ օգոստոսեան այս օրերուն, կառավարութիւնը, որ չատ «դժգոհ» է ապրուստին օրէ օր սղելէն, կը ձեռնարկէ յաւելումներու որոնք ուշադրութիւնը չեն գրաւեր անոնց որոնք ծովուն դիմաց արեւի լոգանք կ'ընեն։ Այսպէս Օգոստոս մէկէն կապը 4 առ հարիւր յաւելում կը կրէ, 4,15 առ հարիւր՝ էլեկտրականութիւնը եւ 3,55 առ հարիւր ճարտարարուեստի հոսանքը։ Ասոր փոխարէն յաւելում կը կրեն ընտանեկան նպաստները։ Կառավարութիւնը «կը սառեցնէ» վառելանիւթի սակերը որպէսզի կառքով արձակուրդ ընողները դժգոհութեան պատճառ չունենան։

Տրամաբանական չէ անշուշտ երբ կառավարութիւնը մէկ կողմէ կ'ուզէ կասեցնել յաւելումները եւ միւս կողմէ լինք կուտայ յաւելումներու առաջին օրինակը։ Սենիքաններու ներկայացուցիչները արդէն իսկ սկսած են տեսնուիլ Նախարարապետ Մէմմէռի հետ, որ երկուշաբթի ընդունեցաւ Բանուորական Ուժի ներկայացուցիչը՝ Պերժըրոն։

× *Մէմմէռ, Օգոստոս 8ին, բացատրութիւններ պիտի տայ հեռատեսիլէն, տարեսպաղրոյցի մը ընթացքին զոր պիտի ունենայ Ս. կայանի տնօրէնուհի՝ Ժաքլին Պօտրիէի հետ։*

ՓՕԼ-ԱՆՐԻ ՍՓԱՓԻ ՄԱՀԸ

—o—

Պէժիւոյ նախկին վարչապետը՝ Փօլ-Անրի Սփաք, մեռաւ առջի օր, 73 տարեկանին, երիկամունքի բարդութիւններէ հետք։ Աւելի քան պարզ վարչապետ մը, Փօլ-Անրի Սփաք քաղաքական կարեւոր դէմք մըն էր, Պէժիացիներուն ամէնէն Եւրոպացին ու մանաւանդ ընկերվարական մը, այն օրէն երբ դեռ այս բառը ունէր իր իսկական իմաստը, 1919ի չըբջանին։

Ծնած 1899ին, Փօլ-Անրի Սփաք պատկան է դրագէտին եւ եղբայրը Շարժարուեստի ծանօթ բեմադիրին։ Իրաւագէտ, 1932ին Պրիւսէլի ընկերվարական երեսփոխան է եւ կը հրատարակէ Ընկերվարական Աֆխոն

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՕԼԻՍԷ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ պաշտօնական օրաթերթը՝ Լա Նասիոն լոյս չի տեսներ Օգոստոսի ընթացքին, արձակուրդի առթիւ։ Նոյնպէս լոյս պիտի չտեսնէ Ընկերվարական կուսակցութեան պաշտօնական չաբաթաթերթը Լ'Իւնիթէ, որ նոր սկսած էր հրատարակուիլ։

ԲՐԻՏԱՆԱՑԻ դինուորները Ըլսթըը մտան ու իբարու եաեւէ լինկան Իրլանտական Ցեղափոխական Բանակին պատնէշները՝ Լոնտոնտէրի եւ Պելֆաստ։ Մթնոլորտը հանդարտ է բայց այդ հանդարտութիւնն իսկ կը մտահոգէ բնակիչները։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը՝ Ֆերիթ Մելէն յայտարարած է էլպոլիկ խօսած մէկ ճառին ընթացքին որ եթէ պայմանները լրացած ըլլան, ընդհ. ընտրութիւններ կրնան տեղի ունենալ 1973 Հոկտեմբերին, այսինքն սահմանադրականօրէն նախատեսուած օրը։ Կը թուի թէ երբ կը խօսի «պայմաններու» մասին, Մելէն կ'ակնարկէ մասնաւորաբար հողագործական բարեփոխման։ Միւս կողմէ, Պոլսոյ մէջ սկսած է նոր դատավարութիւն մը, ուր թուրք Ցեղափոխական երիտասարդութեանց պատկանող 154 հոգի կը դատուին այն ամբաստանութեամբ թէ մեղսակից են Ազատագրութեան Ժողովրդական Ճակատի գործակիցներուն հետ։ Ասոնց մեծ մասը սպաննուած է արդէն կարգի ուժերու հետ բախումներու ընթացքին։

ՄՈՆԻՔ ՄԱՅՅՕՐ, որ իրրեւ մեղսակից Պրիւքի նոտարին, ձերբակալուած էր, ազատ արձակուեցաւ երկուշաբթի օր, դատաւոր Սապլէրոլի որոշումով։ Նոտարն ալ ազատ է թէեւ երկուքն ալ ամբաստանուած են միչտ։ Պրիժիթի ոճիրը չէ լուսաբանուած և ոճիրի մը իրական

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՏԱՓԸ ԱԻԵՐ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

—o—

ԹԱՐՍՈՒՍԻ ՄԷՋ 22 ՀՈԳԻ ԽԵՆԹԵՑԱԾ ԵՆ

—o—

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Յուլիս 26 թուականով·—

Դժոխային տաքը կը տարածուի երկրին մէջ, անտանելի եւ հեղձուցիչ դառնալով եւ անդամալուծելով հանրային կեանքը։ Ջերմութեան աստիճանը Իսթանպուլի մէջ 30 էր երէկ, Անգարայի մէջ՝ 37, Ապհիսար՝ 36, Էլազըղ եւ Ուրֆա՝ 40, Տիյարպաղըր՝ 42։ Զեռնահասները կը յայտնեն թէ տաքը աւելի պիտի սաստկանայ եւ պիտի չարունակուի աաեն մը եւս։

Միայն Եղէականեան գօտիներու մէջ բնականոն եղանակ մը կը տիրէ, Ջերմութիւնը քանի մը աստիճան բարձրացած է Մարմարայի, եւ Արեւելեան Անատոլուի մէջ, Սեւ Ծովեան գօտիներու մէջ՝ 3–4 աստիճան։

Թարսուսի մէջ քանիերկու հոգի խեղդուած են տաքէն եւ փոխադրուած Էլազըղի եւ Իսթանպուլի մտային ախտերու հիւանդանոցները։ Թարսուսի ոստիկանապետը ըսած է թէ տաքէն խեղթեցողներու թիւը այնքան չատ է որ իրենց ոստիկանական պաշտօնեաները քիչ կուգան, պանդք չիմարանոց դրկելու համար։ Լոկ վերջին չորեաան ընթացքին, չորս հոգի խելագարեցան և հիւանդանոց դրկուեցան։ Ստուգուած է որ տաքէն չիմարացողներու մեծ մասը այրեր են։

Էթիլիի մէջ, Հասան Այտըն անուն մէկն ալ խենթեցած է հեղձուցիչ տաքէն եւ այս խելագարութեան տպդեցութեան տակ՝ երեք հոգի սպաննած է եւ երեք կիներ ալ վիրաւորած է ծանրապէս։ Հասան Այտըն նախապէս դարմանուած էր Պաղրդիւղի չիմարանոցը եւ յետոյ իր պիւղը դրկուած։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՎԱՆԵԱՍԷն կը հեռաձայնեն երեքչաբթի առաւօտ որ Փարիզէն օթոքառով մեկնած խումբը բանակում հասած է ողջառողջ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱԶ

Օդափոխութեան կայանի Օգոստոսի խումբը Պելֆոնթէն հասած է երկուշաբթի իրիկուն, լաւ պայմաններու մէջ։

կողմը երբեք այս համեմատութիւնը չէր առած։

ՓՐԱԿԱՑԻ դատավարութեան ընթացքին, ուր կը դատուի Կեղը· Կոմիտէի նախկին անդամ Հուէպլը, ներկաները բողոքեցին եւ միջադէպեր եղան։ Ոստիկանութիւնը արտաքսած է բողոքողները մինչ կին մը կը պոռար· «Դեռ ծնած չէիք երբ ասոնք (իմա՛ ամբաստանեալները) կուսակցութեան անդամ էին»։

ՓԱՐԻԶԻ վրայ չատ զօրաւոր փոթորիկ մը պայթեցաւ երկուշաբթի կէսօրէ յետոյ եւ դուռ բացաւ ողողումներու։

ԲԱՐՍԵՂ ԿԱՆԱՉԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Կոմիտասի հիմզ աշակերտներէն վաս – տակաւոր երգահան – երաժիշտ Բարսեղ Կանաչեան իր մահկանացուն կնքեց Պէյ–րութի մէջ, 1967 Մայիս 21ին:

Մահուան հինգերորդ տարելիցին առի–թով, վարպետին սրտակից մտերիմնե – րէն՝ երաժշտագէտ – երգահան Մ՚Իհրան Թումաճեան, նոյնպէս Կոմիտասի աշա – կերտներէն, որ երաժշտական ուսումնա–սիրութիւններ կատարելու համար բաւի մը տարիներէ ի վեր մասնաւոր հրաւէրով Հայաստան կը գտնուի, Կանաչեանի ե–րաժշտական արժանիքները բնորոշող, ա–ռաջ ստեղծագործական բացառիկ շնորհ–ին, խմբավարի կարողութիւններուն եւ, յատկապէս հայ երաժշտութեան մէջ կա–տարած դերին մասին գրած է հետեւեալ սրտաբուխ տողերը.—

×

Բարսեղ Կանաչեան երաժիշտը, իր քա–նի մը սրտամօտիկ երգերով, — ինչպէս «Օրօր»ը, «Ալվարդի երազը», «Ասում են ուռին» եւայլն, — վերջին տարիներս հայրենիքի երաժշտասէրներու եւ առհա–սարակ ընդհանուր հասարակութեան սի–րելի դէմք մը եղած է արդէն, անոր հա–մար, որ Կանաչեանի երգերը «չինծու» չեն, սրտէ կը բխին եւ սրտերու կը խօ–սին:

Իր երգերու երաժշտական «լեզուն», — արեւմտեան դասական երաժշտութեան առերեւոյթ հազուստին տակ իսկ, — բո–լորովին նոր հագուստ, նոր ձեւ ու բո – վանդակութիւն կը ստանայ:

Սոյն նորը ուրիշ բան չէ՝ եթէ ոչ դարերու խորհուրդէն երկարող առհա – ւական թափանցիկ թելը, որով հիւսուած են ու կը հիւսուին մեր ժողովուրդի ինք–նատիպ երգերը: Ամենախոնարհ հիւղակ–ներու տակ արձագանդող պարզունակ ձայներու թովչութեան, բնազդօրէն ունկ–կընդիր եղաւ նոյն ինքն մեր Մեծն Կո–միտասը, եւ մեղի տուաւ այբենարանը, հեզարանը Հայեցի երգին: Ահա, այս իսկ բանալիով է որ Կանաչեանի հոգին ալ բացուեցաւ ու լայնցաւ, եւ երգեց իր երգերը, հայեցիօրէն ու պարզ, ու հոգե–յոյզ:

Կանաչեանի ստեղծագործական այս բացառիկ շնորհքին հետ միասին, պէտք չէ մոռնանք իր արդասաւոր աշխատան–քը, իբրեւ ուսուցիչ – մանկավարժ, այլ մանաւանդ՝ իբրեւ օրինակելի խմբավար:

Այս տեսակէտէն, կը համարձակինք ըսել, թէ մեր հին հայրենի օճախներէն ստան–դարան քշուած եւ Սուրիա, Լիբանան, Կիպրոս եւ այլ ղրացի երկիրներ ապաս–տանած մեր բեկորներուն համար, Բար–սեղ Կանաչեանը Հայ Երգի Առաքեալը ե–ղած է իրաւամբ:

1920ական թուականներէն սկսեալ մին–չեւ իր հանդիստը, — մօտ 50 տարի, — ան տուած է ճաշակը հայ երգին, ան–դրդուելի հաւատքով փարելով Կոմիտա–սի տուած աւանդին, արհամարհելով՝ մանաւանդ դաղթային սկզբնական տարի–ներուն՝ իբրեւ հայերէն երգ հրամցուած «մոտայիկ», թխածոյ եւ այլ բաղմապի–սի ճամարտակութիւնները: Կանաչեանի սոյն առաքելական նուիրումին կը պար–տինք յետպային բողբոջած շնորհալի երգիչներու եւ օժտուած խմբավարներու այն բոյլը, որ իրենց երաժշտական նա–խաքայլերը սկսած են առնել իրենց վար–պետին՝ Կանաչեանի առաջնորդութեան տակ:

Առաքեալ մըն էր, մանաւանդ անոր համար, որ մինչեւ իր վերջին շունչը կա–րողացաւ վառ պահել հայ երգի սէրը Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներու մէջ հաստատուած հայ ու հոգեկան շնորհ – ներով օժտուած բաղմութիւններու մէջ, մտաւոր արուեստասէրը հասարակութեան մը մակարդակին բարձրացնելով զա – նոնք:

Կանաչեանի մահուան հինգերորդ տա–րելիցին առիթով, յիշատակի համերգ մը կազմակերպեց Հայաստանի ռատիոյն վարչութիւնը: Անճնապէս շնորհակալ եմ անոնցմէ, սրտակից մտերիմս՝ Բարսեղ Կանաչեանի յիշատակով կ՚ողեւորուի նաեւ հայրենիքը, հպարտութեամբ եւ երախտապարտութեամբ կը յիշէ իր այս արժանաւոր զաւակը, որ անցեալի նեղ ու դաժան տարիներու ընթացքին, Սփիւռքի հայ հոգիներէն ներս ներարկած է Հայ ապրելու, Հայ մնալու եւ իբրեւ Հայ հպարտ ըլլալու առիթքնող հաւատքը:

ՄԻՀՐԱՆ ԹՈՒՄԱՃԵԱՆ

Երեւան

ԵՂԷԳՆՈՒՏԻ ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՔԱՂԱՔԸ

Երբ մեր օդանաւը կուաթեմալա քա – ղաքէն դէպի հիւսիս դարձաւ, անծայր եղէգնուտին մէջ ուշադրութիւն դրաւեց փայլուն աշտարակ մը, որուն բարձրու–թիւնը, ծառերէն վեր, կը հասնէր հա–րիւր ոտքի: Ցետոյ, երեւցան երկու աշ–տարակներ եւս:

Օդանաւը էջք կատարեց: Անկէ դուրս դալէ առաջ, տեսանք վեց հսկայ տա–ճարներ, բակեր եւ զանպուածեղ պա – լատներու աներդիք պատեր:

80 վայրկեան տեւող այս թռիչքը մեզ տարաւ տասը դար ետ՝ մինչեւ թիքալ, որ մայրաքաղաքն էր Մայա Հնդիկներու: Անոնք, առանց մետաղեայ գործիքներու, անիւներու եւ բեռնատար կենդանիներու, հազարամեակ մը ամրողջ ապարանքներ կերտեցին եւ յետոյ, հազար տարի առաջ ու խորհրդաւոր պայմաններու տակ, լքե–ցին զանոնք:

Եուքաթան թերակղզիի հիւսիսային ծայրամասէն մինչեւ Հոնտուրասի հարա–ւային սահմանը, Մայաները կը տիրէին 550 մղոն երկայնքով եւ 350 մղոն լայն – քով եղէգնուտ շրջանի մը, ուր կային նաեւ բարձրաւանդակներ: Անոնք կերտե–ցին Զիչէն Իձա, Մայափան, Փալէնք, Քոփան եւ Քամինալճույու անուն հսկայ կոթողները: Ինք բնակչութիւն ունեցող այս կեդրոններուն մէջ կ՚ապրէին վաճա–ռականներ, քաղաքագէտներ, կրօնաւոր – ներ եւ պաշտօնականներ, որոնք իշխանա – վայել կեանք կը վարէին իրենց օդնա – կաններով եւ սպասաւորներով:

Հակառակ աշտարակներու եւ չէնքերու իրագործուած քանդակներուն ճշդրտու – թեանը եւ բծախնդիր աշխատանքին, խոր–հրդաւորութիւն մը կը պարունակէին Մայաներու ծագումը, պատմութիւնն ու ճակատագիրը: Կոթողներու վրայ քան – դակուած դէմքերը, նման՝ նոյն շրջան – ներու իրենց ժառանգորդներուն, հա – սարակաց դիծեր ունէին ասիացի նախ – նիներու հետ: Հնագէտները կը հաւա – տան, որ անոնց նախահայրերը կարած են Սիպերիայէն դէպի Ալասքան երկարող ցամաք – կամուրջը՝ հաւանաբար ասկէ 15 հազար տարի առաջ, հալող սառցա – կոյտերու պատճառով՝ Պէրինկ ծովու մակարդակի բարձրացման նախօրեակին:

Ոչ ոք գիտէ, թէ ի՛նչն էր պատճառը, որ անոնք լքեցին Մեքսիքայի հարաւ–ա–րեւելեան բարերեր հողերը եւ կայք հաս–տատեցին Եուքաթան թերակղզիի ան – ջրդի տարածութիւններուն վրայ: Գի – տական տուեալներ կ՚ապացուցանեն, որ անոնք հոն հաստատուած են Ք. Ա. վե–ցէն ուեթերորդ դարերուն:

Մեծ առեղծուած մըն է նաեւ ա՛յն, թէ լուսանցքային այս շրջաններու ու – սեստեղէնի արտադրութեան հմնական պայքարին մէջ՝ անոնք ինչպէս ժամանակ դտած էին ուշադրաւ նուաճումներ ար–ձանագրելու ճարտարապետութեան, թը–ւարանութեան եւ աստղագիտութեան մէջ: Անոնք խաւարումի թուականներ նախատեսած էին այնպիսի ճշդրտու – թեամբ, ինչպիսին կարելի չէր եղած մին–չեւ քառերորդ դարը: Անոնց 52 տարե–շրջան ընդգրկող տոմարը երեւան կը բե–րէր քանի մը ժամուան տարբերութիւն մը միայն, իսկ ուրիշ տոմար մը, որ կը

հիմնուէր Արուսեակ մոլորակի շարժում–ներուն վրայ, 6000 տարուան ժամանա – կաշրջանի մը վրայ՝ կը սխալէր միայն մէկ օրով, մինչեւ մեր լատինական Գրի–գորեան Տոմարը մէկ օրուան վրէպ մը՝ ամէն չորս տարին անգամ մը: Կը կար–ծուի, թէ անոնք ուսողութեան առարկայ թուանշանները հնարած են՝ հինտունե–րու այդ մասին մտածելէն առնուազն երեք հարիւր տարի առաջ, եւ ունեցած՝ սեպագիր չնորհալի գրականութիւն:

Մեծագոյն առեղծուածը կը մնայ՝ Մա–յաներու քաղաքակրթութեան վախճա – նը: Այս հանելուկներէն քանի մը տարր կարենալ լուծելու համար, 1955ին, կուա–թեմալայի կառավարութիւնը Փենսիլվա–նիոյ համալսարանի թանգարանին հետ պայմանագրութիւն մը կնքեց՝ պրպտում–ներ կատարելու եւ կորուստէ փրկելու համար թիքալի մէկ մասը:

Անոնց առաջին եւ գլխաւորագոյն գիւտե–րէն մէկը՝ «Աշտարակ 29», 1959ին կա – տարուած էր պատահականօրէն, երբ գոր–ծաւոր մը գետնատարած սիւնի մը մէկ ծայրը կը նշմարէ անտառին մէջ: Ամ–բողջ օրուան մը զգուշաւոր պեղումներէն ետք, արշաւախումբի գեկավարը՝ Ֆո–ւսին Շուք, սիւնին վրայի փորագրուած դէմքերը յաջողեցաւ գործնել դէպի վեր: Անիկա կը ներկայացնէր կղերականներու եւ աղնուականներու ցցուն կերպով քան–դակուած կիսադէմքերը, որոնք ճոխ երե–ւոյթ մը ունէին: Սիւնին միւս կողմին վրայ կային նաեւ նշանագիրներ եւ թուա–նշաններ, որոնք ցոյց կուտային այդ քա–ղաքներուն իրագործման թուականը՝ Ք. Ե. 292:

Հնագէտ Օպրի Թրիք երեք երկար եւ դժուարին տարիներ անցուց՝ անցք մը բանալու համար ամբաչէն այն բուրգին տակ, որուն վրայ կը դանուի բարձրա–գոյց «Տաճար Մէկ»ը, Թիքալի վաճա – ռանիչը: Եւ սակայն, ոչ մէկ դամբարան դանուեցաւ:

Գտած էր փորագրուած որոշ թիւով կտորներ, որոնք երեւան եկած էին առա–ջին անցքի մուտքէն քանի մը մեթր ներս: Ոսկիի երակ մը գտած ըլլալու դժու – նակութեամբ, Թրիք առաջացաւ աւելի խորերը եւ, քանըհինգ ոտք անդին, դը–տաւ դամբարանը:

Երեւան բերուեցան 1200 տարուան մը–նացորդները: Հոն, քարէ ցած նստարանի մը վրայ, կը դանուէր երկայնահասակ մարդու մը կմախքը: Ան ունէր թանկա–դին կանաչ քարերէ պատրաստուած դե–ղեցիկ մանեակ մը, եւ ուրիշ երկու մա–նեակներ՝ պատրաստուած կանաչ ուլունք–ներէ: Սրունքներուն միջեւ դետեղուած էր կանաչ քարերու նուրբ փող մը, որուն ծայրը կար թանկագին իսկական դհար մը: Ապարանջաններու, օղերու եւ մա–նեակներու այդ զարդարանքները կը կըշ–ռէին աւելի քան 16 փաունտ:

Վեց քառակուսի մղոն տարածութենէն, որ դրեթէ ամբողջութեամբ ծածկուած էր հսկայ չինութիւններով, հնագէտները

Այսպէս հեռացաւ ան որ մարդէ մը ա–ւելի կ՚արժէր եւ նուազ քան Աստուած: «Մարդարէ» մը:

Մուհամմէտի մահէն վերջն է որ կը սկսի իր գործը: Այդ գործը իսլամու – թիւնն է, իսլամութիւնն ալ Գուրանն է:

77·639 բառ Գուրանը

Դասանաւիճ եւ օրինագիրք

Գահիրէի Ալ – Ազար համալսարանի հինգ մզկիթներէն ամենահինին մէջ կը դանուի այդ գիրքը, որ ամբողջովին բայ, ցրուած է միսթիքական այն պատուհա – նին առջեւ որ կը նայի Մեքքէի ուղղու – թեամբ:

Ալ – Ազարը իսլամութեան սիրտն է, Միւսիւլման աշխարհի Վատիկանը ուր՝ հազար տարիէ ի վեր գուրանական դի – տութեան նուիրուած երեսուն վիպեալ ուսուցիչներ իլեմաներ, որոնց անունն–րը անծանօթ մնացած են աշխարհի, կը հաստատեն իսլամութեան երկարատե – ւութիւնը: Նոյնպէս ուսումնասիրելով կրօնական միաբանութեան հոգեւոր անո–րէնութիւնը, կուտան օրէնքի մեկնաբա – նութիւնը, օրէնքը Գուրանն է: Գուրանը միւսիւլմանին Սուրբ գիրքը չէ միայն, այլ Աստուծոյ ձայնը, խօսքը: Ան նը – կատուած է, առանց սրբապղծութեան դրական գործ մը արաբական դրականու–թեան գլուխ գործոցը:

ԺՕՐԺ ՌԵՅՔ

(7 – Շար.)

ընտրեցին չէնքերու կեդրոնական մասը, հոգ տանելու համար այդ կառոյցներու պահպանման:

Անոնց կեդրոնը կը դանուի Մեծ Հրապարակը, ուր երկու բարձր բուրգեր կան դէմ դիմաց, Փութպոլի դաշտի մը ընդարձակութիւնը ունեցող տարածութեան մը վրայ: Հրապարակի հարաւային մասին վրայ կը տարածուէին օրուան իշխանաւորներուն պալատները: Մարզ կըլլայ ժամերով եւ հիացումով դիտել սենեակներու չարքերն ու ընդարձակ նըկարասիքները:

Հրապարակէն դուրս կան քարէ ճամբաներ, երբեմն՝ 200 ոտք լայնքով, որոնք կ'առաջնորդեն դէպի կոթողական ուրիշ շինութիւններ:

Կեդրոնական մասէն դուրս, թիքալ կը տարածուի ամէն ուղղութեամբ՝ չորս մղոն երկայնքով: Պատրաստուած է քարէ սէսը մեծ ու պզտիկ աւելի քան երեք հազար շինութիւններու:

Հակառակ այն մեծ հեռաւորութիւն – ներուն, զրկս պէտք է քալելով անցնիլ, թիքալ առեւտրական կապեր կը պահէ ցեղակից ուրիշ քաղաքներու հետ, փոխանակելով մարթի, քաքաօ, զարծիքներ եւ դէնքեր, ու մանաւանդ՝ մեծարժէք կաուչ զոհարներ: Այս բոլորը կը տանի – ուին բարձրաւանդակներէն:

Թիքալի բնակչութեան խտութիւնը կը տարբերի տեղէ տեղ, բայց հաւանաբար 40 հազարէ աւելի բնակիչ ունի 60 քառակուսի մղոն տարածութեան մը վրայ: Ամէնայաօրէն, ուժը կը դանուի փոքրաթիւ իշխող դասակարգի մը մօտ, որմէ հեռացուած են կրօնաւորներն ու պետերը:

Այս մեծ քաղաքակրթութիւնը, կը թուի, թէ իր անկումը արձանագրած է Ք. Ե. 900 թուականին:

Այսօր, աշխարհի բոլոր կողմերէն դիտնականներ եւ պրօսաչրջիկներ կուգան հոն, սքանչանալու համար Մայա քաղաքակրթութեան փառաւոր մնացորդներուն: Կ'արժէ այս ճամբորդութիւնը: Թիքալէն մեկնելէ առաջ, դիչերը առանձին մնացինք Մեծ Հրապարակին վրայ, երբ ուրիշ պրօսաչրջիկներ կը մեկնէին արդէն:

Երբ արեւը հակեցաւ հորիզոնին, մութը պատեց անտառն ու փոքր չէնքերը, երբ վերջին ճառագայթները կը չամբե – նային հսկայ տաճարներու զմբէթներուն վրայ: Տարօրինակ վերջին լոյս մը սըփռուեցաւ հրապարակին վրայ, ուրուա – դձելով տաճարներն ու աչտարակները: Զանգուածեղ իրագործումներու եւ աչխարհի այս անկիւնին ձգած տպաւորութիւնը հոգեթով բան մը ունէր:

Երկ՛րօրէն նստեցանք տաճարի աս – ւիճաններուն վրայ, կախարդուած, ինչպէս եղած էինք չաւեր մեզմէ առաջ, 2500 տարուան խորհուրդով պարուրուած այս տարօրինակ մթնոլորտին մէջ:

Հայացուց՝ ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

ՔՈՆԿՈ

———o———

Քոնկո, Ափրիկէի միակ ժողովրդական Հանրապետութիւնը, կարեւոր օժանդակութիւն կը ստանայ խորհրդային աչխարհէ, սակայն սերտ կապ կը պահէ իր նախկին պաղթատէրին՝ Ֆրանսայի հետ:

Քոնկո, որ մաս կը կազմէր այսպէս կոչուած Ֆրանսական Հասարակածային Ափրիկէի, մէկ միլիոն բնակչութիւն ունեցող երկիրը մըն է: Քոնկո ամուր կառչած է յեղափոխական ընկերվարութեան, սակայն մինչեւ հիմա ան աւելի խօսքով է, որ կ'առաջնորդուի: Մայրաքաղաքը դարդարուած է կարմիր նչանախօսքերով եւ իչխանութեան ղլուխ կը դանուի Աչխատաւորական կուսակցութիւնը: Մա – մուլը լեռնին կ'արտայայտէ մարքսեան սկզբունքներ եւ տեւաբար կը յարձակի պաղթատիրութեան եւ նոր – գաղթատիրութեան վրայ: Այսուհանդերձ կաթողիկէ եւ բողոքական եկեղեցիները միչտ լեցուն են հաւատացեալներով եւ տարածում դտած են ափրիկեան կրօնքները: Բարձրադոյն եւ երկրորդական դպրոց – ները կը վարեն Ֆրանսացիներ:

Տեղւոյն Ֆրանսական դաղութի թիւն է 8·000, որմէ 700ը բեմիք օժանդակու – թեան մը առաքելութեամբ հոն կը դտնուին: Վերջին հինգ տարիներուն դաղութը կայուն թիւ կը ներկայացնէ:

Անհատական ձեռնարկութիւնները, որոնք մեծ մասամբ Ֆրանսացիներու կը պատկանին, կը ծաղկին օր աւուր: Հանութներու ապրանքներու գիները բարձր են եւ խանութպանները լաւ չահեր կ'ապահովեն: Զոյգ մը կօշիկը, որ Ֆրանսայի մէջ 125 ֆրանք կ'արժէ, հոն կը ծախուի 250 ֆրանքի:

Սակայն քոնկոյի բարեկեցիկ անձերը դեռ կը սիրեն պերճանքը, եւ երբ ի վիճակի են կը նախընտրեն էվիան խմել, Պոռտոյի գինի գործածել եւ ֆամամպէր ճաչակել:

Ձարտարարուեստին մեծ մասը Ֆրանսացիներու ձեռքը կը դտնուի: Ծովա – փնեայ քարուղանքերու հետազօտու – թեան մենաչնորհն ալ անոնք ձեռք ձգած են: Կառավարութիւնը աղքատնացուցած է միայն այն ձեռնարկութիւնները, որոնք փակուելու վտանգի առակ կը դըտնուէին:

Տասներկու տարուան անկախութեան ընթացքին երկիրը թատերաբեմ դարձած է պետական բռնմաթիւ հարուածներու: Առաջին նախագահը՝ Ֆիւլպէր Եուլու, որ Ֆրանսասէր էր, պաչտօնէ հեռացուեցաւ 1964ին, պետական հարուածի մը հետեւանքով: Զայն կազմակերպած էին ուսանողներ եւ բանուորներ, որոնք հակաֆրանսական տրամադրութիւններ ու – նէին: Ալֆոնս Մասեմպա – Տէպաթի ձախակողմեան կառավարութիւնը եւ անոր

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ԵՐԳԵՐ

«Հայ միջնադարեան երգեր»ուն չուրջ խիստ չահեկան դասախօսութիւն մը տուած է Երեւանի համալսարանի դասախօսներէն Յորէն Պալեան:

Հայ միջնադարեան հարուստ մշակոյթի կողքին՝ պատմագրութիւն, բանաստեղծութիւն, մանրանկարչութիւն եւայլն, իր ուրոյն տեղը կը դրաւէ երաժչտութիւնը, որ համեմատաբար քիչ է ուսումնասիրուած: Դասախօսը նչած է, որ հայ երաժչտութիւնը միջնադարուն (Ե.–Ժե. դարեր) թէեւ հիմնականին մէջ հոգեւոր բնոյթ ունեցած է, հովանաւորուած եւ պահպանուած է եկեղեցիին կողմէ, բայց Ժե. դարէն սկսեալ ան իր մէջ ընդունած է ազգային եւ ժողովրդական հեթանոս երգերու տարրեր: Դասախօսը առանձին առանձին նկարագրելով հազար տարիներու ընթացքին ստեղծուած երգերու տեսակները՝ սաղմոսերգութիւններ, չարականներ, տօնական երգեր, աւետիսներ, գանձեր, ընդգծած է, որ անոնք ստեղծուած են Մեսրոպ Մաչտոցի եւ Սահակ Պարթեւի յօրինած տասը եղանակներու հիման վրայ:

Առանձնապէս չատ եւ բազմազան երգեր յօրինուած են Թ.–Ժե. դարերուն: Առանք ամփոփուած են չարակնոցի մէջ: Դասախօսը այնուհետեւ ըսած է, թէ Գէորգ Դ. կաթողիկոսի յանձնարարու – թեամբ երաժչտագէտներ Նիկողայոս Թաչճեան եւ Մակար Եկմալեան ձայնագրած են միջնադարեան տաղերուն մեծ մասը:

Դասախօսը նկատել տուած է, թէ ծա – յալորդած դինուոր. Մարիէն Նկաուպլի իչխանութիւնը, փորձեցին զոհացում տալ ծայրայեղ տարրերուն, բայց ապարդիւն անցան անոնց ջանքերը: Գոհացում տալու դիմաց միջոցը կը թուի ըլլալ յեղափոխական եւ մարքսեան նչանախօսքները:

Համաձայն Պրազավիլի հայթայթած տուեալներուն, համամատաւար երկիրներու մէջ Զինաստանն է, որ ամէնէն կարեւոր օժանդակութիւնը ցոյց կուտայ: Զինագինները չինած են հիւսուածեղէնի գործատուն մը եւ հասուստած նաւահանգիստ մը: Ներկայիս կը չինեն ջրելիք – տրակտորի մը ամբարակ մը: Մեծ եղած է անոնց դինուորական օժանդակութիւնը:

Քորհ. Մխուքիւնը հայթայթած է ուսուցիչ, բժիչկ, ինչպէս նաեւ ռազմամթերք: Քոնկոցիները, այնուամենայնիւ, կը դժգոհին, որ չորս Անթոնով օդանաւեր, որոնք յանձնուած են իրենց, մեծ ծախքի դուռ կը բանան եւ յաճախ նոսթ չարակնոցէն գատ կայ 126 չարականներէ կազմուած ձեռագիր մը, որ պատրաստուած է ԺԴ. դարուն եւ ձեռք ձգուած է Լիմա անապատէն: Այս չարականները խաչաւորուած չեն եւ առնուազն ոչ մէկը կայ չարակնոցին մէջ: Առանց կանոններու բոլորովին տարբեր են թէ ոճով եւ թէ արուեստով:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

———o———

«Փարի – Նորմանտ» թերթը Յուլիս 25ի իր թիւով կը խօսի դիմայարդար Յակոբ Առաքելեանի մասին:

Թերթի թղթակիցը յիչելէ ետք, թէ Յակոբ Առաքելեան կովկասահայ է, կ'անդրադառնայ անոր կեանքին դրեթով, թէ ան ենթասպայ էր ցարական բանակին մէջ: 1916ին կուգայ Ֆրանսա եւ իբրեւ սպայ կը կռուի Գերմանացիներու դէմ: Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան պատճառով կ'որոչէ Ֆրանսա մնալ, ուր կը նուիրուի դիմայարդարութեան ասպարէզին:

Յ. Առաքելեան Օպոստոսին Լենինգրադի մէջ Ֆրանսական դիմայարդարութեան թեքնիքի մասին դասախօսութիւն մը պիտի տայ, հիմնուած իր բազմամեայ փորձառութեան վրայ: Եւ այդ փորձառութիւնը մեծ է: Արդարեւ դիմայարդարումներ կատարած է Քոքթոյլ, Ափէլ Կանալ, Սաչա Կիթըրիի դիւանատուր ժապաւէններու դերասաններուն համար: Գրեթէ բոլոր անուանի դերասաններն ալ, ինչպէս Սիւլի Տըլէր, Միչէլ Մորկան, Կապլ Մոռլէյ, Պրիժիթ Պարռօ իրենց առանձնատ դերերուն դիմայարդարումը վստահած են իրեն:

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ձանըմ, պարզապէս դիս չողոքը – թեց, ուստ ու փուստ պատմութիւններ հնարեց, իրողութիւնը խեղաթիւրեց, դէպքերը չափազանցեց, վերջապէս ամէն մէկդ գործածեց ... քեզի աւելի դար – մանալին պատմեմ... ես ալ մեամտար ընդունեցի, բնական է, որ իր մէկ քանի դաւերը ինծի յանձնեց, ես փաստաբան եմ, երբոր գործ մը յանձնեն, չեմ կըր – նար մերժել: Ազգային պաչտօնս տար – բեր, անհատական գործս տարբեր, մէկը միւսին չեմ կրնար զոհել: Այսպէս ու – րեմն, մէկ կողմէն Թաղ. խորհուրդի խնդրին մէջ Մարզար էֆէնտիի դատա – րը եղայ, միւս կողմէ իր անձնական գործերուն համար իր փաստաբանը ... կացութիւնս քիչ մը փափուկ էր:

— Բնականաբար:

— Բայց ես նորէն ուղղամտութեամբ չարժեցայ:

— Ատոր ո՞վ կը տարակուսի, ըսաւ Պօղոս էֆէնտի հեղնական ծիծաղով մը. դոր փաստաբանը չնչմարել ձեւացուց:

— Ես իմ տեղեկագիրս պատրաստեցի խղճի ձայնիս անսալով, առանց ուրիչի ոեւէ նեղութեան:

— Այո, ըսաւ վաճառականը չոր ձայնով մը:

— Բայց ինչ նոյն ուղղութիւնը ցոյց չտուաւ ինծի հանդէպ:

— Ի՞նչպէս, ի՞նչ եղաւ որ ...

— Ինչ պիտի ըլլայ, թաղական ըլլա – լուն պէս ինծի յանձնած գործերը առաւ եւ ուրիչ փաստաբանի յանձնեց, իր հին փաստաբանին:

— Վայ, սարսափելի, գոչեց Պօղոս էֆէնտի, այս պատմութենէն հաճոյք ըղ – դալով:

— Այնպէս որ, չարունակեց փաստաբանը, հիմա յայտնի եղաւ, թէ գործը ինծի յանձնելը կարողութեան համար չէր, այլ պարզապէս դիս կաչառելու փորձ մը:

— Ատոր քնաւ տարակոյս չկայ:

— Առանկ խաղկութիւն կ'ըլլա՞յ:

— Պատուաւոր մարդ մը առանկ բան չընէր:

— Իմ տեղս եթէ դուք ըլլաք, ի՞նչ ընթացք կը բռնէք հիմա:

— Իրաւ որ չեմ գիտեր՝ բայց կ'են – թադրեմ, որ սարսափելի կերպով կը բարկանամ եղածին համար: Ի՞նչ զար – մանալի մարդ է եղեր այս Մարզար էֆէնտին... Թող դոնէ փիչ մը սպասէր երեւոյթները փրկելու համար:

— Ինծի պէս փաստաբան մը առանկ խաղի գայ, առանկ վաճառականէ մը... չլսուած բան ...

— Արդարեւ մեծ պզտիկութիւն է ձեզի համար:

— Բայց թող առնելիքը ըլլայ, ես ալ հարկաւ անոր դլխին խաղ մը կը բա – նամ:

— Ինչ որ ընէք, իրաւունք ունիք, բայց խնդիրը այն է, որ բան մը կրնա՞ք ընել: Դատերը իրենն են՝ իրաւունք ունի ուղած փաստաբանին յանձնելու, միւս կողմէ հիմա կեդրոնական Վարչութեան որոչումով բազմած է Թաղ. Խորհուրդի առենապետի աթոռին վրայ եւ ձենէ ոեւէ կախում չունի: Լաւագոյն է, որ ձայ – ներնիդ քաչէք նստիք: Մարզար էֆէնտին վարպետօրէն մարդ է, հետը դլուխ չէք կրնար ելլել, անիկա ձեզի պէս մէկ քանի փաստաբան մատին վրայ կը խաղցնէ:

Պօղոս էֆէնտի դիմամբ այս խօսքերը կ'ընէր աւելի զրգռելու համար իր խօ – սակիցը:

— Ինծի Սափորեան կ'ըսեն, գիտե՞ս, գոչեց փաստաբանը բորբոքած:

— Անոր ալ Սառանեան կ'ըսեն, պա – տասխանեց Պօղոս էֆէնտի հանդարտութեամբ:

— Անիկա թերեւս կրնայ քու աչքդ վախցնել, բայց իմին ...

— Ես ինչո՞ւ պիտի վախնամ իրմէ...

— Եթէ չվախնայիր, այդպէս տեղի չէիր տար եւ գիւղը ձգելով չէիր փախ – չիր ...

Հիմա կարգը եկած էր փաստաբանին՝ վաճառականը զրգռելու:

Պօղոս էֆէնտի լռութիւն պահեց: Բայց փաստաբանը չարունակեց.

— Ես եթէ քու տեղդ ըլլայի բոլորովին տարբեր ընթացք մը կը բռնէի, ես պայքարի մարդ եմ... ասկէ զատ իրաւունքը քու կողմդ է:

— Ի՞նչ ընէի, քանի որ վարչութիւնը ի վերջոյ Մարզար էֆէնտիի կողմը բռնեց:

— Բողոքէ, էֆէնտիմ, գոչեց Սափորեան, քննութիւն պահանջէ, սպառնա – գիր, պոռայ, կանչէ ... իրաւունքդ ուղէ:

— Հիմա ալ բանը բանէն անցաւ, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի:

— Ընդհակառակն բուն ժամանակն է:

— Ի՞նչ ընելու համար:

— Մարզար էֆէնտիին նետելու համար Թաղ. Խորհուրդին մէջէն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ալֆորվիլէն, Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մխիթարեան ենթակոմիտէն 250 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը եւ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը յաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Օգիներեան Ռոպէրի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց մօր եւ դրքանչմօր՝ Համեսուհի Դարբինեանի (Շապին Գարահիսարցի) մահուան առթիւ:

Այս ակուր առթիւ Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբը չնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Մարինոս Ղուկասեանէ 100, այրի Տիկին Մարիամ Ղուկասեանէ 100, Տէր եւ Տիկին Նշան Թէճիրեանէ 50, Տէր եւ Տիկին Պարսեղ Թէճիրեանէ 50 ֆրանք:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Փակուած են արձանագրութիւնները

1972 – 1973

Տարեշրջանի համար, դպրոցը լեցուած ըլլալով:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՒԹԻՒ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ընլան միայն ու միայն *դրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն:*

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանք:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՆՈՒԷՐ

Պր. Սաեփան Թոփսաքալեան իր կնոջ ապաքինման եւ աղջկան ամուսնութեան առթիւներով հետեւեալ նուիրատուութիւնները կ'ընէ. Կարմիր Խաչին 100, Կապոյտ Խաչին 100, «Յառաջ»ին 50, Աղքատախնամին 50, երկու ծերանոցներուն 100 ֆրանք: (Սառնալ Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանատունէն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Մխիթարեանը, Տիկին Գուլում – ճեանի կսկծալի մահուան առթիւ չնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Պօղոս Մալեան եւ ընտանիքէն 50 ֆր. իրենց սիրելի խնամիին յիշատակին:

Ա Զ Դ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեպի Հանդըստեան տուներուն այցելութիւնները արձնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ
(կնիք)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65
C. C. P. Paris : 1278-35

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ – ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղանակին առթիւ «Նուպարեան» մատենադարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Ուրբաթ 1 Սեպտեմբերին:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

40րդ ցանկ

Ճաշարան Տիւմխճեան քառասունքի մը առթիւ (Լիոն), Պր. Պետրոս Յովսէփեան (Ալֆորվիլ), Տօքթ. Ա. Տամլամեան (Քլամառ) 70ական, Պր. Ֆէրէչէթեան (Սէն Ժերմէն ան Լէյ), Պր. Ժան Այանեան (Վիէն), Տիկին Ադամեան (Ֆըալվիաք), Տէր եւ Տիկին Կարօ Ժամկոչեան (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Զաւէն Զէյթունեան (Լիոն) Պ.ր. Արմենակ Մինքայէլեան (Քլամառ), Պր. Խաչիկ Քէօչկէրեան (Քլամառ), Պր. Հայկազուն Մարտիրոսեան (Մարսէյլ) 60ական, Պր. Տիգրան Համբարձումեան (Պորտօ), Պր. Հմայեակ Իշխանեան (Պորտօ), Պր. Ժան Ալեքսանեան (Լիմա), Տիկին Սրբուհի Տէրտէրեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Մանթաշեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Սարգսկարապատեան (Լիոն), Օր. Լուիզ Հարճլեան (Լիոն), ազգասէր Հայուհի մը (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Մելքոն Պատմաճեան (Փարիզ), չնչուածները ամէնքն ալ 50ական ֆր.:

Նախկին գումար 137·544,38
40րդ ցանկի գումար 1030
Ընդհ. գումար 138·574,38

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Domaine des Mines de VAGNAS (07) par Vallon Pont d'Arc
(GORGES DE L'ARDECHE)

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կեդրոնական վարչութիւնը իր տարեկան բանակումը կը կազմակերպէ այս տարի Վակնաս

Պայմանները.— *Մէկ ամիս՝* 600 ֆր., 14 օրէն աւելի, օրական 26 ֆր. 7 օրէն 14 օր՝ 29 ֆր. 7էն պակաս՝ 32 ֆր.

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՕԳՈՍՏՈՍ 15-ԻՆ

ԵՐԿՈՒ ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ 17 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԻՆ 2·500 ՖՐ.

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

երդ ու դարձ օդանաւով: ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻՆՈՑ ԱՒԱԶԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ, ԼՈԳԱՐԱՆՈՎ, «Արմենիա»ի կամ «Անի»*ի* մէջ: Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք, բազմաթիւ շրջապտոյտներ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septembre, Paris (2e) — Tél. 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ունենեանի, ամէն Հորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. Ալիքսանեանի՝
11, Rue du Bassin, St. Julien — Tél. 51-74-90 — 66-38-92
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԼԻՈՆ՝ Պալեանի — ՏԷՍԻՆ՝ Կ. Գարայեանի
ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ դիշեր, Շարլօնիէռի չքեղ սրահներուն մէջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են:

Վարժարանը կը դործադրէ ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը տալով նոյնպէս իր սանուհիներուն հայերէն դասախարակութիւն:

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ամէն օր.

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy
Հեռաձայն 927–01–72

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Սեպտեմբեր մէկէն

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	միւնչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	միւնչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

ՄԻԽՈՆՕՐՀՆԷՔ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՏԵՍԱՐԺԱՆ ՎԱՅՐԵՐՈՒ ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի օդակայանէն՝

Մեկնում կիրակի 15 Հոկտեմբեր 1972

Վերադարձ երեքշաբթի 31 Հոկտ. 1972

Ծախքերու ընդհանուր մասնակցութիւն 1500 ֆր.

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝

Պօմոն՝ *Հայր Գեղամ Վրդ. Հեռ.* 51–73–50
Սէն–Լու՝ Տէր Շահան Քհյ. 47–97–13
Պլ. Օտտօ՝ Տէր–Նշան Քհյ. 50–18–23

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
3
ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI
3 AOUT
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·480
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.480

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՁԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ԴԷՊՔԵՐԸ ԵՒ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԸ

—0—

Միջպատերազմի տարիներուն խոր պատրիոթիզմով կ'արձանագրէ վերջին չարաբաստիկ իննսուն տարիներու ընթացքին Չեխոսլովաքիոյ մէջ տեղի ունեցած դառնաւարութիւնները ու դառնապարտութիւնները։

Կը թուի թէ Տուպչէքի ազատատենչ համախոհները ձեռնթափ չեն եղած՝ փրակայի բռնապետութենէն չորս տարի վերջ ալ։

Հուսաքի կառավարութիւնը կը ձգտի ահուսարատիւ վարչաձեւ մը հաստատել երկրին մէջ եւ ճգմել ղլուխը բոլոր անոնց, որոնք կ'ուզեն քիչ մը ազատութիւն իրենց հայրենակիցներուն համար։

Համայնավարութիւնը խօսքով իրեն համար հիմնական սկզբունք կը դաւանի ժողովուրդներու ազատութիւնն ու ինքնորոշման իրաւունքը։ Դժբախտաբար ատոնցմէ ղրկուած են Չեխերն ու Սլովաքները, որոնք կ'ուզեն կառավարուիլ ժողովրդավարական սկզբունքներով։

Ծանօթ մտաւորական ղէմքեր օրուան իշխանութեանց հակառակ դաղափարներ ունենալու ամբաստանութեամբ դատապարտուած կը յանձնուին եւ բանտարկութեան կը դատապարտուին, դայլայլի առջեւ բերելով ո՛չ մէյն ազատ աշխարհի, այլ նոյնիսկ Մոսկուայի մէջ։

Այսպէս, ակադեմական Անդրէ Սախարովի եւ 51 ուրիշ խորհրդային անձնաւորութիւններ բողոքի նամակ մը ուղղած են Մոսկուայի Պոլիտբիւրոյին եւ Գերագոյն Սովետի նախագահին՝ պատմաբան Փիէր Եաքիրի բանտարկութեան դէմ։

Չեխոսլովաքիոյ դէպքերը իրենց բուռն արձագանգը գտան նաեւ Ֆրանսական մամուլին մէջ, որ միահամուռ պահանջեց Համայնավար կուսակցութենէն ճշդել իր դիրքը։

Նոյն այդ պահանջը ներկայացուցեր էր չորս տարի առաջ ալ եւ այդ առեն Ֆրանսայի Կոմկուսը կէս–բերան մեղադրած էր կրեմլինը՝ Չեխոսլովաքիոյ ներքին գործերուն բռնի ուժով միջամտելուն համար։

Այս անգամ խնդիրը աւելի հրատապ դարձաւ անոր համար, որ անցեալ Յունիս 27ին Ֆրանսայի Համայնավար ու Ընկերվարական կուսակցութիւնները միացեալ կառավարութեան ծրագրի մը մասին համաձայնութիւն կնքեցին եւ 1973ի գարնան խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ համերաշխօրէն պիտի գործակցին։

Ընկերվարական կուսակցութեան Ա. քարտուղար Ֆրանսուա Միթերան հրապարակային յայտարարութեամբ մը չեզոքացաւ, որ ընկերվարութիւնը ամէն բանէ առաջ ազատութիւն կը պահանջէ, — անհատական եւ հաւաքական ազատութիւն։ Յունիս 27ի համաձայնագրին մէջ համայնավարները ընդունած էին այս տեսակէտը։

Արդ, հարց կը արուէր Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան թէ ի՞նչ կը մտածէ Չեխոսլովաքիոյ ներկայ դէպքերուն մասին։ Յուլիս 25ին այս խնդրով ղրաղած է Ֆրանս. Կոմկուսը, որ պաշտօնական յայտարարութիւն մը հրատարակեց Յուլիս 28ին։

Ըստ այդ յայտարարութեան, անցեալ Փետրուարին Փրակա ղրկուած է Կոմկուսի վարիչ մարմնի անդամ եւ կեդր. կոմիտէի քարտուղար Ռոլան Լէրուա, որուն կարեւոր փոստերէ թէ Իկլեթոն քանիցս ձերբակալուած է պինով վիճակի մէջ կառք վարած ըլլալուն համար, բայց դրպարտութիւնը միշտ իր ուերը կը պըծէ ետէ նոյնիսկ հիմ չունենայ։

Այս հրաժարականին առթիւ, Մ. Կովերն ըսած է թէ առաջին անգամն է 1844էն ի վեր եւ կը թուի թէ միայն երկրորդը՝ ամերիկեան պատմութեան մէջ, որ փոխ–նախագահութեան թեկնածու մը քաշուի իր կուսակցութեան կողմէ նշանակուելէն եառ։

Ամէն պարագայի մէջ չատ փափուկ կացութիւն մը կը ստեղծուի Մ. Կովերնի համար, որ նախ պէտք է ուրիշ թեկնածու մը գտնէ, բծախնդրօրէն ընտրելով դայն, ապա ջանայ չարունակել իր ընտրապայքարը, մոռցնել տալով այս անցած–դարձածը։ Պարզ է որ Նիքսընի «հացին իւղ կը քսուի» այս խնդրով, արուած ըլլալով որ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, որ արդէն իսկ դժուար օրեր կ'ապրի, ալ աւելի դժուարութեամբ պիտի կրնայ դըլուխը վերցնել այս հարուածէն եառ եւ Մ. Կովերնի նախագահ դառնալու հաւանականութիւններն ալ պակսած են։ Պարզ է որ մեծ վստահութիւն չի կրնար ներշնչել մէկը, որ դեռ նախագահ չընտրուած կը «սխալի» իր առաջին կարեւոր որոշումին մէջ, որ էր փոխ–նախագահի ընտրութիւնը և ամերիկացի լրագրուհի մըն է որ կը ղրէ Ուաշինկթընի Իվընինկ Սթարի մէջ.

— « Ամէն ինչ այնպէս կ'ընթանայ, որ կարծես Ամենաղօրը, հոն երկինքին մէջ, որոշած է արձանագրուիլ Նիքսընի վերընտրութեան ի նպաստ կազմուած կոմիտէի անդամակցութեան»...

ՓՐԱԿԱՅԻ ԴԱՏԵՐԸ

—0—

Միլան Հուէպլը դատապարտուեցաւ վեցուկէս տարուան բանտարկութեան։ Ծանօթ է որ իրրեւ «հակայեղափոխական» այս դատուողը տեսուչն էր Համայնավար կուսակցութեան Փրակայի ղեկավարութեան։ Կը դատապարտուի «Պետութեան դէմ թշնամական գործունէութեան համար»։

Պարզ է այլեւս որ Հուսաք եւ իր մարդիկը մինչեւ ծայրը պիտի երթան նկատի չառնելով ոչ թէ «քաղքենի–յեղափոխականն» մարդոց կարծիքը, այլ նոյնիսկ՝ քոյր կուսակցութեանց, քանի որ Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրօն իսկ չեչտեց պաշտօնապէս այս դատերուն բացասական ընոյթը։

Միջադէպերը չեն պակսիր սակայն այս դատավարութեանց առթիւ։ Այսպէս Հուէպլի դատավարութեան Բ. նիստին ամբաստանող կողմի վկայ՝ Եարոսլավ Սապաթա մերժած է գալ ու վկայել։ Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, Սապաթա կ'առարկէ թէ իր կամ միւսներու դէմ եղած բոլոր ամբաստանութիւնները վերչն վար չինծու են։ Երբ իրեն նկատել տուած են թէ կ'անդրադառնա՞յ արդեօք թէ իր ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ իր այս կեցուածքը, Սապաթա հաստատական պատասխան տուած է եւ ըսած որ կը մնայ իր որոշումին վրայ։

Միջադէպերու կարգին յիշենք նաեւ թէ բազմաթիւ հանդիսականներ դուրս քշուած են նիստերու ատեն, թէեւ ասոնք բողոքած են որ կը բռնաբարուի չեխ օրէնքը բայց՝ անօգուտ։

Իւմանիթէ Զօրեքշաբթի օր «մանր լուրերու» կարգին 6–7 տող կը նուիրէր այս դատավարութեանց առանց մեկնաբանութեան։

ԼԷՕՆԻԴ ԵՆԳԻԲԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

—0—

Մոսկուայի մէջ, 37 տարեկան հասակին, յանկարծամահ եղաւ խորհրդային կրկէսի ականաւոր վարպետ, Հայաստանի ժողովրդական դերասան Լէօնիդ Ենգիբարեան։

Երիտասարդը, որ խորհրդային կրկէսային աստղերէզին մէջ մեծ անուն չհասած էր վերջին տասնամեակին, կը վայելէր բազմահազար արուեստասէրներու սէրն ու համակրանքը։

Փրակայի մէջ տեղի ունեցած մնջախօսներու միջազգային մրցումին, ոսկի մետալի արժանացած էր։

Բազմաթիւ մասնագէտներու կողմէ բարձր գնահատուած էր Ենգիբարեանի արուեստը։ Տաղանդաւոր վարպետին կը համարէին Ֆրանսացի մեծանուն արուեստագէտ Մարսէլ Մարսոյի արժանաւոր ժառանգորդը։

Լէօնիդ Ենգիբարեան ստեղծած էր իր ինքնատիպ արուեստը, իր ինքնատիպ թատրոնը, թատրոն՝ ուր ան մնջախաղի լեզուով, բայց պերճախօս, կը պատմէր մարդու ու կեանքի, չարի ու բարիի, մարդկային առաքինութիւններու եւ թերութիւններու մասին։

Յատկապէս չեխ ժողովուրդին համար, անմոռանալի կը մնան Ենգիբարեանի մարմնաւորած դերերը՝ չեխական հեռաւոր ժամանակներուն մէջ. «Մանչը հրաժեշտ կ'առնէ Փրակայէն», «Ձանա – պարի դէպի կրկէս» եւ «Մոռցուած նախնիքներու ստուերները»։

Ամէնէն աւելի, միմիքի մէջ դրսեւորած է Ենգիբարեան իր տաղանդը։

Արդարեւ, Ենգիբարեան երբեք դիմայարդարում չէր կատարեր եւ, հանդէսատեսը, իր իսկական դիմագիծը կը տեսնէր, ինչ որ հայկական միմիքին յատկանշական կողմն է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕԳՈՍՏՈՍ ՄԻԿԻՆ սկսեալ ընտանեկան նպաստները վեց առ հարիւր յաւելում կը կրեն, Ֆրանսայի մէջ։

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻՔ ի վեր Փարիզի մէջ երբեք այնքան անձրեւ չէր եկած Յուլիս ամսուան մը ընթացքին եւ դէչ օդը կը չարունակուի եւ Օգոստոսի առաջին օրերուն Փարիզ միշտ տեղատարափ անձրեւներու տակ է եւ ջերմութեան աստիճանն ալ 15ը չանցնիր։

ՔԻՍԻՆԿԻՐ, Նիքսընի խորհրդատուն կրկին Փարիզ էր առջի օր, ուր պաղտնի հանդիպումներ ունեցած է Հանոյի ներկայացուցիչներուն հետ։ Կը թուի թէ նորութիւններ կրնան պատահիլ Վիէթնամի համար։

ՕԳՈՍՏՈՍԻ մեկնումներուն առթիւ, կառքի արկածի հետեւանքով 182 հոգի մեռած է Ֆրանսայի մէջ եւ 1800 վիրաւոր կայ։

ԻՏԱԼԻՈՅ ուղեվարները գործադուլի մէջ են եւ Զօրեքշաբթի օր կառ ոը Լիոնէն ոչ մէկ կառախումբ մեկնեցաւ դէպի Իտալիա։ Բանթողները ամսական 15 հազար լիռ յաւելում կը պահանջեն եւ կ'ուզեն որ 11 հազար ալ նոր պաշտօնեայ առնուի։

ՖԻՇԷՐ – ՍՊԱՍԿԻ մրցումը կը չարունակուի։ 9րդ խաղը հաւասար արդիւնքով վերջ գտաւ բայց յոյս չկայ որ խորհրդային ախոյեանը կարենայ պարտութեան մատնել Ամերիկացին։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԴԵՄՈԿՐԱԴՆԵՐՈՒ ՀՈԳԵՐԸ

—0—

ԻԿԼԷԹՈՆ ՔԱՇՈՒԵՑԱՒ

—0—

Ինչպէս կը սպասուէր, Իկլեթոն իր հրաժարականը տուաւ Միացեալ Նահանգներու փոխ–նախագահի թեկնածուի իր աթոռէն։ Այս հարցը սակայն կրնայ բարդութիւններ առեղծել դեմոկրատներու թեկնածու՝ Մ. Կովերնի համար, որ անմիջական ձեւով չէրցաւ ալ ուրիշ փոխ–նախագահ մը ներկայացնել։

Իկլեթոն ուզած էր արդէն քաշուիլ երբ մամուլը անկնայ սկսած էր հարուածել պինդը, անցեալի կարգ մը պատմութիւններու համար եւ ջղային տաղնապներու որոնք պինդը մինչեւ յիմարանոց առաջ նորդած էին։

Իկլեթոնի դէմ պայքարը, որու ձեռնարկեց ամերիկեան մամուլը եւ առաւելաբար «օրուան» լրագրող՝ Ընտէրսըն, կը նմանէր ցուլամարտի մը եւ Ընտէրսըն ոչ մէկ բան խնայեց վերջնապէս հաշիւը տեսնելու համար ծերակուտական Թոմըս Իկլեթոնի։ Այս վերջինը մեծազոյն յոյսերէն էր Դեմոկրատ կուսակցութեան։ Փայլուն քաղաքական դէմք մը, ազատական մտքերով։ Ընդունեցաւ որ ջղային դերյոգնութեան համար 1960ին եւ 1966ին մտային հիւանդներու բուժարան մտած է եւ էլեկթրոշոքի դարմանման ենթար – կուած։ Լրագրողը ըսած էր նաեւ, առանց

Չեխոսլովաքիոյ Կոմկուսի Ա. քարտուղար Հուսաք յայտարարած է թէ «Չեխոսլովաքիոյ մէջ չկայ եւ պիտի չըլլայ ոչ մէկ ձերբակալութիւն պաղաքարական նկատումներով. ընկերվարական օրինականութիւնը խղճմտօրէն պիտի յարգուի»։

Այն առեն այս խօսքերուն հաւատացեր է Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութիւնը եւ դանոնք արձանագրած է Իւմանիթէի 1972 Փետր. 18ի թիւին մէջ։

Սակայն այժմ տեղեկացեր է, որ 70 հոգի հարցաքննուեր են Չեխոսլովաքիոյ մէջ. մէկ մասը ազատ արձակուեր, ուրիշներ դատապարտուեր են։

Արդ, Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութիւնը համաձայն է, որ Ընկերվարութեան Թշնամի տարրեր եթէ ներսէն ու դուրսէն իսկապէս ապստամբական եւ խափանարարական արարքներու մէջ կը դտնուին, պէտք է ըստ օրինի խստիւ պատժուին։ Սակայն այդպէս չէ պարագան ներկայիս։ Որով դաղափարական տարակարծութիւններուն դէմ պէտք է պայքարիլ դաղափարախօսական դենքի վրայ։

Այլ խօսքով, Ֆրանսայի Կոմկուսը հակառակ է Չեխոսլովաքիոյ համայնավար վարիչներու ընդդրկած քաղաքականութեան։ Այս մասին Ա. փոխ–քարտուղար Ժորժ Մարչէ հրապարակաւ պաշտօնապէս արտայայտուեցաւ։

Ֆրանսուա Միթերան, յանուն Ընկերվարական կուսակցութեան, յայտարարեց թէ զոհացում ստացած է։

Այդ ձեւով համայնավար – ընկերվարական համաձայնագիրը ի գործու կը մնայ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԸՍՏԱՆՊՈՂ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

«Գարուն» ամսագրի գրողներուն

Եմիլը Մեծ Արմատնոյ Համեստագործ Այլայենց Աւետիս աղան՝ կամ՝ ինչպէս այդ թուականներուն դաւառին հինգ դիւղերուն երիտասարդութիւնը կը սիրէր այրերը լոկ իրենց մականուններովը կանչել՝ Այլաեանը այդ տարի ամէն նամակի հօրը դրեց «Ես հայրենիք չեմ կրնար դալ, սիլա մը ընել, ես հոս Եմիլը՝ խանութ մը բռնեցի, Դչխուին աղբերորդուն Մկրչին ալ արհեստս սորվեցուցի, քոլս առի, դուն հարազ Դչխուն կ'ուղեմ որ դրկես դայ: Զիմառոյի Ձորաեանը իր կինը Սիման ու աղան բերել կուտայ Մեծ խաչին միւս Երկուշաբթին ճամբայ պիտի ելլեն, անոնց հետ ճամբորդ ընես:

Հայրը «Աղէկ կ'ըլլայ Աւետիս, պա – տասխանեց աղուն, չորս տարին անցաւ քու դուրսդէթութիւնդ, սիլա մը ընելդ պէտք է, քանի որ չես կրնար դալ հարսը կը դրկենք քեզի: Բայց մենք հոս ի՞նչ պիտի ընենք, ի՞նչպէս դլուխ պիտի հանենք մեր դործերը, մայրդ, ես առ կը մնածենք: Պղտիկ հարսը, Թարոն, մինակ պիտի մնայ: Երկուք էին ու չէին կրնար հասնիլ, Դչխուն ալ որ դրկենք ի՞նչպէս պիտի ընենք: Գրել պէտք չէ, դուն դիտես, մեր արտերը չատ են, դաշտը թէ լեռը, դեղը քանի տեղ պարտէզ ունինք: Ջայը քանի՞ հատ եղի ունինք ... ասոնք մարդով կ'ըլլայ: Հայոի աղբարդ Թորոսը արտերը կը հերկէ, կը ցանէ, կը վարէ, լեռնէն տունը վառելիք փայտը կը բերէ: Բայց այնչափ արտերը մէկ հարսով կը քաշուի՞: Աղջիկները, տղաքը կան, այո, բայց անոնց քաղաքծը կ'ըլլայ, մայրերնին ալ որ դլոխնին չըլլայ, անոնք ինչքա՞ն դործ կը հանեն: Նոյն օրը կը պատահի որ թէ դիւղին թէ այդիներուն ջուրին կարդը մեղի կուդայ, մէկ հարսը ո՞ր կողմը պիտի վազէ: Հերթին չդտնուինք կարդերնիս կը կորսընդնենք: Եղիները դիչերը պիտի պառկուի, պիտի կեցուի, առուն պիտի մբռնուի, ջրուի, այնքան ծառերուն թուրթերը պիտի հաւաքուի, պիտի փռուի ու չորցուի. ո՞ր մէկը թուես: Հապա խո՞տը: Երկուքն ալ որ չըլլան, մինակ հարս մը որչա՞փ խոտ կը քաղէ: Մարագը լեցուիլ կ'ուզէ: Ձմեռը ի՞նչ պիտի ուտեն եղնիքը, կովերը, ոչխարը: Տղոցմէն ապահոնք անոնք քանի մը խոտ կրնան քաղել դուն ըսէ»:

«Գիտեմ, Այլայեանը դրեց հօրը, աչքիս առջեւն են քու դրածները: Դչխուն ալ որ դայ Թարոն մինակ կը մնայ, ո՞ր մէկին պիտի վազէ: Տարեկանով կնիկ մը բռնեցէք, կին մշակ մը, Թարոյին հետ թող աշխատի: Մեր հինդ դիւղերէն չդըտնէք, Քրդու, Ղզլպաչի, Թուրքի կնիկ մը թող ըլլայ: Կախմըխէն Ջայլուէն, կոս – տրկայէն: Ես անոր փարան բացէն կը դրկեմ ձեղի: Շատ չատ երկու տարի մը պէտք պիտի ունենաք կնկան մը: Ես նոյէն Դչխուն կը դրկեմ որ դայ ձեղի: Մենք մեր հարիւրներով տարուան պապենական տունը պիտի չաւըրենք: Մենք Ստանպոլցի չենք կրնար ըլլալ: Մենք դերդաստանով ենք, չատուր ենք, այսչափ մարդով մենք Ստանպոլցի չենք կրնար ըլ – լալ: Մեր ուղելովը չենք կեցեր հոս, բայց ինչ պիտի ընենք, երկիրը փարա չկայ, դիչերը կ'աշխատիք ցերեկը կ'աշխատիք, նամակի մը փարա, քառասուն փարայ չունիք, ձեռքերնիդ չանցնիր: Այնչափ ցորեն, դարի, այնչափ խաղող, ընկոյդ, թութ, այնչափ օղի, դինի կը հանէք, առնող մը կա՞յ, տասը փարա տուող մը կա՞յ: Ո՞վ կ'առնէ: Մենք մեղի ինսո՞ր ըլլայ նը կ'ըլլանք, բայց Երզընկայէն տուրքերու հավալէ մը դայ, հարիւրապետ մը ձիաւոր դափթիանովով դան դեղը պաշարեն, նստին, մարդ, անասուն չթողուն որ դուրս ելլէ, աւերածը, պէտէլը, եօլ փարասին, աղնամը որ ուղեն ի՞նչ պիտի տայ»:

Օրերը իրարու եաեւէ արագօրէն կուդան ու կ'անցնէին, ժամերը, րոպէները կանդ կ'առնեն: Դչխուն Ստանպոլ պիտի երթայ: Աղան, էրիկը ուղեր է: Գեղով ամէնքը դիտեն: Գեղեցերքին, աղբանոցները աղբերուն հետը խաղցող տղաքը, աղջիկները անդամ դիտեն: Ինչ լեռներէ պիտի անցնի, եառն ալ նաւ պիտի նստի ու երթայ: Այն չորեքշաբթուան ջորինեբուն վրայ ով որ նստեր ու դացեր է, քանի՞ն եա դարձեր է: Գնալ կայ դալ չկայ, դալ կայ տեսնել չկայ: Կնիկները Ստանպոլը չդիտէին, հիմա անոնք ալ կ'երթան: Մեծ Խաչին Երկուշաբթին չէ, միւս Երկուշաբթին ճամբայ պիտի ելլէ:

Դչխուն այդ ամառ ալ մինչեւ ծուխկերը րոպիկցաւ, առուն մտաւ, բահը ձեռքը կաւառ դարձուց, կաւառ փոխեց, առուին երթին ուղղութիւն տուաւ: Ծառերը, խաղողներուն թուփերը, բանջարեղէններուն մաչըրանները ջրեց: Թութերուն ծառերուն վրայ ելաւ, ծառերը թօթվեց, այնչափ թութերը ժողվեց, փռեց արեւը որ չորնայինն: Թարոյին հետ լեռները խոտ քաղեցին, երդիքները, կալերը փռեցին, չորցուցին ու մարագը լեցուցին: Ամրողջ ամիս մը դաշտին ու լերան արտերը քաղեցին, դիչերները լեռը մնացին, տուն չեկան, տաք խոզաններուն վրայ պառկեցան, աստղերուն նայելով քնացան: Վարդավառը եկաւ ու անցաւ, Աստուածածինը եկաւ ու անցաւ, Խաչն ալ եկաւ, այդ չարթուն խաղողներ կթեցին: Ամիսներ – րուն, չաբաթներուն օրերը համրեց Ստանպոլ երթալու, աղան տեսնելու համար, սիրտը թրվռաց, ամչցաւ, իր մէջը պահեց, մարդու չդայտնեց:

Եւ երբ Խաչէն եառը երկրորդ Երկուչաբթին առաուն եղաւ, Զիմառոյէն Ձորաեանին կինը Սիման ու աղան ջորիները հեծած եկան, իր ջորին իր ջորեպանը դուրը բերաւ, երբ իր ջորիին ու Զիմառոյիներուն ջորիներուն վիդերէն մէկ մեծ, վեց փոքր դանդակներուն ձայները փողոցէն հնչեցին Դչխուն ցնցուեցաւ, ոտքերէն մինչեւ դլուխը տեսակ մը եղաւ, առանկ բնաւ չէր եղեր, կրտրորական վիճակ մը առաւ, ինք չկար, ինք չէր որ կը չարժէր, կը չարժէին դինքը: Ամէն առաու իրր տան մեծ հարսը, օճախին վրայ ինք կ'եփէր բլլաւը, կեսուրը եփեց, սոխրացն ալ ինք չկարմրցուց կեսուրը կարմրցուց: Աթոռակին վրայ սինին ինք չդրաւ, չծողին որ բերէր, Թարոն բերաւ ու դրաւ: Սեդանին ինք չսպասարկեց: Մեծ ունկվրայով բլլաւը, մեծ ուսկուրա թասով Թանը Թարոն բերաւ, հացը ամէնուն առջեւը ան բաժնեց, դդալնոցէն դդալները ան ամէնուն տուաւ: Ջթողին որ ինք բան մը ընէր: Ինք հիւր էր, ինք այլեւս տունէն չէր: Ամէնքը նստան սինիին բոլորտիքը, ինք չուղեց, նստեցուցին դինքը: Ամէնքը կերան: Սիման ու աղան ալ հոն էին, անոնք ալ կերան, իր ջորեպանը, Զիմառոյիներուն ջորեպանը նոյնպէս կերան: Ինք հագիւ երեք դդալ առաւ բլլաւէն, Թանին դդալ չդպցուց· վար չէր երթար: Կեսրայրը, կեսուրը պնդեցին «ճամբայ պիտի երթաս, կ'անօթենաս» ըսին «կեր» ըսին, ոչ չկրցաւ:

Սեդանը ինք չվերցուց, քովի տանը Մարոն վերցուց: Կիներուն սենեակը տարին դինքը, չեռուկները հանել տուին ոտքերէն, չուխա մը նոր տրեխ բերին. «չեռուկներով ջորին չնստուիր, ճամբայ չերթցուիր» ըսին, էնթարին, ճիւպսկէն հանեցին. պահեններդ, խոսերդ ծրարեցինք բեռանդ մէջը դրինք Ստանպոլ եղես նը խոսերդ կը հագնիս» ըսին: Ամէնօրեաններէն մանուսա էնթարի մը, տիմիէն ճիւպսկ մը կռնակը անցուցին:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՋՈՒՐԻ

(Շար· – 1)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

ՍԵԶԱՐ ՓՐԱՆՔԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 150ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԻԹՈՎ

———o———

ԽՄԲ·— Այս յօդուածը ստորագրողը ֆրիտասարդ հայ երաժշտագէտ մըն է, որ արդէն իսկ փայլուն գործունէութիւն ունեցած է: Ծնած Պէյրութ, Պ. Ալլահայոյեան 1961ին շրջանաւարտ եղած է իրբեւ դեղագործ Լուվէնի համալսարանէն: 1964ին պսակակիր է Պէյրութի մէջ կազմակերպուած *Ժէօնէս Միւղիքալի* լատոյն մեղմանի մրցուցին: 1965էն 1971 կը յաճախէ Պրիւսէլի պետական համալսարանի Արուեստից դպրոցի երաժշտագիտութեան ճիւղը, ուրկէ շրջանաւարտ կ'ելլէ իբրեւ աւարտաճառ ներկայացնելով·—

Les tentatives de renouveau du chant choral au début du 19ème siècle en France.

Երաժշտական յօդուածներով աշխատակցած է *Ահեկանի*, *Բագինի* եւ «Ծառայ»ի: Վերջերս Պելժիոյ Թուրնրը ֆոպֆին մէջ միայն իր ջաւիթերով ցուցահանդէս մը կազմակերպուած էր Սեզար Ֆրանքի ծնունդեան 150ամեակին: Պատրաստած էր նաեւ ցուցահանդէսին ֆաքալոկը:

Ստորեւ կուտանք իր յօդուածը Սեզար Ֆրանքի մասին, որու ծնունդեան ցուցահանդէս մըն ալ մտադիր է կազմակերպել Պէյրութի մէջ ու տալ նաեւ շարք մը դասախօսութիւններ 16րդ դարու երաժշտութեան մասին:

×

Երաժշտական աշխարհի մէջ 1972ը կը հանդիսանայ տարեդարձներու տարի մը: Հենրիէ Շուցի եւ Ֆ·–ժ· Ֆէթիսի կողքին, այս տարի կ'ոդեկոչուի ժթ· դարու Բ· կէսին Ֆրանսայի երաժշտ· պատմութեան մէջ կարկառուն տեղծագործի՝ Սեզար Ֆրանքի ծննդեան 150ամեակը:

Ս· Ֆրանք ծնած է 1822 Դեկտեմբեր 10ին Պելժիոյ Լիէժ քաղաքը· 1835ին եկած է Փարիզ: Այս թուականէն մինչեւ մահը (1890) ան ապրած է Փարիզ եւ տեղծագործած իրրեւ Ֆրանսայի հեղինակ:

Պարտաճանաչութեան բծախնդիր դիտակցութեան տէր եւ տարողունակ պարտականութիւններու ընկերային – ընտանեկան եւ ասպարէզի բեռի տակ, մինչեւ 1875 թուականը իր տեղծագործութիւնները չունին հանճարի ժայթքը: Սակայն եղած է անօրինակ երգէոնահար մը (Սէնթ–Քլոթիլտի մէջ՝ 1860էն մինչեւ իր մահը) եւ յեղափոխաչունչ ուսուցչապետ մը (1872էն ցմահ): Կ'արժէ հոս յիշատակել որ Ֆրանք երգէոնահարած է նաեւ Փարիզի Սէն–Ժան–Սէն–Ֆրանսուա–տիւ–Մարէ եկեղեցին, որ մէ քանի ամիսներէ ի վեր դարձած է հայ կաթողիկէ եկեղեցի: Հարկաւոր է ուրեմն որ ուշադրութեան առնուի այս եկեղեցւոյ նշանաւոր Քավայյէ–ֆօլլ երգէոնը որ Ս· Ֆրանքի իսկ նուագած գործիքը եղած է տակէ 125 տարիներ առաջ:

Իր չափազանցութեան հանդէպ համակրութիւնը արդելք հանդիսացած է որ այդ ժամանակի Փարիզի երաժշտական պաշտօնական շրջանակները անվիճանան իր իրական մեծութիւնը: Ֆրանք անբասիր եւ անաչառ էր երաժշտութեան եւ ստեղծագործութեան հանդէպ· տիրող ֆութպիզանի մտայնութեան ուղղակի հակառակորդն էր ան· միշտ ականջալուր իր ներքին աշխարհի ձայներուն եւ չափազանց խստապահանջ ինքն իր հանդէպ, ան չսայթաքեցաւ կոկորդի (երգ) եւ մատներու (դաշնակ) «ճարպիկապաշտներու» (վիրթիւոզ) պահանջքներու փորձութիւններէն եւ անոնց խնկարկու հեղինակներու հեշտութեամբ վաստակած փառքերէն: Այս անվիճող կեցուածքը եւ երաժշտութեան հանդէպ իր բռնած աղնուաբարոյ ուղին թէեւ ուշացուցին իր անունին նուիրագործումը, սակայն ուներան իրենց բարի արդիւնքները: Փարիզի երաժշտանոցի բոլոր տագնապալոր տարրերը խմբուեցան իր չուրջը: Անոնք նախ դաղտնի կը յաճախէին երգէոնի դասերուն առընթեր Պախի եւ Պէթհովէնի նուիրուած իր վերլուծումներու դասըն-

թացքներուն, ապա խուժեցին Սէնթ–Քլօթիլտ տաճարը (չարաթը երկու անգամ) ունկնդրելու իրենց «հայր Ֆրանք»ը երգէ, նվէր առջեւ յանպատրաստից ըստեղծագործութեան պահուն: Աւելի ուշ, 1880ին սկսեալ, Վէնսան տ'Ինտի, Էրնեստ Շօսոն, Կի Րոբարտ, Օկուստա Հոլմէս, Կիյոմ Լէքէօ եւ ուրիշներ կանոնաւորապէս կը հաւաքուէին Ֆրանքի փարիզի տունը — 95, Պուլվար Սէն–Միշէլ (տան–կատէն կանգուն մնացած), եւ կը հաղորդուէին իր երաժշտական բարձր իդէալէն:

1870–1871 Ֆրանք–Գերմանական պատերազմէն վերջ Փարիզի մէջ կը հիմնուի երաժշտութեան Ազգ· Ընկերութիւնը, իր աշակերտներուն եւ փարիզի մէջ հաստակ նստող երաժիշտ նոր սերունդի նկարագիրներու ջանքերով, դլխաւորութեամբ Սէն–Սանսի եւ Վէնսան տ'Ինտիի: Այս հիմնարկութիւնը ճակատագրական դեր կը խաղայ Ս· Ֆրանքի ստեղծագործական կեանքին մէջ: Ըլլալով ամէնէն տարեցը, Ֆրանքին կը յանձնուի նախագահի պաշտօնը: Հոն իր չուրջ հաւաքուող երիտասարդութիւնը լրեն մղիչ ուժ կը հանդիսանայ եւ բարոյական պարտականութիւն մը կը դնէ իր ուսերուն վրայ՝ պատճառ դառնալով դլուխ գործոցներու ջլվէժումին: Հոն է որ կը ճանչցուի եւ բարձր կը դնահատուի մեծ երաժիշտին իրական արժէքը, հոն է որ կը տրուին այդ շրջանէն վերջ իր ստեղծագործած կտորներու մեծ մասին առաջին ունկնդրութիւնը:

1875ին սկսեալ Ս· Ֆրանքի աչքառու գործերն են.—

— Les Eolides (1875-76), poème symphonique ;

— Les Béatitudes (1869-79), oratorio (8 actes) ;

— Հնգեակ (1878–1879), *լարային քառեակի եւ դաշնակի համար·*

— 3 կտորներ երգէոնի համար (1879)·

— Ռէպէէմա (1881) եւ Փսիշէ (1886–1888), *սատուածաշնչային պատկերներ·*

— Անիծեալ որսորդը (1882), *համանուագային պոէմա·*

— Դաշնակի համար եռաբաժին կտորներ, *ինչպէս նաեւ համանուագի ընկերակցութեամբ կտորներ, որոնցմէ ամէնէն նշանաւորը վաոխասիոն Սէնֆոնիէ (1885) կը կոչուի:*

— Երկու օփերաններ Հիլտա (1882–1885) եւ Ժիզէլ (1888–90)·

— Սոնատ (1886) *ջութակի եւ դաշնակի համար·*

— Համանուագ (1886–1887)·

— Քառեակ (1890)·

— Եւ իր կարապի երգը, Թրուա Ռորալ (1890), *երգչոնի համար:*

Վստահաբար Պելժիան առաջին եւրոպական երկիրը հանդիսացաւ իր պատճառ մեծարանքը մատուցանելով իր իսկ ծոցին մէջ ծնունդ առած Ֆրանքի մեծ տաղանդին: Արդարեւ Ֆլանտրի Փառատօնի ծիրին մէջ, որ տեւեց 2 Յունիսէն մինչեւ 2 Յուլիս, Պելժիոյ Թոնկըր քաղաքը թատր հանդիսացաւ երաժշտական բազմատեսիլ դործունէութեանց: Մինչ կաթոլական փառահեղ Պազիլիկայի մէջ կը հնչէին մեծ երաժիշտին կարեւոր դործերն ամանք, նոյն քաղաքի հնադիտութեանց թանգարանի գեղանկարչին մէջ տեղի կ'ունենար վաւերագրական ցուցահանդէս մը՝ ներկայացնելով Ս· Ֆրանքի կեանքին, դործին եւ իր շրջանին վերաբերեալ փաստաթուղթեր, նամականներ, նկարներ, ձեռագիրներ, վկայութիւններ եւ երաժշտական դործեր: Ու այս կարեւոր ցուցահանդէսի ամբողջական կազմակերպութիւնը կը յանձնուէր տողերս ստորագրողին:

ՊԵՏՐՈՍ ԱԼԱՀԱՑՏՈՆԵԱՆ

ՇԱՐԹԱՆԿԱՐԸ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ԵՐԷԿ

—o—

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՇԱՐԹԱՊԱՏԿԵՐԸ ՄԻՆՉԵՒ 1914

Լոնտոնի մէջ Լիմիթը եղբայրներու ժապաւէնները ցուցադրուեցան Փարիզէն վեց չաթաթ եռաք միայն: Յաջողութիւնը կատարեալ եղաւ: Այդ թուականին, անդլիացի Ռապըրթ Ուիլեամ Փօլ հնարած էր արդէն գործիք մը, որ կը լուսանկարէր ու կը պատկերասիրէր: Փօլ սկսած էր պատրաստել քանի մը կարճ ժապաւէններ· ուրիշներ հետեւեցան իրեն: 1897ին կառուցուեցաւ անդլիական առաջին թատրոնը, Պրայթընի մօտերը, ուրկէ ամէն օր նոր ժապաւէն մը կ'ելլէր հրապարակ:

Ուիլեամ Փօլ շարժապատկերի մեքենայ մը հաստատեց Ալհամպրա միւզիք–հոլի սրահին մէջ, եւ յայտագիրներուն հետ, մէջ ընդ մէջ, ցուցադրեց զանազան կարճ ժապաւէններ, հանրութեան մէջ արթընցնելով մեծ հետաքրքրութիւն մը ղէպի շարժող պատկերները:

1896էն մինչեւ 1906, անդլիական շարժապատկերը արտադրեց հազարաւոր ժապաւէններ եւ մասնաւորաբար դաւեչտական կարճ գործեր, որոնցմէ պիտի նշենք «Ճամբորդական կառքին կողոպտումը», 1900ին, որ նախատիպարը պիտի ըլլայ ամերիկեան հռչակաւոր «Նոգեկառքին մեծ կողոպուտը» ժապաւէնին, որ իրագործուած է 1903ին:

Անդլիական արտադրութիւններու յաջողութիւնը կ'ըլլայ այնքան մեծ, որ կարգ մը մարդիկ կ'ուղեն զանոնք չահագործել ու դրամ դիզել: Կը դնեն մեքենայ մը եւ տրցակ մը ժապաւէններ ու, ժ· դարու թափառական թատերախումբերու պէս, կ'անցնին Քանատա, Աւստրալիա կամ Հնդկաստան, ու քաղաքէ քաղաք չրջելով, շարժապատկերի հանդէսներ կը սարքեն:

Սակայն անդլիական արտադրութիւնները չկրցան դոհացնել ժապաւէնի պահանջը, որ օր ըստ օրէ կ'աճէր իրենց կայսրութեան մեծ քաղաքներուն մէջ: 1914ին, Մեծն Բրիտանիոյ ամբողջ տարածքին վրայ բացուած էին շարժապատկերի 3500 սրահներ, ուր ցուցադրուած ժապաւէններուն 15 առ հարիւրը միայն անդլիական էր, 40 առ հարիւրը՝ Ֆրանսական, 30 առ հարիւրը՝ ամերիկեան, իսկ մնացեալը զանազան երկիրներու արտադրութիւններ: Փաթէ, Կոմոն եւ Նորտհոք ընկերութիւնները կարեւոր մասնաճիւղեր ունէին Լոնտոնի մէջ:

Այս աղէտին առաջքը առնելու համար, Անդլիոյ Ներքին Գործոց նախարարը օրէնք մը հրատարակեց, որպէսզի բոլոր ժապաւէնները ենթարկուին քննութեան, ցուցադրուելէ առաջ: Անիկա պատճառ դարձաւ, որ անդլիացի արտադրողները քայլերուին եւ աւելի բարձր որակով գործեր պատրաստեն:

Այս գործը դլուխ հանելու համար պէտք եղաւ դիմել թատրոնի մասնագէտներուն եւ դերասաններուն: Շէյքսփիրի անմահ գործերը նիւթ հայթայթեցին բազմաթիւ ժապաւէններու, *ինչպէս՝* «Յուլիոս Կեսար», «Մաքպէթ», «Ռիչըրտ Գ·», «Ռոմէօ եւ Ժիւլիէթ», «Համլէթ», եւայլն:

Յետոյ կարգը եկաւ Տիքընսի գործերուն, որոնցմէ յիշենք «Օլիվըր Թուիսթ», «Տէյվիտ Քափըրֆիլտ» եւ «Հնութիւններու վաճառատունը»: Ու այսպէս, երկար տարիներ Շէյքսփիրի եւ Տիքընսի գործերը պիտի հանդիսանային անդլիական շարժապատկերին դանձերը:

Պէտք է յիշատակենք նաեւ «Ուէֆֆիլտի երէցը», «Հենրի Ը·» «Ուաթըրլոյի ճակատամարտը» եւ ժողովրդական «Ռոպին Հուտ»ը, որոնց մէջ պիտի փայլէին Տուկլաս Ֆէրպանքս եւ Իրոլ Ֆլին:

Դժբախտաբար պատերազմը վերջ տուաւ այս բեղուն գործունէութեան: Բայց արդէն անդլիական շարժապատկերը արձանագրած էր զգալի վերելք մը: 1906էն մինչեւ 1914, անիկա արտադրած էր 282 ժապաւէններ:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ՇԱՐԹԱՊԱՏԿԵՐԸ ՄԻՆՉԵՒ 1914

« կեդրոնական Եւրոպա » ըսելով, կը հասկնանք Աւստրիական կայսրութիւնը եւ Պալքանեան երկիրները: Շարժապատկերի մարդին մէջ երեք երկիրներ միայն կը դրաւեն մեր ուշադրութիւնը· Զեխոսլովաքիա, Ռումանիա եւ Լեհաստան:

Այդ չրջանին Զեխոսլովաքիա անունով երկիր դոյութիւն չունէր, բայց դոյութիւն ունէր չեխ ժողովուրդը: 1898ին, ճարտարապետ մը փարիզէն փրակա կը բերէ շարժապատկերի Լիմիթը դործիք մը եւ կը սկսի լուսանկարել կարճ ժապաւէններ՝ «Լաց եւ խնդուք», «Որմազդ փակցնողները»: Ուրիշներ կը հետեւին անոր եւ կ'արտադրեն ուրիշ ժապաւէններ, որոնք նորութիւն չբերելով հանդերձ, կը փաստեն չեխ շարժապատկերին կենսունակութիւնը:

1909ին, Լեհաստանի մէջ, Խոտարա Փուչասքի կը բեմադրէ երկար ժապաւէն մը՝ ներչնչուելով Հանրի Սիէնքիէվիչի «Զրհեղեղը» վէպէն: Ուրիշ մը՝ Ալեք–սանտր Հերց, կը բեմադրէ կարճ կատակերդութիւն մը՝ «Ճարպիկ Անթուանը», ուր կը յայտնուի Անթուան Ֆերթնէր դերասանը: Ֆալլաերուելով այս յաջողութենէն, Հերց կը հիմնէ շարժապատկերի Սֆինքս ընկերութիւնը եւ կ'արտադրէ բազմաթիւ երկար ժապաւէններ, *ինչպէս՝* «Մեղքին բաղդրութիւնը» եւ «Կողակիցը», ուր յայտնուեցաւ շարժապատկերի մի–ջազդային աստղերէն Փոլա Նեկրի:

Գալով Ռումանիոյ, շարժապատկերի դիւտին չնորհիւ անիկա ծանօթացաւ Շարլ Փաթէի, որ մասնաճիւղ մը բացած էր Պուքրէշի մէջ: Ռումանացի արուեստագէտները չուտով խանդավառուեցան այս նոր դիւտով ու սկսան պատրաստել կարճ ժապաւէններ: Այդ չրջանին, տեղական ամէնէն կարեւոր արտադրութիւնը եղաւ «Ռումաներական անկախութիւնը», որ յուպիչ ու վեհ դործ մըն է: Երբ 1915ին Պուքրէշի սթիւտիոները հրոյ ճարակ եղան, արդէն Ռումանիա մտած էր պատերազմի թոհուբոհին մէջ:

ՍՊԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԵԱՆ ՇԱՐԹԱՊԱՏԿԵՐԸ ՄԻՆՉԵՒ 1914

Սպանական շարժապատկերը ծնունդ առաւ Պարչելոնայի մէջ եւ 1900 թուականին արտադրած էր արդէն բազմաթիւ կարճ ժապաւէններ, որոնց նիւթը առնուած էր դլամարաիկներու աչխարհէն: Իրրեւ երկար ժապաւէն պէտք է յիշել «Գարմէն»ը, որուն բեմադրիչն է իտալացի ձիովաննի Տորնա, ու «Արիւն եւ աւազ»ը, որուն բեմադրիչն է Ֆրանսացի Մաքս Ալնարէ:

Շարժապատկերը մուտք դործեց Փորթուկալի մէջ, բաւական ուշ: Որոշ կարեւորութիւն ներկայացնող առաջին ժապաւէնը՝ «Տիէկօ Ալվէս», արտադրուեցաւ 1910ին, ճոան Թավարէսի բեմադրութեամբ:

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ես այդ թաղէն հեռացած եմ :

— Ատոնք պարապ խօսքեր են, ըսաւ փաստաբանը, եւ միշտ միեւնոյն բանը կրկնելով, քու միտքդ ծածկել մի ջանար: Ես դիտեմ , որ դուն միակ մտածում մը ունիս, այն է՝ վրէժ լուծել Մարդար էֆէնտիէն, որ քեզի դէմ յաղթանակ տարաւ եւ քեզի խաղք ըրաւ քու թաղիդ մէջ:

— Թաղական Խորհուրդէն յօժար կամքով հրաժարիլը խաղիք ըլլալ չի նշանակեր:

— Ես ըսածս դիտեմ, Պօղոս էֆէնտի եւ մի սոխլեր դիս աւելի բաց խօսելու: Փաստաբանը այս խօսքերը արտասանեց նշանակալի ակնարկ մը ուղղելով վաճառականին: Այս վերջինը հասկցաւ ակնարկը եւ լռութիւն պահեց :

— Հիմա , իրրեւ էրիկ մարդ, լրջօրէն խօսինք, չարունակեց Սափորեան: Ինչպէս ըսի, Մարդար էֆէնտի լինդի խաղի բերաւ , դիս պարզապէս իրեն դործիք ըրաւ եւ իր նպատակին հասնելէ ետքը կիզց մը տուաւ ու դիս ճամբեց :

— Լաւ, ի՞նչ պիտի եղրակացնես ատկէ, հարցուց Պօղոս էֆէնտի :

— Սա պիտի եզրակացնեմ, որ այս մէջոցիս երկուքնուս ալ կացութիւնը միեւնոյնն է :

— Այսինքն ...

Այսինքն երկուքս ալ, ես ու դուն թըշնամի ենք Մարդար էֆէնտիի եւ անոր հետ հաշիւ մը ունինք կարգադրելիք :

— Կրնայ ըլլալ :

— Այս պարագային մեր չահը կը պահանջէ, որ մեր դործերը միացնենք հարակից թշնամիին դէմ :

— Չեմ կրնար հասկնալ, թէ ի՞նչ պիտի կրնանք ընել :

— Շատ բաներ... նախ պիտի կրնանք նեռել դինքը Թաղ· Խորհուրդէն :

— Ի՞նչ միջոցաւ :

— Միջոցը դիւրին է: Զմոռնանք , որ ես վարչութեան անդամ եմ: Բաւական կարողութիւն ունիմ խօսքս քալեցնելու:

— Կը հաւատամ , որ այդպէս ըլլայ :

— Միւս անդամներուն պէս կրաւորական դեր չեմ կատարեր ժողովին մէջ ... կ'ըմբռնե՞ս, ինչ ըսել կ'ուզեմ :

— Կը հասկնամ, պատասխանեց վաճառականը, որ կը սկսէր չհասկդդուիլ փաստաբանին խօսքերէն :

— Քանի որ կը հասկնաս՝ ուրեմն համաձայնեցանք :

— Բայց մի աճապարեր, դոչեց վաճառականը խնդալով :

— Ընդհակառակն, պէտք է չուտով դործ սեռնենք եւ պարապ ժամանակ չանցնենք :

— Քանի որ այդքան մեծ ազդեցութիւն ունիս վարչութեան մէջ, ալ ի՞նչ պէտք կայ աջակցութեանս ...

— Այո, վարչութեան մէջ ազդեցութիւնս մեծ է, արդարեւ կընամ պաչտօնակիցներս ուզած ուղղութեամբ վարել, բայց առով դործ չի լմննար: Վարչութեան սեղանին վրայ հիմա Ք· Թաղի խնդիր մը չկայ: Պէտք է նախ խնդիրը ստեղծել, եւ ասոր համար ահա պէտք ունիմ քու աջակցութեանդ :

— Ի՞նչ կերպով, բացատրէ սեռնենք :

— Բայց նախ կ'ուզեմ դիտնալ, թէ դուր տեղը կոկորդս պիտի չմաչեցնեմ :

— Եթէ ձեռքէս բան մը գայ, չեմ մերժեր:

— Ուրեմն այս անդամ համաձայնե–ցանք, դոչեց փաստաբանը ուրախու–թեամբ :

— Ենթադրենք , որ համաձայնեցանք, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի :

— Ենթադրութեամբ դործ չի սեռնը–ւիր :

Կ'ուզես որ իրարու հետ պայմանաւորուինք Մարդար էֆէնտին տապալելու համար :

— Պայմանագրութեան պէտք չկայ, ես ձեր պատուաւոր մարդու խօսքին կը վստահիմ... կ'ուզեմ, որ խոստանաս այս խնդրին մէջ ինձ աջակցիլ ամէն կարելի միջոցներով :

— Լաւ , կը խոստանամ, պատասխանեց վաճառականը ճարահատ, հիմա բացատրէ սեռնենք, թէ ի՞նչ ծառայութիւն կը սպասես ինձմէ :

— Ներկայ առժամեայ Թաղ· խորհուրդը ապահովաբար թաղեցիներուն համակրանքը չի վայելեր :

— Ես ալ այնպէս կը կարծեմ :

— Ես այդ մասին վստահ եմ: Եթէ Թաղ· Խորհուրդը հինգ տարիներէ ալ կազմուած ըլլայ՝ դարձեալ իր հակառակորդները պիտի ունենար :

— Շատ ճիշդ է :

— Արդ, քու դործդ պիտի ըլլայ հակառակորդները դտնել, ժողվել, քովքովի բերել, անոնց մարմին ու կեանք տալ եւ Թաղին մէջ չարժում մը ստեղծել, որուն հետեւանքը կ'ըլլայ դրաւոր բողոք մը վարչութեան ուղղուած: Մէյ մը որ խնդիրը հոն գայ, դուն ալ դործը լինդի ձգէ եւ ապահով եղիր յաջողութեան մասին: Կը տեսնես, որ քեզմէ անկարելի ծառայութիւն չեմ պահանջեր, ոչ ալ նոյնիսկ դժուար դործ մը: Փիչ մը թեւ–բեւ նիւթական զոհողութիւն պէտք ըլլայ, այդ ալ անչուշտ պիտի չմերժես :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար·)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԻՑԼ.— Պ. Գեղամ Վէմեան եւ զաւակները, Ժօզէ եւ Օլգա, Տէր եւ Տիկին Դէլէսաէն կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԱՇԽԷՆ ՎԷՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ անոր ծնողաց՝ Ղազարի եւ Բուբաստանի (մեռած Հայաստան) հոգիներու յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ, 6 Օգոստոս, Սէն-Ժերմէի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցին։

Ի պիտութիւն յիշատակը յարգողներուն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Զարուհի Թորոսեան կը նուիրէ 100 ֆր. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սրահին կահաւորման, ողբացեալ Պր. Արտաշէս Պօյաճեանի (Պուէնոս Այրէս) մահուան տխուր առթիւ, 20 ֆր. ալ «Յառաջ»ին։

Այրի Տիկին Մարիամ Ակոնեանց կը նուիրէ 100 ֆր. Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սրահին կահաւորման, Պր. Արտաշէս Պօյաճեանի (Պուէնոս Այրէս) մահուան տխուր առթիւ։

(Առանձ. «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է.— Հինութեան Ֆոնտին՝ այրի Տիկին Զաւէեան եւ զաւակները՝ 500 Ֆ., Գարակէօզեան – Պօղոսեան ամուսնութեան առթիւ, կնքահայրը՝ Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեան 300։

Անդրանիկ Գարայեանի յուշարկաւորութեան առթիւ.— Սաեփան Կիրակոսեան 50, Տէր եւ Տիկին Արամ Տէրտէրեան 110, Տիկին Ա. Գասպարեան, Տիկին Գայրայէ 10ական։

Ողբացեալ Պալթայեանի յուշարկաւորութիւն, Տէր եւ Տիկին Պալթայեան, Պալթայեան ընտանիք 50ական։ Տիկին Իսկուհի Սարգիսեան 20, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Տէր-Վարդանեան 10, Տէր եւ Տիկին Գ. Պօյաճեան 5։

Կ. Փափազեանի հոգեհանգիստ, Տէր եւ Տիկին Փափազեան 50, Տիկին Ե. Վարդանեանի մահուան առթիւ, Մ. Խաղնէճեան 30, Պ. Սարգիսեան, Յ. Ադեան, Յ. Զալթեան, Գասեան ընտանիք, Յ. Պոլոյեան, այրի Տիկին Մարտիրոսեան 20ական, Մանուկեան ընտանիք, Յ. Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Նիկողոսեան 10ական Ֆր.։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Լիւսէնպուրկի Պահապանը
Վարար Ջուրեր
Ոսկիէ Կշիռը
Ամէնուն Թէոդիկը
Ազատն Կոմիտաս
Վաղը
Սեւ Արեւ

Գին 15 ֆրանք
փոստով՝ 17 ֆրանք

Դիմել «Յառաջ»ի

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1971

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ – ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղանակին առթիւ «Նուպարեան» մատենադարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Սեպտեմբեր 1 Ուրբաթ։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ։

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեւիի Հանգըստեան տուներուն այցելութիւնները արգիլուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով)։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ
(կնիք)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Փակուած են արձանագրութիւնները

1972 – 1973

Տարեշրջանի համար, դպրոցը լեցուած ըլլալով։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻԻ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Չերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *դրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն*։

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով։

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանք։

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Domaine des Mines de VAGNAS (07) par Vallon Pont d'Arc
(GORGES DE L'ARDECHE)

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կեդրոնական Վարչութիւնը իր տարեկան բանակումը կը կազմակերպէ այս տարի Վանեան

Պայմաններ.— *Մէկ ամիս՝* 600 ֆր., 14 օրէն աւելի, օրական 26 ֆր. 7 օրէն 14 օր՝ 29 ֆր. 7էն պակաս՝ 32 ֆր.

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՕԳՈՍՏՈՍ 15-ԻՆ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Սեպտեմբեր մէկէն

ՄԻԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	միւնչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	միւնչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱՒՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՀՐԱԽԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Հ. Բ. Ը. Մ. Միութեան կեդր. Վարչական Ժողովը այսու կը հրաւիրէ Մ. Միութեան բոլոր իրաւասու անդամները ներկայ գտնուելու 59րդ Ընդհ. Ժողովին, որ պիտի գումարուի Շաբաթ, Հոկտեմբեր 28, 1972, առաւօտեան ժամը 9·30ին, Առաջնորդարանի Կիւլլապի Կիւլպէնկեան Մշակութային Կեդրոնի Գավաւքճեան սրահին մէջ, 630 Սեթընտ Էվընիւ, Նիւ Եորք, Ն. Ե., Ա.Մ.Ն։

Ներկայս 59րդ Ընդհ. Ժողովին համար տրուած միակ հրաւիրագիրն է։ Կը խընդրենք հետեւաբար Մ. Միութեան յարգոյ իրաւասու անդամներէն, որ անձնապէս Ժողովին ներկայ ըլլան վերոյիշեալ թուականին եւ ամէնէն ուշը մինչեւ Հոկտեմբեր 6, 1972, իրենց փոխանորդագրերը յանձնեն Հ. Բ. Ը. Մ. Միութեան Ընդհ. Տնօրէնին, կամ զանոնք ղրկեն հետեւեալ հասցէին.—

Armenian General Benevolent Union
Central Board of Directors
109 East 40 Street
New York, N. Y 10016

ՕՐԱԿԱՐԳ

1· Ներկայացում եւ վաւերացում 1971 տարեշրջանի Ընդհ. տեղեկագրի։
2· Ներկայացում եւ վաւերացում 1971 տարեշրջանի ընդհ. հաշուետուութեան։
3· Մասնակի ընտրութիւն կեդր. Վարչ. Ժողովի։
4· Մասնակի ընտրութիւն Հաշուեքննիչ Յանձնախումբի։
5· Առաջարկներ եւ թելադրութիւններ։
6· Գնահատանքի բանաձեւեր։

Ի դիմաց կեդր. Վարչ. Ժողովի
Ատենապետ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
Ատենադպիր Բ. Փ. ԿՐԿԿԸՐԻ
Մայիս 8, 1972 Նիւ Եորք, Ն. Ե.

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԼՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։

Վարժարանը կը դործադրէ ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը տալով նոյնպէս իր սանուհիներուն հայերէն դասախարակութիւն։

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ամէն օր։

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy
Հեռաձայն 927–01–72

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65
C. C. P. Paris : 1278-35

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

ՈՒՐԲԱԹ
4
ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI
4 AOUT
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՀԱՅՐԱՆԴԷՍ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·841
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.481

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՀԻՐԷ ԻՆՁՈՐԻ ԲԱԺՆՈՒԵՑԱԻ ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ

—0—

Ա.·

Յօսելով Գոհիրէի եւ Մոսկուայի տարիներու սիրալիր յարաբերութեանց յանկարծական ձգտումին մասին, յոյս կը յայտնէինք, որ «մօտիկ ապագան պիտի բանայ անշուշտ գաղտնիքին ծալքերը» (Յառաջ 30 Յուլիս)։

Արդարեւ, գաղտնիքին ծալքերը չուտով բացաւ նոյնինքն Եգիպտոսի Հանրապետութեան նախագահ Անուար Էլ-Սատաթ, որուն հետ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է ամերիկեան Նիւսուգուիք շաբաթաթերթի աւագ խմբագիր Առնօտ տը Պորչգրէյվ։

Բայ սակայն նախագահը կարգ մը եգիպտացի առանձնաշնորհեալ լրագրողներու որոշ տեղեկութիւններ տուեր է երկու երկիրներու յարաբերութեանց մասին, որոնք սկսեր են աւրուիլ 1971ի Մարտէն ի վեր։ Ամերիկացի խմբագիրը անոնցմէ ալ քաղեր է կարգ մը մանրամասնութիւններ եւ ճշդրիտ լուսաբանութիւններ կուտայ եգիպտեւխորհրդային փոխ-յարաբերութեանց մասին։

Ահա՛ թէ ինչ ըսեր է Էլ-Սատաթ.—

Չէք կրնար երեւակայել թէ ի՛նչ եղած է կեանքս նախագահ ըլլալէս ի վեր։ Չէ եղած օր մը, որ վէճ չունենայի Ռուսերուն հետ, որոնք երբեք չէին վստահեր ինծի։ Կ'ըսէին թէ ամերիկասէր եմ եւ համոզեր էին նախկին փոխ-նախագահ Ալի Սապրին, որ ես Ամերիկացիներուն կը ծախէի Եգիպտոսը։ Լեզուս չորցաւ անոնց հետ վիճելով։ 1971 Մարտին Մոսկուա գացի եւ առաջին անգամ ըլլալով խնդրեցի, որ Միկ-23 օդանաւեր դրկեն մեզի, հակազդելու համար Ամերիկացիներու կողմէ Իսրայէլին տրուած ֆանթոմներուն։

Ըսեր են իրեն, որ Միկ-23ները չատ բարդ են եւ հինգ տարի պէտք է, որպէսզի Միկ-21ներու մասնագէտ եգիպտացի օդանաւորդները վարժուին զանոնք վարելու։ Մինչդեռ եգիպտացի փորձագէտներ հաստատեր են, որ վեց ամիսը բաւական է։ Մոսկուա առաջարկեր է խորհրդային վարորդներ ընկերացնել օդանաւերուն, որոնք պէտք է ենթարկուին ռուսական հրամանատարութեան։

Նախագահը առարկեր է, յայտնելով, որ այդ պայմանը անընդունելի ոտնձգութիւն մը կ'ըլլայ եգիպտոսի ներքին գործերուն մէջ։ Ռուսերը տեղի չեն տուած եւ Սատաթ ընդուներ է, քանի որ պէտք ունէր այդ օդանաւերուն։

Սակայն Մոսկուա չէ յարգեր իր խոստումը։ Ո՛չ միայն օդանաւերը չէ դրկեր, այլ եւ փորձեր է Ալի Սապրիի միջոցաւ տապալել զինքը։ Եգիպտոսի նախկին փոխ-նախագահը այժմ բանտի մէջ կը քաւէ իր մեղքը։

Խորհրդային դեսպան Վլասիմիր Վինոկուրովի յայտներ է իրեն թէ նախագահ Նիկոլայ Պոդկորնի կը փափաքի կարելի եղածին չափ չուտով Գահիրէ այցելել։ Պատճառ մը չկար նման այցելութեան մը համար։ Սակայն 1971 Մայիսին Պոդկորնի եգիպտոս գալով Սատաթի վրայ ճնշում բանեցուցեր է բարեկամական համաձայնագիր մը կնքելու համար երկու երկիրներու միջեւ։ Նախագահը պայմանաժամ ուզեր է համաձայնագիրը ուսումնասիրելու համար եւ թելադրեր է Պոդկորնիին Գահիրէ գալ 1971 Յուլիս 23ին, յեղափոխութեան տարեդարձին առթիւ։ Ը. Միութեան նախագահը մտիկ չէ ըրեր եւ ոտիկեր է Սատաթը, որ ստորագրէ համաձայնագիրը՝ հանդիսաւորապէս պատուոյ վրայ երդում ընելով, որ Մոսկուա վերադառնալէն չորս օր եւթ առաջին Միկ-23ները եգիպտոս պիտի հասնին։ Սատաթ ստորագրեր է՝ ի վերջոյ համոզելու համար Ռուսերը, որ Ամերիկացիներու մարդը չէ ինք եւ թէ կրնան վստահիլ իրեն։

Չորս օր, չորս ամիս, ութ ամիս անցեր է եւ բան մը չէ հասեր։ Եգիպտոսի նախագահը քանիցս յայտարարեր էր, որ 1971ը վճռական տարի մը պիտի ըլլայ ազատագրելու համար արաբական գրաւեալ հողերը։ Սակայն երթալով պարզուեր է, որ Ռուսերը չէին ուզեր օգնել Եգիպտացիներուն՝ լուծելու համար արաբեւիսրայէլեան վէճը։ Չէին ուզեր դրկել իսրայէլեան վէճը։ «Ոչ-պատերազմ, անհրաժեշտ զէնքերը։ «Ոչ-պատերազմ, ոչ խաղաղութիւն» բանաձեւը գործեր էր անկիւնաքարը Խորհրդային Միութեան մերձաբեւելեան քաղաքականութեան։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵԳԻՊՏՈՍ ԵՒ ԼԻԲԻԱ ՊԻՏԻ ՄԻԱՆԱՆ

—0—

ՊԵՆԿԱԶԻԻ ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Սատաթ, թէեւ չատ կողմնակից չէր, բայց ի վերջոյ մասամբ տեղի տուաւ Քատաֆիի պնդումներուն եւ եթէ ամէն ինչ լաւ ընթանայ, Եգիպտոս եւ Լիբիա մէկ երկիր պիտի դառնան տարիէ մը։ Տարուան մը այս պայմանաժամն է զոր յայտնած է ձեռք ձգել Եգիպտոսի նախագահը, որ երբեք «տաք» չէր այս կարդադրութեան համար։

Նախ Թոպրուք, ապա Պենկազի տեղի ունեցան, Սատաթի եւ Քատաֆիի խօսակցութիւնները, որոնք յանգեցան այս եզրակացութեան։

Ուրեմն, տարիէ մը, երկու երկիրները պիտի միանան ամբողջական կերպով։ Միացեալ մէկ հրամանատարութիւն պիտի ունենան, որ ենթայանձնախումբեր պիտի ստեղծէ զանազան մարզերու մէջ, ինչպէս՝ սահմանազրական հարցեր, պաշտպանութիւն, ազգ. ապահովութիւն, լուսաւորութիւն, դիւութիւն, տեղեկատուութիւն եւ մշակոյթ։

Ինչպէս միշտ նման պարագաներու, հասարակաց գեկոյցը « պատմական » կը նկատուի։

Այս « ամուսնութիւնը » սակայն «սպիտակ» պիտի մնայ մինչեւ 1973 Սեպտեմբեր եւ այդ թուականին է միայն որ ի գործու պիտի դառնայ։ Արդարեւ Սատաթ այս ձեւով ժամանակ կը շահի եւ մինչեւ 1973 Սպտ. 1, բաւական ժամանակ կայ եւ Սատաթ կրնայ մտածել.— Ի՞նչ կ'ըլլայ, ի՞նչ չըլլար։ Եգիպտոսի նախագահին վերապահութիւնները յայտուն են։ Երեք օր է արդէն յետաձգել կուտայ միացման այս յայտարարութիւնը։ Սատաթ մանաւանդ առաւելութիւններ չի տեսներ Եգիպտոսի համար եւ ըստ դէպքերու կարծիքին եթէ Եգիպտոսի նախագահին դիրքը չափազանց հակասական կամ անտրամաբանական կը թուի օտար երկիրներու եւ Իսրայէլի նկատմամբ, ըստ երկուքին տարբեր է ներքին ճակատի վրայ, այսինքն Սատաթ հեռատես եւ աշխարհի է ինչ կը վերաբերի միջազգային յարաբերութեանց եւ ըստ իրեն կարեւոր անցագրութիւններ կան Եգիպտոսի համար այս միութեան մէջ։

Լիբիոյ ժողովուրդը աւելի դէպի Մաղրէպ կը նայի քան՝ Եգիպտոս, հակառակ համակրութեան ցուցական արտայայտութիւններու։

Նման միութիւն մը կը տիպէ նաեւ Սատաթի, որ Քատաֆիի դիրքորոշում – ները, լինք ալ առնէ, ինչ որ չատ զործին չի զար, մանաւանդ արաբեւիսրայէլեան թնճուկին համար։

Յիշենք նաեւ որ Սուրիա չատ համա – միտ չէ այս միութեան։ Սուրիա արդէն, Լիբիոյ եւ Եգիպտոսի հետ արաբ Հան – րապետութեանց Դաշնակցութեան երրորդ անդամն է եւ վերջերս չծածկեց իր վերապահութիւնը այս ձուլման նկատմամբ։ Դամասկոսի թերթերը ակնարկութիւն իսկ չեն ըրած այս հարցին երբ երեք օր է կը դրկին Սատաթ – Քատաֆի հանդիպումին մասին։

Ի վերջոյ ուրեմն Քատաֆի մասամբ կը յաջողի, ինչ որ կարեւոր է իր ժողովրդականութեան համար, իր իսկ երկրին մէջ, յուլիսեան դէպքերէն եառք։ Սատաթ տեղի կուտաւ, առաւելաբար նիւթական պատճառներով։ Չի կրնար նկատի չառնել անշուշտ թէ տարին 300 միլիոն տոլար կը քաշէ Լիբիայէն եւ թէ բազմաթիւ եգիպտացիներ կ'աշխատին լիբիական վարչական մարմիններու մէջ։

Եգիպտոս եւ Լիբիա կրնան ուրեմն մէկ պետութեան վերածուիլ, 1973 Սեպտեմբեր մէկին եթէ մինչ այդ նորութիւններ չպատահին։

× Այս առթիւ կը յիշուի որ Ֆրանսա դէնք կը ծախէ Լիբիոյ եւ հարց տրուեցաւ Ֆրանսայի կառավարութեան բանբերին թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ դիրքը, քանի սկըզբունքով դէնք չի ծախեր պատերազմիկ կողմերու։ Լրջա ճշդեց թէ Ֆրանսա չի փոխեր իր դիրքը եւ լաւ կը քննէ ծախուած դէնքերու գործածութեան պարագաները, ստորագրած պայմանագրութեանց մէջ։

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԸ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—0—

Մ. Կովէրն է որ չի յաջողիր վոխնախագահութեան թեկնածու մը դառնել, Իկլըթոնի հրաժարականէն եառ։ Այդ «պատիւը» յաջորդաբար մերժած են՝ Մըսքի, ծերակուտական, նախկին մըրցակիցը Մ. Կովէրնի, Ֆրանք Չըրչ երեսփոխանական մը, ազատական խառնուածքով։

Մ. Կովէրն, որ առջի դիչեր հեռատեսիլէն պիտի խօսէր, յայտնելով Իկլըթոնի հրաժարականը եւ նոր թեկնածուին անունը, վերջին պահուն ջնջել տուաւ նախատեսուած յայտագիրը։

Այս ձեւով Մ. Կովէրն չարաթ մը պայմանաժամ կ'ունենայ երկրորդ մը գտնելու համար։

ՓՐԱԿՍԻՅԻ ԴԱՏԵՐԸ

Ութերորդ դատավարութիւնը կը բացուի Փրակայի մէջ, մինչ հոս-հոն կը չարունակուին բարձրանալ բողոքի ձայները։

Իւ. Տէ. Լը.ն է (կօլիստ) որ դեկոյցով մը կը դատապարտէ Փրակայի դատերը եւ նոյն առթիւ «վարանոտ» կը նկատէ Համայնավար կուսակցութեան դեկոյցը եւ «մխամիտ» Մոսկուայի յայտարարութիւնը։

Միւս կողմէ Աչխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւնը իր կարգին զեկոյց մը կը հրատարակէ ուր ցաւ կը յայտնէ ան – չուշտ որ Փրակայի մէջ տեղի ունեցող քաղաքական դատավարութիւնները կը հակասեն այն ազատհովութեանց հետ, զոր չեն սենեիքանները տուած էին Սէ. Ժէ. Թէ.ի ընկերներուն։ Աչխատանքի Դաշնակցութիւնը դժգոհ է եւ կը դատապարտէ այն « չահագործումները » զոր կ'ընեն «աշխատաւորներու եւ ազատութեան թշնամիները» այս դատերուն առթիւ, բայց եւ այնպէս չի կրնար իր տեսակէտը չյայտնել իրրեւ «ընկերվարական կազմակերպութիւն մը որ կապուած է Ընկերվարութեան դատին»։

× Իրաւապէտներու միջազգային յանձնախումբը, Ժընեւէն, իր «ազնութիւնը» յայտնած է Հնւսաքի Փրակայի դատավարութեանց չարքին ի տես։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՅԱՄԻի մէջ սեւ օդահէններ ընտանեօք կազմակերպած են օդանաւի մը «առեւանգումը» եւ յաջողած մէկ միլիոն տոլար ստանալ, ազատ արձակելու համար ճամբորդները։ Ապա, պարտադրած են օդաչուին որ կը վարէր Տէլթա ընկերութեան Տէ–Սէ· 8 օդանաւը Ալժէր երթալ, ուր լրած եւ ապատան ուզած են։ Ալժերիա անմիջապէս տուած է քանի որ վախտականները «Սեւ իշխանութեան» կը պատկանին եւ հալածուած էին Ամերիկա։ Ալժերիա սակայն Տէլթայի վերադարձուց մէկ միլիոն տոլարը։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հատած լուրերու համաձայն Սահարով նամակ մը գրած է Ազոզջապահութեան նախարարին խնդրելով, որ միջամտէ իշխանութեանց մօտ ազատելու համար երկու մտաւորականներ, որոնք մեռնելու վրայ են յիմարանոցի մը մէջ։ Անոնք են.— Վ.Իկտոր Ֆայնպերկ, արուեստի քննադատ եւ ճարտարագէտ՝ Վլատիմիր Բորիսով։ Անոնք 1968 Օգոստոս 25ին, յոյցի մը մասնակցած էին կարմիր Հրապարակին վրայ, բողոքելու համար խորհրդային զինեալ միջամտութեան դէմ Չեխոսլովաքիոյ մէջ։

ՕԳՈՍՏՈՍի մեկնումներու առթիւ ճամբու արկածներու վերջին հաչուեկչիռը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ.— 3629 արկածի հետեւանքով մեռած են 209 հոգի եւ վիրաւորուած՝ 5700։ Այս հաչուեկչիռը 6,27 առ հարիւր «բարելաւում» կ'արձանագրէ բազդատմամբ անցեալ տարուան (223 մեռեալ 6071 վիրաւոր)։

ԲԱԶՄԱՐՈՒԵՍՏԻՑ (Փոլիթբիւրօ)

վարժարանի պատմութեան մէջ, առաջին անգամ ըլլալով 19 տարեկան կին մը առաջին կը հանդիսանայ մուտքի մրցումին եւ կը գտնայ մաժոռ։ Տարի մըն է մէյն որ վարժարանը բաց է կիներու առջեւ։

ՍՓԱՖի մարմինը այրուեցաւ ըստ ընտանիքի փափաքին, մտերիմ արարողութեան մը ընթացքին, համաձայն կամքին անոր՝ որ եղած էր հիմնադիրներէն Հասարակաց Շուկային, երեք անգամ վարչապետ եւ վեց անգամ Արտաքին նախարար։ Պրէն ը'Ալէօտ փոխադրուելէ առաջ, ուր կը կատարուէր արարողութիւնը, Պրիւսէլի հիւանդանոցին մէջ իշխան Ալպէր եկած էր խոնարհելու իր դիակին առջեւ, յանուն Պելժիոյ արքունիքին։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Թղթատարական սպասարկութեան մէջ գործադրեցուցիչ որակուած իրարանցում մը կայ։ Առջի օր 2800 հեռագիր կար Փարիզի զրասենեակները, որոնք չէին յանձնուած եւ ասկէ զատ օրական մէկ միլիոն նամակ յապաղումի ենթակայ են։ Պաշտօնեաները կը բողոքեն որ նախարարութիւնը հարկ եղած վարկերը չի բանար սպասարկութիւնները բարելաւելու համար։

ՔՍՏԱՆՊՈԼ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

Բ.

«Երթաս բարով» ըսելու եկեր էին, էրիկմարդերով, կնիկմարդերով տունը, դուռը, չուաքը ոտքի վրայ մնացին, նըստելու տեղ չկար: Կեսրայրին, կեսրոջը, հօրքուրներուն, մօրքուրներուն, հօրքուրայրներուն, մօրքուրայրներուն, թէ իր թէ աղային, քեռկիններ – ըուն, ոտքի եղողներուն ամէնուն ձեռքերը պագաւ: Իր տղոցը, իր աղջիկնե – ըուն երեսները պագաւ: Սիման ու տղան իրենց ջորիները հեծան ու առաջ անցան: Իր ջորեպանը իր ջորին դրանը առջեւը կեցուց: Գիչերները պառկելու համար կապեր մը, վերմակ մը, ճամբուն պահար մը, ցանը բերքերէն նուէրները, Ստանպոլ ելլելուն հաղնելու համար իր պահեհները բեռցան ջորիին, ջորեպանը օգնեց, իրր թէ ինք չէր կրնար հեծնել ջորիին վրայ բարձրացուց: Ու որքան էրիկմարդ, կնիկմարդ կային ամէն բերնէ «Դչխօ մեզ չմոռնաս, Դչխօ նորկն դաս տղոցդ վրայ ըլլաս», «Դչխօ Ստանպոլ չմոռնաս, Ստանպոլցի չըլլաս»: Թէ գիտէին որ Ստանպոլէն էթէ փարա չղրկէին, փարա չգար, ի՞նչ պիտի տային Երզնկայէն հարիւրապետը զափթիէներով դուռը գար սալեանը պէտէլը, աղնամը ուղէր, եւ Ստանպոլը անհնթեցին, «Ստանպոլը մի գովէք երկրի վար է, լեռները մշուշ են ճամբային քար է», «Ստանպոլը չինողին վարպետը քոռնայ, ով որ հոն կ'երթայ մեզի կը մոռնայ» ըսին: Ու բարեւներ, բարեւներ, բարեւներ ղրկեցին Դչխուին հետ իրեն – ցիններուն:

— Բարեւները ինչ որ է, լաւ, աս ամէնուն ըսածները մտքերնիս պիտի մը – նա՞յ, ըսաւ Դչխուն ջորիին վրայէն, երբ բաժնուեցան գիւղէն իրենք իրենց մնա – ցին:

— Ինծի ալ մեր գիւղացիները հարիւրներով բաներ ըսին, իմ հետս ալ ամէն մարդ բարեւ ղրկեց, պատասխանեց Սիման նոյնպէս իր ջորիին վրայէն որ Դչխուին առաջքէն կ'երթար: Ով տես – նենք, ով գայ քովերնիս կ'ըսենք»: Հրնիփսիմէ էր անունը Սիմա կը կանչէին որ աւելի գիւրին ու կարճ էր:

Դաշտէն Դչխուին արտերուն եզերքէն անցան: Կղնակին արտին ազրիւրը նորէն աւազով լեցուցեր էր դուռը: Ջուրերը աւազներուն եռեւէն կը վազէին: «Ես կ'երթամ, ո՞վ պիտի մաքրէ դուռը, Թարոն մինակը ո՞ր գործին պիտի հասնի» ըսաւ իւրովի: Թարօ չէր, Անթառամ էր անունը, գեղով Թարօ կը կանչէին. բուն անունը ըսելը դժուար կուգար ամէնուն: Ճախինին արտին նայեցաւ: Ճախիններէն նորէն բուսեր էին. «Հըմըն ալ կը բուսնին, կը քաղենք, կը նետենք, նորէն ալ երեւան կ'ելլեն: Ծղրիթները աչուն եկաւ, նորէն արթնցեր են, ձայներնին բոներ է աշխարհքը: Սարդխին արտին նեղացաւ: Ալօճին ծառին տակը ու արտին երեսը քարերով ծածկեր էին: «Աս մէկ ալօճին ծառն ալ չունենայինք: Աս որչա՞փ քար նետեր են: Ծառին վրայ տերեւ չեն ձգեր: Մոլերը անգամ կոտրեր գետինն են: Աման աս տղաքը, աս էրիկ–մարդիկը, աս ամէն տարի է, կտրենք ծառը ըսի կեսրոջս չթողուց: Նայէ, նայէ, ըսաւ Սիմային մատովը ցուցունելով, երկու ալօճ մնացեր է սա մէկ մոլին վրայ, չե՞ն տեսեր թէ չեն կրցեր վար ձգել: Քանի մը եղաւ արտերը քաղելը: Աչխս մը չեղաւ: Ե՞րբ ամխս մը որ մենք սա արտերը քաղեցինք: Գիչերները սա խողաններուն վրայ պառկեցանք: Ան ալ ինչո՞ւ արտերը կը պառկինք: Գիւղ չերթալ գալու, ժամանակ չկորսնցնելու, օր մը առաջ քաղը լմնցնելու համար: Սա աչ ձեռքիս ափը, ձախին ալ վայտէ մատնոցներուն տեղերը հետքերը չեն անցեր»:

«Հէ՛յ Սիմա... աւելցուց Դչխուն ջորին քշելով, ինքնիրեն խօսելով, բայց խօսքերը Սիմային ուղղելով որ միչտ իր առաջքէն կ'երթար, ան ալ գրաւեր է մեր ճակատը որ Ըստանպոլ պիտի երթանք: Քու մտքէդ կ'անցնէ՞ր... իմինէս չէր անցներ: Շիտակը ըսեմ, ջորիները հեծեր ենք կ'երթանք ես, ինծի աստ կուգայ թէ գեղէն ելեր ենք: Օր մըն ալ նորէն պիտի գառնանք գեղ պիտի գա՞նք կ'ըսես»:

— Հիմա ելեր ենք մեր էրիկներուն կ'երթանք, չէ՞ս ուրախանար, սիրտդ չի թրվռար, ըսաւ Սիմա:

— Աստր հարկաւ կ'ուրախանամ, ըսաւ Դչխուն, չորս տարին անցաւ իրար չենք տեսեր:

— Երբ տղաս գրեց թէ Աբմատնցի Այլայեանին Դչխուին հետ ճամբայ պիտի ելլես, պատմեց Սիման, չգիտցայ թէ դուն ես: Երբ ըսին թէ տեսած ես, Մարտենց Եղեկին հարսնիքին եկաւ, չգիտե՞ս, հարսնեւոր էր: Զիմառայի մէջ աղ – ուորութեանդ անունը ելաւ, ամէն մարդ քու աղուորութենդդ խօսեցան, երկ – ուան պէս միտքս ես, յիշեցի: Ուրախաւ – տեղ Ըստանպոլ կ'երթանք:

— Հէ՛յ Սիմա, Դչխուն ընդհատեց Սիմային խօսքը, եաղդ գարձիր ու սա քէվանին նայէ, հէ՛յ աս ինչքան ճամբորդ ու ջորի են տես, տես չորս հատ ալ կնիկ կ'երեւան ջորիներուն վրայ:

Կապոյտ Լոյսի լեռան Քարս–ազրիւրի առաջքը կեցան մինչեւ կարաւանը միացաւ իրենց: Ակէն Զմչկածակէն, Ակէն վար Անջրդիէն, Արարկիրէն կուգային: Գիչերը հատան — Աւանը պառկեր էին: Սարըչիչէքցի Քուրտերէն էին ջորեպաններդ, հատաւիկ ջորիներ ունէին: Կի – ներէ երկուքը տարեց էին Սիւննի հատատացեաներ, սեւ փեսրաճիներու մէջ փակուած, միւս երկուքը երիտասարդ էին, բայց երեսներով կարմիր ու դեղին վայրկեան էնթարիներով որոնք առանց իջնելու իրենց ջորիներէն չիտակ Դըչ – խուին եկան ու անմիջապէս բարեւեցաւ:

— Զեզ երկուքդ տեսանք, ձեզ հետ պիտի ճամբորդենք, ըսին, մենք ան կըներկները չենք սիրեր: Մենք երեսնիս չենք պահեր, ճամբի չենք երթար, չենք ծնրադրեր, նամազ չենք ըներ իրենց պէս, չեն ախորժիր մենէ: Թող չախորժին: Անոնք մեզի Ղըզըլպաչ կ'ըսեն, այո Ղըզըլպաչ ենք մենք ալ անոնց պղտզը խարա կ'ըսենք: «Ձըլըրսընըլար տաբսունլար, պիզ թաւթաուդումուդ եոլը էօյլէ թաւթմուշուդ քի» «Թող կանչուրտին կենան մենք մեր բոնած ճամբան անանկ բոներ ենք որ»:

— Ո՞րտեղացի էք, հարցուց Դչխուն:

— Անջրդիէն: Ես Ակընիկէն եմ, ա – նունս Գոհար է: Մենք ալ ձեզի պէս Գոհար անունը ունինք: Աստր անունն ալ Նեվրուզ է: Նեվրուզին հայրը հարուստ է: Աբբաս էֆէնտի կ'ըսեն, Ըստանպոլ է, խօսքը անց մարդ է, իմ ու Նեվրուզին էրիկները գործի դրեր է Օսմանլը պանքասըին մէջ, չեն կրնար իրենց գործը ձգել ու սիլա գալ, խատէմէ են, մեզ ուղեցին, մենք կ'երթանք: Մենք երկուքս ալ Ըստանպոլ չենք եկեր, չգիտենք, պանքան ինչ է, խատէմէն ի՞նչ է, լսած չենք: Մեր աղաները նաւը պիտի գան մեզ պիտի առնեն ու տանին:

— Մենք ալ ձեզի պէս ենք, ըսաւ Դըչխուն, մենք ալ Ըստանպոլ չենք եկեր, չգիտենք: Մեր էրիկներն ալ սիլա չեն կրնար գալ, մեզ ուղեցին: Իմ աղաս եմիչը սեմերճի է: Սիմային աղան ալ Սկիւտարը, Պալապանը հացագործ է: Մենք երկուքս ալ եմիչը ո՞ւր է, Սկիւտարը, Պալապանը ո՞ւր է, չենք գիտեր: Մեր աղաներն ալ մեզ նաւէն պիտի առնեն ու տանին:

Գոհարին ու Նեվրուզին ջորիներն ալ Դչխուին ու Սիմային ջորիներուն հետեւեցան: Մէկ գծի վրայ, մէկը միւսին եռեւէն ջորիներուն երկայն չարանը կազմուեցաւ, կարաւանը հարիւրաւոր դանդիներով ու ուղտերով Ըսկիւտարի ճամբան բռնեց:

Ի՞ՆՉ Է

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան ամէնէն կարեւոր իրագործումներէն մէկն է անկասկած «Մարդկային Իրաւունքներու Յայտարարութիւնը», որովհետեւ անիկա առաջին պաշտօնական դրութիւնն է, որ մարդ էակին, եւ ըլլի ճիշդը՝ քաղաքացիին պարտականութիւնները մութին մէջ ձգելով, կը ծանրանայ անոր իրաւունքներուն վրայ, որոնց նուիրականութիւնը պէտք է ապահովուի Պետութեան կողմէ:

Ֆրանսական յեղափոխութիւնը ծնունդ կ'առնէր նոր արշալոյսի մը պէս: Այդ շրջանին, բոլոր հողմները վերացած էին մեծ դաղափարներով եւ ոչ ոք կրնար երեւակայել, որ այս չարժումը, որ եղբայրութիւն եւ հաւասարութիւն կը քարոզէր, իր սկզբունքները ուղեց պարտադրել կառափնատի եռանկիւն դահակով:

1789ի Սահմանադրական ժողովը, տարուած մարդասիրական մեծ գաղափարներէ, մէկ հարուածով վերջ կուտար հին վարչակարգի կամայականութիւններուն: Պէտք է ըսել, որ բոլոր վարչակարգերը երթալ կ'արժեն: Անոնք կրնան արժեւորուիլ կամ արժեզրկուիլ իրենց դեկավարներու կարողութիւններուն համաձայն: Լաւ միապետ մը անպայման, որ սիրել կուտայ միապետական վարչակարգը, բայց հանրապետական դէշ կառավարութիւն մը աւելի կրնայ դարձնել հանրապետական վարչակարգը:

1789ին, ուրեմն, մէկ հարուածով ջնջուած էին միապետութեան բոլոր հաստատութիւնները եւ հսկայ բաց մը գոյութիւնս մէկ մըն էր երկուք եղաւ թէ մէկդակներու զանգահարութիւնով ճամբայ ելաւ: Զրկորուսի, Կապոյտ Կապաննե – րու, Կապոյտ Լոյսի լեռները եռեւ մնացին, ալ չերեւցան:

Եօթը օր կարաւանի ոտքով գացին: Առաւոտները երեսը լուացողը կը ցատկէր ջորիին վրայ: Նախաճաշը ճամբան ջորիի վրայ կ'ընէին:

ՅԱԿՈԲ ՄՆԶՈՒՐԻ

(Շար. – 2)

ԿՐՕՆԻՆԵՐՈՒ
ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՒՀԱՄՄԷՏ

« Ամէն բանի մէջ լաւագոյնը ըրէ»: Այս պարզութեամբ եւ այս ճկունութեամբ կը բացատրուի այս նոր կրօնքը ճանչցողներուն յաջողութիւնը:

Մուհամմէտ մեռաւ առանց արուն ժառանգորդ մը ձգելու, հետեւաբար անոր մահէն քանի տարի վերջ, իր յաջորդները եղան հետեւեալ խալիֆաները.— Ապուպեքր, Օմար եւ Օթման, որոնք տիրեցին Սուրիոյ, Իրաքի, նուաճեցին Պաղեստինը, Եգիպտոսը, որոնցմէ անմիջապէս վերջ՝ նաեւ պարսկական կայսրութիւնը:

Թագաւորութիւններու տիրապետողը, հաւատացեալներու առաջին հրամանատարները չէին միայն, այլ ժողովուրդն ալ իր կարգին հաւատարիմ մարդարէի խօսքերուն, կը ծառանար կատարեալ թեան դէմ ի սէր ճշմարիտ Աստուծոյ:

Հողիներու այս որսորդները կրօնափոխութիւնը կը կատարէին զանգուածային ամբողջական ազդով: Իւրաքանչիւր ազգ որ կ'ընդունէր նոր կրօնքը, ամբողջու – թեամբ կը նուիրուէր անոր իր մչակոյթով եւ տաղանդով:

Այսպէս հաստատուեցաւ հոգեւոր ու կրօնական անսահման միաբանութիւն մը, որ Արեւելքի համար պիտի ըլլար այն, ինչ որ քրիստոնէութիւնը եղաւ արեւմուտքի համար:

Դարերու ընթացքին այս երկու հսկայ ուժերը, քրիստոնէութիւն եւ իսլամութիւն, տիեզերական վէճ պիտի մղէին Բուսթիէի մէջ. պահ մը աչխարհը ելեւէջի կ'ունենայ, կը տատանի ...:

« Եթէ մարդարէին ձիաւորները անցնէին այն ծառերու շարքը, քրիստոնէութիւնը պիտի կորսնցնէր աչխարհը»: Զեն կրնար անցնիլ Շառլ Մարթէլի կըտրիճ արեղանները կ'ըլլան դանդաղ կասկածները, ոչ թէ Ֆրանսայի խոտեղէն – ներն ու խնճորենիները: Այսպէս ուրեմն, անապատի կրօնքը, իսլամութիւնը կրկին կը նետուի անապատ:

9րդ, 10րդ եւ 11րդ դարերը իսլամութեան ոսկեդարերն են: Արաբներու կայսրութիւնը անսահման է:

Հնդկաստանէն մինչեւ Սպանիա կը պաչտեն մէկեւնոյն Աստուածը, կը խօսին նոյն լեզուն եւ կը հպատակին մէկեւնոյն օրէնքին:

Մուսուլմանները, Միջին Արեւելքը ամբողջապէս մաքրագործեցին հեթանոսութենէ: Անոնք քաղաքակիրթ աչխարհի տիրեցին որքան դէնքի ուժով նոյնքան իրենց մտքի ճառագայթումներով:

Դարձի եկած հեթանոսը հպարտ է արար կոչուելուն եւ համաչխարհային կրօնական միաբանութեան իր դիտութիւնն ու տաղանդը բթած ըլլալուն:

Եգիպտոսը, Պարսկաստանը, Մակրէպը, Սպանիան, իսլամութեան նուիրուեցան իրենց դիտուններով, բժիչկներով, փիլիսոփաներով եւ բանաստեղծներով .— Ավիսէն, Ալ – Ղազալի, Ավերոյ, Օմար, Իպն – Ալ – Ֆարիտ, Իպն – Խալտուն, Ջամի Իպն Արապի:

« Միջնորդ ազգ» կ'ըսէ Գուրանը: Իսլամութիւնը կործանումէ ազատեց Յունաստանի, Հռոմի, Բիւզանդիոնի, Պարսկաստանի եւ Հնդկաստանի դլուխ դործոցները, զանոնք թարգմանելով եւ տարածելով:

Միջնադարեան մչակոյթի մեծ կեդրոն դարձաւ:

Գահիրէի, Գորտուբի, Ֆէսի եւ Մարաքէչի համալսարաններու մէջ է որ Արեւմուտքը դուրս ելաւ հնադարեան ոդիէն որ յետագային ի յայտ պիտի դար վերածնունդով:

Կայսրութիւնը գոյութիւն չունի այլեւս, Իսլամութիւնը կ'ապրի

Այս կայսրութիւնը որ դատապարտուած է, Խաչակիրները պիտի խորտակուին անոր դէմ, այսուհանդերձ ինքն է որ պիտի խորտակուի, կործանի: Սալահետինն իր ասպետութեամբ եւ հերոսութեամբ կանխեց Սէն Լուին:

Մարդարէին յաջորդները վրիպած՝ նպատակէն, այլեւս չեն կռուիր Ալլահին համար, այլ իրենք իրենց համար: Զեն ուղեր առաքեալներ եւ մարդարէներ այլ վարձկաններ: Վարձուոր իրենց փառասիրութեան համար:

Մուհամմէտը արդէն դուչակած էր անոնց կորուստը: Ծայր տուաւ մրցակցութեան: Պայքար մը սկսաւ հաչիմիներու, որոնք Ալիի չառաւիղներէն էին եւ Օթմանի չառաւիղներէն Օմայեաններու միջեւ որոնք տարբեր սեռ մըն էին:

Դամասկոսի Օմայեանները կայսրութիւնը հասցուցին իր ազդեցութեան բարձրագոյն դագաթին:

Հիւսիսային Ափրիկէն ենթարկուած է, Սպանիան յաղթուած՝ Ֆրանսայի կէսը գրաւուած: Արեւելքի մէջ Պարսկաստանը, Աֆղանիստանը, հնդկական Բէնճապը, չինական Թիւրքիստանը, բոլորը իսլամութեան պատկանեցան:

Աբբասիներու հարստութիւնը որ յետոյ թագաւորեց Պաղտատի տիրեց նաեւ քաղաքակիրթ աչխարհի կիսուն: Հարուն էլ Րաչիտը, հազար ու մէկ դիչերներու խալիֆան, հաւատար կը նկատուէր արեւմուտքի Շառլմաններն կայսրին:

Բայց, ճոխութիւնը, մեղկութիւնը, բանսարկութիւնները այս անվախ, անսահման կայսրութիւնը դէպի անկում առաջնորդեցին, որ քայքայուեցաւ իրար դիրար ուտելով:

ԺՕՐԺ ՌԵՅԷ

(Շար. – 9)

յացած էր երկրին մէջ։ Ժողովուրդը իր դժգոհութիւնները յայտնած էր՝ տեղի – կաղրութիւններ ղրկելով սահմանադրական ժողովին։ Սակայն, կարելի չէր այդ դժգոհութիւններուն վրայ հիմնուելով նոր աշխարհ մը սկզբունքները բանաձեւել։ Պէտք էր հեռանալ տաղտկալի մանրամասնութիւններէն, հարցը դիտել ու լուծել վերէն, մեկնելով անհերքելի սկզբունքէ մը։ Եւ քաւէարկուելիք Սահմանադրութեան բոլոր տրամադրութիւնները պէտք է միշտ հաւատարիմ մնային այս սկզբունքին, որ յատակօրէն պարզած է «Մարդկային Իրաւունքներու Յայտարարութեան» մէջ։

Ընթերցողը պիտի դարմանայ, թէ ինչու միայն կը խօսուի մարդու իրաւունքներու մասին, երբ բոլորս ալ դիտենք, թէ մարդը ունի նաեւ անխուսափելի պարտականութիւններ։

Օրէնսդիրները, որոնք նաեւ մեծ հոգեբաններ էին, չէին ուզեր խրտչեցնել քաղաքացիները, առաջին տողի մէջ խօսելով պարտականութիւններու մասին։ Պարտականութեանց երկար շարանը պիտի դար յետագային։

Ցետոյ չմոռնանք, որ ազգային երես – փոխաններուն ճնշիչ մեծամասնութիւնը իր մտային եւ հոգեկան անունդը առած էր ժան-ժաք Ռուսոյի դիրքերէն, ուր մարդը կը նկատուի իբր առողջ ու բարի, իսկ մարդկային ընկերութիւնը եւ ընկերային մտայնութիւնը կը համարի նեխած ու չար։ Ըստ Ռուսոյի՝ մարդը ի բնութենէ կը դիտակցի իր պարտականութիւններուն, կը մնայ միայն անոր յիշեցնել իր իրաւունքները։

Մարդկային իրաւունքներու յայտարարութիւնը կը սկսի հետեւեալ նախադասութեամբ.

«Մարդիկ կը ծնին ու կը մնան ազատ եւ հաւասար իրաւունքով»։

Հոս տեղին է յիշեցնելու այդ անխոտակելի հակասութիւնը, որ կայ ազատութեան եւ հաւասարութեան միջեւ։ Երբ գործելու ազատութիւն կայ, հաւասարութիւնը անմիջապէս կը չքանայ։ Այս երկու դիմակաւոր թշնամիները հաշտեցնելու համար, օրէնսդիրները անմիջապէս օգնութեան կանչած են եղբայրութիւնը, որ հանրապետական յատկութիւն մը ըլլալէ աւելի՝ քրիստոնէական առաքինութիւն մըն է։

«Ազատութիւնը կը կայանայ ընելու այն բոլոր բաները, որոնք չեն վնասեր ուրիշներու... Այդ սահմանները կ'որոշուին օրէնքներու միջոցով»։

«Իշխանութեան սկզբունքը կը գտնուի ժողովուրդին մէջ...»։

— Ո՞վ ինձի իշխելու իրաւունք տուած է, — կ'ըսէր իշխան մը Ֆրանսայի Հիւք Քափէ Թագաւորին։

Իշխանութիւնը չի կրնար մենաշնորհը ըլլալ անձի մը կամ հաւաքականութեան մը։ « Մարդ արարածը, — կ'ըսէ Պըրք, — ունի անվիճելի իրաւունք մը ընկերութեան մէջ, եւ վայելելու անոր ստեղծած բարիքները »։

« Ո՛չ մէկ մարդ կրնայ ամբաստանուիլ, ձերբակալուիլ, կամ արգելափակուիլ, առանց օրէնքի տրամադրութիւններուն »։

Եւ սակայն, պիտենք, որ օրէնքները կրնան անարդար ըլլալ, որովհետեւ անոնք մահկանացուներու գործն են։

Ցետոյ կան յօդուածներ տուրքերու մասին, կարծիքներու ազատութեան մասին, կրօնքի ազատութեան մասին։ Այս բոլոր ազատութիւնները, սակայն, սահմանուած են օրէնքներով, որոնք կը պարտադրուին իշխանութիւններու կողմէ եւ ենթակայ են փոփոխութեան։

« Մտածումներու եւ կարծիքներու ազատ հաղորդակցութիւնը մարդուն ամէնէն թանկագին իրաւունքներէն է։ Ոեւէ քաղաքացի կրնայ խօսիլ, գրել, տպել եւ հրատարակել ազատօրէն, բայց պատասխանատու է օրէնքին առջեւ՝ ուրիշ պայմաններու մէջ»։

Այսինքն՝ մտքի ազատութիւն մը, որ կախում ունի տիրող վարչակարգին բռնած ուղղութենէն։

Կայ նաեւ յօդուած մը իշխանութեանց բաժանումին մասին ուրուած ըլլալով, որ իշխանութիւնները անկախ են իրարմէ՝ — օրէնդրական իշխանութիւն, գործադիր իշխանութիւն եւ դատական իշխանութիւն, որոնք կ'որոշուին ժողովուրդի պիտակցութենէն եւ մասնակցութենէն ղուրս, եթէ բացառութիւն ընէք օրէնսդրական իշխանութեան համար։

Իսկ վերջին պարբերութիւնը գոյց կուտայ Յայտարարութիւնը չարաշրջող մարդոց ընկերային դասակարգը, այսինքն՝ աղնուական կամ ունեւոր քաղքենին, որոնք բաւարար համարելով ժողովուրդին տրուած իրաւունքները՝ կը խորհին նաեւ իրենք իրենց մասին։

« Սեփականութիւնը անբռնաբարելի եւ նուիրական իրաւունք մըն է... »։

Ըստ մտածողներու, Յայտարարութեան հիմնական սխալը այն է, որ մարդը հոն առնուած է, ինչպէս կ'ըսէ Պըրք, իր «վերացական էակ» կամ ինչպէս կ'ըսէ Հիփոլիթ Թէն, տեսակ մը «շինծու մեբեճայ»։ Անհատը առնուած է առանձին եւ հակադրուած է համայնականութեան, այսինքն՝ ջուրի կաթիլ մըն է ովկիանոսին մէջ։ Մինչդեռ, բուն իրականութիւնը այս երկուքին միջինն է։ Մարդը իբր ընտանիքի անդամ։ Որովհետեւ մարդը ոչ մէկ առեն մաս կազմած է անանուն հաւաքականութեան մը, որուն մէջ պիտի կորսուէր, այլ մաս կազմած է ընտանիքի մը, որուն գործօն անդամն է։ Եւ այդ ընտանիք բառը պէտք չէ հասկնալ իր նեղ իմաստով, այսինքն՝ իբր ծնողքներու եւ զաւակներու պարզ միացում մը, այլ յարատեւող մարմին մը, որուն արմատները կը կորսուին անցեալին մէջ, եւ որուն ճիւղերը կրնան տարածուիլ մինչեւ հեռաւոր ապագան։

Ընտանիքը հաստատուած է գիտակցութեան վրայ· ան իսկ կը վերյիշէ ու կը նախատեսէ։ Ընտանիքը կ'իւրացնէ անհատին ջանքերը, բայց նայն ատեն զօրավիզ կը կանգնի անոր։

Մեծ քաղաքագէտներ, ինչպէս Ժան Ժօռէս, բաժնելով հանդերձ Յայտարարութեան տուն տուող դաղափարները, դայն կը դանեն վերացական։ Անիկա պատմական օրուան մը, 1789 Օգոստոս 26ին պայթած խանդավառութեան արդիւնքն էր, ազատագրուած կամ ազատագրուելիք ժողովուրդներուն տեսակ մը տատնաբանեան, որուն արդիւնքները, պէտք է ըսել, որ սպասուածէն չատ տարբեր եղան։ Ընկճուած ու անհամբեր ժողովուրդը, այդ տատնըեօթը յօդուածները նկատեց Աւետարանի խօսք, այս – ինքն՝ անժամանցելի խոստում եւ չուտով պահանջեց անոր դործադրութիւնը, ինչ որ դայն քաւէարկող երեսփոխաններուն նպատակին մաս չէր կազմեր, որովհետեւ կարելի չէր երկու էջ դրութեամբ ընդել ամբողջ անցեալ մը, հազար տարուան սովորութիւններ, աւանդութիւններ եւ սրբեալկերպեր։

Երեսփոխաններուն մէջ կային հեռատեսներ, ինչպէս Մալուէ, որ իր ընկերներուն խանդավառութիւնը բաժնելով հանդերձ, չէր քաջալերեր անոնց նախատեսութիւնը։ Նիստերէն մէկուն ընթացքին, ան խօսք առնելով, խոհեմութեան կը հրաւիրէր ժողովականները ըսելով.

« Ինչո՞ւ մարդիկը կը փոխադրէք լերան մը գագաթը եւ այդ բարձրութենէն ցոյց կուտաք իրենց իրաւունքներուն ընդարձակ կալուածները, երբ շատ լաւ գիտէք, որ շուտով գանոնք վար պիտի իջեցնէք եւ ցոյց տաք այդ իրաւունքներուն անձուկ սահմանները »։

Այս բոլոր անպատեհութիւններով հանդերձ, «Մարդկային Իրաւունքներու Յայտարարութիւնը» կը պահէ բարձր վարկ մը, որ աւելի դղացաւէն կը ծնի, քան տրամաբանութենէն։

Այդ 17 յօդուածները, մարդը կը վերադրեն բարձունքներու վրայ, ուր կը փչեն ազատութեան հովերը, ուր կը տիրէ անիրական կատարելութիւն մը։ Մարդը թռչունի մը պէս կը սաւառնի ճղճիմ իրականութենէն չատ վեր եւ կը մոռնայ իր դժնդակ ճակատագիրը։ Ցաճախ կը պատահի, որ թեւերը յոգնին ու ինք վար իյնայ։ Բայց անկումները չուտով կը մոռցուին եւ կոտրուած թեւերը չուտով կը բուսնին։

Մարդ արարածը միշտ հակամէտ է ինքզինք հրեշտակ կարծելու, իր բոլոր թերութիւնները վերագրելով մարդկային ընկերութեան։ Այս համոզումը իր մէջ ծնած է 18րդ դարուն եւ բանաձեւուած է Ռուսոյի հեռատես նախադասութեան մէջ. «Մարդը բարի կը ծնի, ընկերութիւնն է, որ զինք կ'ապականէ»։

Բայց որովհետեւ անիրագործելի բաները կը մնան յաւիտենական, երբ մարդկութիւնը յուսահատի, անոր ցոյց կուտան բարձունքները, որպէսզի չհանգրանայ իր վիճակին։ Ազգային համաշխարհային պատերազմէ ապանդնեցէն ետք, այսպէս ըսաւ Ազգերու Լիկան, այսպէս ըսաւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը՝ երկրորդ համաշխարհային պատերազմէ դժոխքէն ետք, մարդկութեան հրամցնելով նոյնքան անիրագործելի Մարդկային Իրաւունքներու իր Տիեզերական Յայտարարութիւնը։

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ՔԻՉ ՄԸ ՅԻՇԱՂ

Ամուսինը իր տղեղ կինը բժիշկին կը տանի։ Կինը լաւ մը քննելէ վերջ՝ բժիշկը ամուսնին մօտենալով ցած ձայնով կ'ըսէ։

— Պարոն, ձեր կինը լաւ չէ, չեմ հաւնիր կոր։

— Ես ալ տոքթոր, չհաւնեցայ, բայց այնպիսի դրամագիտ մը ունէր, որ առանց երկար բարակ խորհելու, առի զայն։

×

Զոյգ մը հարուստ պառկուած՝ եկեղեցիէն դուրս կ'ելլէ։ Հարսը դառնալով վեսին, քաղցրութեամբ կ'ըսէ։

— Ներեցէք, ամբողջ կեանքի տեւողութեան այլեւս իրարո՞ւ կապուելանք։

— Ինչո՞ւ այդքան չուտ կը յուսահատիս, սիրելիս, կը պատասխանէ ամուսինը։ Կը մոռնա՞ս թէ ամուսնալուծումն ալ կայ։

×

Հինգէն վեց տարեկան Ֆրանսացի մանչուկ մը եւ դերմանացի աղջնակ մը, ծովեզերքի մը վրայ կը բարեկամանան իրարու հետ։ Քիչ վերջ կ'որոշեն ծով մտնել, եւ չատ փոքր ըլլալով՝ բոլորովին մերկ կը մտնեն ծով։

Մանչուկը ուշագրութեամբ դիտելէ ետք աղջնակը, կը բացագանչէ.

— Բնաւ չէի կարծեր, որ այսքան մեծ տարբերութիւն կայ Ֆրանսացիի մը եւ Գերմանուհիի մը միջեւ։

×

Սկռիտացի մը, ճամբան բարեկամի մը հանդիպելով՝ անոր կը մօտենայ ու կ'ըսէ.

— Դրամապանակս, գժբախտաբար, տունը մոռցեր եմ։ Կրնա՞ս պղտիկ փոխառութիւն մը ընել ինծի։

— Ափրոյլ։ Ահա քեզի հիւրն մը, դնար եւ դրամապանակդ առ տանէն, կը պատասխանէ բարեկամը։

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷՆ)

— Աւելի դիւրին է, միայն թէ...

— Ի՞նչ ուզեմն։

— Ես չեմ ուզեր բացէ ի բաց այդ գործով զբաղիլ։

— Ծածկաբար գործէ, էֆէնտիմ։ Վըստահելի մէկը գտիր թաղին մէջ, անոր յանձնէ գործը վարել, եւ դուն զաղանիքար հակէ։ Բնական է, որ քեզի հաւատարիմ կուսակիցներ ունիս, Թաղ· Խորհուրդի նախկին պաշտօնակից եւայլն, վերջապէս կրնաս մէկը գտնել։

— Հարկաւ, կուսակիցներ ունիմ, պոչեց Պօղոս էֆէնտի հպարտութեամբ։

— Այն ատեն գործը չատ կը դիւրանայ։ Միայն թէ ժամանակ մի կորսնցներ։ Քանի մը ամիսէն մեր պաշտօնավարութեան չրջանը կ'աւարտի եւ ալ անկէ ետքը բան մը չեմ կրնար ընել, մանաւանդ որ վարչութեան անդամները վերընտրելի չեն։

— Լաւ, լաւ, անմիջապէս գործի կը սկսինք։

— Ես ութ տասը օրէն մէկ մը կուգամ տեղեկութիւն առնելու համար։

— Հրամմեցէ՛ք։

Փաստաբանը չարժում մը ըրաւ, ուզի ելլելու, վաճառականը կեցուց զայն։

— Ուրիչ բան մըն ալ կայ, ըսաւ վարանոտ չեշտով մը։

— Ի՞նչ բան։

— Մարդար էֆէնտիին դէմ գործելիք դէնք մը։

— Ի՞նչ տեսակ դէնք է։

— Գայթակղական բան մը...

— Գայթակղական արա՞ք մը, որուն մտանակից է Մարդար էֆէնտին, դոչեց Սափորեան, որուն աչքերը չողալ սկսան։

— Այսինքն իր կնոջ արարքը, կամ արարքները...

— Ապացուցուած իրողութիւն մը կա՞յ մէջտեղ, վկաներով, ականատեսներով հաստատուած բան մը...

— Բնականաբար... եթէ ոչ թեթեւորէն ասանկ բան մը կ'ըսէի՞... Ես ուրիշներու չեմ նմանիր, մէկուն մէկալին ընտանեկան պատուին հետ խաղալ չեմ ուզեր... աս ալ իմացայ թէ՝ դիպուածով, պատահաբար բան մըն էր, դրեթէ իմ կամքիս հակառակ։

— Բայց, խօսէ՛, պատմէ՛, բացատրէ՛, դոչեց փաստաբանը խանդավառուած, ատանկ բան մը ունիս եւ մինչեւ հիմա չես ըսեր, ի՞նչ զարմանալի մարդ ես եղեր։

— Ես հակառակորդիս դէմ ատանկ դէնքեր գործածել չեմ ուզեր, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի։

—Պարապ խղճահարութիւններ են ատոնք, հակառակորդ մը ջախջախելու համար ամէն դէնք լաւ է։

— Թերեւս իրաւունք ունիս, բայց իմ բնութիւնս ալ ատանկ է...

— Հիմա թողունք ատոնք եւ բուն խընդրին դանք, պատմէ նայինք գիտցած – ներդ։

— Պայմանաւ, որ մեր մէջ մնայ։

— Ատոր ապահով եղիր, պատասխանեց Սափորեան խնդալով, փաստաբան – ները տեսակ մը խոստովանահայրեր են, իրենցմէ գաղտնիք դուրս չելլեր։

Վաճառականը սկսաւ պատմել ինչ որ մենք արդէն գիտենք տիկին Սաթէնի մասին։ Փաստաբանը խորին ուշադրութեամբ մտիկ ըրաւ, դանազան հարցումներ ուղղեց եւ ի վերջոյ ըսաւ.

— Աղուոր բան, չատ աղուոր բան... միայն թէ ապացուցանելը դժուար, մանաւանդ որ դլխաւոր վկան՝ այդ խոհարարը, որ բաներ մը տեսեր է, մէջտեղ չկայ։

— Բայց Սուրբիկը մէջտեղն է, դիտել տուաւ Պօղոս էֆէնտի։

— Այո, բայց անոր տեսածները մեծ բան մը չեն ապացուցաներ, ասկէ զատ, տեսնենք իրա՞ւ են։ Ծառաները երբ տունէ մը կը ճամբուին, ընդհանրապէս զբրպարտութիւններ կը յօրինեն իրենց նախկին տէրերուն վրայ։

— Սուրբիկը քանի մը անգամ խօսեցուցինք, միշտ նոյն բաները կրկնեց։

— Եթէ պէտք ըլլայ մէկ քանի հոգիի քով կը կրկնէ՞ ըսածները։

— Չեմ դիտեր, բայց կը յուսամ... Թերեւս վարձատրութիւն մը տալով։

— Ատիկա վտանգաւոր միջոց մըն է եւ... ինչ որ է, այդ մասին կրկին կը խորհինք, առայժմ այդ չենք կրնար ուղղակի կերպով չահագործել, բայց անուղղակի կերպով կրնանք չահագործել... Դուն չանա սա միւս վկային հետքը գըտնելու... անիկա թերեւս չատ աւելի մանրամասն իրողութիւններ կարողանայ յայտնել։

Վաճառականը պատասխանեց, թէ արդէն կը հետազօտէ անոր հետքը եւ փաստաբանը մեկնեցաւ՝ ըսելով.

— Դուն իմ հրահանգներս չանա որ լաւ մը գործադրես եւ այն ատեն ամէն բան կը դիւրանայ... Բողոքագիր մը տալու է Վարչութեան, հասկցա՞ր, հոս է խնդիրը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Վաղանաէն Պ. Լեւոն Տէր-Սարգիսեան իր աղջկան Ալիսի ամուսնութեան առթիւ կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման 100 ֆրանք ու Վալանսի եկեղեցւոյ լուսաւորման եւ զպրոցի ֆոնտին 200 ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն-Ժեռմէ Թաղական Խորհուրդը չը-նորհակալութեամբ առացած է ողբացեալ փոքրիկն Սօֆի Նէվչէհիրլիեանի մահ-ուան առթիւ.—

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Գարագէչեան 30 ֆր., Սամուէլեան ընտանիք 50 ֆր., Նէվչէհիրլիեան ընտանիք 30 եւ զպրոցին 20, Տէր եւ Տիկին Տաքէս Օհանեան 30, Նաճարեան ընտանիք 15 ֆր. եւ զպրոցին 15; Պ. Խաչիկ Զալըգեան 10, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գայախրլեան 20, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Կիրակոսեան 10 ֆր.:

Այս առթիւ նաեւ յաւակցութիւններ փոքրիկն Սօֆիի ծնողքին եւ ընտանեկան պարագաներուն:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ – ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղա-նակին առթիւ «Նուպարեան» մատենա-դարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամ-սուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Սեպտեմբերին 1:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ԻՍԻ ԼԻ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ԿՈՉ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Մեր առաջին կոչով յայտնած էինք, որ յանձնախումբս հայաչատ արուարձանիս կեդրոնական մէկ թաղամասին մէջ դտած էր Հայ Մշակոյթի Տան համար յարմար շէնք մը:

Այժմ ուրախ ենք յայտնելու, որ շնոր-հիւ մեր հայրենակիցներու առատաձեռն նուիրատուութեան, արդէն իսկ գնած ենք յիշեալ շէնքը եւ սեփականութեան օրի-նական գործողութիւնները լրացուցած նոտարի մը միջոցաւ:

Սակայն այդ հին շէնքը կը կարօտի կա-րեւոր նորոգութեանց եւ բարեզարդումի, որոնց համար անհրաժեշտ արտօնագիրը վերջերս առացած ենք պատկան իշխա-նութիւններէն: Հայ ճարտարապետ մըն ալ անձնուիրաբար պատրաստած է յա-տակագիծը եւ պիտի հսկէ նորոգութեան աշխատանքներուն:

Հարկ չկայ չեշտելու, որ Իսի լէ Մու-լինոյի Հայ Մշակոյթի Տունը կոչուած է դառնալու մեր համայնքի բոլոր հայրե-նակիցներու ժամադրավայրը:

Մեր բոլոր Միութիւնները, առանց դա-ւանական ու դաղափարական խորու-թեան, պիտի կրնան օգտագործել զայն իրենց ժողովներուն եւ հաւաքոյթներուն ու փոքրիկ հանդէսներուն համար:

Այնտեղ պիտի վերսկսի հայերէնի ա-րաթական դասընթացքը, որ ընդհատ-ուած էր Մրմեան սրահի փակուելէն ի վեր: Մեր բարեսիրական, երիտասարդա-կան, մարզական եւ այլ կազմակերպու-թիւնները այնտեղ պիտի կրնան սարքել իրենց դասախօսութիւնները:

Ներկայիս կուզանք դարձեալ դիմում ընելու ձեր հայրենասիրական ազնիւ զգա-յումներուն, վստահ թէ այս անգամ եւս պիտի չզլանաք ձեր անսակարկ եւ ան-վերապահ օժանդակութիւնը, հնարաւո-րութիւն տալու համար յանձնախումբս, որ անյապաղ գլուխ հանէ շէնքին նորո-գութիւնը, բարեզարդումն ու կահաւո-րումը, որոնք մեծ գումարներու կը կա-րօտին:

Ազգապահպանման նուիրական նպա-տակին ծառայող այս կարեւոր ձեռնար-կին ձեր լման տալով, հայրենասիրա-կան պարտականութիւն մը կատարած ըլ-լալու գոհունակութիւնը պիտի ունենաք անպայման:

Կանխաւ կը յայտնենք մեր խորին շնոր-հակալութիւնը բոլոր նուիրատուներուն:

ԻՍԻ ԼԻ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէին.—

Madame D. HOVSEPIAN
20, Rue des Travailleurs
92 - Issy-les-Moulineaux

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի Օգոստոս 13ին, ինչպէս ամէն տարի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն:

Երեքշաբթի Օգոստոս 15ին հոգեհան-դստեան պատարագ կը մատուցուի Վա-լանսի ամբակոծման զոհերուն յիշատա-կին, ժամը առաւօտեան 10ին:

Կը հրաւիրուին բոլորը այդ ամբակոծ-ման 28րդ տարելիցին յիշատակը յար-դելու:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ դիշեր, Շարպօնիէռի չքեղ սրահ-ներուն մէջ:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Domaine des Mines de VAGNAS (07) par Vallon Pont d'Arc
(GORGES DE L'ARDECHE)

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կեդրոնական վարչութիւնը իր տարեկան բանակումը կը կազմակերպէ այս տարի Վանեան

Պայմաններ.— *Մէկ ամիս՝* 600 ֆր., 14 օրէն աւելի, օրական 26 ֆր. 7 օրէն 14 օր՝ 29 ֆր. 7էն պակաս՝ 32 ֆր.

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՕԳՈՍՏՈՍ 15-ԻՆ

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Այնտիեի Հանդըպա-հան տուներուն այցելութիւնները ար-ձօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանդապետութեան հրամա-նով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂԲԱՏԱԽՆԱՄԻ
(Կնիք)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻԻ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

*Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փո-փոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնու-մէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն*:*

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ըն-դունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանք:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՄԻՒԶՈՆՕՐՀՆԷՔ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ
ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՏԵՍԱՐԺԱՆ ՎԱՅՐԵՐՈՒ ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի օդակայանէն՝
Մեկնում կիրակի 15 Հոկտեմբեր 1972
Վերադարձ երեքշաբթի 31 Հոկտ. 1972
Ծախքերու ընդհանուր մասնակցութիւն 1500 ֆր.
Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝
Պօմոն՝ *Հայր Գեղամ Վրդ. Հեռ.* 51–73–50
Սէն-Լու՝ Տէր Շահան Քհյ. 47–97–13
Պլ. Օտտօ՝ Տէր-Նշան Քհյ. 50–18–23

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Սեպտեմբեր մէկէն

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ	1/8	սիւնակ
ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ»	15 Ֆ.	»	»	»
ԾԱՂՈՒ Է	25 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յուլիս 15էն ի վեր եւ մինչեւ Օգոստոս 31, ամէն օր ժամը 10·30էն 12·30 եւ 14·30էն 19·30:

ԳԱՐԶՈՒՀԻ

փորագրութիւնները եւ վիմապրութիւն-ները կը ցուցադրուին.—

Le Bateau Lavoir
50, rue Louvel et Brière
TOUQUES (14)

Յուշահանդէսը կազմակերպած է փիլը-սը Թարթաս, «Գարդու փորագրիչ եւ վիմապրող» հատորի հրատարակութեան առթիւ:

Iimprimerie Spéciale
du Journal «Haratch»
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Փակուած են արձանագրութիւնները

1972 – 1973

Տարեշրջանի համար, դպրոցը լեց-ուած ըլլալով:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

—0—

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 տարեշրջանի արձանագրութիւն-ները սկսած են:

Վարժարանը կը գործադրէ ֆրանսա-կան երկրորդական վարժարաններու ծը-րագիրը տալով նոյնպէս իր սանուհինե-րուն հայերէի դասախարակութիւն:

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ա-մէն օր.

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy

Հեռաձայն 927–01–72

ԱՐԵԻԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵԻԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՇԱԲԱԹ
5
ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI
5 AOUT
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — 12·482
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.482

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱՀԻՐԷ ԻՆՉՈ՞Ւ ԲԱԺՆՈՒԵՑԱՒ ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ

—o—

Բ.

1971 Հոկտեմբերին Եգիպտոսի նախագահ Սատաթ կրկին այցելեր է Մոսկուա, սակայն հանդիսաւորապէս երդուելնոյղ պողպոնի երեսը ցոյց չէ տուեր իրեն, հիւանդ ձեւանալով : Զինք առանձին ձդեր են վարչապետ Ալեքսէյ Կոսիկինի հետ, որուն միացեր է Լէոնիտ Բրեժնեւ վեր – ջին օրը :

Նոր համաձայնութիւն : Նոր խոստում – ներ : Արդիւնքը՝ դէրօ :

Դեկտեմբեր 11ին Սատաթ յայտներ է Թուսերուն, որ կը փափաքի Մոսկուա այցելել տարեվերջէն առաջ : Պատասխա – ներ են Դեկտ. 27ին միայն, թելադրելով հանդիպումը յետաձգել Փետր. 12ին : Համբերութիւնը հատեր էր : Սակայն բա – րեկամութեան սիրոյն ընդուներ է առա – ջարկը :

Փետրուարէն եաք Ապրիլին ալ դացեր է Մոսկուա, Նիքսընի այցելութենէն ան – միջապէս առաջ, վստահ ըլլալու համար, որ Թուսերը Ամերիկացիներուն պիտի չխոստանան սեղմումի ենթարկել Եգիպ – տոս ղրկուելիք զէնքերը, այլապէս Իս – լայէլ զինուորական գերակայութիւն պիտի ունենայ :

Այս անգամ եւս դատարկ խոստումնե – րով եւ հոդեյահ խօսքերով ճամբու դրեր են զինքը : Ատոր վրայ որոշեր է միանգամ ընդմիշտ պարզել Գահիրէի եւ Մոսկուայի փոխ–յարաբերութիւնները :

Յունիս 1ին Բրեժնեւի ղրկեր է եօթը հոգիէ բաղկացած հարցարան մը, բացէ ի բաց հասկցնելով, որ տրուելիք պա – տասխաններէն կախում պիտի ունենայ Եգիպտոսի քաղաքականութիւնը : Ուզեր է հասկնալ թէ արդարեւ ի՞նչ են հայթայ – թելու քանիցս պահանջուած եւ իրենց կողմէ քանիցս խոստացուած սպառազի – նութիւնները :

Թուսերը Եգիպտոս ղրկեր էին միայն չորս Միկ–23եր, ենթակայ իրենց հրա – մանին : Ուզեր է, որ Մոսկուա յատուկ լեդուով պարզէ Մերճաւոր Արեւելքի ի – րենց քաղաքականութիւնը :

Մինչեւ Յունիս 15 պատասխան ստացած չըլլալով, Սատաթ նոր նամակ մը ղրեր է, կրկնելով նոյն եօթը հարցումները եւ յիշեցնելով, որ ամէն ինչ կախում պիտի ունենայ իրենց պատասխաններէն :

Վերջապէս Յուլիս 7ին դեսպան Վինոկ – րատով իրեն բերեր է Մոսկուայի երկուք – ուկէս էջնոց պատասխանը, արաբերէն լեզուով : Առաջին էջը յիշեցում մըն էր երկու երկիրներու ջերմ եւ բարեկամական յարաբերութեան : Մնացեալ մասը յար – ձակում մը՝ էլ–Ահրամի խմբագիրը Մու – համմէտ Հէյքալի դէմ, իբրեւ խանգարիչ բարեկամական յարաբերութեանց : Ուրիշ ոչինչ :

Սատաթ զարմացած նայեր է երեսը Վինոկրատովի, որ յայտներ է թէ այդ էր միայն Մոսկուայէն ստացած պա – տասխանը :

Նախագահը խիստ զայրացած՝ անմի – ջապէս, Վինոկրատովի ներկայութեան, ձեւակերպած է իր հրամանները, հեռաս – եալ ձեւով .—

Ա) Եգիպտական բանակի խորհրդային բոլոր խորհրդականները պէտք է հեռա – նան Եգիպտոսէն : Այս որոշումը պիտի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՕՐԱԿԱՐԳԸ

ՏՈՒՐՔԵՐ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀՈԳԵՐ

—o—

Տուրքերու Խորհուրդ մը ստեղծուեցաւ 1971 Փետրուարին որ կազմուած էր 9 «իմաստուններէ» եւ որոնց դերն էր ընդ – հանուր տեղեկագիր մը պատրաստել Ֆը – րանսայի տուրքերու կացութեան մասին ու նաեւ թելադրութիւններ ընել այս կամ այն դասակարգի հարկատուներու համար :

Պատրաստուած հատ թղթածրարը որ յանձնուեցաւ Հանրապետութեան Նախա – գահին, չատ քննադատութիւններ կը բո – վանդակէ եւ երեւան կը հանէ բազմաթիւ պայթակղելի երեւոյթներ :

Այս «իմաստունները» ուրեմն նկատած են որ մէկ միլիոն հարկատուներ 1970ին վճարած են ընդհ. տուրքերու 3/5ը, մինչ հինգ միլիոն ուրիշներ մէկ տասներորդ – դէն քիչ մը պակաս վճարած են :

Տեղեկագիրը երեւան կը հանէ նաեւ

դործադրուի տասը օրուան մէջ, Յուլիս 17էն սկսեալ :

Բ) Խորհրդային զինուորական բոլոր խարիսխները պիտի անցնին եգիպտական հակակշռի տակ :

Գ) Խորհրդային բոլոր զինուորական կազմածները ու պոյքերը պիտի ծախուին Եգիպտոսի կամ եա պիտի տարուին :

Դ) Այսուհետեւ Եգիպտոսի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ բոլոր խօսակցութիւն – ները ու բանակցութիւնները տեղի պիտի ունենան Գահիրէի մէջ եւ ոչ այլուր :

Ե) Յայտնել Պաշերազմական նախա – րար Մուհամմէտ Սատըքի, որ ինք պա – տասխանատու պիտի ըլլայ այս հրաման – ներու դործադրութեան :

Վինոկրատով անմիջապէս մեկներ է Մոսկուա : Իսկ Սուրիոյ նախագահ Հա – ֆէզ Ասատ Մոսկուայէն Գահիրէ փութա – լով հարցուցեր է իրեն թէ ի՛նչպէս պա – տահեր է այս բանը այն պահուն, երբ ինք տակաւին նոր, երկար պայմանաժամով համաձայնագիր մը կնքեր է Խորհ. Միու – թեան հետ՝ 700 միլիոն տոլարի զէնքեր դնելու համար : Սատաթ պատասխաներ է անոր, որ հոգ չընէ այդ մասին եւ ընէ ինչ որ կը կարծէ թէ օգտակար է Սու – րիոյ համար :

Ցետոյ յայտներ են իրեն, որ Թուսերը կը փափաքին Մոսկուայի մէջ հանդիպում ունենալ բարձր մակարդակի եգիպտական պատուիրակութեան մը հետ, բացատրու – թիւն տալու համար որոշման պատճառ – ներուն մասին : Ատոր վրայ որոշեր է Մոսկուա ղրկել վարչապետ Ազիզ Սըր – քըն, վերջին դիմում մը եւս ընելու Միկ – 23երու համար : Սակայն այդ դիմումն ալ ապարդիւն մնացեր է :

Հարցուցեր են նախագահ Սատաթի, որ եթէ Թուսերը փոխեն իրենց միտքը եւ ի վերջոյ համաձայնին Միկ–23ները ղըր – կել, ինք ալ պիտի փոխէ՞ իր միտքը :

Ոչ, պատասխաներ է, որոշումս ան – դառնալի է :

Ուրիշ մանրամասնութիւններ եւս կու – տայ Առնօտ օր Պորչկրէյվ նախագահ Անուար Էլ–Սատաթի հետ ունեցած իր տեսակցութեան մասին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

որ ոչ–ամսականաւորներու (նոն–սալա – րիէ) եկամուտներու մէկ կարեւոր մասը կը խուսափի տուրքէ : Այս է պատճառը որ այս Խորհուրդը չուզեր որ առեւտրա – կան եւ արհեստաւոր (արթիզան) իրենց կարդին 20 առ հարիւրի զեղչ մը կիրար – կեն եկամուտի իրենց յայտարարութեանց մէջ, ինչպէս կ'ընէ սալարիէն : Ի յա – ռաջադունէ այն համոզումը կայ որ ասոնք կրնան ծածկել իրենց եկամուտներու մէկ մասը, այսինքն խարդախութիւն կ'ընեն : Այս ամբողջը կը նշանակէ թէ անհատա – սարութիւն կը տիրէ տուրքերու այս դրութեան մէջ : Նկատի կ'առնուի նաեւ որ անչարժ կալուածներու չահերը հարկ եղածին չափ տուրքի ենթակայ չեն : Հո – դագործները չատ նպաստաւոր պայման – ներ ունին բաղդատմամբ հարկատուներու ուրիշ դասակարգերու :

Խորհուրդը կ'ուզէ նաեւ որ ջնջուին կարգ մը դասակարգերու «արհեստի ծախ – քերը» դոյս անիրաւ կը դտնէ, որովհետեւ այս 90 դասակարգերու պատկանողները իրականին մէջ միւսներէն աւելի ծախ – քեր չունին :

Ցիշենք որ 1971ին Պետութիւնը 170 հազար 260 միլիոն տուրք դանձած է, այս դումարին 50 հազար 511 միլիոնը ե – կամուտի տուրքերը կը ներկայացնէ, 10 հազար 720 միլիոնը՝ հ արատութեան տուրք, 105 հազար 538 միլիոնը՝ սպա – ռումի եւ 3 հազար 491ը միայն դանձուած է ամսականաւոր աշխատողներէ :

×

Հինդշաբթի օր էր որ Նախարարապետ՝ Մէսմէր, կողքին ունենալով Ընկերային Հարցերու նախարար՝ Իակար Ֆօռ կ'ըն – դունէր Աշխատանքի Ընդհ. Համադաշ – նակցութեան (Սէ. Ժէ. Թէ.) ընդհ. քար – տուղարը՝ Ժորժ Սէկի : Անկէ առաջ, դրեթէ ամէն օր ընդունուած էին այլ սեն – տիքաներու ներկայացուցիչներ, բայց այս անգամ է որ տեղի ունեցած է ամէ – նէն կարճ եւ չոր տեսակցութիւնը : Հա – դիւ 45 վայրկեան տեւած է հանդիպումը եւ Սէկի թղթածրար մը յանձնած է կա – ռավարութեան պատասխանատուներուն : Ամէն պարագայի մէջ Սէ. Ժէ. Թէ.ի պա – հանջներուն հիմնական երկու կէտերն են.— ամսական նուազագոյն աշխատա – վարձ՝ 1000 ֆրանք եւ հանդիստ՝ 60 տարեկանին :

Զգտում կայ սակայն սենտիքաներու մէջեւ, առաւելաբար Բանուորական Ու – ժին (ընկերվարական) եւ Աշխատանքի Համադաշնակցութեան (համայնավար) այնպիսի չրջանի մը երբ այս չարժում – ները հովանաւորող երկու կուսակցու – թիւնները համաձայնած են քաղաքական ընդհ. ծրագրի մը չուրջ : Այս առընչու – թեամբ Սէկի քարեր նետեց Պերժըրոնի (Բ. Ուժ.) հասցէին եւ այս վերջինն ալ նոյն իրիկունը, հեռատեսիլէն չատ սի – րալիր խօսքեր չարտասանեց Սէկիի հա – մար :

Ամէն պարագայի մէջ, յստակ է Սէկիի դիրքը եթէ իրենց ներկայացուցած երկու հիմնական պահանջները նկատի չառնուին եւ ընկերային բարելաւումներու չճեռ – նարկուի աչունը կրնայ «տաք» ըլլալ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՌի նահանգին մէջ (Իէռ) վեց քիլո – մեթը ծռվակ արդիլուեցաւ ժողովուր – դին, ջուրին ապականութեան իրրեւ հե – տեւանք : Դժգոհութիւնը մեծ է եւ հարցը փոխադրուած է Նիսի վարչական Ատեանին առջեւ :

ՃԱՏՐԱԿի ախոյեանական հանդիպումը այլեւս ոչ մէկ սիւսփէնս կը ներկայացնէ : Ցրդ խաղէն եաք, Ֆիշէր 5ուկէս կէտ ունի եւ Սպասկի՝ 3ուկէս : Պրադա եւ Սովե –

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԵԳԻՊՏՈՍ ԵՒ ԼԻԲԻԱ

—o—

ԵԳԻՊՏՈՍ

Բնակչութեան թիւն է չուրջ 35 միլիոն : Գլխաւոր քաղաքներն են.— Գահիրէ (մայրաքաղաքը, չուրջ 5 միլիոն բնա – կիչ), Ալեքսանդրիա (2 միլիոն), Փորթ–Սայիտ (300 հազար) :

Երկրին տարածութիւնն է մէկ միլիոն քառակուսի քիլոմեթր :

Եգիպտոսի գլխաւոր հարստութիւնները են.— բամպակ, ցորեն, դարի, եգիպտա – ցորեն, բրինձ, չաքարարոյս : Ընդերքը ունի ֆոսֆաթ, մանկանէզ, երկաթահանք եւ քարիւղ : Ճարտարարուեստի գլխաւոր արտադրութիւնները են.— կերպասեղէն, ոսկի կամ արծաթ թել : Քիմիական ապ – րանքներ եւ դեղօրայք :

Եգիպտոսի քաղաքական վարչակարգը նախագահական դրութիւնն է : Պետու – թեան դեկավարը կ'ընտրուի հանրա – քուէով, ինք է որ կը նշանակէ նախա – րարապետը եւ գահլիճին անդամները : Երկրին միակ արտօնուած կուսակցու – թիւնն է Արաբ Ընկերվարական Մի – ութիւ – նը, որ նաեւ բարձրագոյն հեղինակու – թիւնն է վարչակարգին : Օրէնդրական իչխանութիւնը ընտրուած ժողովի մը ձեռքն է :

×

ԼԻԲԻԱ

Բնակչութիւնը միայն երկու միլիոն է : Գլխաւոր քաղաքներն են.— Թրիփոլի (մայրաքաղաքը, չուրջ 450 հազար բնա – կիչ), Պենկազի (320 հազար), Միսուրա – թա եւ Զավիա (200 հազարական) :

Լիբիոյ տարածութիւնն է մէկ միլիոն 759 հազար քառակուսի քիլոմեթր :

Հարստութեան աղբիւրներն են.— գըլ – խաւորաբար նախ՝ քարիւղը որ իր ար – տածումներուն 99 առ հարիւրը կը կազմէ : Աչխարհագրական իր դիրքը պատճառ է որ դիւզատնտեսական արտադրութիւնը սահմանափակ ըլլայ եւ չբաւէ երկրին : Լիբիա աւելի կը ներածէ ուտեստեղէն քան կ'արտադրէ :

Քաղաքական վարչակարգը հետեւեալն է.— Երկիրը կը կառավարէ յեղափոխա – կան Խորհուրդ մը որ իր ձեռքը կը կեդ – րոնացնէ բոլոր իչխանութիւնները : Օրէ – նդրական ժողով չունի բայց վերջերս ինք ալ միակ կուսակցութիւն մը հիմ – նեց, Արաբ Ընկերվարական Միութեան օրինակին վրայ : Ամիս մըն է յեղափոխա – կան Խորհուրդի նախագահը չի առանձներ վարչապետի պաշտօնը :

տակի Սփորք չատ մեծ ցաւով կ'արտա – յայտուին եւ խորհրդային մասնագէտնե – րը չեն ծածկեր իրենց յուսախաբութիւնը ի տես Սպասկիի որ ցարդ ցոյց չտուաւ թէ աչխարհի ախոյեան մը եղած է :

ՖՐԻՃԻԹԻՍի քաղաքապետութիւնը վեցի դէմ 17 ձայնով մերժեց ճուլուիլ Սէն – Ռաֆայէլի հետ :

ՈՒԱՇԻՆԿԹՐՆի մէջ ամերիկեան Ծերա – կոյտը ծանր հարուած մը տուաւ Նիքսընի քուէարկելով պատերազմական վարկերու ջնջումը այն պարագային երբ Հանոյ ա – դատ արձակէ ամերիկացի պատերազմա – կան դերիները :

ԱՆԳԼԻՈՑ կառավարութիւնը պաչար – ման վիճակ հռչակեց իրրեւ հետեւանք տոռէրներու դործադուլին որ չէ վերջա – ցած :

ԸՍՏԱՆՊՈՂ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

Գ.

Ծարաւցողը աղբիւր մը կ'իջնար, ջուրը կը խմէր, նորէն կը հեծնէր իր ջորին: Զիջնողներուն թասով ջուր կը տրուէր, ու դնացքը կը չարունակուէր: Ցերեկները կարաւանը տիւանդորը կ'ընէր: Աղբիւրի մը, վտակի մը եզերքը կ'իջնէին, կը ճաշէին, մրափ մը կ'առնէին, յետոյ երթը կը վերսկսէր: Իրիկուննները խաները կը դիմէրէին:

Զիթի լեռնադաշտի քուրդ դիւղերէն անցան: Զարմացան: Իրենց տեղերը արտերը քաղեր, կալերը կամներ, մարագները լեցուցեր էին, հոս արտերը նոր քաղել սկսեր էին: Աղքատ արտեր էին, ցորեններուն հասկերը իրենց ծունկերուն հաղիւ կը հասնէին: Հողերը բարերեր չէին: Երկանիւ սայլերով քուրդ սայլա – պաններու հանդիպեցան որոնք քսան – կան խումբերով կը դառնային լեռներէն: Փայտ կը փոխադրէին: Սայլերը եղները կը քաշէին: Եղները փոքր, կովերու չափ էին: Բայց ինչ ճռնչացող ձայներով կ'անցնէին, իրարու եռեւէ: Ուլացան իրենց ականջները:

Գրզրլ Տաղիի հարաւի փէչերէն, քուրդ դիւղի մը, Բաճիի սարոյտէն անցան: Գրզրլըմաքի ակը հոս էր, Գրզրլ Տաղիէն կ'առնէր իր անունը: Թեւի մը չափ կար չկար, լեռնէն բխածը, սկզբնաւորութիւնը: Կրնայի՞ր ըսել թէ ահաւոր դետ մը պիտի դառնար ի վերջոյ: Ամեցին ակէն: Ղարա Թիւթիւկի անտառը մտան: Անտառ չկար, չէին տեսներ իրենց դիւղերը: Զալը Եուրտէն, Պուլտուրի Զայէն, Հապէլի լեռներուն նայելով Իւղէնկին Տիւզին իջան: Գացին ու դացին, դացին ու դացին, ինչ կ'ըսես, չհասաւ Տիւզը: Ցոդնեցան Ջորիներուն վրայ նստելէն: Իջան, քալեցին բոլոր ճամբորդներուն սրունքներուն թմրութիւնը վանելու համար: Նորէն հեծան, նորէն դացին:

Առաւաիսին աղբիւրը առաւաիցի կի – ներուն մերկ սրունքներով, մերկ ոտքերով լաթ լուալը տեսան: Առանկ լուացք իրենք չէին տեսած: Ձերմակ սալայա – տակի մը վրայէն առատօրէն հոսող ջուրերուն մէջ չուտ չուտ կը թնթխէին լաթերը, կը ծռէին, կը դարձնէին, նորէն կը սկսէին թնթխել, տասը, տասնըհինգ մերկ սրունքներուն անդադար ելլելը իջնալը տեսան: Աչխարհաս մտան: Բուրդը, Բրդանոցը, Ցըշկնոցը, Ալմոնիկը ձգեցին իրենց եռեւը, Գրզրլ Տաղիին հիւսիսի փէչերէն, երկու ածպղերներու վրէն գետը Գելկիթը անցան: Հարեւը հովուերդութիւնը յիշեցին: «Գելկիթ օ եանա տիւչէր, Զիլիֆ կերտանա տիւչէր, օ նասը՞լ պաշ պաղլամաք, հէր կիւն պիր եանա տիւչէր»: Դչխուին, Սիմային ի պատասխան, Գոհարը, Նեվրուղը, «Տիարպեքիր օճաղ տըր, Մարաին եըզըլա – ճաղտըր, Մարաինէն դըզ ալանըար, ճէնճէթի կէօրչճըղտըր» ըսին:

Շապին Գարահիսար եկան, խաները իջան դուրս չելան, ներսը մնացին: Կ'այպանուէին, ամօթ էր կիներուն քաղաքը, չուկան չրջագայելը: Կարաւաններու ետևնակին կարաւաններու քաղաքին մէջ ի՞նչ գործ ունէին անոնք:

Թամզարայէն անցան, այգիներու ետևնէն: Աչունը կը սկսէր: Ածուները քաղեր էին սոխերուն սխտորներուն, արեւին փռեր էին որ չորնային: Սոխ կը հոտէր, սխտոր կը հոտէր միջոցը: Ծառերէն պտուղները առեր էին: Բռունցքի մը չափ ու աւելի խոշոր մուխ կարմիր, դիւնիի գոյնով պահենի խնձորները կային միայն խնձորենիներուն վրայ, ու ղեղին սերկեւիլները որոնք աւելի վերջը պիտի քաղուէին:

Թամզարայի կիները տեսան բայ դռնեղու սեմին իրենց դեղեցկութիւնով համբաւաւոր, Զառա – Զիմառա – Թամզարա – իլլէ Թամզարա: Թամզարայինները ամէնքէն դեղեցիկ էին: Երեքական հոգիով իրարու դիմաց Թամզարայի պարն ու պարերգը յիչեցին: «Թամզարանըն թանաըլարը պէյազ պէյազ պալտըըլարը, լէ լէ լէ լէ Թամզարա»:

Սեւ Ծովու կը մօտենային: Ցոյն դիւղ մը, Ասարճուխէն, լեռը էյրիպէյը բար – ձրացան, ցերեկ եղաւ, ցերեկը անցաւ իրիկուն եղաւ. դեռ դազաթը չելան:

Թամաէրէ եկան, յետոյ Իչ Սու, յետոյ Ղուլախ Ղայա: Հողերը, բուսականու – թիւնը, դէմքերը փոխուեցան: Թուրքեր, Լազեր, Ցոյներ տեսան հոս: Անտառներէ անցան, գացին ու գացին ձորի մը չրթէն որ չհատաւ, Ջորիներու վրայէն ահու – դողով վար նայեցան: Գահավէժները տեսան ու պապային պատմութիւնը յիչեցին: Պապա մը զառիթափի մը նեղ չերտի մը վրայ, արտի մը, կորեի չափ կայ չկայ չիչուրագովը հողը կը փորէ եղիպատացորեն կը տնկէ: Կին մը իրմէ վեր բարձունքի մը վրայ կայներ է, պարտուղ մը կապեր է պապային մէջքէն, ամբողջ ուժովը ամուր մը բռներ է, մի դուչ թուլցնէ կամ թողու պարանը, Պապան պիտի չկրնայ կեցնել ինքզինքը, անդունդը պիտի դլորի: Դէմէն, ձորի չրթէն մարդ մը կ'երթայ, սոսկումով կը նայի. «Պապա ի՞նչ կ'ընես»: «Եղիպատացորէն կը տնկեմ որդի»: «Պապա կը կեցու՞ատ գահավէժին վրայ, պիտի տահիս փսոր փսոր պիտի ըլլաս անդունդը»: «Ի՞նչ ընեմ որդի վաթտնս է» կը պատասխանէ:

« Հէյ··· յըմ պէօյլէ վաթտանը տէ, խիլ թուխտանը տէ, պէօյլէ վաթտան մը օլուր»: Մարդը կը հայհոյէ ատանկ հայրենիքին ալ պարանը բռնող կնոջն ալ, կը հեռանայ:

Ա յ Թէվէսի հասան: Կարաւանը ճամբորդութեան վերջին տիւանդորրը ըրաւ: Ճամբորդները հանդչեցան, մրափեցին: Նեվրուղը որ ոտքի ելաւ բլուրէ մը չուրջը դիտելու յանկարծ ծովը տեսաւ, վարը, չատ վարը, ջուրերու անհուն տարածութիւնովը: Պոռաց բոլոր ուժովը «դըզ անա՛··· դըզ Դչխո՞ւ··· դըզ Սիմա՛ ··· դըզ Գոհա՛ր տէնիզ···» Երեքն ալ վազեցին, անոնք ալ տեսան ծովը: Վախցան. «Վա՛յ մեղի, ինտո՞ր պիտի երթանք աս ջուրերուն վրայէն» ըսին: Սեւ գնդուած մը նշմարեցին ծովուն վրայ, բացը, մինակը, անչարժ: «Վաբռոը, նաւը ըսուածն ալ աս է ըսել է, ատով պիտի երթանք» ըսին: Կիրատուն իջան:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՋՈՒՐԻ

(Շար. – 3)

ՄԱՐՄՆԱՄԱՐՋԸ ԵՒ ԻՐ ԲԱՐԻՔՆԵՐԸ

—o—

Մարմնամարզին բարիքները բազմաթիւ են: Ան է, որ կը զարգացնէ մարմնական բոլոր կարողութիւնները: Տակաւին մարմինը կ'ընէ բարեձեւ եւ առողջ, ճկուն եւ առկուն:

Մինչեւ ուշ տարիք մը, եւ մտնուազբաթեան չրջանին, երեւտասարդուհիները մարմնամարզի կը հետեւին, կամայ թէ ակամայ:

Բայց հաղիւ քանը բոլորած, ոչ ոք կը մտածէ այլեւս մարզանքի մասին: Նստակեաց կեանքը եւ ինքնաչարժով տեղափոխութիւնները կը ծանրացնեն եւ կը ձեւափոխեն մարմինը, կը ծուլանան եւ կը թոչնին մկանները: Նուազագոյն վնասը «գիծը կորսնցնելու» իրողութիւնն է: Թէեւ, ան մեծագոյն աղդակը կը հանդիսանայ վերստին մարզանքի մղելու համար մարմինը: Ահազանդը կը հնչեցնեն աւելորդ կորութիւնները: Ամբան արձակուրդը երբ մօտենայ, իւրաքանչիւր կին քննութենէ մը կ'անցընէ մարմինը՝ մայոյով հայելիին դիմացը կանգնած: Գէչ չըլլար, եթէ այդ քննութիւնը աւելի յաճախ ընէ եւ ժամ առաջ վտանգը կանխէ: Որովհետեւ աւելորդ քիլօները մարմնէն աւելի, կը ճնչեն կիներու հոդիներուն եւ մատծումներուն վրայ: Անչուշտ այն կիները, որոնց համար կարեւոր է բարեձեւ երեւոյթը:

Երբեմն չատ ուշ կ'անդրադառնան աւելորդին, զոր զործած է մարմնամարզին պակասը: Այնատեն կը տեսլունք վճռել հարիւրներով ոսկիներ՝ յաճախելով կեդրոնները, ուր մասնագիտացած անձեր կը հսկեն դասընթացքներու, եւ դեղերով ու մեքենաներով ընել կուտան մեզի այն, ինչ որ կրնայինք ընել մենք չատ դիւրութեամբ, եթէ չատ ուշ չըլլար:

Զմեղադրենք սակայն միայն կիները: Մեր մարզական ակումբներէն ներս եւս, որոշ տարիքէ մը ետք, անոնք մուտք չունին: Թերեւս իրաւունքը ունին, բայց՝ ո՛չ վարժութիւնը: Պատահի, որ կին մը մտածէ այդ մասին, մտածէ միայն, եւ արդէն ծաղր ու ծանակ կ'ըլլայ:

Մարզական ակումբները վերապահուած են քանի մը ախոյեանուհիներու միայն (այս վերջիններուն ոչինչով չանցաւոր են անշուշտ): Զունինք ակումբներ, ոչ միայն հայկական նեղ իմաստով, այլ ամբողջ երկրին մէջ: Զկան ակումբներ, մարզանքի դաչտեր՝ զանազան խաղերով օժտուած, ուր իւրաքանչիւր կին կարենայ իր նախասիրած մարզանքին հետեւիլ:

Այս ձեւով, թերեւս, կրնանք արդարացնել մարզանքի սիրոյ պակասը մեր մօտ:

Թէ ոչ, աններելի սխալ մըն է ատիկա, լուսաւորեալ մեր այս դարուն:

Եւրոպայի մէջ, կիները ունին մարզանքի կարելիութիւններու այլազանութիւն մը: Եթէ անոնցմէ իւրաքանչիւրը մկկական ախոյեաններ չեն իրենց մարզին մէջ, դէթ, նոյնիսկ յառաջացած տարիքի մէջ, անոնցմէ կ'արտացոլայ առողջութիւն եւ զուարթութիւն:

Քանի մը Ֆրանսուհիներ, մարմնամարզի սիրահար, կը խօսին իրենց նախասիրած «սփոռ»ի մասին:

Տիկին Սիլվի Թ., 27 տարեկան, ատամնաբոյժի օգնական, նշանաւոր լողորդուհի է: Ան կ'ըսէ.

«Լողալ սորված եմ չորս տարեկանիս: Կը չարունակեմ լողալ մինչեւ այսօր: Լողալը լինդի համար մարզանք մը չէ, այլ հսկայ փոփոխութիւն մը, ան կիները կը հանդարտեցնէ, ինչ որ չատ կարեւոր է քաղաքի բնակիչներուն համար: Գրեթէ միւս բոլոր սխտոնները կը պահանջեն ինքնամփոփում, ճարպիկութիւն եւ արագութիւն: Լողալը այդպէս չէ: Ան հանդարտ մարզանք է (եթէ մրցում չէ անշուշտ): Շարժումները ազատ են, լայնաձիր եւ սահուն: Բոլոր յօդերը կը չարժին եւ բոլոր մկանները կ'աչխատին: Ուսաւել, յօդնութիւնը նուազ է, որովհետեւ ջուրը վեր կը պահէ ձեզ: Կրնամ քլլալ մարզանքի մը համար, որ աւելի կատարեալ է:

— Մարգարէն ըսաւ. «Մէկ թչնամի միայն ունիս. Աստուծոյ թչնամին»: Արդ, քրիստոնեաները ու Հրեաները «Գրքի մարդիկ»՝ չեն կրնար Աստուծոյ թչնամիները ըլլալ:

Իրիկուն մը ահաւոր, սոսկալի բան մը պատահեցաւ··· վերէն ձայն մը լսուեցաւ որ կ'ըսէր.—

«Միւսիւլման եղբայրդ հարստահարուած է. պէտք է օգնութեան հասնիս անոր»:

Միւսիւլմանը լաւ կը հասկնայ այս բառերուն իմաստը, որ Գուրանի խօսքերն են. կը ճանչնայ այս ձայնը որ աղօթքի լեզուով կը խօսի իրեն. Աւլահին խօսքերն են, որոնք երբեք վիճելի չեն:

Ծունկերը կը ծալեն, ճակատը գետնին կը դարձնեն է՛ւ··· պիտի սպաննեն կամ սպաննել պիտի տան հարստահարողները:

Պիտի հնազանդին միակամ, միահոգի երբ Գուրանի վկայութեամբ իրեն լսելի ըլլայ Մարգարէին ճչմարիտ խօսքը, ուստի կը հարցնէ.

— Եթէ միւսիւլման եղբայրս է հարըստահարողը պէ՞տք է դարձեալ անոր օգնութեան հասնիմ:

— «Այո՛», կը պատասխանէ Մարգարէն «Պէտք է անոր օգնես, արգիլելու համար չարը գործելէ»:

ԺՕՐԺ ՌԵՑՃ

Թրգմ. ԼՈՒԻԶ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(10 եւ վերջ)

ԿՐՕՆՔՆԵՐՈՒ
ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՒՀԱՄՄԷՏ

Ցաղթուած երկիրները, իրարու եռեւէ յաջորդաբար ազատեցան: Ազանդներու բազմապատկումը փութացուց իրենց անկատումը:

Իսլամութիւնը որ դերծ պահեց արեւմուտքը Մօնկոլական արշաւանքէն ինքը խորասուզուեցաւ ու կորսուեցաւ բարբարոսներու նետերու տակ, որոնք քանդեցին Սամարիանտը, Դամասկոսը, Պաղտատը: Տիգրիս դետը նետուած միլիոնաւոր դրքեր ու ձեռագիրներ սեւցուցին անոր օրերը:

Արաբական կայսրութիւնը դոյութիւն չունի, բայց իսլամութիւնը կ'ապրի ցըրուած անապատին մէջ, կ'ապրի խոտի մը պէս իր յարդէ հիւղակին մէջ կամ պերճ մայրաքաղաքներու մէջ բոլորովին կորսուած անցեալի յաղթանակի մոռացումով, հաղիւ կը դիտակցի իր անձի դոյութեան:

Ենթարկուած ուրիշ ազերու, թէեւ հնազանդ՝ ուրիշ օրէնքներու, սակայն օրուան մէջ հինգ անգամ միեւնոյն ժամուն նոյն ձեւով կ'ընէ աղօթքը հեռու կատարելով Մեքքէի ուխտադնացութիւնը:

Մեքքէ դացող իւրաքանչիւր ուխտաւոր կանգ կ'առնէ Գահիրէի մէջ ու կը բնակի այն իջեւանը որ Ալ-Ազարի համալսարանին կը պատկանի. հոն է որ Իւլեմաները (Աստուածաբան – օրէնսդէտ) իրենց հին մզկիթներու լուութեան մէջ կը ճգնէին ջրհեղեղի ընդմէջէն երեւան հանել ու ձեռք ձգել իսլամութեան կենդանի չունակութիւնը եւ յարատեւօրէն փոր – ձելով կը չանային ժամանակի պահանջին պատչաճեցնել դաւանանքը, օրէնսդրութիւնը և գուրանական իրաւագիտութիւնը: Այսպէս կազմեցին քարոզիչներ, ուսուցիչներ, իրաւաբաններ եւ պարզ իմամներ, որոնք աչխարհի չորս կողմը պիտի երթան լսել տալու մարգարէին խօսքը:

Իւրաքանչիւր ուխտաւոր տուն դարձին Հաճի տիտղոսը կը կրէ որ կը նչանակէ Սուրբ ճամբորդ եւ կ'ըլլայ ընկերային, կրօնական եւ քաղաքական մեծաստանի մը չէյխը, որ միւսիւլմանական հաւատքականութիւն մըն է:

Այսպէս կը մշտնջենաւորի արաբական աւերներու տակ, նախնական Ումման, «Տիեզերական կրօնական միաբանութիւնը», որուն կենդանի խորհրդանիշն է Մեքքէի ուխտադնացութիւնը, ուր ամէն տարի ամբողջ աչխարհի միւսիւլմանները առանց ցեղի, աղդի եւ դասակարդի խտրութեան կը հաւաքուին բոկոտն, ածիլուած դանկով, հագած իրենց վարչամակը, բոլորը հաւասար են ու եղբայր Աստուծոյ առջեւ:

Այն տեղ երբ արեւմուտքը բաժանման եւ տկարութեան առաջին նչանները ցոյց կուտար եղիպտական արշաւանքով եւ նափոլէոնական կայսրութեան անկումով, Ալ-Ազարն էր որ կը հնչեցնէր Իսլամութեան զարթնումը:

Պատմական եւ դրական որոշումով փաքելի եղաւ զաղթային տարածումը վտխադրել առաւելապէս դէպի իսլամական երկիրները:

Իսլամութեան եւ արաբական ճակատի առաջնորդները լաւադոյն առիթը համարեցան աղդարարելու.— «Քրիստոնէական աչխարհակալութիւնն է ցցուած Իսլամութեան դէմ». Արաբներու աղդայնականութիւնն արթնցնելու եւ հազարամեայ իրենց երազը իրականացնելու յոյսով:

ՄԻՈՒԹԻՒՆ՝ ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ

Համաչխարհային երկու պատերազմներէ վերջ երբ արեւմուտքը կորսնցուց իր դէմքը, մի առ մի լքելով գաղթավայրերը, յանկարծ Իսլամութիւնը գաղտնածածուկ դուրս եկաւ ուժեղ զօրու – թեամբ, դաչնակից ունենալով բարիւղը:

— Քրիստոնէական աչխարհակալութիւնն է թչնամիդ, կ'աղաղակեն առաջնորդները, ծածանելով սուրը պատերազմի դրօչը:

լամեթլներն լողալ առանց յողնութիւն զգալու: Լողալը օգտակար է մարմնին բոլոր մասերուն· — կռնակ, անդամներ եւ փոր: Իմ փորս այնքան մկանուտ է, որ երկու զաւակներու մայր ըլլալէ ետք, տակաւին, ձեւ չէ զարձած, ընդհակառակն, վերադտած է իր նախկին ձեւը: Առաւել, մորթս մնացած է կարծր եւ ճկուն եւ չունիմ ճեղքի որեւէ հետք: Ջուրն է, որ անդադար կը մարձէ մորթս:

«Լաւ լողալու միակ պայմանը լաւ ջնջել պիտնալն է: Եոկան չատ օգտակար է այս ուղղութեամբ:

«Լողալ կարելի է սորվիլ որեւէ տա – րիքի: Տասնեւութ ամիսէն մինչեւ վաթսուն տարեկան»:

Ուրիչ մը, Տ. Պէյան, 17 տարեկան, թէնիսի սիրահար է, զոր կը խաղայ 10 տարեկանէն ի վեր: Ան կ'ըսէ·

«Սիրտ մըն է, որ չատ կը սիրեմ եւ ուր կրնամ ցոյց տալ անհատականու – թիւնս: Իւրաքանչիւր խաղացող ունի իր ոճը: Ինազդները, արագութիւնը, հաւատարակչռութիւնը եւ ճկունութիւնը, անչուչա, անհրաժեշտ են: Լաւ խաղալ կարելի չէ, երբ պրկուած չես «ռաքէթ»իդ վրայ: Թէնիսը կը զօրացնէ սրունքները եւ կոնքի ճարպերը կը հալեցնէ: Անպատեհութիւններ ալ ունի անչուչա: Փոքր արկածներ, որոնք ամէն օր չեն պատահիր սակայն»:

Ֆրանսայի ազգային խումբի «քափիթէն»ը կ'ըսէ·

«Թէնիսի սկսիլ քառասո՞ւն տարեկա – նին: Ինչու չէ: Եթէ անչուչա մարմինը կը ներէ: Մէկ խօսքով, եթէ ճկուն էք, տոկուն եւ արագ:

«Թէնիսը կը զարգացնէ հաւասարա – կշռութիւնը եւ պայքարելու ոգին: Ան ձեղ երիտասարդ եւ թարմ կը պահէ ու կը մղէ, որ կեանքը դիմագրաւէք հանդարտօրէն, բայց՝ զօրաւոր»:

Նիքոլ Փանի, 23 տարեկան, 200 մեթրի Ֆրանսայի ախոյեան: Շարաթը վեց ժամ փորձերու կը հետեւի եւ կը յուսայ մասնակցիլ Ողիմպիական խաղերուն:

Ան կ'ըսէ·

«Կը վազէի զպրոցական օրերէս ի վեր: Շատ հանդարտ կը վազեմ, բայց «ոտքս արագ է», ինչպէս որ կ'ըսեն, ինչ որ անհրաժեշտ է՝ ըլլալու համար սփրին – թէոզ մը: Վազքը դիս բարեխոնեց: Մասնաւորաբար կոնքս նիհարցաւ: Կ'ըսուի թէ անիկա լաւագոյն ղէնքն է սէլիւլիթին դէմ: Վազքը օգտակար է շնչառութեան: Արագ քալելու կամ վազելու մարզանքը, ինքնին սիրտ մը ըլլալէ զատ, քեզ կը պատրաստէ նաեւ ուրիչ սիրտերու»:

Ֆրանսուազ, 22 տարեկան, ուսանողուհի է: Ան ախոյեանուհի մը չէ, այլ պարզ հեծելանուորդուհի մը: Ամէն կիրակի, ան իր պատյտը կ'ընէ հեծելանիւով, բնութեան մէջ: Իւրաքանչիւր անդամ, կը քալէ 110էն 120 քիլոմեթը: Սրունքները բարեձեւ, նուրբ եւ մկանուտ են:

Ան կ'ըսէ·

«Երբ հեծելանիւին վրայ եմ, կը զգամ, որ սրունքներուս բոլոր մկանները կ'աչխատին եւ կարծէք մէկը կը մարձէ զանոնք: Կարեւոր ղէնք մը սէլիւլիթին դէմ: Երբ ոտքերով անիւները կը դարձնէք, պիտի եւ սրունքի մկաններն են որ կը զօրանան: Թէեւ քիչ մը նուազ չափով, փորի եւ կուրծքի մկանները եւս կ'աչխատին: Թեւերը եւս պրկուած են կիտոնին վրայ եւ ողնայարը կը մնայ նոյն դիրքին մէջ: Այս թերիներուն փոխարէն, ես կ'ընեմ կռնակի մարզանքներ եւ վոլէյպոլ:

«Իսկ վոլէյպոլը աքանչելի մարզանք է: Ամբողջական մարզանք: Ինքը կը պահանջէ ուժգնութիւն, թեքնիք եւ ուժ: Կը պահանջէ նաեւ ճկունութիւն, ճարպկութիւն եւ հանդարտութիւն, նաեւ ազդութիւն եւ տոկունութիւն, որովհետեւ անդադար ոտիպռւած ես չարժիլ: Վոլէյպոլի պարտադրած չարժումները կ'երկարեն եւ կը նրբացնեն սիլուէթը:

«Վոլէյպոլ լաւ խաղալու համար, պէտք է չատ փորձ ընել: Անպատեհութիւննե՞ր: Սկիզբը, մատները կը վնասուին, քիչ մը կռնակի ցաւ կը զգաս: Բայց, ի վերջոյ, կը վարժուիս»:

Մարզանքը, որեւէ ատեն եւ որեւէ ձեւի տակ, օգտակար է: Երբ կը ծուխ, դեռնէն առարկայ մը վերցնելու, այդ եւս օգտակար է: Երբ կը բարձրանաս ոտքի մատներուդ վրայ եւ ամբողջ մարմինդ պրկած, կ'ուզես առարկայ մը առնել բարձր դարանի մը վրայէն, այդ եւս օգտակար է:

Ծուլութիւնն է միայն վնասակարը: Վնասակար են բոլոր տեսակի ծուլութիւնները:

«ԱՋԴԱԿ»

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

ՀՈՒ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ՎԱՒԱՊՐԻ ԴԱՇՏԸ

—0—

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Պղթակիցը, որ առարկայականօրէն նկարագրել կ'ուզէ Խանասորի արշաւանքի ու մեր համայն հերոսներու նուիրուած այս բացառիկ դաչտահանդէսը, պահ մը կը չանայ խուսափիլ կրկնութիւններէ, կաղապարուած նախադասութիւններէ ու որակումներէ, եւ սակայն իր երեւակայութիւնը ու բառամթերքը կանգ կ'առնեն զարձեալ այս «պատմական օրուան» այլեւս իւրայատուկ զարձած զոյականներու եւ ածականներու առջեւ: Արդարեւ, տարիները իրարու կը յաջորդեն ու իրարու կը նմանին՝ հսկայ բազմութիւն (մօտ 5 հազար հոգի), աննկարագրելի եռուզեռ (առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ ուշ գիշեր), յորդառատ մթնոլորտ (պատանիէն մինչեւ ալեհեր ծերունին), հայրենասրտգած եւ խանդավառ ուխտագնացութիւն(ոչ միայն դէպի Խանասորայ դաչտումը, այլ եւ Մշոյ, Խարբերդի, Վանայ, Սասնոյ, Էրզրումի, Կիլիկիոյ··· հայապատկան վայրերը):

Ընդհանուր զաղափար մը կազմելու համար չի բաւեր միայն սեղաններու չուրջ բոլորուած ապրիլ այդ օրը, այլ անհրաժեշտ է ակնարկ մը ձգել այն կառքերու, օթոքառներու անձայրածիր չղթային, որոնք կը պատեն հանդիսավայրը աւելի քան մէկ քիլոմեթր չրջանակի մը վրայ, ու ապա թափանցել անոտառին ամէն մէկ անկիւնը ուր կեանքը կ'եռայ ,ուր հայ երգը կը տիրէ ,ուր զաւառական պարերը կը վերապտնեն իրենց ամբողջ նչանակութիւնը յատուկ նուագարաններու երբեմն ժանգոտած խողովակներէն արձակուած եղանակներով, որոնք կ'արձագանգեն վեհազդեցիկ կաղնիներու եւ մշտազալար սոճիներու մէջ:

×

Այս ընդհանուր ժողովրդական ցնծութեան եւ խանդավառութեան մէջ, կազմակերպիչ մարմինը գործադրեց ընդհանուր յայտարիր մը ուր ամէն տարիքի եւ սեռունդի մարդիկ դատն իրենց բաժինը: Առաւօտէն իսկ սկսած պուլի մրցումը մեծ հետաքրքրութիւն տեղծեց: Երա – խաներու այլազան խաղերը, նոյն տեն ծիծաղաշարժ եւ դաստիարակիչ ոչ միայն խանդավառեցին հարիւրաւոր պատանիները, այլեւ զրաւեցին նաեւ ծնողքները: Նոր Սերունդի պատրաստած ցուցադրութիւնը մեծ ուշադրութեան առարկայ էր՝ հոն կը դտնուէին ցուցատախտակներու վրայ չարք մը լուսանկարներ որոնք կը պատկերացնէին Նոր Սերունդը, մշակութային, մարզական, զեղարուեստական ու ազգային կեանքն ու զործունէութիւնը, ինչպէս նաեւ հայկական հարցեր չօչափող զրքեր եւ այլ առարկաներ:

Պաշտօնական յայտադիրը վարեց ընկ· Գրիգոր Ամիրեանն (Փարիզէն) ու յաջորդաբար ծափահարուեցան Բաֆֆի Կիւրկիկեան (արտասանուհին), Վահդն Տէրտէրեան (արտասանուհին), Անի Ձամուդեան (երգ), Թաղուհի Թումայեան (երգ), Մելինէ Ղաչատուրեան (երգ): Ժողովուրդին կողմէ մասնաւոր դնահատանքի արժանացան Վալանսի Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի պարախումբի չբնորհալի օրիորդները ու Մարսէյլի Նոր Սերունդի նորակազմ պարախումբը իրենց պեղջկական ու հայկական պարերով:

Օրուան ոճնակատարութեան խմասրը պիտի տար առաջին բանախօսը ընկ· Ա· Ֆէօսէեան, որ Խանասորի արշաւանքի պատմականը ընելէ յետոյ կ'ըսէր յատկապէս· « ··· Խանասորի չաղթանակը չունէ տուաւ յուսալքուած մեր ժողովուրդին եւ չնորհիւ մեր հերոսներու զոհողութեան Թուրքը չհասաւ իր նպատակին՝ բնաջնջելու Հայութիւնը· այդ նոյն հերոսները կազմակերպեցին Վասպուրականի հերոսամարտը ու Սարտարապատի չաղթանակը, որուն չնորհիւ ունեցանք այսօրուան Հայաստանը: Երբ մենք, մեր հերոսներուն տարած աշխատանքը նկատի կ'ունենանք թէ ինչ ահաւոր պայմաններու տակ կռուեցան ու բաղդատութեան կը դնենք օտար հերոսներու տարած պայքարները բռնակալութեան դէմ՝ կը հիանանք մեր հայդուկներու հաւատքին, կամքին, ոդիին, անձնուիրութեան եւ յանուն այս սրբազան առաքինութիւններուն կոչ կ'ընենք այսօրուան երիտասարդութեան ներչնչուիլ անոնցմով ու զալ լեցնել այն բացը որ մեր Ազիլեան եւ Մայիսեան հերոսներու նահատակութեամբ յառաջ եկաւ, որպէսզի զարձեալ վառի Ջահը ազատութեան, լուսաւորելու համար մեր ապագայ Մխայեալ, Ազատ եւ Անկախ հայրենիքը···»:

Ներկայ բազմութիւնը ուրախութեամբ դիմաւորեց մեր օրուան հիւրը, ընկեր Մինաս Թէօլէօլեանը, զոր Կ· Փոլատեան ներկայացուց հետեւեալ խօսքերով· «Գերապէտ, ձեռնհաս հրապարակագիր, դասախօսակ, նուիրեալ ապաստարկու հայ ժողովուրդի աղղապահպանման ու ազատագրման սուրը խարանին վրայ»:

Ահաւասիկ ընկ· Մ· Թէօլէօլեանի խօսքերէն քանի մը կէտեր· «Հայրենական հողերու վրայ չենք, յեղափոխական կռիւ չունինք, մեր նոր թշնամիները Թուրքէն ու Քիւրտէն աւելի անողոք են յաճախ: Եթէ հերոսութեան զաղափարը չօչափելի արտայայտութիւն պիտի զտնէ մերօր – եայ կեանքի մէջ՝ պիտի դիտակցինք մեզի սպառնացող վտանգներուն եւ տոկալու կամքը ամէնօրեայ ապրումի եւ զործի պիտի վերածենք: Որեւէ ժամանակէ աւելի զժուար է հայապահպանումը ըստիւրքի մէջ: Բուսեղէն զոյութեամբ մը եւ Հայ անունով մը ապրիլ՝ հայապահպանում չէ: Հիանալ հայրենի ժողովուրդի նուաճումներուն վրայ եւ չեսական խանդավառութիւններով թմրիլ՝ զոյապայքար չէ: Սփիւռքը անբաժան ու կենսական թեւն է հայրենիքի ու զայն պահպանելու համար կը կարօտինք հե – րոսական ճիզերու եւ աշխատանքի: Պիտի պիտանք, ամէն բանէ առաջ կազմակերպուած պահել մեր զաղութները, զուրգուրալ մեր կազմակերպութեանց, մամուլին, մշակոյթին եւ արտասահմանեան արժէքներուն վրայ, ու մանաւանդ ճամբայ բանալ երիտասարդութեան՝ ոգջունելով անոր քննադատութեան ոգին:

Կազմակերպ զաղութներ, երիտասարդացում դեկավարական չարքերու, քաղաքական դաստիարակութիւն եւ զօրացում մշակութային կռուաններու: Եթէ հայրենիքը եւ հայրենաբնակ Հայութիւնը վերելք կ'արձանագրեն, նոյնքան պատասխանատուներ արդիւնքներու ի վիճակի եւ ընդունակ է նաեւ Սփիւռքի Հայութիւնը, որ յիսունէ աւելի տարիներէ ի վեր կ'ապրի աղղային իր դիտակցութեան եւ արժանապատուութեան զգացումով ու այսուհետեւ ալ առակ է որպէսզի աւելցնելու հայրենի վաստակին եւ իրագործումներուն վրայ: Հաւատացէք, մենք նոյնքան ու աւելի հերոսական դիրքերու վրայ ենք այսօր տոկալու մեր կամքով եւ զործ – նական ճիզերով, որքան է հայրենաբնակ մեր ժողովուրդը՝ սեփական հողերու վրայ:

Խանասորները կոչեր են արժանաւորութեամբ ապրելու, աղղային ու հաւաքական մեր կեանքը անխոցելի պահելու՝ մինչեւ իրագործումը քաղաքական մեր դատին: Ու մեր հերոսները, ու մեր անցեալի փառքերը ու մեր ծագկուն հայրենիքը այս կ'ակնկալեն մեզմէ···»:

Ցիչենք նաեւ որ, խօսք առաւ Կարատանի քաղաքապետը Պր· Լիօթօ իր համակրութիւնը եւ բարեկամութիւնը յայտնելով հայ զաղութին:

Աւելցնենք որ, այս դաչտահանդէսին, նուիրուած Խանասորի արշաւանքի 75րդ տարեդարձին, կազմակերպուած Մարսէյլի Հ· Յ· Դ· Շրջ· Կոմիտէի կողմէ, մանակցութեամբ իր բոլոր խումբերուն, Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի եւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի, մեծ թիւով հայրենակիցներու՝ Վիչիէն, Վալանսէն, Լիոնէն, Աւինեօնէն, նոյնիսկ Փարիզէն (որոնց կարդին՝ Ժաք Քէչիչեան մեր ախոյեանը) ներկայ էին: Տեղական մամուլը երեք – չարթի օրուան թիւերուն մէջ լայնօրէն անդրադարձաւ· «Լը Մերիտիոնալ» կուսակ նկարագրութիւնը եւ Խանասորի արշաւանքի համառօտ պատմականը, իսկ «Լը Փրովանսալ» երեք մեծ զլիչէներու վերեւ կը խորագրէ՝ «Աւելի քան հինգ հազար Հայեր, իրենց տարեկան հսկայ դաչտահանդէսին»:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (124)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

Վաճառականը երբ առանձին մնաց, զոհունակութեամբ նոր սիկարէթ մը վառեց: Այս անակնկալ աջակցութիւնը դինքը կը սրտապնդէր: Սափորեանի պէս մէկը արհամարհելի ուժ մը չէր եւ վարպետորդի ճչմարիտ համբաւ մը կը վայելէր:

— Եթէ Գարեգին ալ չյամառէր, մը – տածեց, զործերնիս չատ կը դիւրանայ, բայց այդ տղուն չափազանց պարկեչ – տութիւնը վնասաբեր կ'ըլլայ կոր: Ես ալ թերեւս չատ պահանջկոտ եղայ, երբ առաջարկեցի, որ Թաղական Խորհուրդէն հրաժարական տայ իմ քովս կարենալ պաշտօնավարելու համար: Նոյնիսկ սխալ մըն էր ըրածս: Մեղք, որ Սափորեանը Գարեգինէն առաջ չեկաւ, այն ատեն խընդիրը բոլորովին տարբեր ձեւ մը կ'առնէր:

ԺԹ·

— Անբրաւութիւն է, էֆէնտիմ, այսչափ տարուան տեսուչը կը ճամբուի՞ վարժարանէն, յանցանքը ի՞նչ է խեղճին:

— Մեծադոյն յանցանքը իր անկարողութիւնն է:

— Պարապ խօսք, հիմա՞ մէջտեղ ելաւ անկարողութիւնը··· չատ ալ աղէկ կը կառավարէր կոր վարժարանը:

— Բու խելքդ չի հասնիր համ՞, վախնամ քեմպրիճի համալսարանէն ելած ես:

— Ինչ որ ալ ըլլայ, սա իրաւ է, որ Սուսերեանցը չատ աւելի կարողութեան տէր մարդ է, քան պարոն Թորգոմը: Մարդը մանկավարժութիւնը իրեն մասնագիտութիւն ըրած է:

— Ան ըսաւ, դուն ալ հաստատեցիր··· անոր մասնագիտութիւնը պոչպողաղու – թիւնն է:

— Ասկէ զատ պէտք չէ որ վարժարանը կուսակցականի մը յանձնուէր:

— Ալ օն բարալըգ տա պուլնտան···

— Շատ իրաւունք ունի եա, մեր տղաքն անկրօ՞ն ընենք:

— Պարապ խօսք, էֆէնտիմ, կուսակցականը անպատճառ անկրօնութիւն չի քարոզեր:

— Ինչ որ ալ ըլլայ՝ պարոն Թորգոմը ճամբելու չէին:

— Պարզապէս խեղճը Մարզար էֆէնտիին զոհուեցաւ:

— Անձնական հակառակութիւն կը վայելէ՞:

— Թաղական Խորհուրդը մեծամասնութեամբ որոշում տուած է:

— Թաղ· Խորհուրդը վարժարանին ի՞նչ կը խառնուի··· տիկնայ հոզաբարձու – թեան զործն է:

— Հոզաբարձութիւն չունինք:

— Թող հոզաբարձութիւն մը ընտրեն, էֆէնտիմ:

— Մարզար էֆէնտիին զործին չի զար, ինքնիչխան կառավարել կ'ուզէ ամէն բան:

— Ոչխարի պէս թաղեցիները զաեր են, ուզած խաղերնին կը խաղան կոր:

— Ի՞նչ նստեր ես, դնա բողոքէ, դուն ալ թաղեցի չե՞ս:

— Իմ ինչո՞ւս պէտք:

— Ուրեմն մեծ–մեծ մի ջարդեր այստեղ:

— Դիտողութիւն ընելու իրաւունք չունի՞մ··· զարմանալի բան:

Այսպէս խօսակցութիւն տեղի կ'ունենար Ֆ· Թաղի սրճարաններէն մէկուն մէջ երկուշաբթի իրիկուն մը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար·)

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Աստիկ Աշճեան իրենց ծնողաց եւ սիրելիներուն հիւրիմին (Պոլիս) ուխտադնացութեան եւ ապահով վերադարձին առթիւ, մէկ տարուան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց խնամի Տէր եւ Տիկին Պարէեանի (Պօմոն):

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆՉԻՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի Օգոստոս 13ին, ինչպէս ամէն տարի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն: Երեքշաբթի Օգոստոս 15ին հոգեհան – դստեան պատարագ կը մատուցուի Վալանսի ամբակոծման զոհերուն յիշատակին, ժամը առաւօտեան 10ին:

Կը հրաւիրուին բոլորը այդ ամբակոծման 28րդ տարելիցին յիշատակը յարգելու:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ – ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղանակին առթիւ «Նուպարեան» մատենադարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Ուրբաթ 1 Սեպտեմբերին:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ զոյգերու դիւերօթիկ եւ փոքրիկներու կառտըռի վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տարեշրջանին համար:

Պարմանները եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան: Հեռաձայն 985-01-79:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ դիւեր, Շարպօնիէռի չքեղ սրահներուն մէջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Domaine des Mines de VAGNAS (07) par Vallon Pont d'Arc
(GORGES DE L'ARDECHE)

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կեդրոնական վարչութիւնը իր տարեկան բանակումը կը կազմակերպէ այս տարի Վանեաս

Պայմանները.— *Մէկ ամիս՝ 600 ֆր., 14 օրէն աւելի, օրական 26 ֆր. 7 օրէն 14 օր՝ 29 ֆր. 7էն պակաս՝ 32 ֆր.*

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ 1972

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻ ԿՈՂՄԷ

Արտէշի գեղեցիկ հովիտին մէջ
Եկէք ապրիլ հայկական օր մը
Հարիւրաւոր հայ երիտասարդներով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ
ՃՈԽ ՍԵՂԱՆ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիբէի Հանդըստեան տուներուն այցելութիւնները արձանագրուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ԱՂԲԱՏԱԽՆԱՄԻ
(ԿՆԻՖ)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

—0—

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են:

Վարժարանը կը գործադրէ Ֆրանսա – կան երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը տալով նոյնպէս իր սանուհիներուն հայերէն դասախարակութիւն:

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ամէն օր.

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy

Հեռաձայն 927-01-72

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻԻ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Չերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ընլլան միայն ու միայն *դրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ* եւ նոր հասցէն:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանք:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Փակուած են արձանագրութիւնները

1972 – 1973

Տարեշրջանի համար, դպրոցը լեցուած ըլլալով:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յուլիս 15էն ի վեր եւ մինչեւ Օգոստոս 31, ամէն օր ժամը 10·30էն 12·30 եւ 14·30էն 19·30:

ԳԱՐԶՈՒԻ

փորագրութիւնները եւ վիմագրութիւն – ները կը ցուցադրուին.—

LE BATEAU LAVOIR
50, rue Louvel et Brière
TOUQUES (14)

Ցուցահանդէսը կազմակերպած է Փիէր ը Թարթաս, «Գարդու փորագրիչ եւ վիմագրող» հատորի հրատարակութեան առթիւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻՒՆ 1972Ի ԱՇՈՒՆ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 14ԷՆ 15
ԲՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆԱԽԱՃԱՇ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ, Ա. ԿԱՐԳ
2230 ՖՐ.

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 14ԷՆ 16
ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՓԱՆՍԻՈՆ
2550 ՖՐ.

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 14ԷՆ 16
Սեւեակ, նախաճաշ, Ա. կարգի բնակութիւն Երեւանի մէջ
2050 ՖՐ.

Դիմեցէք մեր մանրամասն գրքոյկները ստանալու համար

Մանրամասնութիւն եւ արձանագրութիւն՝

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ — SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ — Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ — JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Սեպտեմբեր մէկէն

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ·	մինչեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ·	մինչեւ	1/8	սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ·	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ·	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ·	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ·	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ·	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

ԿԻՐԱԿԻ
6
ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE
6 AOUT
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·483

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.483

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՂԱՂ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՎ

—o—

Ամերիկեան նիւզուիք թերթը Յուլիս 31ի թիւին մէջ կը հրատարակէ իր աւագ-խմբագիր Առնօտ տը Պորչիրէյվի տեսակցութիւնը — չորրորդը՝ 1971 Փետրուարէն ի վեր — Եգիպտոսի նախագահ Ա-նուար էլ-Սատաթի հետ։

Պատասխանելով այն հարցումին թէ խորհրդային զինուորական անճնակազմէն ո՞րքանը մեկնած է եւ որքա՞նը պիտի մնայ, նախագահը ըսեր է, որ առիկա իր եւ Սովետներու միանալիք բանն է, ուրիշներուն չի վերաբերիր։ Այսինչին կամ այնինչին հաճելի ըլլալու համար չէ, որ տուած է իր որոշումը։ Ու աւելցուցեր է։

«Մենք եւ Ռուսերը բարեկամներ ենք, ոչ՝ դաշնակիցներ։ Աւելի շատ վէճեր կը ծագին դաշնակիցներու միջեւ, օրինակ՝ երբ Զօր. տը Կօլ ամերիկեան զինուոր-ներն ու Օթանը դուրս կը քշէ Ֆրանսայէն»։

Նախագահը հաստկցուցեր է, որ Խորհ. Միութիւնը պիտի չարունակէ պահել իր «ռազմավիտական ներկայութիւնը» Աղեքսանդրիոյ եւ Մէրսա-Մաթրուհի մէջ — իրրեւ ապաստանարան Միջերկրականի ռուսական նաւատորմին։ «Ուաշինկթըն չատոնց պիտէ թէ տարբեր բաներ են ռազմավիտական ներկայութիւնն ու խորհրդականներ»։

Ճի՞շդ է, որ Արաբները պոյքոթի պիտի ենթարկեն քարիւղը՝ ծախելով միայն իրենց անմիջական ծախքերուն բաւելու չափ, հարցուցեր է լրագրողը։

Սատաթի պատասխանը։—

«Ես երբեք պոյքոթ չպահանջեցի։ Ըսի միայն թէ Միացեալ Նահանգները չահեր ունին արաբական երկիրներուն մէջ։ Երբ որ Նիքսըն 70 միլիոն տոլար կուտայ Իսրայէլի՝ Ռուսիայէն եկող նոր զաղթականներու տեղաւորման համար, ու երբ ամերիկեան Ծերակոյտը մէկ-երկու օր առաջ 300 միլիոն տոլար կը քուէարկէ Իսրայէլի համար, միւս արաբ վարիչներուն կ'ըսեմ թէ Ամերիկա ահագին գրամ կը չահի արաբական երկիրներու իր եկամուտներէն ու չահարկումներէն։ Կրնամ միայն ձեզի ըսել, որ Մ. Նահանգներու չահերը չուտով խնդրոյ առարկայ պիտի դառնան մեր հողերու վերադրաւման համար մղուելիք կռիւին առթիւ։ Նիքսըն կը կարծէ, որ հանդիստ սրտով պիտի զբաղի իր վերընտրութեան խնդրով։ Բայց կը-նամ վստահեցնել ձեզ թէ Մերձաւոր Արեւելքի ամերիկեան չահերը երկարատեւ «տաք աչուն» մը պիտի ունենան։ Եւ նոր անակնկալ մը կը սպասէ Նիքսընի»։

Տարւոյս սկիզբը Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարար Ռոճըրս Սատաթի ըսեր է, որ Իսրայէլ ռազմապէս չատ գերա-կշիռ է Եգիպտոսէն։ Հակառակ ատոր, Ամերիկա զարձեալ որոշեր է աւելի Ֆանթոմներ տալ Իսրայէլի, որուն պիտի հայթայթէ նաեւ անհրաժեշտ կազմածը՝ նորագոյն պէնքերու զործարաններ բանալու համար։

1971 Փետրուարին Եգիպտոսի նախագահը հաշտութեան համար ծրագիր մը ներկայացուցեր էր։ Ուաշինկթըն կարծեր է, որ առիկա նախաքայլ մըն էր պինջումներու համար եւ խորհուրդ տուեր է Իսրայէլի ամուր կենալ։

Սատաթ կ'ըսէ թէ երկուքն ալ սխալած են։ Ինք պինջում չըներ։ Ըրածը փորձ մըն էր։ Իսրայէլ եւ Ամերիկա չօգտուեցան այդ փորձէն։ Կոլտա Մէյր երբեք կոգմանակից չէ հաշտութեան։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

—o—

ՅԱՋՈՐԴ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝ ԳՈՐԾԱՏԷՐԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Աչխատանքի Համագործակցութենէն եաք, Մէսմէր եւ Խակար Ֆօռ, Ուրբաթ օր ընդունեցան Ֆատերու եւ Ազգ. Լուսաւորութեան ներկայացուցիչները։ Քառերը միչտ նոյն առարկութիւնն ունին եւ ընկերակցութեան նախագահը՝ Անտրէ Մալթէր չծածկեց իրենց դժգոհութիւնը։ Կ'ուզեն անպայման որ ներկայացուն վարչական եւ ընկերութեանց հսկողութեան Խորհուրդներու մէջ։ Ասիկա կարեւորագոյն պահանջն է, յետոյ քառերը չեն ուզեր մէյտ «վճարողները» ըլլալ։ Իրենց համոզումն այն է որ ամէնէն անիրաւուած զասակարգն են։

Գալով Ազգ. Լուսաւորութեան Դաշնակցութեան ներկայացուցչին, տեսակցութենէն եաք յայտարարեց թէ «համաձայնութիւն» մը կը տիրէ։

Շաբաթավերջէ մը եաք, զոր պիտի անցընէ իր չրջանը թղթածրարները ուսումնասիրելով, Մէսմէր զալ չաբթու պիտի ընդունի զործատիրութեան ներկայացուցիչները։

× *Նախագահ Փոմփիտու կ'երակի օր Պրեգանսոնէն, ուր արձակուրդը կ'անցընէ, կ'երթայ Քանթալ, ուր ճառեր կ'արտասանէր Օռիյաք եւ Մորիաք։*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՑԻ ամերիկեան պղպեղներու համաձայն, երկուչաբթի օր ամերիկեան Պաչտպանութեան նախարարութեան մէկ պատասխանատուն Անգարա կը ժամանէ ուր պիտի բանակցի Ֆանթոմ ռմբակոծիչ եւ հալածիչ օդանաւեր Թուրքիոյ հայթայթելու մասին։ Յարկ Թրքական օդուժը նման տեսակի օդանաւեր չէ ունեցած։ Այս առընչութեամբ Դամոսկոսի Թուրք ներկայացուցիչը ոգեկոչելով Նիքսընի այն յայտարարութիւնը ըստ որուն.— «Ամերիկեան զինուորական օժանդակութիւնը Թուրքիոյ, կը նպաստէ Իսրայէլի ապահովութիւնը երաչխաւորելու», բնագիր մը յանձնած է Սուրիոյ Արտաքին փոխ-Նախարարին, ուր կ'ըսէ. «Ամերիկեան զինուորական հայթայթումները Թուրքիոյ նպատակ ունին երաչխաւորելու երկրին ապահովութիւնը։ Թուրք կառավարութիւնը ուրիչ ոչ մէկ իմաստ կ'ուզէ տալ այս օժանդակութեան։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ կը չարունակուի մանրի դէմ հալածանքը եւ Անգարայէն լրագրողներու սենիքային նախագահը՝ Եալմազ Կիւմիւչպաչ յայտարարած է թէ 754 լրագրող խնդիրներ ունին զատական իչխանութեանց հետ եւ երեքը՝ բանտն են։ Ասոնք են.— Տոկան Գոլօղլու եւ Ահմետ Թիւմիւլ, խմբագրապետ Ենի Իսթանպուլի եւ եւ Ենի Կիւնի եւ Թուրհան Տելիճիլ, Ատալէք Թերթի հրատարակիչ։

ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղարը՝ Վալտհայմ անճնապէս պիտի միջամտէ Մերճաւոր Արեւելքի հարցին լուծում մը զտնելու համար։ Դէտերու կարծիքով Վալտհայմի դիրքը բաւական դժուար է սակայն այն օրէն երբ իւրացուց արաբ-հրէական այնհաւար մեկնաբանութիւնը, 1971 Փետրուարի իր յուչագրին մէջ։ Ըստ այս տեսակէտին զրաւեալ բոլոր հողերու պարպումը նախապայման է ապահով եւ ճանչցուած սահմաններու հաստատումին։

ԿԵԴՐՈՆ. ԱՓՐԻԿԷի նախագահը՝ Պոքասա չարժանկարի բոլոր սրահները փակել տուաւ, այն պատճառաբանութեամբ որ «եօթներորդ արուեստը կը ձգտի յառաջացնել քանդելու մարդկութիւնը»։ Յետ այսօրիկ բոլոր ուեսթըրնները արգիլուած են ինչպէս նաեւ պատերազմական եւ զողութեան ֆիլմերը։

ՖՐԱՆՍԱ. մէկ միլիոն Թոն արմաւիք պիտի յանձնէ Խորհ. Միութեան ինչ որ մրցանիչ մը կը նկատուի։ Յանձնումը կը սկսի Սեպտեմբերին եւ պիտի երկարի ութ ամսուան վրայ։ Ընդհանուր փոխարժէքն է 300 միլիոն ֆրանք։

ՍՊԱՍԻԻ կորնթոսէ 10րդ խաղը եւ ներկայիս ճատրակի ախոյեանական այս հանդիպումին մէջ Ֆիչէր վեցուկէս կէտ ունի եւ Սպասկի միայն երեքուկէս։ Խորհրդային ախոյեանը ընդհ. յաւաքարութիւն կը պատճառէ մանաւանդ որ Ֆիչէր մասնաւոր համակրութիւն մը չի վայելեր ոչ մէկ չրջանակի մէջ։

ԹՐԻԻՍԹԻի մէջ խափանարարական ապարքի մը հետեւանքով քարիւղի չորս հսկայ պահեստանոցներ պայթած են եւ մասական լաւատեսութիւն» մը կը տիրէ։

ՎԱՆԻ ՄԷՋ
14 ՀՈԳԻ ԽԵՂԴՈՒԵՑԱՆ

—o—

ՀԵՂԵՂԸ ՄԵԾ ԱԻԵՐՆԵՐ ԳՈՐԾԵՑ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՏՈՒՆԵՐ ՓԼԱՆ

ՎԱՆ.— Հեղեղային անձրեւները կը չարունակուին զաւառներու մէջ, մեծ աւերներ զործելով, մարզկային եւ նիւթական կորուստներու տեղի տալով։ Վանայ Էրճիչ զաւառակին մէջ հեղեղը պաչարեց ամէն կողմ, 14 հոգի քչուեցան ջուրերէն եւ խեղդուեցան։ Բազմաթիւ տուներ փլան։ Թաթուանի մէջ եւս տասը բնակարաններ քանդուեցան, Քիւթահիոյ մէջ երեք հոգի կայծակնահար եղան ու մեռան։

Էրճիչի մէջ նախընթաց գիչեր տեղատարափը սկսաւ եւ չարունակուեցաւ մինչեւ առաւօ։ Տեղւոյն Զաղըրպէյ եւ Իչպաչը զիւղերուն մէջ վրանաբնակ ընտանիքներ կային, հեղեղը քչեց տասրաս զոնոնք եւ 14 հոգի խեղդամահ եղան։ Ոմանք յաջողեցան վերապրիլ, բարձունքներու վրայ ապաստանելով։ Խեղդուող-ներուն մէջ կիներ ալ կան։ Մեռեալներէն երեք հոգիի դիակը գտնուած չէ տակաւին։

Թաթուանի Ալաճապուրճ զիւղին մէջ սաստիկ անձրեւներէն բնակարաններ փլան 118 արջառ խեղդուեցան հեղեղին մէջ։ Ընդարձակ տարածութեամբ մշակուած արտեր ջուրերու տակ մնացին։ Քիւթահիոյ Ալանափա զիւղին մէջ, Սուլթան Ույկուն, Սիմավի Օրթաճա զիւղին մէջ Հիւսէյին Շահին եւ Իպրահիմ Գարաթաչ կայծակէն զարնուեցան ու մեռան։ Պուրսայի Գարաճապէյ զաւառակին չորս զիւղերուն մէջ, ջրհեղեղը մեծ վնասներ առաջ բերաւ, քան տուն անբնակելի զարձան։

Պուրտուրի Կէօլհիսար զաւառակին մէջ, զետակ մը յորդեցաւ եւ տուն մը փլաւ։ Տեղատարափը աւերներ զործած է նաեւ Աֆիոնի, Իզմիթի մէջ եւ չրջակայքը։

---

150 հազար Թոն քարիւղ սկսած են վառիլ։ 18 հոգի վիրաւորուած է։

ՄՔ. ԿՈՎԵՐՆ հաւանարար Մըսքին ընտրէ ի վերջոյ փոխ-Նախագահութեան իրրեւ թեկնածու։ Այս լուրը կը նչանակէ թէ Մըսքի մերժած չէ դեմոկրատ թեկնածուին առաջարկը լինչպէս ըսուեցաւ նախապէս։ Մըսքի, չորս տարի առաջ ալ փոխ-Նախագահութեան թեկնածու էր Հըմֆրիի կողքին։

ՃԱՓՈՆ իր կարգին պիտի լքէ Ֆորմոզը, կարենալ սերտացնելու համար իր յարաբերութիւնները Փեքինի հետ։

ԼՈՆՏՈՆԻ չեխ դեսպանատունը մերժած է մուտքի վիզա տալ աչխատասիրական երեսփոխան՝ Ճոն Մենարըսոնի զոր «Անհէթի Ինթէրնէչընըլ» կազմակերպութիւնը կ'ուզէր Փրական զրկել իրրեւ դէտ, ներկայ ըլլալու համար հոն տեղի ունեցող զատավարութեանց։

ԻՏԱԼԱՅԻՔ նոր զործադուլ մը պիտի ընեն, Օգոստոս 23ին ժամը 21էն սկսեալ, 24 ժամուան համար։

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ. կը պատրաստուի ոչնչել իր մայրաքաղաքին հարիւրամեակը։ Ասկէ հարիւր տարի առաջ է որ Օպուտա, Պուտա եւ Փեչտա քաղաքները կը միացուէին կազմելու համար մէկ մայրաքաղաք։ Հրաւիրուած են Եւրոպայի բոլոր մայրաքաղաքներու քաղաքապետները։

1970 Դեկտ. 24ին, Նիքսընի հետ իր առաջին հանդիպումին առեն, Սատաթ Ամերիկայի նախագահին յայտներ է թէ Եգիպտոս ինքնակամ է, արբանեակ չէ որեւէ մէկուն, իր որոշումները ինք կուտայ ազատօրէն։ Կասկածամիտ Թումման առաքելներուն կրնայ ապացուցանել թէ իսկապէս անկախ է։ Ամերիկացիք 1971ի ընթացքին հակառակ իրենց բոլոր ճիգե-րուն չկրցան համոզել Իսրայէլացիները թէ Եգիպտոս խաղաղութիւն կ'ուզէ։

Իրրեւ նախաքայլ վերջնական խաղաղութեան, 1971 Փետրուարին նախագահ Սատաթ Ռոճըրսի եւ Սիսքոյի առաջարկեր էր, որ Իսրայէլացիք որոշ տարածութեան վրայ — տասը քիլոմեթր — պարպեն Սինայի անապատը եւ Սուէզի ջրանցքը վերաբացուի։ Քանի որ այդ առաջարկը չընդունուեցաւ, Եգիպտոս այժմ կը պահանջէ պարզապէս զործադրութիւնը Մ.Ա.Կի Ապահովութեան Խորհուրդի 1967 Նոյեմբերը 22ի ծանօթ բանաձեւին։

Այդ բանաձեւը կը նչանակէ, որ Արաբները պիտի ճանչնան Իսրայէլի հողային ամբողջութիւնն ու քաղաքական անկախութիւնը։ Կը նչանակէ նաւարկութեան ազատութիւն։ Կը նչանակէ, որ երկուստեք զեսպաններ պիտի փոխանակուին, երբ Իսրայէլ պարպէ 1967ին զրաւած հողերը։ Նոյնպէս կը նչանակէ, որ արդար լուծում մը պիտի զտնէ Պաղեստինի զաղթականներու հարցը։

Նախագահ Սատաթ կը մերժէ ուղղակի բանակցիլ Իսրայէլի հետ, երբ անիկա զրաւման տակ կը պահէ իր երկրի մէկ եօթներորդ մասը։ Ժամանակին ուղղակի բանակցութիւններ տեղի ունեցան Հռոդոսի եւ Լօզանի մէջ, սակայն այն առեն արաբական հողերը չէին զրաւուած։

Ներկայիս վէճը իր եւ Կոլտա Մէյրի միջեւ չէ։ Արաբական ուրիչ երկիրներ ալ չահագրգռուած են։

Եղրակացութիւն։

Եգիպտոսի նախագահը հակառակ է պինու զօրութեամբ լուծելու վէճը։ Խաղաղասէր է։ Ու կ'ուզէ խաղաղ միջոցներով կարգադրել ամէն ինչ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԻՆ ԷԶԵՐ

ԱՆԿԵՂԾ ՉԵՆՔ

Երբեք այսքան մեծ չի եղել անկեղծութեան կարիքն ու կարօտը, ինչպէս այսօր, եւ երբեք այսքան ահռելի չափերով չի յայտնուել կեղծիքը, ինչպէս այսօր:

Դարաւոր կարգերի ու հասկացողու – թիւնների յեղաշրջումի օրը, պատմութեան ահաւոր դատաստանի օրը:

Մեծ ալեկոծութիւններն ու ակնկալութիւնները ամէնքին տեղահան են արել, դուրս են բերել իրենց անկիւններից. եւ ահա — ժողովուրդները իրենց ունեցած ուժերով հրապարակի վրայ են:

Ամէն մարդ չարժուում է, ամէն մարդ խօսում է:

Անշուշտ նա պիտի չարժուէր այնպէս, ինչպէս ինքն է կամենում, եւ խօսէր այն, ինչ որ ինքն է մտածում:

Այդպէս պիտի լինէր մարդը, եւս առաւել այս տեսակ մի ժամանակի առաջ, երբ չարժումը կամ խօսքը կարող է ուղեղում այնպիսի հեռեւանք, որ ուրիշ ժամանակ աներեւակայելի է:

Նրա այս խօսքից կամ այն չարժումից կախուած է շատ բան:

Եւ յանկարծ... դուք տեսնում էք... Նա խաղ է անում, դերասանութիւն է անում:

Դերասանութիւնը զեղեցիկ է բեմի վրայ, ուր խաղում են, բայց նա զարհելի է կեանքի մէջ, ուր ապրում են:

Դրա համար էլ բեմի վրայ խաղացողները չնորհքով մարդիկ են, իսկ կեան – քում խաղացողները՝ ցածերն ու կեղծաւորները:

Նրանք խաղ են անում ամէն տեղ, ամէն բանի հետ, եւ ահա, մեր կեանքը աւելի նման է թատրոնական բեմի, ու այդ բեմը թէեւ փոքր, բայց, տեսէք, ո՛րքան դերասաններ ունի...:

Իրենց վրայ առած զանազան դերեր՝ նրանք մտել են ու խաղում են այս կամ այն ասպարէզում:

Ահա սա՝ ներկայանում է ամէն տեղ որպէս չհասկացուած ու հալածուած դաղափարական գործիչ, միւսը նշանաւոր հերոս է խաղում, երրորդը հրապարա – կախօսութիւն է սարքել, չորրորդը բարեզործ է ձեւանում, հինգերորդը դրող է կեղծում, վեցերորդը հանդիսանում է արդէն որպէս նահատակ, եօթներորդը գալիս է որպէս դատաւոր, ամէնքին մեղադրելու եւ ամէնքից հաչիւ ուղելու...

Ու բնականաբար, չնայելով այսքան շատ գործիչների ներկայութեանը, դուք դղում էք, որ ցուրտ է, որովհետեւ չկայ անկեղծութեան ջերմութիւնը, դգայ – մունքի հուրը, որովհետեւ նրանք խօսում են լեզուով, իսկ սիրտները շատ են հեռու, եւ, դղում էք վերջապէս:

Սրանք ոչինչ չեն սիրում, այլ ցոյց են տալի, թէ սիրում են:

Եւ ինչպէս դերասանն ունի իր դերը, որ տանում է, իսկական գործիչն ունի իր խաչը, որ կրում է. սրանք էլ, այս կամ այն գործին կպչելով, փոխանակ գործի ծանրութեան տակ մտնելու եւ տանելու, իրենք են բարձրանում, հեծնում նրա վրայ ու չինում են իրենց էշը:

Եւ այս դերասաններից ամէն մէկն ունի իր էշը, ու միշտ էլ իր էշն է քշում, թէկուզ աշխարհքը քանդուի:

Ցաճախ սրանց չհատատակութիւնը տեւում է շատ երկար, նայած թէ ինչ տեղ են մէյդան բաց արել եւ ով են թամաշաւորները կամ երբ են դլխի ընկնելու:

Ու որպէսզի այդ թամաշաւոր – ժողովրդի սիրտը չհած լինեն ու բարեկամ պահած, միշտ դոռում են «ժողովրդի» անունը:

Ասքն ինչի մասին ուղում է լինի, միշտ վերջացնում են «ժողովուրդով»: Ժողովուրդն այսպէս է կամենում...

«Ժողովուրդը մեզ հետ է... Ժողո – վուրդը ձեզ կը դատի... Ո՞ւր ես ժողովուրդ, անարդում են քեզ...»:

Այդ հերիք չէ դեռ: Ժողովուրդն էլ են կեղծում:

Իրենց մարդկանցից ոմանց հանդէս են բերում կեղծ ատորաղրութիւններով, անդրադէտներին իրենց չինած յօդուածներով ու ներկայացնում որպէս ժողո – վուրդ:

— Տեսէ՛ք, ժողովուրդը մեզ հետ է:

Դէ եկէք, ու ջոկեցէք իսկականը կեղծիքից: Եւ ո՞վ պիտի ջոկի, ե՞րբ, ո՞ր մի տեղը...

Կեղծի՛ք ու խաչադողութիւն՝ ամէն օր, ամէն տեղ, ամէն տեսակի:

Եւ մի ժողովուրդ, որ այսքան կեղծիքներ, ու կեղծաւորներ ունի, այսքան խարդախներ ու խաչադողներ ունի, չի սիրուիլ, որքան կ'ուզէ խելօք լինի, որքան կ'ուզէ դոռայ, թէ կուլտուրական եմ ես...

Նրա գործերը միշտ գետնին կը մնան, որքան ուզում է գործիչներ ունենայ:

Նրա մէջ կատարուած հասարակական թէ ազգային գործերը խախուտ են միշտ:

Նրա ամէն ընկերակցութիւնը հէնց սկզբից իր մէջ ունի քայքայման բոլոր սաղմերը:

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

«Փայլակ» թերթ 1907

ԸՍՏԱՆՊՈՂ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

Դ.

Զորս օր նաւով ճամբորդեցին: Ամէն ազդէ բոլոր ճամբորդները իրենց դոյքերովը երկու ամպարները իջեցուցին: Նաւը բոլոր նաւահանգիստները հանդիպե – ցաւ: Ամէնուն պէս իրենք ալ իրենց կապերտները, վերմակները տարածեցին: Զորս օր պառկեցան, ելան, նստան, երկընցան ու ճաչեցին իրենց դրաւած տեղերուն վրայ: Ու ուրիշ ի՞նչ պիտի ընէին, խօսեցան:

— Էլտէ ղըզ օլախին, պիղտէ կէլին, էլին, ուրիչին տանը աղչիկը, մեր տանը հարսը ըլլայիր, ի՞նչ աղուոր աչքեր, յօնքեր ունիս, ղըզ, կ'ըսէր Գոհարը Դըչխուհին, արտ քաղելչ՞ն եկար, լեռներուն արեւն ալ ի՞նչ աղուոր գոյն մը տուեր է մորթիդ: Մանդաղիդ, էլիկներուդ, մատնոցներուդ տեղերը չեն անցեր, յայտնի են: Ես ալ արտեր քաղեցի ու եկայ: Նեվրուզը արտ չքաղեց: Անոր հայրը, էրիկը հարուստ են, փարայով քաղել կուտան:

— Ինչո՞ւ էրկան զացի, ինչո՞ւ էրիկ առի, պիտի նայի ինձի, կ'ըսէր Նեվրուզ: Ինչո՞ւ արեւին ճակատը պիտի այրիմ, արտ պիտի քաղեմ: Թող փարայով քաղել տան:

— Թէմպէլ եմ, ծոյլ եմ չեմ ըսեր, կը վախնամ քի միսերդ կը հալին, կը պատասխանէր Գոհարը: Ըստանպոլը ճիշդ ու ճիշդ քու տեղդ է, թէմպէլներուն տեղը: Ըստանպոլի կնիկներուն պէս մի աչխատիր, չնթռկէ պառկէ մինչեւ ցերեկները, մինչեւ արեւը պորտիդ վրայ ցաթէ, ելիր պըտըտէ, խանըմութիւն ըրէ, անոնց էրիկներուն պէս էրիկդ թող աչխատի ու բերէ որ դուն ճթկիս, ուտես: Ինչի՞ օդուտ ունիս: Սաթան սաթըըչ վայ ալանըն պաչընա, ծախողը ծախեր է վայ առնողին դլուխին:

Նեվրուզը որ ելլել ու նստելէն չէր ախորժեր, սրունքները փռելով կը պառկէր ու կը խօսէր, օր մը առաջ բսաւ անդամ մը Գոհարը չէխեդ, նորէն խօսքին մէջ խօսք բերաւ ու կրկնեց.

— Ղըզլար, աղչիկներ, մեր էրիկները առանց կնիկի մնացեր են, հիմա մեղի անանկ անօթեցեր են որ մեզ պառկեցնեն ու մեր վրայ ելլեն մեզ հում հում պիտի ուտեն ու հացցնեն: Հիմակուընէ պատրաստ եղէք արմտանլը Դչխու, պիմառալը Սիմա, մեզ պիտի կճեն, պիտի պռացնեն, մեր կողերուն ոսկորները լրար պիտի անցընեն: Ես դիտեմ էրիկ – մարդ մը որ մեղի անօթենայ, ի՞նչ կը դառնայ: Երկաթները կը կրծէ: Լաւ որ մէջի կրակը չատ չի տեւեր, կ'անցնի, կը մարի, կը հանդարտի, մեզ կը ձդէ:

— Հէ՛յ Ալլահըմ պու ղըզըն էլինէն, հէյ աղըզն խուռուեա ղըզ, հէյ Աստուածս աս աղչկան ձեռքէն քաչածս, հէյ բերանդ չորնայ աղչիկ, դուն չե՞ս ամրչնար, դուն ուրիչ խօսք չունի՞ս խօսելիք, չդիտե՞ս: Աւ ըսածներդ ըսուելիք խօսքե՞ր են որ կ'ըսես, պռռաց Գոհարը այնչափ բարձր ձայնով որ անպարին բոլոր ճամբորդները իրեն նայեցան, թէ ի՞նչ պատահեցաւ: Այլը չէ, մինակ ինձի ըսէր նը ինչ որ է, ձեր քովը, ով ըլլայ քովը կ'ըսէ: Իր երեսէն իմ վրայ ալ պիտի խօսին, դիս ալ պիտի մեղադրեն, ղըզըլպաչ կնիկները որ նամուս չունին, խիղ, ամօթ չդիտեն, չեն ամչնար պիտի ըսեն.

— Ինչո՞ւ կը բարկանաս, կ'ըսեմ, պիտի ըսեմ, պատասխանեց Նեվրուզը, մեղի ըլլալիքները, մեր դլխուն գալիքները ըսի, սո՞ւտ են, պիտի չըլլա՞ն աս ըսածներս պիտի չընե՞ն:

— Սուս... սաստեց Գոհարը, մեր ըլլալիքները ըսեր է: Աստանկ է նը վաղն ալ էրկանդ հետ դիշերը ինչե՞ր ես ըրեր, քանի՞ անգամ ըրեր ես, աստղ ալ պատմէ ամէնուն:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՋՈՒՐԻ

(Շար. – 4)

ԵՐԲ ԱՅԼԵԿՑ ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

Երեք–չորս օրէ ի վեր կը ձիւնէր անընդհատ: Կապարադոյն երկինքը կը ցածնար ու պիտի փլէր կարծես փայտաչէն ու հինցած տուներուն վրայ՝ որոնք արդէն ծածկուած էին համայնատարած սպի – տակութիւնով, տանիքները կը կքէին հանդարտօրէն եւ յամառ կերպով իջնող ձիւնի ծանրութենէն, նեղ փողոցները դրեթէ ամայի էին, ուր հազիւ մէկ քանի անտէր շուներ սրսփալով ցուրտէն կը քաչքչուէին եւ դիշերն ի բուն կ'ոռնային անողորմ երկինքին: Առաւօտ եւ երեկոյ ձիւնի այդ թանձր դէղերը հիւսիսային հովէն սառելով կը քարանային, ու պատուհաններուն վրայ միայն տուներու ներքին տաքութենէն մասնակիօրէն հա – լելով, քմահաճ ձեւեր, ձիւնեղէն ժան – եակներ կը յօրինէին: Երբեմն ժպտուն ու վախ դէմք մը կ'երեւար մէկ կամ միւս պատուհանին չրջանակին մէջ ու երբեմն ալ մանկան մը թուխ կամ խարտեաշ գանդուրները, բայց ընդհանրապէս մարդիկ հաւաքուած էին դեռինը դրուած կրակարաններու չուրջ եւ ամէն տեղ դրեթէ առանց բացառութեան կը մամաային մէկ կողմէ անդործութեան եւ միւս կողմէ կեանքի սղութեան վրայ:

Թաղին ամէնէն խիտ փողոցներէն մէկուն մէջ հինուկ եւ մի յարկանի տան մը փողոցին վրայի սենեակին մէջ, երանիկ հանըմ եւ աղջիկը Եւփիմէ, դէմ առ դէմ կրակարանին առջեւը նստած դանդաղօրէն կը խօսակցէին իրենց երկայն ու անդործ ժամերը զբաղեցնելով: Զբաւո – րութի՞ւն...: Աւ չէր որ կը պակսէր, բայց այդ պահուն մօր ու աղջկան մտքերուը ուրիշ նիւթի մասին էր, անոնք երբեմն նոյնիսկ կը վիճէին, իրարու հետ կը քննոտէին եւ լուութեան մէջ նոր ապրկութիւններ փնտռելով յանկարծ կը պոռթկային ու կը չանային ջրել անպատասխանի մնացած առարկութիւն մը:

— Ինծի ա՛լ ո՞վ պիտի առնէ... տա – րիքս լեցաւ, իմ առեղի աղջիկները կարդուեցան, զաւակներու տէր եղան, վաղը միւս օր ի՞նչ պիտի ընեմ, հայրս մեռաւ, դուն ալ ինծի հետ պիտի չապրիս եա՞... մօրեղբօրս վիճակը մէկտեղն է, անպատուղ չոր ծա՞ռ պիտի մնամ, չէ՛ մայրիկ, ես փատնալու, տունը մնալու միտք չունիմ:

— Քա՛, կը գոչէր փրփրալով մայրը, մարդս պատառ մը հացին կուշտն է, կարդուելուդ ո՞վ ղէմ է, բայց մէյ մը քեզի, մէյ մը անոր նայէ: Կեցար, կեցա՛ր, աս սանկ է, աս նանկ է ըսիր, հիմակ այդ գինով չունին արժան տեսար ինքզինքդ... առանկ կարդուելուն մարդ աղջիկ մնայ, աւելի աղէկ է:

— Չէ՛, ո՞վ ըսաւ... աղ միտքդ հանէ... պիտի կարդուիմ... Ասչիկը ըսաւ արդէն ինծի. «Դուն չէ՛ մ'ըսեր, ես ինչ կ'ուզես կ'ընեմ, դուն իմ խմելուս մի՛ նայիր, սիրտիս ցաւէն ի՛նչ ընելս չդիտցայ, մէյ մը տուն տեղ ըլլանք, դուն պիտի տեսնաս. խուչին կաթը անպակաս պիտի ըլլայ տունէն. ես դերիդ ըլլամ, խմե՞մ մի. ի՞նչ ուզես ան պիտի ընեմ»:

— Վա՛յ դլխուդ, ընդմիջեց մայրը կէս հեդնութեամբ, կէս զայրոյթով. տահա դուն տղայ ես, քեզի խաբելը դժուար չէ, ամէն էրիկ մարդ դլուխ դլխի չեկած, չա՞տ բան կ'ըսէ, չա՞տ բան կը խոստանայ, երկինք ու երկիր քեզի կուտայ, բայց մէյ մը որ տիրանա՞յ...

Գլուխը օրրեց այս վերջին բառերուն վրայ, կարծես տաժանելիօրէն արթնցած հին յիշատակներ դիմաւորելու համար, փորձառու եւ դառնացած կնոջ բարկութիւն մը, տենդագին կարմրութիւն մը կուտար իր չոր այտերուն. անիկա չատ թուխ, չատ նիհար կին մըն էր եւ իր սուր աչքերով դէմքը կորովի եւ տառապանքի խառնուրդ մը կը ներկայացնէր, մազերը թափած ու այնքան ցանցառ էին որ մանիչակորակ ժժդունութիւն մը կը ցոյտէր դանկէն, դէմքը, մոխրի մէջ եփուած խնձորի կեղեւին պէս տեղ տեղ փոթ – տուած ու տեղ տեղ ալ ուռած էր, կորտած եւ սեւցած ակռաներով բերանը անսովոր խաստութիւն մը կուտար իր բառերուն, մանաւանդ որ իր սրամտած դէմքը կը յայտնէր այն խոր յուսահատութիւնը որ կը դգար աղջկանը անհնազանդութեանը հետեւանքով:

Աղջիկը, Եւփիմէ դեռ հազիւ քսանեօթը տարեկան էր եւ չկրնար յաւտուկ դիրուկ ու կաթնային դեղեցկութիւն մը ունէր, իր ճերմակ դէմքին վրայ սեւ եւ ժպտուն աչքերը չկ թարթիչներուն մէջէն գորովագին քաղցրութիւն մը ունէին, հակառակ մօրը, անիկա իր ամբողջ անձին վրայ կը կրէր լեցուն եւ կոր դիծերու դերդ հրապոյրը, իր մութ կապոյտ բրդեղէն հագուստին մէջէն վիզը կը բարձրանար ճերմակ ու փափուկ, զարդարուած դեղին սաթէ մանեակով մը, ամառները ցանը քիչ մը կը պղտորէր իր մորթին դեղեցկութիւնը եւ իր չկ ու դոյզ մազերը չատ կարմիր կ'երեւէին արեւին չողչողուն լոյսին մէջ, բայց այս մթին ու ստուերոտ եղանակին մէջ անոր դեղեցկութիւնը իր կատարելութեան կը հասնէր:

ՋԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(1 Շար.)

ԱՇԽԱՐՀԱՀՌՉԱԿ ԵՐԳՉՈՒՀԻ ՔԼԹԻ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

ՄԷԿ ՆՈՐ ՍԱՒԸ (*)

—o—

Ամերիկահայ ծնողքէ սերած Քէթի Պէրպէրեան եզակի երեւոյթ մըն է երաժշտական աշխարհի մէջ: Ան հրաշալի համադրութիւն մը կարելի է համարել մի քանի կատարելութիւններու՝ երգեցողութեան արուեստի մէջ: Մինչ Լուսինէ Զաքարեան կամ Լուիզա Պողոսլաեան կատարելութիւններ են երգարուեստի ոլոր կալուածի մը մէջ, ըլլայ այդ ձայնական, մեկնաբանական կամ տրուած սեռի մը բնագաւառներուն մէջ, Պէրպէրեան բազմապիսի արտայայտչական կարելիութիւններով օժտուած հաղուագիւտ ստեղծագործ ուժ մըն է: Անոր ձայնի ամպիթռւսը կ'ներկայացնէ քոնթրալթոյի թաւ, թրթռուն, թափանցող եւ անարատ տեղնաչարչն մինչեւ սոփրանօ-մոմաթիքի եւ քոլորաթուրայի բարձրերգ ոլորտները: Իւրաքանչիւր երաժշտական երեւոյթ, ձայնելիւէյ, ձայնաւորիւն կը կատարուին կատարեալ հարազատութեամբ. չկայ հեղինակ մը, գործ մը, դպրոց մը, չրջան մը որոնց ձայնարուեստը չհետաքրքրէ, չյուզէ եւ ստեղծագործական երեւոյթի մը չվերածուի Քէթիի տաք չունչին տակ: Աչխարհահռչակ հեղինակները, ինչպէս Պերլիօ, Պուսսոթթի, Քէյճ, Սարալինակի ներչնչուած իր անօրինակ ու եզակի ձայնային կարողութիւններէն, յատուկ իրեն ձայնին համար գրուած հեղինակութիւններ ունին: Քէթի Պէրպէրեան նոյնքան հարազատ է Մոնթեվերտիի մեկնաբանութեան առեն որքան Տէպիւսի երգած ժամանակ: Սակայն անոր ամենամեծ վարպետութիւնը կը կայանայ արդի երաժչտութեան կատարողական ձայնարուեստի նորանոր արտայայտչականութեանց դպրոց մը հանդիսանալուն մէջ: Ան սքանչելի կերպով կը մարմնաւորէ Շէօնպէրկիի երազած երգ – արտասանութիւն արուեստը որով աւանդական եւ պայմանագրական դասերարուեստը կը վերածուի խօսքի, երգի, արտասանութեան ու չարժում – առոգանութեան ներզործութիւններով յայտնաբերուած մէկ կենդանի եւ ինքնամատոյց իրականութեան մեղեդին եւ կշռոյթը կը փոխակերպուին ու կը կերպարանափոխուին ըլլալու կամքի մը· դրութիւնը մէջոց մը կը դառնայ ինքնայայտնազործումի:

Այս սալին (տիսք) վրայ, Մոնթեվերտիի դարաչրջանը բնորոչող ռեսիթաթիվոյին եւ Տէպիւսիի Պելլեասի Մելիզանտի երգին եաք, որոնց մէջ ակներեւ է մարդկային ձայնի հետզհետէ ազատօրէն արտայայտելու կամքը ինչպէս նաեւ բառերու հետ երաժչտութեան ընդելուզումի կատարելութեան ձգտումը, Ք. Պէրպէրեան կ'երգէ երկու երգ ձոն Քէյճէն: Այս հեղինակը կը նկատուի Միացեալ Նահանգներու ամէնէն յառաջադէմ հեղինակներէն կարեւորագոյնը· հոս Քէթիի ձայնը կը վերածուի խորհրդաւոր եւ բամբ կանչերու· կատրը բնազդիր (թեխար) չունի· ձայնը եւ իր ինքնաւար ոլորտները ինքնին բնագդ մը աւելի արտայայտիչ են, անդամ մը եւս փաստելով երաժչտութեան բացարձակ անկախութիւնը բառերու նկատմամբ: Պուսսոթթիի գործը կ'արտայայտուի բացարձակ կատարողական արուեստի բացառիկ պայմաններով: Ան կը սպասէր այդպիսի անօրինութեան մը, բայց միւս կողմէ կը յուսար, որ տեղի պիտի չունենար:

— Պաչտօնիս մէջ երբեք թերացում մը չեմ գործած, ի՞նչպէս կրնան ինծի ամբել, կ'ըսէր ինքնին:

Թաղական Խորհրդարանին մէջն ալ նոյնը ըսաւ:

— Կը փափաքէի դիտնալ, թէ ինչո՞ւ կը դադրեցուիմ պաչտօնէս, արդեօք անդիտակցաբար թերացո՞ւմ մը գործած եմ:

— Ոչ, պատասխանեց Միհրանիկ էֆէնտի, թերացում չէք գործած:

— Ուրեմն ի՞նչ է ձեր որոչումին թաքուն չարժառիթը:

— Թաքուն չարժառիթ չկայ, միայն թէ Խորհուրդս այնպէս որոչեց:

— Եթէ յանցանք մը գործած եմ, յայտնեցէք:

— Ամէն տարի վարժարաններու մէջ դասատուներ եւ անօրէններ կը փոխուին՝ առանց յանցանք մը գործած ըլլալու, վարչական պատճառներով:

— Կը փափաքէի դիտնալ այդ պատճառները:

— Խորհուրդս սահմանած չէ որոչումներուն բացատրութիւն տալ:

— Բայց երբ այդ որոչումը մարդու մը ապագան կը խորտակէ, կարծեմ դոնէ այդ մարդը իրաւունք ունի բացատրութիւն ուզելու:

— Ապագայ խորտակելու խնդիր չկայ: Պոլսոյ մէջ չատ վարժարան, հոս չեղաւ, ուրիչ տեղ գործ մը կը դտնես:

— Այո, բայց երբ հրաժարուելուս պատճառը մութ մնայ, ասիկա կրնայ կասկածները յարուցանել եւ դիս վարկաբեկել: Երբոր ինծի հարցնեն, թէ ինչո՞ւ ճամբուած եմ այս վարժարանէն, ի՞նչ պատասխան տամ:

Այս պնդումները սպառեցին Մարզար էֆէնտիի համբերութիւնը, որ մինչեւ այն աեն լուռ կեցած էր:

— Քեզի բան մը ըսե՞մ, ըսաւ, հարկ դառեցինք քեզ հրաժարեցնել, որովհետեւ որոչած ենք վարժարանին ուսման մակարդակը բարձրացնել:

— Լաւ, ասիկա ի՞նչ առընչութիւն ունի ինծի հետ:

— Սա առընչութիւնը ունի, որ այդ մակարդակին յարմար տեսուչի մը պէտք ունինք:

— Միթէ ես անկարո՞ղ եմ:

— Դուք ալ ձեր սահմանին մէջ կարող էք, բայց մեզի աւելի կարող մէկը պէտք է:

— Վա՛յ, անկարո՞ղ եմ եղեր, հա՞, դոչեց ուսուցիչը դողահար ձայնով մը:

— Մենք չուզեցինք առանձ բան մը ըսել, բայց մեզ ստիպեցիր:

— Եւ ո՞ր կարող տեսուչն է, որ պիտի յաջորդէ ինծի:

— Ասիկա մեր դիտնալիք բանն է, պատասխանեց Մարզար էֆէնտի, չոր ձայնով մը:

— Պարոն Սուսերեանցը, այնպէս չէ՞:

— Կրնայ ըլլալ· մեր դիտնալիք բանն է:

— Երկերե՛ս, կեղծաւո՛ր, խաբեբա՛յ, մոլոտց ուսուցիչը իր ակռաներուն մէջէն:

— Բայց Սուսերեանցը կարծեմ ձեր սիրելի բարեկամն էր, դիտել տուաւ Մարզար էֆէնտի, ձեր գործակիցը եւ խորհրդատուն:

— Այո, դիս աղուոր խաբեց, հիմա կարդը ձեզի եկաւ:

Մարզար էֆէնտի հարկ չդատեց աւելի երկարելու այս վիճաբանութիւնը, ուստի Մանուկ աղային դառնալով՝ ըսաւ.

— Գործերնուս նայինք, չատ ժամանակ չունինք: Եկեղեցապատական սրճարանին պայմանագրութիւնը պատրաստեցէք, հիմա նոր վարձակալը պիտի գայ ստորագրէ ու եռամսեան ալ պիտի վճարէ:

— Այո, պատրաստ է, պատասխանեց Մանուկ աղա:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՁԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

—o—

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

1972 Յուլիս 1ի տուեալներով, Հայաստանի բնակչութեան թիւը հասած է երկու միլիոն 635·000ի:

×

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՆԻՒԹԵՐԸ

Ձեռագիրներու ազգային գրադարանը, Երեւանի Մաշտոցի անուան Մատենադարանը, տարւոյն սկիզբէն ի վեր հարստացած է 77 նոր ձեռագիրներով եւ առանձին պատուհիկնե – րով, որոնց մէջ կան նաեւ արաբերէն, պարսկերէն, թուրքերէն եւ այլ լեզուներով գործեր:

Նիւ Եորքէն, Գահիրէէն, Պէյրութէն, Հալեպէն կղզիներէն եւ այլ երկիրներէ սփիւռքահայերու ուղարկած ձեռագիրները – ներուն մէջ կան՝ 1306 թուականի գունաւոր զարդերով Աւետարանը, 15րդ դարու եկեղեցական կարգերու ժողովածուները, 1461 եւ 1608 թուականներու Աւետարանները, ինչպէս նաեւ բժչկագիտական ուսումնասիրութիւններ եւ 16րդ դարու քերականութիւն:

×

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդը պարգեւատրած է երգչուհի Լուսինէ Զաքարեանը ժողովրդական արուեստագէտի պատուաւոր կոչումով, հայ արուեստին մատուցած իր մեծ ծառայութիւններուն համար:

Նոյն կոչումը չնորհուած է երաժչտագէտներ Խաչիկ Յովհաննիսեանի եւ Լազար Սարեանի (որդին Մարտիրոս Սարեանի), ինչպէս նաեւ Սունդուկեան թատրոնի արուեստագէտ Սոս Սարգսեանի:

×

Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդի որոչումով, ականաւոր գրող՝ Սեւակ Զօրեանի ծննդավայր Կիրովական քաղաքին մէջ պիտի հիմնուի Զօրեանի տուն–թանգարանը:

Որոչուած է նաեւ «Մարտիրոս Սարեան» մկրտել փողոցին այն մասը ուր կը գտնուի նկարիչին տուն – թանգարանը եւ որուն առջեւ պիտի բարձրանայ Մ. Սարեանի յուչարձանը:

×

Ուկրանեայի Լվով քաղաքին մէջ տեղի ունեցաւ Խորհ. Միութեան Ջրացատքի ախոյեանութիւնը:

Հայաստանն ալ կը մասնակցէր իր լաւագոյն մարզիկներով.— Սերժ Քոչարեան, Վասիլի Կուվչինկին, Վահան Սարիբէկեան, Դաւիթ Համբարձումեան եւ Սամուէլ Սարգսեան: Ամէնէն յաջողը եղած է պատանի Դաւիթ Համբարձումեան, որ 16ամեայ չնորհալի մարզիկ մըն է: Ան՝ 10 մեթր բարձրութեան աչտարակէն հիանալի յատկեր կատարելով՝ արժանացած է բարձր դնահատանքի եւ դարձած Խորհ. Միութեան ախոյեան: Մինչ այդ, եղած է Եւրոպայի պատանեկան առաջնութեան մրցանակակիր եւ Խորհ. Միութեան բաժակակիր:

Դաւիթ Համբարձումեան պիտի մասնակցի Միւնխենի Ողիմպիականին:

×

Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի կոմիտէն նչանակեց Ողիմպիականին մասնակցող թեկնածուներու ցանկը, ասոր խումբերու՝ 24 խաղացողներով: «Արարատ» խումբէն ընտրուած է միայն Արկադի Անդրէասեան:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՏԱՆՏԻԿԻՆՆԵՐԸ ՕՐԱՎԱՐՁՔ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ ԻՐԵՆՑ ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐԷՆ

—o—

Ամերիկայի մէջ կիներու յեղափոխութիւնը տուներէն ներս մտաւ: Աւրաբար, Ամերիկայի Միաց· Նահանգներու պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով՝ կիները յայտարարեցին, թէ տանտիկինի իրենց պաչտօնը կատարելու փոխարէն աչխատավարձ կը պահանջեն իրենց ամուսիններէն, այնպէս ինչպէս ուեւէ աչխատաւորուհի կամ պաչտօնէուհի: Ցետոյ կը պահանջեն նաեւ տարեկան վճարովի արձակուրդ մը, զոր պիտի անցընեն, տունէն, զաւակներէն եւ նոյնիսկ ամուսինէն հեռու...:

Ոմանք թերեւս այս հարցը կատակ նըկատեն, սակայն ոչ, վերոյիչեալ յեղափոխութիւնը սկսած է մուտք գործել ամերիկեան բոլոր տուներէն ներս:

Ահաւասիկ օրինակ մը.—

Աբնորա Պլենֆիլթ, ամերիկացի միլիոնաւոր ամուսիններէն մէկը, քանի մը օր առաջ չատ զարմանալի աղդարարագիր մը ստացաւ իր կնոջմէն՝ Ռաչիայէն:

Աղդարարագրին մէջ կինը կը գրէր.—

«Կը ցաւիմ ճեզի իմացնելու, թէ տնային գործերս պիտի դադրեցնեմ, եթէ պայմաններս չընդունիս: Այսպէս այսօրուընէ սկսեալ պարտիս շաբաթավճար մը տալ ինծի, տնային աչխատանքներուս համար: Այս գումարը կապ պիտի չունենայ տան ծախքերուն, հագուստ – կապուստին եւ արդուզարդի ծախքերուն հետ: Նոյնպէս վճարեալ տարեկան արձակուրդ մը կը պահանջեմ· ի վերջոյ տնային աչխատանքներս օրական ութ ժամը անցնելու չեն»:

Ճեղճ ամուսինը երբ մեղմօրէն փորձեց հասկցնել իր կնոջ որ քիչ մը իրապաչտ ըլլայ, նկատի ունենալով, որ իր առաջարկները տրամաբանական չէին եւ խընդրեց որ եա առնէր իր աղդարարութիւնը, տիկինը ոչ իսկ բառ մը ըսաւ, այլ՝ յաջորդ օրը դատարան ներկայացաւ եւ դատ բացաւ ամուսնոյն դէմ 5905 տոլար պահանջելով որպէս հատուցում ամուսնութեան օրէն ի վեր կատարած տըննային աչխատանքներուն համար: Միեւնոյն տեղն ամուսնոյն իմացուց, թէ երկու պայմաններէն մէկը պէտք է ընդունէր, կամ դրամը վճարէր եւ կամ ամուսնալուծուէր:

Դժբախտ ամուսինը փորձեց համաձայնութեան եղր մը դտնել եւ առաջարկեց կնոջը որ այսուհետեւ ինք պատրաստ էր անկողինները չտկելու, երեկոները գործէն վերադառնալէ եաք երախաներուն նայելու, կերակրելու, լողցնելու եւայլն:

Ի վերջոյ պատրաստ էր տարին մէկ չաբաթ վճարովի արձակուրդ տալու կընոջը, որպէսզի այդ ութ օրը անցընէր տունէն, զաւակներէն եւ ամուսինէն հեռու, ուր որ ուզէր...:

Այս առթիւ «Տէյլի Էքսփրէս» թերթը կը գրէ, թէ կիները, որ Միացեալ Նահանգներու ընդհանուր բնակչութեան 53 առ հարիւրը կը կազմեն, բացայայտ պայքար կը մղեն ամուսիններուն դէմ:

(*) WERGO, WER 60065, Magnificathy the many voices of Cathy Berberian.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (125)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Աղդարեւ նախորդ օր Թաղական Խորհուրդը ճամբու դրած էր պարոն Թորդամը եւ անոր տեղ վարժարանին տեսուչ կարդած էր ընկեր Սուսերեանցը:

Նախկին ուսուցիչը հակառակ իր թափած ջանքերուն, չէր կարողացած սպասնացող վտանգին առաջքը առնել: Տիկինը Սաթէն պահանջած էր Թորդամը ան – պատճառ հեռացնել եւ վճռառականը չէր կրցած իր կնոջ պահանջումին դոհացում չտալ, մանաւանդ որ ինքն ալ կ'ուզէր կերպով մը վարձատրել «Շանթ Ակումբ»ի վարիչ Սուսերեանցը, որ իր կողմը անցած էր իր ամբողջ խումբով:

Պարոն Թորդումի համար մահացու հարուած մը եղած էր, երբ Թաղական Խորհուրդը երեն յայտարարած էր թէ պաչտօնէն դադրած էր:

Թէեւ կը սպասէր այդպիսի անօրինութեան մը, բայց միւս կողմէ կը յուսար, որ տեղի պիտի չունենար:

— Պաչտօնիս մէջ երբեք թերացում մը չեմ գործած, ի՞նչպէս կրնան ինծի ամբել, կ'ըսէր ինքնին:

Թաղական Խորհրդարանին մէջն ալ նոյնը ըսաւ:

— Կը փափաքէի դիտնալ, թէ ինչո՞ւ կը դադրեցուիմ պաչտօնէս, արդեօք անդիտակցաբար թերացո՞ւմ մը գործած եմ:

— Ոչ, պատասխանեց Միհրանիկ էֆէնտի, թերացում չէք գործած:

— Ուրեմն ի՞նչ է ձեր որոչումին թաքուն չարժառիթը:

— Թաքուն չարժառիթ չկայ, միայն թէ Խորհուրդս այնպէս որոչեց:

— Եթէ յանցանք մը գործած եմ, յայտնեցէք:

— Ամէն տարի վարժարաններու մէջ դասատուներ եւ անօրէններ կը փոխուին՝ առանց յանցանք մը գործած ըլլալու, վարչական պատճառներով:

— Կը փափաքէի դիտնալ այդ պատճառները:

— Խորհուրդս սահմանած չէ որոչումներուն բացատրութիւն տալ:

— Բայց երբ այդ որոչումը մարդու մը ապագան կը խորտակէ, կարծեմ դոնէ այդ մարդը իրաւունք ունի բացատրութիւն ուզելու:

— Ապագայ խորտակելու խնդիր չկայ: Պոլսոյ մէջ չատ վարժարան, հոս չեղաւ, ուրիչ տեղ գործ մը կը դտնես:

— Այո, բայց երբ հրաժարուելուս պատճառը մութ մնայ, ասիկա կրնայ կասկածները յարուցանել եւ դիս վարկաբեկել: Երբոր ինծի հարցնեն, թէ ինչո՞ւ ճամբուած եմ այս վարժարանէն, ի՞նչ պատասխան տամ:

Այս պնդումները սպառեցին Մարզար էֆէնտիի համբերութիւնը, որ մինչեւ այն աեն լուռ կեցած էր:

— Քեզի բան մը ըսե՞մ, ըսաւ, հարկ դատեցինք քեզ հրաժարեցնել, որովհետեւ որոչած ենք վարժարանին ուսման մակարդակը բարձրացնել:

— Լաւ, ասիկա ի՞նչ առընչութիւն ունի ինծի հետ:

— Սա առընչութիւնը ունի, որ այդ մակարդակին յարմար տեսուչի մը պէտք ունինք:

— Միթէ ես անկարո՞ղ եմ:

— Դուք ալ ձեր սահմանին մէջ կարող էք, բայց մեզի աւելի կարող մէկը պէտք է:

— Վա՛յ, անկարո՞ղ եմ եղեր, հա՞, դոչեց ուսուցիչը դողահար ձայնով մը:

— Մենք չուզեցինք աւանդ բան մը ըսել, բայց մեզ ստիպեցիր:

— Եւ ո՞ր կարող տեսուչն է, որ պիտի յաջորդէ ինծի:

— Ասիկա մեր դիտնալիք բանն է, պատասխանեց Մարզար էֆէնտի, չոր ձայնով մը:

— Պարոն Սուսերեանցը, այնպէս չէ՞:

— Կրնայ ըլլալ· մեր դիտնալիք բանն է:

— Երկերե՛ս, կեղծաւո՛ր, խաբեբա՛յ, մոլոտց ուսուցիչը իր ակռաներուն մէջէն:

— Բայց Սուսերեանցը կարծեմ ձեր սիրելի բարեկամն էր, դիտել տուաւ Մարզար էֆէնտի, ձեր գործակիցը եւ խորհրդատուն:

— Այո, դիս աղուոր խաբեց, հիմա կարդը ձեզի եկաւ:

Մարզար էֆէնտի հարկ չդատեց աւելի երկարելու այս վիճաբանութիւնը, ուստի Մանուկ աղային դառնալով՝ ըսաւ.

— Գործերնուս նայինք, չատ ժամանակ չունինք: Եկեղեցապատական սրճարանին պայմանագրութիւնը պատրաստեցէք, հիմա նոր վարձակալը պիտի գայ ստորագրէ ու եռամսեան ալ պիտի վճարէ:

— Այո, պատրաստ է, պատասխանեց Մանուկ աղա:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Պ. Վարդերես Նոտարեան, Օր. Շուշանիկ Նոտարեան, Պ. Յակոբ Նոտարեան, Տէր եւ Տիկին Մխիթար Նոտարեան, Տէր եւ Տիկին Ֆրանսուա Նոտարեան, Փիէր եւ Քաթրին Նոտարեան, Քրիսթին եւ Փասքալ Նոտարեան ինչպէս նաեւ Նոտարեան, Գուրեան, Պապուրեան, Զոլաքեան եւ Զօրեան ընտանիքները յաւուղ կը յանուցանեն իրենց եղբօր, տապրոջ, հօրեղբօր, մեծ-հօրեղբօր եւ աղգականին՝

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՆՈՏԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 2ին, 72 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երկուշաբթի (Օգոստ. 7) ժամը 16ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մանեիլէ-Համոյի գերեզմանատունը, ժամը 17·45ի առեններըը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ»·— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Վարդերես Նոտարեանի եւ ընտանիքին:

×

Այս տխուր առթիւ Պ. Վ. Նոտարեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի իր եղբօր յիշատակին:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի Օգոստոս 13ին, ինչպէս ամէն տարի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն: Երեքշաբթի Օգոստոս 15ին հոգեհան-դստեան պատարագ կը մատուցուի Վալանսի ռմբակոծման զոհերուն յիշատակին, ժամը առաւօտեան 10ին:

Կը հրաւիրուին բոլորը այդ ռմբակոծման 28րդ տարելիցին յիշատակը յարգելու:

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանդըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(կնիք)

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու դիւերօթիկ եւ փոքրիկներու կառտըրի վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տարեշրջանին համար:

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան: Հեռաձայն 985–01–79:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՍՏԵՓԱՆ ՍՐԱՊԵԱՆԻ

Մխլանոյէն Տիկին Ճինա Ս. Սրապեան եւ զաւակները 200 Հազար լիռ կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման, ի յիշատակ իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ հօր՝ տարաբախտ Ստեփան Սրապեանի:

«ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԱԼՊՈՄ»Ի ԿՈՉԸ

ՋՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

ՋԻՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի բոլոր անոնցմէ, արտասահման թէ Հայաստան, — որոնք որեւէ յիշատակով կապուած են Զօր. Անդրանիկին եւ ծանօթ են անոր կեանքին ու գործին, — որ եթէ ունին անտիպ նկարներ ու նամակներ Զօրավարէն, բարի ըլլան ուղարկելու խմբագրութեանս իր մասին հրատարակելի հատորին համար:

Հասցէ·—
AVO — A. TOUMAYAN
P. O. B. 80179 — Tél. 266492
BOURDJ - HAMOUD
BEIRUT — LEBANON

Յ. Գ.— Կը խնդրուի արտասահմանի եւ Հայաստանի բոլոր թերթի խմբագրութիւններէն արտատպել այս կոչը:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Լիւբէնպուրկի Պահապանը
Վարար Զուրեր
Ոսկիէ Կշիռը
Ամէնուն Թէոդիկը
Ազատ Կոմիտաս
Վաղը
Սեւ Արեւ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1971

Գին 15 փրանք
փոստով՝ 17 փրանք

Դիմել «Յառաջ»ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Աչէի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ դիշեր, Շարպօնիէռի չքեղ սրահներուն մէջ:

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻԻ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻԻՆ

Գերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն գրաւոր, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի ընթացիկ եւ նոր հասցէն:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանք:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Domaine des Mines de VAGNAS (07) par Vallon Pont d'Arc
(GORGES DE L'ARDECHE)

Հեռաձայն՝ 15–75–35–91–11 ապա ուզել՝ 17ը վանեաս

Պայմաններ·— 14 օրէն աւելի, օրական 26 Ֆր., 7 օրէն 14 օր՝ 29 Ֆր. 7էն պակաս՝ 32 Ֆր.

ՄԵԾ ԳԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻ ԿՈՂՄԷ

Արեւի գեղեցիկ հովիտին մէջ
Եկէք ապրիլ հայկական օր մը
Հարիւրաւոր հայ երիտասարդներով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ ՃՈՒՊ ՍԵՂԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Փակուած են արձանագրութիւնները

1972 – 1973

Տարեշրջանի համար, դպրոցը լեցուած ըլլալով:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յուլիս 15էն ի վեր եւ մինչեւ Օգոստոս 31, ամէն օր ժամը 10·30էն 12·30 եւ 14·30էն 19·30:

ԳԱՐԶՈՒՀԻ

փորագրութիւնները եւ վիմագրութիւնները կը ցուցադրուին·—

LE BATEAU LAVOIR
50, rue Louvel et Brière
TOUQUES (14)

Ցուցահանդէսը կազմակերպած է փիէր Թարթաս, «Գարզու փորագրիչ եւ վիմագրող» հատորի հրատարակութեան առթիւ:

ԽԸՏՐԵԱՆ

Էջմիածնի եւ Վարդանի մետալիոն ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻԻՆ

ԽԸՏՐԵԱՆ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ	1/8	սիւնակ
ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
8
ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI
8 AOUT
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.484

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.484

ՀՕՄ-Ի ՊԱՏԳ. ԺՈՂՈՎԷՆ ԵՏՔ

—0—

Յուլիսի սկիզբը իր 52րդ պատգամաւորական ժողովը գումարեց Հայ Օգնութեան Միութիւնը։

Աշխարհասփիւռ իր թեւերով — աւելի քան 16·000 անդամներով գաղթաշխարհի բոլոր հայկական գօտիներուն մէջ — այս կազմակերպութիւնը միակն է իր տեսակին մէջ. գերազանցապէս հայ քոյրերու եւ մայրերու պատկառելի հաստատուն — թիւն մը իրրեւ, որուն 62 տարիներու պատմութիւնը վկայագրութիւնն է հայ կնոջ նուիրումի բնազդին եւ կոչումին։

Զբսուած բան չէ մնացած իր իրագործումներուն մասին։ 1909ի Կիլիկեան աղէտն անմիջապէս վերջ, սուգի եւ աւերի մռայլ օրերուն, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մարմին կուտար այդ օրերու իր «կարմիր Խաչ»ին ու ներկայի ՀՕՄ-ին՝ հայ կինը հանրային լայն հարթերու մէջ լծելու համար ընկերային մեր կեանքի տիպողական աշխատանքներուն, 1890ական թուականներէն ի վեր հալածանքի ու ցնցումներու ենթակայ ժողովուրդի հոգեկան կորովը պողպատելու գործին։

Թաւալող վաթսունէ աւելի տարիներու ընթացքին, հայ կեանքի ընդհանուր դիմագիծերումներուն հետ զիմագիծ առաւ ու գործունէութեան համապատասխան ուղղիծ մշակեց նաեւ Հայ Օգնութեան Միութիւնը։

Իր զաղափարական եւ սկզբունքի հաստատուն մնալով անխախտ պահելով հանգերձ սկիզբէն մինչեւ այսօր, կազմակերպուածը ձգտած է սակայն պատշաճելու ժամանակի պահանջներուն, — համազգային թէ տեղական առումով։ ՀՕՄ կոչուին իր չրջանային կազմերը թէ Գիտուածեան Խաչ, կարմիր ըլլան իր խաչերը թէ կապոյտ, իրենց ընդհանրական ու հասարակաց նպատակակէտը մնացած է ընկերային, մարդասիրական, մշակութային եւ կրթական գործը՝ զաղութէ զաղութ տարբեր տարողութեամբ թերեւս, սակայն նոյն ոգիով եւ ազգային մտահոգութեամբ։

Եթէ առանձնայատկութիւն մը պիտի փնտռենք իր կառոյցին եւ նկարագրին մէջ ատիկա ժողովրդային էութիւնն է եւ ժողովրդապետական կերտուածքը Միութեան։ — Շահարկող կազմակերպութիւն մը չէ, որ զրամատուներու մէջ կեզրոնացնէ անհատներու կամ ժողովրդային զանգուածներու կողմէ նուիրաբերուած պատահական ու կտակային զումարները եւ անոնց որոշ մէկ համեմատութիւնը յատկացնէ ծագող պահանջներուն։ Ինչ որ կը ստանայ տարուան ընթացքին՝ կը յատկացնէ իր նպատակներուն, գրեթէ լրիւ։ Եւ եթէ մանրիկ մը կամ բաժին մը կը պահէ՝ կ'ըլնէ ատիկա, պարզապէս նուիրաբերողներու եւ կտակարարներու կամքը յարգելու իր ստիպողութեան ճամբով։

Իր օրէնսդիր եւ գործադիր իշխանութիւններն են Միութեան ընդհանուր ժողովը եւ կեզրոնական վարչութիւնը։ Անմնական հեղինակութեան որեւէ փորձ՝ այս կազմակերպութեան մէջ, կը բախի հաւաքականութեան դերիչխան ձայնին։ Նիւթական ոչ մէկ միջոցով կարելի է խախտել ընարական, օրինական եւ կազմակերպական սկզբունքներու բարոյական հիմքը։ Ոչ մէկ անդամ կընայ յաւակնիլ աւելի իրաւունքներ ունենալ՝ քան միւսը։ Ամէն անձ մէկ է միայն, մէկ ձայն է սոսկա — կանոչէն, ու իր դիրքը, ընկերային եւ անհատական վարկը, տիտղոսն ու մտաւոր մակարդակը ոչ մէկ առանձնաչնոր — հումի իրաւունք կուտան իրեն։ Հաւասարութիւնը կը տիրապետէ ամէն մակարդակի վրայ։ Ամէն անդամ կրնայ ընտրուիլ ամէն պաշտօնի, ամէն ատեն։ Ամէն անդամ կրնայ ընտրել ամէն պաշտօնեայ, ամէն ատեն։ Ամէն անդամ կրնայ քննադատել ամէն պաշտօնեայ, ամէն ատեն։ Ամէն անդամ կրնայ առաջարկել ամէն բան, ամէն ատեն։ Ամէն անդամ կրնայ ներկայանալ ամէն ատեն ամէն ժողովի

ՔՍՏԱՆՊՈԼ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

(Ե. եւ վերջին մաս)

— Անոնք ալ կը պատմեմ, ըսաւ Նեվրուզը:

— Դուն աղէկ մը կատղեցար, պոռաց նորէն Գոհարը: Գէչանոցներուն կնիկները անգամ քու ատ ըսածներդ չեն ըսեր: Երէկ ըսիր չձգեցի հիմա նորէն կ'ըսես: Մարդ չկայ, կեսուր չկայ զլխուդ վրաս, ամէնուն պատմէ ինչ որ մտքէդ կ'անցընես: Մայրդ իմանար որ դուն ատանկ անվայել խօսքեր կ'ընես, բերանդ կը պատռէր:

Դէխուն բեռէն պահեհները հանեց, առաջքը բաց, առանց կոճակի, արծաթ խայթաններով եզերուած սուրիական էնթարին հագաւ որ մինչեւ կրունկները իջաւ... Կոմպերը մխացնելով Թարապուլուս դօսին կապեց: Վրայէն սալթան, անոր վրայէն ճիւպպէն հագաւ, երկուքն ալ Շամու կարմիր չուխարէ ու նոյնպէս արծաթ խայթաններով: Ճիւպպէին քէօթէկը կոնքէ կոնք ամրացուց: Սեւ թաղիքը գլուխը դրաւ, վրայէն լոջակը առաւ, ոսկեզօդն սրմա սաչախներով, ոնքակը չրջանակեցին ճակատը քունքէ քունք ու երկու այտերուն կիսաթոլարակները: Հալէպի դեղին մորթէ չեռուկները անցուց ոտքերը: Դէխուն Լատանպոլ կը մտնէր, աղային կ'երթար:

Ամուսինը՝ Այլայեանը, եղբօրորդին՝ Մկրչը նաւ եկան առնելու համար գինքը: Ամուսինը նոր ածիլուեր էր, պեխերը վեր ոլորեր էր: Նոյնը գոտաւ, ճիշդ ինչպէս վերջին անգամ գիւղը դրկած նկարին մէջ կ'երեւար: Մկրչը խնդաց հօրաքրոջը: Գիւղն ալ անանկ էր, կը խնդար Այլայեանը «բարի եկար Դէխու» ըսաւ: Մկրչը հօրաքրոջը ձեռքը պագաւ: Գոյքերը առին, երկու պարկ էր արդէն, երեքը միասին քարափ ելան:

Այլայեանը մօտակայ թէյարան մը տարաւ: Քանի մը յաճախորդ միայն նստեր էին, առտուն այդ ժամուն ո՞վ կ'ըլլայ: Դէխուին նայեցան: «Դէխու բան կերե՞ր ես, անօթի չե՞ս» հարցուց ամուսինը: «Կերեր եմ» ըսաւ: Թէյ մը խմեցին:

Ամէնքէն առաջ Վոսփորի առջեւ չոգենաւով Ենիպիւղէն Թորոս աղան եկաւ: Դէխուին մօրքուրայրն էր: Նաւ հանդիպեր էր, չէր գտեր· Թէյարան եկաւ: Եռեւէն Նիկողոս աղան եկաւ Պէյքողէն, փոապան էր, ամուսինին հօրքուրայրն էր: Եռեւէն Գանլըճայէն Գէորգ աղան եկաւ: Նիկողոս աղային եղբայրն էր, փոապան էր, Դէխուին հօրքուրայրն էր: Անոնց եռեւէն Արութն ու Միքայէլը եկան Սկիւտարէն Ղզլար Ասլանէն, Արխանենց փուռէն, խմորը կը ղըղըլպաչի կնիկ է, անոնք ալ Գոհար անունը ունին, Արջըդիէն են, մէկը Ակընիկ է, միւսը Բաղմաչէնէն, ճամբան մէկտեղ եկանք, տասնըհինգ օր մէկտեղ նստանք, ելանք, պառկեցանք» ըսաւ Դէխուն: «Եամման կ'երեւայ Նեվրուզ ըսածդ, աչքերը ինտո՞ր կը փայլէին» ըսաւ Միքայէլը: «Ինտո՞ր ալ հասկցար, ըսաւ Դէխուն, եաման է, քաշուիլ չունի, ով կ'ուզէ ըլլայ միտքը ինչ կայ համարձակ կը խօսի» ըսաւ Դէխուն:

— Սըլօ ըսաւ Դէխուն, երբ կամուրջէն սկսան քալել, Խաճէթ էնթարի մը կ'ուպէ քենէ, աղաչեց ինծի որ ըսեմ քեզի: Մոչուտցի բիր սուլթանին, Խելմըկացի Ազային Տղան, Դարդըլոխցի Թեմիրը իրենց կնիկներուն ղրկեր են, անոնց էնթարիէն:

— Անոնք Դարդլոխցի Թեմիր, Խելմըկացի Ազային, Մոչուտցի Բիր սուլթանի տղաքն են, ես ի՞նչ եմ, ես համալ մըն եմ ըսաւ Սըլօն:

— Ի՞նչ կայ, ձի մը ջորի մը չէ քենէ ուզածը ըսաւ Դէխուն, ճահել մըն է, կը փափաքի, դուն ալ էրիկն ես, քու տունդ կը դարձնէ, արտերդ կը քաղէ, քու տըղաքդ կը մեծցնէ: Հելէ մէկ տարուանդ, լաւդ, որ արթննայ ու մայրը քովը չըլլայ մէկ ձայն կը պոռայ: Կապուտ կապանի ձեր արտին քովի մեր արտը քաղեցինք· երկու գիչեր հոն մնացինք: Մէկ անպամուն մարը քովը չկար, արթնցաւ, լացաւ, ես գացի, ի՞նչ կ'ըլլաս ըսի, պռկընները սեղմեց, նայեցաւ նայեցաւ ինծի, մէկ մըն ալ անանկ ձայն մը ձգեց պոռաց որ ես վախցայ, փախայ, հիմա պիտի ճաթի ըսի մինչեւ որ մարը հասաւ, ծիծը բերանը դրաւ որ ձայնը կտրեց: Հիմակուընէ յայտնի է, խոշոր Քուրդ մը պիտի ըլլայ, մեր Ս. Գէորգի, ձեր կախմախի Քուրդերէն չէ, Տուժիկի Քուրդերէն, Գուռչանցի, Հայդարանցի Քուրդերէն· Սըլօն խնդաց:

Մեվլուտին ալ որ Սիլոյին հետ կը քալէին՝

— Մեվլուտ, ըսաւ Դէխուն, հարըդ, մարըդ եղիէն վեր չեկան: Անոնք մինչեւ ձիւնը չգայ տուն կուգա՞ն: Աղուորակ մարըդ քուրըդ կարգեց, հարս ըրաւ, Քեմախու վերի Ուխտիկը էյուպ աղա մը կայ, շատ ունեւոր է եղեր, անոր տուաւ: Վաթսուն տարեկանէն ալ աւելի է կ'ըսեն, քենէ չէ, ինձմէ ալ մեծ տղայ ունի:

— Կարգելը դրեր էին ըմբ ծեր ըլլալը չէին դրեր, ըսաւ Մեվլուտը: Հարըս մարըս խե՞լք ունին: Տըլլիկին մէկն են երկուքն ալ Անչա մօրքուրիս մարիֆէթն է: Ինք Քեմախցի էրիկ առաւ, քուրս ալ հոն տարաւ: Ես հոն ըլլայի կը թողէի՞: Ու աւելցուց·— Ես քու Լատանպոլ գալէդ լուր չունէի Դէխու հարսիկ, չէնը կը դրէի որ Ջերմայի եղիներու չամամներէն հատ մը հետդ բերէիր: Իմ աչխատած խանիս տէրը շատ հարուստ է, խան մըն ալ Սիրքէճի ունի, Հայ է: Անցած տարի մեր չամամներէն հատ մը ունէր, ո՞վ էր տուեր չեմ պիտեր, օրը մինչեւ իրիկուն ձեռքէն չէր ձգեր կը հոտուըտար, շատ կը սիրէր: Անոր համար բերել պիտի տայի:

— Ես երեք հատ բերի, մօրքուրաբս ուզեր էր, բեռի մէջն է, մէկ հատը քեզի տամ, ըսաւ Դէխուն: Մեվլուտը ուրախացաւ:

Ենի ճամբին կամաբէն անցան, Մըսըր Զարչըսիին դռնէն քալեցին: Կեռիկ փչա պիտի երթային: Այլայեանը տուն մը վարձած էր հոն պիտի տանէին Դէխուն:

— Ի՞նչ ալ գէշ գէշ կը նային ինծի աս Լատանպոլի մարդիկը ըսաւ Դէխուն:

— Թող նային, ըսաւ Միքայէլը, մեր Արմաններու հագուստները չեն տեսեր, կը զարմանան:

— Դէխու, դուն ալ, ըսաւ Արութը, հարսնեւորի պէս հագուեր ես: Շիվէ-բուղ, ճակտիդ բուպիէներդ, ձեռքերուդ հինան պակաս են:

— Եղիէն թուխ ժողվելու, ջրելու, թէլեւ խոտ քաղելու լաթերովը գա՞ր: Հարկաւ Լատանպոլ պահենիները պիտի հագուէր ու գար, ըսաւ Միքայէլը:

— Ներս չմտնա՞ս, սենեակը պիտի պաղի:

Մարտիկ տայի անգամ մըն ալ եռեւ նայեցաւ ու դարձեալ Աչիկը չտեսնելով ինքնիրեն խնդաց, ներս եկաւ եւ կամաց ու հեղնական ձայնով մը ըսաւ քրոջը·

— Ատոնք վարը ի՞նչ կը տնտընան սա ցուրտերուն:

Մարտիկ տայի Աչիկին պինեւտունի ընկեր, այս վերջնոյն կոմպը կը բռնէր· մաղազուրկ եւ տարեց մարդ մըն էր ինքն իր վրայ կծկտած, ժամտնակաւ եաղմաճի եղած էր, բայց տեսնէ մը ի վեր անգործութեան դատապարտուեր էր յոդացաւի պատճառաւ որ երբեմն ղինքը կ'անդամալուծէր ամենափոքր չարժումին սոսկալի ցաւեր պատճառելով:

— Ի՞նչ օդ եղաւ, Երանիկ, կ'ըսէր թոց ու թաւ յօնքերուն մէջէն դէպի պատուհանը նայելով եւ կրակարանին վրայ ձեռքերը տաքցնելով, որոնց աղուամազերը ցուրտէն ցցուեր էին...

— Վա՜յ, հրամմէ նայինք՛, Աչի՛կ, ըսաւ յանկարծ դրանը մէջ տեսնելով իր ընկերոջ արքենի հասակը, որ կարծես դռներէն ներս չէր մտներ:

ՋԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(2 – Շար.)

ԼՈՑՍԻ ԱՍՊԵՏՆԵՐ

ՀԱՆՐԻ ՏԻՒՆԱՆ(*)

(1828–1910)

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՀԻՄՆԱԴԻՐԸ

—o—

Բ.

Փետրուար ամսուան վերջերուն, Տիւնան խումբ մը զուիցերացի անձնուրաթիւններու հետ կը ներկայանայ Նափոլէոն Գ. կայսեր, Թիւյլըրիի սրահներուն մէջ: Հանրի Տիւնանի առանձին տեսակցութիւն մը ունենալու խնդրանքը չէր ընդունուած: Սակայն կայսրը ներկանիներուն ձեռքը սեղմելէ ետք, Տիւնանի հետ կը քաշուի պատուհանի մը առջեւ եւ կ'ըսէ·

— Կը չնորհաւորեմ ձեզ, Պր. Տիւնան: Դուք քաջութիւնը ունեցաք գրելու բաները, զորս չատերը գիտեն, բայց կը վախնան ըսելու: Պատերազմը աչխարհի մեծագոյն չարիքն է: Զգուշացէք կարգ մը գինուորականներէ, որոնք պիտի ուզեն յուսահատեցնել ձեզ: Շարունակեցէք տուեր չեմ պիտեր, օրը մինչեւ իրիկուն ձեռքէն չէր ձգեր կը հոտուըտար, շատ կը սիրէր: Անոր համար բերել պիտի տայի:

— Ես երեք հատ բերի, մօրքուրաբս ուզեր էր, բեռի մէջն է, մէկ հատը քեզի տամ, ըսաւ Դէխուն: Մեվլուտը ուրախացաւ:

Ենի ճամբին կամաբէն անցան, Մըսըր Զարչըսիին դռնէն քալեցին: Կեռիկ փչա պիտի երթային: Այլայեանը տուն մը վարձած էր հոն պիտի տանէին Դէխուն:

— Ի՞նչ ալ գէշ գէշ կը նային ինծի աս Լատանպոլի մարդիկը ըսաւ Դէխուն:

— Թող նային, ըսաւ Միքայէլը, մեր Արմաններու հագուստները չեն տեսեր, կը զարմանան:

— Դէխու, դուն ալ, ըսաւ Արութը, հարսնեւորի պէս հագուեր ես: Շիվէ-բուղ, ճակտիդ բուպիէներդ, ձեռքերուդ հինան պակաս են:

— Եղիէն թուխ ժողվելու, ջրելու, թէլեւ խոտ քաղելու լաթերովը գա՞ր: Հարկաւ Լատանպոլ պահենիները պիտի հագուէր ու գար, ըսաւ Միքայէլը:

— Ներս չմտնա՞ս, սենեակը պիտի պաղի:

Մարտիկ տայի անգամ մըն ալ եռեւ նայեցաւ ու դարձեալ Աչիկը չտեսնելով ինքնիրեն խնդաց, ներս եկաւ եւ կամաց ու հեղնական ձայնով մը ըսաւ քրոջը·

— Ատոնք վարը ի՞նչ կը տնտընան սա ցուրտերուն:

Մարտիկ տայի Աչիկին պինեւտունի ընկեր, այս վերջնոյն կոմպը կը բռնէր· մաղազուրկ եւ տարեց մարդ մըն էր ինքն իր վրայ կծկտած, ժամտնակաւ եաղմաճի եղած էր, բայց տեսնէ մը ի վեր անգործութեան դատապարտուեր էր յոդացաւի պատճառաւ որ երբեմն ղինքը կ'անդամալուծէր ամենափոքր չարժումին սոսկալի ցաւեր պատճառելով:

— Ի՞նչ օդ եղաւ, Երանիկ, կ'ըսէր թոց ու թաւ յօնքերուն մէջէն դէպի պատուհանը նայելով եւ կրակարանին վրայ ձեռքերը տաքցնելով, որոնց աղուամազերը ցուրտէն ցցուեր էին...

— Վա՜յ, հրամմէ նայինք՛, Աչի՛կ, ըսաւ յանկարծ դրանը մէջ տեսնելով իր ընկերոջ արքենի հասակը, որ կարծես դռներէն ներս չէր մտներ:

ՋԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(2 – Շար.)

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

Շատեր ուզեր էին ղինքը, բայց վերէն կը նայէր իր թեկնածուներուն վրայ՝ պիտակից իր հրապոյրներուն· բայց այլեւս երկու տարիէ ուզող չկար, երբ ահա Աչիկ որ իրենց վարպետին խալֆան էր ու ամէն օր կ'երթար կուզար եաղմա ու ներկ բերել, տանելու համար, զարնուեր էր իրեն:

Սկիզբները Եւփիմէ ականջ չէր կախեր, բայց հետզհետէ տարուեր էր անոր յամառ ու հետապնդող սէրէն· բարձրահասակ ու թիկնեղ կորիճ մըն էր վերջապէս, որ ինքզինքը սեպել կուտար թաղին մէջ, ամէն կարգի թաղային չարժումներու գլուխը կը գտնուէր· ընկերներուն հետ բարի, աղէկ ու գէշ օրերնուն հասնող, չիտակ ու զօրաւոր, անիկա չէր կրնար անտարբեր ձգել սիրտ ունեցող աղջիկ մը, բայց երբ անգամ մը խմէր, ինքզինքը կը կորսնցնէր, քանի՛, քանի՛ պինեւտուն կռիւներու հերոսը եղած էր անիկա· անգամ մը որ իր դեղեւուն սրունքներուն վրայ կենար, կարմիր ու լայն գօտին պնդացնէր մէջքին վրայ ու աչքերը ըսպառնային... ամա՛ն... ո՞վ իր ոտքին կը հասնէր:

Իրը խոհեմ եւ զգուչաւոր կին երանիկ հանըմ չէր ուզեր Աչիկը որ պինովի գէշ համբաւ ունէր· պարբերաբար պինովցող մարդու յատուկ խոժոռութիւն մը· անոր սթափած ժամերուն մէջ զայն անհաղորդ կը դարձնէր ու հակակրելի, նոյնիսկ երբ պարզ դիտողութիւն մը ունենար ընելիք բանած բաներնուն վրայ, ան ի՞նչ կերպ էր, ան ի՞նչ ձայն էր, ան ի՞նչ նայուածք էր...

— Ջամած ժամուն ալ չիքեա՞ր մըն է, ըսաւ վերջապէս իր աղջկան, իրը դերադոյն առարկութիւն, երեսը ժանդոտ թէնէքէի կը նմանի, հազար օրը մէյ մը խընդայ նէ չէօփլիւկը արեւ կը ծագի...

Վիրաւորուած այս վերջին դիտողութիւններէն, Եւփիմէ ոտքի ելաւ, դուրս ելլել ուզեց, կրկին վերադարձաւ ու կարծես վրէժը լուծելու համար ըսաւ մօրը·

— Աստո՞նկ է... Թող աստանկ ըլլայ, դուն պիտի չառնես եա, իմ ուզածս է... ես որի՞ վրայ յոյս դնեմ, ո՞վ ինծի տէր պիտի ըլլայ· ամէնուն բերնին ծամոց պիտի մնամ... դուռ դրացի հասկցեր են որ բան մը կայ, վրանիս կը խօսին, բայց եթէ բանի մը կապուտ գործը, նշանուինք, լմննայ, ան առեն որի՞ ինչ...

— Վո՛ւյ... դուռ դրացին ի՞նչ կրնայ խօսիլ մեր վրայ· ոսկին փաս չի վերցներ, Եւփիմէ՛, ակռանին կը հասնի նէ Թող խածնեն, ամէն պատուղի ձեռք չի հաս – նիր, ամէն թռչունի միս չուտուիր...

Այս խօսքերը ընդհատուեցան դուռի բախումով· Եւփիմէ մասամբ դոհ այս խօսակցութեան վերջ տրուելուն եւ մասամբ ալ հոգին յոյսով վառած, ճապուկ չարժումով մը խուսափեցաւ սենեակէն եւ գնաց դուռը բանալու:

Անմիջապէս էրիկ մարդու խպտուռ ձայները հասան մինչեւ վեր եւ մինչ նորեկները կը բարձրանային, երանիկ հանըմ ինքնիրեն տրտունալով կը յարդարէր բազմոցին ծածկոցը:

— Երանի՛կ, պոռաց տարեց մարդ մը սենեակէն ներս մտնելով, Աչիկը աս օդին ծով գացեր է, կարմիրները լուացեր է, վաղը դործ կայ... առի հետս բերի, նայէ ինչ կ'ըսէ կոր:

Երանիկ հանըմ ընդոստ եռեւ դարձաւ· յուզումէն եւ զարմացումէն մինչեւ ճակատը կարմրած էր· դրանը մէջ կեցած՝ եղբայրը կը տատամսէր Աչիկին ոպասելով· ոտնամաններուը հաներ էր եւ փէսը ու հաղուստները վարը բակին մէջ թօթուեր էր, բայց դեռ ձիւնի ծուէններ կը ճերմկոտէին երկայն բալթոյին թիկունքը ու քղանցքները:

— Ներս չմտնա՞ս, սենեակը պիտի պաղի:

Մարտիկ տայի անգամ մըն ալ եռեւ նայեցաւ ու դարձեալ Աչիկը չտեսնելով ինքնիրեն խնդաց, ներս եկաւ եւ կամաց ու հեղնական ձայնով մը ըսաւ քրոջը·

— Ատոնք վարը ի՞նչ կը տնտընան սա ցուրտերուն:

Մարտիկ տայի Աչիկին պինեւտունի ընկեր, այս վերջնոյն կոմպը կը բռնէր· մաղազուրկ եւ տարեց մարդ մըն էր ինքն իր վրայ կծկտած, ժամտնակաւ եաղմաճի եղած էր, բայց տեսնէ մը ի վեր անգործութեան դատապարտուեր էր յոդացաւի պատճառաւ որ երբեմն ղինքը կ'անդամալուծէր ամենափոքր չարժումին սոսկալի ցաւեր պատճառելով:

— Ի՞նչ օդ եղաւ, Երանիկ, կ'ըսէր թոց ու թաւ յօնքերուն մէջէն դէպի պատուհանը նայելով եւ կրակարանին վրայ ձեռքերը տաքցնելով, որոնց աղուամազերը ցուրտէն ցցուեր էին...

— Վա՜յ, հրամմէ նայինք՛, Աչի՛կ, ըսաւ յանկարծ դրանը մէջ տեսնելով իր ընկերոջ արքենի հասակը, որ կարծես դռներէն ներս չէր մտներ:

ՋԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(2 – Շար.)

ձեր առաքելութիւնը: Ես միշտ ձեր հետը պիտի ըլլամ...

Տիւնանի միտքը միշտ յաճախուած է Սոլֆերինոյի մարտադաշտին ահաւոր պատկերներէն եւ մանաւանդ այդ խեղճ վիրաւորներէն, որոնք անբուժելի նկատուելով կը լքուէին իրենց ճակատագրին: Կը տեսնէ այդ երիտասարդ զինուորը, որուն դէմքին մէկ մասը չկար, որ բան իսկ չունէր աղաղակելու համար, եւ լքուած էր արիւնլուայ քուրջի մը պէս: Ինք միայն, ձերմակ հագած մարդը, մօտեցած էր խեղճին եւ ջուր սրսկած էր անոր ահաւոր վէրքին վրայ:

Տիւնան կարճ տեսակցութիւն մը կ'ունենայ Մուանէի հետ, ժընեւի մէջ, ու անմիջապէս կ'անցնի Պերլին, ուր տեղի պիտի ունենայ վիճակագրական համագումարի մը, որուն բժիշկներ ալ պիտի մասնակցին: Աւիկա առիթ մը պիտի ըլլայ, որպէսզի Տիւնան պարզէ իր տեսակէտները եւ ներկայացուցիչները հրաւիրէ ժընեւի համագումարին: Հոլանտայի ներկայացուցիչը կը կարդայ Տիւնանի գրած ճառը եւ ներկաներէն կը խնդրէ, որ միջամտեն իրենց կառավարութիւններուն մօտ, որպէսզի լիազօր ներկայացուցիչներ ղրկեն ժընեւի համագումարին:

Ժընեւ վերադառնալէ առաջ, Տիւնան տեսակցութիւն մը կ'ունենայ Սաքսի թագաւորին հետ, որպէսզի լիազօր ներկայացուցիչ մը ղրկէ համագումարին: Թագաւորը կը խոստանայ: Աւստրիական կառավարութիւնը վերապահութիւն ցոյց կուտայ· իսկ Անգլիացիները իրենց առոպելական ամբարտաւանութեամբ կը պատասխանեն·

— Անգլիա ոչ ոքի պէտք ունի խնամելու համար իր վիրաւորները:

Սակայն 1863 Հոկտեմբեր 25ին, երբ կը բացուի ժընեւի համագումարը դրեթէ բոլոր պզտերը ներկայ են հոն:

Բոլոր պատուիրակները խօսք կ'առնեն իրարու եռեւէ: Սպանիոյ պատուիրակը կը պատմէ ղրուագ մը, իր երկրի ան – ցեալէն: «Իզապէլ Թագուհին, կ'ըսէ, վըրանները լարել տուած էր Կրանատա քաղաքին պարիսպներուն տակ, վիրաւոր – ները պատսպարելու համար: Վրաններ – ուն վրայ կարուած էին խաչաձեւ լաթեր: Պատերազմող կողմերը յարդեցին այդ վրանները, որոնց վրայ կար խաչի նշանը»:

Եւ համագումարը իւրացուց անմիջապէս հետեւեալ բանաձեւը.—

«Կամաւոր հիւանդապահները, որ երկրի ալ պատկանին, իրենց թեւին վրայ պէտք է կրեն խաչի նշանը, կարմիր զոյնով»:

1864 Փետրուար 1ին տեղի կ'ունենայ Փրուսիա – Տանըմարքա պատերազմը: Ապրիլ 5ին, Տուպել քաղաքը կը ռմբակոծուի, մեռելներ ու վիրաւորներ կան երկու կողմէն ալ, ձիւնը ծածկած է դաշտերը: Իրիկուան ժամը չորսին, ռմբակոծումը կը դադրի եւ փրուսիական կողմէն կը յայտնուի մարդ մը, որ կը ճօճէ ձերմակ դրօշակ մը, մէջտեղը կարմիր խաչով: Անոր կը հետեւին հիւանդապահներ, թեւերնուն վրայ միշտ կարմիր խաչ մը: Պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլով, կը պատահի այսպիսի բան մը: Հրացանները եւ թնդանօթները կը լռեն ի տես այս նոր դրօշակին: Վիրաւորները կը փոխադրուին հիւանդանոց, եւ պատերազմը կը վերսկսի:

Նոյն տարին, Օգոստոս 8ին տեղի կ'ունենայ ժընեւի երկրորդ համագումարը, եւ Օգոստոս 12ին կը ստորագրուի ժընեւի հռչակաւոր համաձայնութիւնը, ըստ որուն հիւանդատար կառքերը, հիւանդանոցները պէտք է նկատուին չէզոք՝ պատերազմող ազգերու կողմէ: Վիրաւոր զինուորները պէտք է խնամուին, ինչ ազգի ալ պատկանին. այն տունը, ուր վիրաւոր զինուոր մը ապաստան գտած է, պէտք է անձեռնմխելի նկատուի, եւայլն:

Եւ զարմանալին հոն է, որ Տիւնան հասկնօրէն հեռու մնաց այս ժողովէն: Ձակատագրերը յաճախ դէշ խաղեր կը խաղայ այն լոյսի ասպետներուն, որոնք կը ջանան մարդկութիւնը մղել դէպի լուսաւոր բարձունքներ:

Շլացած այդ բարձունքներու մաքուր լոյսէն, Տիւնան մոռցած էր կեանքի իրականութիւնները, մոռցած էր մանաւանդ ճամիլայի ջաղացքները:

Առաջ մը «ժուռնալ տը ժընեւ»ի տեղական լուրերու սիւնակին մէջ կը կարդայ հետեւեալը· «Տրուած ըլլալով, որ Պր· Հանրի Տիւնան դիտակցաբար խաբած է իր գործակիցները, ճամիլայի ջաղացքներուն առընչութեամբ, սիվիլ դատարանը զայն կը դատապարտէ հատուցանել պատճառած վնասները»:

Եւ ահա եթերին մէջ սլացող տեսանողը ինքզինք կը գտնէ բիրտ իրականութեան սալայատակին վրայ: Ո՛չ, Տիւնան մը չի կրնար խաբեբայ ըլլալ· Տիւնան ոչ միայն չէր ուզած վնասել անհատներու, այլ եղած է մարդկութեան բարերարներէն մէկը...

Անմիջապէս կ'առնէ իր հաշուի տետրակները եւ կ'անդրադառնայ, որ նիւթապէս անկարող է վնասները հատուցանելու, աւելին՝ իր դրամատան կը պարտի 30·000 զուիցերական ֆրանք: Մէկ խօսքով Հանրի Տիւնան սնանկացած է: Այդ օրերուն, եւ այդպիսի մարդոց համար, սնանկութիւն կը նշանակէր ան – պատուութիւն: Շատեր անճնասպան եղած էին:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԹՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Սկիզբը կարդալ Օգոստոս 1ի «Յառաջ»ին մէջ:

ՍՏԱՅԱՆՔ

ԳԷՈՐԳ ԶԱՒՈՒՇ, դրեց Աւօ, տպարան Սեւան, Պէյրութ 1972:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ԱՆՅԵՒԱԼԻՆ ԵՒ ԵՐԷԿ

—o—

ՄԱՔՍ ԼԻՆՏԷՐ, ԿԱՄ ԱՌԱՋԻՆ ՎԸՏԷԹԸ

Մաքս Լինտէր ծնած է Պորտօ քաղաքը եւ հոն առած է իր երկրորդական ուսումը: Շուտով կը ժամանէ Փարիզ ու երկրորդական դերեր կը վերցնէ Պուլըվարի թատրոններուն մէջ, առանց որոշ յաջողութիւն մը ձեռք ձգելու:

Բարեկամ մը զինք կը տանի Վենսէնի սթիւտիոն եւ կը ներկայացնէ բեմադրիչ Զեքքայի: Լինտէր միշտ կը խնամէր իր արտաքինը եւ համակրելի դիմագիծ մը ունէր:

Զեքքա նոր դերեր յանձնեց կարճ ժապաւէններու մէջ, որոնց պատրաստու – թիւնը մէկ օր կը տեւէր միայն: Ինազդաբար, Լինտէր հասկցած էր, որ ժապաւէնները պէտք չէ չափազանց թատրոնի հետ, եթէ երկրորդին մէջ յաճախ անհրաժեշտ է չարժուձեւերու չափազանցութիւնը, առաջինին համար պէտք է աւելի զուսպ եւ աւելի բնական ըլլալ: Եւ կամաց կամաց ինքնիրեն համար ստեղծեց համակրելի տիպար մը: Լաւ ընտանիքի զաւակ, մաքուր հագուստ, վայելուչ, որ միշտ յաջողութեամբ դուրս կը պրծի դժուարութիւններէն: Մաքս Լինտէրի համբաւը տարածուեցաւ աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ եւ ան դարձաւ փնտռուած դերասան: 1905էն մինչեւ 1914, Մաքս Լինտէր խաղաց տասնեակ մը երկար ժապաւէններու մէջ, որոնք հիացում կը պատճառէին Զարլի Չեփլինի պէս դերասաններու:

Լինտէր օգտուելով իր համբաւէն, սկսաւ կամաց կամաց իր կամքը պարտադրել արտադրողներուն եւ բեմադրիչներուն: Ժապաւէններ կը պատրաստուէին իր անձը արժեւորելու համար:

Պատերազմի վերջաւորութեան, Մաքս Լինտէր հրաւիրուեցաւ Հոլիվուտ, պատրաստելու համար երեք ժապաւէններ էսնէյ ընկերութեան համար...

Բայց, ինչպէս պիտի ըսէր Ֆրանսացին, ասիկա ուրիշ պատմութիւն մըն է:

ԼՈՒԻ ՖԷՕՅԱՏ
ԿԱՄ ՃԱՐՏԱՐ ԲԵՄԱԴԻՐԸ

Լուի Ֆէօյատ ստանձնած էր կօմոն ընկերութեան դեղարուեստական տնօրէնի պաշտօնը, Պիւթ – Շօմոնի սթիւտիոն – րուն մէջ: Այդ շրջանին դրականութեան եւ թատրոնին վրայ կը տիրէր իրապաշտ մթնոլորտ մը: Ֆէօյատ իր տաղանդը փորձեց զանազան սեռի ժապաւէններ արտադրելով, կատակերգական՝ ինչպէս «Կեսուր մայրերու վազքը», զգացական՝ ինչպէս «Մոնմարթրի Մանոն», արկածախնդրական՝ ինչպէս «Մահարաժային արկղը»: Բայց այդ շրջանի իր ամէնէն կարեւոր գործը ժապաւէններու շարք մըն է «Կեանքը ինչպէս որ է», ընդհանուր վերնագրով: Այդ գործը Ֆէօյատ կը բնորոշէ հետեւեալ ձեւով·

«Ասոնք կեանքի շերտեր են: Նիւթերը ներկայացուած են անկեղծութեամբ եւ կրնան տեսնուիլ ոեւէ անձի կողմէ: Անոնցմէ կը ծնի բարոյական մը, որ աւելի բարձր ու նշանակալից է, քան այն կեղծ ողբերգագգացական պատմութիւնները» :

Բայց ամէն բանէ առաջ Լուի Ֆէօյատ կը մնայ բեմադրիչը ոստիկանական եւ արկածախնդրական ժապաւէնին եւ մանաւանդ շարքերու որոնց յաջողութիւնը տեւական եղաւ եւ կը շարունակուի դեռ չնորհիւ պատկերասփիւռին:

Այդ հռչակաւոր ժապաւէնին նիւթը առնուած է Փիէր Սուվեսթրի եւ Մարսէլ Ալէնի աշխարհահռչակ վէպէն, «Ֆանթոմաս», որ կը պատկերացնէ Զարին ու Բարբիին յաւիտենական պայքարը:

Լուի Ֆէօյատ յաջողեցաւ այդ վէպին տալ դերիրապաշտ չունչ մը, եւ մթնոլորտ մը, որ տարիներով կախարդեց հանդիսատեսները: Պէտք է ըսել, որ վէպին հեղինակները օգտուելով անոր յաջողութենէն կ'աւելցնէին հատոր հատորի վրայ: Փիէր Սուվեսթրի մահէն ետք, Մարսէլ Ալէն մինակը չարունակեց գործը մինչեւ իր մահը, որ տեղի ունեցաւ 1970ին:

Մասերը իրարու կը յաջորդէին եւ կանգ կ'առնէին երբ հանդիսատեսին հետաքրքրութիւնը հասած էր գագաթնակէտի մը, եւ պատառին վրայ կը գըրուէր ճակատագրական նախադասութիւնը· մնացեալը յաջորդիւ:

Այս ոստիկանական շարքը, ոչ միայն սիրուեցաւ հասարակ ժողովուրդէն, այլև հետաքրքրութիւն արթնցուց զարգացած դասակարգին մէջ եւ ինչպէս կ'ըսէ կիսյոմ Ափոլինէր բանաստեղծը· «Ընտրեալ հասարակութիւնն իսկ հետաքրքրուեցաւ ոստիկան փիւվի, հրապարակագիր Ֆանտոռի եւ Լէյտի Պէլթամի արկածներով»: Մինչ այս բոլորին վրայ կը տիրէր անմերձենալի Ֆանթոմասի ստուերը իր դիմակով ու սեւ զգեստով:

Ֆանթոմասի համբաւը հասաւ մինչեւ Հոլիվուտ, ուր ծնունդ պիտի առնէր պատերազմի շրջանին իսկ հռչակաւոր «Նիւ Եորքի գաղտնիքները», ուր իւրաքանչիւր մասին վերջաւորութեան դէղանի Փըրլ Ուայթ կը վտանգէր իր թանկագին կեանքը:

Լուի Ֆէօյատ կանգ չառաւ այս յաջողութեան վրայ այլ չարունակեց գործել նոյն ուղղութեամբ:

Արդէն ընկերութեան հիմնադիրը Լէոն կօմոն կը չարունակէր իր գործունէութիւնը, փնտռտուքներ կ'ընէր եւ կառուցանել կուտար այդ աւերնուան աշխարհի ամէնէն ընդարձակ սրահը կօմոն Փալասը, 5000 աթոռներով: Իւրաքանչիւր երկար ժապաւէնին հետ, կը ցուցադրուէր երդող ժապաւէն մը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (126)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— Թագուհ հանըմին համար յանձնա – բարական մը պիտի դրուէր Հոզաբարձութեան, որպէսզի հիւանդանոցին մէջ ընդունին զինքը... դրուեցա՞ւ:

— Ոչ տակաւին:

— Ինչո՞ւ համար:

— Իր նիւթական անկարողութիւնը հաստատող երկու վկաներ չկան... ասկէ պատ լսեցինք, որ Թագուհ հանըմ տուն մը ունի եղեր, ուրկէ ամսական 80 դուրուչ վարձք կ'առնէ:

— Ուրիշներ ալ ըսին, որ բացարձակ սուտ է ասիկա, միջամտեց Մելիտոս Էֆէնտի:

— Մօտէն դիտցող կայ:

— Էյ, հիմա ի՞նչ պիտի ընենք, հարցուց Մարզար Էֆէնտի:

— Մանրակրկիտ քննութիւն մը պիտի կատարենք:

— Բայց այդ պառաւը ծանր հիւանդ է եղեր ու քովը մէկը չունի զինքը խնամելու, հիմակուհիմա յանձնարարականը տանք, թող երթայ, քննութիւնն ալ ետքը կը կատարենք:

— Ինչպէս որ յարմար դատէք:

Այս խօսակցութեան միջոցին ուսուցիչը անչարժ նստած էր իր տեղը եւ մեկնելու դիտաւորութիւն ցոյց չէր տար:

Վաճառականը անհամբեր, դէպի անոր դարձաւ եւ ըսաւ·

— Կարող էք երթալ...

— Դեռ ըսելիքներ ունիմ... մէկ քանի դիտողութիւններ, կմկմաց պարոն Թորգոմ:

— Բայց մենք ձեր դիտողութիւնները լսելու համար ձեզ հոս չկանչեցինք, այլ մեր որոշումը յայտնելու համար, պատասխանեց վաճառականը:

— Իրաւունք ունիմ իմ բողոքս ներկայացնելու...

— Ոչ մեղի...

— Հապա որո՞ւ:

— Թերեւս Ուսում· Խորհուրդին, ըսաւ Մարզար էֆէնտի քմծիծաղով մը, կարծեմ երբ ուսուցիչ մը ինքզինքը անիրաւուած զգայ, անոր դիմումի կ'ընէ:

— Աւիկա արդէն պիտի ընեմ, դոչեց ուսուցիչը:

— Ուրեմն աւելորդ է մեղի այստեղ ժամսփաճառ ընելը:

— Բայց կը պահանջեմ, որ իմ բողոքս արձանագրուի հոս:

— Երկար ըրիր...

— Ձեր անձնական վրէժը լուծելու համար է, որ դիս կը հրաժարեցնէք:

— Որոշումը միաձայնութեամբ տըրուեցաւ Թաղական Խորհուրդի կողմէ, եւ որոշումն ալ անդառնալի է, ուստի պարապ տեղ չունիք մի հատցներ, երթաք բարով:

Այս անգամ պարոն Թորգոմ հասկցաւ թէ իրաւցնէ անօգուտ էր երկար մնալ Խորհրդարանը, մանաւանդ որ Մարզար էֆէնտի կը սկսէր զայրանալ եւ կրնար ծանր բառեր արտասանել, որոնց ինքն ալ պիտի ստիպուէր պատասխանելու, եւ անախորժ միջադէպերու տեղիք տալու:

Ուստի կաս-կարմիր կարած դուրս ելաւ «մնաք բարով» մը մռլտալով քթին տակէն:

Ինչպէս տեսանք՝ այս եղելութիւնը թաղին մէջ հետեւեալ օր ընդհանուր խօսակցութեան նիւթ դարձած էր: Ուսուցիչը ամբողջ օրը անցուցած էր իր բողոքագիրը պատրաստելու, ուղղուած Ուսումնական Խորհուրդին:

Երկուշաբթի «Հանրային կարծիք»ի աղջային լուրերու բաժնին մէջ կը կարդացուէր հետեւեալ յօդուածը Պր· Նշանիկի գրչէն ելած, Մարզար էֆէնտիի թելադրութեամբ:

«Վարչութեան կողմէ նշանակուած Ֆ· թաղի առաջնորդ Թաղական Խորհուրդը չաբաթներէ ի վեր գործի ձեռնարկած է եւ գովելի փութաջանութիւն մը ցոյց կուտայ: Իր ուշադրութիւնը նախ ղարձուցած է վարժարանին անկերպարան վիճակին վրայ եւ հիմնական մաքրագործումի մը ձեռնարկած: Նախկին տեսուչը ճամբու դրուած է իրրեւ անկարող եւ անոր տեղ նշանակուած է համալսարանական մասնագէտ մանկավարժ մը: Խորհուրդը որոշած է թաղին մտաւորական երիտասարդութեան ներկայացուցիչներէն հոգաբարձութիւն մը ընտրել եւ անոր յանձնել վարժարանը, որուն ուսմանց ծրագիրը արմատական փոփոխութիւններ պիտի կրէ եւ պիտի պատչաճեցուի ժամանակիս ոգւոյն և պիտուից: Բնականաբար հարկ պիտի ըլլայ այս առթիւ վարժարանին պիւտճէին վրայ կարեւոր յաւելումներ ընել: Խորհուրդը պիտի աշխատի բացառիկ հասոյթներու աղբիւրներ ստեղծել՝ չծանրաբեռնելու համար թաղային տնտեսիկը: Թաղեցիները ուրախութեամբ կը տեսնեն իրենց նոր Թաղական Խորհուրդին այս եռանդուն գործունէութիւնը, եւ մոռնալով իրենց հին ոխերն ու հակառակութիւնները միասիրտ բոլորուած են անոր չուրջը»:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար·)

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի Օգոստոս 13ին, ինչպէս ամէն տարի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն։ Երեքշաբթի Օգոստոս 15ին հոգեհան-գստեան պատարագ կը մատուցուի Վալանսի ամբակոծման զոհերուն յիշատակին, ժամը առաւօտեան 10ին։

Կը հրաւիրուին բոլորը այդ ամբակոծման 28րդ տարելիցին յիշատակը յարգելու։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Պելֆոնթէյնի օդափոխութեան կայանը իրենց այցելութեան առթիւ հետեւեալ նուէրները ըրած են։—

Ոսկանեան (Մեզոն-Ալֆոր) 500 ֆր., Ոմն (Միլանօ) 500, Տէր եւ Տիկին Պերճ Մալեան 500, Առաքելեան (Ավինեոն) 250, Գնունի (Աթէնք) 600, Տիկին Տը-լաթը 120, Տիկին Աննիկ Պաղըճեան 50, Գայեան (Վիլժիւիֆ) 20 ֆր.։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 14ԷՆ 28

Կազմակերպիչ՝

ՍԵՒԱՆ

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON

Tél. : 60-13-66

Խումբին կ'ընկերանայ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Յետադային՝ մանրամասնութիւնները

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Domaine des Mines de VAGNAS (07) par Vallon Pont d'Arc
(GORGES DE L'ARDECHE)

Հեռաձայն՝ 15-75-35-91-11 *ապա ուզել՝* 17ը վանեաս

Պայմանները.— 14 *օրէն աւելի, օրական* 26 *ֆր., 7 օրէն* 14 *օր՝* 29 *ֆր. 7էն պակաս՝* 32 *ֆր.*

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻ ԿՈՂՄԷ

Արտէշի գեղեցիկ հովիտին մէջ
եկէք ապրիլ հայկական օր մը
Հարիւրաւոր հայ երիտասարդներով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ **ՃՈՒՇ ՍԵՂԱՆ**

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն* :

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով :

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանք :

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու դիչերօթիկ եւ փոքրիկներու կառտըրի վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 *տարեշրջանին համար :*

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան : Հեռաձայն 985-01-79 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

le CLUB des JEUNES de L'UGAB

Organise un voyage d'été

en ARMENIE

du 7 au 25 Août avec une extension en GEORGIE

Vol PARIS - EREVAN direct, séjour en pension complète à l'Hôtel ANI (1ère classe) en plein centre de la ville

Prix tout compris comprenant les excursions en ARMENIE et en GEORGIE 2000 Frs.

Renseignements — U. G. A. B. Club des Jeunes, 11 Square Alboni — Paris (16e)
Tél. : TRO. 03-18

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Ծաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպօնիէռի չքեղ սրահներուն մէջ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են :

Վարժարանը կը գործադրէ Ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը տալով նոյնպէս իր սանուհիներուն հայերէն դասախօսութիւն :

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ամէն օր.

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy

Հեռաձայն 927–01–72

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ – ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղանակին առթիւ «Նուպարեան» մատենադարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Ուրբաթ 1 Սեպտեմբերին :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ :

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	միջեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	միջեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
9
ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI
9 AOUT
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·485

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.485

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԱԽԸՆԹԱՑ ՓՈՐՁԵՐԸ

—0—

(Եգիպտոսի եւ Լիբիոյ միացման ծրագրին առթիւ)

Մէկը միւսէն աւելի կարեւոր երկու դէպքեր վերջին օրերուն քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնն ուղղեցին Մերձաւոր Արեւելքի վրայ :

Բոլորովին անակնկալ էր նախագահ Անուար ալ-Սատաթի որոշումը՝ ռուս զինուորական խորհրդականները տուն ճամբելու մասին :

Այս բացարիկ երեւոյթին յարուցած ծանր տպաւորութիւնը չէր անհետացած՝ երբ նոր անակնկալ մը զարմանքի մատնեց քաղաքագէտները :

Օգոստոս 2ին արաբ երկու նախագահներ՝ ալ-Սատաթ եւ գնդապետ Քատաֆի Պէնկազիի մէջ ստորագրեցին համաձայնագիր մը, որով Եգիպտոսն ու Լիբիան միանալով պիտի կազմեն մէկ Պետութիւն :

Նկատի ունենալով նախապատրաստական աշխատանքներու երկարութիւնն ու դժուարութիւնները, ամբողջական միացումը տեղի պիտի ունենայ ամէնէն ուշը 1973 Սեպտեմբեր 1ին :

Ուրեմն եղածը տեսակ մը խօսքակապ է, կամ նշանաւոր : Պահը տեղի պիտի ունենայ տասներեք ամիսէն :

Արաբական միացեալ ճակատ կազմելու փորձը նոր չէ :

Երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին, երբ արաբական երկիրները հետզհետէ թօթափելով օտար Պետութեանց թեւարկութիւնը՝ անկախութեան տիրացան, 1945 Մարտ 22ին կազմուեցաւ Արաբական Լիկան, նախաձեռնութեամբ Եգիպտոսի եւ կնքահայրութեամբ Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետ Էնթընի Իդընի : Կեդրոնը Գահիրէ :

Հիմնադիր անդամներն էին Եգիպտոս, Սաուտի Արաբիա, Յորդանան, Լիբանան, Սուրիա եւ Եմէն : Լիբիա 1953ին, Մարոք եւ Թունուզ 1958ին, Ալժերիա՝ անկախութենէն վերջ, Իրաք եւ Սուտան եւս մաս կազմեցին Արաբական Լիկային, որ կը նկատուէր նախաքայլ մը՝ դէպի կազմութիւնը Համարաբական Միացեալ Մեծ Համադաշնակցութեան մը :

Լիկան պատնէշի վրայ է միշտ եւ պարբերաբար ժողովներ կը գումարէ՝ համաբարական հարցերով զբաղելու համար : Սակայն իր գործունէութիւնը ծրագիրներ մշակելէ եւ բանաձեւեր քուէարկելէ անդին չէ անցած ցարդ :

Եգիպտոսի նախագահ Ապտէլ Կամալ Նասըր օգտուելով արաբական աշխարհի մէջ իր վայելած հեղինակութենէն, անձամբ ծրագրեց կազմել Համարաբական Մեծ Դաշնակցութիւն մը, պարսից ծոցէն մինչեւ Ատլանտեան, իր մականին տակ :

Յիսունական թուականներուն համայնաբարական քարոզչութիւնը սկսած էր վտանգաւոր հետեւանքներ ունենալ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ : Մասնաւորապէս մահմետիզ դարձած էր Սուրիոյ կացութիւնը :

Շիւքրիւ Քուաթլի, Սուրիոյ Հանրապետութեան նախագահը, երկընտրանքի առջեւ կը գտնուէր : Կա՛մ խորհրդային վարչաձեւ պիտի ընդունէր, կա՛մ՝ պիտի միանար Եգիպտոսի հետ :

Նախընտրեց երկրորդ լուծումը, չարաց վոքրագոյնը : 1958 Փետրուար 1ին Եգիպտոս եւ Սուրիա կազմեցին «Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը» : Ըստ համաձայնագրի, երկու երկիրները պիտի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՐԵԺՆԵԻ ԿԸ ԳՐԷ ՍԱՏԱԹԻ

—0—

Գահիրէի Ալ-Ահրամը արձագանգ կը հանդիսանայ կարեւոր նամակի մը զոր Բրեժնեւ ղրկած է նախագահ Սատաթի, Օգոստոս մէկին : Նամակին բովանդակութիւնը թէեւ չէ պարզուած բայց յայտնի է որ կը վերաբերի երկու երկիրներու միջեւ վերջերս ծագած տարաձայնութեանց : Գահիրէ չուզեր մեծ աղմուկ հանել այս նամակին առթիւ եւ կը գոհանայ ըսելով թէ պիտի «քննուի» : Կարեւոր է սակայն նկատել որ խորհրդային ղեկավարի մը առաջին նամակն է եղիպտոսի այն օրէն ի վեր երբ Սատաթ դուրս նետեց խորհրդային խորհրդատուները ու փորձագէտները եւ հրապարակաւ արտայայտեց իր դիրքորոշումը Մոսկուայի հանդէպ :

Նոյն ատեն նախագահ Պոդգորնի Մրիմ իջեցնել կուտար այն օդանաւը որ Մոսկուայէն Գահիրէ կը տանէր եգիպտական խորհրդարանական պատուիրակութիւն մը, որ Խորհ. Միութիւն կ'այցելէր, որպէսզի խորհրդակցի Խորհրդարանի բանբերին հետ : Այս առթիւ Պոդգորնի ըսած էր պատուիրակութեան պետին՝ Հաֆէզ Պատավիի, որ «Սիոնական եւ աշխարհակալ» չրջանակներն են որ կը ջանան թշնամացնել Ռուսերն ու Եգիպտացիները :

Ամէն պարագայի մէջ, չատ հաւանական չի նկատուիր, Գահիրէի լատաեղեակ չրջանակներուն մէջ, որ Բրեժնեւի նամակը բան մը փոխէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Չիլիի մէջ կացութիւնը բաւական ծանր է եւ վախ կայ նաեւ որ բոլորովին խըզուին Ալլէնտէի կառավարութեան յարաբերութիւնները ծայրայեղ-ձախին հետ : Ոստիկանութեան տնօրէնն ու փոխ-տնօրէնը պաշտօնանկ եղած են իրրեւ հետեւանք Սանթիակօ պատահած միջադէպի մը ուր մէկ հոգի մեռած էր եւ 11 հոգի ալ վիրաւորուած :

ՄԱՐՕ տեսակցութիւն մը տուած է Նիւ Եորֆ Թայմզի ուր կ'ըսէ, ի մէջ այլոց, թէ ոը կօլ ուզած էր պարտուիլ 1969ի հանրաքուէով, «ապերախտութիւնը վնասած էր» կը չեշտէ Մալրօ : Ժանըէնէ կը հերքէ Մշակոյթի նախկին նախարարին այս յայտարարութիւնը :

Ջեհնական մամուլը փորձելով արդարացնել Փրակայի դատավարութիւնները կը զրէ թէ դատապարտեալները չատ «ապերախտ» դտնուած են, որովհետեւ կըրնային 1969ին իսկ դատուիլ : Նովա Սվոպոտա (Մորավիոյ համայնավար օրգան) կը զրէ նաեւ թէ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը դոհ է որ «միջազգային օգնութիւնը ճիշդ ատենին հասաւ 1968ին» :

ԵՐԵՒԱՆ – ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Օգոստոս երկուբէն ի վեր սկսած է բանիլ հեռատիպի նոր գիծ մը Երեւան–Փարիզ Մոսկուայի ճամբով : Արդէն բանի մը տարի է նման գիծ մը հաստատուած էր Պէյրութի հետ եւ վերջերս ալ հաստատուեցաւ Միացեալ Նահանգներու եւ Փարիզի հետ : Այս խնդրի առընչութեամբ Ամերիկա ապա Փարիզ այցելեց ԱՐՄԷՆ–ՊՐԷՍի նախագահը՝ Պ. Խաչիկեան, գործնական կարգադրութեանց համար :

Ուրեմն այսուհետեւ կարելի պիտի ըլլայ աւելի արագ կերպով ստանալ Հայաստանի լուրերը, որոնց արձագանգ հանդիսացած է «Յառաջ» միշտ օրը օրին, տարիներէ ի վեր :

Ստորեւ նոյնութեամբ կուտանք Երեւանի հեռատիպի առաջին հեռագիրներէն մէկը, պահելով նաեւ «մայրենի» լեզուն, որ կը վերաբերի այս գիծի հաստատման : Դիտել կուտանք սակայն ԱՐՄԷՆՊՐԷՍի թէ մամուլի գործակալութիւն մը պարտի լուրեր տալ, առարկայօրէն, եւ առաջին օրէն իսկ չձեռնարկել բարոզչական կողմնակալ աշխատանքի մը ի նպաստ « իր Բանբերին » որ, ի դէպ, գործի գլուխ ալ չէ Օգոստոսին այսինքն, այնպիսի ատեն մը երբ միայն «Յառաջ»ն է որ «արձակուրդի չերթար» եւ ի վիճակի է ֆրանսահայ գաղութը տեղեակ պահելու Հայաստանի անցուդարձին :—

ՖՐԱՆՍԻԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ՓԱՐԻԶ, 3 ՕԳՈՍՏՈՍ (ՏԱՍՍ–ԱՐՄԷՆՊՐԷՍ)·— *Երէկ բացուեց Երեւան–Մոսկուա – Փարիզ հեռատիպային կապի գիծը : Այսուհետեւ Փարիզի հայկական թերթերը կը ստանան Հայկական ՍՍՀ Ինֆորմացիոն գործակալութեան՝ Արմէնպրէսի հաղորդումները հայերէն լեզուով :*

Ֆրանսիան երրորդ երկիրն է (Լիբանանէ եւ ԱՄՆ–էն յետոյ), որտեղ լոյս տեսնող հայկական թերթերը հնարաւորութիւն ունեն մայրենի լեզուով օպերատիւ ինֆորմացիա ստանալու Սովետական Հայաստանի կեանքի մասին :

Գծի բացման կապակցութեամբ Փարիզի «Ազատ» հայկական թերթը դե – տեղել է խմբագրական յօդուած, որով Սովետական Հայաստանի կառավարութեանն ու Տասսին չնորհակալութիւն է յայտնել Սփիւռքահայերի նկատմամբ ցուցաբերուող ուշադրութեան նոր դրսեւորման համար :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԻԲՐԵԻ ԱԶԳ. ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆ

Այս խորագրով, Ալէն Ժաքոպ յօդուած մը հրատարակած է Մոնտի մէջ (Օգոստոս 6–7), որու կ'անդրադառնանք յաջորդով :

ԸՆԿ. ԼԵՒՈՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Խոր ցաւով կ'իմանանք թէ Գահիրէի մէջ մեռած է ընկ. Լեւոն Յովհաննէսեան : Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Օգոստոս մէկին :

Մեր ողբացեալ ընկերը տիրական դէմքերէն էր Գահիրէի հայ գաղութին, ուր երկար տարիներ անոսկարկ ծառայած է իր ժողովուրդին եւ Հ. Ց. Դաշնակցութեան, որու անձնուէր անդամն էր : Բազմիցս եղած է կեդր. կոմիտէի անդամ եւ մասնակցած Հ. Ց. Դ. ընդհ. ժողովներու :

Մեր ողբացեալ բարեկամը ծնած էր Իզմիր 1904ին, ընկ. Խօհէմիչցի ծնողքէ : Դժբախտութիւնը կ'ունենար կանուխէն կորսնցնելու իր հայրը, որ պիտի մեռնէր բանտը, զոհ չարչարանքներու, ու նաեւ իր մեծ եղբայրը՝ Յակոբ Յովհաննէսեան, որ անդամ էր Իզմիրի կոմիտէին եւ կը մեռնէր աքսորի մէջ :

Տասը տարեկանին, Լեւոն իր մօրը հետ կ'աքսորուէր Գոնիա եւ հոն կը մնար մինչեւ Զինադադար : Ապա կը վերադառնար Իզմիր, ու ազէտէն եառ կ'անցնէր նախ Յունաստան, ապա Գահիրէ ուր կը հաստատուէր վերջնապէս :

Լեւոն Յովհաննէսեան տարիներու ընթացքին, միայն ինքնաչխատութեամբ, կը յաջողէր փայլուն դիրք մը շինել Գահիրէի մէջ, միշտ մնալով սակայն անձնուէր այն Հայը, որ միշտ ներկայ էր, ուր որ պէտք էր :

Հիմնադիր անդամներէն էր «Յուսաբեր» մշակութային ընկերութեան եւ ջանք չէ խնայած «Յուսաբեր» չէնքի կառուցման համար :

Իր մահով քիչ մը աւելի ամայի կը դառնայ եղիպտահայ երբեմնի չէն գաղութը մինչ հայ ժողովուրդը կը կորսնցնէ իր մէկ նուիրեալ զաւակը, որ անձնուիրութեան ու զոհաղութեան ոգիի մարմնացում էր :

Մեր ցաւակցութիւնները իր զաւակներուն՝ Գահիրէ եւ Պէյրութ, ինչպէս նաեւ Յովհաննէսեան ընտանիքներուն (Փարիզ) :

պահէին իրենց ներքին ինքնավարութիւնը, հաւասար իրաւունքներով :

Փորձը ցոյց տուաւ սակայն, որ Եգիպտացիք կ'ուզէին միանկնին տէր եւ տիրական դառնալ Սուրիոյ մէջ, առ ոչինչ դրելով տեղական իշխանութիւնները :

1961ին նախ Համայնավար կուսակցութիւնը, յետոյ Պասը սկսան դժգոհիլ : Հուսկ ուրեմն սուրիացի սպաներ ըմբոստանալով 28 Սեպտեմբեր 1961ին Սուրիան վերջնապէս բաժնեցին Եգիպտոսէն եւ վերականգնեցին երկրի անկախութիւնը :

Սուրիոյ բախտին չարժանանալու համար, Հաշէմի երկու զարմիկներ՝ Իրաքի Ֆեյսալ Բ. և Յորդանանի Հիւսէյն Թագաւորները 1958 Փետր.ին կազմեցին Իրաք–Լիւրդանանեան Դաշնակցութիւնը, որ վերջ դասաւ նոյն տարուան Յուլիս 14ին, երբ Պաղտատի մէջ խումբ մը զինուորականներ սպաննելով երիտասարդ Թագաւորը՝ Հանրապետութիւն հռչակեցին :

Անյաջող փորձեր կատարուեցան նաեւ կազմելու Ա) Արաբական Միացեալ Պետութենից Համադաշնակցութիւն մը՝ Եգիպտոսի, Սուրիոյ եւ Եմէնի միացումով (1958–1961) : Բ) Դաշնակցութիւն Եգիպտոսի, Սուրիոյ եւ Իրաքի միջեւ (17 Ապրիլ 1963) : Գ) Նախագահական Խորհուրդ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան եւ Իրաքի միջեւ (1964 Յուլիսէն 1968) :

1971ի Յուլիսին Եգիպտոս, Լիբիա եւ Սուրիա համաձայնագիրը կնքեցին երեք Պետութիւնները միացնելու համար : Սեպտեմբեր 1ին համաձայնագիրը ժողովրդական հանրաքուէի ենթարկուելով վաւերացուեցաւ երեք երկիրներուն մէջ ալ : Սակայն այդ թուականէն ասդին ո՛չ մէկ գործնական քայլ առնուեցաւ՝ իրագործելու համար միացումը :

Ու հիմա տեղի կ'ունենայ վերջին փորձը, Եգիպտոսի եւ սահմանակից Լիբիոյ միացումը :

Ալ–Սատաթ եւ Քատաֆի պիտի յաջողի՞ն հոն, ուր քանիցս ձախողեցաւ Նասըր :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Ա՛ՅՍ ՕԳՒՈՎ ԳՈՐԾԵՑ ՄԻՇՏ

Մեր բոլոր կազմակերպութիւններուն համար ալ դոյութեան իրաւունք ստացած է հետեւեալ մտահղութիւնը.

— Ի՞նչ եւ ի՛նչպէս ընենք, որ սերունդներու յաջորդականութեան մէջ որեւէ գուեստումի չենք արկուիլ համազգային, միութենական, բարոյական ու ընկերային հիմնական այն սկզբունքները, որոնց վրայ իրենց հիմերը հաստատած են անոնք:

Այս հարցումը հրամայական կարեւորութիւն ստացած է մեր թուականներուն, մանաւորաբար Եւրոպայի ու Միացեալ Նահանգներու մէջ, ուր հին եւ միջին սերունդէն նոր եւ նորագոյն սերունդներուն կը փոխանցուին վարչական պատասխանատուութիւնները ու ղեկավարման դիրքեր:

Քանի որ կը խօսինք Հայ Օգնութեան Միութեան մասին, կ'ուզենք սահմանափակուիլ առաւելապէս կիներէ բաղկացած այս կազմակերպութեան թելադրած մտահղութիւններուն մէջ, եւ միանալ իրենց՝ ճշդելու համար ամէն բանէ առաջ, որ Միութիւնը աւելի քան վաթսուն տարիներու անցեալէ մը ապագային փոխանցելու իրենց պարտականութեան համբուն վրայ անոնք ամբողջական վստահութիւն ունին հանդէպ նոր ու նորագոյն սերունդներու մտաւոր պատրաստութեան, վարչական կարողութիւններուն եւ գործելու արժանութեան:

Պէտք է հաստատել, արդարեւ, որ պատասխանատու դիրքերու վրայ են արդէն երիտասարդները. անո՛նք, որ իրենց մայրերուն գծով եկած ու հոգեին կապուած են հանրային հաւաքականութեան, օգնութեան գործը աւելականացնելու եւ աղակցելու համար մեր օրերու կրթական եւ մշակութային կեանքի զարգացման:

Բարեբնեան երեւոյթը այն է, որ երէց սերունդը «յողնութենէ թեթեւնալու» փոյթէն չէ խթանուած՝ երբ նորեր ու նորագոյններ կ'որոնէ յառաջապահ ու պատասխանատու դիրքերու համար: Փաստը այն՝ որ ղեկավարական գործը երիտասարդութեան յանձնելէ եառ, անոնք, տարեցները, չատ աւելի «սեւ» ու սրամաչուք աշխատանքներու կը լծուին Միութեան չարքերուն մէջ, երջանկու – թե՛մբ դիտելով նորերու լուրջ ու դի – տակից գործունէութիւնը վարչական ա – թոռներու վրայ:

Ամերկեան կեանքի մէջ պատրաստուած ու տեղական պայմաններու խորագիտակ՝ նոր սերունդը հաստատած է միչա, թէ միութենական կեանքի բազմաճիւղ գործունէութեան մարզերուն մէջ յաճախ չատ աւելի արդիւնք կուտան իր ճիգերն ու նախաձեռնութիւնները, եւ թէ «միջա – վայրին ու ժամանակին պատշաճելու» հարկին մէջ չատ աւելի ճկուն է ինք:

Հարցը այն է սակայն, որ համահայկական կոչումով եւ ընդհանրական ծառայութեան ուխտով գործի լծուած որեւէ կազմակերպութիւն՝ յաճախ կը զբաղուի հարկին տակ սկզբունքներն ու ազգային – բարոյական իմացումները զերծ համարելու գործնականութենէ եւ առարկայական դատումներէ:

Գործնապաշտութիւնը եւ առարկայական դատումը կը պահանջէր, որ Հայ Օգնութեան Միութիւնը, իր կազմակերպական կեդրոնավայրին՝ Պոսթընի կամ ամերիկեան որեւէ քաղաքի մէջ ցարդ կառուցած ըլլար սեփական շէնք մը:

Անկասկած, նիւթական միջոցները չէին պակսեր համամիութենական այդ պա – հանջը իրագործելու համար: Ոչ ոք մեզադրելի կ'ըլլային եկող ու գացող կեդրոնավարչութիւնները, եթէ միութեան ընդհ. պատգամաւորական ժողովին ալ համաձայնութիւնը ստանալէ եառ վայել կեդրոն մը հաստատած ըլլային Միացեալ Նահանգներու մէջ:

Փաստն այն է սակայն, որ այդ ներկայանալի չէնքը չունի այսօր Հայ Օգնութեան Միութիւնը:

Ինչ չէ թիւը հին թէ նոր Հ.Օ.Մական – ներու, ինչպէս նաեւ ապագայիններու, որոնք այս իրողութեան մէջ ոչ միայն համակարծիք չեն ցոյց տրուած ինքնուրացութեան, այլեւ մեզադրանք ունին անցեալի ժողովներուն ու մարմիններուն հասցէին:

Կազմակերպական մտահղութեանց թէ գործնապաշտ մտածողութեան թելադրանքն ալ այն է, արդարեւ, որ այդ շէնքը կառուցուած պէտք է ըլլար ցարդ:

Մեզադրողները տրամաբանական հիմք ունին: Դատումի, հեռատեսութեան թէ ծրագրումի բծախնդրութեան տեսանկիւնէն՝ թերացում մըն է եղածը:

Սակայն այն սերունդները, որոնք եկան ու անցան, ինչպէս բոլոր անոնք՝ որոնք կը չարունակեն մտածման եւ գործունէութեան իրենց հորիզոնին վրայ պահել համայնապատկերը տարասփիւռ Հայութեան — դպրաշխարհէն մինչեւ հայրենիք, — ազգային եւ բարոյական իրենց իմացումներուն, դիմութեան եւ օգնութեան կոչումի սկզբունքներուն հետ միչտ ալ հաչտ չգտան առարկայական ու գործնապաշտ ըլլալու պահանջը:

Անխո՛ղ էին. կարճատե՛ս էին. նուա՛զ հոգածու էին Միութեան սեփական կարիքներուն:

Վճռաբար եւ բացարձակօրէն՝ ո՛չ:

Զիրենք ինքնուրացութեան մղող ազդակը հայաճանաչումի փաստն էր: Նուիրումի հայկական ըմբռնումն էր: Հայ մօր միայն յատուկ անձնազոհութեան բնազդն էր:

Լա՞ւ ըրին թէ պէտ: Ճի՞շդ չարժեցան թէ սխալ: — Այս պարագային նշանակութիւն չունի տրամաբանութեան վճիռը: Հ.Օ.Մը սրտի հոգիի, ազգային նուիրումի կազմակերպութիւն մըն էր իր ծնունդով իսկ. զաւակն էր Հայ Վչտին: Ու տարբեր ճամբով չէին կրնար ընթանալ մեր մայրերն ու քոյրերը, երբ օգնութեան կոչերը կ'ողողէին իր համեստ դրասենեակը:

Զոհողութեան ի՛նչ դասեր ունի Հ.Օ.Մի Ամերիկայի կեդրոնին ու մասնաճիւղերուն պատմութիւնը: Ի՛նչ դասեր ունի այսօ՛ր ալ:

Սակայն, կը կարծենք թէ հասած է ժամանակը՝ որոշ ստիպողութիւններ նկատի առնելու լրջօրէն, առանց համապղային մտահղութեանց ճամբէն հիմնական չեղում կատարելու:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԼՈՑՍԻ ԱՍՊԵՏՆԵՐ

ՀԱՆՐԻ ՏԻՒՆԱՆ

(1828–1910)

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՀԻՄՆԱԴԻՐԸ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս պայմաններու տակ, ճերմակ մարդը չի կրնար կարմիր Խաչի ընդհանուր քարտուղար մնալ: Կը հրաժարի ու կը մեկնի Փարիզ, ուր կը վարձէ սպասուհիի խցիկ մը, փասիի արուարձանին մէջ: Պարտքերու մէջ խեղդուած է: Երբ չի կրնար վճարել տան վարձքը, սարսափելով տանտիրուհիին տեսքէն, կ'երթայ բանջարեղէնի չուկան եւ կը պառկի դատարկապորտներուն հետ:

Եւ վրայ կը հասնի 1870ի պատերազմը: Տիւնան կը մոռնայ իր հոգերը: Հիմա կրկին պիտի կարենայ ծառայել իր սիրելի կարմիր Խաչին: Կը վազէ աղ ու ձախ, հոն ուր կրնայ օգտակար ըլլալ:

Սեպտեմբերին պողոտային վրայ, հիւանդապահներ, որոնք կը պատրաստուին ճակատ մեկնիլ, կը ճանչնան զինք.

— Պր. Տիւնան, խօսեցէք մեզի, խրատեցէք մեզ:

— Պատերազմները աւելութեան քուրաներ են. դուք եղէք մարդասէր: Ձեզի համար թշնամի գոյութիւն պէտք չէ ունենայ: Ցիշեցէք Բարի Սամարացին... Ձեր դրօշակը ոչ մէկ ազգի դրօշակն է. ան մարդկութեան դրօշակն է:

Տիւնան կը վազէ կառքէ կառք, կը խօսի, կը հրահրէ: Կառքերէն մէկուն մէջ, կը նշմարէ հիւանդապահ մը, որ առաքինական մը անցուցած է գօտիին.

— Ինչո՞ւ արձանակ կը կրէք: Ասիկա ժրնեւի համաձայնութեան հակառակ արարք մըն է:

Հիւանդապահը ուսերը կը թօթվէ:

— Եթէ փրուսիացի մը վրաս յարձակի, զոնէ առիթը կ'ունենամ պաչտպանուելու...

Տիւնան զարմանքէն կը դեղնի:

— Ա՛հ՛զ ազայ, քու պաչտօնիդ վհատեցնէն բան մը չես հասկցած: Շուտ ինծի յանձնէ արձանակը:

Կառքը ճամբայ կ'ելլէ: Տիւնան, որ երկու օրէ ի վեր անօթի էր, կը վազէ կառքին եառէն պռոատով, թղաթակելով.

— Նեառէ՛, վար նեառէ՛ արձանակը: Մինչեւ որ հիւանդապահը համոզուած այդ մարդուն ազաչանքներէն, մայթին վրայ կը նետէ զէնքը:

Փարիզի Կոմունայի եղերապատում կռիւներու ընթացքին, Տիւնան ամէն տեղ է, թշուառի մը օգնելու համար, խակ ինք՝ օրերով անքուն ու անօթի է:

Երբ Փարիզը կը խաղաղի, Տիւնան կ'անցնի Լոնտոն ու կ'ապրի միչտ նոյն թշուառութեան մէջ: Աչքերը փոսի մէջ ինկած, նիհար, ան կը թափառի փողոցներու մէջ: Ինչքին հաւասարակշռութիւնը խախտած է: Կը տառապի հալածախտէ: Զուզեր վերադառնալ Ժընեւ, ուր ընտանիքը պատրաստ է զինք խնամելու: Տիւնան այնքան հպարտ է, որ իր վիճակի մասին բան մը չի գրեր իրենցներուն: Բայց անոնք կ'իմանան իրողութիւնը անուղղակիօրէն եւ անմիջական ամսական մը կը կապեն, որպէսզի կարենայ պատչաճ կեանք մը վարել: Տիւնան կը հաստատուի Քոնսթանս լիճի ափին գտնուղ գիւղի մը մէջ եւ կը բնակի ափկին Սթահելիի պանդոկին մէջ, որ Դրախտ կը կոչուի:

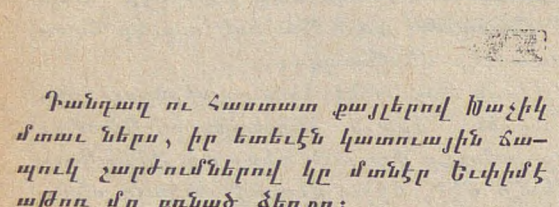
Տիկին Սթահելի բարի հրեչտակը եղաւ այս անճնուրացին: Անոր տուաւ լաւագոյն սենեակը ու պատրաստեց մանուագ ճաչեր, մոռնալով պահանջել հաչիւը, եւ յաճախ հարիւր Ֆրանքնոց մը սահեցնելով մատղաչ յաճախորդին գրպանէն ներս: Ամբողջ գիւղը կը յարգէ նչանաւոր հիւրը, բայց աչխարհ մոռցած է Կարմիր Խաչի հիմնադիրին անունը եւ գոյութիւնը:

1896ին, աննչան թերթի մը թղթակիցը, որ կապդուրելու եկած էր Հայտին գիւղը, կը տարածէ Հանրի Տիւնանի գոյութեան լուրը:

Զուիցերիոյ բոլոր թերթերը կ'արձագանգեն այդ լուրին: Հաղարաւոր նամակներ կ'ողողեն Հայտէնի համեստ նամակատունը. դրամական նուէրներ կը դրկուին ամէն կողմէ: Ինչ զարմանք, Տիւնան դեռ չէ մեռած, Տիւնան առասպելական էակ մը չէր, այլ միսէ ոսկորէ մարդ մը: Հոլանտայի Վիլհելմին թագուհին եւ Ռուսիոյ ցարուհին թոչակ կը կապեն իրեն:

1901ին, Սթոքհոլմի կաճառը, իր խաղաղութեան առաջին մրցանակը կը պարգեւէ զուիցերացի Հանրի Տիւնանի եւ Ֆրանսացի Ֆրեեերիք Փասիի: Երբ կը հասնի հարիւր հազար զուիցերական ֆրանքնոց չէքը, Տիւնան կը մերժէ գանձել զայն:

ԵՐԲ ԱՅԼԵԽՅ ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

Դանդաղ ու հաստատ քայլերով Խաչիկ մտաւ ներս, իր եռեւէն կատուային ճարպուկ չարժումներով կը մտնէր Եւփիմէ աթոռ մը բռնած ձեռքը:

Առանց բառ մը ըսելու Խաչիկ առաւ աթոռը ու պատին առաջքը նստեցաւ. նոյնպէս ուռնամաններուը հաներ էր ու թաց գուլպաներով ոտքերը մէկզմէկու կը չփէր տաքցնելու համար. յուրաչն եւ բուքէն դէմքը կապտագոյն էր եւ չրթնեբը ժժգունած էին, յամր չարժումներով քակեց փէչին վրայի եապմանը, փէչը հանեց, թաչկինակովը հոծ եւ սեւ մազերը չորցուց եւ այն ատեն միայն աչքերը դարձնելով Երանիկ հանըմին, ըսաւ քաղցր ձայնով մը.

— Ի՞նչպէս ես, մարի՛կ...

Շատ լաւ գիտէր որ Երանիկ հանըմ դէմ էր իրեն, բայց զգուչանալով հանդերձ որեւէ կերպով քծնելէ, ինչ ընելը չէր գիտեր անոր սիրտն ալ չահելու համար. մէկ յարկի տակ պիտի ապրէին, մէկ ամանէ պիտի ուտէին, ինչո՞ւ պաղութիւն մնար մէջերնին:

Երանիկ հանըմ առանց իր դժկամակութիւնը ծածկելու, կը ճղնէր իր տանտիկնոջ պարտականութիւնը լաւ կատարել: Եւփիմէ, կարծես չգթացած՝ գայեր անխոսուկ նստեր էր բազմոցին անկիւնը, թեւերը ծալած՝ ցուրտը չզգալու համար եւ մեքենաբար կը նայէր պատուհանէն դուրս:

Զիւնը անընդհատ կը տեղար հեռաւոր նոճիներն անգամ ճերմակեր ու անչարժացեր էին, ու կարծես կը միխրճուէին կապարագոյն երկինքին մէջ որ հետզհետէ կը ցածնար: Չակառակ կէս օրի մօտ ըլլալուն, մթնոլորտը չէր պայծառանար եւ մռայլ յուսահատութիւն մը կը տիրէր ամենուրեք: Բայց իր հոգիին խորը յոյսի ճառագայթ մը ինկեր էր. վաղը պիտի բանէին. իրեն համար, վստահ էր, Խաչիկ աս ձիւնին, ցուրտին, ծուլ գայեր էր. իրեն համար, ի՞նչ տարակոյս, խօսեր էր վարպետին հետ, եւ հիմա թերեւս կարելի ըլլար յուսացած պտիկ փոխառութիւնը ընել: Խանդագատանքի տաք հոսանք մը անցաւ հոգիին մէջէն, իր սիրոով ու դորովանքով խոնաւ աչքերը դարձուց Խաչիկին, խորհեցաւ ապագային վրայ, ինչեր պիտի ընէր մոռցնել տալու համար էրկանը տաժանելի աչխատանքը. տունը միչտ տաքուկ, մաքուր ու հաճելի պիտի դառնար անիկա երբ ծուլէն դար թրջած ու պարտասած:

— Եազմաճի է եղեր. ի՞նչ կ'ըլլայ, մտածեց, աչքերը պղտորած երազանքով, արհեստին դէմը կ'ըլլա՞յ, մարդս մարդ ըլլալու է, մենք ալ ո՞վ ենք, որի՞ պաւակ եմ, մարս ու տայիս մէջտեղն են...

Խորհեցաւ թէ ինքն ալ պիտի աչխատէր ուժ ու օգնական պիտի ըլլար էրկանը, անիկա տունը տեղը կը նայէր, ինքն ալ վրայ ղլուխ կը չինէր, տղոցը պակասները կը հոգար, մարդուս սիրտը հանդիստ ըլլար, սիրտին սիրածովը ապրէր, մնացածը ի՞նչ կարեւորութիւն ունէր:

Բոլորանուէր ղազում մը ներքնապէս զինքը Խաչիկին կը կապէր. վստահ էր թէ պիտի յաղթանակէր ամէն արգելքի եւ երջանիկ կը ղար ինքզինքը, իր դորովագին նայուածքը հանդիսեցուցած էր Խաչիկին հսկայ հասակին վրայ, սպասելով որ անոր նայուածքը պատասխանէր իրենին: Բայց Խաչիկ կարծես քէնով ըլլար, յօնքերը պռտած՝ աչքերը հակած յամրօրէն, իր ցուրտէն կարմրած ու ուռած մատներով սիկառէթ մը կ'ոլորէր: Սենեակին տաքութենէն իր վրայի թաց հագուստները բարակ գոլորչի մը կ'արտաչնչէին որ բօդասի, ֆըմըզի տարտամ հոտ մը ունէր իր մէջ. հետզհետէ իրենց չնչառութեանը հետ օդի տարտամ հոտ մըն ալ կը ծածանէր սենեակին մէջ:

— Նայէ՛, Երանի՛կ, Խաչիկը խօսելէ վարպետին հետ, ըսաւ վերջապէս Մարտիկ տային, տեւող լռութիւնը խզելու անհամբեր:

Երանիկ հանըմ նստած տեղէն գլուխը եռեւ դարձուց եւ հարցական ձեւով մը նայեցաւ Խաչիկին: Քանի չարաթ է որ երկու ոսկի կ'ուզէին, փոխ առնել վաշխառուէ մը, բայց այս վերջինը պնդեր էր որ վարպետին երաչխաւոր ըլլայ ու բանածներնուն մէջէն ինքն անձամբ վճարէ իրեն մաս առ մաս, տոկոսին հետ, բայց ահա վարպետը, առարկելով թէ դործ չկայ, այս օդերուն չի կրնար դործ պատրաստել, մերժեր էր երաչխաւոր ըլլալ:

Խաչիկ վերջապէս բարձրացնելով իր աչքերը Երանիկ հանըմին վրայ, ըսաւ առանց ուղղակի պատասխանելու.

— Աչխարհ առենուան բանուոր էք, ինքը տայ նէ ի՞նչ կ'ըլլայ, պարապ տեղը այնչափ տոկոս ալ չէք տար:

ՉԱՊԵԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(3 Շար.)

— Այդ դումարը բաժնեցէք պարտա – տէրերուս :

Միշա Ճամիլեայի ձախորդ ջաղացքնե– րը են որ կապարէ չղթաներու պէս կ'ան– դամալուծեն այս խեղճ մարդուն թռիչքները :

1910 Օգոստ· 30ի առաւօտուն սկսաւ Հանրի Տիւնանի հոգեւարքը : Սենեակի պատուհանին կախուած էր ճերմակ լաթի վրայ կարմիր Խաչը :

Իրիկունը դրօշակին ծայրը կապուած էր սեւ ժապաւէն մը ...

Հանրի Տիւնան մեր ժամանակներու ան– վեհեր ասպետը, աչքերը փակած էր աչ– խարհի լոյսին, զանոնք բանալու համար ուրիշ լոյսի մը, ինչպէս պիտի ըսէր իր ժամանակակից եւ Նոպէլեան մրցանա – կաւոր առաջին բանաստեղծը՝ Սիւլլի Փրիւտոմ :

Աչխարհը պիտի փրկուի քանի մը հո– գիներու կողմէ, ըսած է հռչակաւոր դրա– դէտ Անարէ Ժիւս : Մենք անոնց տուինք Լոյսի Ասպետ անունը, որովհետեւ անոնք արհամարհելով նիւթը, կը հետապնդեն այնպիսի նպատակներ, որոնցմէ կ'օգտուի համայն մարդկութիւնը : Եթէ հարուստ են, կը անանկանան ու կը մնան թշուառ, եթէ աղքատ են, իրենց ունեցած քիչին բաժին կը հանեն իրենց դժբախտներուն, եւ եթէ այն քիչն ալ չունին, իրենց կեան– քը կը զոհեն իրենց դժբախտ եղբայրնե– րուն փրկութեան համար :

Անոնց իւրաքանչիւրին անունը պատիւ կը բերէ ոչ միայն իրենց ազգին այլ եւ ամբողջ մարդկութեան : Անոնք մեզի մոռ– ցնել կուտան այն վատութիւնները, խա– բէութիւնները, սադրանքները, որ ամէն– օրեայ զինքերը կը կազմեն հասարակ մարդուն կեանքի պայքարին մէջ, զէն – քի՝ զոր կը գործածեն անխնայ հաս – նելու համար իրենց դժուռ նպատակնե – րուն :

Մարդիկ, որ յուսահատած են մարդ – կութեան ճակատագրէն՝ կը վերագտնեն իրենց վստահութիւնը, երբ իրենց կը խո– սին լոյսի ասպետներ :

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ՓԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

—o—

Մէկը հինգ միւսը վեց տարու երկու անառակ մանչուկներ զիրկընդխառն կը դղրտային ճամբուն մէջտեղը : Հոնկէ անցնող պառաւ կին մը մտաւ անոնց մի– ջեւ ու դժուարութեամբ զանոնք բաժնեց իրարմէ : Յետոյ, դառնալով տղոցմէ ա– ւելի մեծ եւ աւելի ուժեղին, յանդիմանեց զայն, ըսելով·

— Զէ՞ս ամչնար, եթէ թշնամիդ իսկ ըլլայ, պէտք չէ որ այդպէս ծեծես ու չարչարես քեզմէ փոքրը :

Տղեկը, քիթը քաչելով, եւ հանդիսա– ւոր չեշտով մը պատասխանեց·

— Ան իմ թշնամիս չէ, եղբայրս է ...

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐԷՆ

ԼԱԻԱԳՈՅՆՍ ՕԳՏՈՒԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

—o—

Արձակուրդէն առաջ մաքրեցէք ձեր օրկանիզմը :

Արձակուրդի միջոցին մի՛ յափրանաք, այսինքն չափէն աւելի մի՛ ուտէք :

Արձակուրդէն եաք մոռցո՛ք ձեր դէշ սովորութիւնները :

— Ինչո՞ւ արձակուրդի կը մեկնիք :

Այս հարցումը եթէ հարիւր հոգիի ուղ– ղէք, անոնց 95էն աւելին պիտի պատաս– խանէ՝

— Հանգստանալու համար :

Արդարեւ՝ արձակուրդները էական նը– պատակ մը ունին, — օրկանիզմը կենսա– տուրելու հնարաւորութիւն ստեղծել : Գիւ– ղերու մաքուր օդը, մանիշով հարուստ ծովային օդը այդ նպատակին համար յարգելի դեր մը կը խաղան :

Ձեր ձգանգի (տեֆտեֆ) չարաթներէն մեծագոյն օգուտ մը կրնաք քաղել, եթէ տաք եղանակի եւ բացօթեայ կեանքի պա– հանջներուն յարմար անուշադ մը ստանաք :

Արձակուրդի մեկնելէ քանի մը չարաթ առաջ, դուք ձեզի պարտադրեցէք ռեժիմ մը, որ ձեր օրկանիզմը պիտի մաքրէ· ասոր համար քիչ միս կերէք· ո՛չ խաղե– նիք, ո՛չ ալ ընդեղէններ՝ զորս ձմրան չէջանին չափէն աւելի կ'ուտէք, ո՛չ ալ, վերջապէս, ճարպոտ կերակուրներ : Ուս– ո՛ւ պիտի ուտէք կանաչ բանջարեղէն – ներ, պեռնախնձոր, թարմ ստեպղին, աղցաններ եւ պտուղներ· ամէն մարդու յարմարող այս ռեժիմը կը յանձնարարուի մանաւանդ 50ի մօտեցող անձերու եւ ար– եան զերծնչում ունեցողներուն :

Ցամենայն դէպս, չափաւորութեամբ չարժեցէք, որովհետեւ նպատակը ձեզ մաքրելու համար, աննպաստիկել չէ :

Երբեք ինքզինքնիդ տկարացած կամ ուժաթափ պիտի չզգաք, այլ ընդհակա – ռակն՝ աւելի թեթեւ եւ աւելի տրամա – դիր :

× Հետեւեցէք ձեր ախորժակին·— Պէտք եղածէն աւելի ուտել դուք ձեզի մի պարտադրէք· որովհետեւ բացօթեայ կ'ապրիք, արեւը կը սնուցանէ, կ'առոյ – գացնէ եւ օրկանիզմին դոլեր կ'ընծայէ· ասկէ զատ, տաք օդը աւելի նուազ սնունդ սպառելու կը դրդէ· արդարեւ մարմինը բնազդաբար կը ձգտի ինքզինքը պաչա – պանել· այսինքն ուտելիքը ղեղչելով կը ղովանայ :

Ուրեմն, երբ օդը տաք է, ձեր ախոր– ժակին պահանջէն աւելի ուտել մի փոր– ձուիք· ղեղչեցէք մանաւանդ իւղոտ, եւ չաքարոտ ուտելիքը· աւելի մեծ տեղ տուէք դոլով թեթեւ ուտելիքի, օրինակ՝ կանաչ բանջարեղէններ, թարմ պտուղ – ներ :

× Ճաշերը սկսեցէք հում կերակուրնե– րով·— Առաջին պնակնիդ պէտք է ըլլայ հում բանջարեղէններու « մասեռուան » մը, եւ կամ պարզապէս քերոցուած հում ստեպղին ու աղձանի քանի մը տերեւ – ներ, վրան ձէթ եւ լիմոնի հիւթ աւել – ցնելով :

× Զգուշացէք եփած եւ ծանր կերա – կուրներէ·— Ուրեմն՝ նախընտրեցէք ա– ւելի կասկար եփերը (կըիյատ)· պատ – բաստութեան լաւագոյն եղանակն է այդ, որովհետեւ այդ ձեւ եփած միսերը, ա– ւելի դիւրութեամբ մարսուելէ զատ, կը պահեն իրենց բոլոր կենսանիւթերը եւ աննպաստ յատկութիւնները· իսկ երեսի վրայ կազմուած անթափանցելի կեղեւն ալ ներսի հիւթը կը պահէ :

Առ ի չդոյէ կասկար եփերու, խորո– ված միս կերէք, ան ալ օգտակար է, մա– նաւանդ եթէ առանց ճարպի խորովուած եւ վերջին վայրկեանին հիւթին մէջ հում կարագ աւելցուած է :

Առատ ձուկ կերէք, եթէ արձակուրդը ծովեզերքը կ'անցընէք· արդարեւ՝ ձուկը սքանչելի սնունդ մըն է, պայմանաւ սա– կայն որ չատ թարմ ըլլայ : Նախընտրե – ցէք անճարպ ձուկերը, որոնք խաչած կամ խորոված ըլլան քան թէ տապկուած· կրնանք վրան հում կարագ եւ կամ ձէթ–լիմոնի հիւթ աւելցնել :

Զգուշացէք իւղոտ եւ համեմուած թա– ցանեղէն :

× Բաւարար չափով աղ ստացէք·— Քրտնիլը մարմինը տաքի դէմ պաչպա– նելու միջոց մըն է : Գիտենք որ քրտինքը աղի ջուրի լուծոյթ մըն է· ջուրը մոր– թին վրայ չողիանալով մարմինը կը զո– վանայ· բայց երբ ենթական չատ քրտնի, իր օրկանիզմը չատ աղ կը կորսնցնէ· ո– րով՝ մեծ մասամբ ծարաւ զգալու կարո– ղութիւնը կը կորսնցնէ· այս պատճառաւ քիչ ջուր կը խմէ· այն աստէն քրտինքի արտադրութիւնը նուազելով՝ մարմինը չի քրտնիր· ասոր իբր հետեւանք երե– ւան կուգան զանազան խանգարումներ· օրինակ՝ սիրտ խառնուք, տաքութիւն, եւայլն :

Հետեւաբար, երբ օդը տաք է, ձեր կե– րակուրները բաւարար չափով աղեցէք :

× Ջուրը մի՛ չափազանցէք·— Պէտք է ջուր խմել քրտնելէն յառաջ եկած ջուրի կորուստը փոխարինելու համար, բայց եթէ մեծ քանակութեամբ հեղուկներ կըլ– լէք, ծայրայեղ կերպով կը քրտնիք· ա– սոր հետեւանքով օրկանիզմը կը յոգնի, որովհետեւ արտահանելու իր աչխատան– քը կը մեծնայ : Լաւագոյն կերպն է ու– րեմն՝ յաճախ խմել, բայց ամէն անգամ քիչ առ քիչ, պուտ–պուտ :

Սքանչելի սովորութիւն մըն է միայն ճաշերու միջեւ խմել : Սեղանի վրայ խըմ– ուած ըմպելիները, ստամոքսային հոյ – ղերը աւելի թեթեւցնելով՝ զանոնք նուազ դործօն կը դարձնեն :

× Տաք ըմպելիներու առաւելութիւնը·— Տաք ըմպելիները քիչ քանակութեամբ առնուելով ծարաւի զգացումը կը չնչեն· վրան լիմոնի հիւթ աւելցուած թեթեւ տաք թէյը կը յաղեցնէ ծարաւը, կը խթա– նէ մարմինը, եւ տաքի առաջ բերած ու– ժաթափութիւնը :

× Սառն ըմպելիքը·— Երբ օդը տաք է, սառն խմելիքը չատ հաճելի է· սա– կայն քրտնած ատենը չատ պաղ հեղուկ– ներ խմելը կը ներկայացնէ կարգ մը վը– տանգներ· այսպէս, օրինակի համար, մարթը կը պաղի, քրտնիլը կը դադրի· կրնան պատահիլ նաեւ մարսողական խանգարումներ, եւ նոյնիսկ թոքային կամ ուղեղային արիւնխռնումներ :

Որքան ստամոքսը պարապ է, այնքան վտանգները մեծ են· խոհեմութիւնը կը թելադրէ սառն ըմպելիներ խմելէ առաջ, քանի մը պիսքիւի եւ կամ կտոր մը հաց ուտել :

× Պաղպաղակ (քրեմ կլասէ)·— Քիմքին համար չատ հաճելի այս պատ– րաստութիւնները անցողակի զովութիւն մը յառաջ կը բերեն· իրենց պարունա – կած կաթը, հաւկիթը եւ չաքարը զորա– կան մեծ արժէք մը կը ներկայացնեն : Օ– չարակները նոյն անպատեհութիւնները չեն ներկայացներ :

× Պտղաբուժութիւնը (քիւր տը Ֆրիւի) խոհեմութիւն կը պահանջէ·— Պաղա – բուժութիւնը թունաղերծման դէմ լաւ միջոց մըն է : Օրկանիզմին ճարպանիւթեր եւ վրոթէինները չհալթալթելով, պտուղ– ները կը հանդչեցնեն լեարդը, եւ յետոյ մրցեցուցիչ ու կակղացուցիչ յատկու – թիւններով օժտուած են : Կենսանիւթե – րով եւ հանքային աղերով հարուստ ըլ – լալով բարերար դեր մը կը խաղան օր– կանիզմին համար :

Պտղաբուժութիւն կարենալ ընելու հա– մար, զօրաւոր մարմին մը ունենալը պայ–man է· այդ պարագային չարաթը մէկ օր, միայն պէտք է պտուղ ուտել, եւ այսպէս երկու ամիս չարունակաբար, բայց ոչ՝ առանց բժիչկի յանձնարարու – թեան :

Ջանազան պտուղներէ կազմուած եւ 4–5 ճաչերու բաժնուած ձեւը աւելի յանձ– նարարելի է : Եթէ այս ձեւը կ'որդեգրէք, անոր ընկերացուցէք քիչ չաքարով թէյ, օրը երկու անգամ :

Պաղդաբուժութիւնը կը կայանայ օրը 1–2 քիլօ խաղող ուտել, բանժուած՝ 4–5 անդամներու· ժամ մը վերջ մեծ պատառ մըն ալ հանքային ջուր պէտք է խմել :

Պտղաբուժութիւնը կը յանձնարարուի աւելի զիրնալու հակամէտ անձերու եւ արեան զերծնչում ունեցողներու : Այս ռեժիմին հետեւողը նուազ գործօն կեանքը պիտի վարէ, եւ արձակուրդներու ատեն անկողինը պիտի հանդչի :

Պտղաբուժութիւնը կ'արդիլուի զուլ – պասիլ ունեցողներուն, տկար աղիքներ ու– նեցողներուն եւ չաքարախտաւորներու· ոտղոց եւ պատանիներու երբեք չի յար– մարիր :

Կարելի է նաեւ (պայմանաւ որ մարսո– ղական գործարանները թույլատրեն) բնա– կան ռեժիմի մը միացնել պտղաբուժու – թիւն մը, առաւօտները անօթի փորով եւ ճաչերու միջեւ առատ պտուղ ուտե– լով :

Հ· ՖԻՐԻ

«Բժիշկ»

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (127)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

Պօղոս էֆէնտի կարդալով այս տո– ղերը՝ ինքնիրեն ըսաւ·

— Գտանք մեր փնտռած մարդը :

Ուսուցիչ պարոն Թորգոմին կ'ակնար– կէր : Նոյն օրն իսկ մէկը ղրկեց եւ հրա– ւիրեց զայն, որ հետեւեալ օրը ղրասեն– եակը գայ : Այս հրաւէրը բաւական զար– մացուց ուսուցիչը :

— Ի՞նչ կ'ուզէ ինձ, արդեօք պաչտօ՞ն մը պիտի առաջարկէ :

Եւ Շորեքչաբթի կանուխ փութաց վա– ճառականի դրասենեակը :

Այս վերջինը դեռ նոր եկած էր ու մէկ քանի նամակներ կարդալով զբաղած : Զուարթ դէմքով մը ընդունեցաւ իր հիւ– րը :

— Անցած ըլլայ, պարոն Թորգոմ, դո– չեց :

— Ի՞նչ բան, Պօղոս էֆէնտի, հարցուց ուսուցիչը քիչ մը չփոթած :

— Երէկ թերթերուն մէջ կարդացի դլխուդ եկածը ... արդէն կը սպասէի կոր ատոր, Մարզար էֆէնտիին պէս մարդ մը ամէն դէչութիւն ընելու կարող է ... խեղճ պարոն Թորգոմ, դուն ալ ինծի պոհ դացիր :

— Այդ խօսքերը չեմ ընդունիր, ես իմ ազգային անհատի պարտականութիւնս կատարեցի միայն, իմ համոզումներուս հպատակելով :

— Գիտեմ, բայց քեզի թշնամիներ ըս– տեղծեցիր :

— Այո, կը խոստովանիմ :

— Թշնամիներ, որոնք այսօր քեզ նիւ– թապէս վնաս կը հասցնեն :

— Այդ ալ իրաւ է, բայց ես իմ բռնած ընթացքիս համար ղղջում չեմ յայտներ, որովհետեւ համոզումով եւ ուղղութեամբ վարուած եմ :

— Աւիկա չատ դեղեցիկ ղղացում մըն է, բայց բաւական չէ :

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք :

— Ըսել կ'ուզեմ որ՝ պէտք է դուն ալ աչխատիս, որ այդ մարդիկը անպատիժ կերպով այսպէս քեզ անիրաւաբար չհար– ուածեն :

— Այդ մասին արդէն հարկ եղածը ըրած եմ :

— Ի՞նչ ըրիր, հարցուց վաճառականը հետաքրքրութեամբ :

— Ամբիչապէս բողոքագիր մը ղրեցի :

— Կեցցէ՛ս, եւ ղրկեցի՞ր :

— Ոչ տակաւին :

— Աւելի աղէկ :

— Ինչո՞ւ համար :

— Որովհետեւ այդ բողոքագրին հան– րապրութեան մը ձեւ տալու է :

— Հանրապրութի՞ւն մը, հարցուց ու– սուցիչը զարմացած, անձնական խնդիր մըն է աս, իմ եւ Թաղական Խորհուրդին միջեւ, որուն դատաւորն է ...

— Բնականաբար, Վարչութիւնը, ընդ– միջեց Պօղոս էֆէնտի :

— Զէ, Ուսումնական Խորհուրդը, ան կը խառնուի ուսուցիչներուն վէճերուն :

— Իրաւունք ունիմ եղեր ըսելու, որ ազէկ ես ըրեր բողոքագիրդ չղրկելով ... Ուսումնական Խորհուրդը մէկ կողմ դիր, ուղղակի Վարչութեան դիմէ :

— Վարչութիւնը բողոքագիրս ուղղակի Ուսումնական Խորհուրդին պիտի յղէ պարզապէս ի նկատառութիւն :

— Տէ՛ք ըրէ մէյ մը սա բողոքագիր բաղը, դոչեց վաճառականը անհամբեր, բողոքագի՞րը ինչ է, տղա՞յ ես դուն ... չնորհքով մարդու պէս գործ տեսիր ... անիրաւ վճիռ մը տրուած է քեզի դէմ, անոր համար իրաւունքդ պահանջէ : Նոյն– իսկ քեզի ուրիշ խորհուրդ մը տամ, դուն քու ստորագրութեամբդ մի ղրեր, այլ թաղեցիներուն ստորագրել տուր :

— Ի՞նչ բան, էֆէնտի :

— Ճանըմ, Թաղական Խորհուրդի դէմ հանրապրութիւնը :

— Բայց հանրապրութեան խնդիրը չկայ, դոչեց ուսուցիչը :

— Ընդհակառակն, ամբողջ խնդիրը այդ է, պատասխանեց վաճառականը : Ուսումնական Խորհուրդին դիմելով բնաւ բան մը չես չահիր, գործը տարիներով կը ձղձգուի ... տես, Գատը–Գիւղի ու– սուցիչներուն խնդիրը մէջտեղն է : Ուղ– ղակի Վարչութեան դիմելու եւ կարդադ– րութիւն պահանջելու է : Տես լրագրին մէջ ինչ են ըրեր, պատիւդ մէկ փարայի եղած է : Իր անկարողութեան համար ճամբուած է, կ'ըսէ կոր, ալ ասկէ եաքը ո՞ր դպրոցին մէջ քեզի պաչտօն կուտան :

— Արդէն այդ «Հանրային կարծիք»ին դէմ դատ պիտի բանամ :

— Այդ ալ պարապ բան : Մինչեւ որ ատիի կողմէ խնդիրդ չկարդադրես, ի՞նչ օդուտ ունի դատ բանալը :

— Բնական է, որ Ուսումնական Խոր – հուրդէն դոհացում ստանալէս եաքը դատ պիտի բանամ :

— Այն ատեն առնուազն տասը տարի պէտք է որ սպասես : Հիմա պարապ խօս– քերով ժամանակ չանցընենք, քեզի լուր ղրկեցի եւ հոս բերել տուի՝ ինչո՞ւ հա– մար, դիտե՞ս :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար·)

Հայր Աթանաս Վ. Քեսէճեան եւ իր ընտանիքը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր՝

ՄԱՐԻ ՔԵՍԷՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 5ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ Օգոստոս 9, ժամը 9ին Ս. պատարագով եւ ննջեցեալներու աղօթքով, Արնուվիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, 69 Ռիւ Անրի Պարպիւս։

Ձինքը ճանչցողներէն եւ յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի աղօթքով միանալ։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Հ. Աթանաս Վրդ.ի։

Այրի Տիկին Յակոբ Մանուկեան, Պ. Դանիէլ Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Մանուկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Դաւիթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սիւթքէն եւ զաւակը եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ–հօր՝

ՅԱԿՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 6ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ Օգոստոս 9, ժամը 15·30ին Իսի–լէ–Մուլինոյի Սէն Պրիւնօ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս կիրակի Վերափոխում։ Հանդէսաւոր պատարագ, անդաստան եւ խաղողօրհնէք ժամը 10·30ին։

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մարկոսեանի եւ բոլոր պարագաներուն իրենց եղբօր ողբացեալ Վեհսան Մար – կոսեանի մահուան մասուր առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՇԱԻԻԼ.—

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ըստացած է 50 Ֆր., Պ. Խորէն Աննիկեանէ (Փարիզ) իր նահատակուած հօր յիշատակին։

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ԾՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի 13 Օգոստոս, առաւօտեան Ժ. պատարագ։ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին։ պատարագ՝ ժամը 10ին։ Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն։

×

Երկուշաբթի, 14 Օգոստոս, Յիշատակ Ս. Մեռելոց։

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի պատարագ ժամը 10ին։ Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց։

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի 13 Օգոստոսին Ս. Աստուածածնայ Վերափոխման տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ։

Յաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն։ Սկիզբ պատարագի ժամը 10ին։

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի (13 Օգոստ.) Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, պատարագ կը մատուցուի։

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

13 Օգոստոս կիրակի առաւօտ, Ս. Աստուածածնի եկեղեցւոյ անուանակոչման տօնին առթիւ կը մատուցուի պատարագ, կը կատարուի խաղողօրհնէք եւ մատաղ։ (Այս առթիւ ուխտաւորներու ժամանումի էքս–լէ–պէնէն)։

Պատարագէն ետք ճաշ, մատչելի գին – ներով։ Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ Պր. Արտաշէս Բամպուքճեանի մօտ (էքս–լէ–պէն)։

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի Օգոստոս 13ին, ինչպէս ամէն տարի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն։ Երեքշաբթի Օգոստոս 15ին հոգեհան – գստեան պատարագ կը մատուցուի Վա – լանսի ամբակոծման զոհերուն յիշատա – կին, ժամը առաւօտեան 10ին։

Կը հրաւիրուին բոլորը այդ ամբակոծ – ման 28րդ տարելիցին յիշատակը յար – գելու։

ՊԷՅՔԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 29

ԳԻՆ 2·500 ՖՐ.

Երդ ու դարձ օգանաւով։ ԵՐԿՈՒ ՀՐԻՇԻՆՈՅ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ, ԼՈ-ԳԱՐԱՆՈՎ, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ։ Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք, բազմաթիւ շրջապտոյտներ

Ագէնտադրութեանց համար դիմել՝
TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septembre, Paris (2e) — Tél. 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ուլճեանի, ամէն Շորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ. Ալիքսանեանի՝
11, Rue du Bassin, St. Julien — Tél. 51-74-90 — 66-38-92
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԼԻՈՆ՝ Պալեանի — ՏԷՍԻՆ՝ Կ. Գարայեանի
ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻԻ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փո – փոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն գրաւոր, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն*։

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով։

Ծախերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանք։

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու դիւերօթիկ եւ փոքրիկ – ներու կառտրի վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տարեշրջանին համար։

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան։ Հեռաձայն 985–01–79։

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35
ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ
ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ – ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղա – նակին առթիւ «Նուպարեան» մատենա – դարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամ – սուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Ուրբաթ 1 Սեպտեմբերին։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ։

Ա Զ Դ

Մոնմորանսիի եւ Անտիէիի Հանդըստեան տուներուն այցելութիւնները արձանագրած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով)։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ
(Կնիք)

« ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԱԼՊՈՄ »Ի ԿՈՉԸ

ՉՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

ՉԻՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի բոլոր անոնցմէ, որոնք տակաւին թէ Հայաստան, — որոնք որեւէ յիշատակով կապուած են Չօր. Անդրանիկի դործին եւ ծանօթ են անոր կեանքին ու դործին, — որ եթէ ունին անտիպ նկարներ ու նամակներ Չօրաւարէն, բարի ըլլան ուղարկելու համբաւքութեանս իր մասին հրատարակելի հատորին համար։

Հասցէ՝

AVO — A. TOUMAYAN
P. O. B. 80179 — Tél. 266492
BOURDJ - HAMOUD
BEIRUT — LEBANON

Յ. Գ.— Կը խնդրուի արտասահմանի եւ Հայաստանի բոլոր թերթի խմբագրութիւններէն արտատպել այս կոչը։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Domaine des Mines de VAGNAS (07) par Vallon Pont d'Arc
(GORGES DE L'ARDECHE)

Հեռաձայն՝ 15–75–35–91–11 *ապա ուղիղ՝* 17ը վաճեաս

Պայմաններ.— 14 *օրէն աւելի, օրական* 26 *ֆր.*, 7 *օրէն* 14 *օր՝* 29 *ֆր.* 7էն *պակաս՝* 32 *ֆր.*

ՄԵԾ ԳԱՇԵՏԱՀԱՆԳԷՍ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ԲԱՆԱԿՈՒՄԻ ԿՈՂՄԷ

Արեւէլեան գեղեցիկ հովիտին մէջ
Եկէք ապրիլ հայկական օր մը
Հարիւրաւոր հայ երիտասարդներով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ ՃՈՒԿ ՍԵՂԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
10
ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI
10 AOUT
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.486
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.486

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ

—0—

Քառասուներկու երկարաճիգ տարիներ Սեւրը կը բաժնեն Պերլինէն։ 42 տարի – ներ, որոնք վերիվայր չըլլեցին աշխարհը, գոյն անճանաչելի դարձնելու ասպիճան։

Յիսուներկու տարի անցաւ Սեւրէն է վեր։ 52 անվերջանալի տարիներ որոնց ընթացքին աշխարհ անդամ մը եւս առարկայ դարձաւ ամեհի փոթորիկներու, կրկին հիմնապէս դիմագիծ փոխելով։

Իննսունեւչորս տարուան պատմութիւն ունի Հայկական Հարցը, որ 1878ին Պերլինի մէջ ազգերու ճակատագիրը անօրինող եւ աշխարհի նոր քարտէսը գծող եւրոպական մեծ Պետութեանց սեղանին վրայ դրուեցաւ առաջին անգամ, իբրեւ միջազգային դիւանագիտութիւնը հետապրդող քաղաքական խնդիր։

Ի՞նչ չահեցանք Պերլինի վեհաժողովէն։

Զարթառասիկ 61րդ յօդուած մը, որ փորձանք դարձաւ Հայութեան դլխուն։

«Բարենորոգումներ»ը դրուած էին վեց մեծ Պետութեանց երաշխաւորութեան տակ։

Այսինքն օտարներ միջամտելու պիտի ըլլային օսմանեան կայսրութեան ներքին գործերուն, որպէսզի Բարենորոգումները գործադրուին Հայկական նահանգներուն մէջ։

Մեղքի կարաս մըն էր Ապտիւլ Համիտի կայսրութիւնը, որուն սահմանները կը տարածուէին, Եւրոպայի մէջ, Ադրիա – կանի եզերքներէն մինչեւ Վոսփոր ու Տարտանէլ, Ասիոյ մէջ կ'ընդգրկէին ամբողջ Անատոլուն, Հայկական նահանգները, Կիլիկիան, Միջագետքը, Սուրիա – Լիբանանը, Պաղեստինն ու արաբական թերակղզին, ու Եգիպտոսի վրայէն կը հսկէին մինչեւ ափրիկեան Տրիպոլիս (Լիբիա)։

Կարմիր Սուլթանը դիտցաւ օգտագործել նիւթապաշտ Եւրոպացիներու ընչաքաղցութիւնը, մեղքի կարասէն չհաբեր բաժիններ բաշխելով երաշխաւոր Պետութեանց իւրաքանչիւրին, ամէն անդամ, որ անոնցմէ մէկն ու միւսը «հայկական բարենորոգումները »ու սպառնալիքը կը ցոյէր իր աչքին, մենաշնորհներ խլելու յոխին մաքով։

Ապտիւլ Համիտ արեան մէջ խեղդեց հայկական նահանգներէն զատ Թուրքիոյ հայաբնակ մեծ քաղաքները, երաշխաւորներու անտարբերը, չըսելու համար մեղսակից աչքերուն տակ։

Արիւնարբու սուլթանին կէս ձգածը իր լրտմին հասցուցին անոր հրէշածին ժառանգորդները, որոնք 1914ի Բարենորոգումներու նոր ծրագիրը չգործադրե – լու համար սարքեցին Մեծ Եղեռնը։ Արմատախիլ ըրին Հայութիւնը, արմատական լուծումի ենթարկելով Հայկական Հարցը, — գահիճներու յատկանշական մղձաւանջը։

Ցաղթական դաշնակիցները իբրեւ արեան դին մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն, 1920 Օգոստոս 10ին մեզի տուին Սեւրի դաշնագիրը։

Այն ճակատագրական օրերուն, երբ օսմանեան կայսրութեան փլատակներուն տակէն նոր ազգեր ու Պետութիւններ կեանքի կը կոչուէին, Հայերն ալ կը սպասնային իրենց արդար բաժինը։

Հայկական մարտիրոսագրութեան պատմահանատու Մեծերը պահ մը կը հանդարտեցնէին իրենց խռովեալ խիղճը, յանուն արդարութեան, հանդիսաւորապէս հանրապետութիւն չըվոթել»։ Ու Մէսմէդ կը ծանրանայ այս կէտին վրայ առանց սակայն համոզիչ բանաձեւում մը դտնելու։

Նոր Նախարարապետին համար պէտք է, Ֆրանսայի համար, թէ փառամոլ եւ թէ խելօք ըլլալ։ Նախ հարկ է հակակշռել պիւտճէն ու Մէսմէդ կը բացատրէ որ պիւտճէ մը հակակշռել կը նշանակէ որ ծախքերը մուտքէն աւելի չըլլան։ Ուրեմն պէտք է ծրագիրներու մէջ նախապատուութիւններ տալ եւ Նախարարապետին նպատակն է նախ եւ առաջ հասնիլ այն Ֆրանսացիներուն, որոնք նիւթապէս թէ բարոյապէս ամէնէն զրկուածներն են։ Պէտք է զեղչել ընկերային անհատասա – րութիւնները։ Մէսմէդ կը դտնէ որ իր նախորդին քաղաքականութիւնը հիանալի էր եւ զայն պիտի չարունակէ աւելի առաջ երթալով։

Ընդհ. ձեւով Մէսմէդ կ'ուզէ վերա – մուծին պարզել իր քաղաքականութեան ընդհ. ծրագիրը։ Վերջաւորութեան Մէսմէդ կը խօսի նաեւ իր մասին, յիշելով իր պինուորական անցեալը, Ֆրանսա, Ասիա կամ Ափրիկէ եղրակացնելու համար թէ.— «Կը խորհիմ թէ ինչ որ ուղեցի ընել, Ֆրանսայի ծառայել էր ծառայելով Պետութեան»։

Այս ելոյթին առթիւ մասնաւոր հա – կադդեցութիւններ տեղի չունեցան եւ սենաթքանները կը յայտարարեն թէ խոստքերէն աւելի արարքներու կը սպասեն, դատելու համար։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵՀՐԱՆԷՆ հասած լուրերու համա – ձայն, Պարսկաստան կը պատրաստուի առանձին համաձայնագիր կնքելու քարիւղի ընկերութեանց հետ, կարեւորութիւն չտալով այն բանակցութիւններուն, որոնք կը կատարուին քարիւղ արտադրող երկիրներու եւ քարիւղի ընկերութեանց մէջեւ։ Այս առընչութեամբ, Պարսկաստան մտադիր է կրկնապատկելու քարիւղի իր արտադրութիւնը եւ պիտի ունենայ աշխարհի մեծագոյն դատարանը։

ԹՈՒՐՔԻԱ. Ամերիկայէն ֆանթոմ օդանաւերու երկու տորմիղ պիտի դնէ, վճռումի չատ երկար պայմանաժամով։ 36 օդանաւերու իւրաքանչիւրին դինն է հինդ միլիոն տոլար։

ՊՐՆՈՑԻ մէջ (Զեխոսլովաքիա) կու – սակցութեան տեղական կոմիտէին նախկինն դեկավարը՝ Սապաթա վեցուկէս տարուան բանտարկութեան դատապար – տուեցաւ։ Տուպչէքի գործակիցներէն եղած էր։ Իրմէ զատ դատապարտութիւններ կրեցին նաեւ միւս «ամբաստանեալները», 18 ամիսէն մինչեւ հինգուկէս տարի։ Յիշենք որ Սապաթայի երկու տղաքն ալ երկքուկէս եւ երկու տարի բանտարկութեան դատապարտուած են։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ Զինաստանի յարաբերութիւնները միշտ ճգտուած են։ Մոսկուայի կառավարական պաշտօնա – թերթը՝ Իզվեստիա կը վստահեցնէ թէ Զինաստան կ'ուզէ կցել Մոնկոլիան եւ Ղազախստանը։ Յօդուածին խորագիրն է.— «Ա. լա Մաօ աշխարհագրութիւն»։

ԵԻՐՈՊԱՑԻ «Տանները» Եմմական նախարարները հանդիպում պիտի ունե – նան Հռոմի մէջ, Սեպտ. 10ին եւ 11ին։

ՊԱՆԿԱՍ-ՏԻՇԸ դիմում ըրաւ որպէսզի անդամակցի ՄԱԿի։ Վախ կայ որ Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ Զինաստան իր վէթօն գործածէ այս առթիւ։

ՇԱՒԻ ԱԶՆԱՒՈՒՐԻ գրօսանաւը կրակ առաւ առջի օր եւ քանի մը վայրկեանէն հրոյ ճարակ դարձաւ։ Ազնաւուր միլոք ունի հրաժարելու գրօսանաւերէն։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԸ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՉԲԵՐԱՒ

Հեռատեսիլի Ա. կայանի տնօրէնուհին էր — ժաքլին Պօարիէ — որ հարցազրոյց մը կ'ընէր նոր Նախարարապետին հետ։

Ընդհանուր ձեւով հարկ է խոստովանիլ թէ նոր բան մը չըսուեցաւ։ Նոյնիսկ չատ յստակ չէր թէ ինչո՞ւ Մէսմէդ եկած է գրաւելու Շապանի աթոռը։ Այս առընչութեամբ ճիշդ է որ աւելի Նախապատ Փոմպիտուի կ'իյնայ բացատրութիւնները տալ այդ մասին քան նոր Նախարարապետին։ Այս խնդրին մասին եղած առաջին հարցումին ի պատասխան, Մէսմէդ վարժապետական չեշտով հեռատեսել դասը տուաւ.— «Հանրապետութեան Նախագահն է որ կը նշանակէ Նախարարապետը։ Ուրեմն ես անձնական կարծիքս պիտի տամ։ Կառավարութեան փոփոխութիւն մը փոփոխութիւն չի նշանակեր կառավարութեան քաղաքականութեան մէջ։ Նախորդ կառավարութիւնը երեք տարի տեւած էր եւ սկիզբէն նախորդը իրեւ պայմանաժամ նշանակած էր իր գործունէութեան համար երեսփոխանական ընտրութիւնները։ Արդիւնքն այն էր որ կառավարութիւնը ձեւով մը իր վարքին վերջաւորութեան հասած էր։ Այդ վերջաւորութիւնները միշտ դժուար են եւ իսկական անպատեհութիւններ ունին»։

Տիկին Պօարիէ կը յիշեցնէ որ Ազգ. Ժողովը Մայիս 29ին վստահութեան քուէ տուած էր Շապան Տէլմասի բայց հոն ալ Մէսմէդ կը փորձէ էլիզէի դիրքը լուսաբանել. — «Ճիշդ է։ Բայց պէտք չէ չփոթել ե. Հանրապետութեան վստահութեան քուէն եւ Գ. կամ Դ. Հանրապետութեանց վստահութեան քուէները։ Պէտք է որ Հանրապետութիւնը ունենայ կառավարութիւն մը որ կրնայ իրականացնել իր ծրագիրը։ Ես կը կարծեմ որ ունինք»։

Ան կը յիշեցնէ որ Ազգ. Ժողովը Մայիս 29ին վստահութեան քուէ տուած էր Շապան Տէլմասի բայց հոն ալ Մէսմէդ կը փորձէ էլիզէի դիրքը լուսաբանել. — «Ճիշդ է։ Բայց պէտք չէ չփոթել ե. Հանրապետութեան վստահութեան քուէն եւ Գ. կամ Դ. Հանրապետութեանց վստահութեան քուէները։ Պէտք է որ Հանրապետութիւնը ունենայ կառավարութիւն մը որ կրնայ իրականացնել իր ծրագիրը։ Ես կը կարծեմ որ ունինք»։

Ան կը յիշեցնէ որ Ազգ. Ժողովը Մայիս 29ին վստահութեան քուէ տուած էր Շապան Տէլմասի բայց հոն ալ Մէսմէդ կը փորձէ էլիզէի դիրքը լուսաբանել. — «Ճիշդ է։ Բայց պէտք չէ չփոթել ե. Հանրապետութեան վստահութեան քուէն եւ Գ. կամ Դ. Հանրապետութեանց վստահութեան քուէները։ Պէտք է որ Հանրապետութիւնը ունենայ կառավարութիւն մը որ կրնայ իրականացնել իր ծրագիրը։ Ես կը կարծեմ որ ունինք»։

Ան կը յիշեցնէ որ Ազգ. Ժողովը Մայիս 29ին վստահութեան քուէ տուած էր Շապան Տէլմասի բայց հոն ալ Մէսմէդ կը փորձէ էլիզէի դիրքը լուսաբանել. — «Ճիշդ է։ Բայց պէտք չէ չփոթել ե. Հանրապետութեան վստահութեան քուէն եւ Գ. կամ Դ. Հանրապետութեանց վստահութեան քուէները։ Պէտք է որ Հանրապետութիւնը ունենայ կառավարութիւն մը որ կրնայ իրականացնել իր ծրագիրը։ Ես կը կարծեմ որ ունինք»։

Ան կը յիշեցնէ որ Ազգ. Ժողովը Մայիս 29ին վստահութեան քուէ տուած էր Շապան Տէլմասի բայց հոն ալ Մէսմէդ կը փորձէ էլիզէի դիրքը լուսաբանել. — «Ճիշդ է։ Բայց պէտք չէ չփոթել ե. Հանրապետութեան վստահութեան քուէն եւ Գ. կամ Դ. Հանրապետութեանց վստահութեան քուէները։ Պէտք է որ Հանրապետութիւնը ունենայ կառավարութիւն մը որ կրնայ իրականացնել իր ծրագիրը։ Ես կը կարծեմ որ ունինք»։

Նուիրագործելով Հայաստանը իբրեւ անկախ Պետութիւն, 1920ի նեղ սահմաններուն վրայ աւելցնելով Վանի, Պիթլիսի, Էրզրումի եւ Տրապիզոնի նահանգներէն որոշ մասեր։

Նախագահ Ուիլսընի 22 Նոյ. 1920ի իրաւարարական վճիռը, իրեւ լրացուցիչ մասը Սեւրի դաշնագրին, իր կարգին կը նուիրագործէր Միացեալ Հայաստանը։

Շատ կարճ տեւեց խանդավառութեան չրջանը

Հարաւի եւ հիւսիսի հարեւանները մէկ կողմէն, Սեւրի դաշնագիր Մեծերը միւս կողմէն դաւադրեցին Հայութեան դէմ։ Առաջինները իրարու մէջեւ բաժնեցին մեր նորազատ հայրենիքը, վերջ տալով անկախութեան։ Վերջիններուը ուրացան մեր Դաշը, չյարգեցին իրենց հանդիսաւոր ստորագրութիւնները եւ խաչ քաշեցին Միացեալին վրայ։

Սեւրի դաշնագրին 52րդ տարեդարձին առթիւ, յիշեցնելով Հայոց ժամանակակից պատմութեան մօտիկ անցեալի այս դառն ճշմարտութիւնները, կուզանք անդամ մը եւս հաստատելու, որ չենք հրաժարած մեր արդար իրաւունքներէն, որոնք նուիրագործուած եւ վաւերացուած են միջազգային մուրհակով մը։

Կ'ուխտենք հաւատարիմ մնալ Սեւրի դաշնագրին եւ հետապնդել անոր իրագործումը, մինչեւ որ ստեղծուի Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանը՝ ամբողջական Հայութեամբ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԵՒԱՆ ⇄ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ, Օգոստոս 4.—

Մամուլի Ֆրանսական գործակալութեան տնօրէնը Ժան Մարէն, Օգոստոս 3ին ընդունած է Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդի կից պետական տեղեկատուութեան գործակալութեան Արմէնփրէս տնօրէնը՝ Պ. Աբրահամ Յակիմեան, որ Ֆրանսա կը գտնուէր Երեւան – Մոսկուա – Փարիզ հեռատիպի գիծի բացման առթիւ։

×

Հայաստանի Եմմական նախարար՝ Ստեփան Սաֆարեան յայտարարած է թէ Հայաստանի բնակչութիւնը, այս տարուան առաջին կիսամեակին հասարակական օգտագործման ֆոնտէն ստացած է 335 միլիոն րուբլի, այսինքն 25 միլիոն աւելի քան անցեալ տարի նոյն չրջանին։ Այդ դումարը, ըսած է նախարարը, ծախսուած է բնակչութեան, ձրի ուսուցման, բուժման, կենսաթոշակներու եւ նպաստներու համար։ Այս դումարին դլխաւոր մէկ մասը ծախսուած է ուսանողներուն կըրթաթոշակ տալու եւ մանկական նախագպրոցական հիմնարկներու կարիքներուն համար։

×

Երաժշտագէտ եղուարդ Բազդասարեան դարձաւ երգչախումբի համար լաւագոյն ստեղծագործութեան մրցումի դափնեկիր։ Անոր «Հայրենիք» երգը լաւագոյնս ծանօթացուած է խորհրդային Հանրապետութեանց մէութեան 50ամեակի առթիւ Երեւան կազմակերպուած մըրցումին երեսուն գործերուն չարքին։

Մարտին Մազմանեանի «Զօն Եղբայրութեան» երգը, յօրինուած Յովհ. Շիրազի խօսքերուն վրայ, ստացած է Բ. մրցանակը։ Երրորդ մրցանակը առած են յօրինող՝ Ռոպէր Պետրոսեան «Զօն Բարեկամութեան» եւ Ազատ Շիչեան «Ամբոխները խելագրուած» (ըստ Զարենցի համանուն պոէմին) ստեղծագործութիւնները։

×

Պուքրէշի պատանի փիզիկոսներու մի – ջազգային օղիմպիատի մրցանակիրներէն մէկը եղած է Երեւանէն, 17 տարեկան Ռուբէն Մկրտիչեանը։ Մասնակիցները բարձր գնահատած են պատանիին ընդունակութիւնները ճշդրիտ գիտութիւններու բնագաւառին մէջ։

×

Վերջերս փրոֆեսէօր Սերգէյ Դարոնեան ստարատած է «Նալբանդեանի ստեղծագործական կապերը ռուս եւ համաշխարհային գրականութեան հետ» մենագրութիւնը։ Հոն մանրամասն վերլուծուած է Գերցենի եւ Չերնիշեւսկիի ազդեցութիւնը Նալբանդեանի վրայ։ Մենագրութեան մէջ ուսումնասիրուած է նաեւ Նալբանդեանի բանաստեղծութիւնը։

×

Աւստրիոյ Կրաց քաղաքի մէջ վերջ գտած է ճատրակի ուսանողական համաշխարհային մրցումը։ Գլխաւոր մրցանակին արժանացած է խորհրդային խումբը, որու մաս կը կազմէր Երեւանցի՝ Ռափայէլ Վահանեան։

Վահանեան մասնակցած է չորրորդ խաղին եւ 10 կէտի վրայ չհաց է՝ 9ը, արժանանալով ոսկի մետալի։

ՏԱՂԱՒԱՐ ՏՕՆԵՐՈՒ
ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԱՅՐ

Մեր յաջորդ տաղաւար տօնն է ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ, որ կը կատարուի, ըստ Հայց. եկեղեցւոյ կանոնին Օգոստոս 15ի մերձաւորագոյն կիրակիին, որ այս տարի կը հանդիպի Օգոստոս 13ին իսկ միւս բոլոր եկեղեցիները կը տօնեն զայն Օգոստոս 15ին, հազ չէ թէ չաբթուան որ օրը հանդիպի այդ թուականը: Իրրեւ տաղաւար տօն՝ իր չաբաթապահքը կը սկսի այս տարի Օգոստոս 7ի երկուշաբթին, զոր հայ ժողովուրդի բարեպաշտ տարրը բծախնդրութեամբ կը պահէ, միաժամանակ ներկայ ընելով եկեղեցիի ամէնօրեայ պաշտամունքով եկեղեցիի ամէնօրեայ պաշտամունքին: Հին առեն այս տօնախմբութիւնն ալ կը տեւէր երեք օրեր, Վարդավառին պէս. սակայն Ներսէս Շնորհալի հայրապետը (12րդ դար) վերածեց զայն 9 օրերու:

ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄԸ իրականին մէջ Աստուածամօր սրբասնեալ կեանքին աստուածադիր կնիքն էր, հետեւաբար նախ այս տօնին իմաստը լրիւ ըմբռնելու համար, միւս կողմէն Աստուածամօր չնորհալի դէմքին եւ աստուածատուր դերի մասին ամբողջական գաղափար մը կազմելու համար պարտաւոր պիտի ըլլանք անդրադառնալ Ս. Կոյս Մարիամին լիակատար վարքին, այնպէս ինչպէս որ պատկերացուած է այդ Աւետարաններու, Աւանդութեան եւ մեր Շարականներուն մէջ: Ուրիշ խօսքով աւելի պիտի ջրաղինք վերափոխուող դէմքին հետ քան Վերափոխման դէպքին հետ:

Աստուածամայրը եղակի եւ բացառիկ դէմք մըն է քրիստոնէական եկեղեցիին մէջ. անգերազանցելի անձնաւորութիւն մը: Սուրբերու թագուհին: Եկեղեցիի յարգանքին, սիրոյ եւ պաշտամունքին կարգին մէջ, անմիջապէս յետոյ կուգայ ան իր Աստուածային Որդիէն: Եկեղեցին անոր ի պատիւ սահմանած է աւելի քան եօթը տօնախմբութիւններ տարուան ընթացքին: Ամէն ջատ, ամէն օր անխա – փան շարականներ կ'երգուին առաւօտեան ժամերգութեանց ընթացքին ի յարգանս անոր: Մեր աստուածային պատարագը կը սկսի անոր յիշատակութեամբ եւ անոր բարեխօսութեան դիմելով: «Եւ վասն Սրբուհւոյ Աստուածածնին բարեխօսութեանն, Տէր, ընկալ զաղաչանս մեր եւ կեցո զմեզ»: Այս խօսքերով կը սկսի մեր պատարագը:

Այնպէս որ դրեթէ անսահման է յարգանքը, զոր հին ու պատմական եկեղեցիները ունին Աստուածամօր հանդէպ: Բողոքական շարժումը, որ տօները, սուրբերը, ծէսերը եւ կանոնական պաշտամունքային դրութիւնը մէկ կողմ նետեց, կեդրոնական տեղ տալու համար Ս. Գիրքին եւ քարոզին, փորձեց վար առնել

ՄԱՐԴԿՈՒԹԵԱՆ ՀՈԳԵՐԷՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒՆ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

Ռատիօներու եւ հեռատեսիլի գործիքներուն համաչխարհային արագ տարածումը խրախուսիչ ու մտահոգիչ երեւոյթ է միաժամանակ:

Մարզոց հոգեկան ու մտային աշխար – հին հարստացումը կենսական նշանակութիւն ունի մարդկութեան ապագային համար. ռատիօները, հեռատեսիլի յայտարերները մէկ կողմէ որոշ հարստութիւն կը բերեն մարդկութեան մէկ մասին, միւս կողմէն կ'աղքատացնեն այլ մասի մը հոգեկան աշխարհը:

Կը թուի թէ ամենածանր հարուածը, որ անոնք կուտան, դիրքերու աշխարհին արուած հարուածն է: Հարուածը քանակական տեսակէտէն չէ այնքան, որքան որակական: Կրնայ մինչեւ անգամ պատահիլ, որ հեռատեսիլով եւ ռատիօնե – րով կատարուող քարոզչութեանց պատճառով դիրքերը հիմա ծախուին չատ աւելի մեծաքանակ, քան անցեալին. սակայն ընթերցանութեան պահանջը տարբեր ակունքէ կուգայ հիմա ու դիրքերը կը սկսին ձգտիլ գոհացնելու ընթերցողներուն քնազդական պահանջները:

Գիրք գրելը հիմա վերածուած է ճարտարուեստի արտադրութեան մէկ տեսակին:

Հրատարակչական ընկերութիւնները կը քաջալերեն « պատրաստութիւնը » այնպիսի դիրքերու, որոնք պիտի կարենան լայն ժողովրդականութիւն չահիլ եւ հարիւր հազարներով ծախուիլ: Զգործածեցինք «գրուիլ» արտայայտութիւնը, որովհետեւ իրապէս դիրքի «պատրաստութեան թեքնիք» մը գոյութիւն ունի այլեւս, որ կը գործածուի հեղինակներու, մանաւանդ հեղինակներու միջոցով դրամ չահելու մտահոգութիւնը ապրող հրատարակիչներու կողմէ: Հեղինակներէն կը պահանջուի իրենց գործին մէջ մտցնել քիչ մը ապրում, քօղարկուած վիպապաշտութիւն, ոճիրներ, արկածներ, բաւական մը սեռականութիւն, քիչ մըն ալ սէր, բազմատեսակ դէպքեր, արկածախնդրական երեւոյթներ եւ լաւ վերջաւորութիւն մը...: Գիրքը մէկ լեզուով չէ որ կը տպուի հիմա: Անգամ մը որ բաւարար աղմուկ հանուած է դիրքին շուրջ (դրամ ուժով գրել տրուած զանազան դրախօսականներ, մեզադրանքներ, ամբաստանութիւններ դիրքի հասցէին, եթէ կարելի է՝ պետական հալածանք մը... դատ – դատավարութիւն...), դիրքը պիտի ծախուի տասնեակ հազարով, երբեմն հարիւր հազարով: Ուստի անմիջապէս կը կազմակերպուի անոր թարգմանութիւնը այլազան լեզուներու, եւ աշխարհը չբաղխող ճամբորդ մը կրնայ նոյն ամխնե – րուն, Հարաւային Ամերիկայի երկիրներէն որեւէ մէկուն դրախանութներուն մէջ տեսնել Ֆրանսերէնով կամ անգլերէնով իր կարդացած դիրքին թարգմանութիւնը սպաներէնով, փորթուգալերէն, տպագրուած նոյն կողքով, նոյն՝ ճարտարարուեստականացած արտադրութեամբ:

Դեռ կան վարդապետական մզումներով գրուած ու լայն քարոզչութեան համար տպուած բազմահազար դիրքերը, որոնք պետութիւնները լոյս կ'ընծայեն, ու գրեթէ ձրի կը բաժնեն: Անոնք եւս դիրք են, անկասկած. սակայն մաս չեն կազմեր դիրքերու այն աշխարհին, որ մարդկային հոգիի բնական հարստութեանց արտայայտութիւններով կազմաւորուած է առանց քարոզչական այս կամ այն նպատակին եւ որ իր կարգին հոգիները կը հարստացնէ, անոնց մէջ արթնցնելով սեփական արձագանգները:

Հարցը այս ձեւով կը ներկայանայ սակայն միայն յառաջադէմ երկիրներուն համար, ուր դիրքի տպագրութիւնն ու տարածումը արդէն իսկ հսկայական չափերու հասած են եւ դարերէ ի վեր: Նորը չէ պարագան յետամնաց երկիրներուն համար:

Ըստ ԻՒՆԵՍԿՕՅԻ տուեալներուն, 2 միլիառ 225 միլիոն բնակիչի վրայ 800 միլիոն անգրագէտ կայ:

Պարզ է, որ յետամնաց երկիրներուն մէջ, ուր անգրագիտութիւնը տարածուած է, առայժմ եւ երկար ժամանակի համար ռատիօն ու հեռատեսիլը պիտի ըլլան զանգուածներու հետ հաղորդակցութեան գրեթէ միակ միջոցը: Ժամանակին հետ սակայն այդ երկիրներուն մէջ իսկ դիրքը իր արժէքը պիտի գտնէ: Ծանօթացումները, որ կը տրուին ռատիոյին ու հեռատեսիլէն, անխուսափելիօրէն պիտի արթնցնեն ծարաւը աւելին գիտնալու: Արդ, ռատիոյի ու հեռատեսիլի գործունէութիւնը կանգ կ'առնէ հեռարձակումի աւարտումին հետ. կարելի չէ վերստին բանալ, նոյն յայտագիրը վերստին ստանալ ու կարելի չէ մանաւանդ անձնական պահանջներուն գոհացում տալ, փնտռելով ստացուածին հետ կապուած այլ իրողութիւնները, մանրամասնութիւնները, լրացումները: Գիրքն է միայն որ տեղեկութիւնները ստանալու, տեղեկութիւնները խորացնելու եւ ընդլայնելու մնայուն աղբիւր է:

Եթէ փոխանցուելիք տեղեկութիւնները պարզ են, խտացուած են, փոխանցման համար լաւագոյն միջոցը հեռատեսիլն է կամ, մասամբ ռատիօն. հարցը կը փոխուի սակայն երբ փոխանցելի տեղեկութիւնները բարդ են: Այդ պարագային նկարներու ընկերակցութեամբ տպագրուած էջն է որ լաւագոյն հաղորդակցութեան միջոցը կը դառնայ: Միւս կողմէ, դիրքը կարիք չունի հեռարձակող եւ ընկալող գործիքներու, ուղղակի ընթերցողին կապուած է, առանց դժուարութեան, երբ անչուչա կարդալ պիտի ներթական:

Գիրքը, 4000 տարի առաջ հնարուած, հաղորդակցութեան սքանչելի գործիք մըն է, որուն մէջ պահուած պատգամներ կան. պատգամնե՛ր, որ կարելի է վերատպել՝ ցանկացուած առեն, բազմապատկել, տեղ տեղ փոխադրել, վերադանել, որեւէ պահու, ելեկտրականութիւն ունենաս թէ ոչ, բանալ եւ կարդալ. եթէ կարդալ դիտես անչուչա եւ դիրքը ժամն տպագրութեամբ տպուած է, ու մատչելի գործած նաեւ փոքր պիւտճէներուն:

Դարերու ընթացքին թափուած ձիւղերը կեդրոնացած են դիրքերու նիւթական կողմին բարելաւման վրայ՝ թուղթ, տպագրութիւն եւայլն: 19րդ դարուն մեքենականութեան արագ զարգացումին հետեւանքով, դիրքը գործաւ զանգուածներու սեփականութիւնը եւ, իր կարգին, նպաստեց գրել – կարդալու փափաքի տարածման, աւելի լայն զանգուածներու մէջ:

Հիմա հրամայական պահանջ մը գոյ-

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՁԵՆ ՍԻՐԵՐ

— Վայ զլխո՜ւն, ըսաւ արհամարհանքով երանիկ հանըմ, նեղը մնացեր, բան ծռեր եմ...: Ի՞նչ կը պակսի... աբիւննիս քամելով փորը կը կշտացնէ, երկու ոսկին ի՞նչ է իրեն համար, նեղը մնար նէ ի՞նչ կ'ըլլար, խէնչարին քա՞րը կ'իյնար... աչք ունի, աչքը լոյս չունի մեղի համար:

— Ամա՜ն, դուն ալ, երանի՛կ, ըսաւ եղբայրը գլուխը ցնցելով, մէյ մը բերանդ չբանաս. ո՞ր մէկին պիտի հասնի. դիտե՞ս ինչ օրերու հասանք. ամէն տուն մեր վիճակին մէջ է, հիւանդութի՞ւն կ'ուզես, չքաւորութի՞ւն կ'ուզես...

Ամէնքը Աչիկ չէին որ այս օղին երթային ծով եազմաները լուային, որո՞ւն ոտքը ձեռքը կը բռնէր, ներկերը իրենց ամաններուն մէջ կը սառէին, նախապէս լուացուած եւ խոնաւ եաղմայի ղէղեր կամ կը փռտէին ցուրտ բակերու մէջ կամ դանդաղօրէն կը չորնային սենեակներու անկիւնները, գոլորշիի ամպեր արտաչնչելով, մինչ մէկ սենեակի մէջ թրխմուած տղաքը մեծ մասով հիւանդկախ, խոյլոտ կամ բաչիղիք, անդադար կը հազային ու ծերերը յօդացաւերէ կծկտած, օղիէն հիւծած կամ տիկի պէս ուռած, կը յամառէին ապրիլ ու բանողներուն ուսին բեռ ըլլալ: Թո՛ղ բանէին ու ապրէին ղէշ աղէկ, բայց ահա չաբաթներէ ի վեր անգործութիւնը կը տիրէր, թէղկեահ – ները մէկ կողմ դրեր էին, էրիկ մարդիկ դինեփառները, կիները սենեակներու մէջ թեւերնին ծալած կը սպասէին, երբեմն պառաւները իրենց մուշտակներուն մէջ ապաստանած գլուխնին կը շարժէին ու երկինքին նայելով կը զոչէին.

— Է՛յ Սուրբ Աստուածամայր, քու կամքիդ գժուարը չկայ, ե՞րբ անուչիկ երեսդ պիտի բանաս:

— Առնելիք ունի՞ք, երանիկ հանըմ, ըսաւ վերջապէս Աչիկ ուղղակի խնդրին գալով:

Ծնունդը մօտ էր բայց դեռ բան բանած չէին որ իրենց հաչիւին վրայ յոյս դնէին:

— Չէ՛, ըսաւ երանիկ հանըմ աչքերով հեռասնդելով պատասխանին տպաւորութիւնը Աչիկին երեսին վրայ, որոնք այլեւս կորսնցուցեր էին իրենց խժռող եւ դժկամակող արտայայտութիւնը եւ կը չանային ընդհակառակն վստահութիւն ներշնչել Աչիկին. կարօտութիւնը ծովի պէս մեծ էր, փոխ առնելիք երկու ոսկին կարկատան անգամ չէր ըլլար, բայց ի՛նչ ընէին... Աչիկ մամաալով դեռին կը նայէր եւ իր դէմքը այնքան զուրկ էր արտայայտութենէ որ կարելի չէր աղէկ կամ դէշ դուշակութիւն մը ընել, լռութիւնը երկար տեւելուն երանիկ հանըմ յուսահատեցաւ, նորէն դէպի կրակարանը դարձուց դէմքը եւ ձեռքի ունելիով կրակարանին տաք մոխիրները խառնելով կ'աւազէր ու կ'ըսէր.

— Երնէ՛կ ան օրերուն, որ տաղաւարէ տաղաւար ձեռքերնիս փարա կ'անցնէր, պակասնիս կ'ընէինք. հիմակ աժեմին չաժեմին բերան պիտի ծռես, նաղերնին պիտի վերցնես... Հախըդ անգամ աղաչելով պիտի ուղես, ինչերնո՞ւս կ'ապրինք կոր:

— Ա՛ռ սա երկու ոսկին, ըսաւ Աչիկ, մէկէն ի մէկ ոտքի ելլելով ու դրամը դնելով երանիկ հանըմին ձեռքին մէջ, մինչ անիկա ապշած ու միանգամայն հիացած փոխն ի փոխ աղջկանը ու Աչիկին կը նայէր...

Արագ չարժումներով, իր պինդ քալուածքին ներքեւ տախտակամածը ցնցելով Աչիկ հասաւ դուռը, ինքն ալ յուզմէն կարմրած էր, իր չրթները կը թրթռային եւ աչքերուն մէջ սիրոյ եւ գոհունքի գինովութիւն մը կար՝ երբ ետեւ դառնալով ըսաւ.

— Մարիկս, տակոսի խօսք մ'ըներ, ամօթ է, ես Փախչէի չեմ, ինծի Աչիկ կ'ըսեն, թէչ գլուխ մարդ եմ, փարան ի՞նչ պիտի ընեմ, ան ալ պահած էի նէ... նորէն ձեզի համար էր, եւփիմէին համար էր...

Ու կարծես չատ բան ըսած ըլլալուն համար խղճահար, չտապով իջաւ ան – դունէներէն, չսպասեց որ եւփիմէն երջանիկ ու փքացած հասնէր եռեւէն, ոտնամանները ոտքը անցուց ու դուռը բանալով փախստականի պէս անհետացաւ, եռեւէն դուռը գոցելով այնպիսի ազմուկով մը որ ամբողջ տանը մէջ թնդաց:

Դուրսը համայնատարած սպիտակութիւն. անդադար եւ յամբօրէն կը չարունակէր ձիւնել եւ պարտէզներու մէջ այլեւս ծառերուն ճիւղերը մինչեւ գետին կը հասնէին, կքած իրենց սպիտակ եւ սառուցիկ բեռին տակ:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(4 – Շար.)

ձած է բոլոր յեսամնաց երկիրներուն մէջ, մանաւանդ անոնց մտաւորական, առաջնորդող դասակարգին մէջ, ընթերցանութիւնը, դրագիտութիւնը տարածել, ժողովրդական լայն զանգուածները մանակից ընել գիրքերու մէջ պահուած հարստութեան տիրացման: Բայց եւ այնպէս, նոյն անտեսական աննպաստ պայմանները, որոնց վերացման համար իսկ դրագիտութիւնը տարածել պէտք է, արգելքները են արագ դրագիտութեան հասնելուն, գիրքերու արագ տարածման՝ յեսամնաց երկիրներուն մէջ:

1970ին աշխարհի գիրքի արտադրութիւնը 500·000 գիրք էր, 7–8 միլիառ տպաքանակով:

Այս 500·000 անուն գիրքերուն 45 առ հարիւրը, մօտաւորապէս 225·000 անուն գիրք, Եւրոպայի մէջ տպուած են (Խորհրդային Միութիւնը չհաշուած). մինչ Եւրոպայի բնակչութեան թիւը աշխարհի բնակչութեան թիւին 13 առ հարիւրը մին կը ներկայացնէ:

Մինչեւ 1970, Ափրիկէն, Հարաւային Ամերիկան, Ասիան (Ճափոնը չհաշուած) կ'արտադրէին աշխարհի գիրքի արտադրութեան 19 առ հարիւրը· երբ անոնք իրրեւ ընթերցանութիւն դիտցող բնակչութիւն, աշխարհի բնակչութեան կէսը ունէին ու դպրոց յաճախողներու թիւին 63 առ հարիւրը:

Խորհ. Միութեան մէջ, մէկ տարուան ընթացքին, 1970ին 1·309·600·000 օրինակ գիրք տպագրուած է, ինչ որ աւելի է, քան տպագրութեան դիւտէն մինչեւ 150 տարի եառ, Եւրոպայի մէջ հրատարակուած բոլոր գիրքերուն տպաքանակը:

Խորհ. Միութեան բնակչութիւնը աշխարհի բնակչութեան 6,8 առ հարիւրը կը կազմէ, գիրքի հրատարակութեան մէջ իր բաժինը աշխարհի արտադրութեան 15,6 առ հարիւրը կը կազմէ:

Ափրիկէ ունի աշխարհի բնակչութեան 10 առ հարիւրը, իրրեւ հրատարակու – թիւն, իր հրատարակած գիրքերը կը ներկայացնեն աշխարհի հրատարակու – թեան 2 առ հարիւրը:

Այս թիւերը լինքնին պերճախօս են դրագիտութեան, ընթերցանութեան եւ գիր – քերու տարածման ինչպէս եւ յեսամնաց երկիրներու ունեցած աննպաստ դիրքին տեսակէտէն:

Գիրքի տպագրութիւնը, Եւրոպայի մէջ դէթ, տպագրութեան դիւտէն կէս դար եառ, մինչեւ 1500 թուականը, կը հասնէր 30·000 անուն տպագրուած գիրքի· ինչ որ հսկայական ոստիւն մըն էր համեմատած նախապէս գոյութիւն ունեցող ձեռագիր գիրքերով ընթերցանութեան չըբաններին: 16րդ դարուն այդ թիւը կը բարձրանար 250·000ի, իսկ 19րդ դարուն արդէն 7 միլիոն անուն գիրք հրատարակուած էր: Նախատեսութիւնները կ'ըսեն, թէ 20րդ դարու աւարտին հրատարակուած գիրքերու թիւը պիտի հասնի 25 միլիոն անուն գիրքի:

Գիրքի հրատարակութեան ճարտարարուեստի այս արագ զարգացումը կը յաջնէ հիմա բարդ խնդիրներ, պարզապէս գրապահեստներու, գրադարաններու տրամադրութեան, դարակներու, տեղի տեսակէտէն իսկ: 1944ին, Ուէզլէյի համալսարանի գրադարանի տնօրէն Պր. Ֆրեմոն Ռիտիէ առաջնակ կը հնչեցնէր· «2000 թուականին Եէյլի համալսարանի գրադարանը պիտի ունենայ 200·000·000 հատոր գիրք (երկու հարիւր միլիոն հատոր գիրք···) որոնք չարելու համար պէտք պիտի ըլլան 10·000 քիլոմեթր երկարութեամբ դարաններ: Եէյլի գրացուցակը, որ խաւաքարտէ ֆիշերով պատրաստուած է, պէտք պիտի ունենայ 750·000 տուփեր, այսինքն 32 հեկտար մակերես գրաւող դարակներու: Ամէն տարի 12 միլիոն նոր գիրքեր մուտք պիտի գործեն գրադարանը, որոնց արձանագրութեան համար միայն պէտք պիտի ըլլայ օգտագործել 6000 պաշտօնեայ»: Այս նախատեսութիւնները կրնան մասամբ չափազանցուած ըլլալ· իրականութիւնը սակայն չատ հեռու չէ անկէ: Ուստի մտահոգիչ հարց է գիրքերու քանակի, թիւի հարցը, եւ մանաւանդ զանոնք օգտակար ձեւով դասաւորելու, պահելու, գրադարաններով ընթերցող հասարակութեան տրամադրութեան տակ դնելու խնդիրը:

Արդէն իսկ սկսուած է գիրքերու միքրօ–օրինակներու գործածութեան, այս –ինքն միքրոֆիլմի վրայ առնուած, միքրոֆիլմի ձեւին տակ պահուող գիրքերու գործածութիւնն ու պահպանումը: Նիւ Եորքի Տակ Համբոլտ գրադարանը իր թերթերու հաւաքածոն միայն միքրո – ֆիլմի ձեւին տակ կը պահէ ու կը մատուցանէ ընթերցողներուն: 1969ին Մ. Ա. Կ.ն ալ սկսաւ իր բոլոր փաստաթուղթերը միքրոֆիլմի վերածելու աշխատանքին:

Կը թուի ուրեմն, որ աշխարհ պիտի պարտաւորուի միքրոֆիլմի վերածելու նաեւ այդ ամբարուած արժէքաւոր եւ անարժէք գիրքերը եւս, կարենալ զանոնք պահելու տեղ գտնելու համար:

Այս բոլորը գիրքերու քանակական ճակատագրի հարցը կը դնէ եւ ժամանակաւորապէս կը լուծէ:

Լուծուած չէ սակայն գիրքերու որակական ահի կամ նուազումի հարցը:

Լուծուած չէ մանաւանդ թերաճ երկիրներու բնակչութեանց անգրագիտութեան հարցը, որուն վերացումը կենսական նշանակութիւն ունի համայն մարդկութեան ապագային համար:

ԱՆՏԱՆՕԹ ԱՐՇԻՊԵՂԱԳՈՍ ՄԸ

Ասվենամաա կամ Ալանտ 6·544 կղզիներէ, կղզեակներէ եւ ժայռերէ կազմուած արշիպեղագոս մըն է, որ առաւել կամ նուազ լինքնաւար նահանգ մըն է Ֆինլանտայի Հանրապետութեան շրջագիծին մէջ: Մայրաքաղաքը, որ իրականութեան մէջ միակ քաղաքն է այդ շրջանին մէջ, կը կոչուի Մաարիանհամինա եւ ունի 8·000 բնակիչ:

Միջազգային համաձայնութեամբ կղզիները ապազինեալ գօտի կը նկատուին եւ, հետեւաբար, տեղացիները զերծ են պինուորական ծառայութենէ: Նահանգը ունի իր դրօշը՝ կապոյտ, կարմիր եւ դեղին գոյներով, ու մայրաքաղաքի տուներուն վրայ քիչ կ'երեւան ֆին դրօշները:

Կղզիները զեղեցիկ են: Շրջապատի ջուրերը՝ հարաւէն Պալթեան ծովը, հիւսիսէն Պոթնիա եւ արեւմուտքէն Ասվենամաայի ծովերը ամէնէն մաքուրն են այդ կորսուած շրջագիծին մէջ: Զկնորսութիւնը հիմնական զբաղումն է տեղացի – ներուն:

Կղզիներու բնակչութեան թիւն է 26 հազար: Անգործութիւն գոյութիւն չունի եւ, առնուազն, յաւելեալ 600 ձեռքերու անհրաժեշտութիւնը կը զգացուի: Միսի գինը սկանտինաւեան չափանիշով չատ աժան է, եւ որքան ալ տարօրինակ թուի, ասիկա կղզիներու բնակչութեան գլխաւոր «հոգ»ն է:

Արդարեւ, վերջին 10 – 15 տարիներուն Մաարիանհամինա միսի չուկան զարձած է հարիւր հազարաւոր Շուէտուհիներու, որոնք օգտուելով փոխադրամիջոցներու ընձեռած դիւրութիւններէն — օրական 20 նաւ կ'երթեւեկէ — իրենց միսի գնումները կը կատարեն հոն: Անոնց կը հետեւին հազարաւոր շուէտացի այրեր, որոնք, իրենց կարգին, կ'ուզեն օգտուիլ խմիչքներու աժանութենէն (ալքոլի վրայ տուրք չկայ):

Անցեալ տարի 800·000 Շուէտացի այցելած է, մեծ մասամբ մէկ օրուան համար: Այս տարի այցելուներու թիւը պիտի հասնի մէկ միլիոնի:

Շուէտացիներու «ներխուժումը» իր հետքը ձգած է կղզիներուն վրայ, որոնց բնակիչները ընդհանրապէս ձկնորս են կամ հողի մշակներ: Արդարեւ, մասգործները հարկադրուած են միս ներածել ֆինլանտայէն՝ բաւարարելու համար պահանջը, իսկ տեղացի կիները կարգի կը կենան օտարներու հետ՝ իրենց առօրեայ դնումին համար:

Զբօսաշրջիկներու խուժումը իր օգուտներն ալ ունեցած է, քանի որ տարադրամ ներս կը մտնէ եւ գարկ կուտայ տնտեսութեան որոշ ճիւղերուն: Այսուհանդերձ կան մարդիկ՝ պահպանողական մտքի տէր, որ գժգոհ են կենցաղի փոփոխութենէն: Արդարեւ, նահապետական բարքերը աստիճանաբար կ'անհետանան: Ոմանք կ'ըսեն, թէ «չենք ուզեր Մայորքա մը դառնալ, ժամանակն է, որ մտածենք մեր ապագայի մասին»:

Ցամենայն դէպս կղզեցիները պէտք է չուտ մտածեն, որովհետեւ Շուէտացիները պիտի յաջորդեն զբօսաշրջիկները, որոնք սկսած են իրենց կարգին սիրել Ասվենամաայի կղզիները:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻԻՆ

ՀԱՅԿ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ

Հայկ Սէրէնկիւլեան Գրական Մրցանակի յանձնախումբը կը հաղորդէ, թէ 1972ի իր մրցանակը միաձայնութեամբ տուած է մտաւորական եւ գրչի մշակ Ց. Ճ. Սիրունիի մէկ չահեկան ուսումնասիրութեան՝ ռումէն գիտնական եւ հայ մշակոյթի մեծ բարեկամ՝ Փրոֆ. Նիկոլայ Եորկայի կեանքին եւ հայասպաս աշխատանքներուն նուիրուած: Ցանձնախումբս վստահ է, թէ այս ստուար հատորը, որու խորագիրն է «Ն. Եորկա եւ Հայերը» մեծ նպաստ մը պիտի բերէ մեր մշակոյթին:

Ցանձնախումբս նոյնպէս միաձայնութեամբ որոշեց 1973ի իր մրցանակը տալ ծանօթ գրագէտ՝ կարօ Մեհեանի պատմուածքներու մէկ հատորին՝ «Աչեծուի ջուրեր»:

Այս տարի լոյս պիտի տեսնէ Ց. Ճ. Սիրունիի գործը, իսկ գալ տարուան ընթացքին՝ Կ. Մեհեանի հատորը, Անթիլիասի տպարանէն:

Ց. Ճ. Սիրունիի գործը չորրորդ մըրցանակն է, իսկ Կ. Մեհեանի հատորը՝ հինգերորդ: Ընթերցասէր հասարակութիւնը կը յիշէ ի հարկէ Գարլ Պրէֆիճի մեծածաւալ վէպը՝ Քրիստոս իճճակալ, թարգմանութեամբ Երուանդ Տէր–Ածղէասեանի: Երկրորդ հատորը Յովհաննէս Գազանճեանի, Հայ գրականութեան Պատմութիւնն էր, իսկ երրորդը՝ եղիշէ Զարենցի հատընտիր էջերուն թարգմանութիւնը, Փրանսերէնով, Լիւք Անարէ Մարսէլի եւ Կ. Փոլատեանի աշխատասիրութեամբ:

Ցանձնախումբս իր ապագայ գործունէութեան նկատմամբ կը հաստատէ, թէ Հ. Սէրէնկիւլեան Գրական Մրցանակը առաւելապէս պէտք է տրուի նորայայտ հայ երիտասարդ գրողներու, ամէն տարի: Այս էր վախճաքը ողբացեալ մեր մեծ ընկերոջ՝ Հայկ Սէրէնկիւլեանի: Ցանձնախումբս ամբողջովին կը բաժնէ այս տեսակէտը:

Արդ, կոչ կ'ուղղենք սիւնուքի բոլոր գրողներուն ընդհանրապէս, երիտասարդներուն մասնաւորապէս, որ իրենց գրական ստեղծագործութիւններով դիմեն մեզի — վէպ, պատմուածք, թատերգութիւն, բանաստեղծութիւն թէ գրական այլ սեռեր — առ ի քննութիւն մեզի ուղարկելով իրենց ձեռագիրները:

ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Նախագահ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
Ատենադպրուհի Մ. ՄԵՆԱՏՈՒՐԵԱՆ

Փարիզ, 5 Օգոստ. 1972

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (128)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ջէ, Պօղոս էֆէնտի, ես կը սպասեմ, որ հաճիք բացատրել ձեր հրաւէրին չարժառիթը:

— Լաւ ուրեմն, պարզապէս քու օգուտիդ համար է:

— Շատ չնորհակալ եմ:

— Կ'ուզեմ քեզի դէմ գործուած անլուր անիրաւութենէն քեզ փրկել, այս – ինքն քու պաշտպանութիւնդ ստանձնել:

— Շատ երախտապարտ եմ:

— Ասոր համար եթէ պէտք ըլլայ, ձեռքէս եկած զոհողութիւնները պիտի ընեմ: Սա եւս ըսեմ, որ վարչութիւնը ձեռքիս մէջն է, ուզածս ընել կարող եմ:

— Այն ատեն խնդիրը չատ կը դիւրանայ:

— Միայն թէ դուն ալ պէտք է որ դուրս ես, քանի որ քեզի համար է մեր ընելիքը:

— Բնական է, որ ձեռքէս եկածը պիտի ընեմ:

— Արդ, թաղին մէջ ներկայ առաջամեայ եւ ապօրինի Թաղական Խորհուրդին դէմ եղող անձեր կա՞ն:

— Շատ, դոչեց ուսուցիչը, զրեթէ մեծամասնութիւնը հակառակ է, մանաւանդ իմ մասիս եղած անիրաւութենէն ի վեր:

— Բայց մեզի պէտք եղածը ծանօթ անձեր են քիչ չատ, դիտել տուաւ Պօղոս էֆէնտի:

— Անշուշտ, աննշան մարդոց հետ յարաբերութիւն չունիմ արդէն: Բայց չեմ կրնար կոր ըմբռնել թէ՝ իմ դուռ անձնական պարագաս ի՞նչպէս կրնայ հանրային պրօբլեմի մը առարկայ ըլլալ:

— Դուն այդ կէտը ինծի ձգէ, հանրային պրօբլեմը ես պատրաստել կուտամ, դուն միայն ջանա, որ զայն ստորագրել տաս··· չիսուն ստորագրութիւն մը կըրնա՞ս հաւաքել:

— 500, հազար ստորագրութիւն, դոչեց Թորգոմ, բոլոր թաղը ինծի հետ է:

— Այն ատեն յաջողեցանք: Միայն պայման մը··· Թաղին մէջ ոչ ոք պէտք է իմանայ, որ ես այս գործերուն կը խառնուիմ կոր··· եաքը ամէն բան կը խանգարուի:

— Այդ մասին վստահ եղէք:

— Ուրեմն ամէն բան կարգին է: Դուն վաղը առաւ եկուր, ես հանրագրութիւնը պատրաստել տուած կ'ըլլամ եւ իսկոյն գործի կը սկսինք

Ուսուցիչը մեկնեցաւ ինքնիրեն խօսելով:

— Իրաւունէ աղնիւ մարդ է եղեր Պօղոս էֆէնտին: Գիտնալով, որ իր պատճառաւ այս փորձանքը գլխուս եկաւ, կ'աշխատի կոր զարմանելու··· Ես առանձին թերեւս բան մը չկրնայի ընել, բայց երբ Պօղոս էֆէնտիի պէս օժանդակ մը ունիմ, կարող եմ յաջողիլ, մանաւանդ որ Վարչութիւնն իր ձեռքին մէջն է եղեր:

Հաղիւ թէ պարոն Թորգոմ մեկնած էր, վաճառականը իր սպասաւորը ղրկեց եւ կանչել տուաւ փաստաբանը: Այս վեր – ջինը ուշադրութեամբ լսեց ամէն բան եւ դոչեց·

— Հիմա գործերնիս եղաւ:

— Բայց հանրագրութիւնը դուն պիտի պատրաստես:

— Բնականաբար··· հիմա, անմիջապէս:

Եւ դրասեղանին առջեւ անցնելով, Սափրեան էֆէնտի, հետեւեալ գլուխ գործոցը արտադրեց·

«Ստորագրեալքս կուգանք յանուն Ք. Թաղի ամբողջ հայ բնակչութեան ուժ – գնօրէն բողոքել տեղւոյս նորակազմ Ազգային Թաղական Խորհուրդին եւ մասնաւորապէս իր առենապետին ինչ–ինչ արարքներուն դէմ, որոնք կը սպառնան վրդովել եւ նորանոր յուզումներու մատնել ամբողջ Թաղը եւ անախորժ ծայրայեղութեանց մղել Թաղեցիներուս, ծայրայեղութիւններ, որոնց ամբողջ պատասխանատուութիւնը այժմէն կը թողունք Թաղական Խորհուրդին եւ իր առենապետին վրայ:

«Շատ երկար կ'ըլլայ մի առ մի թուել բոլոր այն չարաւուն, ապօրէն, հակասահմանադրական, անհեռատես ու կամայական արարքները, որոնցմով նորակազմ Առաջամեայ Թաղական Խորհուրդը եւ իր առենապետը ցոյց տուին իրենց գործունէութեան որակն ու քանակը, ժողովրդային զայրոյթը հասցնելով իր գագաթնակէտին, եւ քար զայթակղութեան ու խնճոր դժուութեան հանդիսանալով Թաղիս մէջ:

«Այդ անլուր արարքներէն առայժմ կը յիշենք միայն վերջինը, որ ժողովրդային ցասումը իր ծայր աստիճանին հասցուցած է:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Յակոբ Տօլպաշեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Տիրուհի Հայկ Սէրէնկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Վաղդէն Սէրէնկիւլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Թիրայր Ոսկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Դաւիթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդուհեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Պօտոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ՝ յետ պատարագի, 13 Օգոստոսի կիրակին,

ՄԱՆՆԻԿ ՏՕԼՊԱՇԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՆՈՒԻԷՐ

Տէր եւ Տիկին Աստուր Մարզոյեան իրենց աղջկան անդերէնի ակրեկասիոնի յաջողութեան առթիւ 50 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի։

ԱՄՏՈՒԱԾԱՇՆՉԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ԾՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի 13 Օգոստոս, ժօնն է Վերափոխման Ս. Աստուածածնի։ Փարիզի Ս. Ծովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
(կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին։ պատարագ՝ ժամը 10ին։ Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն։

×

Երկուշաբթի, 14 *Օգոստոս, Յիշատակ է Մեռելոց։*

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի պատարագ ժամը 10ին։ Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վերափոխման ժօնին առթիւով տեղի պիտի ունենայ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնէքի արարողութիւն, 13 Օգոստ. Կիրակի։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ 9·45ին, քարոզ 11ին, խաղողօրհնէք 11·30ին։

Լասիօթայի Ավրնիւ Ֆրիւշիէի Ս. Կարապետ *մատրան մէջ 15 Օգոստ. երեքշաբթի։ Սկիզբ պատարագի 9·40ին, քարոզ՝ 11ին, խաղողօրհնէք 11·30ին։*

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ եւ Լասիօթայի մէջ պատարագները կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի 13 Օգոստոսին Ս. Աստուածածնայ Վերափոխման ժօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ։

Ցաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն։ Սկիզբ պատարագի ժամը 10ին։

ՇԱՒԻՒԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի (13 Օգոստ.) Ս. Աստուածածնայ ժօնին առթիւ, պատարագ կը մատուցուի։

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

13 *Օգոստոս Կիրակի առաւօտ, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ անուանակոչման ժօնին առթիւ կը մատուցուի պատարագ, կը կատարուի խաղողօրհնէք եւ մատաղ։ (Այս առթիւ ուխտաւորներու ժամանում էքս–լէ–պէնէն)։*

Պատարագէն ետք ճաշ, մատչելի գիներով։ Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ Պր. Արտաչէս Բամպուքճեանի մօտ (էքս–լէ–պէն)։

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի Օգոստոս 13ին, ինչպէս ամէն տարի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն։ Երեքշաբթի Օգոստոս 15ին հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուի վանքի ամբակոծման զոհերուն յիշատակին, ժամը առաւօտեան 10ին։

Կը հրաւիրուին բոլորը այդ ամբակոծման 28րդ տարելիցին յիշատակը յարգելու։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Վերափոխում։ Հանդիսաւոր պատարագ, անդաստան եւ խաղողօրհնէք ժամը 10·30ին։

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Չերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն*։

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ըսուի դուռնուի հեռաձայնով։

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանք։

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆՉԱՅԻՆ ՏՕՆԸ ՊԵԼՖՕՆԹԷՆԻ ՄԷՋ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Երեքշաբթի, Օգոստոս 15, Կապոյտ Խաչի Պելֆոնթէնի կայանը, ամբողջ օրը։
Յերեկին ճաշ։ Կէսօրէ ետք՝ դաշտահանդէս

ԱՆԱՐԱՏ ՅԼՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու դիշերօթիկ եւ փոքրիկներու կառտըռի վարժարանի արձանա– գրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տա– րեշրջանին համար։

Պարմանները եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան։ Հեռաձայն 985–01–79։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Փակուած են արձանագրութիւնները

1972 – 1973

Տարեշրջանի համար, դպրոցը լեցուած ըլլալով։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յուլիս 15էն ի վեր եւ մինչեւ Օգոստոս 31, ամէն օր ժամը 10·30էն 12·30 եւ 14·30էն 19·30։

ԳԱՌԶՈՒԻ

փորագրութիւնները եւ վիմագրութիւնները կը ցուցադրուին։—

LE BATEAU LAVOIR
50, rue Louvel et Brière
TOUQUES (14)

Ցուցահանդէսը կազմակերպած է փիլիպոս Թարթաս, «Գարզու փորագրիչ եւ վիմագրող» հատորի հրատարակութեան առթիւ։

Օրեր եւ Դէմքեր

ՇԱՒԻՐՇ ՄԻՍԱՓԵԱՆ

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանդըստեան տուներուն այցելութիւնները արձանագրուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով)։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ
(ԿՆԻՔ)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35
ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ
ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Domaine des Mines de VAGNAS (07) par Vallon Pont d'Arc
(GORGES DE L'ARDECHE)

Հեռաձայն՝ 15–75–35–91–11 *ապա ուղել՝* 17ը վաճեաս

Պայմանները.— 14 *օրէն աւելի, օրական* 26 *ֆր., 7 օրէն* 14 *օր՝* 29 *ֆր. 7էն պակաս՝* 32 *ֆր.*

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ԲԱՆԱԿՈՒՄԻ ԿՈՂՄԷ

Արտէշի գեղեցիկ հովիտին մէջ
եկէք ապրիլ հայկական օր մը
Հարիւրաւոր հայ երիտասարդներով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԻՈՐՈՎԱԾ ՃՈՒԼՍԵՂԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ դաշտահանդէսին ներկայ ըլլալու համար, վարձուած է մասնաւոր օթոքար, որ կը մեկնի Մարսէյլի Ակարոնեան ակումբի առջեւէն։ Մեկնումը՝ 15 Օգոստոս առաւօտեան ժամը 6ին

Արձանագրութեան համար դիմել ամէն օր ժամը 18էն 20, Ակարոնեան ակումբը՝ 26, Ռիւ տէ Քոնվալէսան

ԿՈՉ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ՝ ՈՒՂՂԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐՈՒՆ

Մեր հայ հասարակութեան քաջ ծանօթ է որ Հ. Բ. Ը. Միութեան «Նուպարեան» մատենադարանը մօտ կէս դարէ ի վեր կը ջանայ միջազգային այս կեդրոնին մէջ տանելու հանրօգուտ առաքելութիւնը՝ իր բազմահարիւր հայ թէ օտար հատորներով Հայ Մշակոյթն ու Պատմութիւնը ծանօթացնելու իր հայ եւ օտար ընթերցողներուն եւ ուսումնասիրողներուն, մասնաւորաբար հայագիտական մարզերու մէջ։

Շնորհակալ ենք որ բազմաթիւ հեղինակներ ու հրատարակիչներ ու թերթերու վարիչներ ինքնաբերաբար իրենց առաքումներով կը ճոխացնեն Մատենադարանը ու այդ կերպով զօրավիգ կը հանդիսանան մեր Ջանադրութեան արդիւնաւորման։

Բայց կը թուի ոմանց անծանօթ ըլլալ Մատենադարանին այս դերը ու կան հեղինակութիւններ որոնցմէ զրկուած կը մնանք։

Հետեւաբար կը խնդրենք բոլոր հեղինակներէն ու հրատարակիչներէն, ու նաեւ բոլոր մեր աղգայիններէն որոնք իրենց մօտ ի պահ ունին մասնաւորաբար Հայութիւնը շահագրգռող հին թէ նոր հրատարակութիւններ, թերթերու կամ պարբերաթերթերու հաւաքածոներ, ամէն լեզուէ, — նոյնիսկ երաժշտական, թատերական եւ նկարչական, — որ բարեհաճին զանոնք նուիրել «Նուպարեան» Մատենադարանին որպէսզի վերջինս լուսադոյն կարենայ չարունակել իր առաքելութիւնը ու ընդարձակել իսկ զայն։

Առաքումները կատարել հետեւեալ հասցէով՝

Bibliothèque Nubar de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni — 75 - PARIS (16e)
FRANCE

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ» ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ

ՈՒՐԲԱԹ
11
ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI
11 AOUT
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.487
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.487

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՊԷՍ ԹԱՂԵՑԻՆ ՍԵՒԸԸ

—o—

«կեանքիս ամենաերջանիկ *օրն է այս*: երեսուն տարուայ պայքարս, քողոքս, տառապանքս ու յոյսերս պսակուեցին փառաւոր յաղողութեամբ: Թիւրքական դաշնագիրն ստորագրուեց եւ քոլոր դաշնակից Պետութիւնների Համաժողովն այսպիսով հռչակեց Միացեալ, Անկախ, Ազատ Հայաստանը Սեւրի սրահում»: (*Մարտարապատից մինչեւ Սեւր եւ Լոզան*, Պոսթըն, 1943, էջ 88):

Այս տողերով կը սկսէր 10 Օգոստոս 1920ի իր Օրագրութիւնը Աւետիս Ահարոնեան, Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան Նախագահը, որ նոյն օրը, յաղթական դաշնակիցներու կողքին նստած, յանուն անկախ Հայաստանի կառավարութեան, ստորագրած էր Սեւրի դաշնագիրը, օսմանեան կայսրութեան մահավճիռը:

Թուրք երեք պատուիրակները ցնծիկոր ներս էին մտեր սրահէն եւ ջղաձգ շարժումով, արագութեամբ ստորագրեր՝ *ցոյց տրուած տեղը*:

Արարողութիւնը վերջանալէ առք, «Վէնիզէլոսն առաջինը վազեց դէպի ինձ, ձեռքս բռնեց երկու ձեռքով եւ գրեթէ բացագանչեց յուզուած. «Շնորհաւորու – թիւններս, իմ սիրելի նախագահ, Ձեզմէ *յետոյ* ես եմ Հայաստանի համար ամենաերջանիկ անձը»: (Անդ, էջ 89):

Հայեւյոյն բարեկամութեան խանդա – վառ օրեր էին: Պոլսոյ Թաքսիմի պարտէզին մէջ դաշտահանդէս կը սարքէին Հայերը, կեցցէներով կ'ողջունէին Պօղոս Նուպարի եւ Վէնիզէլոսի անունները, — *ինքը՞* Վէնիզէլոս:

Շուտով սակայն պիտի մթագնէր հորիզոնը: Սեւ սեւ ամպեր երթալու պիտի *յաղորդէին*, ամեհի նոր փոթորիկներ պայթեցնելով Հայութեան գլխուն:

Սեւրէն մէկուկէս ամիս վերջ, 1920 Սեպտ. 24ին, Քեամիլ Քարապէքիրի բանակները պիտի յարձակէին Նորագոյն Հայաստանի Հանրապետութեան վրայ, կանգ առնելով Ալէքսանդրապոլի մէջ եւ պարտադրելով իրենց ծանրակշիռ պայմանները Դեկտ. 2էն 3 լուսնալիք գիշերը, երբ արդէն մէկ օր առաջ Հայաստան խորհրդայնացած էր, մանելով Մոսկուայի մականին տակ:

Սեւրի դաշնագիրն ստորագրող մեծ դաշնակիցները իր բախտին էին ձգած Հայաստանը, մոռնալով իրենց հանդի – սաւոր խոստումներն ու պաշտօնական ստորագրութիւնները:

Ծրնեւի Ազգերու Դաշնակցութիւնը պիտի *դատի* դեր կը կատարէր: Հանդարտ խղճով ձեռքերը կը լուար եւ մէկ կողմ կը քաշուէր:

Հայաստանի խորհրդայնացումը մէկ կողմէն, քեմալական չարժման ծաւալումն ու հելլէնական բանակին ակա – րացումը միւս կողմէն ջուրը կը ձգէին Սեւրի դաշնագրին վաւերացումը:

1921 Փետրուարին եւ Մարտին Լոնտոնի մէջ խորհրդաժողով կը դումարուէր՝ վերաքննելու համար Սեւրի գլխաւոր յօդուածները: Պոլսոյ սուլթանական կառավարութեան ներկայացուցիչներուն հետ միաժամանակ ժողովի հրաւիրուած էին Անգարայի Ազգ. Մեծ Ժողովի պատուիրակները, որոնք արդէն տիրական դիրք էին բռնած, ստուերի մէջ ձգելով օսմանեան պատուիրակութիւնը:

Լոնտոնի մէջ Ֆրանսայի վարչապետ Արիսթիտ Պրիան դաշտնի տեսակցու – թիւններ կ'ունենար քէմալականներու Ա– թաքին Գործակալ Պէքիր Սամիի հետ, *տա*քին Գործակալ Չիչէրինոյ պարտու – *մին*:

Հայաստանէն վերջ կը վտանգուէր նաեւ Կիլիկիան, որ 1921 Հոկտ. 20ի Անգարայի ծանօթ դաշնագրով կը յանձնուէր Թուրքերուն, որոշ չահեր ապահովելով Ֆրանսայի դրամատէրերուն:

Յաջորդ տարին, չնորհիւ երկկի Թըլնամի Պետութեանց ամէն կարգի լայն աջակցութեան, քէմալական Թուրքերը կը յաղողէին Յոյները ծով թափել՝ 1922 Սեպտեմբերին՝ Իզմիրի մէջ:

Կատարեալ կ'ըլլար աղէտը:

1923ի գարնան անգլիական, Ֆրանսական, ամերիկեան, իտալական եւ հելլէնական բանակները վերջնապէս կը պարպէին Պոլսոյ եւ գաւառի որոշ մասերու պրաւեալ հողամասերը:

Նոյն տարուան Յուլիս 24ին Լօզանի մէջ կը թաղուէր Սեւրը, օրհնութեամբ յաղթական մեծ դաշնակիցներու:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՒՍ. ԻՐԼԱՆՏԱ ՁԻ ՀԱՆԴԱՐՏԻՐ

—o—

Տարի մը առաջ էր որ սկսան, Ըլսթըրի մէջ, բանտարկութիւնները վարչական ե– *ղանակով* եւ այս տարեդարձին առթիւ է որ կրկին եղեռնափորձեր եւ հրացանա– ձգութիւն իրարու յաջորդեցին:

Նիւռնիի մէջ տղեկ մը մեռած է, զոհ իր իսկ պետեղած ռումբի պայթումին: Նիւռի Պելֆաստի եւ Տըպլինի մէջեւ կը դանուի, 14 հազար բնակիչ ունի որու 12 հազարը՝ կաթողիկէ եւ երկու հազարը միայն բողոքական է: Հոս է որ 1971 Օգոստոս 9ին, առաւօտեան 4ին ծայր տըւած է վարչական եղանակով ձերբակալութեանց չարքը: Այսօր 283 հոգի բանտին մէջ կը սպասեն որ դատուին եւ դեռ չեն գիտեր թէ իրենց դէմ ի՞նչ մեղադրանութիւն կայ: Կաթողիկէները իրենց ձեւով ոգեկոչած են այս տարեդարձը, առաւօտեան 4ին ձեռնարկելով մեծ իրարանցումի մը. — սուլիչ, հազարաւոր ա– մաններու խլրտոց, կանչ, աղմուկ, վերջապէս խորհրդանշական վերյիչեցում մը: Քիչ ետք արդէն հրացանաձգութիւն ալ կը սկսէր եւ ցոյց մըն ալ կ'ըլլար պահանջելու համար բանտարկեալներու ազատ արձակումը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ բացուեցաւ 9րդ դատաւարութիւն մը եւ այս ամբաստանեալներուն մէջ կայ նաեւ Սապաթայի աղջիկը (Սապաթա եւ իր երկու տղաքը արդէն դատապարտուած են): Իտալիոյ Համայնավար կուսակցութիւնը իր կարգին կը դատապարտէ այս դատերը եւ զեկոյց մը կը կրկնէ թէ բացարձակապէս համաձայն չէ դատական հալածանքի այս մեթոտներուն: Իտալիոյ համայնավար – ները կ'աւելցնեն թէ խորհրդային պինեալ միջամտութենէն չորս տարի ետք, քաղաքական չարք մը դատավարութեանց ձեռնարկումը նոր եւ ծանրակշիռ հարցեր *մէջտեղ* կը հանէ Չեխոսլովաքիոյ կացութեան մասին:

Արիսթիտ Պրիան դաշտնի տեսակցու – թիւններ կ'ունենար քէմալականներու Ա– թաքին Գործակալ Պէքիր Սամիի հետ, *տա*քին Գործակալ Չիչէրինոյ պարտու – *մին*:

Հայաստանէն վերջ կը վտանգուէր նաեւ Կիլիկիան, որ 1921 Հոկտ. 20ի Անգարայի ծանօթ դաշնագրով կը յանձնուէր Թուրքերուն, որոշ չահեր ապահովելով Ֆրանսայի դրամատէրերուն:

Յաջորդ տարին, չնորհիւ երկկի Թըլնամի Պետութեանց ամէն կարգի լայն աջակցութեան, քէմալական Թուրքերը կը յաղողէին Յոյները ծով թափել՝ 1922 Սեպտեմբերին՝ Իզմիրի մէջ:

Կատարեալ կ'ըլլար աղէտը:

1923ի գարնան անգլիական, Ֆրանսական, ամերիկեան, իտալական եւ հելլէնական բանակները վերջնապէս կը պարպէին Պոլսոյ եւ գաւառի որոշ մասերու պրաւեալ հողամասերը:

Նոյն տարուան Յուլիս 24ին Լօզանի մէջ կը թաղուէր Սեւրը, օրհնութեամբ յաղթական մեծ դաշնակիցներու:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԲ ԹՈՒՐՔԸ ՀԱՅ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԷ...

—o—

ԽՄԲ.— Ստորեւ Պոլսոյ թերթերէն արտատպելով, կը հրատարակենք *Սան Հավատիսի* մէջ լոյս տեսած յօդուած մը, ուր թուրք լրագրողը կը պաշտպանէ Հայերու իրաւունքը Գալփայեան որբանոցի խնդրին առընչութեամբ:

Առնուազն *ա լա Թուրքա իմաւռ* պէտք է ունենալ սակայն գրելու համար թէ «Դարերէ ի վեր յոյն, հայ, հրեայ եւ միւս փոքրամասնութիւններուն եւ Թուրքերուն միջեւ ոչ մէկ խորութիւն դրուած է, նոյնիսկ կարգ մը տեսակէտներով մեր Պետութեան պաշտպանութիւնը վայելող փոքրամասնութեան բնակչութիւնը բացառիկ վերաբերումի առարկայ դարձած է»:

Թէեիր երէր արդեօ՞ք պատմութիւն կարդացած չէ թէ ոչ «բացառիկ վերաբերումի» կը նկատէ մէկուկէս միլիոն Հայերու ջարդը...

×

Ծանօթ հրապարակագիրը Թէքիր Երէր «Անկրաւ գործելակերպ մը» խորագրին տակ «Սան Հավատիս» թերթին մէջ կը գրէ.—

Դարերէ ի վեր բովանդակ աշխարհի հիացումին առարկայ դարձած է Թուրք Պետութեան երաշխաւորութեան տակ պտնուող մեր փոքրամասնութեան հայրենակիցներուն հանդէպ գործելակերպը:

Եթէ բացառութիւն նկատուին մեր թշնամիները Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտ Խանէ սկսեալ փոքրամասնութեան հանդէպ մեր ազգին ցոյց տուած մարդկային ու եղբայրական վերաբերումը ամենուրեք դնահատութիւնով դիմաւորուած է: Դարերէ ի վեր յոյն, հայ, հրեայ եւ միւս փոքրամասնութեանց հայրենակիցներուն միջեւ ոչ մէկ խորութիւն դրուած, նոյնիսկ կարգ մը տեսակէտներով մեր Պետութեան պաշտպանութիւնը վայելող փոքրամասնութեան բնակչութիւնը բացառիկ վերաբերումի առարկայ դարձած է: Մենք երբեք չենք դանգատած փոքրամասնութեան ընծայուած այն իրաւունքներու հետեւանքով, նոյնիսկ հաճոյք զգացած ենք ասկէ: Այնքան առեն որ գոյատեւեն Թուրք Պետութիւնը եւ Թուրք ազգը, փոքրամասնութեան հայրենակիցներուն հանդէպ մեր որդեգրած այս տիպար գործելակերպը պիտի չափոխուի:

Միայն թէ վերջին օրերս ցաւալի վիճակ մը կը չարունակուի: Վստահ թէ մեր կառավարութիւնը ամենակարճ ատենէն վերջ պիտի տայ այս ցաւալի կացութեան, կ'ուզեմ հակիրճ կերպով պարզել խնդիրը:

Ակէ 107 տարի առաջ 1865ին Իսթանպուլի մէջ քոլէջրայի համաճարակ մը կը ծագի: Բազմաթիւ մարդիկ կը մեռնին ու անոնց դաւակները որբ կը մնան: Իսթանպուլի հայ համայնքը որբ մնացած մեր հայ հայրենակիցներուն համար 1866ին Սրբուհի Մայրապետ Գալֆայեանի որբանոց մը հիմնել կուտայ: Ոսկեղջիւրի համուրջին չրջակայքը Խասիւղի մէջ կը դտնուէր այս որբանոցը ուր 106 տարիէ ի վեր հայ համայնքին որբերը կը պատսպարուէին ու հարիւրէ աւելի աղքատիկ եւ ծնողազուրկ մանուկներ կը խնամուէին: «Շրջանային ճամբուն» չինութեան պատճառաւ այս որբանոցին չէնքը կ'ապատեփականացուի: Հիմա հայ համայնքը կ'ուզէ փլցուած այս որբանոցը Սկիւտար իրենց սեփական չէնք մը փոխադրել: Կ'ըսուի որ այս ամէնէն

ԵՐԵՒԱՆ ⇄ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

«ԱՐԱՐԱՏ» ԿԸ ՅԱՂԹԷ ՌՈՒՄԱՆԱՅԻՆԵՐՈՒՆ

Ուրբաթ օր, Օգոստ. 4ին, Երեւանի Հրազդան կեդրոնական մարզասրահին մէջ միջազգային ընկերական հանդիպում մը տեղի ունեցած է: Երեւանի Արարատը ընդունած է ռումանական Պակէոյի խումբը: Այս երկրորդ անգամն էր որ Ռումանացիք Հայաստան կուգային: Հանդիպումի սկիզբէն խաղը եղած է շատ հետաքրքրական:

Ռումանացի խաղացողները ընդհանրապէս կը նախընտրեն թեթեւիք ցոյց տալ եւ սկիզբը Արարատցիները դժուարութիւն ունեցած են որեւէ բան ընելու, բայց քիչ ետք սկսած են գործածել իրենց գլխաւոր զէնքերը՝ արագութիւն եւ եղրային չարձակում եւ Ռումանացիներու պաշտպանողական գիծը տեղի տուած է: Խաղին 28րդ վայրկեանին Լեւոն Իշտոյեան կը նչանակէ առաջին կէտը: Կիսախաղի վերջաւորութենէն քիչ առաջ, սակայն Երեւանցիները երկրորդ կէտ մը նչանակելու առիթը կը կորսնցնեն, Իշտոյեանի գեղեցիկ փոխանցումը չի յաջողիր օգտագործել Ղազարեանը: Երկրորդ կիսախաղի 28րդ վայրկեանին, Արարատ կը նչանակէ երկրորդ կէտը ու քիչ ետք՝ երրորդը: Վերջաւորութենէն տասը վայրկեան առաջ, Արարատ կը կորսնցնէ չորրորդ կէտի մը հնարաւորութիւնը երբ Զանազանեան 11 մեթրէն չի յաջողիր տուգանքի հարուածը:

Արարատ Սեպտ. 13ին առաջին հանդիպումը պիտի ունենայ Իւփայի բաժակի մրցումներուն եւ Ռումանացիներու հետ այս հանդիպումով ցոյց տուաւ որ ի վիճակի է մրցելու Եւրոպայի ակումբներուն հետ:

բնական իրաւունքին արտօնութիւն չի տուեր Մէլէնի կառավարութեան կողմէ:

Եթէ այսպէս է ասիկա, ըլլօրէն մեծ անիրաւութիւն մըն է: Տրամաբանութեան անհաչտ է որ կառավարութիւնը փոխանակ օժանդակ հանդիսանալու հիմնումին այսպիսի ընկերային հաստատութեան մը, որ միշտ ապատան ընծայած է աւելի քան հարիւր որբ ու անտէր ձադուկներու, չանայ ներկայիս դոյութիւն ունեցողը բնաջնջել: Մնաց որ այս ձադուկներուն մեղքը ի՞նչ է այս սեփականացումէն ու չրջանային ճամբուն բացումէն:

Մենք միշտ կը դանդատինք տարբեր երկիրներու մէջ Թուրք փոքրամասնութեան հանդէպ գործուող անիրաւութիւններէն: Ուրեմն նախ մեր երկրին մէջ այսպիսի անիրաւութիւններ երբեք պէտք չէ արտօնենք: Երբեք չենք յօժարիր որ դարերէ ի վեր մեզի սրատնոց կապուած, մեր հայրենիքը իրենց հայրենիքը, մեզի եղբայր նկատող մեր հայ, յոյն, հրեայ հայրենակիցները այսպիսի անիրաւութիւններու ենթարկուին: Վստահ ենք որ մեր կառավարութիւնը արտօնութիւն պիտի պայ այս որբանոցին վերաբացումին:

ՎԱՂԸ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ՈՐՊԷՍ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Ստորեւ թարգմանաբար կուտանք Ալէն Ժաճոպի յօդուածը, լոյս տեսած *Մոնտի* Օգոստոս 6–7ի թիւին մէջ «Նամակ Երեւանէն» ձեւով, եւ «Պատմութիւն որպէս Ազգ· հարստութիւն» խորագրով:

×

Եթէ կ'ուզէք Հայաստանի սրտին զարկը լսել, պէտք է պտըտիք, իրիկուն մը, զովին, Լենին հրապարակի մայթերուն եւ անդուլներուն վրայ, Երեւանի բնակիչներուն ամբոխին մէջ: Երբ կ'իջնէ դիշերը, հոս կը հաւաքուին, ինչպէս այլուր Պարչելոնայի պողոտաները կամ Էքս՝ Փուռ Միրապօ, այսինքն ամէն տեղ ուր հարաւի օդը կայ, եւ նոյնիսկ, հեռաւոր՝ Միջերկրականի օդը:

Տէմոքը, ճիշդն ըսելու համար աւելի խորհրդային է քան հայկական: Հրաբխային քարը, վարդագոյն, միատեսակ, ա՛լ աւելի կը չեշտէ, իր միօրինակութեամբ սթալինեան ոճը, հազիւ ձեւաւորուած քանի մը կամար, մեծ կառոյցներ կլոր չարուած հրապարակին չուրջ: Բայց նախ եւ առաջ ջուրը կայ, այդ ջուրը, որու զովութիւնն ու մաքրութիւնը կը պահպանեն Հայերը, ամէն առիթով: Ջուրը, որ կը հրամցուի ծարաւի անցորդին ամէն փողոցի անկիւն եւ որ կը ժայթքի հոս լուսաւոր մեծ աղբիւրներով, եւ երկար ցայտքերով կը թրջէ Մատենադարանին սիւները: Յետոյ, կան Հայերը... ամէն տարիքի մարդիկ, խառնուած այս դանդաղ պտոյտին մէջ, մեծ–մայրիկէն սկըսեալ որու յանձնուած են, հակառակ ուշ ժամուն, երեք եւ չորս տարեկան երկու թոռնիկները, մինչեւ պատանիներու խումբերը, մանչ եւ աղջիկ, դրեթէ խիստ կիսադէմքով, սեւաչեայ, որոնք, կարծես, դիւրաւ կը դիտեն տեսակ մը սիկիլիական վերապահութեամբ: Ոչ մէկ ռուսերէն բառ այս ամբոխին մէջ, ուր հնչիւնները, սկսելով հայերէնէն, արեւելեան բան մը ունին: Շատեր, արդէն, աւազանին սանդուխներուն վրայ նստած կամ ոտքի կեցած, քիչ մը կորսուած նայուածքով, լուռ կը մնան ու միայն մատիկ կ'ընեն երդչուհիի մը ձայնը, դոր բարձրախօսը կը սփռէ:

Ձայնը, ինքն ալ, հայերէն կ'երգէ, իջնելով մերթ ընդ մերթ, ցից կամ քնքոյշ դաշտերէն մինչեւ խորը՝ զարմանալիօրէն տարածուն ռեժիսթրի մը:

Ցաջորդ օրն է որ կը պատահի անակնկալը, էջմիածնի տաճարին մէջ երբ կը լսենք դպիրը որ կ'երգէ անոր չատ մօտիկ չարական մը, վազդէն կաթողիկոսի ներկայութեան մատուցուած պատարագին ընթացքին:

Այս ամբողջը, Երեւանի գլխաւոր հրապարակին, երեկոյեան պատյտին, կուտայ եթէ ոչ աղգայնական, առնուազն չատ «ազգային» ցոյցի մը բնոյթը: Կոմկատեան միւս Հանրապետութեանց մէջ ալ ազգային այս գիտակցութիւնը աչքի կը զարնէ: Օրինակ, Վրաստանի մէջ, ուր ան կը պահպանուի չատ ամուր ա-նդուլթիւններով եւ միաժամանակ տեղական հարստութեամբ մը, որ թոյլ կուտայ Վրացիներուն առանց արգելքի չեշտել իրենց անհատականութիւնը Մոս-կուայի հովանաւորութեան առջեւ: Հայաստանը, տարբեր, աղքատներուն հարստութիւնն ունի.— իր պատմութիւնը եւ իր զաւակները:

Աղքատ... անշուշտ ամէն ինչ համեմատական է, բայց հակառակ այդինեն-րուն եւ ծիրանի ծառերուն, քիմիական եւ ելեկտրեմէքենական գործատունե-րուն, յստակ է որ ճոխութիւն չկայ:

Ձեւ մը կը դնուի եղածին հետ, բայց բաւական հնարամտութիւն պէտք է, բա-րեկամութեանց լաւ ցանց մը եւ ոչ մէկ կարեւոր բան կարելի է ընել առանց կեղ-րոնական իշխանութեան ուզելուն: «Ծրա-գիրը, Ծրագիրը... կը դանդատի չինա-բարութեան ճարտարապետ մը, Մոսկուան է որ կը սահմանափակէ նոր չինութիւն-ները: Այն կէս միլիոն Հայերով, որոնք ցրուած են Խորհ. Միութեան տարածքին վրայ եւ որոնք տուն գալ կ'ուզեն, Երեւան վաղը, կրնար մէկ միլիոնէ աւելի բնակիչ ունենալ» (ներկայիս 850 հազար ունի):

Թիֆլիզի մէջ ալ կը դժգոհին կեդրոնական իշխանութեան պարտադրած սեղմումներէն: Բայց կը թուի թէ միջոցները կան անոնց քովէն անցնելու, առնուազն իրրեւ «համագումարի սրահ» ներկայացնելով, ինչ որ վրացական մայրաքաղքին ամէնէն արդիական երաժշտասրահը դարձած է:

Կրնայ ըլլալ որ հոգեբանութեան հարց է, բայց Հայերն ալ «մէջէն ելլելու» որոշ թեքնիք մը ունին: Ամէնէն առաջ կը խօսին իրենց պատմութեան մասին: Ազգային հպարտութեան եւ ողբի խառնուրդ մը: Այդ տեսակէտով իրենց պատմածները չեն ցամքիր: Առանց որեւէ բարդոյթի, առաջին հասնողը ցոյց կուտայ ձեղի հայկական արձիւը «Հայաստանի խորհրդանշան, մեր թագաւորնե-րէն սկսեալ»: Ուրիշ մը ձեղի ցոյց կուտայ Արարատի երկու զագաթները, ձիւնով ոսկեայ ամրան մէջտեղը եւ որոնք կը տիրապետեն, հեռաւոր երազի մը նըման, Երեւանի ամբողջ բնանկարը.— «Թուրքիան է հոն (սահմանը հազիւ 25 քիլոմեթր անդին է) բայց ի՞նչ է հայոց այսօր: Մէկ քառորդը, դուցէ մէկ երրորդը Հայաստան երկրին: Եւ ան ալ, ամէնէն լաւ մասը չէ»:

Ինչ որ, սակայն, կը զարմացնէ նոյնիսկ այս հնադարեան հողին վրայ, ամէնէն համեստ մարդոց պատմական զարգացումն է: Ցետ միլէօրէի մը, առանց առաջնորդի բայց յայտնութիւնները փընտռելով, պատահական թաքսիի մը վարորդէն խնդրեցինք որ մեզի քաղաքին չրջանն ընել տայ իր հայեցողութեամբ: Սկսաւ, անշուշտ նկարագրութիւններով միասին, այն բլուրէն ուր Թուրքերը յարձակած են վերջին դարուն, Երեւանի վրայ, վերջանալու համար էրեբունիի ւերակներուն ոտքերուն: Մինչ այդ, կեցած էինք քաղաքին դլխաւոր զբօսայգիին, որ իր կանաչ խոտերով քիչ մը լքուած պարտէզի մը կը նմանի եւ ուր նուագ հին յիշատակներ կապը կը պահեն ներկային հետ:

Ձիշդն ըսելով, ամբողջ երկիրը թաղուած է պատմական յիշատակներու մէջ, սերտօրէն կապուած չատ հին հաւատքի մը յիշատակներուն:

Մեծ ծախքերով կը վերանորոգուի Գարնիի մէջ, Երեւանէն 30 քիլոմեթր դէպի արեւելք, հռովմէական փոքր տաճար մը, Ա. դարէն, բայց Դուինի մէջ, հայկական առաջին եկեղեցիներէն մէկուն աւերակները Դ. դարէն են: Այդ հեռաւորութեան վրայ արդէն, թուականները չնչին կարեւորութիւն մը ունին: Ինչ որ ուշադրութիւն կը դրաւէ, կրօնական հետքերու մչտական ներկայութիւնն է: Սեւանայ լճի ափին, 2000 մեթր բարձրութեան վրայ՝ երկու փոքրիկ եկեղեցիներ դրա հովը, նուագումները եւ անձրեւը դեռ խնայած են, քառասուններոց մարդու մը կուրծքին՝ խաչ մը, էջմիածնայ պատարագին առաջնորդուող երախաներու ճակատին վրայ, ուրիչ խաչ մը, գծուած արիւնովը հաւուս, ոչխարի, ագռաւնիի, գոհուած ինչպէս Աբրահամի առեն:

Աւանդութեանց այս հակումը, անցեալի այս տեւական ոգեկոչումները, այս սուր հայրենասիրութիւնը չեն նշանակեր երբեք լինքնափակում մը: Արդէն ի՞նչպէս կարելի կ'ըլլար, ժողովուրդի մը համար դոր հալածանքները նետած են աշխարհի չորս կողմը: Իւրաքանչիւրը հոս զարմիկ մը կամ մօրեղբայր մը ունի արեւմտեան Եւրոպայի կամ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, հոն մնացած աքսորի առեն կամ դեռ նահալով դիրք չինել:

Բայց Հայաստան կը ժողվէ իր զաւակները եւ այս վերադարձներու պատմութիւնը կը վկայէ անդիմադրելի քաջողանութիւնը դէպի մայր հայրենիք: Սիւզան, դանձիչ ճաչարանի մը մէջ փարիզ ծնած է բայց եկած է Երեւան հաստատուիլ 1949ին, իր ամուսնոյն հետ: Պան–դոկին պատմաւը Պոլիս ծնած է 1928ին, Սուրիա եւ Լիբանան ապրած է եւ հազիւ 20 տարի է որ Հայաստան եկած է: Մեծ վաճառատան մը մէջ, անուշահոտութիւն ծախող աղջիկը ձեղի հետ սահուն ֆրանսերէն կը խօսի: Գահիրէի Ֆրանսական վարժարանը սորված է:

Շատ կը յիշուի Երեւանի մէջ, այն յատուկ կապերը որ կը միացնեն Հայաստանն ու Ֆրանսան: Տասն անդամ մեզի յիշեցուցած են Մուսա–Տաղի դրուագը, ուր Ֆրանսական ռազմանաւ մը 1915ին, Հայերու օգնութեան փութայ, երբ անոնք պիտի ջարդուէին Թուրքերու կողմէ: Պատմութիւնը ոգեկոչուած է մանրամասնութեամբ Ազգ· Մատենադարանը, բայց քիչ անդին Ֆրանսական դրօշակը աչքի կը զարնէ.— Անիկա կը պատկանի «խորհրդային դիմադրական առաջին զօրաբաժնին» (Հայեր) կազմուած Ֆրանսայի հարաւը 1944ին:

Այս բոլոր ճամբորդութիւնները, զաղթականութեան տարիները չատ կենդանի յիշատակներ թողած են եւ արդիւնքն այն է որ Հայերը այն ապաւորութիւնը կը թողուն որ քսուած են արտաքին աշխարհին, չատ աւելի քան Խորհրդային Միութեան ուրիչ որեւէ ժողովուրդ: Իրենք ալ հպարտ են տոով, նոյնիսկ եթէ տուիկ քիչ մը դառն խորհրդածութիւններու կը մղէ: «Գիտէք, կ'ըսէ մեր հանդիպած բարեկամներէն մին, մեզմէ չատեր արտասահման ապրած են եւ կ'ուզէինք որ հոս ալ քիչ մը Եւրոպայի պէս ըլլայ: Բայց դեռ չէ, նոյնիսկ եթէ ամէն մէկս մեր դլխուն ճարը կը տեսնենք», ու կ'աւելցնէ, լաւատես.— «Նորէն եկէք, մէկ-երկու տարիէն, պէտք եղածը կ'ըլլայ»:

ԱԼԷՆ ԺԱՃՈՊ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՑ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԻՐՔԸ

Պատմութեան ամէնէն չատ խօսուած դիւանագիտական հանդիպումներէն մէկին ըլլայ, հաւանաբար, Եւրոպայի ապահովութեան խորհրդաժողովը: Արդարեւ, տասնամեակէ մը ի վեր յաճախ կը խօսուի այդ մասին ու դեռ պիտի խօսուի առնուազն մինչեւ 1973: Կ'ենթադրուի թէ խորհրդաժողովը կը դումարուի այդ թուականին, յամենայն դէպս ոչ անկէ առաջ: Խորհրդային դիւանագիտութիւնը յաճախ արձարձած է խորհրդաժողովի հարցը· անոր հետեւած են Վարչաւա եւ Հելսինքի զանազան առիթներով: Բրեժնեւ – Նիքսըն խօսակցութիւնները մղումն այդ զաղափարին եւ այսօր հնարաւոր կը նկատուի անոր իրականացումը:

Իրաց այս վիճակին մէջ հրապարակ կը դրուին զանազան միտքեր, որոնցմէ ոմանք հին են: Այս դետնի վրայ չհեկնութիւն կը ներկայացնեն Եուկոսլաւիոյ առաջարկները, որոնք կը ձգտին «որոշ քաղաքական ոգի մը ներարկել» խորհրդաժողովին:

Եուկոսլաւիոյ կարծիքով, խորհրդաժողովը պէտք է ունենայ «ընդհանուր քաղաքական ոգի մը» եւ ոչ թէ զբաղի միայն մանրամասնութիւններով: Ան

չափով» իրականութիւն դարձնել այսպէս կոչուած չբնանային զինաթափութիւնը՝ իրրեւ նախապատրաստութիւն Եւրոպայի ապահովութեան խորհրդաժողովի գու – մարման: Պելկրատի միտքերը, որոնք ներկայացուած են դիւանագիտական չբըջանակներու, արեւմտեան թէ արեւել – եան, շատ յստակ են:

Պելկրատ նախ կ'առաջարկէ վերջ տալ այն ռազմափորձերուն, որոնք տեղի կ'ունենան սահմանային չբջաւիճերու մէջ եւ որոնք պարզապէս «ուժի ցուցադրու – թիւններ» են: Ասիկա կը վերաբերի հա – տասարապէս Ատլանտեան եւ Վարչաւայի Ուխտերու ռազմափորձերուն, ինչպէս նաեւ անդամ երկիրներու առանձին փոր – ձերուն: Այս առաջարկի չբջանակին մէջ կը մտնէ նաեւ արգիլումը ուժի ցուցադ – րութեան՝ եւրոպական երկիրներու մերձ միջազգային ջուրերու եւ օդային տարա – ծութիւններու վրայ:

Այս առաջարկը, ինչպէս նկատել կու – տան եուկոսլաւները, անկողմնակալ նը – կարագիր ունի, քանի որ կը վերաբերի հաւասարապէս թէ՛ Ատլանտեան եւ թէ Վարչաւայի Ուխտերուն: Առաջինը՝ Ատ – լանտեան Ուխտը սովորութիւն դարձու – ցած է ռազմափորձեր կատարել հիւսի – սային Նորվեկիոյ մէջ (դէմ յանդիման Ռուսիոյ), Դաշնակցային Գերմանիոյ մէջ (դէմ յանդիման Արեւելեան Գերմանիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ), Յունաստանի եւ Թուրքիոյ մէջ, այլ խօսքով՝ Պուլկարիոյ եւ Հունգարիոյ հետ: Վարչաւայի Ուխտն ալ, իր կարգին, իր բանակները կը չարժէ Պալթեան ծովէն մինչեւ Սեւ ծով: Մինե – նոյն ատեն, երկու կողմերն ալ սովորու – թիւն դարձուցած են իրենց օդանաւերը դրկել օդային փափուկ նրբանցքներու վը – րայ (ինչ որ իրաւունք ունին ընելու) եւ իրենց ռազմանաւերը ուղղել լարուած չբջանները: Այս սովորութիւնը առաւել եւս ցայտուն դարձած է Միջերկրականի մէջ, 1967ի պաղեստինեան պատերազմէն ետք:

Հասկնալի է, որ եուկոսլաւ կառավա – րութիւնը այս միտքերը հրապարակ կը դնէ, որովհետեւ ինքզինք կը գտնէ ան – նպատակ դիրքի մը մէջ թէ՛ աչխարհագրա – կան, թէ՛ քաղաքական իմաստով: Ձմոռ – նանք, որ ան ոչ մէկ ճակատի պատկա – նելով հանդերձ, եւ ոչ մէկ հասարակաց սահման ունենալով երկու դեր–Պեռու – թիւններու հետ, այնուամենայնիւ, միաց – եալ սահմաններ ունի Ատլանտեան Ուխտի անդամ երկու երկիրներու (Իտալիա եւ Յունաստան) եւ Վարչաւայի Ուխտի ան – դամ երեք երկիրներու հետ (Հունգարիա, Պուլկարիա եւ Ռումանիա): Սահմանա – պիծ մը ունի նաեւ չինաստր երկրի մը (Ալպանիա) եւ չեզոք Աւստրիոյ հետ:

Պարզ կը դառնայ, ուրեմն, թէ զինար – չաւի հետեւանքով եւ լարուած կացու – թեան մը պարագային Եուկոսլաւիոյ աչ – խարհագրական դիրքը վտանգաւոր է ի – րեն համար: Այս է պատճառը, որ Պել – կրատ մտահոգ աչքով կը դիտէ Միջերկ – րականի մէջ ստեղծուած մրցապայքարը՝ Մ. Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան նաւատորմիղներու միջեւ: Յատկապէս խոր – հըրդային ծովակալները միշտ ձգտած են օգտուիլ Ադրիական ծովափի (իմա՛ Եու – կոսլաւիա եւ Ալպանիա) ռազմավիտական նպաստաւոր դիրքէն:

Միեւնոյն ժամանակ Պելկրատ չի մոռ – նար, որ 1968ին Բրեժնեւ հրապարակ դը – րաւ իր անունով մկրտուած վարդապե – տութիւն մը, որով Ռուսիա իրաւունք կուտայ ինքզինքին ֆիզիքապէս միջա – մտելու «ընկերվարական» այլ պետու – թիւններու գործերուն: Արդ, Եուկոսլա – վիա «ընկերվարական» երկիր մըն է:

Խորհ. Միութիւն օգտագործեց Վար – չաւայի Ուխտի ռազմափորձերը դրաւելու համար Չեխոսլովաքիան եւ վերջ տալու համար Տուպչէքի իշխանութեան: Ցայսօր քանի մը անգամ նոյն փորձը կատարեց — ցարդ առանց յաջողելու — որպէսզի հարկադրուի Ռումանիոյ կառքին լծուիլ:

Մոսկուա մօտ ապագային կրնայ նոյն ռազմավարութիւնը կիրարկել Եուկոսլա – ւիոյ նկատմամբ: Այսպէս, Թիթոյի մա – հէն ետք եթէ երկիրը ներքին տագնապ – ներ արձանագրէ կեդրոնախոյս ուժերու (օրինակ Խոուաթներու անջատողական չարժումը) խլրտումներուն հետեւանքով, Մոսկուա, հետեւելով Բրեժնեւի վարդա – պետութեան, ընկերվարութեան պաչտ – պանութեան պատրուակով կրնայ յար – ձակիլ Եուկոսլաւիոյ վրայ:

Ահա թէ ինչո՛ւ Պելկրատ չհապրդըր – ուած է, որ մասնակի համաձայնութիւն – ներ հաստատուին Եւրոպայի որոշ չբջան – ներու վերաբերմամբ:

Թ. Ա. Թ.

ԿԱՊՈՅՏ ԽՈՉԻ

ԿԱՅԱՆԸ ՅՈՒԼԻՍ ԱՄՍՈՒՆ

—o—

Ընկալեալ եւ մեղի ծանօթ սովորու – թեան համաձայն, Կապոյտ Խոչի կա – յանը այս տարուան Յուլիս ամսուն րո – լորեց ամառնային օդափոխութեան հա – ճելի չբջան մը:

Յուլիս 3–30 երկարող չբջանին 140 մա – նուկներ իրենց ամէնօրեայ դպրոցական տպաւորիչներէն հեռու տարբեր մթնոլոր – տի մը մէջ ապրեցան հաճելի եւ դուարթ օրեր:

Արդ, Կապոյտ Խոչի վարչութիւնն ու կայանի պատասխանատուները կրցած են դուշորդել մանուկին համար հաճելին եւ օգտակարը:

Հաճելին՝ կազմակերպուած խաղերն են, պատյանները որոնք կը միտին ի յայտ բերել մանուկին հակումները եւ ստեղ – ծագործող ոգին, ու կարելիութեան սահ – մաններուն մէջ զարգացնել զանոնք· նաեւ հաւաքական կեանքի մը մէջ մչա – կել մանուկին մօտ հաւաքական աչխա – տանքի ոգին եւ ձեռներէցութիւնը:

Վերեւ յիչուածը ընթացիկն են, դա – սականը զորս կարելի է գտնել Ֆրանսա – կան որեւէ կայանի մէջ· Կապոյտ Խոչի կայանը սակայն այս բոլորէն վեր կը մնայ իր հայկական դիմագծով, եւ այդ դիմագիծն ու ազգային ոգին բարձր պա – հելու եւ զանոնք նոր սերունդին փոխան – ցելու մտահոգութիւնն է որուն վրայ կը դրուի չեչտը:

Ազգային տեսակէտէն նուաճումներ ա – կընկալելը ճիշդ պիտի չըլլար, ոչ ալ ի – րապաչտ կեցուածք: Սակայն չենք կրնար ուրանալ տարուած աչխատանքին տարո – ղութիւնն ու օգտակարութիւնը, համե – մատած մէկ ամսուան ժամանակամիջո – ցին հետ: Կայանը այն բոյնն է որ երա – խային մօտ կ'ուղէ արթնցնել ազգային ոգին, ու կայանէն վերջ ծնողքներուն կը մնայ փորձել արթուն պահել զայն:

Յուլիս 16ի հանդէսին արձանագրած բարոյական եւ նիւթական աննախընթաց յաջողութիւնը անդամ մը եւս թարգման հանդիսացաւ այն կարեւորութեան զոր Ֆրանսահայութիւնը կ'ընծայէ մեր կա – յանին եւ անոր աչխատանքին: Արդարեւ, աւելի քան 15·000 Ֆրանքի դրամ մը կազմուեցաւ ծնողքներու եւ այցելուներու նուէրներէն:

Յուլիս 27ին տեղի ունեցան կայանի ո – ղիմպիական խաղերը, մանուկներուն, որոնց ա – խոյեանները վարձատրուեցան չքանչան – ներով: Կայանի մարզական դործունէու – թեան մաս կը կազմէր նաեւ ոտնագնդա – կի յիչատակելի մրցում մը, կայանի տը – ղոց եւ դրացի սկաուտներու միջեւ· մրը – ցումը վերջացաւ 6–0 արդիւնքով, ի նը – պաստ մեր տղոց:

Վիճաբանութիւններ եւ դասախօսու – թիւններ տեղի ունեցան Հայութեան վե – րաբերող բազմաթիւ հարցերու չուրջ, չաբաթը առնուազն երկու անդամ, զա – նազան տարիքի տղոց յարմարցուած մօ – տեցումներով:

Բնականաբար տիրող մթնոլորտը որոչ կապ մը ստեղծեց մանուկներուն միջեւ որ ինչ որ Յուլիսի վերջաւորութեան տեղի տուաւ յուզիչ վայրկեաններու, մանուկ – ներու՝ որոնք կը մերժէին կայանը ձգել եւ մեկնիլ:

Այս բոլորին հետ մէկտեղ սակայն պէտք չէ չփոթել կայանի գործնական եւ «ղեկ – ցական» դիմագիծը· — Այսօր կայանը հսկայ ոստումի մը նախօրեակին է իր նոր եւ արդիական կառուցելիք չէնքով, դուրս գալով իր նախկին աստիճանական զարգացման ուղեգծէն· հետեւաբար, յա – ռաջիկային, կայանի պատասխանատու մարմինը պիտի հարկադրուի նոր միջոց – ներ ձեռք առնելու, նոր կազմակերպչա – կան աչխատանքներու ձեռնարկելու հա – մար:

Մինչ այդ՝ կայանը կը չարունակէ իր կեանքը Օգոստոս ամսուն, նորեկ մա – նուկներուն հետ, եւ մանուկներուն հա – մար:

Հ. Ս.

ԱՄՐԱՆ ՄԷՋՏԵՂ ԿԵՆՍԱՏՈՒ ԶՈՎԱՑՈՒՑԻՉ ՄԸ

—o—

Եթէ ամառը իր պայծառ արեւով եւ արձակուրդներով հաճելի է, բայց յաճախ ծանր ու անտանելի օրերէն ալ կարելի չէ խուսափիլ· առտուընէ մինչեւ իրիկուն զովութիւն կը փնտռենք, եւ ինքզինքնիս միշտ ծարաւ կը զգանք· շատ խմելն ալ շատ կը քրտնեցնէ, եւ յետոյ՝ մարմինը կը զիրցնէ ու ախորժակը կը կտրէ:

Այս անպատեհութեանց դէմ հակազդե – լու եւ մենք մեզ լաւ զգալու համար կայ սքանչելի միջոց մը ճարինչ ուտել:

Թարմ, հիւթեղ, կենսաներթերով հա – րուստ նարինջը՝ ամրան որոշ օրերու ըն – թացքին մեր զգացած յոգնածութեան ու ծանրութեան դէմ, ազդու հակաթոյն (ան – թիտոթ) մըն է:

Օրուան ո՛ր ժամուն ալ ըլլայ, նարինջը իր ծարաւանգոյց զովութեամբ, ճեղի կը հայթայթէ խորունկ ու հանդիստ զգայութիւն մը:

Ամէն առաւօտ քամուած կամ ոչ՝ նա – րինջ մը սքանչելի զօրացուցիչ մըն է· ճաչերու առթիւ ալ համով եւ թեթեւ ա – զանդեր մը, որ մարսողութիւնը կը դիւ – րացնէ: Դաչտաղնացութիւններու առթիւ դիւրութեամբ տանելիք լաւագոյն զով – ցուցիչն է նարինջը:

Իր ոսկեդոյն կեղեւը բոլոր կենսանիւ – թերը կը պահէ, եւ իր թարմ ու բարերար հիւթը ձեր ուժականութիւնն ու լաւ տը – րամադրութիւնը կը պահպանէ: Ամրան ընթացքին նարինջը ձեզ կը զօրացնէ եւ ձեզ կը զովացնէ առանց «ուռեցնելու»:

Ձեր դոյնը թարմ եւ ձեր դիծերը պա – հելով, կարելի է ըսել թէ նարինջը ա – ռողջութեան եւ դեղեցկութեան համար հաճելի եւ ազդու միջոց մըն է:

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

—o—

Լիոնէն Օրիորդ Վերժին Մարզոյեան, յաջողութեամբ անցուցած է անգլերէնի ակրեկասիոնի մրցումը, ժանեան տը Սա – յիի մէջ և ստացած անգլերէնի փրոֆե – սէօր ակրեժէի տիտղոսը:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

«Տեղւոյս Ազգ· Վարժարանի բազմար – դին, ժրաջան, անձնուէր ու գործունեայ տեսուչը՝ պարոն Թորգոմ, որ թէ վար – ժարան յաճախող երկսեռ աչակերտներուն եւ թէ անոնց ծնողքներուն յարգանքն ու համակրանքը կը վայելէր, եւ որ համե – մատապէս կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ կրցած էր վարժարանը նախանձելի վիճակի մը հասցնել, յանկարծ կը վատա – ուի իր պաչտօնէն նորակազմ Թաղ· Խոր – հուրդի առենապետին անձնական թչնա – մութեան եւ վրէժխնդրութեան զոհ եր – թալով եւ իր տեղ տեսուչ կը նչանակուի կուսակցամոլ բախտախնդիր մը, զուրկ որեւէ արժանիքէ, եւ որուն տեսչութեան ներքեւ մեր վարժարանը կը սպառնայ հոգեւոր սպանդանոց մը դառնալ, մեր երկսեռ մանուկներուն համար:

« Այդ բախտախնդիր անձին տեսուչ նչանակուելուն զրոյցն իսկ բաւ եղաւ, որպէսզի չատ մը ծնողքներ որոչեն ի – րենց զաւակները չղրկել Ազգ· վարժա – րան, եւ օտար հաստատութիւններու յանձնեն անոնց կրթութիւնը, զանոնք ուծացնելով մայր եկեղեցիէն եւ տոհմա – յին նկարագրէ, մէկ–մէկ աչխարհաքա – ղաքացի դարձնելով: Այս ահեղ վտանգը արդէն բաւ է, վերիվայր չբջելու ամ – բողջ թաղս, եւ արդէն իսկ բողոք, տըր – տունջ, զայրոյթ եւ բարկութիւն կը տի – րեն ամէն կողմ, եւ եթէ պատկառելի Վարչութիւնդ անմիջական անօրինութիւ – նով մը չփութայ մաքերը խաղաղեցնել, ապահով կրնայ ըլլալ, թէ մօտաւոր ա – պագայի մը մէջ Ք· Թաղը նորանոր խոռ – պագայի մը մէջ կ'ընկղմի, որոնց վրութիւններու պիտի մատնուի, որոնց հետեւանքը չենք դիտեր թէ ուր կրնայ հասնիլ:

«Մեր Թաղին կացութեան այս խիստ մեղմացած ձեւի վիճակը ներկայացնելով Պատ· Ժողովիդ խորին ուչադրութեան, կը խնդրենք, որ հաճիք պարտ ու պատ – չաճը անօրինել, անմիջապէս, առանց ժամանակ տալու, որ Առժամեայ Թաղա – կան Խորհուրդը, եւ առենապետը նորա – նոր ու անդարմանելի սխալներ գործեն իրենց կործանարար ընթացքովը, եւ ճըշ – մարիտ աղէտ մը դառնան Թաղիս մէջ»: Սափորեան էֆէնտի գրութիւնը վերջա – ցնելով կարդաց զայն վաճառականին:

— Շատ մեղմ գացեր ես, դիտել տուաւ այս վերջինը:

— Հէ՛, դոչեց վաստաբանը, դեռ ի՞նչ կարելի էր ըրել:

— Կրնայիր Առժամեայ Թաղային Խոր – հուրդին պաչտօնէ ղաղարեցուիլը պա – հանջել:

— Ատիկա կարելի չէ, անօգուտ պտոռ – տախօսութիւն մը կ'ըլլայ··· այս հան – րապետութիւնը բաւ է մեր նպատակին հաս – նելու համար: Թող այս գրութիւնը Վար – չութեան սեղանին վրայ գայ, ատիկա բաւական է:

— Ի՞նչ կերպով, հարցուց Պօղոս է – ֆէնտի:

— Էֆէնտիմ, այս բողոքը մատերնիս փաթթելով, Մարզար էֆէնտին ու ատե – նապետը ժողովի կը հրաւիրենք, որպէս – զի բացատրութիւն տան, եւ հոն այնպի – սի լեզու մը գործածենք, որ իրենց ար – ժանապատուութիւնը վիրաւորուի, առ – նեն քալեն եւ հետեւեալ օրը հրաժարա – կան տան:

— Իրաւունք ունիս, դոչեց Պօղոս է – ֆէնտի··· ուրիչ բան մըն ալ կրնանք ը – նել:

— Ի՞նչ բան:

— Հանրագրութեան պատճէնը հրա – տարակել տանք թերթի մը մէջ:

— Այդ ալ դէշ գաղափար չէ, միայն թէ ստորագրուելէ ու վարչութեան մա – տուցուելէ եաքը ընելու է:

— Բնականաբար: Միայն թէ դուն վստա՞հ ես քու պաչտօնակիցներուդ վրայ ··· պիտի կրնա՞ս ամէնքն ալ ձեռքիդ մէջ առնել:

— Եթէ ոչ ամէնքը, դոնէ մեծամաս – նութիւնը եւ ատիկա բաւական է արդէն:

Փաստաբանը մեկնեցաւ եւ Պօղոս է – ֆէնտի հանրագրութիւնը խոչոր թուղթի մը վրայ մաքուրի քաչել տուաւ իր գրա – դիրին:

Հետեւեալ առտու ուսուցիչը եկաւ:

— Պատրա՞ստ է, հարցուց, ներս մըտ – նել ու բարեւելէ եաքը:

— Ահաւասիկ, նստէ, ու անդամ մը կարդա, ըսաւ վաճառականը դարակը բանալով, ու պըղտուած թուղթ մը երկա – րելով ուսուցչին:

Պարոն Թորգոմ երկիւղածութեամբ ա – ռաւ թուղթը, բացաւ, եւ սկսաւ կարդալ: Քանի ընթերցումը առաջ կը տանէր գէմ – քը ուրախութենէն կը չողչողար· երբ աւարտեց, խանդավառուած էր:

— Սքանչելի՛, հիանալի՛, հրաչալի՛ է, դոչեց, ասկէ աւելի գեղեցիկ կերպով կարելի չէր խնդիրը պարզել, հոյակապ կերպով գրուած է···

Ինչ որ ամէնէն աւելի կը խանդավա – ռէր ուսուցիչը, այս գրութեան մէջ իր մասին եղած գնահատութիւնն էր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար·)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻԻ

ՀԱՍՑԵԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻԻՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն գրաւոր, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի ընթացիկ եւ նոր հասցէն :

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով :

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանկի դրոշմաթուղթ :

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋԻ»

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆԱՅ ՏՕՆԸ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ՄԷՋ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ ԵԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Երեքշաբթի, Օգոստոս 15, Կապոյտ Խաչի Պելֆոնթէնի կայանը, ամբողջ օրը:
Ցերեկին ճաշ: Կէսօրէ ետք՝ դաշտահանդէս

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Յակոբ Տօլպաշեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Տիրուհի Հայկ Սէրէնկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէնկիւլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Թիրայր Ոսկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Դաւիթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդուկեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ՝ յետ պատարագի, 13 Օգոստոսի կիրակին,

ՄԱՆՈՒԿ ՏՕԼՊԱՇԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիւիի Հանդըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով) :

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱՆՆԱՄԻ
(կնիք)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս կիրակի վերափոխում : Հանդիսաւոր պատարագ, անդաստան եւ խաղողօրհնէք ժամը 10·30ին :

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

83, Ռիւ Լուի-Պլան, Լիոն 6րդ

Երեքշաբթի 15 Օգոստոս, Աստուածածին եւ խաղողօրհնէք ժամը 10·30ին :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԳՐԻԳՈՐ ՎՐԴ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՑՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի 13 Օգոստոս, տօնն է Վերափոխման Ս. Աստուածածնի : Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին : պատարագ՝ ժամը 10ին : Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն :

×

Երկուշաբթի, 14 Օգոստոս, Յիշատակ է Մեռելոց :

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի պատարագ ժամը 10ին : Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլ – Սէն ժերոմի կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Էօրտէկեանէ 30 ֆր. իր սիրելի մօրեղբօրորդւոյն Արամ Պասմաճեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Փակուած են արձանագրութիւնները

1972 – 1973
Տարեշրջանի համար, դպրոցը լեցուած ըլլալով :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ցուլիս 15էն ի վեր եւ մինչեւ Օգոստոս 31, ամէն օր ժամը 10·30էն 12·30 եւ 14·30էն 19·30 :

ԴԱՇՁՈՒԹ

վորագրութիւնները եւ վիմագրութիւնները կը ցուցադրուին .—

LE BATEAU LAVOIR
50, rue Louvel et Brière
TOUQUES (14)

Ցուցահանդէսը կազմակերպած է փիէր թարթաս, «Գարզու փորագրիչ եւ վիմագրող» հատորի հրատարակութեան առթիւ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վերափոխման տօնին առիթով տեղի պիտի ունենայ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնէքի արարողութիւն, 13 Օգոստ. Կիրակի :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ 9·45ին, քարոզ 11ին, խաղողօրհնէք 11·30ին :

Լասիօթայի Ավընիւ Ֆրիւշիէի Ս. կարապետ մատրան մէջ 15 Օգոստ. երեքշաբթի : Սկիզբ պատարագի 9·40ին, քարոզ՝ 11ին, խաղողօրհնէք 11·30ին :

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ եւ Լասիօթայի մէջ պատարագները կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի 13 Օգոստոսին Ս. Աստուածածնայ Վերափոխման տօնին առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԴԱՒԻԹ Ծ. ՎՐԴ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ :

Ցաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն : Սկիզբ պատարագի ժամը 10ին :

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

13 Օգոստոս կիրակի առաւօտ, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ անուանակոչման տօնին առթիւ կը մատուցուի պատարագ, կը կատարուի խաղողօրհնէք եւ մատաղ : (Այս առթիւ ուխտաւորներու ժամանում էքս–լէ–Պէնէն) :

Պատարագէն ետք ճաշ, մատչելի գիներով : Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ Պր. Արտաչէս Բամպուքճեանի մօտ (էքս–լէ–Պէն) :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի (13 Օգոստ.) Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, պատարագ կը մատուցուի :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի Օգոստոս 13ին, ինչպէս ամէն տարի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն : Երեքշաբթի Օգոստոս 15ին հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուի Վալանսի ամբակոծման զոհերուն յիշատակին, ժամը առաւօտեան 10ին :

Կը հրաւիրուին բոլորը այդ ամբակոծման 28րդ տարելիցին յիշատակը յարգելու :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Domaine des Mines de VAGNAS (07) par Vallon Pont d'Arc
(GORGES DE L'ARDECHE)

Հեռաձայն՝ 15–75–35–91–11 *ապա ուզել՝* 17ը Վաճեաս

Պայմանները.— 14 *օրէն աւելի, օրական* 26 ֆր., 7 *օրէն* 14 *օր՝* 29 ֆր. 7էն *պակաս՝* 32 ֆր.

ՄԵԾ ԳԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻ ԿՈՂՄԷ

Արտէշի գեղեցիկ հովիտին մէջ
Եկէք ապրիլ հայկական ոգի մը
Հարիւրաւոր հայ երիտասարդներով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ **ՃՈՒԼ ՍԵՂԱՆ**

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ դաշտահանդէսին ներկայ ըլլալու համար, վարձուած է մասնաւոր օթոքար, որ կը մեկնի Մարսէյլի Ս.Յարութեան ակումբի առջեւէն : Մեկնումի՝ 15 *Օգոստոս առաւօտեան ժամը* 6ին

Արձանագրութեան համար դիմել ամէն օր ժամը 18էն 20, *Ս.Յարութեան ակումբ՝* 26, Ռիւ տէ Ֆոնվալէսաճ

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻԻՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

ՄԻԻՌՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 14ԷՆ 28

Կազմակերպիչ՝

ՍԵՒԱՆ

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON
Tél. : 60-13-66

Խումբին կ'ընկերանայ՝ Վ.ԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Ցետագային՝ մանրամասնութիւնները

ՇԱԲԱԹ
12
ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI
12 AOUT
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԸԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·488

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.488

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

Նախարարապետ Մէսմէր չարունակեց իր տեսակցութիւնները չաբթուս ընթացքին եւ Հինգշաբթի օր, ունեցաւ իր վերջին տեսակցութիւնը, ընկերային հարցերու կապակցութեամբ։ Նախապէս տես – նուելէ ետք բոլոր սենեակներու ներկայացուցիչներու հետ, ընդունած էր նաեւ ընտանեկան նպաստներու ներկայացուցիչները եւ դրեթէ խոստացած թէ ընտանեկան նպաստները նոր յաւելում մըն ալ կրնան արձանագրել ի մօտոյ։ Այս անդամ 4 առ հարիւրի, ինչ որ 10 առ հարիւրի կը հասցնէ ընդհ. յաւելումը (Օգոստոս մէկին արդէն վեց առ հարիւրի յաւելում եղած էր)։

Հինգշաբթի օր, Մէսմէր կ'ընդունէր Ֆրանսական Գործատիրութեան Ազգ. Խորհուրդի նախագահը՝ Իւվըլէն։ Այս վերջինը կը յայտարարէր թէ Ազգ. Խորհուրդը վճռած է չարունակել ընկերային յառաջդիմութեան իր գործօն քաղաքականութիւնը։ Այս քաղաքականութեան նպատակն է բարձրացնել ապրուստի մակարդակը։

×

Համայնավար կուսակցութեան վոխ – քարտուղարը յայտարարած է թէ ոչ մէկ կրօնաւոր կրնայ մաս կազմել ուսուցման մարմնին, ըստ իր եւ Ընկերվարական կուսակցութեան կառավարական ծրագրին։ Ասիկա յանուն՝ աշխարհական սկզբունքներուն, որոնք կը բաժնեն կրօնքը Պետութենէն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՈՑ մէջ երեւան հանուած է քաղաքի ահաբեկիչներու ցանց մը, որոնք պատասխանատուները կը նկատուին 1970 Նոյեմբեր 27ին, օվերային հրդեհին եւ «Նարմարիս» նաւուն ընկղմումին։

Լիբանան ի յարգանս Զօր. տը Կօլի, որոշած է 500 մայրի տնկել Քոլոմպէյի յուշարձանի բլուրին վրայ։ Արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 9ին, տը Կօլի մահուան Բ. տարելիցի օրը։

ՍԱՈՒՏԻ ԱՐԱԲԻՈՑ թագաւորը՝ Ֆայսալ յօդուած մը հրատարակած է եգիպտական Ալ–Մուսավար պարբերականին մէջ ուր բուռն յարձակում մը կ'ընէ Հըրեաներու դէմ, զրպարտելով աշխարհի բոլոր յաւերան պատասխանատուները կը նկատէ։ Կ'ըսէ ի մէջ այլոց թէ «Հրեաները միշտ ուզած են քանդել միւս բոլոր կրօնքները։ Իրենք է որ առիթ տուած են Խաչակրութիւններուն, տկարացնելու համար մահմետականներն ու քրիստոնեաները»։ Թագաւորը կ'ըսէ նաեւ թէ Հրեաները սովորութիւն ունին իրենց հայրը ոչ–հրեայ երախաներու արիւնով չաղուելու եւ իրրեւ փաստ կը յիշէ որ երբ երկու տարի առաջ Փարիզ եղած է, ոստիկանութիւնը երեսուն հնած է 5 երախաներու դիակներ, որոնց արիւնը ծառայած է Հրեաներու համար»։ Կուարտիընի Թղթակիցը որ արձագանգ կը հանդիսանայ այս յայտարարութեանց, կ'ըսէ թէ «ցարդ Ֆայսալ մոլեռանդ կը նկատուէր բայց ձեռահի լաւ տեղեակ չբլանակները այլեւս կը խորհին թէ նոյնիսկ ցնդած է»։

ՓԵՔԻՆ հասած է Միացեալ Ազգերու ընդհ. քարտուղարը՝ Վալտհայմ։ Հաւանական կը նկատուի որ Չինացիներու հետ իր խօսակցութիւններու կենճռոտ հարցն ըլլայ՝ Պանկլա Տէշը։

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ։ Օգոստ. 7 (Արմէնփրէս)։— *Երեւանի մէջ, կառքի արկածի հետեւանքով մեռած է Փութպոլի Արարատ խումբի պաշտպան՝ ծանօթ եւ պնահատուած մարզիկ՝ Ֆուրման Աբրահամեան։*

×

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ՝ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ

Օգոստոս 7ին Երեւանէն Զանգեզուրի լեռները դանուղ Արէն դիւղը մեկնած են զանազան հաստատութիւններէն խումբ մը բանուորներ եւ ծառայողներ, ճարտարապետ Ա. Գասպարեանի դեկավարութեամբ։ Անոնք պիտի նորոգեն հարիւրամեակներ առաջ կառուցուած Արէնի վանքի երկաթգուռը եւ կարգի դնեն յուշարձանի տանիքը։

×

ՍԻՍԱԿԵԱՆԻ ԴԻՒԱՆԸ

Հայաստանի Թանգարանը վերջերս հարստացած է մեծանուն գիտուն Նորայր Սիսակեանի դիւանով, զոր նուիրած է իր այրին՝ Վարվառա։ Դիւանին մէջ կան բազմաթիւ չահեկան նիւթեր, որոնք կը վաստեն Սիսակեանի աշխատանքներու կարեւորութիւնը եւ նաեւ անոր ստացած պնահատանքը Խորհ. Միութենէն դուրս՝ Ամերիկա, Ֆրանսա։

×

Օգոստ. 6ին Սեթոքհոլմի մէջ տեղի ունեցած է Ֆութպոլի միջազգային բարեկամական հանդիպում մը Շուէտի եւ Խորհ. Միութեան ազգային խումբերու միջեւ։ Արդիւնքը եղաւ հաւասար՝ 4–4։ Խորհրդային խումբին մէջ կը խաղար Արարատի կիսապաշտպան՝ Ա. Անդրէասեան, որ մէկ կէտ նշանակեց, ու նպաստեց երկու ուրիշներու իր կատարած յաղող փոխանցումներուն չնորհիւ։

×

ԱՐԱՐԱՏ՝ 5ՐԴ

Օգոստոս 3ի դասաւորումով Արարատ 5րդ դիրքը կը գրաւէ (նախապէս՝ 2րդ)։ 17 խաղի մէջ, յաղթած է եօթը անդամ, հաւասար մնացած է 6 անդամ, պարտուած է 5 անդամ եւ 20 կէտ ունի։

×

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ (Օգոստոս 8).— *Քանքեռի Մշակոյթի տան 200րդ համերգը տուած է Հայպետհոգրադայի (իմա՛ Հայկական Պետական Բեմի) «Երգ եւ Պար» ժողովրդական գործիքներու խումբը, որու դեղարուեստական դեկավարն է՝ Լուսիկ Զուչեան։ Տարի մըն է հազիւ որ ստեղծուած է այս խումբը որ զանազան ներկայացումներ տուած է Հայաստանի տասնեակ մը քաղաքներու մէջ եւ վերջին մէկուկէս ամսուան ընթացքին եղած է նաեւ՝ Թիֆլիզ, Ախլցխա, Ախալքալաք, Բոզդանովկա, Ծալկա հայկական չրջանները, ուր տուած է 32 համերգ։ Ասոնց պիտի ըլլան նաեւ Բաքու եւ Լեռնային Ղարաբաղ։*

×

ԶՕՐ. ԲԱԲԱՅԵԱՆ ՀԵՂՈՒԿԱՆԱՒ

Յաւերժացնելու համար հայ ժողովուրդի պանծալի զաւակ՝ Հմայեակ Բաբայեանի յիշատակը, Խորհ. Միութեան Ծովային Նախարարութիւնը որոշած է Զօր. Բաբայեանի անունը տալ խորհրդային մեծ հեղուկանաւի մը։

Բաբայեան իր պնահատելի մասնակցութիւնը բերած է Բ. Աշխարհամարտի ընթացքին։ Մեռած է ծանրօրէն վիրաւորուելէ եառք Պերլինի կռիւներու առեն, երբ հրամանատարն էր 5րդ զրահապատ վաշտին։

Ընտանեկան Նամականի

Գրեց՝ ՇԱՒԱՆ ՇԱՒՆՈՒՐ

Օր կայ սերմնացանի եւ տակաւին օր՝ հունձքի։ Մեր մշակները լաւ կը ճանչնային տարուան չորս եղանակները, բայց ըլլալով հայ գրականութեան մշակներ, անոնք կը մնային ձեռնածալ՝ ընդդէմ մեր փոքր ածուին։ Անոնք կը մնային իրենք իրենց մէջ կծկուած, վասնզի ձիւն կը տեղար իրենց գլխուն։ Պէտք եղաւ սպասել երկար ժամանակ, մինչեւ պատմական ձիւնաթալը, երբ մեր գրականութեան արեւելեան թեւը դէպի մեզ երկարեցաւ անհամբեր աշխուժութեամբ, եւ մենք, Արեւմտահայերս, իրենց փոխանցեցինք օրհնեալ հացահատիկը։ Հնչած էր ժամը սերմնացանի։

Այսպէս է որ սկսաւ տեղափոխութիւնը, սիւնաքէն դէպի Երեւան, մեր Թրքահայ մշակոյթի անպիտա վաւերաթուղթերուն, բոլորն ալ կոտորակեալ եւ ապրիւնոտ, բայց տակաւին յորդուն՝ աւիշով։ Այսպէս է որ համբոյր գրուեցան, կապոյտ առ կապոյտ, ձեռագիրը, մատուլ եւ նկար, մշտանորոգ թափով։ Այս պատմական փոխանցումը, որ կը չարունակուի բարեբախտաբար, չէր կրնար չխոստանալ մօտաւոր հունձքի մը կարելիութիւնը։ Եւ ահաւասիկ հունձքը։

Արեւմտահայ Գրողներու Նամականի ընդհանուր տիտղոսին տակ, Երեւան մեզի կը փոխանցէ առաջին հատոր մը, ուր բանասէր տիկին մը, Գոհար Ազնաւուրեան, ուշադիր հոգածութեամբ խմբած է Թրքահայ հեղինակներու նամակները, չուրջ երեք հարիւր միաւոր, եւ իր աշխատութիւնը օժտած՝ ընթացիկ մանրամասնութիւններով (ծանօթութիւններ, բառարան, յանկ անձնանուններու) բաներ՝ որ կը չեչտեն ձեռնարկին լրջութիւնը։

Այս նամակները կուգան... զործածեմ բո՛ւն բառը, մեր հարազատ ընտանիքէն։ Նամակագիրները մտերիմ էին մեզի իրենց գրական վաստակով եւ երբեմն նոյնիսկ իրենց անձով, բայց մեզմէ ոչ ոք կրնար յաւակնիլ տեղեակ ըլլալ անձնական նամակներու, որոնք երբեմն ունին ուրոյն տարուան հնութիւն։ Ցետչերնիեան այդ ձայները կարելի չէ լսել այսօր առանց յուզումի եւ լարուած ուշադրութեան, ինչպէս որ կարելի չէ չյանձնուիլ բազմադիմի խորհրդածութիւններու ցանցի մը, զոր գժուա՛ր թէ կարելի ըլլայ պարզել գոհացուցիչ լուծեամբ։

Ձեռնարկելէ առաջ այդ փորձին, թող ուելորդ չերլայ ըսել, թէ նամականիի հեղինակին տրուած են գոյդ մը թարգմաններ իրրեւ գործակից, մէկը Թրքերէնի, միւսը Ֆրանսերէնի, որ չեն քաչուած ռուսահայերէնի վերածել մեր բանաստեղծներուն այն նամակները, զոր անոնք զրած են օտար լեզուով, ստիպման հարկի տակ։ Ձեն նկատած թէ որքա՛ն տգեղ բան է փոխել լեզուն զրագէտի մը, որուն համար մեր աշխարհաբարի խնամքն ու հոգածութիւնը իր էական մտահոգութիւններէն մէկը եղած է։ Սիամանթօ կը զրէ քառասուն նամակ, բնականաբար իր մայրենի լեզուով, եւ յանկարծ կ'ըսէ իր հարազատներուն.— Ես դրամի կարիք չունիմ, պատուիրիր որ չուղարկեն։ Համմէ՞։ Ընդունելի չէ նմանապէս, որ Ռուբէն Սեւակի բերանը զրուի ռուսահայերէնը, անո՛ր՝ որ կը զրէր ժընեւէն.— Տեղւոյս ազգայինները թիւով երեսուն հոգի եմ, գրեթէ ամէնքն ալ Ռուսաստանէն։ Զարմանալի է իրենց լեզուն, ումերով եւ իսերով լեցուն լեզու մը։ Զարմանալի կը նչանակէ ըմբռնելի, բայց նաեւ անհաղորդ։

Տիկին Ազնաւուրեանի պէս, եւ անո՛ր կողքին, գնահատութեան արժանի է Գ. Ստեփանեան, որ յառաջաբանով մը պարզած է Թրքահայ մշակութային կեանքի օրհասական զարարումներն ու դիմադրական կորովի ոգին, համխեան բռնակալութեան տարիներուն, եւ վերջն ալ՝ մեր թափառական զրագէտներուն հոգեկան ապրումները։ Ապրումներ, որ կը տարուբերէին կիսաքաղց գաղթականի յուսալքումէն մինչեւ խոր հաւատքը զէպի ազգային վերածնունդ։ Այս կարեւոր յառաջաբանի կողքին, որ գործն է հմուտ եւ առարկայական պատմաբանի, ես ինծի պիտի թոյլատրեմ խորհրդածութիւններ, որ հեռու մնալով հանդերձ արմատական հերքումէ, պիտի ըլլան, կը խորհիմ, լրացուցիչ եւ լուսանցքային խորհրդածութիւններ։

Կ'ըսուի թէ մեր գրագէտները գոյացուած են, գաղթականական կեանքի մէջ, փոխադարձ եւ ջերմ իրերօդնութիւն, եւ թէ իրենց միջեւ բաժնած են պատառ մը հացը, եղբայրաբար։ Ստեփանեան կը թուէ օրինակները, կուտայ անուններ։ Բայց ցոյց չի տար մէկտալլին միւս երեսը, որ այլեւս եղբայրացում չէ այլ եղբայրասպան կռիւ։ Գոյութիւն ունի ազգային պատմութեան խմացում մը, ըստ որուն վեր կ'առնուի եւ կը խոչորցուի այն ամէն ինչը որ նպաստաւոր է ազգին, եւ կը քօղարկուի աննպաստը։ Պատմութեան այս խմացումը, որ իր կիրարկումը կը գտնէ դասագիրքերու մէջ, հասկնալի առաջադրութեամբ, իր տեղը

→

ՔԻՇԻՇԵԱՆԻ յաջորդ մրցումը

—o—

Հոկտեմբեր 5ին, Իտալիոյ Թորինօ քաղաքը տեղի պիտի ունենայ Եւրոպայի դեր–ուելթէրներու ախոյենութեան մրցումը։ Այս առթիւ ժաք Քէչիչեան, Ֆրանսայի ախոյեան, պիտի հանդիպի Եւրոպայի ախոյեանի՝ Իտալացի Տիւրանի։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

չունի առարկայական պատմութեան մէջ: Մենք բաւական պատճառներ ունինք հըպարծ ըլլալու իբրեւ Հայ, որպէսզի պէտք չըլլայ քօղարկել աննպաստը, նամանաւանդ երբ այդ աննպաստը մասնայատուկ չէ Հայուն: Գաղթականութիւնը ընկերային այն երեւոյթն է, որ ինքն իր մէջ կը սաեղծէ թոյն մը: Ահա այդ թոյնն է որ կը զայրացնէ գաղափարներն ու զգացումները, որ կը խաթարէ եւ կը թթուեցնէ քիչ մը ամէն բան, եւ որմէ զերծ չէ եւ ոչ մէկ ազգ:

Գրագէտը ունի կեանքի հայեցողութիւն մը որ իրեն կուգայ մեծ կրօնքներէն, այսինքն բարոյականէ մը, որ իրեն կը թելադրէ մարդ էակին մէջ ճանչնալ բարին, որ կը կենակցի չարին հետ, այսինքն թէ՝ մարդուն մէջ ճանչնալ եղբայր մը, որ աւելի՛ անպաշտպան է քան ոեւէ անասուն: Գրագէտը որ կը մերժէ յանձնուիլ գաղափարներու եւ զգացումներու մոլորացուցիչ զայրացնումին, կը կոչուի անհաւատարիմ՝ այլեւ ըմբռնելի մակդիրով մը, հիւմանիստ: Կայ սակայն տարբեր գրող մը, որուն մէջ առաջնադոյն դիրք բռնած է ազգային գործիչը եւ յեղափոխականը, եւ որուն համար բարին գոյութիւն ունի ա՛յնատեն միայն, երբ ինքն է որ զայն կը պարտադրէ իր եղբօր: Ֆանտերորդ դարու յեղափոխութիւնները, անոնք ըլլան սթալինական թէ ֆաշական, անոնք ուրիշ բան չեն եթէ ոչ մանիխէիզմ: Բարին ի՛նքն է, չարը՝ միւսը: Թրքահայ տէռորիստը եւ հայատանեան կոմիսարը ուրիշ բան չեն ըրած, եթէ ոչ դաւաճանել կեանքի սկզբունքին: Անոնք կործած են տէրը ըլլալ, թոյնի ազդեցութեան տակ, բացարձակ ճշմարտութեան մը: Բայց ոչ մէկ գաղթականական զանգուած կրնայ ապրիլ երկար ժամանակ, զայրացնած վիճակի մէջ: Կամ այն է որ կը կորսուի թունալից, եւ կամ թէ կը ներծծէ թոյնը (absorber) երբ տուն-տեղ կ'ըլլայ եւ արմատ կը նետէ: Այս պարագան այնքան ճիշդ է, որ կազ ու կռիւ կայ մեր գաղթավայրերու մէջ երեսունական թուականնե-րուն: Այլեւս չկայ այդ տեսակ բան: Մենք գաղթական ենք, գաղթական չըլլալով հանդերձ: Մենք սփիւռք ենք:

Գաղթականը կը ներգաղթէ, ըմփիւռքը՝ ոչ: Հոս է մեր ազգային վէրքը որ կը կոտտայ: Սփիւռքը կը հպարտանայ Խորհրդային Հայաստանով, անոր յարաճուն վերելքով եւ ապագային փայլուն ակնկալութիւններով, բայց եւ այնպէս կը մնայ հոն՝ ուր որ էր, այն պարագային երբ չի չուներ ղէպի արեւմուտք, միչտ աւելի հեռուն, միչտ աւելի՛ ցրիւ, ճամբու ընթացքին աստիճանաբար նօսրանալով եւ հալելով: Ահա այս սանձարձակ եւ անհակակչիռ նահանջին դէմ է որ կը ցցուի ժժդոյն սուրերը հայ գրագէտին:

Առանց պատճառի չէ, որ Գ. Սեւէրեան կը գրպղի Յուշի գրականութեամբ (ըսի մեզի՝ գաւառական գրականութիւն) որ սփիւռքի մէջ ծաղկեցաւ երեսունական թուականներուն (Համաստեղ, Վահէ-Հայկ եւ ուրիշներ) եւ որ ուրիչ բան չէր, ըստ Սեւէրեանի, եթէ ոչ փափաք եւ ցանկութիւն՝ դէպի Խորհրդային Հայաստան ներգաղթելու (եթէ բառերը իմաստ ունին, ճշդիւ ա՛յս կը նշանակէ հեղինակին պարբերութիւնը, որ չանկարծ կ'ըլլայ, չե՛ս դիտեր ինչու, միգամածային): Անչուշտ կարելի է ընդունիլ տրուած մեկնութիւնը: Կարելի է նաեւ խորհիլ, թէ պիւզանդեանները երդեցին իրենց ծնընդավայրը, ան եղած ըլլայ հայկական հոդամաս թէ ոչ, ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս մարդ կը վերակոչէ իր անփոխարինելի մօր յիշատակը: Մայրը կորսուած էր առյաւէտ, հայրենի օճախին հետ: Կը մնար ինքը, գրագէտը: Այլ խօսքով, կը մնար ոդին:

Ոդի բառը առածգական է եւ բազմիմաստ, ինչպէս ամէն վերացական բառ: Այս պարագային կարելի է ըսել, պարզաբանելով, թէ ոդին բուն իսկ գրագէտն է, դեղեցիկին կախարդանքով հմայուած գրագէտը, որուն մէջ կենդանի է Հայաստանի ու Հայութեան խորունկ զգայնութիւնը: Ան չէր կրնար վերագրաւել կորսուած հողամասը, բայց իր գոյութիւնը կ'արդարացնէր չնորհիւ ոդիին: Զա՛յն ունէր միայն: Միմիայն ինքզինքը, իր ներքին հարստութեամբ: Աւելորդ է յիշել պարագան անոնց, որ Հայութիւն եւ հայրենիք երդեցին, երբ ոտք իսկ չէին դրած Հայաստանի վրայ (Ալիշան, Դուրեան): Բայց աւելորդ չէ մատնանշել տարբական ճշմարտութիւններ, սա թէ՝ հողը տարբեր է մարդ էակին, թէ հողը անտարբեր է իր անցաւոր բնակիչներէն: Սփիւռքի գրագէտին գոյութիւնը կ'արդարանայ ա՛յն չափով, ինչ չափով որ ան կը յաջողի չտարբերիլ ոդեկան հայրենիքէն, այսինքն ինքն իրմէ, եւ երբ կ'ընէ իր բոլոր կարելին, որպէսզի անտարբերութիւնը չհամակէ ղինքը, եւ թէ ամուր մնայ կապը ընդմէջ իրեն, գրագէտին, եւ իր այսօրին: Գրականութիւնը կ'ապրի գրագէտին այսօրով, իր անձնական կեանքով, իր առօրեայ փորձառութեամբ: Կարելի է ըսել, առանց paradoxeի, թէ գոյութիւն չունի յաւէտ գրականութիւն: Ամէն ինչ ներկայ է, այսօր է եւ հոս է (ici et maintenant). Երբ Համաստեղ կը պատմէ իր դիւղը, իր այսօրուան ապրումներն են որ կը հաղորդէ մեզի, եւ թէ իր այսօրով կը դունաւորէ ամէն ինչ, մինչեւ իսկ իր բառերը: Հայրենի հողը մեծ բան է: Ամէն բան չէ: Երեք սերունդ թրքահայ գրագէտ ճանչցանք որ ապրեցան, որ երդեցին եւ մեռան, իրենք իրենց մէջ կրելով Հայաստանի եւ Հայութեան խոր զգայնութիւնը, այլ խօսքով՝ ոգեկան հայրենիքը: Կեցցէ՛ Հայաստան:

×

Ժամ է վերջապէս որ մխրճուիմ մեր Ընտանեկան Նամականիին մէջ, ուր տեղ գտած են մեր անուանի գրողներուն նամակները, չուրջ 300 միաւոր: Անոնք դուրս բերուած են Ֆրանսայէն եւ առաւելաբար Արշակ Զօպանեանի դիւանէն, որ կը հաչուէ աւելի քան 35 հազար նամակ: Հատորին մէջ նամակ չկայ Զօպանեանէ: Բայց ինք այնքա՞ն յաճախ ծանրացած է որպէս կեդրոնական առանցք՝ հանդէպ գրողներու եւ գործիչներու, որ աւելորդ չեմ համարիր գինքը ներկայացնել հոս, հակիրճօրէն, անդամ մըն ալ չվերագառնալու համար իրեն:

Այն տարիներուն, որ Ժ. Թ. եւ Ի. գերու ծխանին կը կաղմեն, Զօպանեան ալեցած էր վաղահաս համբաւի մը, որուն արժանի էր անկասկած: Թունդ ազգասէր, բազմահմուտ գրականագէտ եւ թարգմանիչ, ան մեր ազգը ծանօթացուցած էր օտարներուն, անվհատ կորովով եւ խոշոր ակնկալութիւններով: Ան տրամադրած էր նաեւ Թանկապին բեմ մը, Անահիտը, իր տարապիր եղբայրներուն: Այսուհանդերձ, իրմէ աստիճանաբար պաղած էին (1900էն իսկ առաջ) բոլոր անոնք որոնց կարծիքը կշիռ ունէր, ինչպէս Ա. Արփիարեան, Լ. Բաշալեան, Վ. Թէքէեան, Զ. Եսայեան եւ ուրիշներ: Անկարելի չէ պարզել պատճառը: Գրողը չէր արդարացուցած երիտասարդին փայլուն խոստումները: Անկախաբար մեր այս polygrapheի համաստիւռ անձէն, անկախաբար մանաւանդ իր գործունէութեան մասնաւոր ոճէն, պէտք է ընդունիլ որ Արշակ Զօպանեան մակերեսային լմացականութիւն մըն էր:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՈՒՂԵՑՈՑՑ ԴԷՊԻ ԳԱՌԶՈՒԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԸ

Ֆրանսական «Ֆրանքոնի արուեստ» հրատարակչականը լոյս ընծայեց ֆրանսահայ աշխարհահռչակ նկարիչ Գառզուի (Գառնիկ Զուլումեան) փորագրական եւ վիմագրական գործերուն 215 էջերէ բաղկացած չքեղ հատորը: Հոն դետեղուած են արուեստագէտին 1948էն 1962ին ստեղծած վիմագրութիւնները ու փորագրութիւնները, իւրաքանչիւր գործ ընդգրկուած հարազատ ու համանման սեւ-սպիտակ կամ գունաւոր:

Հրատարակչականը կը գրէ «Այս գիրքը սովորական իմաստով գիրք մը չէ, այլ՝ կոչուած է ուղեցոյց ըլլալ արուեստի գործերու հաւաքածոյ կազմողներու եւ մասնագէտներու համար, ինչպէս նաեւ օգնել լաւատեղեակ արուեստասէրներուն Գառզուի փորագրութիւններու եւ վիմագրութիւններու միջոցով աւելի խորը թափանցել անոր ստեղծագործութիւնները»:

Արդարեւ, այս գիրքը՝ ընթերցողին առաջ կը բանայ գառզուական զարմանալի կերպով համայիչ, դեղեցիկ, բանաստեղծական, բայց միեւնոյն ատեն տագնապալի աշխարհը:

Ճամբորդելով գառզուական աշխարհը՝ մարդ կը հանդիպի հակասական, երկվեղկուած տրամադրութիւններու. յոյս եւ յուսահատութիւն, արեւ, լոյս եւ չարագուշակ առուերներ, ամայութիւն. տագնապներ երկիր մոլորակի ապագայի նկատմամբ, աւերածութեան մթնոլորտ մը, եւ մանաւանդ, լաւատեսութիւն, բանականութեան անյողդողդ հաւատք, մարդկայնութեան յաղթանակի նկատմամբ: Այս է աշխարհը որ կը պարզուի ընթերցողի առաջ: Այստեղ քաղաք-տիպարներ կան, կան առանց դնայքներու երկարաձիգ երկաթագիծեր, թնդանօթներ, փչաթելեր, անտառանման երկաթեայ սիւներ, լքուած նաւեր, ամայի քարափներ: Նկարիչը տագնապած է, դպրոցութիւնը ունի հեռուին, տիեզերքին մէջ տեղ մը առկայ մահասփիւռ հողմի մը վտանգին եւ մարդոց կ'ըսէ. «Եղէք դիւոյշ, եղէք դիւն, համախմբեցէք լաւ ու բարի ուժերը, մի ձգէք, որ սանձադեղծուի փոթորիկը եւ կործանի այս գեղեցիկ երկիր մոլորակը»:

Գառզուի նամանաւանդ մտահոգութիւնները եւ տագնապները ծնունդ են անոր «Հրանօթը», «Հրանօթը աւերակներու մէջ» եւ «Ցայտնութիւն» դունաւոր վիմագրութիւններու շարքը:

«Ցայտնութիւն» նկարաշարքի մասին,

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

— Կրակին քովը չդա՞ս, ըսաւ դողացող ձայնով մը:

Երանիկ հանըմ թէեւ դեռ ցրտութեան երեւոյթ մը կը պահէր Խաչիկին նկատմամբ, բայց ներքնապէս սիրտը կակուղցեր էր. դէշ տղայ չէր. Եւփիմէին ուղածն էր. դեռ ի՞նչ ըլլար. տասնկ ժամանակներու մէջ ո՞վ տէր պիտի ըլլար անօժիտ աղջկան մը: Ամբողջ օրը թէկեհային առաջք երկու կիները դէմ դէմի նստած՝ եռանդով կ'աշխատէին ու կը խօսէին, մայրը կ'ուզէր իր բուն զգացումները յայտնել, բայց չուտով տեղի տուած չըլլալու մտահոգութեամբ՝ կոմմնակի կ'ընէր միայն:

— Կ'ուզեմ քի առ վարային մէջէն քեղի բան մը առնես, Եւփիմէ, ըսեր էր աղջկանը՝ Խաչիկին փոխ տուած դրամին ակնարկելով:

Եւփիմէ կը զգար մօրը լաւ տրամադրութիւնը եւ գոհ էր, ինքն ալ իր կարգին խօսքը Խաչիկին վրայ կը բերէր. վերջապէս մայրը ըսեր էր.

— Գինովութիւնը չըլլայ նէ, ի՞նչ ունենի, ես ալ բան մը ըսած չունիմ. էրիկ մարդուն աղուորը ի՞նչ ընեմ, կորիճութիւնը պէտք է...

Եւփիմէ յիշելով մօրը խօսքերը, ներկին ամանը եաղմային վրայ տեղաւորած պահուն՝ կը նայէր Խաչիկին ու կը մտածէր ոգեւորութեամբ.

— Կորի՞ճ... ո՞վ կը տարակուսէր ատոր, անոր պէս երիտասարդ մըն ալ կա՞ր թաղին մէջ. լերան պէս մարդ էր... է՛հ, իրաւ է, վրայ զլուխ չկար, վախին երիտասարդը չէր, դիր, ուսում չունէր, բայց հոգին՝ ժամը վառած ճրագի պէս պայծառ էր, — հիմակուան ճահիլներուն պէս արեւէն անճրկած չէր, նեղ օրի, դէշ օրի, տէր տիրական կը կանգնէր ընտանիքին. աս չըլլար՝ ան կ'ընէր, կինը, դաւակները հալխուն կարօտ չէր զարձըներ... մինակ ուժը լուսը հերիք էր, պէտք ըլլար, կը զրկէր տունը տանը վրայ կը դնէր...:

Գաղջ եւ դորովագին զգացում մը համակեց Եւփիմէի հոգին, աչքերը խաղացին, թուլութիւն մը զգաց, վրձինը ձգեց ներկի ամանին մէջ եւ պահ մը անդորձ ու անչարժ՝ զգաց, որ հոգին կը վերանար սիրաբաղձ երազի մը մէջ:

Մայրն ու Խաչիկ իրարու հետ կը խօսակցէին գործի վրայ ու Մարտիկ տայի ալ բոլորովին դինուցած՝ թէեւ զժուարաւ կը հետեւէր անոնց, բայց զանոնք կ'ընդհատէր ամէն րոպէ՝ անչափ հարցումներով. երբեմն ալ իր միտքը կ'անջատուէր ու ինքնիրեն կը հետեւէր իր մամուլքներուն. երբեմն կը փղձկէր իր վիճակին վրայ, կը սրտմտէր ու գլուխը կը չարժէր այնպիսի ուժգնութեամբ որ փէսին ծոպը եաեւէն դէպի առաջ կ'ոստնուր եւ կը տարածուէր ճակատին վերեւ:

— Օ՛ֆ... օֆ... Խաչի՛կ, օղլում, ես ալ ասանկ ըլլալու մա՞րդ էի, տունէն դուրս ելած չունինք, կնիկ ապլա եղանք:

Զինքը մխիթարելու համար՝ Երանիկ հանըմ ամէն իրիկուն օղիին ափսէն կը չակէր, ճար ճարակ կ'ընէր, չկայէն կը սաեղծէր, բան մը պակաս չէր ըներ, բայց տայիին դերազոյն երազն էր դինետունի սրահը, օրը քանի մը անգամ աչքին առաջը կուգային ծխախոտով եւ զանազան արտաչնչումներով անթափանց մթնոլորտին մէջ պղտիկ եւ ցած սեղանները՝ որոնց մակերեսը ողորկ զարձած էր խղոտ կեղտէն: Իրիկուան դէմ այդ սեխլէքները արտակարգ ուժգնութիւն մը կը սաանային, ինքզինքը կը տեսնար հոն կարկամած սրունքներով զանդազօրէն յառաջանալը դէպի նստարանը, կը տես-նէր հեռուհեռ դիմացը զրուած օղիի չիշը՝ որուն դեղնորակ հեղուկը կը պսպղար մէջտեղէն կախուած լամպային լոյսէն, մինչ ընդունքը հեչտալիօրէն կը զրգռուէին կրպակին խորը տապակուղ ոեւէ ձկնեղէնի հոտերէն: Ինքը կը պահանար յաճախ խաչած լուբիայի եւ ձիթապտուղի մէկէզով, բայց անոնք ալ սանիկ համ մը ունէին որ տունը չէր գտներ երբեք:

Երբեմն այնքան կը զայրացնէր երանիկ հանըմը իր զժգոհութիւններով, որ անիկա ինքզինքէն ելած՝ կը պոռար եբեան ի վեր.

— Էրիկ մարդ չէ՞ք մի, կրողը տեսնայ երեսնիդ... ամէնէն աղէկը տեղը մնայ, տասը մատդ մոմ ընես, օդուտ չըներ:

— Երանի՛կ, դոչեց վերջապէս Մարտիկ տայի, քրոջը եւ Խաչիկին խօսակցութիւնը կտրելով, մեղի մէյ մէկ խոտուէ չեփե՞ս:

— Թող Եւփիմէն ելլայ եփէ, ըսաւ Խաչիկ երկչոտութեամբ, ու անոր կողմը դարձուց իր քաղցր եւ թափանցող նայուածքը:

Խաչիկին իրեն ուղղած խօսքերը լսելով, Եւփիմէն ձգեց գործը, ոտքի ելաւ, պահ մը կեցաւ թէ՛ թմրած ոտքերուն համար եւ թէ որովհետեւ սրտին զարկը կը լսէր ու չէր համարձակեր վեր բարձրացնել աչքերը:

ԶԱՊԵԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(6 – շար.)

արուեստաբան՝ Ռոպէռ Ռէյ գրած է.— «Գառզո՛ւ, ֆեզմէ լաւ ոչ ոք կրցած է պատկերել աշխարհի անմարդկայացած դէմքը, մոլորակի մեռած մակերեսը, ուր սարսափը կ'արտացոլայ ինչպէս հայելիի մը մէջէն»:

Եւ իրնչպէս այդքան բիւրեղեայ մաքրութեամբ, այդպէս ներազդող ուժգնութեամբ Գառզու չարտացոլեր այն սարսափը, որ իր ծնած օրէն ունէր իր բջիջներու, իր արիւնին եւ հոգիին մէջ: Գառնիկ Զուլումեան, ծնած է Հալէպ՝ այն քաղաքը, ուր ապաստան գտան հայրենի տուն ու տեղէ քշուած, աքսոր ու անապատ տեսած հայ գաղթականները: Անոնց աչքերուն մէջ, անոնց ծուարած մարմիններուն վրայ, անոնց խօսքի եւ երգի մէջ կար մահուան, աւերումի սարսափը: Եւ այդ սարսափը կար նկարիչին ընտանիքին մէջ, անոր չուրջը, ամենուրեք: Եւ եթէ ճիշդ է, որ ամէն արուեստագէտ կը ցոլացնէ իր էութիւնը, ուրեմն Գառզու որպէս անկեղծ ու ճշմարիտ արուեստագէտ, նոյնպէս պիտի ցոլացնէր իր էութեան մաս կազմող սարսափը, սակայն արուեստի մեծ ընդհանրացումով՝ անոր տալով համամարդկային հնչեղութիւն, զայն հնչեցնելով որպէս ահա – զանգ անմարդկայնութեան, կործանումի, աւերումի դէմ:

Գառզուի էութեան մէջ առկայ են իր հարազատ ժողովուրդի յատկանիշները՝ անընկճելի յոյսը, հաւատքը ապագայի մասին, ապրելու եւ ստեղծելու կամքը, լաւատեսութիւնը:

« Հակառակ մեր բաղաբակրթութեան մեքենայացումին, ես պատրաստեր ունեցող անձ մըն եմ: Կը հաւատամ, թէ մարդը պիտի մնայ միշտ մարդկային: Ու միշտ պիտի գտնուին անհատներ, որոնք ծովին անծայրածիր տարածութեան դիմաց կամ ծաղիկի մը առջեւ պիտի ազդուին եւ իրենց՝ այդ զգացումը պիտի վերածեն գիծերու: Ու նաեւ, պիտի գրտնուին ուրիշներ, որոնք պիտի ունենան յուզումներ այդ գիծերը դիտելով », այսպէս ըսած է Գառզու, երբ տարիներ առաջ կը դտնուէր Երեւան, իր ցուցահանդէսի բացումին:

Եւ Գառզու, զոր կ'անուանեն «լերեւոյ մոլական հմայքը երեւան հանող բանաստեղծ», սրտին մէջ պահած իր ժողովուրդին զարերու խորքէն եկող յոյսն ու հաւատքը, իր տաղնապներուն, մարդկութեան տաղնապներուն վրայ կը տարածէ կեանքի օրհներգութիւնը:

Դէպի վեր ուղղուած թնդանօթներու փողերու դիմաց, երկինքը կը պահէ իր երազային կապոյտը, իր արեւաշող անդորրը, դիտողին հայեացքին դիմաց կը փուխն կանաչ ծառեր, ընդարձակ՝ լոյսի ճառագայթներով ողողուած անտառներ: Ծովի խաղաղ ջուրերուն վրայ կանգնած նաւերը կարծես կը պատրաստուին ուղեւորուիլ դէպի հեռաւոր, խաղաղ ու լուսաւոր ափեր· դեղեցիկ, սլացիկ կիներ, իրենց ձեռքին ծաղիկները կամ ճիւղեր կը մարմնաւորեն կեանքի զորչու – թեան նկատմամբ բանաստեղծականու – թեան ու երազի յաղթանակը:

Արուեստաբան՝ Մակի Ֆուրանժ, որ գրած է դիրքին բնագիրը, որպէս բնաբան ընտրած է Ուիլեըմ Պլէյկի հետեւեալ տողերը· «Լսէ գուսանի ձայնը: Ան կը տեսնէ անցեալը, ներկան եւ ապագան»:

Անցեալը, ներկան եւ ապագան տեսնող արուեստագէտ է Գառզու: Եւ Մակի Ֆուրանժ՝ իրաւացիօրէն կը նշէ· «Գառզու՝ իր ստեղծագործութիւններով կանգնած է մեր ժամանակի բացառիկ արուեստագէտներու շարքին: Ան, աւելի քան ուրիշը, կռտայ մեր դարու մտահոգութիւնները, տագնապները, փառահեղ եւ վտանգներով լի իրագործումները եւ միաժամանակ, եւ այստեղ է իր խորունկ ինքնատիպութիւնը, ան գիտէ պահպանել բանաստեղծականութիւնը: Գառզուական եւ միայն գառզուական են իր թափանցիկ եւ կատարելապէս ամուր ճարտարապետութիւնը, լճուած բարափներու վրայ ականի պայթիւնէն յառաջացած խոռոչները, իր կին–կուռերը, իր նիզակաձեւ, դաժան զարդանկարները, իր պայծառ քնանկարները: Եւ անոնք, որոնք կը կարծեն թէ կրնան Գառզուի պէս նկարել չարաչար կը սխալին»:

Գառզուի մասին հիացմունքով կ'արտայայտուի նաեւ Ֆրանսական կաճառի անդամ՝ Ռոժէ Գայուա, դիրքին մէջ գրած իր յառաջաբանով:

Գիրքին մէջ տեղ գտած յօդուածները, ինչպէս նաեւ ստեղծագործութիւններու մասին բացատրութիւնները ապագրուած են երեք լեզուներով՝ Ֆրանսերէն, անգլերէն եւ գերմաներէն:

Գառզուի մասին ցարդ ունէ մենագրութիւններ լոյս տեսած էին քննադատներու եւ տեսաբաններու կողմէ: Այս մէկին ալ աւելցայ, այս չքեղ հատորը ուր բոլոր կողմերով բացայայտ է Գառզու, անոր արուեստը: Այն արուեստը որ կը պայքարի հակազդելու կեանքն ազարտող երեւոյթներուն, բարձրացնելու մարդը, օգնելու որ ան հարազատ մնայ իր էութեան, իր մարդկայնութեան:

ՇԱՒԷ ՎԱՐՍԵԱՆ

(Հայրենիքի Ձայն)

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ԲԱԼԵԼ, ԲԱԼԵԼ, ԲԱԼԵԼ

—o—

Մօտաւորապէս տասը տարի առաջ, սրտի հիւանդութեանց ամերիկացի հըրչակաւոր մասնագէտ Տոքթ· Փօլ Տաուլէյ Հուայթ իտալացի լրագրողի մը հետ ունեցած տեսակցութեան ընթացքին կ'ըսէր· «Ժողովուրդը կը վախնայ սրտերակի խըցումի հետեւանքով մահէն, բայց բա –

ղեր կը մարմնաւորեն կեանքի զորչու – թեան նկատմամբ բանաստեղծականու – թեան ու երազի յաղթանակը:

Արուեստաբան՝ Մակի Ֆուրանժ, որ գրած է դիրքին բնագիրը, որպէս բնաբան ընտրած է Ուիլեըմ Պլէյկի հետեւեալ տողերը· «Լսէ գուսանի ձայնը: Ան կը տեսնէ անցեալը, ներկան եւ ապագան»:

Անցեալը, ներկան եւ ապագան տեսնող արուեստագէտ է Գառզու: Եւ Մակի Ֆուրանժ՝ իրաւացիօրէն կը նշէ· «Գառզու՝ իր ստեղծագործութիւններով կանգնած է մեր ժամանակի բացառիկ արուեստագէտներու շարքին: Ան, աւելի քան ուրիշը, կռտայ մեր դարու մտահոգութիւնները, տագնապները, փառահեղ եւ վտանգներով լի իրագործումները եւ միաժամանակ, եւ այստեղ է իր խորունկ ինքնատիպութիւնը, ան գիտէ պահպանել բանաստեղծականութիւնը: Գառզուական եւ միայն գառզուական են իր թափանցիկ եւ կատարելապէս ամուր ճարտարապետութիւնը, լճուած բարափներու վրայ ականի պայթիւնէն յառաջացած խոռոչները, իր կին–կուռերը, իր նիզակաձեւ, դաժան զարդանկարները, իր պայծառ քնանկարները: Եւ անոնք, որոնք կը կարծեն թէ կրնան Գառզուի պէս նկարել չարաչար կը սխալին»:

×

Տասը տարի վերջ, ներկայիս, Փրոֆ· Հուայթ, որ տարիներով խնամեց նախագահ Այզընհաուըը եւ որ յաճախ բեւեռային ծով կ'երթայ, կէտ ձուկերու սրտի գործունէութիւնը ուսումնասիրելու համար սրտագրութիւն (քարտիոկրաֆի) ընելու, կը պնդէ իր տեսակէտներուն վրայ:

Վերջերս, Պուքրէշի մէջ տեղի ունեցած Մերաբանութեան համագումարի ընթացքին, երբ իրեն հարց տրուեցաւ թէ՝ մարդ ի՞նչ ընելու է երակներու մաշումէն խուսափելու եւ աւելի երկար ապրելու համար, պատասխանեց· «Քալեցէք, քալեցէք, քալեցէք···»:

Ճիշդ նոյն պատասխանը տուաւ հռչակաւոր ծերաբոյժ Տիկին Աննա Ասլան: Իր դործակիցը Տոքթ· Տաւիտ ըսաւ, թէ Տիկին Ասլան միշտ կը քալէ ու շատ կը շարժի:

Ժամանակին, երբ ինքնաշարժները հազուագիւտ էին, միշտ իր տունէն հիւանդանոց քալելով կ'երթար՝ իր արագ քալուածքով: Այսօր ալ չէ լքած իր այդ սովորութիւնը:

Մերաբանութեան Հիմնարկին մէջ, ուր կ'անցընէ իր օրերը, կը նստի միայն այն ատեն, երբ պիտի գրէ կամ իր հիւանդները պիտի քննէ: Օրուան մնացեալ մասը կ'անցընէ չարունակ չարժելով:

Տիկին Ասլան կ'ըսէ· «Աւելի քիչ կերէք եւ աւելի շատ քալեցէք: Ինքնաշարժ գործածեցէք միայն այն ատեն, երբ բացարձակապէս անհրաժեշտ է: Աստիճանները չքալելով վեր ելլէք, փոխանակ վերելակ գործածելու: Ամէն առիթէ օգտուեցէք, չարժելու համար ձեր բազուկները ու սրունքները: Առողջապահութեան տարրական կանոններն են ասոնք, բայց, դժբախտաբար, մարդիկ չեն տալուորուիր անոնցմէ ու չեն գործադրեր զանոնք, ճիշդ անոր համար, որ այնքան պարզ են»:

×

Սրտի հիւանդութիւնները կանխելու եւ կեանքը երկարաձգելու համար չարժումի անհրաժեշտութեան մասին սրտի հիւանդութեանց ամերիկացի մասնագէտին ու ռումանացի ծերաբոյժին միաձայնութիւնը բացարձակ էր համագումարի ընթացքին:

Անոնք յայտարարեցին թէ՝ չարժումը ամէնէն բնական ու պարզ միջոցն է մարդկային արարածի համար: Քալելը՝ ամէնէն պարզ եւ ամէնէն արդիւնաւէտ կերպն է մեր երակներու առողջութիւնը պահպանելու համար: Այսպէսով կը կանխուին պնդերակութիւնը եւ պատճառ երակներու եւ ուղեղային արիւնախռնումի ողբերգութեան վտանգները: Անճնապէս, ինքնաշարժ տեւաբար փակած եմ կառատան մէջ: Միշտ քալելով կամ հեծիկով կ'երթամ գործ»:

×

Տասը տարի վերջ, ներկայիս, Փրոֆ· Հուայթ, որ տարիներով խնամեց նախագահ Այզընհաուըը եւ որ յաճախ բեւեռային ծով կ'երթայ, կէտ ձուկերու սրտի գործունէութիւնը ուսումնասիրելու համար սրտագրութիւն (քարտիոկրաֆի) ընելու, կը պնդէ իր տեսակէտներուն վրայ:

Վերջերս, Պուքրէշի մէջ տեղի ունեցած Մերաբանութեան համագումարի ընթացքին, երբ իրեն հարց տրուեցաւ թէ՝ մարդ ի՞նչ ընելու է երակներու մաշումէն խուսափելու եւ աւելի երկար ապրելու համար, պատասխանեց· «Քալեցէք, քալեցէք, քալեցէք···»:

Ճիշդ նոյն պատասխանը տուաւ հռչակաւոր ծերաբոյժ Տիկին Աննա Ասլան: Իր դործակիցը Տոքթ· Տաւիտ ըսաւ, թէ Տիկին Ասլան միշտ կը քալէ ու շատ կը շարժի:

Ժամանակին, երբ ինքնաշարժները հազուագիւտ էին, միշտ իր տունէն հիւանդանոց քալելով կ'երթար՝ իր արագ քալուածքով: Այսօր ալ չէ լքած իր այդ սովորութիւնը:

Մերաբանութեան Հիմնարկին մէջ, ուր կ'անցընէ իր օրերը, կը նստի միայն այն ատեն, երբ պիտի գրէ կամ իր հիւանդները պիտի քննէ: Օրուան մնացեալ մասը կ'անցընէ չարունակ չարժելով:

Տիկին Ասլան կ'ըսէ· «Աւելի քիչ կերէք եւ աւելի շատ քալեցէք: Ինքնաշարժ գործածեցէք միայն այն ատեն, երբ բացարձակապէս անհրաժեշտ է: Աստիճանները չքալելով վեր ելլէք, փոխանակ վերելակ գործածելու: Ամէն առիթէ օգտուեցէք, չարժելու համար ձեր բազուկները ու սրունքները: Առողջապահութեան տարրական կանոններն են ասոնք, բայց, դժբախտաբար, մարդիկ չեն տալուորուիր անոնցմէ ու չեն գործադրեր զանոնք, ճիշդ անոր համար, որ այնքան պարզ են»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Պետական համալսարանի խումբ մը ուսանողներ մեկնած են Թալինի շրջանը, ուր պիտի մասնակցին մօտաւորապէս հազար տարի առաջ կառուցուած «մեծ տաճար»ի վերականդնումին:

Պատմական յուշարձաններու պահպանութեան համալսարանական խորհուրդի այդպիսի պիտաբշաւները աւանդական դարձած են:

Անցեալ տարի, ամրան, Դիլիջանի շրջակայքը եւ Թումանեանի եւ Հրազդանի շրջաններուն մէջ, ուսանողները կարդի բերին ճարտարապետական 15 հինութիւններ: Այնուհետեւ, շարք մը յուշարձաններ տեղաւորեցին գրօսաշրջիկային ուղիներու մէջ:

Այս ամառ, ուսանողները հին կառուցուածքներու նորոգութեան իրենց օժանդակութիւնը պիտի բերեն նաեւ Արովեանի եւ Աշտարակի շրջաններուն մէջ:

Յուշարձաններու պահպանութեան խորհուրդները կը գործեն Հայաստանի բոլոր բուհերուն մէջ: Անոնց մէջ համախմբուած են աւելի քան վեց հազար ուսանողներ, որոնք կը մասնակցին վերականդնումի եւ հնագիտական աշխատանքներուն եւ կը կատարեն գրօսաշրջիկներ առաջնորդողներու պարտականութիւնները:

Պետական համալսարանի խումբ մը ուսանողներ մեկնած են Թալինի շրջանը, ուր պիտի մասնակցին մօտաւորապէս հազար տարի առաջ կառուցուած «մեծ տաճար»ի վերականդնումին:

Պատմական յուշարձաններու պահպանութեան համալսարանական խորհուրդի այդպիսի պիտաբշաւները աւանդական դարձած են:

Անցեալ տարի, ամրան, Դիլիջանի շրջակայքը եւ Թումանեանի եւ Հրազդանի շրջաններուն մէջ, ուսանողները կարդի բերին ճարտարապետական 15 հինութիւններ: Այնուհետեւ, շարք մը յուշարձաններ տեղաւորեցին գրօսաշրջիկային ուղիներու մէջ:

Այս ամառ, ուսանողները հին կառուցուածքներու նորոգութեան իրենց օժանդակութիւնը պիտի բերեն նաեւ Արովեանի եւ Աշտարակի շրջաններուն մէջ:

Յուշարձաններու պահպանութեան խորհուրդները կը գործեն Հայաստանի բոլոր բուհերուն մէջ: Անոնց մէջ համախմբուած են աւելի քան վեց հազար ուսանողներ, որոնք կը մասնակցին վերականդնումի եւ հնագիտական աշխատանքներուն եւ կը կատարեն գրօսաշրջիկներ առաջնորդողներու պարտականութիւնները:

դել կամար շրջանառութեան ամբողջ դրութիւնը — եւ ոչ միայն երակները այլ նաեւ մազակերպ անօթները:

Երկու դիտնականները ընդգծեցին թէ՝ վարի ու վերի ծայրամասերու երակները կը նմանին ջրհան մեքենայի մը, որ կ'օդնէ սրտին, արիւնը մղելու համար շրջանառութեան մեծ ցանցին մէջ: Այն պահուն երբ կը պրկուին, երակները կը ցնցեն իրենց մէջ գտնուող արիւնը եւ դայն կը մղեն աւելի արագ չարժելու: Այս ցնցումը, միեւնոյն ատեն կը պատճառէ մազերակներու պրկում, ինչ որ կը նպաստէ բջիջներու մէջ նիւթերու փոխխոմէն կուտակուած մնացուկներու արտաքսումին, այսպէսով իրագործելով թանկագին թունաղերծում մը:

Թարգմ· Մ· Ե·

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— Բայց ո՞վ գրեց ասիկա, հարցուց չլացած· խնդրին մօտէն տեղեակ, կայսրութիւնը ուսումնասիրած մէկը ըլլալու է, միանդամայն չատ խելացի ու գրիչ չարժել դիտցող մէկը··· սովորական գըրութիւն մը չէ այս:

— Եթէ խոստանաս բացարձակապէս գաղտնի պահել, կ'ըսեմ թէ ով է գրած:

— Պատուոյս վրայ կ'երդնում:

— Լաւ ուրեմն, վարչութեան մէկ անդամը գրեց այս հանրագրութիւնը···

— Վարչութեան մէկ անդա՞մը, գոչեց ուսուցիչը չմորած:

— Այո, որ միանդամայն վաստատան է եւ որուն ձեռքին մէջ կը գտնուի Քաղաքական ժողովի մեծամասնութիւնը: Սափորեան էֆէնտին գրեց: Բայց պէտք չէ որ մարդ իմանայ:

Ուսուցիչը կատարեալ գաղտնապահութիւն խոստացաւ:

— Հիմա այս հանրագրութիւնը կ'առնես ու անմիջապէս ստորագրել տալ կը սկսիս:

— Ատիկա դիւրին է··· քանի՞ ստորագրութիւն բաւական է, հարցուց Թորգոմ:

— Որչափ չատ ըլլայ, այնչափ աղէկ է, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի, բայց առնուազն 50–60 հատ մը ըլլալու է··· լաւագոյն կ'ըլլայ, որ աշակերտներու ծնողքները ստորագրեն:

— Ամէնքն ալ կը ստորագրեն, քանի մը ժամուան մէջ կրնամ հաւաքել:

— Քեզի չարաթ մը պայմանաժամ, ըսաւ վաճառականը, որպէսզի կրցածիդ չափ չատ ստորագրութիւն հաւաքես:

— Շարաթուան գործ չկայ:

— Ինչ որ է, եթէ աւելի առաջ լմնցնես, վնաս չունի, միայն թէ չարաթը չանցնի ··· երկաթը տաք–տաք պէտք է ծեծել: Սուսէրեանցի հետ արդէն պայմանաւորուեցա՞ն:

— Չեմ դիտեր:

— Ատ ալ նշանակութիւն չունի, մենք մեր գործը նայինք: Պահանջք ունի՞ս Թաղական Խորհուրդէն:

— Չէ, հաշիւս մաքրեցին:

— Ուրեմն առ այժմ գրամ կայ քովդ:

— Այո, պատասխանեց ուսուցիչը, այս հարցումէն քիչ մը նեղուելով, քիչ մը ժամանակի համար ապրուստ ունիմ, եւ կը յուսամ, որ վարժարաններու վերաբացումին պիտի կրնամ պաշտօն մը ձեռք ձգել, արդէն այս մասին դիմումներ ըրած եմ:

— Հիմա ուրիշ գործի եաեւէ մի ըլլար, դուն պէտք է քու հին պաշտօնիդ մէջ վերահաստատուիս, հոգ չէ, եթէ քիչ մը ժամանակ անգործ մնաս: Եթէ երբեք գրամի պէտք ունենաս, բան մը կ'ընենք, անհոգ եղիր:

— Շնորհակալ եմ, բայց ես ուրիշի բեռ ըլլալ չեմ ուզեր· ես մինչեւ հիմա իմ ճակտի քրտինքովս ապրած եմ:

Վաճառականը կրկին յորդորեց ուսուցիչը, որ ուրիշ պաշտօն չփնտռէ, որովհետեւ, ըսաւ, այդ կերպով Թաղական Խորհուրդի վճիռը ընդունուած կ'ըլլայ եւ իր բողոքելու իրաւունքը կը կորսնցնէ:

Պարոն Թորգոմ մեկնեցաւ յուսալից: Իրեն այնպէս կը թուէր, թէ ոչ մէկ թաղեցի պիտի մերժէր ստորագրել այս հանրագրութիւնը: Չէ՞ մի որ ամէնքն ալ իրենց ցաւակցութիւնը յայտնած էին վարժարանէն հեռանալուն համար ու անիրաւ դատ էին Թաղական Խորհուրդի որոշումը:

Գիւղ հասնելով՝ մտածեց անմիջապէս դործի սկսիլ: Աչքի առջեւ բերաւ աշակերտներու ծնողքները եւ անոնց մէկ ցանկը պատրաստեց:

— Ամէնքն ալ դիս կը սիրեն, կը մտածէը, եւ չեն կրնար մերժել խօսքս:

Առաջին անդամ դնաց Մարաիկ աղային, որ կերպասավաճառ էր եւ եկեղեցիին պատկանող խանութի մը վարձակալը: Երեք զաւակներու հայր էր եւ երեքն ալ վարժարան կ'երթային: Պարոն Թորգոմ յաճախ ճաշի կ'երթար այդ տունը եւ իրրեւ մտերիմ բարեկամ կ'ընդունուէր:

— Ամէնէն առաջ Մարաիկ աղային ըստորագրել տամ խորհեցաւ, դեղին սիրուած ու պատուաւոր անձերէն է ու իր ստորագրութիւնը ուրիշներուն վրայ ալ ազդեցութիւն կ'ընէ:

Եւ դէպի կերպասավաճառի տունը ուղղուեցաւ:

Դուռը տան աղջիկը բացաւ:

— Ջապէլ, հայրիկդ հո՞մ է, հարցուց Թորգոմ:

— Այո, էֆէնտի, հրամմեցէք, պատասխանեց աղջիկը չիկնելով, վերն է:

Մարաիկ աղա, ընտանիքի պատուական հայր մըն էր: Խանութը դոցելուն պէս, առանց սրճարան կամ դինեատուն հանդիպելու, ուղղակի տուն կուգար, կը հանուէր, դիւերազգեստը կը հագնէր, ձեռքով կը չոկէր օդիի ափսէն, եւ իր կինը կամ բարեկամ մը իր դէմքը առնելով՝ մէկ քանի հատ կը ճնկէր սիկարէթ ծխելով: Օրուան խնջոյնքին դէմ իր զարմանն էր այս, ու միանդամայն հաճոյքը:

(Շար·) ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Յակոբ Տօլպաշեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Տիրուհի Հայկ Սէրքնկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Սէրքնկիւլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ոսկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Դաւիթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդուհեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Պօտոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ՝ յետ պատարագի, 13 Օգոստոսի կիրակին,

ՄԱՆՈՒԿ ՏՕԼՊԱՇԵԱՆԻ

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս կիրակի վերափոխում։ Հանդիսաւոր պատարագ, անդաստան եւ խաղողօրհնէք ժամը 10·30ին։

×

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

83, Ռիւ Լուի–Պլան, Լիոն 6րդ

Երեքշաբթի 15 Օգոստոս, Աստուածածնին եւ խաղողօրհնէք ժամը 10·30ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԳՐԻԳՈՐ ՎՐԴ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Ա Զ Դ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանգըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով)։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱՆՔԱՄԻ

(Կնիք)

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ ՏՕՆԸ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ՄԷՋ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Երեքշաբթի, Օգոստոս 15, Կապոյտ Խաչի Պելֆոնթէնի կայանը, ամբողջ օրը։

Ցերեկին ճաշ։ Կէսօրէ ետք՝ դաշտահանդէս

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ ՏՕՆԸ ՊԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ԾՈՎՀ. ՄԿՐՏՈՒՄ

Կիրակի 13 Օգոստոս, տօնն է Վերափոխման Ս. Աստուածածնի։ Փարիզի Ս. Ծովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց)

Սկիզբը ժամերգութենէն՝ ժամը 8ին։ պատարագ՝ ժամը 10ին։ Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն։

×

Երկուշաբթի, 14 Օգոստոս, Յիշատակ է Մեռելոց։

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի պատարագ ժամը 10ին։ Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վերափոխման տօնին առթիւ տեղի պիտի ունենայ եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնէքի արարողութիւն, 13 Օգոստ. կիրակի։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ 9·45ին, քարոզ 11ին, խաղողօրհնէք 11·30ին։

Լասիօթայի Ավընիւ Ֆրիւշիէի Ս. Կարապետ մատրան մէջ 15 Օգոստ. Երեքշաբթի։ Սկիզբը պատարագի 9·40ին, քարոզ՝ 11ին, խաղողօրհնէք 11·30ին։

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ եւ Լասիօթայի մէջ պատարագները կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՇԱՀԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի (13 Օգոստ.) Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, պատարագ կը մատուցուի։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Domaine des Mines de VAGNAS (07) par Vallon Pont d'Arc
(GORGES DE L'ARDECHE)

Հեռաձայն՝ 15–75–35–91–11 ապա ուղել՝ 17ը Վաճեաս

Պայմանները.— 14 օրէն աւելի, օրական 26 ֆր., 7 օրէն 14 օր՝ 29 ֆր. 7էն պակաս՝ 32 ֆր.

ՄԵԾ ԳԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻ ԿՈՂՄԷ

Արեւելքի գեղեցիկ հովիտին մէջ
Եկէք ապրիլ հայկական օր մը
Հարիւրաւոր հայ երիտասարդներու

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ

ՃՈԽ ՍԵՂԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ դաշտահանդէսին ներկայ ըլլալու համար, վարձուած է մասնաւոր օթոբաս, որ կը մեկնի Մարսէյլի Ահարոնեան ակումբի առջեւէն։ Մեկնումը՝ 15 Օգոստոս առաւօտեան ժամը 6ին

Արձանագրութեան համար դիմել ամէն օր ժամը 18էն 20, Ահարոնեան ակումբ՝ 26, Ռիւ տէ Ֆոնվալէաան

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻԻ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ* եւ նոր հասցէն։

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով։

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանքի դրոշմաթուղթ։

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋԻ»

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յուլիս 15էն ի վեր եւ մինչեւ Օգոստոս 31, *ամէն օր* ժամը 10·30էն 12·30 եւ 14·30էն 19·30։

ԳԱՌԶՈՒ

փորագրութիւնները եւ վիմագրութիւնները կը գտնուին՝

LE BATEAU LAVOIR
50, rue Louvel et Brière
TOUQUES (14)

Յուշահանդէսը կազմակերպած է Փիէր ոը Թարթաս, «Գարզու փորագրիչ եւ վիմագրող» հատորի հրատարակութեան առթիւ։

IIMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Պ. Ժերար Սթեֆանէսքօ կը հաղորդէ որ մեծ հանդիսում մը տեղի պիտի ունենայ, Նոյեմբեր 1ին, Վերսէօն, ի նպաստ Ֆրանսայի համար մեռած Հայերուն։ Այս առթիւ կը խնդրուի անոնցմէ որոնք պատկան մը կամ բարեկամ մը ունին որ իբրեւ ռազմիկ (1914–18 կամ 1939–45) թաղուած է պինուորական գերեզմանատուն մը որ հաղորդեն անունն ու թաղուած վայրը։

Մեր կողմէ, 1914–18ի Պատերազմի նախկին ռազմիկները, ինչպէս նաեւ Հոկտեմբերի նախկին ռազմիկները եւ դիմադրականները ու տեղահանուածները թող հաճին տեղեկացնել Պ. Ժերար Սթեֆանէսքոյի հետ, հետեւեալ հասցէով, յայտագրերու պատասխանատու

16, Rue José Maria de Heredia
PARIS (7e)

Պ. Սթեֆանէսքօ կը խնդրէ նաեւ որ իրեն հաղորդուի անունը, հասցէն, տարիքը, պինուորական աստիճանը բանակին մէջ, արհեստը, կռուած վայրերը եւ ի հարկին՝ պատուանշանները։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Փակուած են արձանագրութիւնները

1972 – 1973

Տարեշրջանի համար, դպրոցը լեցուած ըլլալով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻՒՆ 1972Ի ԱՇՈՒՆ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 14ԷՆ 15

ԲՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆԱԽԱՃԱՇ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ, Ա. ԿԱՐԳ

2230 ՖՐ.

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 14ԷՆ 16

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՓԱՆՍԻՈՆ

2550 ՖՐ.

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 14ԷՆ 16

Սեւնեակ, նախաճաշ, Ա. կարգի բնակութիւն Երեւանի մէջ

2050 ՖՐ.

Դիմեցէք մեր մանրամասն գրքոյկները ստանալու համար

Մանրամասնութիւն և արձանագրութիւն՝

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ — SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ — Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ — JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԻՒԹՈՆՕՐՀՆԷՔ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՏԵՍԱՐԱՆ ՎԱՅՐԵՐՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի օդակայանէն՝

Մեկնում կիրակի 15 Հոկտեմբեր 1972
Վերադարձ երեքշաբթի 31 Հոկտ. 1972
Ծախքերու ընդհանուր մասնակցութիւն 1500 ֆր.

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝

Պօմոն՝ *Հայր Գեղամ Վրդ. Հեռ.* 51–73–50
Սէն–Լու՝ Տէր Շահան Քհյ. 47–97–13
Պլ. Օտտօ՝ Տէր–Նշան Քհյ. 50–18–23

ԿԻՐԱԿԻ
13
ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE
13 AOUT
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 R. C. Seine 57 A 2731

ԸՆԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·489
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.489

ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԱՅՐ

Արուեստագէտը ճեզ միշտ կը յղանայ արցունքով,
Ու վշտի մէջ պարուրուած, շճեղօրէն ցաւագին·
երանութիւնն արցունքիդ՝ հոգիիդ պէս պարզաշող
Լոյսի շիթեր կը վառէ մեր սրտերու խաւարին:

Բիւրեղաշիթ արցունքի կաթիլներէն յամրաքար
Հոգիիդ մէջ տառապող՝ շընորհալի ու տըրտում
Քաղցրութիւններ կը շողան, սրտազեղուն օրհնութեան
Վերացումի ու յոյսի աղօթքին պէս անդադրում···:

Բիւրերուդ մէջ ջերմագին կը տեսնեմ լոյսը կրկին
Աստուածուհեան մը անհուն: — Քաղցրահայեաց ակնարկիդ
Հըմայքին տակ յամրօրէն կը ծնրադրէ իմ հոգին
Էութենիդ խնդրելու հաւատքի շող մը վճիտ:

Դու կաթնաղբիւրը մաքո՛ւր, աստուածագեղ կուսութիւն,
Ու անսահման գութ–գորով, վեհ մարմնացում բարութեան
Նայուածքիդ մէջ կը լեռնա՛յ ահաւոր շունչը վշտին
Ցեղիս վշտին պէս անհուն ու անոր չափ եզակա՛ն:

Քեզմէ՛ է որ կը յուսան կարեկցութիւն հարազատ
Ցեղիս մայրերը բոլոր՝ որդեկորոյս, ոգեվար —
Որովհետեւ մայրական սիրտդ ճանչցաւ ցաւերու
Նուիրումի՛ ու սիրոյ գողգոթաները խաւար:

ԲԻԻԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Դրաց՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Բ.

Ներկայ հատորը պատուղն է պատեհականութեան: Ան նման է ժխորալի յորձանքի մը որ ջրափէն կը նետէ անհատասար բեկորները, մինչդեռ ուրիշներ, որ Թերեւս աւելի թանկագին էին, ջրամոյն ըրած էր: Աբդարև կը բացակային չատեր, Դանիէլ Վարուժանէն մինչեւ Ցակոբ Օշական: Եղիայի եւ Ինտրայի պէս անուանի նամակագիրներ կը ներկայանան համեստ հունձքով, երբ ժժգոյն դրիչներ կը տառածուին բազմաթիւ էջերու վրայ: Ամբողջութիւնը կ'ընդգրկէ 1883–1950 շրջանը, զրաւելով երեք անհատասար՝ բայց հաղորդակից մասնագրաժիններ, որոնք են՝ Համիտի շրջան, Հիւրիէթի օրեր եւ վերջապէս Սեւրեւոք: Մեծ աղէտը տեղ չունի հոս, ինչ որ զարմանալի չէ: կը բաւէ բանալ Վահան Տէրեանի նամականէն, ուղղուած՝ Յ. Թումանեանի, հասատելու համար թէ կատարածը՝ որքան քիչ յիշատակուած է հոն, նոյնիսկ 1917 զարհուրելի տարեթիւին: Աղգային աղէտը երդուած է այլուր:

Մենք հոս ունինք նամակներ, որոնց մեծամասնութիւնը աղքատ է իր մէջուկով: Ունինք բացիկներ եւ երկտողներ, անձնական յաւերու վրայ, ուր կարեւոր տեղ կը գրաւեն յօդուածի եւ տպագրութեան հարցեր: Աճապարանքն ու անփութութիւնը երբեմն կը ստանան անհան – դուրժելի համեմատութիւն: Սիամանթոյի պէս մեծատաղանդ բանաստեղծ մը (թող այդպէ՞ս ըլլայ), կը գրէ·— Աս Յունաստանը ի՞նչ գեղեցիկ բաղաք է: Քիչ անդին՝ Հոս ապրանքները սոսկալի ածան են: Եւ սակայն, հատորը ունի թանկագին բաժին մը, (morceau de résistance) որ կը փայլի իր զերազանցութեամբ: Լեւոն Բաշալեանի կը պարտինք զայն:

Տասնըվեց տարեկանին խմբագիրը՝ Հայրենիքի համբաւաւոր փաղանգին մէջ, որ բարձրացուց պոլսահայ լրագրութեան մակարդակը եւ ոգեւորեց զրականութիւնը երիտասարդ ուժերով, Բաշալեան յայտնուեցաւ որպէս հրաշալի մանուկ (enfant prodige) : Ապշեցուցիչ են իր կանխահաս իմաստութիւնը, ներթափանց վերլուծողի իր նրբութիւնը եւ ոճաբանի իր ընդոծին ձիրքը: Զօպանեանի ուղղած իր 38 երկար նամակները կը նկարեն մէկ լիակատար պատկերը՝ հայ զրագէտի օրհասական զալարումներուն, լրագրողի վախ ու սարսափներուն, եւ ի լրումն ամենայնի իր պարտութեան: Ինք որ ընիկ Պոլսեցի է, չի Թերանար խարանելէ հայութեան օրերու պոլսահայ մթնոլորտը, իր լրտեսներով, զրաքննիչներով եւ քծինքով լղճուած: Արտասահմանի մէջ, ուր կը յուսար գտնել լաւագոյն պայմանները, կը գտնէ Հայութիւն մը որ արեւելքցի մնացած է: Ե· Օտեան, որ նոյն գոյավիճակը կը պատմէ իր «12 տարի Պոլսէն դուրս» աշխատութեամբ, կը մնայ քրոնիկագիր մը Թերեւոան, մինչդեռ Բաշալեան կը յայտնուի որպէս հրատարակագէտ: Մինչեւ այսօր ոչ ոք կրցած է հասնիլ Բաշալեանի աշխատասիրութեան: Ան մեր լեզուին տուած է Ֆրանսերէնի թափանցկութիւնը եւ ճշդրտութիւնը, առանց իյնալու Ֆրանսահպանութեան մէջ: Ոմանք գինքը բաղդատած են Մէրիմէյի հետ, որուն լեզուն burinի ճշդրիտ գրոշմն ունի: Ժամանակի իրապաշտ գպրոցը զոր Հայրենիք ընդգրկեց, բոլորովին գուրկ չէր հորութենէ: Բայց հո՛ս, մտերիմ նամակագրութեան մէջ, ուր այլեւս կը տիրէ զեղուն հոգեխոստովանութիւնը, Բաշալեանի գրիչը կ'ըլլայ գերազանցօրէն կենդանի, բարեխուն եւ հրացայտ: կ'ունենայ խօլ պտոյտկումներ, գիշերային իր թափառումներուն մէջ, երբ կը կարծէ հասնիլ խելագարութեան սահմաններուն: Լռանոնէն կը գրէ·— Մէկ–երկու ամիսէն երեսունս կը լրացնեմ, ու տակաւին կեանքին է՛ն տարրական պէտերը, գլուխ դնելու տեղ մը եւ անօթութիւնը յագեցնելու չափ ուտելիք ապահոված չեմ ինքզինքիս: Արդ, ո՞ւր կը մնան այն ատեն մեծ խորհուրդները, բաղձանքները, ակնկալութիւնները: Եւ սակայն, ա՛լ ատոնց ժամանակը էր: Հիմա է որ, քիչ քիչ ա՛լ մտաւորական բոլոր կարողութիւններուս տէրը կը զգամ»: Տիգրան Կամսարական կուտայ սա նշանակելի սահմանումը·— Իր բառերուն հիւթը կը յորդի, երբ կտրենիք զանոնք: Բաշալեանի դասալքութիւնը, խաւարի ուժերու ճնշումին ներքեւ, անդարմանելի կորուստ մը եղած է մեր արձակին համար:

Այն միակ անդամուն երբ կինը կ'երեւայ հատորին մէջ, անկեղծ սէրն է որ լսելի կ'ընէ իր զարնանային դայլայլը: Կարելի չէ անմիջապէս չհամակրիլ Ռուբէն Սեւակի: Իր սիրային նամակները ունին պարզութիւնը մտերիմ զուգախոսութեան, ինչպէս որ ունին կրակոտ խոյանքներ: Որքա՞ն խաղցր է ունենալ դեռատի կին մը եւ ամբողջ աշխարհ մը կերտել օճախին շուրջ· կը տեսնես թէ աւելի եւ աւելի երախայ կը դառնամ, աւելի եւ աւելի խորութեամբ կ'երազեմ ունենալ փոքրիկ տաճարը, իմ հրաշա – կերտ տիկին (···) սիրելի ժանն, իմ ամենասիրելի ժանն, գեղեցիկ գարուն կայ այստեղ եւ գեղեցիկ երկինք՝ երեկոյեան: Հազարաւոր աստղեր կան եւ սէր կայ օդին մէջ· իսկ եթէ այդ մասին երկար չեմ գրեր, գիտցիր միայն որ շատ երկար կը մտածեմ, շատ յաճախ, մեծ ինքզնութեամբ, ինչպէս նաեւ անհամբերու – թեամբ: Ա՛խ, կը սիրեմ ձեզ, գանդ իմ, կ'ուզէի ձեզ ունենալ, ունենալ, ունենալ, կ'ուզէի ձեզ սիրել, սիրել (···) իմ պաշտելի կուռք, անուշիկ ընկերուհիս, իմ վերջին յոյս եւ առաջին երջանկութիւն (···) եկո՛ւր, ժանն իմ, երջանիկ կը դարձնեմ ձեզ: Ես ունիմ հարուստ գաղտնիքներ կախարդական աշխարհէն, ձեզի կուտամ այդ բոլորը, եւ որչափ տամ՝ այնքան շատ կ'ունենամ անոնցմէ···:

Երկու գրիչներ կը բանան լուսամուտ մը, իրենց զրական հաւատամքին վրայ:

→

ԵՐԵՒԱՆ ◄► ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ (Օգոստոս 10)

ՆՈՐ ԴԻՒԱՆՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՄԱՇ ԵՆ

Վերջերս Հայաստան հասած են արտասահմանեան չարք մը դիւանները, որոնք չատ արժէքաւոր կը նկատուին:

Ատոնց չարքին պատմաբաններու համար ճոխ նիւթեր կը կազմեն Պօղոս Նուպար փաշայի ղեկավարած Ազգ· Պատուիրա – կութեան (1912–22) փաստաթուղթերը: Ամերիկահայ փրոֆեսէօր Ռիչըրտ Յով–հաննէսեան ղիւաններու պահպանութեան յանձնած է հայ գործիչներու եւ պատ – մաբաններու իր մօտ եղած նիւթերը:

Մանաւոր արժէք կը ներկայացնէ ողբացեալ Հ· Մկրտիչ Պօտուրեանի (Ռուբմանիա) Հանրապետարանը (եօթը պրակ):

Պուլկարահայ Գէորգ Մեսրոպի դիւանին մէջ կան անտիպ աշխատութիւններ հայ մանկավարժութեան պատմութեան համար:

Զուիցերահայ հրապարակագիր Լեւոն Թիւթիւնճեանի փաստաթուղթերը տըւեալները կը պարունակեն 1918ին Բաղուի Սահակեան Շահումեանի ղեկավարած կո – մունայի մասին:

Հալէպի Հայոց որբանոցի հիմնադրութեան պատմութեան կը վերաբերին Ռոպէր ձէպէճեանի ղիւանները (թուղթեր եւ նկարներ):

Պետական պատմական արխիւը Սեւրեւքի Հայութեան հետ կապ է հաստատած 1953ին: Այդ թուականէն ի վեր Սեւրեւքէն Հայաստան են ղրկուած զանազան բնոյթ ունեցող փաստաթուղթեր, անձնական ղիւանները որոնք կը հարստացնեն վաւերաթուղթերու այս հիմնարկը:

Ներկայիս հոս կը պահպանուին մօտ 230 հազար միաւոր, կէս միլիոն նկար, ժապաւէն, լուսապատճէնները: «Ամէնէն տարեցը» 16րդ դարէն է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Վիէթնամի ամերիկեան վերջին զա – մաքային ուժերը հեռացան: Այլեւս միայն օդանաւային ուժեր կը մնան:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱԿԻՈՅ մէջ ութ նոր դատավարութիւններ կատարուած են վեր – ջին օրերը: Սապաթայի աղջիկն ալ երեք – ուկէս տարի բանտարկութեան դատա – պարտուած է (ծանօթ է որ Սապաթայի վեցուկէս տարի տրուեցաւ եւ երկու տղաքն ալ արդէն դատապարտուած էին): Իրմէ եօթը հոգի ալ 15 ամիսէն մինչեւ չորս տարի բանտարկութեան դատապարտուած են: Պարզ է որ չեխ ղեկավարները ոչ մէկ կարեւորութիւն կուտան ոչ միայն մէջազգային հանրային կարծիքին այլեւ՝ իրենց քոյր կուսակցութեանց դատապարտութեան բանաձեւերուն (ի չարս որոնց վերյիշենք Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ Հա – մայնավար կուսակցութիւնները):

ԳԱՀԻրիի ղեկավարները ցոյց տալու համար թէ խորհրդային զինուորական օ – ժանդակութիւնը մասնաւոր օգուտ մը չէ ունեցած, կը յայտնեն — յապաղումով — թէ 1970ին Իսրայէլ եկիպտական ուժերու պահակող հինգ օդանաւ վար ա – ռած են, զորս կը վարէին խորհրդային օդաչուներ:

ԻՍԼԱՆՏԱ. չարունակուող ճատրակի ա – խոյենական մրցումին մէջ, Ֆիշէր չահեցաւ 13րդ խաղը, 9ուկէս ժամ բուռն պայքարէ մը եաք: Այլեւս կասկած չի վերցներ Ամերիկացիին չաղթանակը որու միայն 4ուկէս կէտ կը պակսի աշխարհի ախոյեան դառնալու համար: Սպասուկի մեծ յուսախաբութիւն պատճառած է:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆԱՅ տօնին առթիւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ, թղթատարն ալ փակ ըլլալով: Մեր յաջորդ թիւը՝ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 17: (Խմբագրատունը փակ է երկուշաբթի եւ երեքշաբթի):

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Եղիա Տէմիրճիպաշեան կ'ընէ յայտարարութիւն մը, զոր ինքն իսկ կը կոչէ «տարօրինակ» — կը գրեմ առանց սկզբունքի, առանց ուղղութեան, առանց նպատակի: Ներդաշնակ պարբերութիւն – ներ իրար հով շարել, սրտերն անզգալապէս ապականել, մտքերն յանուն լուսաւորութեան երկբայութեամբ եւ մթութեամբ լեցնել, հոգիները հեշտութեան եւ անտարբերութեան հրաւիրել — անտարբերութեան դէմ սուրբ ցասմամբ մաքառելու կերպարանն ունենալով, այդ չէ անշուշտ նպատակս, այլ անշուշտ այս է հրճուանքս, իմ դառն հաճոյքս:

Աւելի յստակ է Գր. Զօհրապ: Ոգումի նամակով մը, որ ուղղուած է Մասիսի խմբագիր Հրանտ Ասատուրի, կը պահանջէ որ իր անունը, որպէս կից խմբագրի, ջնջուի հանդէսի ճակատէն.— Ձիս խնդացնող բանը զքեզ կը սարսափեցնէ կարծես եւ փոխադարձաբար: Դուն անբարոյական երեւոյթէն կը վախնաս, իսկ ես՝ բո՛ւն անբարոյականութենէն: Կիները կը դողացնեն քեզ եւ զիս էրիկ մարդիկ· ես անկումները կը սիրեմ դիտել, շոյել եւ փայփայել, դուն՝ բարձրացումները· ես ձորն եմ, իսկ դուն լեռ· ո՛չ Քոնվանսիոնին (convention) անշուշտ, կամ թերեւս Քոնվանսիոնին (convention):

Ռուբէն Զարդարեան միակն է, որ լսելի կ'ընէ դասական ձայնը: Նախ կարի զգուշութեամբ եւ յետոյ՝ հրապարակը իր յախուռն, ջղուտ եւ հոգեցունց դրիչով.— Հաւատացէք որ հրաշալի է մեր ցեղին կորովը եւ այս հողին միգութիւնը· ջուրը քոյն՝ երկինքէն ժահր կը տեղայ, ամէն ֆայլափոխի մահը մեզի հետ կը կատակէ, եւ սակայն տակաւին կը շարունակենք ապրիլ հոս մեր ճամուսովն ու հաւատքովը, մեր օճախովն ու էրտիճէքովը եւ մեր··· արիւնով: Օրհասական, բայց միշտ յուսալից պայքար մըն է ասիկա, թէեւ կը զգաճք թէ ամէն օր բան մը կը պակսի մեր ուժերէն:

Մինչեւ իր եղերական վախճանը, Զարդարեան անեղծ պահեց իր սէրն ու հիացումը հանդէպ մեծայարգ Վարպետին՝ Զօպանեանի: Ըլլալով առաւելաբար աղբային դործիչ քան թէ դրագէտ, Զարդարեան մեծապէս կը գնահատէր Զօպանեանի դործունէութիւնը, օտարներուն մօտ, ի նպաստ մեր դատին: Պէտք է դիտել այս առթիւ, որ պոլսաբնակ եւ դաւառաբնակ մեր մտաւորականները, որ չէին ճանչնար քաղաքական եւ նոյնիսկ դրական փարիզը, Զօպանեանի դործու – նէութեան կուտային արժէք մը եւ տարողութիւն մը, որ հեռու էր ունենալէ: Հայասէրները սիրտի տէր մարդիկ էին, կարեկից եւ քաղաքավար: Բայց այդքան միայն:

Այնպէս՝ ինչպէս կը ներկայանան հոս, իրենց պատահական նամակներով, մասնաւոր յիշատակութեան արժանի չեն Տիրան Զօպանեան, Ռուբէն Որբերեան, Թլկատինցին, Արտաշէս Յարութիւնեան եւ Թորոս Ազատեան (ո՛րկէ ուր՝ այս մկկը): Բայց ահաւասիկ վաճառական մը, Տիգրան Կամսարական, որուն մէջ անվթար մնացած է ազգասիրութիւնը:

Կամսարական կը յայտարարէ, դրեթէ սրբազան կիրքով, իր սէրն ու հաւատքը հանդէպ Խորհրդային Հայաստանի: Ի պահու թրքահայ դրագէտներուն պէտք է ըսել, որ Կամսարական առանձին չէր իր դիրքին մէջ· Փարիզ ապաստանած մեր դրողները ընդունեցան, կանուխէն եւ դրեթէ հաւաքաբար, թէ ռուսական orientationը լաւագոյն եւ կարելի միակ լուծումն էր Հայաստանի տագնապին: Կովկասեա՛ն Հայաստանի: Անհրաժեշտ է ճշդել այս պարագան, առանց որուն կարելի չէ բացատրել թէ ինչո՞ւ մեր դրագէտները չներդաղթեցին դէպի յատեալ հայրենիք: Զոհաբերութիւնը եղած էր երկուստեք, համամասն խտէալով, բայց վերածնած Հայաստանը ամէն հայու Հայաստանը չէր, ոչ իսկ թրքահայ դրագէտին, որ չէր կրնար երթալ երեւան, ինք որ դացած էր մինչեւ Տէր–Զօր, ցնցոտիներով: Որո՞ւ վզին փաթթել այս անանուն ողբերդութիւնը: Ամէնուն եւ ոչ ոքի, բնականաբար: Պարագաները տնօրինուած էին ա՛յդ ձեւով եւ ոչ թէ տարբեր ձեւով: Հայը պէտք եղած զօրութիւնը չունէր, դէպքերը տնօրինելու համար ըստ իր բարձրադոյն իտէալին:

Գոնուեցաւ սակայն մէկը, ամէնէն տագնապաւորներէն, որ ներզաղթեց, պի – տենք թէ ինչպիսի՛ եղերական հետեւանքներով: Զապէլ Եսայեանի նամակները, ներկայ հատորին մէջ, զործի նամակներ են: Տիկինը լծուած է մեծապէս օգտակար ձեռնարկի մը, որ կը կայանայ օժանդակել Երեւանի Պետական Համալսարանին, համակրական աչակցութեամբը Փրնս· մեծանուն դիտուններու: Տիկին Եսայեանի համայնավարութիւնը կասկածէ վեր է: Բայց ո՞վ կրնայ վկայել, թէ օրապահիկի դժնդակ հարցը իր դերը չունեցաւ այս բացառիկ տեղափոխութեան մէջ: Զ. Եսայեան կ'ըսէր, Պոլսոյ ժողովրդական բարբառով.— «Աստծո՛ւն օրը «չամաշիր», Աստծո՛ւն օրը «խրզ – մէք»· միշտ ջուրերուն մէջն եմ· սա ուռած մատներուս նայէ, ի՛նչպէս կ'ուզես որ գրիչ բռնեմ»:

Աւոմ Եարճանեան այն կորուսեալ եբրայեան է, որ մութին մէջ կ'երդէ կամ թէ կը պոռայ, իր ձայնն ունենալու համար իրրեւ կենդանի ներկայութիւն: Բանաստեղծը քանի բարձրացնէ իր ձայնը, մենք այնքան դէշ կը լսենք պինքը, բանաստեղծը՝ որ ամէն ինչ է, բայց ո՛չ՝ երաժշտ: Բանաստեղծութիւնը, որ մտերմութիւն մըն է, աղաղակ չի վերցներ որոշ décibelէ անդին: Բայց նոյն վախը բնութիւն կը փոխէ առօրեայ կեանքի մէջ, ուր այլեւս չկայ երաժշտ թէ տարեց, այլ միայն սառուցեալ չունչը մահուան: Սիամանթոյէ որ հիւանդ անկողին ինկած է վախի ազդեցութեան տակ, ունինք երկար նամակ մը, Պոլսէն գրուած, 5 Սեպտեմբեր 1914 Թուակիր: Դժբախտ մարդը ինկած է դառագեղի մէջ: Կը ղգայ թէ փրկութիւն չկայ: Իր յուսահատուր ազդակը կը թափանցէ մեր ոսկորներուն մինչեւ ծուծը: Ի՞նչ ղգաց դաղանային ոճրագործներու ղէմ, Անատոլուի չարաչուք լեռներուն ծոցը: Իգի՛չ թէ վերջին պահուն, աներեւակայելի՛ պահուն, իրա – կանացած ըլլար իր ցանկութիւնը — Զգուանքէն եւ զայրոյթէն յանկարծական:

Վահան Թէքէեան, որուն հայրական դուրդուրանքը՝ հանդէպ մանուկներու հանրածանօթ է, կը ճղնի ցնցել Փարիզի ազդային մարմինները, վրկելու համար Յունաստանի մեր որբերը: — Մեր որբերուն վիճակը տխուր, չափազա՛նց տխուր է: Բարոյապէս ընկճուած են եւ պիտի փճանան Ամերիկացւոց ձեռքը, եթէ ազգը տէրութիւն չընէ: Եթէ ձգենք որ ասոնք ալ կորսուին, պէտք է ԽԱՉ ՔԱՇԵԼ Հայութեան վրայ: Ամերիկացիք մեզ, մեր տղաքներն ու չափահասները, իրենց արհամարհոտ ցպաստով, իրենց վարմունքով, շատ ցած կը տեսնեն եւ կ'օգնեն կոր աւելի ճնաստացնելու: Մեր կողմէ իրենց հասկցնելու ենք, որ տակաւին ազգ ենք, դեռ մարդ ենք: Մեր պատուիրակութիւնը, մտաւորականութիւնը, կուսակցութիւնները եւ հարուստները (թերթերը իմ ինձին կը հասկցուի) ուժգնօրէն ցնցելու ենք· հակառակ պարագային, ամէն մարդ իր գլխուն ճարը պիտի ճայի այլեւս, ու մենք կորսուած պիտի ըլլանք:

Մեր որբերը իրենց դլխուն ճարը նայեցան, դիտեցին թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ: Անոնք ունեցան Աստուածային նեցուկ մը — բո՛ւն իսկ իրենց վոխադարձ եւ եղբայրական սէրը, զոր որբութեան անէծքը սերմանած էր իրենց մատղաշ հոգիներուն մէջ:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Օգոստոս 1972

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ

Պատուհանիս քով նստած, ուշադրութեամբ կը նայիմ քովի պարտէզը ուր խումբ մը տղաք, զորս զպրոցական արձակուրդը բերած միացուցած է, թատերական ներկայացում մը կը կազմակերպեն:

Պարտէզին մէկ անկիւնը տախտակներով զոցուած է, եւ վրան ծածկուած տեբեւախիտ ոստերով: Առջին, զոյնզոյն կտաւներէ կարուած վարագոյր մը կայ: Բեմը կը ներկայացնէ ասիկա: Դիմացը, յենարաններու վրայ հաստատուած երեք չորս կարգ տախտակ հանդիսականներուն յատկացուած են:

Հանդիսականները հետզհետէ կուգան, ներկայացման համար որոշեալ ժամէն շատ առաջ: Մուտքն է եօթը պիլիա, զոր կը դանձէ պարտէզին դրան առջեւ կեցած տղայ մը, թատերական խմբին դանձապետը: Հսկողութիւնը խիստ է· դուռը զոցուած է զօրաւոր պարզունակով մը որ ամէն անգամ չառաչաձայն կը քաշուի, երբոր դուրսէն տղայ մը իր պիլիաները կը խաղցնէ ձեռքին մէջ: Դուրսը մեծ բազմութիւն խռնուած է պզտիկ մանչերու ու աղջիկներու, որոնցմէ սակայն շատ քիչերը կարող կ'ըլլան ներս մանել, իրենց եռեւէն քաշելով մնացեալներուն ըղձական նայուածքները:

Հանդիսականները արդէն լեցուցած են նստարանները, եւ անհամբերութեան նշանները կը սկսին երեւան դալ իրենց մէջ· զլուխները եռի կը դառնան ամէն վայրկեան· մէկու մը կը սպասեն:

Մէկէն ի մէկ դուռը կը բացուի եւ տղայ մը, ուրիշներէ չրջապատուած, ներս կը մտնէ յաղթական:

— *Մարդակե՞ան է, Մարդակե՞ան է, կը պոռան հանդիսականները ուրախութեան չեչտերով:*

Թատերապետն է ինքը, եւ քովինները՝ դերասանները: Վերէն նայուածք մը կը նետէ հանդիսականներուն վրայ, իր դերազանցութեանը համոզուած, իր առջ բերած յուզման անտարբեր, ու թատրոնի քովի դռնէն ներս կը մտնէ, մինչ ընկերները իրեն կը հետեւին զլխիկոր:

Ներսը պատրաստութիւններ կը տես – նուին անշուշտ, որովհետեւ աղմուկը անպակաս է հոն: Հանդիսականները ա՛լ ձայն չեն հաներ:

Զանգակ մը կը զարնուի, եւ ահա վարագոյրը կը բարձրանայ:

Դերակատարները խենթ ու խելար հագուստներ հագած են, երեսնին ածուխով կամ ալիւրով ներկած: Զեմ խմանար թէ ի՛նչ կ'ըսեն իրարու: Մարդակեանը միայն կը տեսնեմ որ մէկերնին անչարժ կեցած է, ձանձրացած կերպարանքով մը: Երբեմն երբեմն ձեռքի փայտը քովը զբաղուղներուն զլխուն կամ կռնակին կ'իջեցնէ, ու հանդիսականներուն մէջ ծիծաղ մը կը սկսի մանկական կլկլոցքներ – ով որոնք նստարանէ նստարան կ'երկարձգուին:

Մէկէն աղմուկ մը կը բրդի: Տղայ մը դրսէն յայդողեր է ներս մտնել առանց մուտքը վճարելու: Բոլոր հանդիսականները ոտքի կ'ելլեն եւ աղուն վրայ կը յարձակին, դուրս վանելու համար: Իրենց վնաս մը եղած չէ, բայց քանի որ իրենք վճարեր են, չեն ընդունիր որ ուրիշ մը ձրիաբար կարենայ մասնակցիլ իրենց վայելքին:

Ներկայացումը կը չարունակուի, թոյլ, անհոգ: Թատերապետն ու դերասանները, կ'երեւայ թէ հասոյթէն գոհ, հոգ չեն տանիր զուարճացնելու վարիչ միամիտները որոնք աչուընին խոշոր բացած, բան մը կ'ուզեն հասկնալ թատերաբեմին վրայ եղած չարժումէն, երեւելիներէն, խըն – դուքներէն, զոչումներէն, որոնց խմաստը կը խուսափի իրենցմէ:

Տղայ մը, որ կ'երեւայ թէ եօթը պիլիա չունի ամբողջ, չորս պիլիա ճարած եւ ներս ընդունուած է, պայմանով որ հանդիսականներուն եռեւօք ոտքի վրայ կեցած հետեւի ներկայացման: Երբեմն, երբեմն, յոդնած, կամացուկ մը կը յառաջանայ եւ կը փորձէ կռթնիլ վերջին նստարանին որուն վրայ բաւական տեղ կայ: Հանդիսականները միաբերան թող չեն տար· ինչո՞ւ պիտի նստի, քանի որ իրենցմէ վար է ան, իրենց պէս եօ՛թը պիլիա չէ առած: Ու տղեկը, կարմրած, նորէն կ'երթայ պատին տակը չարունակել իր կայքը, նախանձոտ նայուածքով:

Մէյ մըն ալ վարագոյրը վար կ'իջնէ: Թատերապետը հարկ չի համարիր ա՛լ աւելի յոդնել հանդիսականներուն համար, որոնք, իրենց չահագործուած ըլլալու ստուգութեան վերջապէս համոզուած, զժգոհութեան ձայներ կը բարձրացնեն:

Թատերապետն ու դերասանները դէպի դուռը կ'երթան: Հասոյթը բաժնելու կըռեւոր ժամը եկած է: Բայց ո՞ւր է դանձապետը· մէջտեղ չկայ:

Դուրսը կեցող տղաքները կը յայտնեն իրողութիւնը: Գանձապետը պիլիաները զլպանները լեցուցած, փախած զացած է: Զգելով անդին իր ընկերները, թատերական խումբը, չահագործել հասարակութիւնը, ինքն ալ իր կարգին զանոնք չահագործած է՝ հասոյթը առնելով փախչելով:

Պիլիաները ամբողջ փերեզակին պիտի տանի անշուշտ, որ տասը փարայով ծըղուն ձեռքէն պիտի առնէ ամէնքն ալ:

Ի՜նչ մանրանկար մեծերու աշխարհքին:

1895 ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

ՄԻՒՔԷԼ ԱՆՃԷԼՈՅԻ «ՓԻԷԹԱՆ» ՎՇՏԻ ՎՍԵՄ ՔԱՆԴԱԿԸ

Միքէլ Անճէլոյի ամէնէն ծանօթ եւ ամէնէն սրտաչարժ քանդակը իր Փիէթան է: Արուեստադէտը քսանեւչորս տարեկան էր, երբ աւարտեց զայն 1499ին եւ թէեւ մեռաւ 89 տարեկանին եւ քանդակեց բազմաթիւ ուրիշ ուժեղ եւ արտակարգօրէն չքեղ դործեր, սակայն իր վրայ հիացողներէն չատերու կարծիքով, ո՛չ մէկը կը հասնասարի զեղեցկութեան եւ խոր վշտի արտայայտութեան տեսակէտով այս հոյակապ ստեղծադործութեան:

Միքէլ Անճէլօ ծնած է 1475 Մարտ 6ին: Պիւօնառոթի ընտանիքին երկրորդ պատկին էր: Այս ընտանիքը որ տեղին հարուստ եղած էր, անտարբեր էր զեղարուեստի դործերուն հանդէպ: Միքէլ Անճէլօ սկսաւ զծել երբ դեռ փոքր էր եւ փախուստ կուտար զպրոցէն, յաղուրջ տալու համար զծագրելու իր փափաքին:

1489ին Լօռան տը Մետիչիս զպրոց մը բացաւ մարմարի վրայ քանդակագործութեան, որ անհետանալու վրայ էր: Միքէլ Անճէլօ չորս տարի յաճախեց այս զպրոցը, եւ չնորհիւ իր աչխատասիրութեան մեծապէս ճոխացուց իր ծանօթութիւնները եւ հմտութիւնը: Ապա մտաւ Մետիչիներու պալատը իրրեւ տունի տղայ:

Տասնեւօթը տարեկան էր երբ մեռաւ Լօռան տը Մետիչիս: Ժլօրանոցիները չհանդուրժելով անոր տղուն՝ Փիէրի դառդուութեան, թալլեցին պալատը, իսկ Միքէլ Անճէլօ փախաւ Պոլօնիա: Երբ մէկ տարի եւաք Ֆլօրանս վերադարձաւ, առանց մեկենասի եւ առանց դրամի մնաց: Պզտիկ Կուպիտոն մը չկրնար, ձեռքի վարժութիւնը չկորսնցնելու համար: Մետիչիներէն ամենք խորհուրդ տուին որ Կուպիտոնը թաղէ ժամանակի մը համար հողին մէջ, յետոյ դիւրին պիտի ըլլար իրրեւ հնութիւն անցընել տալու եւ ծախել Հռոմի մէջ: Միքէլ Անճէլօ համաձայնեցաւ եւ իրապէս դնող մըն ալ դտաւ:

Բայց այս դնողը խորամանկ կարդինալ Ռիարիօն էր, որ մէջտեղ հանելով կեղծիքը, Հռոմ կանչեց Միքէլ Անճէլօն··· ոչ թէ պատժելու, այլ աչխատացնելու համար: Բայց չկրնալով որոշ նիւթ մը ընտրել, անդործութեան դատապարտեց արուեստադէտը տարի մը:

Այդ միջոցին Միքէլ Անճէլօ ծանօթացաւ նշանաւոր Եաքոպօ Կալիի հետ, որ դուշակելով անոր տաղանդը, բադոս մը ապսպրեց: Այս առաջին քանդակին յղացումը հնարամտութեան զարմանալի յանդգնութիւն մըն է: Գինով բադոս մը,

որուն թեւերը բաժնուած մարմինէն, հաճելի եւ հեշտաձէր կերպով, իրապէս հեթանոսական էր, անոր փայլուն եւ յղկուած մարմինը կը ծածկէր մարզական մուքհան ամէնէն վաւերական նմոյշը, որ չէր տեսնուած Եւրոպայի մէջ, (Միքէլ Անճէլօ ամիսներ չարունակ դաղտնօրէն կ'ուսումնասիրէր Ֆլօրանսի Սանթօ Սփիրիթոյի հիւանդանոցին դիակները)։ Այս բազոյը մեծ տպաւորութիւն գործեց։

Գալով այն հարցին թէ ի՛նչպէս Միքէլ Անճէլոյի ամէնէն նուիրական գործը փիէթան ծնունդ առաւ, ամէնէն պիղծ բազոյն եաք, ասիկա խիստ խորհրդաւոր բան մըն է որ միայն հաւատացեալը կրնայ բացատրել։

Եաքոպօ Կալիի բարեկամներուն մէջ կը գտնուէր Ֆրանսայի բարձրաստիճան եկեղեցական մը, կարդինալ Լա Կոռլէն, որ կը փափաքէր քանդակ մը չինել տալ Ս. Պետրոսի Մայր եկեղեցիին մէջ, Ֆըրանսայի թագաւորներու մատուռին համար։ Հեթանոսական բազոյն եաք, կարդինալը չէր կրնար մտածել թէ երիտասարդը պիտի կրնար նաեւ վերածել Քառասրդը պիտի կրնար նաեւ վերածել Քառասրդը պիտի կրնար նաեւ վերածել Քառասր

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Domaine des Mines de VAGNAS (07) par Vallon Pont d'Arc
(GORGES DE L'ARDECHE)

Հեռաձայն՝ 15-75-35-91-11 *ապա ուղիղ՝* 17*ը վաճեաս*

Պայմանները.— 14 *օրէն աւելի, օրական* 26 *ֆր.*, 7 *օրէն* 14 *օր՝* 29 *ֆր.* 7*էն պակաս՝* 32 *ֆր.*

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 15ԻՆ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻ ԿՈՂՄԷ

Արեւելքի գեղեցիկ հովիտին մէջ
եկէք ապրիլ հայկական օր մը
Հարիւրաւոր հայ երիտասարդներով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ ՃՈՒԽ ՍԵՂԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ դաշտահանդէսին ներկայ ըլլալու համար, վարձուած է մասնաւոր օթոքար, որ կը մեկնի Մարսէյլի Ահարոնեան ակումբի առջեւէն: Մեկնում՝ 15 *Օգոստոս առաւօտեան ժամը* 6*ին*

Արձանագրութեան համար դիմել ամէն օր ժամը 18*էն* 20, *Ահարոնեան ակումբ՝* 26, Ռիւ տէ Քոնվալէսան

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ ՏՕՆԸ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ՄԷՋ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ ԵԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Երեքշաբթի, Օգոստոս 15, Կապոյտ Խաչի Պելֆոնթէնի կայանը, ամբողջ օրը:
Ցերեկին ճաշ: Կէսօրէ ետք՝ դաշտահանդէս

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ ՏՕՆԸ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ՄԷՋ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ ԵԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Երեքշաբթի, Օգոստոս 15, Կապոյտ Խաչի Պելֆոնթէնի կայանը, ամբողջ օրը:
Ցերեկին ճաշ: Կէսօրէ ետք՝ դաշտահանդէս

ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 14ԷՆ 28

Կազմակերպիչ՝
ՍԵՒԱՆ
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON
Tél. : 60-13-66

Խումբին կ'ընկերանայ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Յետազային՝ մանրամասնութիւնները

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆՉԱՅ ՏՕՆԸ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ՄԷՋ ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ ԵԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Երեքշաբթի, Օգոստոս 15, Կապոյտ Խաչի Պելֆոնթէնի կայանը, ամբողջ օրը:
Ցերեկին ճաշ: Կէսօրէ ետք՝ դաշտահանդէս

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ ՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

Երկուշաբթի, 14 *Օգոստոս, Յիշատակ է Մեռելոց:*

Նոյն եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի պատարագ ժամը 10*ին: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց:*

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

83, Ռիւ Լուի-Պլան, Լիոն 6րդ

Երեքշաբթի 15 *Օգոստոս, Աստուածածնի եւ խաղողօրհնէք ժամը* 10·30*ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ*

ԳՐԻԳՈՐ ՎՐԴ· ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

ՁԻՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի բոլոր անոնցմէ, որոնք տակաւին թէ Հայաստան, — որոնք որեւէ յիշատակով կապուած են Օր. Անդրանիկին եւ ծանօթ են անոր կեանքին ու գործին, — որ եթէ ունին անտիպ նկարներ ու նամակներ Օրթաւարէն, բարի ըլլան ուղարկելու խմբագրութեանս իր մասին հրատարակելի հատորին համար:

Հասցէ՝
AVO — A. TOUMAYAN
P. O. B. 80179 — Tél. 266492
BOURDJ - HAMOUD
BEIRUT — LEBANON

Յ· Գ·— Կը խնդրուի արտասահմանի եւ Հայաստանի բոլոր թերթի խմբագրութիւններէն արտատպել այս կոչը:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Հայկանոյշ (այժմ՝ Շաքէրեան) կը փնտռէ իր քոյրը, զոր կորսնցուցած է աքսորի տաեն: Բնիկ Մարզուանցի, մօրը անունը՝ Ագապի, հօրը անունը՝ Յակոբ, քրոջը անունը՝ Ենովա: Մայրը եւ քոյրը կորսնցուցած է Տէր-Զօրի ճամբուն: Մականունը չի դիտեր: Եթէ լուր ունեցող կայ դիմել՝ Տիկին Հայկանոյշ Շաքէրեանի՝

H. L. M. Mas de Cornavent 23
69 - DECINES (France).

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻԻ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *դրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն*:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանկի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Լիւբէնպուրկի Պահապանը
Վարար Զուրեր
Ոսկիէ Կշիռը
Ամէնուն Թէոդիկը
Ազատ Կոմիտաս
Վաղը
Սեւ Արեւ

Գին 15 ֆրանկ
փոստով՝ 17 ֆրանկ

Դիմել «Յառաջ»ի

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1971

«ՅԵՂԱՓոԽԱԿԱՆ ԱԼՊՈՄ»ի ԿՈՉԸ

ՁՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

ՁԻՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի բոլոր անոնցմէ, որոնք տակաւին թէ Հայաստան, — որոնք որեւէ յիշատակով կապուած են Զօր. Անդրանիկին եւ ծանօթ են անոր կեանքին ու գործին, — որ եթէ ունին անտիպ նկարներ ու նամակներ Զօրավարէն, բարի ըլլան ուղարկելու խմբագրութեանս իր մասին հրատարակելի հատորին համար:

Հասցէ՝
AVO — A. TOUMAYAN
P. O. B. 80179 — Tél. 266492
BOURDJ - HAMOUD
BEIRUT — LEBANON

Յ· Գ·— Կը խնդրուի արտասահմանի եւ Հայաստանի բոլոր թերթի խմբագրութիւններէն արտատպել այս կոչը:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄՈՒԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 29

ԳԻՆ 2·500 ՖՐ·

Երդ ու դարձ օդանաւով: ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻՆՈՑ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ, ԼՈԳԱՐԱՆՈՎ, «Արմենիա»ի կամ «Անի»*ի* մէջ: Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք, բազմաթիւ շրջապտոյտներ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septembre, Paris (2e) — Tél. 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ կ· Ուրբաթի, ամէն Հոգեբարձի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15*էն* 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ· Ալիքսանեանի՝
11, Rue du Bassin, St. Julien — Tél. 51-74-90 — 66-38-92
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն· Գասպարեանի — ԼԻՈՆ՝ Պալեանի — ՏԷՍԻՆ՝ Կ· Գարայեանի
ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ· Պօյաճեանի

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
17
ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI
17 AOUT
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԸՆԹԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·490
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.490

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՐԻՒՂ ԱՐՔԱՆ

(Իրանի նոր համաձայնագրին առթիւ)

———o———

Առաջնակարգ դեր վերապահուած է քարիւղին արդի աշխարհի մէջ, զարուս սկիզբէն ի վեր։

Գաղաքակրթութիւնը հասած է զար – գացման այնպիսի աստիճանի մը, որ առանց քարիւղի անգամալուծման կ'ևն – թարկուի կեանքը։ Սեւ ոսկին է մղիչ ուժը ճարտարարուեստի բոլոր ճիւղերուն եւ երթեւեկի միջոցներուն, — ինքնա – շարժ, օդանաւ, եւայլն։

Պատերազմական մեքենան քարիւղի կը կարօտի՝ շարժման մէջ դրուելու համար։ Կը չհի այն՝ որ քարիւղի անսպառ աղբիւր ունի։ Այս ճշմարտութեան ապացոյցները տեսանք զոյգ աշխարհամարտ – ներու ընթացքին։

Թուրքերն ու Գերմանները 1918ին կ'ուզէին օր առաջ Բագու հասնիլ, սիրանալու համար քարիւղի հարուստ հորերուն։ Հայերու դիմադրութիւնը յապաղեցուց դաշնակիցներու թշնամիներուն յառաջ – խաղացումը եւ Գերմանները ժամանակին չկրցան բաւարար քարիւղ ձեռք բերել։ Այս պարագան պատճառներէն մէկն էր կեդրոնի Պետութեանց պարտութեան, ինչպէս կը խոստովանի Լիւդէնտորֆ իր յուշերուն մէջ։

1923ին Լոզանի մէջ Անգլիոյ առաջին պատուիրակ Լորտ Քըրզըն Թուրք պատուիրակներուն սպառնայ Հայկական Հարց յարուցանել, եթէ Մուսուլի քարիւղաշատ շրջանը չզիջին Իրաքի, որ ենթակայ էր բրիտանական թեւարկութեան։

Քարիւղը աւելի ծանր կշռեց քան հայկական արիւնը։

1951ին Իրանի վարչապետ Մոսատեղ ազգայնացուց Անգլօ-Իրանեան քարիւղի ընկերութիւնը։ Թեհրանի կառավարութիւնը նեղութեան ենթարկուեցաւ քանի մը տարի։ Սակայն 1954ին կազմուեցաւ նոր Ընկերութիւն մը, որ իրրեւ վարձակալ, 25 տարի, մինչեւ 1979 Թուականը, չհարկումի կ'ենթարկէ Պարսկաստանի քարիւղի հանքերը։ Սեփականութիւնը կը պահպանի Թեհրանի կառավարութեան։

Վերջին երկու տարիներու ընթացքին քարիւղ արտադրող արաբական երկիրները միացեալ ճակատ կազմեցին չհարկումի մենաշնորհն ունեցող օտար ընկերութեանց դէմ եւ յաջողեցան չհարաժինի յանելում ստանալ։

Պաղտատի կառավարութիւնը քանի մը ամիս առաջ ազգայնացուց Իրաքի Քարիւղի Ընկերութիւնը, յուսալով աւելի եկամուտ ստանալ երկրի ընդերքին մէջ թաքնուած սեւ հեղուկէն։ Ընկերութիւնը դատ բացած է կառավարութեան դէմ։

Ներկայիս Իրան բաժնուելով քարիւղ արտածող արաբական երկիրներէն, ծրագրած է ուղղակի առանձին համաձայնութիւն կնքել դրամատիրական միջազգային այն խմբակցութեան (քնսորտիում) հետ, որ 1954էն ի վեր կը չհարկէ իր քարիւղի հանքերուն մեծագոյն մասը։

Շնորհիւ նոր համաձայնագրին, մենաշնորհի պայմանաժամը պիտի երկարաձգուի 15 տարի եւս, մինչեւ 1994։

Ներկայիս Քոնսորտիումը կ'արտադրէ օրական 4,5 միլիոն պարիլ (տակառ), այսինքն տարեկան 225 միլիոն Թոն քարիւղ՝ իր մենաշնորհը կազմող երեսուն նաւթաղաչաերու 17ի չհարկումէն։ Մինչեւ տարեվերջ օրական արտադրութիւնը պիտի հասնի 5,2 միլիոն տակառի (տարեկան 260 միլիոն Թոն)։ Ցետոյ ամէն տարի 10 առ հարիւր պիտի աւելցուի արտադրութիւնը, 1990ին հասնելով 9–10 միլիոն տակառի (տարեկան 450–500 միլիոն Թոն)։ Այդ Թուականէն վերջ արտադրութիւնը պիտի պահպանէ այն համեմատութեամբ, որ 2010ին Իրան այլեւս քարիւղ պիտի չարտածէ։

Այս ձեւով յառաջիկայ քառասուն տարիներու ընթացքին Իրան պիտի ստանայ 1500 միլիառ Ֆրանք։ 1971ին եկամուտը էր 9,8 միլիառ Ֆրանք, 1970ի համեմատութեամբ 70 առ հարիւր աւելի։

Ընկերութիւնը չհարկումի պիտի ենթարկէ 30 քարիւղաղաչաերն ալ։ Քարիւղի հսկայ զտարան մը պիտի կառուցանէ Խարկ կղզիին վրայ, ուր կը յանգի Իրանի նաւթամուղը։ Նոյնպէս պիտի կառուցանէ մեծ նաւահանգիստ մը, կարենալ ընդունելու համար 500·000 Թոննոց քարիւղատար նաւեր։ Պիտի ստեղծէ արուեստական կղզեակ մը՝ կապուած Խարկ կղզիին՝ աւելցնելու համար բեռնաւորումի տարողութիւնը։ Այս կղզեակը պիտի կըրնայ բեռցնել ժամական 30·000 Թոն քարիւղ, երեք անգամ աւելի քան այլուր։ Նաւթամուղ խողովակներու տրամագիծը պիտի ըլլայ 78 մատնաչափ (չուրջ երկու մեթր)։

Մինչեւ 1975 քարիւղի ուրիշ նաւահանգիստ մըն ալ պիտի կառուցուի Կանավէի մէջ, ամենամօտիկը Հնդկաց ովկիանոսին։

Ապառանի ներկայ զտարանը պիտի յանձնուի Իրանի կառավարութեան, որ 1975էն սկսեալ ինք պիտի որոշէ քարիւղի գինը։

Նոր համաձայնագրով, Իրանի քարիւղի արտադրութիւնը պիտի կրկնապատկուի յառաջիկայ քսան տարիներու ընթացքին եւ Թեհրանի կառավարութիւնը տարեկան եկամուտները պիտի աւելնան ութ անգամ։ Իրան պիտի ունենայ աշխարհի մեծագոյն քարիւղի զտարանը։

Իրանի Շահնշահին այս կարգադրութիւնը կոչուած է որոշ չարժում առաջ բերելու քարիւղ արտադրող արաբական երկիրներու եւ չհարկող միջազգային ընկերութիւններու չարքերուն մէջ։

Քարիւղ արքան օրէ օր ասպիճան մը աւելի կ'ամրացնէ իր դիրքը՝ իրրեւ մղիչ ուժը մեծ պետութեանց քաղաքականութեան։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՆՉ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՎԻԷԹՆԱՄԸ

———o———

ՔԻՍԻՆԿԷՐ ՍԱՅԿՈՆ ԳՆԱՅ

Ամէնէն առեղծուածային քաղաքական դէմքն է, անկասկած, Նիքսընի խորհրդատուն՝ Հանրի Քիսինկէր։ Եւ կը բաւէ որ ան տեղ մը երթայ որպէսզի աշխարհի ուշադրութիւնը լարուի, տրուած ըլլա – լով որ Քիսինկէրի ամէն մէկ ճամբորդութիւնը անակնկալ մը կը պատրաստէ։ Օրէ օր աւելի յստակ կը դառնայ որ Վիէթնամի համար անմիջական նորութիւն մը երեւան ելլելու վրայ է։ Արդարեւ Մխայեալ Նահանգներու նախագահական ընտրութիւնները կը մօտենան (Նոյեմբեր) եւ Նիքսըն կ'ուզէ ընտրապայքարի կրկէսն իջնել դրական դէնք մը ունենալով իր ձեռքը։ Ներկայիս, ուրեմն, մինչ կը կարծուէր որ Քիսինկէր փարիզ պիտի դայ, ելած Սայկոն դացած է տեսնուելու համար նախագահ Թիէօի հետ։ Հաւանական չի նկատուիր թէեւ որ Քիսինկէր նաեւ Հանոյ երթայ, բայց չատ հաւանական կը նկատուի որ վերջին օդակարկութիւններու ժամը հնչած է։ Ո – մանք կը խորհին նոյնիսկ թէ սկզբունքի համաձայնութիւն մը գոյացած է Հիւսիսային եւ Հարաւային Վիէթնամներու միջեւ եւ թէ այդ համաձայնագրով ճըշդուած է այն պայմանաժամը, որմէ յետոյ Մխայեալ Նահանգները պիտի դադրին զօրավիդ կենալէ նախագահ Թիէօի։ Ասոր փոխարէն կը կարծուի թէ Հանոյ պիտի արձակէ ամերիկացի գերիները եւ հնչակուի դինադադարը։ Կը մնայ ուրեմն որ Ուաշինկթըն, հոդեչահ խօսքերով ո – րոնց մասնագէտ է, համոզէ տարիներու իր գինակիցը որ այլեւս իր վրայ չդնէ։

ՓԻԷՐ ՊՐԱՍԷՕՐԻ ՄԱՀԸ

Ֆրանսական բեմի եւ չարժանկարի մեծերէն մէկը՝ Փիէր Պրասէօր մեռաւ առջի օր, Իտալիա, ուր կը զարձնէր նոր ժապաւէն մը՝ «Իր կեանքին ամէնէն գեղեցիկ գիշերը»։

Ծնած 1905ին, Փարիզի Պաթինեոլի թաղը, կանուխէն սկսած է իր թատերական ասպարէզը։ 1924ին Հիւկէթ Տուֆլոյի հետ կը խաղար Լը Քէօր Էպլուի եւ տարի մը ետք, կը սկսէր չարժանկարի իր կեանքը՝ «Ջուրին աղջիկը» ֆիլմով։ Իր ամբողջ կեանքի ընթացքին պիտի գարձընէր աւելի քան հարիւր ֆիլմեր եւ մարմնաւորէր ամէն տեսակի տիպարներ նոյն անհատականութեամբ եւ մեծ տաղանդով։

«Հսկայ» մըն էր իսկապէս, եւ իր ըստանձնած իւրաքանչիւր գերը գրոշմուած կը մնար հանդիսատեսին մտքին մէջ։

Առաջին անգամ ամուսնացած էր Օսէթ Ժուայէօի հետ, որմէ ունէր զաւակ մը՝ Քլօտ Պրասէօր, ան ալ դերասան։ Ցետագային բաժնուած, ամուսնացած էր երկու անգամ եւս, վերջին անգամ երգչուհի՝ Քաթրին Սօվաժի հետ։ Իր ասպարէզին կողքին, նաեւ կը նկարէր։ Գրած է քանի մը թատերգութիւններ եւ վերջերս լոյս կ'ընծայէր իր յուշերը «Կեանքս խառնիխուռն» (Մա վի անվրաք) խորագրով։

Հակառակ սրտի առաջին զգալարութեան մը, կը չարունակէր աշխատիլ եւ չէր մերժած գարձնել այս ժապաւէնը Շառլ Վանէլի, Միշէլ Սիմոնի եւ Քլօտ Տօֆիէնի հետ, որոնց թեւերուն մէջ զոհ կ'երթար էնֆարֆքիւսի։ Իր յուշերու հատորին մէջ, կը գրէր արդէն՝ «Գերեզմանս վերջին վարագոյրն պիտի ըլլայ»։

Իր մահով, կը կորսուի մէկը գերա – սաններու այն սերունդէն, որմէ քիչեր մնացին այլեւս։ Սերունդ մը որ աշխատանքի, արհեստի դիտակցութեան, բծախնդրութեան սէրն ունէր, հաւատք ունէր ու յարգանք հանդէպ իր հանդիսատեսին։ Սերունդ մը որ կ'անհետանայ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ հացը հինգ սանթիմ պղեց մինչ որ 0,70ի կը հասցնէ պակէթի գինը, Փարիզի մէջ։ Որոշ ազատութիւն կայ սակայն գաւառը եւ նահանգները կրնան իրենց գինները որոշել 400էն 500 կրամնոց եւ 600էն 700 կրամնոց հացերուն համար։

ՍՈՒՐԻՈՅ նախագահը՝ Ասատ յայտարարեց թէ ինք բնաւ միտք չունի երկրէն դուրս ընելու խորհրդային խորհրդատուները։ Ասատ տեսակցութիւն մը ունեցած է լիբանանեան Ալ Անվար (եղիպտասէր) թերթին եւ ըսած թէ նախագահ Սատաթի ըրածը «դուռ ներքին հարց մըն է»։

ԵՐԵՒԱՆ ◄► ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԽՕՍՔ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

«Երեւան – Փարիզ հեռատիպային գծի բացման կապակցութեամբ ողջունում եմ ամբողջ Ֆրանսահայութիւնը։ Գոհունակ եմ, որ այս բացումը կարեւոր աւանդ է Հայաստանի եւ Սփիւռքահայութեան կապերի ամրապնդման գործում։ Ֆրանսահայութիւնը հնարաւորութիւն կ'ունենայ ժամանակին ստանալու բոլոր նորութիւնները հայրենիքի քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային կեանքի վերաբերեալ։

«Յանկանում եմ մեր Ֆրանսահայ եղբայրներին առողջութիւն եւ երջանկութիւն »։

ՎԻԿՏՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Նախագահ)

×

10 ԸՆՏԱՆԻՔ ՆԵՐԳԱՂԹԱԾ ԵՆ

Տասը ընտանիք հայրենիք վերադարձած են վերջերս։ Տարւոյս սկիզբէն ի վեր 30րդ խումբն է որ Հայաստան հասած է, Լիբանանէն, Սուրիայէն, Ֆրանսայէն, Թուրքիայէն, Պրազիլէն եւ այլ վայրերէ։ Ասոնց ընդհ. թիւն է 1650 որ բնակարան ունեցած են մեծ քաղաքները եւ տեղաւորուած ըստ իրենց մասնագիտութեան։

×

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԳԻՏՈՒՆՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Քանի մը օր է Հայաստան կը գտնուին անգլիացի գիտնականներ (բուսաբան, բնագէտ, անասնաբան)։ անոնք առաւելապար կը հետաքրքրուին Հայաստանի բուսական եւ կենդանական աշխարհի ուսումնասիրութիւններով եւ Սեւանայ լիճի մակարդակի պահպանման աշխատանքներով։ Հիւրերը այցելած են նաեւ գիտական հաստատութիւնները եւ թանգարանները։

×

ԻՏԱԼԱՑԻ ՀԻՒՐԵՐ

Իտալացի ուսանողներու եւ դասախօսներու խումբ մը Երեւան հասած է եւ կը հետաքրքրուի երկրին կրթական հարցերով։ Հանդիպումներ ունեցած են իրենց պաչտօնակիցներուն հետ եւ տեղեկացած թէ Հայաստանի մէջ կան աւելի քան 1500 դպրոց, մասնագիտական ուսումնարան, թեքնիք հաստատութիւններ։ Բարձրագոյն – գոյն եւ միջնակարգ ուսումնական հաստատութիւնները ներկայիս կը պատրաստեն աւելի քան 22 հազար մասնագէտ։

×

ԱՐԱՐԱՏԸ՝ ՅՐԴ

Օգոստոս 10ին Երեւանի Ֆութպոլի Ա – րարատի դիրքը բարելաւուած է եւ ընդհանուր դասաւորման մէջ 5րդէն բարձրացած է 3րդ դիրքի (առաջինն է՝ Զարիա)։ Վերջին հանդիպումներէն (Երեւանի Հրազդան մարզադաշտի վրայ) Արարատ յաղթած է Դինամոյի 1ի դէմ 2 կէտով։

ԻՐՆՁ Է

ՍԷՆ – ՍԻՄՈՆԻԶՄԸ
ԿԱՄ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՆԱԿԱՆ ՁԵՒԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

Ա.

Ֆրանսական Յեղափոխութիւնը ջնջե – լով թագաւորական վարչակարգին բոլոր բջիջները եւ հռչակելով Մարդկային Ի– րաւունքներու Յայտարարութիւնը, մարդ անհատը վերածած էր անարմատ միա – ւորի:

Քաղաքական նոր վարչակարգը հաս – տատած էր իբր թէ չքաւոր մեծամաս– նութեան ի նպաստ, բայց խորքին մէջ պետութեան ղեկը կը մնար ազնուական ու քաղքենի դասակարգին ձեռքը:

Ընկերային զեռնի վրայ գործաւոր դա– սակարգին վիճակը աւելի ղէշ էր, քան 1789էն առաջ, որովհետեւ ան կորսնցու– ցած էր կազմակերպուելու իրաւունքը եւ արհեստական հին համակցութիւնները ջնջուած էին իբր յեղափոխական եւ ոչ– ժողովրդական:

Մէկ խօսքով՝ աշխատաւոր դասակարգը աղատ էր անօթի մեռնելու կամ գերին դառնալու գործատէրերուն: Այդ աղէ – տին դարմանը դտնելու համար, փիլիսո– փաներ եւ տնտեսագէտներ լծուեցան գոր– ծի: Եւ մինչ գրականութեան վրայ կ'իշ– խէր բարձրաթռիչ վիպապաշտութիւնը, ընկերային զեռնի վրայ կը կառուցուէին սխեմաներ, որոնցմէ պիտի ծնէր ապա– գայ ընկերվարութիւնը:

Արդ՝ ժթ. դարու սկզբնական չորդա – նին, ամէնէն աչքառու չարժումը եղաւ Սէն Սիմոնիզմը, իր հիմնադիր Կոմս տը Սէն Սիմոնի անունով:

Քլօտ Հանրի տը Սէն Սիմոն ծնած է ազնուական եւ հարուստ ընտանիքի մը մէջ, 1760ին: Իր հօր հօրեղբայրը գրագէտ Սէն Սիմոնն էր, որուն «Ցուշերը» կարե– ւոր տեղ մը կը գրաւեն ԺԷ. դարու գրա– կանութեան մէջ:

Քլօտ Հանրի անհատականութիւն ունե– ցող երիտասարդ մըն էր: Ան ունէր հա– րըստութիւն, ազդեցութիւն եւ համբաւ, բայց գիտէր, որ մարդ իր ձեռքով կը կերտէ իր նկարագիրը: 17 տարեկանին, սենեկապանը գինք կ'արթնցնէր հետեւեալ նախադասութեամբ.

— Ելէ՛ք, տէր Կոմս, չատ մեծ բաներ կան կատարելիք:

Քսան տարեկանին, իբր կամաւոր՝ մեկ– նեցաւ Ամերիկա, կռուելու համար ազա– տութեան բանակին մէջ եւ վերադարձաւ մեծ երազով մը:

1789ի յեղափոխութիւնը գինքը խան– գալառեց սկիզբները, բայց յետագային Սէն Սիմոն քննադատեց անոր քանդիչ եւ կրքոտ արարքները: Շրջեցաւ Եւրոպայի մեծ քաղաքները, չփումներ ունեցաւ ան– ուանի փիլիսոփաներու, պիտուններու եւ դրագէտներու հետ եւ այն համոզումին եկաւ, որ ընկերային հարցերը պէտք է լուծուէին գիտութեան ճամբով: Կարլ Մարքսէն քառասուն տարի առաջ արդէն հիմնած էր գիտական Ընկերվարութիւ– նը: Իր ամբողջ հարստութիւնը սպառեց՝ ապահովելու համար իր գաղափարներուն յաջողութիւնը: Նամակներ գրեց Լուի ԺԶ. թագաւորին, որպէսզի կիրարկէ ըն– կերային դրութիւն մը, ուր ժառանգա – կանութիւնը տեղ չունենայ, որպէսզի իւրաքանչիւր անհատ ունենայ նոյն մեկ– նակէտը եւ վարձատրուի իր կարողու – թիւններուն համաձայն:

Սէն Սիմոնի այս գաղափարները զայն կասկածելի դարձուցած էին Պետութեան մօտ: Իր անբաւ հարստութենէն եւ կալ– ուածներէն նոյնիսկ սանթիմ մը չէր մը– նացած: Ապրուստը վաստկելու համար, չնչին ամսականով մը գարձաւ դրաւա – տան պաշտօնեայ: Ցերեկը կ'աշխատէր ինը ժամ, իսկ դիշերները մինչեւ այգա– բաց կը գրէր: Բերնին հացը կը կտրէր՝ վճարելու համար իր հրատարակած գոր– ծերուն ծախքը: 1812ին, հետեւեալ խոս– տովանութիւնը կ'ընէր մտերիմ բարեկա– մի մը.

— 15 օրէ ի վեր չոր հաց կ'ուտեմ ու կը խմեմ ջուր: Կ'աշխատիմ առանց կրա– կի: Ծախեցի հագուստներս՝ վճարելու համար հրատարակիչներուն: Ձեմ ամբէ– նար թշուառութիւնս խոստովանելէ եւ հայցելէ պէտք եղած նիւթական օժան – դակութիւնը, չարունակելու համար գործս:

Սակայն յուսահատութեան մէկ նոպա– յին փորձեց անձնասպան ըլլալ: Բայց չնորհիւ իր համակիրներուն եւ հետե – ւորդներուն՝ վերականգնեցաւ: Ընկերա – յին փիլիսոփայութեան լաւ գործ մը ար– տադրելու համար, Սէն Սիմոն առաջ կը գչէ չորս պայմանները:

1.— Երիտասարդ տարիներուն մղել գործօն եւ ինքնատիպ կեանք մը:

2.— Տեղեկանալ բոլոր տեսութիւննե– րուն եւ գործելակերպերուն:

3.— Ծանօթանալ երկրին բոլոր դասա– կարգերուն եւ, մանաւանդ, չքաւոր դա– սակարգին:

4.— Ծերութեան չրջանին, ամբարուած այդ բոլոր գիտելիքներէն ու փորձառու– թիւններէն հանել տեսութիւններ եւ ըս– կզբունքներ:

Քլօտ Հանրի տը Սէն Սիմոն, չիջեցաւ իր հաւատաւորներու պաշտամունքով չրջապատուած՝ 1825 թուականին: Այդ հաւատաւորներէն մէկը կը գրէ.

«Ատենաց յայտնուեցաւ մեր առաջնորդ Սէն Սիմոնին, Ֆրանսական Յեղափոխու– թեան որոտումներուն եւ շանթերուն մէ– չէն, եւ անոր ներշնչեց ճարտարարուես– տի եւ գիտութեան խաղաղ աշխատանքին սէրը»:

×

Սէն Սիմոնի ամբողջական գործերը համախմբուած են «Ճարտարարուեստա – կան Դրութիւնը» խորագրին տակ: Ցնո– րական գաղափարապաշտութեան հետ միասին՝ հոն կը գտնենք իրագործելի եւ իմաստուն յղացումներ, որոնցմէ ներ – շնչուեցան բոլոր անոնք, որ բարձրացու– ցին Ընկերվարութեան չէնքը:

Սէն Սիմոնի հիմնական գաղափարը հե– տեւեալն է.

Կարելի է պիտական մեթոտները կի – րարկել մարդ էակին ընկերային, գեղար– ուեստական ու տնտեսական կեանքին մէջ:

Ցառաջդիմութեան գաղափարը եւ մարդ էակին հիմնական բարութեան գաղափարը կը կազմեն Սէն Սիմոնի ընկերային փի– լիսոփայութեան հիմնաքարերը: Զմոռ – նանք, ըսելու, որ այս երկու գաղափար– ները իրարու թշնամի են այնպէս, ինչ– պէս ջուրը եւ կրակը: Անոնց պաշտպան– ները եղան Վոլթէր եւ Ռուսօ:

Սէն Սիմոն կը դովէ Ֆրանսական Յե– ղափոխութիւնը, որովհետեւ վերջ դրաւ ընկերային հինցած եւ փտած դրութեան մը, բայց կը դատապարտէ զայն իր ան– հեթեթ եւ փճացնող քաղաքականութեան համար:

Սէն Սիմոն կը հաւատայ նաեւ պատ – մական որոշադրականութեան: Պատմա – կան չրջանները երեք տեսակ են.

ա) Կազմաւորման չրջան:

բ) Լուծարքի չրջան:

գ) Համադրութեան չրջան:

Կրօնական գետնի վրայ մարդը միշտ կը կատարելագործուի: Հաստատում մը, զոր կը հերքեն քանիերորդ դարուն մեր բար– քերն ու բարոյականը:

Սէն Սիմոն կ'ուզէ մարդ անհատը բա– րելաւել հաւաքականութեան միջոցով, փոխանակ հաւաքականութիւնը բարելա – ւելու անհատին միջոցով:

Ատոնք կը կազմեն կորիզը Սէն Սիմոնի փիլիսոփայութեան:

Ընկերային գաղափարները աւելի գործ– նական են, եթէ ոչ իրագործելի: Ֆրան– սական Յեղափոխութիւնը ժողովուրդը բաժնած էր երեք դասակարգի՝ ազնուա– կան, կղերական եւ երրորդ դասակարգ, այսինքն՝ քաղքենիները եւ ժողովուրդը: Սէն Սիմոն դէպքերը ուսումնասիրելէ ետք, կը յայտարարէ, որ ժողովուրդը, որ կը կազմէ երկրին ջախջախիչ մեծա– մասնութիւնը, իբր գործիք ծառայած է քաղքենիներու նպատակները իրագործե– լու համար, եւ բան մը չէ չահած այդ բոլոր վերիվայրումներէն: Ընկերաքանին առաջին պարտականութիւնը պէտք է ըլ– լայ զրաւել այդ չահագործուած դասա– կարգով, զոր Սէն Սիմոն կը կոչէ չոր– րորդ դասակարգ:

Այդ չորրորդ դասակարգին համար է, որ պէտք է հաստատել նոր կարգ մը: Ձարտարարուեստական դրութեան հիմ – նական օրէնքը պէտք է ըլլայ հեռեւեալը՝ Իւրաքանչիւրին՝ իր կարողութեան համեմատ: Իւրաքանչիւր կարողութեան՝ իր գործերուն համեմատ:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԻՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՇԱՐԺԱՊԱՏԿԵՐԸ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ԵՐԷԿ

—o—

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱՐԺԱՊԱՏԿԵՐԸ
1914Է Ն 1918

1914ի Օգոստոսի սկիզբները, Եւրոպան եւ աշխարհի մեծ մասը կը նետուէին ա– րիւնալի արկածախնդրութեան մը մէջ, որ ճակատագրական պիտի ըլլար ամբողջ մարդկութեան համար:

Շարժապատկերի սթիւտիոները սկան մէկիկ մէկիկ գոցել իրենց դուռները: Դերասանները հիմա կը խաղային իրա– կան դերեր:

Սակայն, տարի մը չանցած, ժապա– ւէններու արտադրութիւնը կը վերսկսէր, ժողովուրդին զբաղում եւ զբօսանք հայ– թայթելու համար:

Ֆրանսայի մէջ Կոմոն սթիւտիոները սկը– սած էին իրենց գործունէութեան: Լուի Ֆէօյատ, հռչակաւոր Ֆանթոմաս չար – քին բեմադրիչը, կը պատրաստէր ուրիչ չարքեր, որոնք պիտի արժանանային նոյն յաջողութեան: Վամպիռները, որոնք բաղկացած էին տասը դրուագներէ (էպի– զոտ), նորութիւն մը կը բերէին. այս անգամ, հերոսը՝ հերոսուհի մըն էր, ո– ոնինքնող ու դեղեցիկ, որուն տիրանալու համար մարդիկ գիրար կը սպաննէին: Հերոսուհիին դերը վերցուցած էր սեւաչ– եայ Միւզիտորան:

Անմիջապէս եառ, Ֆէօյատ սկսաւ պատ– րաստել ուրիչ չարք մը, որուն հերոսը կը կոչուէր Ժիւտէֆս: Դերը վերցուցած էր Ռընէ Քրեսթէ դերասանը, որ իր գէր խարկով ու վերարկուով, երկուքն ալ լայն ու սեւ, կը մարմնաւորէր արդարու– թիւնը եւ կը պաշտպանէր որբն ու այ– րին: Ժիւտէքներու երկու չարքերէն իւ– րաքանչիւրը ունէր 12 դրուագ:

Ձիշդ է, որ բծախնդիր քննադատներ,

Կը ծռէր նաւերնը ոտքէն հանելու եւ ա– նոնց դէմուն նետելու համար, բայց մու– ճակը մխասին կ'ելլէր ոտքէն, մինչ կա– տուները իր չարժումէն սարսափած կը խուսափէին եւ հեղնական կեցուածքնե – րով կը չարուէին պարտէզին ցանկապա– տին վերեւ. այն ատեն սայթաքելով իր մերկ ոտքին վրայ, անէծքը իր դէմուն կը թափէր:

— Նահլէթ ըլլա՛յ... Թերմաչ մնայ վրայէս...

Եւիմէ տխուր էր եւ մօրը այս ջղա– դրգռուած զայրոյթը, որ կաղանդի օ– րէն ի վեր անդադար դերադրգռուեր էր առանց րոպէ մը հանդարտելու, գինքը կը ջլատէր, երբեմն սիրտը այնքան կը թուլ– նար որ արցունքը կուլ կուտար եւ մա – նաւանդ ժամանակ չէր գտներ իր հոգե– կան վիճակին անդրադառնալու եւ կա – յունթեան վրայ որոչ գաղափար մը կազ– մելու:

Մայր ու աղջիկ չերմապէս յուսացեր էին թէ Ֆաչիկ կաղանդին օրը գոհարե– ղէն մը կը բերէ նշանածին. օրերով գայ– գայեր էին այդ գաղափարը:

— Կոխած հողերնուդ զուրպան կ'ըլլայ կոր. ինչչափ ալ քէ գործերը նարին են, մէջտեղը փարա չկայ, անիկա ճար ճարակ կ'ընէ, մատնի մը կը բերէ:

ԶԱԳԻԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(7 – Շար.)

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՁԵՆ ՍԻՐԵՐ

— Պո՛յդ սիրեմ, հոգի՛ս, ըսաւ մտքէն Ֆաչիկ եւ խոր հառաչանք մը թռաւ կուրծքէն:

Հիմակ որ իրենց սրտին դաղտնիքը մէջտեղ ելած էր, այլեւս չէին համբա – ճակեր իրարու հետ առանձին խօսիլ, բայց աւելի սրտագին զգացումով մը կապուած էին իրարու. իրենց կուրծքին ներքեւ սիրտերը մէկ չափով կը թնդա– յին եւ իրենց գաղտագողի եւ արագ նայուածքները լեցուն էին սիրով եւ տար– փանքով: Հոժկու եւ կենսաւէտ խոյանք մը կը միացնէր զիրենք ու տեսակ մը ար– բեցութիւն մշուշի պէս կը ծածանէր ի– րենց եւ իրականութեան միջեւ, կը մոռ– նային բոլոր կարելի դժբախտութիւն – ները, կը մոռնային հրէշային չքաւորու– թիւնը, չէին մտաբերեր իսկ թէ օր մը իրենք ալ ուրիչներու պէս պիտի ըլլային, այլ չերմեռանդօրէն կը հաւատային թէ արեւը աւելի տաք եւ աւելի պայծառ պիտի ըլլար իրենց համար, թէ լոյսի պէս պիտի ծագէին, ծաղիկներու պէս պիտի ծաղկէին, ու իրենց խոնարհ հոգիները թեւեր առած կը սաւառնէին երջանկու – թեան նոյն երազին մէջ:

Գ.

ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆԸ

Ութման օրն էր եւ քանի մը չաբաթնե– րէ ի վեր տիրող ձիւնին ու բուքին յա– ջորդեր էր արեւոտ երկինք մը որ կան– խահաս գարնան տպաւորութիւնը կ'ընէր. ամենուրեք ձիւնը կը հալէր արագու – թեամբ եւ տեղ տեղ միայն, բարձր պա– տերու չուքին ներքեւ կամ հիւսիսի կողմը դանուող տուներուն առաջքը ցեխի հետ դեռ սառոյց կար խառնուած: Ձինջ եւ վտիտ առուակները անկանոն սալայատակ– ներու ցից քարերուն վրայէն սորսորելով կ'անցնէին եւ անոնց մեղմ խոխոջը հա– ճելիօրէն կը մրմնջէր: Փողոցները կեն– դանացած էին արձակուրդի մէջ եղող ամէն տարիքէ մանուկներու զուարթ խումբերով. երբեմն ալ չրջուն փերեզակի մը բոժոժը երկարօրէն կը հնչէր թաղե– րու մէջ որուն թրթռացումէն կարծես սթափելով, պարտէզներու մէջ ապաս – տանած ճնճղուկները կըթռչկոտէին եւ կը ճռուողէին:

Երանիկ հանըմ եւ աղջիկը կը զբաղէին տնական գործերով, վերէն վար տունը աւլեցին ու սրբեցին, թէզկեահը վեր– ցուցին, ներկին ամանները ու ապանները ջուրը ձգեցին, որպէսզի անոնց վրայ կուտակուած խէժը հալի եւ ահա գրա – զեցան ընթրիքի պատրաստութիւնով, մինչ միւս կողմէ ջուր կը տաքցնէին՝ լուացուելու համար: Ծոհանոցը հարաւի վրայ ըլլալուն՝ արեւով ողողուած էր եւ երկու կիները, վարժ՝ այս կարդի գոր– ծերու, ճապուկ չարժումներով կ'աշխա– տէին:

Երանիկ հանըմին սրամտած դէմքը ա– ռեր էր իր ամէնէն խոժոռ արտայայտու– թիւնը եւ երբեմն իր ձալըճները այնքան խստօրէն կը հնչէին խոհանոցի գետնի քարերուն վրայ որ կարծես կը կռուէր ա– նոնց հետ: Ուժգին չարժումներով միսը տախտակին վրայ գրաւ զանազան մասե– րու բաժնելու համար զայն, եւ սկսաւ ջարդել. անմիջապէս որ աւելորդ պատառ մը կը նետէր դէպի պարտէզ՝ սեմին վրայ չարուած չէկ եւ գորշորակ կատուներ ո– րոնք ակնդէտ կը սպասէին, կը յարձա– կէին անոր վրայ գիրար ճանկռտելով ու մռնչտալով, այն ատեն Երանիկ հանըմին զայրոյթը կը պոռթկար:

— Գետնին տակերը անցնիք... ճղիկ ճղիկ կոտրտիք... փի՛սթ...

— Պո՛յդ սիրեմ, հոգի՛ս, ըսաւ մտքէն Ֆաչիկ եւ խոր հառաչանք մը թռաւ կուրծքէն:

Հիմակ որ իրենց սրտին դաղտնիքը մէջտեղ ելած էր, այլեւս չէին համբա – ճակեր իրարու հետ առանձին խօսիլ, բայց աւելի սրտագին զգացումով մը կապուած էին իրարու. իրենց կուրծքին ներքեւ սիրտերը մէկ չափով կը թնդա– յին եւ իրենց գաղտագողի եւ արագ նայուածքները լեցուն էին սիրով եւ տար– փանքով: Հոժկու եւ կենսաւէտ խոյանք մը կը միացնէր զիրենք ու տեսակ մը ար– բեցութիւն մշուշի պէս կը ծածանէր ի– րենց եւ իրականութեան միջեւ, կը մոռ– նային բոլոր կարելի դժբախտութիւն – ները, կը մոռնային հրէշային չքաւորու– թիւնը, չէին մտաբերեր իսկ թէ օր մը իրենք ալ ուրիչներու պէս պիտի ըլլային,

ինչպէս Լուի Տըլիւք, չըաժնեցին ժողովուրդին խանդավառութիւնը: Պէտք է ըսել, որ յաճախ լաւագոյն քննադատները կը սխալին, որովհետեւ կ'ուզեն իրենց ճաշակը պարտադրել բոլորին: Ֆէօյատ՝ գոյց տալու համար, որ կրնար ուրիշ տեսի գործեր ալ պատրաստել, անցաւ նոր նիւթերու: Բայց ամէն բանէ առաջ Ֆէօյատ կը մնայ փիւտէֆսի եւ Ֆանֆոմասի տաղանդաւոր բեմադրիչը:

Առաջին Համաշխարհային պատերազմին կը պարտինք սակայն նորութիւն մը, դէպքերու նկարահանումը տեղւոյն վրայ, ռմբակոծումի եւ կռիւի տեսարաններ, շնորհիւ յանդուգն ընդհարումներու:

Գերմանական չարժապատկերը, որ ցարդ կը մնար անկազմակերպ վիճակի մէջ, ծնունդ առաւ ու զօրացաւ շնորհիւ պինուորականներու, պատերազմական նպատակներու համար: Գերմանական շուկան ողողուած էր օտար ժապաւէններով, պատերազմական նախարարութիւնը որոշեց պայքարիլ օտար քարոզչութեան դէմ եւ հիմնեց ՈՒՖԱ. ընկերութիւնը, 25 միլիոն մարք դրամագլուխով:

ՈՒՖԱ. ընկերութիւնը աշխատեցաւ երկու ուղղութեամբ, նախ պայքարիլ օտար ժապաւէններու դէմ, երկրորդ ֆիլմեր հայթայթել դոյութիւն ունեցող 3·000 սրահներուն, ուր կը ցուցադրուէին չէզոք երկիրներէ ներածուած ժապաւէնները: Եւ որովհետեւ, ինչպէս կ'ըսէ առածը, ամէն չարիքէ բարիք մը կը ծնի, գերմանական չարժապատկերը սկսաւ արտադրել որակաւոր ժապաւէններ: Ցայտնուեցան անուններ, որոնք չուտով մի – ջազգային համբաւ պիտի տիրանային: Ցիշենք էրնըսթ Լուպիչի «Եղիցի լոյս»ը, Ալբերթ Ռոսինսոնի «Սարսափի գիշերը», որուն դերակատարները կը կոչուէին Լուփու–փիճ եւ Էմիլ Եաճինկս: Իսկ նոյն Լուպիչի «Մոմիայիճ աչքերը» եւ «Քարմէն» ժապաւէններուն մէջ կը յայտնուէին Փօլա Նեկրի եւ Քոնրատ Վայթ: Ըսենք նաեւ որ Փօլա Նեկրի Լեհ էր, իսկ Լուփու–Փիճ Ռումանացի:

Անգլիոյ մէջ, առաջին ամիսներու չփոթէն եառ, չարժապատկերը կը վերապրի ինքզինք: Արտադրութիւնները երկու նպատակ կը հետապնդէին, նախ ժողովուրդին տալ ժամանցի եւ վերայոյսի պահեր, երկրորդ վառ պահել հայրենասիրական ջիղը: Առաջին տեսակէն յիշենք «Վենետիկի վաճառականը» եւ «Արսէն Լիւփէն»էն չարք մը: Հայրենասիրական ջիղը վառ պահելու համար բեմադրիչները կը թղթատէին պատմութեան դիրքերը եւ մեղի կը պանծացնէին Էմիթ Քեվըլի մը հերոսութիւնը, Ֆլորանս Նայթինկէյլի անձնազոհութիւնը եւ կարդ մը պատմական դէմքերու կեանքը: Այդ տարիներու նորութիւնը կը կոչուի «Առաջին մարդերը լուսնին մէջ» ժապաւէնը՝ ներշնչուած Հ. Ճ. Ուէլսի վէպէն:

Միացեալ Նահանգներու մէջ պատերազմը կը նկատուէր հեռաւոր դէպք մը եւ աւելին՝ նպաստաւոր դէպք մը: Շարժապատկերի սթիւտիոներ օգտուելով տիրող կացութենէն բազմապատկած էին իրենց գործունէութիւնը առանց հետաքրքրուելու իրենց հարեւաններուն դիժբախտութիւններով: Սակայն հանրային կարծիքը իր համակրանքը կը յայտնէր դաշնակիցներուն: Եւ կամաց կամաց պատերազմը դարձաւ կարգ մը ժապաւէններու նիւթը: Մօրիս Թուրնէօր, Միացեալ Նահանգներ հաստատուած Ֆրան – սացի մը, կ'արտադրէր «Ամերիկա՝ իրաւունքի ախոյեան» ժապաւէնը, Լէոնս Փերչ՝ «Փառքի աստղերը»: Բայց ամէնէն չատ ոտպատութիւն ձգող ժապաւէնը կը կոչուի «Միացեալ Նահանգներու գրաւումը», Սթիւըրթ Պլեքթընի: Հերոսուհիին դերը վերցուցած էր դեղանի Նորմա Թալմաճ: Ժապաւէնին նիւթը հետեւեալն է.— Գերմանիա եւրոպան պարտութեան մատնելէ եառ, կը յարձակի Միացեալ Նահանգներու վրայ, կը ռմբակոծէ մեծ քաղաքները եւ կը ստրկացնէ ժողովուրդը: Երբ 1917ին, Միացեալ Նահանգները իրենց մասնակցութիւնը բերին պատերազմին, չարժապատկերն ալ հետեւեցաւ ընդհանուր չարժումին, առանց սակայն յիշատակութեան արժանի դլուխ գործոց մը տալու:

Ռուսիոյ մէջ, պատերազմական վիճակը նպաստած էր տեղական չարժապատկերին: Տրուած ըլլալով, որ անկարելի էր օտար ժապաւէններ ներածել, Ռուսերը ուժ տուին իրենց արտադրութիւններուն: Այդ չրջանին Ռուսիոյ մէջ դոյութիւն ունէին չարժապատկերի 2·700 սրահներ: Հոկտեմբերեան Յեղափոխութենէն եառ, անոնց թիւը պիտի իջնէր 500ի:

Ճիշդ է, որ արտադրուած ժապաւէններուն թիւը չէր համապատասխաներ անոնց որակին: Բայց կ'արժէ յիշել հետեւեալները.— «Դիմանկարը», Կոկոլի հետեւողութեամբ, «Թատան», Լերմոնտովի հետեւողութեամբ: Իսկ 1917էն եառ, քաղաքական երանգ ունեցող արտադրութիւնները, ինչպէս «Կափոնէ բահանան», 1905ի դէպքերու մասին, «Խաւարի ուժերը», ուր գործող անձերէն մէկը Ռասփութինն է, եւ «Կը բաւէ այսքան արիւն», որ կը քննադատէ ցարական ոստիկանութիւնը:

Պատերազմի վերջաւորութեան, այսինքն 1919ին, չարժապատկերը 24 տարեկան երիտասարդ մըն էր, որ տեսած էր տաք ու պաղ, կատարած էր լաւ եւ դէշ պաշտօններ, եւ սակայն տակաւին չէր գտած իր ուղին:

Բայց պատերազմի ահաւոր տակնուվրայութենէն եառ, ան գարձած էր հասուն, տիրացած էր նիւթական եւ դեղարուեստական միջոցներու եւ պատրաստ էր կատարելու իր առաքելութիւնը եւ տրելու փառքի չրջան մը, ուր պիտի չպակսէին վերելայրումները:

1919էն կը սկսի համր չարժապատկերի ոսկեդարը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՈՒՐԵՐԸ

—o—

Հայաստանի երկրաբանները հաշուարկած են «Լիճք» հանքային ջուրի պաչարը, որ ջրաբնածխատային է եւ չատ օգտակար ստամոքսի, աղիքներու, յօդացաւի եւ նեարդային հիւանդութիւն – ներու բուժումին համար:

Սեւանի հարաւային ափին, յայտնաբերուած այդ ջուրի աղբիւրները կը գեղուն 2·400 լիտր, վայրկեանին: Գրեթէ մէկուկէս անգամ աւելի քան «Ջերմուկ» հանքային ջուրին ուժը: Ներկայիս հանքաջուրերու հարստութիւնով եւ արտադրութեամբ, Հայաստան առաջին տեղը կը գրաւէ Խորհ. Միութեան մէջ:

Հանքաջուրերու որոնումի աշխատանքները սկսան 35 տարի առաջ: Այդ չրջանին է, որ չաւրուանի վերածեցին «Ջերմուկ»ի յորդ աղբիւրը: Այնուհետեւ, մէկը միւսի եաեւէն օգտագործուեցան Արզնիի, Հանքաւանի, Դիլիջանի, Բժնիի հանքաղբիւրները:

Հայաստանի հանքային ջուրերու այս առատութիւնը կը բացատրուի անով, որ երիտասարդ հրաբխային, ընդերքի ուժեղ ներգործութեան եւ երկրաբանային կառոյցի բազմազան պայմաններու երկիր է: Այդ ամէնը կը պայմանաւորեն երկրի կեղեւին հարուստ քիմիական բազադրութիւնը որուն չնորհիւ՝ բազմատեսակ հանքային ջուրերու առկայութիւնը: Ըստ մասնագէտներու, Հայաստանի հանքային ջուրերու պաչարները կրնան տալ մեծ եկամուտ:

Կը չարունակուին նոր աղբիւրներու որոնումները: Երկրաբանական հետախուզութեան տուեալներու համաձայն, հանքային ջուրերու մեծ պաչարներ կան Կիրովականի, Ստեփանաւանի եւ Վեդիի չրջանները: Կիրովականի մօտերը յորդող ջուրերը Ջերմուկի ջուրին կը նմանին:

Ջերմուկը կը դանուի Հայաստանի պետախիլ չրջան մը, ուր ալպեան մարգագետիններ եւ խիտ անտառներ կը ծածկեն լերան լանջերը:

Հանքաւանը՝ ծովի մակերեսէն 2000 մեթր բարձրութեան վրայ է, Մարմարիկ գետի գեղատեսիլ կիրճին մէջ չրջապատուած անտառուտ լեռներով որոնք կ'արգիլեն պաղ հովերու մուտքը, եւ հոն, համեմատաբար կը պահպանուի կայուն չերմաստիճան: Մարմարիկ գետի սառնորակ ու տաք ջուրերը զեղեցիկ ներդաշնակութիւն մը կուտան բնութեան:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՉԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԴԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

19 ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ Հ.Յ.Դ. ՇԱՐՔԵՐԸ ՄՏԱՆ

—o—

Յուլիս 29ին, Շաբաթ օր, երեկոյեան Այնճարի Ազգային «Ճառաջ» դոլճճի Տիգրանեան սրահին մէջ, Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան Ուսանողական Միութեան օժանդակ անդամներէն 19 ուսանողներ կատարեցին իրենց դաչնակցականի երդումը եւ մաս կազմեցին Հ. Յ. Դ. չարքերուն:

Երդման արարողութեան կը նախագահէր ընկ. Կ. Սասունի որ, դաչնակցական երդումի իմաստը բացատրելէ եառ, հրաւիրեց 19 ուսանողները, որպէսզի կատարեն իրենց դաղափարական պերազոյն ուխտը:

Արարողութեան ներկայ գտնուեցան երկու ընկերներ, ինչպէս նաեւ դաւարեան – նականներ:

Այս առթիւ խօսք առին եւ 19 նորագիրներուն բարի դալուստ մաղթեցին ընկերներ Անդրանիկ Ուրֆալեան եւ Սարգիս Զէյթլեան, որոնք յաջորդաբար վերլուծեցին եւ բացատրեցին օրուան խորհուրդը:

Աւելի քան ժամ մը տեւող տպաւորիչ այս արարողութենէն եառ, ներկաները ուղղուեցան դէպի Այնճարի ծառաստանը, ուր, յատուկ խրախճանքով եւ խնդաւառ մթնոլորտի մէջ, մինչեւ ուշ գիշեր տօնեցին 19 երդուեալներուն մուտքը՝ Հ. Յ. Դաչնակցութեան չարքերէն ներս:

ԳԻՋ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

—o—

Զարաճճի տղան հօրը.

— Հայրիկ, գիտե՞ս...

— Չեմ գիտեր տղաս...

— Հարցնելիքս չգիտնալդ ինչէ՞ն գիտես, թերեւս ալ գիտցած մէկ բանդ է:

— Գիտցած կամ չգիտցած ըլլալս չեմ գիտեր...

— Եւ սակայն քանի որ գիտցած կամ չգիտցած ըլլալդ կ'ընդունիս, ինչո՞ւ կը պնդես որ չես գիտեր...

— Չգիտնալս գիտեմ, որովհետեւ գիտեմ թէ ամէն հարցումի պատասխան չեմ կրնար տալ: Բայց ալ կը բաւէ, հարցնել ուզածդ ի՞նչ է...

— Բայց հայրիկ, խնդիրը այնքան երկարեցաւ, որ հարցումիս ինչ ըլլալը ես ալ մոռցայ:

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷՆ)

— Բայց ո՞վ ըսաւ, որ ես հանդարտ կեցեր եմ ու ձայն չեմ հաներ կոր, դոչեց ուսուցիչը, քիչ մը սրտմտած իրեն ուղղուած խօսքերէն:

— Ի՞նչ ըրիր, նայինք, հարցուց Մարտիկ աղա հեգնօրէն:

— Ձեր բոլոր ըսածներն ալ ըրի:

— Ինչ ըրիր նէ ան ըսէ:

— Առժամեայ Թաղական Խորհուրդին ու Մարզար էֆէնտիին դէմ հանրագրութիւն մը պատրաստել տուի, զոր վարչութեան պիտի մատուցանեմ:

— Կեցցե՛ս, աֆերիմ, տեսա՞ր մի, դոչեց կերպասավաճառը:

— Չա, շէօյլէ, երկրորդեց ոսկերիչը:

— Սքանչելի բան մը եղաւ, կարդամ ոչ մարկ ըրէք:

— կարդա եա, կարդա:

Ուսուցիչը թուղթը բացաւ եւ սկսաւ կարդալ:

Երկու բարեկամները եւ Հոռոփիկ հանըմ, դվխու չարժումներով հաւանութիւն կը յայտնէին: Երբ պարոն Թորգոմ ընթերցումը աւարտեց, Մարտիկ աղա դոչեց.

— Շատ աղուոր է, բայց չատ թերեւս դացեր ես, աւելի զօրաւոր բան մը գրելու էիր:

— Էօյլէ եա, գափալաբրնա էիճէ վուրմալը, հաստատեց ոսկերիչը:

— Ես ալ այդ պիտի ըսէի, բայց քաշուեցայ, դիտել տուաւ Հոռոփիկ հանըմ:

— Ասկէ խիստը չի գրուիր, պատասխանեց ուսուցիչը:

— Ի՞նչպէս չի գրուիր, անանկ էհէպսիզներուն, դոչեց Մարտիկ աղա բորբոքած, բէկ ալ աղէկ կը գրուի, ես ըլլալու էի քու տեղդ տէ՝ անոնց կը սորվեցնէի... է՛յ, ե՞րբ պիտի տաս Թուղթատաճեն մի՛ անցըներ:

— Պէտք է, որ նախ ստորագրուի:

— Ո՞վ պիտի ստորագրէ...

— Թաղեցիները:

— Էօյլէ եա, հաստատեց Ակոբճան աղա, նիգամ էօյլէ տիր:

— Հիմա, ճիշդ ատոր համար եկած եմ հոս, չարունակեց ուսուցիչը. աղէկ, որ մեր բարեկամ Ակոբճան աղան ալ հոս դտնուեցաւ:

— Ի՞նչ բանի համար, հարցուց Մարտիկ աղա կասկածոտ դէմքով մը:

— Որպէսզի դուք ալ ստորագրէք:

— Ուրիչ ո՞վ ստորագրեց:

— Դեռ մէկը չէ ստորագրած, ամէնէն առաջ ձեզի եկայ:

Կերպասավաճառը անմիջապէս չպատասխանեց, օղիի գաւաթը լեցուց, եւ յետոյ ըսաւ.

— Օղլում, ինչ առաջ դեռ Թաղին մէջ ի՛նչ մարդիկներ կան... ես ամէնէն վերջը կուգամ:

— Առաջինի վերջինի խնդիր չկայ. դիտել տուաւ Թորգոմ, ամէնուն ալ պիտի երթամ:

— Թող մէյ մը ուրիչները ստորագրեն, եառքը բան մը կ'ընենք:

— Ուրեմն առաջ դուք ստորագրեցէք, Ակոբճան աղա, առաջարկեց ուսուցիչը՝ ոսկերիչին:

— Պէնիմ ագլըմ էօյլէ շէյլէրէ եթիշմէզ, պատասխանեց այս վերջինը:

— Ճանըմ, խելք չհասնելիք բան մը չկայ, գրուածքին համամի՞տ էք...

— Համամիտ եմ:

— Ուրեմն ստորագրեցէք:

— Համամիտ ըլլալով անպատճառ ստորագրելո՞ւ եմ:

— Ինչո՞ւ չէք ուզեր ստորագրել:

— Ճանըմ, թող մէյ մը ուրիչները ստորագրեն... ինչո՞ւ համար ամէնէն առաջ ես իմզա դնեմ ատոր տակը:

— Դուն ալ ծնողք չե՞ս, դուն ալ երկու զաւակ չունի՞ս վարժարանը:

— Ունիմ ամմա, ես այդ տեսակ գործերու չեմ ուզեր խառնուիլ, պանա ընէ... հացին փարան հանելը նայինք:

— Բայց ի՞նչ նկատումով չէք ուզեր ստորագրել, դոչեց Թորգոմ յուզուած, ատոր ներքեւ ստորագրութիւն դնելով ի՞նչ վնաս կը կրէք: Դուք կ'ըսէք, որ եղածը անիրաւութիւն է, թէ պէտք է որ բողոքեմ, թէ թաղեցիները ինծի հետ են եւայլն, եւ երբ ձեզի կը դիմեմ, կռնակ կը դարձնէք, Մարդար էֆէնտիէն կը վախնա՞ք կոր...

Վախնալու այս ակնարկութիւնը բարկացուց երկու բարեկամները:

— Վախնալը ի՞նչ պիտի ըլլայ, պոռաց Ակոբճան աղա, ինչո՞ւ պիտի վախնամ եղեր Մարդար էֆէնտիէն, ո՞ն է պիս ապրեցնողը, տղաքս ա՞ն կը նայի կոր... Թոհաֆ բան, ինչո՞ւ ասանկ ծանր խօսքեր կ'ընենս, միւսիւ, ես իմ քրտինքով ապրող մարդ մըն եմ, իմ վրաս մէկը չիչխեր, եւ ես ալ մէկէ մը բան մը չեմ սպասեր...

— Ճիշդ այդպէս ըլլալը դիտնալուս համար էր, որ ձեր հիմակուան ընթացքին կը զարմանամ, պատասխանեց ուսուցիչը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Տալաքիւփէեան եւ զաւակը, Պ. Ժան Տալաքիւփէեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Տալաքիւփէեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Ա. Այնալճեան (ծնեալ Տալաքիւփէեան) եւ զաւակը, այրի Տիկին Մարսէլ Տալաքիւփէեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Գոչումեան (ծնեալ Տալաքիւփէեան) ինչպէս նաեւ Պրէօն, Ռոսիկեան, Ֆեռարի եւ Սաֆարեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ–հօր, եղբօր եւ աղգականին՝

ՅԱԿՈԲ ՏԱԼԱՔԻՒՓԷԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 4ին, 96 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Օգոստոս 7ին Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ։

Ընտանիքը ցաւակցական այցելութիւն չընդունիր։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան կեդրոնական Յանձնախումբը չնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները.—

Թուր–Տէկը, Տէր եւ Տիկին Յ. Հայրապետեան 500 ֆր., ողբացեալ Տիկ. Մելինէ Սարգիսեանի քառասունքին առթիւ, Հ. Յ. Դ. Շաւարշ Միսաքեան խումբէն 80 ֆր., Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեանէ 50, Տէր եւ Տիկին Փ. Մելքոնեանէ, Տէր եւ Տիկին Գ. Պօյաճեանէ, Տէր եւ Տիկին Դ. Սրապեանէ 10ական։

Տիկին Հռիփսիմէ Պաղտասարեան եւ որդիք ողբ. Գրիգոր Պաղտասարեանի մահուան 5րդ տարեդարձին առթիւ 30, ողբացեալ Աչխէն Վէմեանի մահուան առթիւ Պր. Տէլէթէնէ 50, Յակոբիկ Աբտոյեանէ, Նոէլ Թիֆթիքճեանէ 30ական, Սիմոն Աւտոյեանէ, Միսաք Աւտոյեանէ, Վարդգէս Աւեսիքեանէ, Կիւրկիրեանէ 10ական։

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻԻ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն գրաւոր, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի ընթացիկ եւ նոր հասցէն։

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով։

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանքի դրոշմաթուղթ։

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու դիւերօթիկ եւ փոքրիկներու կառտրի վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տարեշրջանին համար։

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան։ Հեռաձայն 985–01–79։

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի 20 Օգոստոսին, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԳԵՂԱՄ ՎՐԴ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Պատարագ ժամը 10ին։ Պատարագէն եառք կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Հայկանոյշ (այժմ՝ Շաքէրեան) կը փնտռէ իր քոյրը, որ կորսնցուցած է աքսորի տարեն։ Բնիկ Մարզուանցի, մօրը անունը՝ Ագապի, հօրը անունը՝ Յակոբ, քրոջը անունը՝ Ենովա։ Մայրը եւ քոյրը կորսնցուցած է Տէր–Զօրի ճամբուն։ Մականունը չի դիտեր։ Եթէ լուր ունեցող կայ դիմել՝ Տիկին Հայկանոյշ Շաքէրեանի՝

H. L. M. Mas de Cornavent 23
69 - DECINES (France).

le CLUB des JEUNES de L'UGAB

Organise un voyage en Septembre

au LIBAN

30 Août au 23 Septembre avec une extension en Syrie et en Bulgarie

1900 F. tout compris

Hôtel Première classe

IL RESTE ENCORE QUELQUES PLACES

Renseignements — U. G. A. B. Club des Jeunes, 11 Square Alboni — Paris (16e)
Tél. : TRO. 03-18

Օրեր եւ Յաւերժ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանգըստեան տուներուն այցելութիւնները արձոնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով)։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ
(Կնիք)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaisses

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։

Վարժարանը կը դործադրէ Ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը տալով նոյնպէս իր սանուհիներուն հայերէն դասախօսութիւն։

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ամէն օր։

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy
Հեռաձայն 927–01–72

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յուլիս 15էն ի վեր եւ մինչեւ Օգոստոս 31, ամէն օր ժամը 10·30էն 12·30 եւ 14·30էն 19·30։

ԳԱՐԶՈՒՀԻ

փորագրութիւնները եւ վիմագրութիւնները կը ցուցադրուին.—

LE BATEAU LAVOIR
50, rue Louvel et Brière
TOUQUES (14)

Յուցահանդէսը կազմակերպած է փիլիսոը Թարթաս, «Գարդու փորագրիչ եւ վիմագրող» հատորի հրատարակութեան առթիւ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱՆՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

Գին 15 ֆրանք
փոստով՝ 17 ֆրանք

Դիմել «Յառաջ»ի

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Լիւքսէնպուրկի Պահապանը
Վարար Ջուրեր
Ոսկիէ Կշիռը
Ամէնուն Թէոդիկը
Ազատն Կոմիտաս
Վաղը
Սեւ Արեւ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1971

ՈՒՐԲԱԹ
18
ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI
18 AOUT
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, rue de Trévise - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·491

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.491

ԶՈՐԻՐ Է ՊԱՐՏԱԴՐԵԼ

———o———

Երեք ամիս առաջ, Մայիս 23ին եւ 24ին, այս սիւնակին մէջ արագ նշմարի մը նիւթ դարձուցած էինք Խորհրդային Համայնավար կուսակցութեան կարգ մը որոշումներն ու հրահանգները՝ խորհրդային բազկացուցիչ ժողովուրդներու գրագէտներուն եւ յատկապէս քննադատներուն դերակատարութիւնը դնելու համար... ուղիղ ճամբու մէջ, — իբր՝ նոյն իսկ բացատրութեամբ՝ «կուսակցութեան հաւատարիմ օգնականներ» ըլլալու դիտակցութիւնը արմատացնելու համար ամէնազգի խորհրդային գրողներու մէջ։

Անցա՞ծ են արդէն երեք անգամ երեսուն օրեր· սակայն խորհրդահայ մամուլը գաղրած չէ պարբերաբար անդրադառնալէ Համայնավար կուսակցութեան 24րդ համագումարի «ներհուն եւ ոգեշնչող» այդ փաստաթուղթին, — այս ինքն՝ այն գիտողութիւններուն եւ հրահանգներուն, որոնք բխած են գերագոյն ժողովէն, իբրեւ ուղեցոյց աշխատանքի եւ ստեղծագործութեան։

Տեսնելու համար թէ ի՛նչ հիմնական մտահոգութիւններով կ'ապրին ներկայիս հայրենաբնակ քննադատները, մամուլ եւ գրագէտները, կ'արժէ հպանցիկ կերպով անդրադառնալ վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին արծարծուած կէտերու։

Նկատի ունինք, առաջին առթիւ, Հրաչեայ Յովհաննիսեանի կողմէ հրապարակային հատուածումներու եւ վերլուծումի նիւթ դարձուած «հարցեր»՝ որոնք ընդհանրապէս ազերս ունին «արդիականութեան», գրական «հերոս»ներու, «գրական վարպետութեան», «գեղարուեստական երկի բովանդակութեան», «ճնիա - դատութեան» եւ յարակից լուրջ խնդիրներու հետ։

Հայրենաբնակ մտաւորականութեան մէջ ողջմտութեամբ, լրջութեամբ եւ հմտութեամբ ծանօթ այս գրագէտը 5000–6000 բառերէ բաղկացած տեսութիւն մը տորագրած է « Գրական Թերթ »ի մէջ, մեկնելով անչուշտ կուսակցութեան այն մեղադրանքէն՝ թէ խորհրդային գրողը չէ կրցած պատշաճիլ ժամանակին, մինչեւ այսերին, սովետական իրականութեան ու «սոցիալիստական աշխարհը» յուզող հրատապ խնդիրներուն եւ կը չարունակէ ծամծմել «անցեալը», «դուրս է գալիս խորհրդային սահմաններից», կը յամառի կապուած մնալ պատմութեան, պատմական դէմքերու եւ դրուագներու՝ քան ներկային եւ օրուան հրատապ խնդիրներուն։

Ցօդուածագիրը չի ժխտեր այն իրողութիւնը, որ «վայլուն գործեր» տուած է խորհրդահայ գրողը՝ թէ՛ պատմական անցեալէն, թէ՛ ժամանակակից անցեալէն, այսինքն «հին ու միջնադարեան» հայ կեանքէն եւ «պատերազմի եւ պատերազմին յաջորդած տարիներէն»։

Չի վարանիր նաեւ ընդգծելու, թէ 1940ական թուականները «անցեալ» մը չեն կրնար նկատուիլ եւ մեծ է թիւը հայրենաբնակ քերթողներու թէ արձակագիրներու՝ որոնք արժէքաւոր գործեր կրցած են տալ այդ թուականներու կեանքէն։

Այսուհանդերձ, կ'ըսէ «մեր պահանջը արդիականութեան՝ չի բաւարարուած»։

Ահաւասիկ նաեւ իր պարզաբանումը, այս առթիւ.

— «Խոստովանենք, որ այժմ հրապարակի վրայ չունենք ծաւալուն գործեր՝ որոնք լիակատար մարմնաւորէին այսօրուայ Հայաստանում ապրող եւ աշխատող երկրաբանին ու միլիցիոներին, հացթուխին եւ հաշուապահին, մանկավարժին ու շինարար ինժեներին, վարորդին ու վարսավիրին, գիտնականին ու զինուորականին՝ ոչ իբրեւ էնց այս մասնագէտների, այլ իբրեւ մարդկանց, որոնց հոգեկան աշխարհը, անկասկած, մօտ ու հարազատ կարող է լինել բոլորովին այլ ասպարէզի ընթերցողների սրտին ու մտքին»։

Հրաչեայ Յովհաննիսեան չի գոհանար լակոնական հաստատումներով եւ թէ՛ լաղրութիւններով։ Իր այս վկայութեան կողքին, գրական իմաստաբանութեան մարզերուն կը դիմէ, քննական վերլուծումներու կ'ապաւինի եւ կը հանի մինչեւ միջազգային գրականութեան ածուները։

Ի վիճակի չենք օրաթերթային սիւնակներու մէջ գրական – քննադատական լայնաշունչ տեսութիւններու մասին մեր նկատողութիւնները համեմատական ծաւալով ներկայացնելու։ Պիտի գոհանանք հետեւեալ դիտել տալով, որ հիմնովին տարբե՛ր բան է «դեկավարեալ գրականութեան» մեկնակէտով մշակուած ծրագիրը ու բոլորովին տարբեր բան՝ գրական – ստեղծագործական առումով գործերու եւ բնագատական աշխատասիրութիւններու պատրաստութիւնը՝ գրագէտներու եւ քննադատներու կողմէ։

Կարելի է նոտիլ սեղանի մը առջեւ ու «ծրագրել» գրական որեւէ գործի նիւթը, կմախքը, սկիզբն ու վախճանը եւ գործադրման յաջորդական դրուագները։ Կարելի է առարկայական (օբյեկտիւ) կերպով ու «արդիականութեան» ժամանակի ըմբռնումէն մեկնելով որեւէ հիւանդ պատրաստել վէպի, քերթուածի կամ արձակի։ Կարելի է վերջապէս հասկնալի նկատել՝ որ կուսակցական եւ պետական հաստատութիւններ « իրաւունք » մը նկատեն իրենց համար թելադրութիւններ ընել, փափաք ու ցանկութիւն բանաձեւել գրական – ստեղծագործական նախասիրութիւններու։

Սակայն արմատականօրէն սխալ եւ անհեթեթ է պարտաւորութեան մը կշիռը տալ բոլոր այդ առաջադրանքներուն։ Համայնավարութիւնը տակաւին չուղեր հաշտուիլ այն իրողութեան հետ, որ ամէնէն արհեստաւնակ գրողը կամ արուեստագէտն իսկ իր խառնուածքին մարդն է, ու առով ալ բնազդօրէն մղուած է հոգեպէս ընդդիմանալու արտաքին ամէն պարտադրանքի։

Ցիսուն տարուան փորձը բան մը չսորվեցո՞ւց կոմկուսներուն, որպէսզի անդրադառնային վերջապէս՝ թէ ամէնէն անպարտելի ուժերէն մէկն է գրագէտին մտքի ու հոգիի ազատութիւնը...։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՍԱՆ Բ. ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ԱԼ ԱԶԱՏԵՑԱՒ

———o———

ԲԱԶՄԱԹԻԻ ԶՈՀԵՐ ԲԱՑՑ ՄԱՐՈՔԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ՈՂՋ Է

1971 Յուլիսին էր որ Սքիրաթի պալատին մէջ տեղի կ'ունենար եղեռնափորձ մը Մարոքի թագաւորին դէմ եւ ուր մեռաելներու եւ վիրաւորներու թիւը բաւական մեծ էր։ Թագաւորը սակայն հրաշքով ազատած էր այդ ջարդէն, որ կը կատարուէր իր աչքին առջեւ։

Զինուորականները սակայն չէին յուսահատած ըստ երեւոյթին, քանի որ Զորեքշարթի իրիկուն կը կրկնէին, նոյն փորձը, նոյն ոսոխականութեամբ եւ նոյն ճախողութեամբ։

Թագաւորին օդանաւը դէպի Ռապաթ կ'երթար, կարճ հանգրուանէ մը եւք՝ Պարչելոնա։ Իրեն կ'ընկերանան 3–4 մարոքեան հալածիչ օդանաւեր երբ աստնյմէ մէկը կը սկսի հրացանաձգութեան Թագաւորին օդանաւին վրայ։ Օդանաւը կը վնասուի եւ անձնակազմին մէջ ալ ամանք կը վիրաւորուին։ Եթէ Թագաւորը այս անգամ ալ կ'ազատի, պէտք է ընդունիլ որ միայն բախտը չէ որ պինքը փրկած է (պատճառ ունի կ'ըսեն, Մարոքի մէջ անոնց որոնք բախտաւոր են։ Պատճառն աստուածային չնորհ մը ըլլալով երկրին մէջ, որմէ օժտուած է չատ հաւատացեալ մահմեդականը որ օրինակելի կեանք կը վարէ) այլ եւ մանաւանդ՝ խելքը։

Արդարեւ, Հասան Բ. խորամանկ դիւտ մը ըրած է երբ հրացանաձգութիւնը սկըսած է։ Անմիջապէս պինքը փոխադրող օդանաւին ռատիօն օգտագործած է եւ ինքզինքը անձնակազմի մէկ անդամը ներկայացնելով հաղորդած է որ քանի մը հոգի, որոնց մէջ Թագաւորը, մեռած են։ Ապատամբ օդանաւորդներն ալ լսած ըլլալով դադրեցուցած են կրակը եւ Թագաւորին օդանաւը կրցած է էջք մը կատարել պինուորական օդակայանը (փոխանակ՝ քաղաքայինին) չնորհիւ նաեւ օգաչուին քաջութեան։

Թագաւորը լրած է ժպտուն, բայց քիչ եւք ամէն ինչ կը վերսկսի։ Երբ ապըստամբները կը տեսնեն որ Թագաւորը ողջ առողջ է, կրկին կրակել կը սկսին օդակայանը եւ շրջակայքը։ Թագաւորը, բնականաբար քաշուած է չոհիներու տակ, պատուոյ հիւրանոցէն ուր կը գտնուէր եւ որ արդէն քանդուած է ամբողջու-թեամբ։

Անկէ եւք Մարոքի մէջ բաւական չփոթութիւն կը տիրէր եւ պահ մը կ'ըսուէր նոյնիսկ թէ օդին մէջ մարոքեան օդանաւեր սկսած են բախում ունենալ քանի որ ապստամբութիւնը դործն էր բանակին մէկ մասին։ Իրիկունը ձայնասփիւռը կը յայտարարէր թէ կառավարութիւնը տէրն է կացութեան։ Ապստամբները, որոնց կեդրոնատեղին էր Քենիթրայի օդանաւային ուժերու կայանը կը յանձնուին։

Մէկ երկիր կայ որ անմիջապէս իր համակրութիւնը կը յայտնէ ըմբոստներուն, ան ալ անգամ մը եւս Լիբիան է։ Ձայնասփիւռը կը չեշտէր թէ «մարոքեան ժողովրդական ուժերը ապստամբած էին բռնատիրութեան, տգիտութեան, զանճանութեան եւ դերութեան դէմ»։ Յետնակը ազդարարութիւն մըն ալ կ'ընէր Մարոքի Թագաւորին յայտնելով թէ եթէ նոյնիսկ այս երկրորդ եղեռնափորձը ձախողած է «ժողովուրդին կամքը չէ մեռած։ Ժողովուրդը երբեք չի պարտուիր եւ յեղափոխութիւնը կը չարունակուի մինչեւ որ ժամը գայ տապալելու ձեր գահը եւ ճգմելու ձեր երազները»։

Ցիշենք որ Հասան Բ. դժուար կացութեան մէջ է։ Ինք մեծցած է արաբական աւանդութեանց մէջ բայց Ֆրանսական կրթութիւն ստացած է։ Մեծ հիացող մըն է Շաթօպրիանի եւ պաչոյչն եւք, փայլուն կերպով իրաւաբանութեան տոքթորա անցուցած է Պորտոյի Համալսարանը։ Կ'ուզէ ապահովել Մարոքի բարգաւաճումն ու տնտեսական զարգացումը։ Զայն տանիլ ժողովրդավարութեան ճամբուն վրայ, պահելով Իսլամի ոգին եւ տեղի չտալով մարքսիմին։ Իր պայքարը դժուար է տրուած ըլլալով որ իր դէմ խաւար թշնամին ժամանակն է եւ ամէնէն առաջ պէտք է ժամանակ չտի։

ԵՐԲ ԵՒՐՈՊԱՑԻՆ ԹՈՒՐՔԻՆ ՀԱՄԸ Կ'ԱՌՆԷ

ՌՈԹԵՐՏԱՄԻ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐԸ

Անդարա խոստիւ կը բողոքէ Լա Հէյի կառավարութեան մօտ, առարկելով որ Հոլանտա ոչինչ կ'ընէ պաչտպանելու համար Թուրքերը, որոնք Հոլանտացիներու յարձակումներուն ենթակայ են չաբաթներէ ի վեր։ Արտաքին նախարարութիւնը «ցաւ» յայտնած է մինչ Թրքական թերթերը «ցեղական խորականութեան» այս արարքները կ'այպանեն խիստ ձեւով։

Միջադէպերը սկսած էին անցեալ չաբաթու, երբ Ռոտերտամի Ափրիքանտէր բանուորական թաղի բնակիչները «ճանճացած» ըլլալով Թուրքերու ներկայութենէն իրենց թաղին մէջ, յարձակած են այն բնակարաններուն վրայ, ուր Թուրքեր կը բնակին։ Յարձակողները Թուրքերու կահ-կարասիները փողոց նետած են. ոստիկանութիւնը չէ միջամտած։

Հոլանտացիները յատկապէս զժգոհ են, որ Թուրքեր կը հաստատուին իրենց թաղին մէջ։ Ատոնք վարձելով բնակարաններ՝ պատճառ կը դառնան Հոլանտացիներու, որ Թողուն իրենց տուները եւ հեռանան այլուր։

Երկու հարիւր Թուրքեր՝ այր, կին եւ երախայ, դէպի Թրքական հիւպատոսարան քալած են՝ բողոքելու համար հիւպատոսին։ Ընդհանուր հիւպատոսը՝ Ա. Այքաք Թելադրած է իր հպատակներուն «հանդարտ կենալ», վստահելով Հոլանտայի արդարադատութեան։ Բողոքարկուները, վերադարձած են իրենց թաղը՝ հարիւրէ աւելի Հոլանտացի երիտասարդներ քարերու հարուածներով դիմաւորած են «անրաղձալիները»։ Բախումներու հետեւանքով ոստիկանութիւնը միջամտած է ու ձերբակալած 30 հոգի՝ 10ը Թուրք։

Պելժիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ եւս նմանօրինակ բախումներ արձանագրուած են ասկէ առաջ, երբ Պելժիոր եւ Գերմանացիներ, իրենց կարգին, չեն ուզած Թուրքեր ունենալ իրենց Թաղերուն մէջ։

Աւելցնենք որ Անդարա չատ չուզեր ձայն բարձրացնել Թուրք բանուոր հիւրընկալող երկիրներու դէմ, այն վախով որ անոնք ալ եւս կը ղրկեն... մինչ արտասհման աշխատող Թուրք բանուորները 1971ին 471 միլիոն տոլար ղրկած են Թուրքիա մինչ որ տարադրամ կ'ապահովէ երկրին, որու արտաքին առեւտուրը բաց ունի։ 1971ին արտածումները միայն 676 միլիոն տոլար բերած են եւ 1712 միլիոն տոլարի ներածում եղած է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԹԼՕՒԻի (Յած–Սաքս) մէջ մեռած է դերման դրագէտ՝ Էրնոթ Ցոն Սալոմոն։ Ծագումով Փրուսիացի ազնուական ընտանիքի զաւակ, միշտ ապդայնամոլ մը նկատուած է, ֆաչական բայց հակահիթլէրական։ Ծնած էր 1902ին։ Պատերազմէն եւք գրած է «Հարցաբանը» դիրք մը, որ Գերմանիոյ հատաքական հոգեբանական վերլուծումն է։ Բազմաթիւ գործեր ֆրանսերէնի թարգմանուած են։

ՊԼՅՐՈՒԻԹԷՆ երկու թերթեր արձագանգ կը հանդիսանան նոր դժուարութիւններու պաղտատի իշխանութեանց եւ Քիւրտերու միջեւ։ Կ'ըսուի թէ Իրաքի արտաքականացման քաղաքականութիւնն է որ ծնունդ տուած է Քիւրտիստանի կացութեան վատթարացման։ Նոյն աղբիւրին համաձայն հալածանք ալ սկսած է։

ՈՒՐԻԵԱԹի մէջ Սեւ մըն է որ եկեղեցիներու Տիեզերական Խորհուրդի ընդհանրապետական ընտրուեցաւ։ Այս կազմակերպութիւնը կը համախմբէ ոչ կաթողիկէ քրիստոնեայ եկեղեցիները։

ԻՆՉ Է

ՍԷՆ - ՍԻՄՈՆԻԶՄԸ
ԿԱՄ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՆԱԿԱՆ ՋԵՒԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Տնտեսական դրութենէն պէտք է օգտուին հողագործները, առեւտրականները, արուեստագէտները եւ աշխատաւորները: Սէն Սիմոն անոնց կուտայ հետեւեալ հրահանգները.

1.— Պէտք է սիրես ղղալ ու արտայայտել աշխարհի եւ մարդկութեան կեանքը. այնատեն կը դառնաս արուեստագէտ:

2.— Պէտք է սիրես ճանչնալ ու բացատրել աշխարհի եւ մարդկութեան կեանքը. այն ատեն կը դառնաս գիտնական:

3.— Պէտք է սիրես գործել եւ փոփոխութեան ենթարկել աշխարհին եւ մարդկութեան ճակը, այն ատեն կը դառնաս ճարտարագէտ:

Սէն Սիմոն վեր կ'առնէ նաեւ Ֆրանսական Յեղափոխութեան հիմնական երեք սկզբունքները:

Եղբայրութիւն: Պէտք է անհատական սիրով սիրես հայր, մայր, զաւակ, քոյր, եղբայր: Ո՛չ անձնասիրութիւն, ոչ ըզբօսանք: Այսպէսով՝ մարդը պիտի յառաջդիմէ դէպի մարդկութիւն, եւ մարդկութիւնը՝ դէպի Աստուած:

Հաւասարութիւն: Մարդիկը հաւասար չեն ծնիր, կ'ըսէ Սէն Սիմոն: Բայց այսուհետեւ անոնք պիտի զանազանուին իրենց կարողութեամբ, սիրով, դիտութեամբ եւ ճարտարութեամբ:

Ազատութիւն: Ղեկավարները պիտի ունենան, կ'ըսէ Սէն Սիմոն, բայց անոնք ձեզ պիտի սիրեն, եւ դուք զանոնք պիտի սիրէք, որովհետեւ անոնք իրենց կարելին պիտի ընեն բարձրացնելու ձեր ղգացումները եւ աւելցնելու ձեր հարստութիւնը:

Ազատութիւնը պէտք է ըլլայ աստիճանական. անիկա արդիւնքն է քաղաքակրթութեան եւ ոչ նպատակը: Գալով իշխանութեան, եթէ նոյնիսկ անիկա առաջ եկած է ժողովուրդին կամքով, պէտք է բոլորովին անջատ ըլլայ ժողովուրդէն: Ժողովուրդը պիտի, թէ ոչ մէկ ատեն կրնայ ուղղակի տէր դառնալ երկրի մը իշխանութեան:

Սէն Սիմոնի դաղափարները յստակ չեն տեխականութեան մասին: Ձիւղ է, որ անոնք հակառակ են ինչքերու եւ հարստութիւններու համայնացման, բայց նոյն ատեն կ'ուզեն ջնջել ժառանգութիւնը: Անընդային հակասութիւն մը կը տիրէ այս մարդին մէջ: Սէն Սիմոն կը պնդէ, որ անհատը կ'աշխատի ի նպաստ հաւաքականութեան. ուրեմն մեր աշխատանքին մեծագոյն մասէն կ'օգտուի մարդկային ընկերութիւնը. այն ատեն ինչո՞ւ հայրերուն արգիլել, որ աշխատին ի նպաստ իրենց զաւակներուն:

Սէն Սիմոնի հետեւորդները պայքար մղեցին նաեւ կնոջ ազատագրումին ի նպաստ: «Մենք կիներուն պիտի տանք խօսելու իրաւունքը, որպէսզի մարտահրաւէր կարդան ո՛չ միայն իրենց դահիճներուն, այլեւ իրենց դատաւորներուն»:

Սէն Սիմոնական չարժումը հալածուած էր ե՛ւ յեղափոխականներու, ե՛ւ միապետականներու կողմէ, եւ այդ պատճառաւ չկրցաւ զանգուածներ համախմբել իր չուրջը, բացի խումբ մը մոլեռանդ հետեւորդներէ: Բայց Սէն Սիմոնի գաղափարները ծառայեցին փիլիսոփաներուն, ընկերաբաններուն եւ տնտեսագէտներուն՝ կառուցանելու համար իրենց տեսութիւնները:

Սէն Սիմոնականները առաջ կը քշէին կարգ մը զործնական դաղափարներ, որոնք իրագործուեցան բաւական ուշ, օրինակ, Սէն Սիմոն նկատած էր, որ երկրագործութիւնը լքուած է երեսի վրայ: Գործարան հիմնող մը չուտով կը դտնէր պէտք եղած դրամագլուխը գործը առաջ տանելու համար, մինչ հողատէր մը, ոչ մէկ միջոց ունէր դրամ փոխ առնելու, եթէ դրաւի չդնէր իր կալուածը աղիտալի պայմաններով: Սէն Սիմոնականները առաջարկեցին երկրագործական դրամատուներու ստեղծումը, որպէսզի գիւղացիները չիյնան վաշխառուներու ճանկերուն մէջ:

Նոյնպէս, առաջարկեցին առեւտրական դատարաններու եւ սեռեակներու հաստատումը, որոնք աւելի լաւ կրնային ուսումնասիրել իրենց մարզին մէջ ինկող հարց մը, քան օրինական դատաւորները:

Սէն Սիմոնականները պատրաստած էին հսկայ ծրագիրներ, համամարդկային տարողութեամբ: Ծովէն մինչեւ Մատրիտ, Ջրանցքը եւ, մանաւանդ, Սուէզի Ջրանցքը, որուն դաղափարը առաջին անդամ ունեցան իրենք:

Այս չարժումին ամէնէն քննադատելի կէտը այն է, որ անհատին իրաւունքները պաշտպանելու նպատակով, նոյն անհատը կը զոհէ հաւաքականութեան, դոր կ'անուանէ մարդկային տիեզերական ընտանիք:

Սէն Սիմոնի դաղափարները գործնականի վերածել փորձեցին իր երկու հետեւորդները՝ Փերէր եւ Անֆանթէն:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԹՈՒՏԵԱՆ

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՑՈՒՇԵՐ

—o—

Ո՞ւր վնասել պատասխանատուները Կիլիկիոյ ցաւալի ազէտին:

Անշուշտ զարմանալի պիտի թուի այս հարցումը չատերուն, քանի որ իւրաքանչիւր Հայ պիտէ որ անոր միակ պատասխանատուն մեր դարաւոր թշնամին՝ ջարդարար ու ոճրագործ Թուրքն է, որ իր դոյութենէն ի վեր, ամպրպի կերպով, Հայը նկատած է իր աչքին փուշը եւ փոխանակ օգտուելու մեր դնահատելի յատկութիւններէն, չարունակական ջարդերով ուղած է բնաջնջել մեզ:

Պատմութեան վերջին չրջանին նախ՝ Թալաթի մը, որուն ածական մը չէ կարելի դտնել բառարաններու մէջ, ապա Մուսթաֆա Քէմալ, յորդեցուցին բաժակը:

Այս վերջինին, որուն համար կ'ըսուի թէ ծագումով Ալպանացիէ եղած՝ իրեն դլխաւոր ծրագիրը ըրաւ սուրը պատերազմ հռչակել, ազատագրելու համար իր երկիրը Ցոյներու եւ Հայերու ձեռքէն, այդ խակ պատճառաւ դլխաւոր պատասխանատուն եղաւ Կիլիկիոյ ազէտին:

Հարց կը ծագի սակայն թէ, ուղղակի կամ անուղղակի կերպով դինքը քաջալերողները չեղա՞ն իր այդ չարագէտ ծրագրին մէջ:

Կարելի է չյիչել Ֆրանսան, Անգլիան, Իտալիան, Գերմանիան եւ Միաց. Նահանգները: Պատմական փաստեր դոյութիւն ունին այս մասին:

Ասպետական Ֆրանսան, մարդասիրութենէ մղուած նախ անկեղծօրէն ուղեց «Հայկական Կիլիկիա» մը ստեղծել, եւ չարամտութեան կարելի չէ վերագրել երբ ան, Հայերը Կիլիկիա ներդաղթել տուաւ եւ յետագային քաչուեցաւ չարդարար Թուրքին ձեռքը ձգելով Հայու-թիւնը, պատճառ դառնալով աղէտալի կոտորածներու:

Անկեղծ ըլլալու համար խոստովանինք որ պետական եւ դինուորական կարգ մը մարդոց հակամարտութիւնները եւ անձնական չահերը մեծ դեր խաղացին այս դործին մէջ, արատաւորելով Ֆրանսայի անունը:

Երբ Կիլիկիոյ մէջ Զօր. Տիւֆիէօ մը հայանպաստ դիրք բռնած էր, Զօր. Գուռօ մը սիրաբանութիւն կ'ընէր Թուրքերու հետ:

Երբ Թուրքերը ճերմակ դրօչակով անձնատուր ըլլալ կ'ուղէին Մարաշի մէջ, Զօր. Քէրէթ մը ետ կը քաչէր իր զօրաժինը: Եւ վերջապէս Ֆրանքլէն Պու-յոն մը ասպարէդ կ'իջնէր վերջին հարուածը տալու, ստորագրելով Մուսթաֆա Քէմալի հետ Կիլիկիոյ պարպումի դաչնագիրը:

Բացի դինուորականներէ, պակաս չեդան դրչի ասպետներ որոնք մամուլով ու դանազան հրատարակութիւններով զօրավիդ հանդիսացան Թուրքերու, դանոնք նկատելով բրիստոնեաներու կողմէ կեղեքուած խեղճ ժողովուրդ մը: Այս տողերը դրող անպարկեչ Փիէռ Լօթի մը, առանց դոյդն խղճահարութեան եւ ամօթի, մեր թանկագին Ցրանասայի վախճանը Արեւելքի մէջ, անունով դրքոյկ մը հրատարակած է, ուր խօսելով Համըտի, Մարաչի, Ուրֆայի եւ Այնթապի կռիւներու մասին դրեց թէ այդ բոլոր դէպքերուն մէջ մեղաւոր են Հայերը, որոնք Համըտի մէջ, բազմաթիւ մահմետականներ անհատապի տանջանքներու են ենթարկած, խոշտանգած եւ սարսափելի ոճրագործութիւններ են կատարած Այնթապի եւ Ուրֆայի մէջ:

Մէկ անուն մի՛այն յիշեցինք, բազմաթիւ ուրիչներ ալ եղան քաջալերելու Թուրքին ոճրագործութիւնները:

Մուսթաֆա Քէմալ, նիւթական օժանդակութիւն կը ստանար Պերլինէն եւ Մոսկուայէն: Ան օգտուեցաւ նաեւ հրակայ պատերազմական իրեղէններէն, որ Գերմանները ամբարած էին երկրին մէջ:

Ատալիան, որ այդ չրջանին դրաւած էր Իսալիոյ կողմէ, դլխաւոր նաւահանգիստը եղաւ պատերազմական նիւթերու ներածման: Գերմանիայէն գնուած դինամիթերը կը փոխադրուէր Սեւ ծով, Սեվաստիոյ կողմէ:

Անգլիոյ բռնած հակաֆրանսական դիրքը եւս եկաւ օժանդակելու Թուրքերուն, թէեւ պէտք է խոստովանիլ որ անոնք արդարացի կերպով քննադատելի կը դանէին Ֆրանսայի դինուորական ուժերու անբաւարարութիւնը որոնք պատճառ կը դառնային միշտ տեղի տալու թշնամի ուժերու առջեւ, երբ իրենք Պաղեստինի մէջ, պէտք եղածէն աւելի ուժ կեդրոնացուցած էին եւ կը տիրապետէին կացութեան:

Ցէյսալ Թաղաւորը եւս, Դամասկոսի մէջ վերապահ դիրք ցոյց կուտար Ֆրանսացիներուն հանդէպ:

1920 Մարտ 15ին, Սան Ռէմոյի համաձայնագիրը ռատիֆիկելով, Իտալացիք կը պարպէին Ատալիան ու Ալէֆին, այսպէսով ոչ միայն ճեղք մը կը բանային դաչնակից բանակներու մէջ, այլեւ վտանգի տակ կը դնէին յունական բանակը Իզմիրի մէջ, եւ ի վերայ այսր ամենայնի, Թուրքերու կը ձգէին պատերազմական իրենց բոլոր դինամթերքը առատաձեռնօրէն:

Այս բոլոր չարաբախտ իրաղարձութիւնները պատճառ դարձան եւ օգնեցին քէմալական ուժերուն, եւ ի վերջոյ Ցբրանքլէն Պուլոն մը պիտի դար մահացու հարուածը տալու տարաբախտ Կիլիկիոյ:

«Երբոր բացուին դռներն յուսոյ եւ մեր

ՉԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(8 - Շար.)

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՁԵՆ ՍԻՐԵՐ

— Ես կ'ըսեմ քի օղ պիտի բերէ, կ'ըսէր աղջիկը, դիտնալով թէ իր ճերմակ այտերուն վրայ ի՛նչքան պիտի վայլէր ոսկիին ցոլքը:

Բայց ահա Աչիկ թերեւս չուզելով փոխ դրամ առնել զարդարանքի համար, թերեւս չդիտնալով թէ օրէնք է ատիկա նշանածներու մէջ ու թերեւս պարզապէս համարձակած չըլլալուն՝ պարապ ձեռքով եկեր էր Կաղանդը չնորհաւորելու: Իրաւ է թէ այդ իրարու յաչորդող ծանօթական օրերուն բոլոր ծախքերը ճոխութեամբ հոգացեր էր, ինքզինքը այլեւս տունէն համարելով տասը կոոր եղեր, տունը տեղը հաղար բարիով լեցուցեր էր եւ նոյնիսկ Նաւակատիքին համար մեծ նեղութեամբ հաղուագիւտ կարմրախայտ - ներ ղրկեր էր, բայց այս բոլորը Երանիկ հանըմին աչքին չէին երեւար:

Հալարտ կին էր, եւ կը փափաքէր որ դրացիներու, բարեկամներու ցուցնէր աղջկանը կաղանդի նուէրը, ու պարծենար. քիթը կախ էր արդէն Աչիկին պէս փեսացու մը ունենալուն, դոնէ անանկ բան մը ընէր որ ամէնքը առաջքնին նայէին, լեղունին իրենց քաչէին: Իր յաւակնութիւնը անյաղթելի արհամարհանք ներչնչեր էր իրեն Աչիկին նը - կատմամբ. կը յիչէր որ ինք չնորհքով մարդու զաւակ էր, հայրը սիահճի էր եւ ոչ միայն երկու խալֆա ունէր ձեռքին տակ, որոնք անընդհատ եաղմանեբուն սեւ գծադրութիւնը կը կոխկին, այլ նաեւ ինքը կը գծադրէր նոր կաղապար - ներու օրինակներ ու կը փորէր փայտի վրայ, իր դործին բերումով ուղղակի յարաբերութեան մէջ ըլլալով եաղմայի վաճառականներու հետ՝ աւելի նրբացած բարքեր ունէր:

— Տուներնիս տեղերնիս կարգ կանոն ունէր, մարս ժամ երթար նէ քիպարի կնիկ կը դիտնային. Թօփ չալը կոնակը, ըզգակները տեղը... Բախտերնիս վար անցնի՛... մեր օրին եկաւ նէ ամէն բան փճացաւ. հօրս սիրական աղջիկն էի, կարգուեցայ, փայտ առի, օր մը օրանց ունեցածներուս վրայ չվնդացի, հարգ մէկիկ մէկիկ տարաւ կերաւ...

Մարաիկ տայի որ արեւոտ օղէն օգտուելով դուրս ելած էր, այդ պահուն պարտէզին կիսաբաց դռնէն եկաւ խոհանոց մտաւ եւ ձեռքի օղիի չիչը Եւփիմէին յանձնելով ըսաւ քրոջը.

— Հերի՛ք է... Երանի՛կ, հերիք է, Աստուած պիտի սրդողցընես:

Շարաթէ մը ի վեր նոյն դանդատները եւ նոյն խժռոտ դէմքերը տեսնելով տունին մէջ՝ ալ ձանձրացեր էր. չէր հասկըներ թէ քարի կտորի մը համար կարելի՞ էր այդքան իրար անցնիլ եւ երբեմն ինքնիրեն կը մրմնջէր.

— Կնիկ ըսածդ ի՛նչ աճայիպ է...

Բայց այդ պահուն, ալ համբերութիւնը հատաւ եւ Եւփիմէն ցուցնելով աւելցուց.

— Զօճուխին ալ մեղք է, կերած պատառ մը հացը հարամ կ'ընես, արցունքը կը թաթխես:

— Ե՞ս արցունք թափել կուտամ, ինծի պէս բախտսըզ եղաւ, հալխուն աղջիկներուն, կնիկներուն կը նայիմ կը զարմանամ. Աստուած մինակ մերինը չատ կը տեսնայ. կամպայենց աղջիկը նայէ, ոտքէ ինկած չարըխ կ'ըլմանի, խարկան կոցէ նէ մի՛ս չի հասնիր բերանը, ամա նշանածը թէք քարով մատնի մը բերեր է:

Մարաիկ տայի կրկին բերանը բացաւ պատասխանելու, խօսակցութիւնը ճչմարիտ կռիւի մը պիտի փոխուէր եւ արդէն Եւփիմէ յուսահատ նայուածքներ կ'ուղղէր մօրը եւ մօրեղբօրը, երբ յանկարծ ամէնքը մէկ մնացին:

— Վարպետն է, ըսաւ տային զարմացած:

— Վեր հրամմէ, Յակոբճան աղա, չատպեց Երանիկ հանըմ դուռնոցին սրբելով թաց ձեռքերը:

Դրանը մօտ, հորին առաջքը, Եւփիմէ ապառները կը լուար. երիտասարդ աղջիկը ուժեղ բազուկներով կը հանէր թբջած եւ խէժոտ ու ներկով թանձրացած ապառները ջուրին մէջէն եւ կը զալարէր դանոնք քամելու համար. իր ճերմակ թեւերը հակառակ աղտոտած ըլլալուն՝ սրեւէն տակ կը ստանային այն ջերմին երանդը որ իրենց յատուկ էր. հորէն նոր քաչուած ջուրը դաղջ ըլլալուն՝ գոլորշիի նրբին մշուշ մը թաց թեւերուն եւ քամած ապառներուն վրայէն բարձրանալով ցուրտ օդին մէջ, դինքը կը պարուրէր չղարշի պէս, իսկ չէկ աղտամաղերը թեւերուն եւ ծոծրակին վրայ կը վարվարէին ոսկի փոշիի նման: Սիրտը կոտրած ըլլալով անիկա կ'ուղէր իր տխրութիւնը ծածկել վարպետէն եւ դէմքը դէպի պարտէզ դարձուցեր էր, բայց կատարած գործին պահանջումներուն համեմատ կը ծռէր ու կը կանդնէր եւ զօրեղ մէկքը անդամ մը կորանալով ու անդամ մը ձգտելով իր հանդրիճած կիսազդեստին ծալքերուն ընդմէջէն կ'ուրուագծէր կղկղը ու սրունքները:

ՀԱՅՐՍ՛ ՌԸՆՈՒԱՌ

Ստորեւ կուտանք յօդուածը զոր գրած է ծանօթ քեմադիր ժան Ռընուառ 1963ին, նուիրուած իր հօր՝ Օկիւսթ Ռընուառի՝ նկարչուհեան հսկաներէն մէկը:

Մեր տան հին դրասեղանի մը դզրոցին մէջ կը պահեմ հօրս դոյզ մը ձեռնոցը, դորչ, շատ նուրբ կաշիէ, չափազանց փոքր, որ զարմանալի կը թուի այր մարդու մը ձեռքերուն համար:

Վերոյիշեալ այս ձեռնոցները, կը յիշեմ 1915ի գարունը, երբ Պալարիացի լաւ նշանառու պինուար մը վիրաւորեց ոտքս, որուն համար երախտապարտ եմ, որովհետեւ այդ վէրքը պատճառ եղաւ որ փոխադրուիմ Փարիզի հիւանդանոցը, եւ հայրս, որ 75 տարեկան էր, ժամս փոխադրուեցաւ:

Երբ կառքը Պուլբլան Ռոշբլուառի վրայ մեր տան առջեւ կանգ առաւ, նշմարեցի ծաղկավաճառը իր կառքին անիւին յենած: Եւ ահա հօրս մոռէլներէն «Հացագործուհին» որ երբ բացաւ դուռը ճիչ մը արձակեց, տեսնելով զիս անթացու – պերով, իր կարգին երեւցաւ «Խոշոր Լուիզը»՝ մեր խոհարարուհին: Երկու կիները համբուրեցին զիս:

Հայրս ինծի կը սպասէր իր թաւալուն բազկաթոռին մէջ: Տարիներէ ի վեր չէր քալեր այլեւս: Քիչ մը աւելի կծկուած տեսայ զինք, քան երբ ճակատ մեկնեցայ: Ձեռքերը ահռելի կերպով ձեւազեղծ եղած էին: Ցօղացաւերը բթամատը ամբ փակցուցած էին, իսկ միւս մատները դաստակին:

Կը նկարէր, ինչպէս միշտ, այդ օր – ուանը վարդերու վրայ աշխատանք մըն էր: Իր կծկուած մատները դրեթէ չէին բռներ վրձինը:

Սանդուխին գլուխէն լսած էր զայս, եւ երջանկութենէն կը ճառագայթէր: Վրձինը երկարեց Խոշոր Լուիզին եւ ըսաւ ընծի.

— Ուշադրութիւն, որ չսահիս. քեզ երկրէն փախ տայ ամեռ» գրեց Նահապետ Ռուսինեան:

Բացուեցան յուսոյ դռներդ պաշտելի կիլիկիա, գժբախտաբար կարճատեւ եղաւ, վատ թշնամին եկաւ կրկին փակել զայն:

Սակայն, ոչ մէկ յուսահատութիւն:

Հայութեան ծրագրուած, վճռական ու մխանական ջանքերով ու խորունկ հաւատքով, վստահ ըլլանք, հաւանաբար մենք չտեսնենք, սակայն օր մը կրկին, կիլիկիան «պիտի փայլէ իւր բաղցրիկ օրերը»:

Պ. ԶՊՈՒԿՃԵԱՆ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷՆ)

— Մենք չենք սորագրեր չըսինք, դիտել տուաւ Մարաիկ աղա, մենք ըսինք, որ Թող մէյ մը ուրիշները սորագրեն, եաքը ուրիշ բան մը կ'ընենք:

— Ուրեմն կը խոստանա՞ք, որ միւսները սորագրելէ եաքը դուք ալ պիտի սորագրէք:

— Մէյ մը Թող ուրիշները սորագրեն:

— Էրիկս իրաւունք ունի, մինչամեռ Հոռոփիկ, նախ ուրիշներուն սորագրել տուր, եթէ Մարաիկ աղան սորագրէ ամէնէն առաջ, աղէկ չի փախչիր...

— Ի՞նչ կ'ըլլայ որ, հարցուց ուսուցիչը:

— Բան մը չըլլար, բայց վերջապէս բռնած խանութը ժամուն ախարէթն է...

— Է՛յ, Ակոբճան աղան ալ ժամուն կալուածը վարձած չէ՞ եա՛, զոչեց Թորգոմ:

— Ես ալ ինծի համար հարկաւ հաշիւ մը ունիմ, պատասխանեց ոսկերիչը:

Ուսուցիչը տեսաւ, որ անկարելի է համոզել այդ երկու մարդիկը: Թուղթը պըլլեց, գրպանին մէջ տեղաւորեց եւ ոտքի ելաւ:

— Նստեցէք, կերակուրը միասին ուտենք, առաջարկեց տիկինը:

— Չէ, չնորհակալ եմ, պատասխանեց ուսուցիչը սրտնեղութեամբ, ուրիշ եր – թալիք տեղեր ունիմ:

— Կարծեմ մեր միւսին բարկացաւ, ըսաւ տանտէրը:

— Ի՞նչ իրաւունք ունի նեղանալու, ըսաւ Ակոբճան աղան, ասանկ բանը զօռով չըլլար:

— Բարկանալու բան չկայ, ըսաւ Թորգոմ եւ ներկանները բարեւելով դուրս ելաւ:

Այս առաջին ձախողանքը թէեւ կատարեալ անակնկալ մըն էր, այսուհանդերձ չյուսահատեցուց ուսուցիչը:

Փողոց ելլելով ինքն իրեն ըսաւ.

— Սիմոն աղային երթամ, անիկա առանց դիտողութեան կը սորագրէ:

Սիմոն աղա սարաֆ էր, եւ քիչ մըն ալ վաչխառու, ամուսնացած եւ չորս զաւակներու տէր, որոնք Թաղին վարժարանը կը յաճախէին: Իւաւական դրամ ունէր եւ այդ դրամը իրեն տեսակ մը յարգա ամբարտաւանութիւն տուած էր, ինչ որ իր չքաւորութեան օրերուն քծնող լաւ ընդունելու համար դռնապանը վայելեցուց տախտակամածը, մահացու է:

Համբուրեցի հայրս: Մօրուքը թաց էր, ծխիկ մը ուղեց: Վառեցի:

Չօրս մօտ մնացի ամբողջ չարաթներ: Քովիկը կը նստէի, մօրս պզտիկ վարդապոյն բազկաթոռին մէջ եւ կը դիտէի նկարելը:

Դաղարի պահուն կը խօսակցէինք, իր երիտասարդութեան, կիներու մասին: «Ոտքի ելած չէի տակաւին երբ արդէն կը սիրէի կիները» կ'ըսէր: Կը խօսէինք մօրս մասին, որուն «քալուածքը այնքան թեթեւ էր որ խոտին վրայ կը կոխէր առանց վնասելու»: Վերջերս պատահած մօրս մահը խորապէս ազդած էր իր վրան: Կը խօսէինք նաեւ իր նկարներուն մասին: Կը յայտնէր իր հրճուանքը կեանքի, լոյսի եւ գոյնի հանդէպ:

Այս թուականին էր, որ սկսայ աւելի լաւ ճանչնալ հայրս, անոր հանճարը եւ կորովը: Ահա թէ ինչո՛ւ վէրքիս համար երախտապարտ ըլլալու պատճառ ունէի, որ մեզ միացուց: Զինադադարէն եաք միշտ իր քովը մնացի:

Չօրս վերջին տարիները — երբ արդէն աշխարհահռչակ դարձած էր, յաղթական տարիներ եղան: Հակառակ անոր, որ անցեալին քննադատուած էր եւ շատ յաճախ ալ անարդուած իրրեւ առաջին տպաւորապաշտներէն, բայց այս թուականին արդէն ամբապէս հինուած էր համբաւը: Նկարավաճառները ձեռքէ ձեռք կը խլէին իր գործերը եւ ամէն տեղ մեծ թանգբանները լայն բացին իրենց դուռները: Ամէն երկրէ եւ ամէն ցեղէ երիտասարդներ դէպի Քանեը կը ճամբորդէին, այն յոյսով թէ կրնային մօտենալ վարպետին, գոնէ քանի մը երկվայրկեանով: Չէր մերժեր այս մեծարանքները: Երբեմն – սակցութիւնը դառնար պինք գովելու մասին, Ռընուառ իսկոյն իրենց տեղը կը նստեցնէր, «Ես հանճա՞ր, ի՞նչ կատակ», կ'աւելցնէր, «միակ փրկութիւնը մշակի մը նման աշխատիլն է եւ մեծութեան պատրանքներով ինքզինք չհնուցանել»:

Հակառակ հիւանդութեան, չափազանց կ'արտադրէր: Առողջանալէ առաջ նկարել էր իր կեանքին նպատակը:

Երբ սկսան իր յօղացաւերը, ինքզինք փիլիքական մարզանքի տուաւ: Վեց սանթիմեթրնոց կաշիէ պնդակներ կը նետէր կը բռնէր: Ասկէ զատ մեղի վառելու փայտ հայթայթող Օվեռնիացիէն խնդրեց, որ բերէ պզտիկ 20 սանթիմեթր երկայնութեամբ փայտիկ մը, զոր ինքն իսկ յղկեց ուշադրութեամբ: Փայտիկը վեր կը նետէր, կը դարձնէր օդին մէջ եւ կը բռնէր, յաճախ փոխելով թեւը: «Ձեռքերով է որ կը նկարենք» կը կրկնէր: Կը պայքարէր ձեռքերը պահելու:

Անդամալուծութիւնը յառաջանալով, ձգեց դաւազանը, եւ անթացուպ գործածեց, յետոյ ալ թաւալուն բազկաթոռ:

Վայրկեան մը յոյսեր ունեցանք թէ կրնար դարմանուիլ: Վիէննացի մեծ մասնագէտ մը կանչեցինք: Հայրս սիրեց այս բժիշկը, որովհետեւ կենսունակ էր, խելացի էր եւ չէր հաւկնար նկարչութենէ: Խոստացաւ որ անդամալոյծը պիտի կըրնար գործածել ոտքերը: Հայրս խնդաց, ոչ թէ իրրեւ անհաւատ, այլ իրրեւ փիլիսոփայ: Բայց խոստացաւ կուրօրէն հետեւիլ բժիշկին պատուէրներուն: Նախ պէտք էր ուժեղնալու կանոններուն հետեւիլ: Ամիս մը եաք Ռընուառի թուեցաւ թէ աւելի կայտառ էր: Առաւօտ մըն ալ բժիշկը եկաւ եւ յայտարարեց թէ ատենը եկած էր որ քալեցնէր հիւանդը:

Ռընուառ իր աշխատանոցը նստած էր, պատկերակալին առջեւ: Ծունկերուն վրայ էր դնուստախտակը (փալէթ): Ծառան հրեց բազկաթոռը, որպէսզի բժիշկը կարենար հիւանդին առջեւ կենալ:

Բժիշկը բազկաթոռէն վեր վերցուց հայրս: Ռընուառ երկու տարիէ ի վեր առանձին անգամն ըլլալով ոտքի կանգնեցաւ եւ իր չուրջը դիտեց մեծ հաճոյքով: Բժիշկը ազատ ձգեց: Հայրս, վար չիջաւ երբ իր սեփական ուժերուն վրայ մնաց: Բժիշկը հրամայեց որ քալէ: Իր բոլոր ուժերը հաւաքելով, Ռընուառ մէկ քայլ առաւ: Դժուարութեամբ կը վերցնէր ոտքը դնելէն, որ մաղնիսի պէս իրեն կը քաշէր: Երկրորդ քայլ մը եւս առաւ, պատկերակալին չուրջը դարձաւ եւ վերստին վերադարձաւ դէպի իր հիւանդի բազկաթոռը: Տակաւին ոտքի էր երբ դարձաւ դէպի բժիշկը, որ գինք կը դիտէր:

— Կը հրաժարիմ, ըսաւ, ամբողջ կամքս կ'առնէ եւ նկարելու համար այլեւս կամք չեմ ունենար:

Նստաւ եւ այլեւս երբեք ոտքի չելաւ: Այնուհետեւ քանի տանջանքը անտանելի կը դառնար, այնքան աւելի ինքզինք կուտար նկարչութեան:

Քանի մը ամառնային բնակարանին մօտ, զառիթափին վրայ աշխատանոց մը ունէր: Հայրս կը համայնէր բլուրներուն վրայ ձիթենիներու չարքով դեղեցիկ տեսարանին վրայ: Մեզմէ երկու հոգի ամէն օր աշխատանոց կը տանէինք եւ երեկոյնը կը վերադարձնէինք աթոռակով:

Հակառակ չարժելու իր զժուարութեան, դիւա մը ըրած էր աւելի լայնածաւալ գործի վրայ աշխատելու: Մէկ մեթր 50 լայնութեամբ եւ երկու մեթր երկարութեամբ կտաւ դամել տուաւ երկայն տախտակին վրայ կոթով մը կը դարձնէինք վարի ղլանը, որ կտաւը վեր կը հանէր եւ ցոյց կուտար այն կէսը, որու վրայ Ռընուառ կ'ուղէր աշխատիլ, իր աչքին եւ ձեռքին հաստոցութեամբ:

Ըսուեցաւ եւ ըրուեցաւ թէ վրձինը Ռընուառի ձեռքը կը կապէին: Բոլորովին ճիշդ չէ: Ճշմարտութիւնը այն է, որ մօրթը այնքան փափկացած էր որ վրձինին կոթին չափը կը վերաւորէր ափը: Այս անպատեհութեան առաջքը առնելու համար կտոր մը դնել կուտար ափին մէջ:

Մեզմէ մէկը կը պատրաստէր դունատախտակը, իսկ մոռէլը, որ չատ յաճախ ներհատարդ պեղջկուհի մը կ'ըլլար, կը տեղաւորուէր բազմերանգ խոտերուն վրայ: Մէկիկ մէկիկ անոր կ'անցընէինք վրձինները, որոնց պէտք ունէր: Աչքս կը տառապէր երբ թեւը կ'երկնցնէր եւ վրձինը թէրէպենթինի մէջ կը թաթխէր, պէտք կ'ըլլար որ շարունակէի առաջ քանի մը երկվայրկեան սպասէր, թէեւ մինչեւ վերջին չունչը թեւը երիտասարդ մարդու մը թևին չափ ամուր մնայ եւ երբեք նեցուկի վրայ չյենեցաւ: Տակաւին աչքիս առջեւն է երբ նկարին վրայ պզտիկ ճերմակ կէտ մը կը դնէր, դնդասեղի գլխու մեծութեամբ: Նպատակն էր նշանակել ցոլք մը մոռէլին աչքին մէջ: Վրձինը կ'երթար առանց վարանումի, ինչպէս նետաձիգին դնդակը իր նշանակէտին: Հայրս կը նկարէր այս պայմաններուն տակ «Լէ Կռանտ Պէնիէօզ»ը, որ Լուվրի մէջ կը գտնուի եւ չատերու կարծիքով անոր կեանքի վերջին չրջանին լաւագոյն գործերէն մէկն է:

Ձոխութեան արտակարգ յորդում մը կը տարածուի իր վերջին նկարին մէջ: Այդ օրը Նիս գացած էի: Թոքատապի մը հետեւանքով դուրս չէ ելեր հայրս: Խընդրեր է որ իրեն տան դոյներու տուփը եւ վրձինը: Սկսեր է նկարել պարտէզին նոր քաղուած հովածաղիկները (անէմոն) անօթի մը մէջ: Ժամերով ինքզինք նոյնացուցեր է ծաղիկներուն հետ, մոռնալով ցաւերը: Ցետոյ նշան ըրեր է որ վրձինը առնեն եւ Խոշոր Լուիզը լսեր է որ ըսեր է.

— Կարծեմ կը սկսիմ բան մը հասկնալ:

Այս պիշերն իսկ մեռաւ: 78 տարեկան էր:

Թ. Ա. Թ.

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Հայկերոյթի մը ընթացքին, շատ փոքր դաւաթով մը գինի մեծարեցին գինովի մը: Գինովը շատ ախորժաբեր դատ ըմպելին եւ հարցուց.

— Շատ աղուոր գինի մըն է այս... արդեօք քանի՞ տարուան է:

— Հարիւր տարուան:

Մարդուկը այս անգամ ալ իր դէմ դրուած մանրիկ բաժակը ցոյց տալով ըսաւ.

— Մեղք, տարիքին համեմատ հասակը շատ կարճ մնացեր է...:

×

Օր մը Մարսիլիացիի մը հարցուցին.

— Մարսէյլի ձեր նաւահանգիստը չա՞տ մեծ է:

— Մեծն ալ խո՞ւք է, պատասխանեց մեր մարդուկը: Հայրս ծովային վարժարանը աւարտելէ յետոյ, իբր Բ. նաւապետ պաշտօնի կոչուեր է փոխադրանաւու մը մէջ: Եւ երբ նաւը նաւահանգիստին մէկ ծայրէն ճամբայ ելլելէ յետոյ հասեր է միւս ծայրը, հայրս արդէն իսկ հասած է եղեր հանգստեան կոչուելու տարիքին:

Տէր եւ Տիկին Հրաչ Կոթողեան, Տէր եւ Տիկին Վահանիկ Կոթողեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կոթողեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օրմանճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկակ Ծատուրեան եւ զաւակները, Վրոյր, Արուսեակ եւ Հերմինէ Մազմանեան (Լիբանան), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Աղբէասեան եւ զաւակներն ու թոռները (Երեւան), այրի Տիկին Արմինէ Խազատեան (Երեւան) զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Անդրէասեան, այրի Տիկին Անժէլ Մանուալեան եւ զաւակները եւ Վէզիրեան ընտանիքը խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԴԱՅԵԱՆԷ ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ

(ծնեալ Կոթողեան)

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 13ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Օգոստոս 19 ժամը 10ին Անիէռի հին դերեզմանատունը (Ռիւ տիւ Մենիլ)։

Ոչ ծաղիկ ոչ ծաղկեպսակ։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Հ. Կոթողեանի։

ՌՈՄԱՆ.— Այրի Տիկին Լեւոն Զիլինկիրեան, Տէր եւ Տիկին Սրման Զիլինկիրեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Զիլինկիրեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Զիլինկիրեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Զաքարեան զաւակներն ու թոռները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծհօր՝

ԼԵՒՈՆ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 14ին 73 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Հինգշաբթի Օգոստոս 17ին ժամը 14։30ին Ռոմանի Քոլեժիալ Սէն-Պերնար եկեղեցին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Մուշեղ Ճիչեճեանէ (Մոնաքօ) ոսկը հազար (մէկ միլիոն հին ֆրանք) չէնքին նորոգութեան համար։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Նէնէթ Յովհաննէսեան եւ զաւակները, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆՇԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

(Դատեմցի)

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգիստ կատարել կուտան կիրակի 20 Օգոստոս, Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ, 92, Ռիւ տ'Օպաներ։

Իր յիշատակը յարդողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վաստնէն ընկ. Գէորգ Քիւրէճեան, խոբապէս ապրուած իր զաւակներով՝

Լեւոն Յովհաննէսեանի

մահէն, կը խոնարհի իր թարմ չիւլմին առջեւ եւ փոխան ծաղիկի 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

ՄԻՒՈՒՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 14ԷՆ 28

Կազմակերպիչ՝

ՍԵՒԱՆ

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON

Tél. : 60-13-66

Խումբին կ'ընկերանայ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Յետագային՝ մանրամասնութիւնները

Օրեր եւ Ժամեր

ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԱՄՍՈՒԱՇԱՒԻՆ ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի 20 Օգոստոսին, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԳԵՂԱՄ ՎՐԴ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Պատարագ ժամը 10ին։ Պատարագէն ետք կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՏԵՍԱՐԺԱՆ ՎԱՃԱՌՔՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի օդակայանէն՝

Մեկնում կիրակի 15 Հոկտեմբեր 1972
Վերադարձ երեքշաբթի 31 Հոկտ. 1972
Ծախքերու ընդհանուր մասնակցութիւն 1500 ֆր.

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝

Պօմոն՝ *Հայր Գեղամ Վրդ. Հեռ.* 51–73–50
Սէն–Լու՝ Տէր Շահան Քհյ. 47–97–13
Պլ. Օտտօ՝ Տէր–Նշան Քհյ. 50–18–23

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն* :

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով :

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանքի դրոշմաթուղթ :

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու դիւերօթիկ եւ փոքրիկներու կառտըրի վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տարեշրջանին համար :

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան : Հեռաձայն 985–01–79 :

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԼՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	միջեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	միջեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ – ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղանակին առթիւ «Նուպարեան» մատենադարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Սեպտեմբեր 1 Ուրբաթ :

Կը խնդրուի նկատի ունենալ :

ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ. ՀԱՄՈՑԹ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Հեռատեսիլի Ա. կայանէն Սայաթ-Նովա զուսանական համոյթը պիտի ներկայանայ էփիսէք եւ Կոէնպարտ յայտագրին մէջ՝

Չորեքշաբթի, Օգոստ. 23, ժամը 18·40 Ա. կայան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարլօնիէռի չքեղ սրահներուն մէջ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Հայկանոյշ (այժմ՝ Շաքէրեան) կը փնտռէ իր քոյրը, զոր կորսնցուցած է աքսորի տաեն : Բնիկ Մարզուանցի, մօրը անունը՝ Ագապի, հօրը անունը՝ Յակոբ, քրոջը անունը՝ Ենովա : Մայրը եւ քոյրը կորսնցուցած է Տէր–Զօրի ճամբուն : Մականունը չի դիտեր : Եթէ լուր ունեցող կայ դիմել՝ Տիկին Հայկանոյշ Շաքէրեանի՝

H. L. M. Mas de Cornavent 23
69 - DECINES (France).

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յուլիս 15էն ի վեր եւ մինչեւ Օգոստոս 31, ամէն օր ժամը 10·30էն 12·30 եւ 14·30էն 19·30 :

ԳՈՒԶՈՒԻ

փորագրութիւնները եւ վիմագրութիւնները կը ցուցադրուին ։—

LE BATEAU LAVOIR
50, rue Louvel et Brière
TOUQUES (14)

Յուշահանդէսը կազմակերպած է փիէր Թարթաս, «Գարդու փորագրիչ եւ վիմագրող» հատորի հրատարակութեան առթիւ :

ՇԱԲԱԹ
19
ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI
19 AOUT
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·492

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.492

ՀԱՅՐԵՆԻ ՔԵՐԹՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

—o—

Քանի մը տող ալ հայրենի քերթողութեան եւ Հրաչեայ Յովհաննիսեանի վկայութիւններուն մասին :

Խօսելով Հայաստանի իր գրչակիցնե-րուն հետ, յօդուածագիրը դիտել կուտայ թէ « թեմատիկայի անձկութիւնից » եւ «միալարութիւնից» կը տառապի հայրենական բանաստեղծութիւնը. փոխանակ «հաղաքացիական շունչով» հարստանալու եւ «իր հորիզոնները մեծացնելու»՝ կը դիմէ դէպի «ֆամիլիարութիւն»...:

Ընթերցողը հաւանօրէն աւելի լաւ կ'իմանայ իր մեղադրանքները, եթէ դէթ քանի մը պարբերութիւններու մէջբերումով փորձենք պարզաբանել այս բացատրութիւնները :

Ահա թէ ի՛նչ կ'ըսէ·

— «Նոյնիսկ մեր ամենատաղանդաւոր բանաստեղծների ստեղծագործական աշխարհում՝ վերջին տարիներին նկատւում է ինչ որ թեմատիկայի նեղացում, բովանդակութեան սղութիւն : Արժանին մատուցանելով հայրենիքի եւ հայրենի բնաշխարհի թեմաների վարպետ մարմնաւորմանը, կ'ուզենայինք մեր պոէզիան տեսնել այդ սահմաններից դուրս եկած :

«Պիտի լայնանայ մեր բանաստեղծութեան հնչեղութեան գամման : Հայրենի ձորերից ելնելու, լայն հորիզոններին աչք ածելու, ազգային – պատմական ոլորտներից բացի՝ աշխարհի եւ մարդկութեան նախատագրով հետաքրքրուելու իրական յղացումները պէտք է դառնան ստեղծագործական իրական մարմնաւորումները» :

Ակա՞նջը խօսի Գէորգ Էմինի, որուն պոէզը՝ Պոսթընի մէջ, նաեւ ա՛յս կէտին կ'առընչուէր, երբ կը խօսէր հայ քերթողութեան արդիացման կենսական նշանակութեան մասին : Իր վերջին դրքէն ընթերցումները կատարելով, բանաստեղծը դիտել կուտար թէ հայ ժողովուրդը կշտացա՞ծ է կարօտախտէ, ա՛ռ ու վա՛խ, վան ու Սեւանայ լիճ երգելէ, Սասունցի Դաւիթ եւ Մասիս ոգեկոչելէ : Մարդկութիւնը կը խիղախ դէպի անջրպետ, սակայն մենք մեր սահմանափակ հորիզոններէն անդին սեւեռելու փորձը չենք ըներ տակաւին...

Անշուշտ ա՛յս կէտին մէջ եւս յառաջապահներուն արդար հաստատումը բաւական չէ հայ քերթողութեան ընթացքը պատշաճեցնելու ժամանակի պահանջներուն :

Մենք աւելի՞ւ համաձայն ենք Յովհաննիսեանին ու Էմինին եւ չատոնց դիտել տուած ենք թէ հայրենական քերթողութեան հայեցի չունչն ու բոյրը սիրելով հանդերձ, ապրում ու ոգի՛ ալ պէտք է նորոգուի հանդերձ այդ ստեղծագործութեանց մէջ, որպէսզի եւ ներչնչումի հորիզոնները կը նկատենք սահմանափակ : Երբեմն նոյնիսկ աղքատ ու ձանձրալի...

Նկատի պէտք է ունենալ սակայն, որ «ֆամիլիար»ութեան եւ «թեմատիկայի անձկութեան» երեւոյթները մեծ չափով հետեւանք են խորհրդային գրական վարդապետութեան եւ ստեղծագործական երկունքի «դեկավարեալ» դրութեան :

Խորհրդային գրողները « կուսակցութեան հաւատարիմ օգնականներու » դերին եւ « պետութեան ու սոցիալական իրականութեան պատուանդները լինելու » պարտադրանքին ենթարկելով, համայնավար կուսակցութիւնը բարոգիչներու վերածած է զանոնք· արհեստով եւ ի պաշտօնէ «պրոպագանդիստ»ներու :

«Հորիզոնի մեծութիւն եւ լայնութիւն» ու «ժամանակին շունչը դառնալու վարպետութիւն» կրնան ունենալ կոչումով պրագէտները միայն· այն իսկական տաղանդները՝ որոնք դիտեն խորանալ, տեսնել, զգալ, ապրիլ, մտածել եւ ապրումը վերածել բառի, մտածումը՝ հաղորդական երգի : Մինչդեռ, ապրող ու ստեղծագործող հարիւրաւոր գրողներու բազմաբնակ մեծամասնութիւնը զուրկ է այդ տաղանդէն :

Թղթատեցէ՛ք Հայաստանի պարբերականները եւ հազարաւոր էջերու մէջ ... տասնեակներ միայն կրնաք գտնել « գրականութեան » չափանիշներուն տակ գոյնակացող :

Դուք կրնաք հաղար պատուէր ու հրահանգ տալ «բանաստեղծութիւն» թոթափ – վող չնորհունակ գրիչներու՝ որպէսզի նմանին... Հայնէին, Լերմոնտովին, Լիւտուին, Լորկային, կամ — ինչպէս դիտել կուտայ Յովհաննիսեան — մղուին ընդգրկելու մարդկային ընդհանուր իրականութիւնը, խոր չնչառութիւն ունենան, հեռանան ձայնի միալարութենէ, «ակտիւ վերաբերմունք ունենան ժողովրդի վերաբերմամբ»...:

Ինչո՞վ, սակայն : Գրական – ստեղծագործական ի՛նչ կարողութեամբ : Մտքի ու հոգիի ի՛նչ տուրքով : Ճանաչման եւ ապրումի ի՛նչ դրամագլուխով :

— «Մեր պոէզիայի մէջ, կը գրէ Յովհաննիսեան, բնաբական հերոսի վիզայով սկսեցին երեւալ բանաստեղծի պապը, դատը, հայրը, մայրը, հոյրը, եղբայրը, տղան, դուստրը, թոռն ու ծոռը : Այդ բանաստեղծութիւններից կարելի է իմանալ գրողի ընտանեկան կազմի ստոյգ վիճակը : Ա՛յ, սա արդէն յիշեցնում է հին լուսանկարների ալբոմները»...

Պատկերացումը չի տկար որեւէ հերքումի. եւ որքան ալ սրամտօրէն չափազանցուած ըլլայ ամանց համար, չի դադրիր ըստ էութեան ճիշդ ըլլալէ :

Հարց է, թէ հայրենական մամուլի մէջ տեղ գտնող կոչերն ու վերլուծականները կրնա՞ն բան մը փոխել կացութեան մէջ, երբ ստեղծագործ աշխատանքի պայմանները եւ «դեկավարեալ գրականութեան» մը պարտադրանքները անփոփոխ կը մնան :

Հայնէն կամ Լերմոնտովը որո՛ւն կամ-ոով ստեղծագործեցին : Ո՞վ կը բռնանար անոնց ստեղծագործական երեւակայութեան, մտքին ու հոգիին վրայ...:

«Բարձրաձայն խոհեր» *խորագիրը կը կրեն Հրաչեայ Յովհաննիսեանի վերլուծական էջերը : Երանի՛ թէ հայրենաբնակ մեր քերթողները լսէին նաեւ յօդուածագրին մեզմաձայն ու... ներքնաձայն խոհերը՝ այս առթիւ :*

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒՖՔԻՐ Ի՞ՆՉՊԷՍ ՄԵՌԱՒ

—o—

ԱՆՈՐՈՇ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՌԱՊԱԹԻ ՄԷՋ

*Հինգշաբթի օր Ռապաթէն կը հաղորդէին թէ Չօր· Ուֆքիր, Սզղ· Պաշապահութեան նախարար, ընդհ· հրամանատար արքայական պինեալ ուժերու, անձնասպան եղած է ատրճանակ պարպելով գանկին մէջ : Այս էր պաշտօնական լուրը որ չէր համոզեր բոլորը : Մարոքի դիւանագիտական շրջանակները կը խորհէին նոյնիսկ թէ կրնայ դնդակահարուած ըլլալ : Ամէն պարագայի մէջ, պէտք է սպասել բուն իրողութեան տեղեակ ըլլալու համար : Յարդ երկու վարկածներն ալ իրենց դրդապատճառները կրնան ունենալ : Արդարեւ անկարելի չէ որ թագաւորը զօրակած չըլլայ իր դժգոհութիւնը եւ սաստած ըլլայ ան՝ որ Սքիրաթի վաղորդայնին խոստացած էր թէ նոր Սքիրաթ մը չի կրնար պատահիլ ու նաեւ երաշխաւոր եղած էր վերահաստատելու բանակի բարոյականը : Այս պայմաններու մէջ տրամաբանական է որ Ուֆքիրի նման պինուորական մը, ինքզինքը նուաստացած զգալով, անձնասպան ըլլայ : Ըստ միւս վարկածին, Ուֆքիր մասնակցած կ'ըլլայ թագաւորին դէմ պատրաստուած եղեռնափորձին, ու դնդակահարուած այդ յանցանքով : Բայց այս պարագային ալ, բոլորը կը խորհին թէ եթէ Ուֆքիր նախաձեռնած ըլլար այդ մահափորձին, ձախողած չէր ըլլար :

Այս անորոշ մթնոլորտը կը տիրէ Մարոքի մէջ, ուր մինչեւ Ուրբաթ թագաւորն ալ մէջտեղ չէր եկած եւ որեւէ ձեւով բան մը չէր ըսած իր ժողովուրդին : Մէկ բան միայն որոշ է որ Ուֆքիր մեռած է ժամ մը զլուխ զլխի խօսելէ ետք Հասան Բ·ի հետ : Նախապէս հեռաձայնած էր կնոջը թէ ողջ-առողջ է եւ թէ կրնայ քիչ մը ուշանալ բայց պէտք է դինքը արթնցնել յաջորդ առաւու ժամը վեցին : Քիչ ետք սակայն, Ուֆքիր մեռած էր :

ԱՆՈՐՈՇ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՌԱՊԱԹԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի օր Ռապաթէն կը հաղորդէին թէ Չօր· Ուֆքիր, Սզղ· Պաշապահութեան նախարար, ընդհ· հրամանատար արքայական պինեալ ուժերու, անձնասպան եղած է ատրճանակ պարպելով գանկին մէջ : Այս էր պաշտօնական լուրը որ չէր համոզեր բոլորը : Մարոքի դիւանագիտական շրջանակները կը խորհէին նոյնիսկ թէ կրնայ դնդակահարուած ըլլալ : Ամէն պարագայի մէջ, պէտք է սպասել բուն իրողութեան տեղեակ ըլլալու համար : Յարդ երկու վարկածներն ալ իրենց դրդապատճառները կրնան ունենալ : Արդարեւ անկարելի չէ որ թագաւորը զօրակած չըլլայ իր դժգոհութիւնը եւ սաստած ըլլայ ան՝ որ Սքիրաթի վաղորդայնին խոստացած էր թէ նոր Սքիրաթ մը չի կրնար պատահիլ ու նաեւ երաշխաւոր եղած էր վերահաստատելու բանակի բարոյականը : Այս պայմաններու մէջ տրամաբանական է որ Ուֆքիրի նման պինուորական մը, ինքզինքը նուաստացած զգալով, անձնասպան ըլլայ : Ըստ միւս վարկածին, Ուֆքիր մասնակցած կ'ըլլայ թագաւորին դէմ պատրաստուած եղեռնափորձին, ու դնդակահարուած այդ յանցանքով : Բայց այս պարագային ալ, բոլորը կը խորհին թէ եթէ Ուֆքիր նախաձեռնած ըլլար այդ մահափորձին, ձախողած չէր ըլլար :

Այս անորոշ մթնոլորտը կը տիրէ Մարոքի մէջ, ուր մինչեւ Ուրբաթ թագաւորն ալ մէջտեղ չէր եկած եւ որեւէ ձեւով բան մը չէր ըսած իր ժողովուրդին : Մէկ բան միայն որոշ է որ Ուֆքիր մեռած է ժամ մը զլուխ զլխի խօսելէ ետք Հասան Բ·ի հետ : Նախապէս հեռաձայնած էր կնոջը թէ ողջ-առողջ է եւ թէ կրնայ քիչ մը ուշանալ բայց պէտք է դինքը արթնցնել յաջորդ առաւու ժամը վեցին : Քիչ ետք սակայն, Ուֆքիր մեռած էր :

ԺԻԻԼ ՌՈՄԷՆԻ ՄԱՀԸ

—o—

87 տարեկանին, յետ անողոք հիւանդութեան, Օգոստ· 14ին իր մահկանացուն կնքած է Ֆրանսայի մեծ դրագէտ մը՝ Ժիւլ Ռոմէն : Թաղումը կատարուած էր արդէն Փէռ-Լաշէզ, մտերմութեան մէջ, երբ կը հրապարակուէր իր մահուան լուրը :

Ծնած 1885ին Ժիւլ Ռոմէն, բուն անունով Լուի Ֆարիկուլ, փայլուն ուսանող մը եղած է եւ դրականութեան լիսանէն ետք անցուցած նաեւ փիլիսոփայութեան ակրեկասիոնը : Յաջորդաբար դասախօս եղած է Պրէսթի, Լանի, Փարիզի եւ Նանսի լիսէներու մէջ, ապա 1904ին կը սկսի դրագէտի իր ասպարէզը եւ նոյնիսկ առաջին առթիւ լոյս կ'ընծայէ քերթուածներու հատորներ : 1913ին կը հրատարակէ սակայն իր այն վէպը «Ընկերները» (Լէ Քոփէն), որ կը մնայ իր ամէնէն տարածուած եւ սիրուած դիրքը : Իր ծանօթ դործերն են նաեւ «Բարիկամեցողութեան մարդիկը» (27 հատոր, 1932էն 1947), «Ժերֆանիոնի Տղան», «Տարօրինակ կին մը», Տիկին Շօվըրէլի յուշերը» : Ռոմէն նաեւ թատերդութիւններ գրած է որոնց ամէնէն ծանօթն է՝ Տոքթ· Քնոք (անմահացուած Ժուվէի կողմէ), թատրոնի վերածած է Վոլթինէն : Ամրողջական դրագէտ մըն էր, մեծաքանակ արտադրող, սրամիտ, որ չատ կը սիրէր բանիւարներ խառնել լուրջ գործերու : Վերջին տարիներուն կ'աշխատակցէր Օտոռի, բայց քանի մը ամիս է արդէն դադարած էր :

× *Իր մահկանացուն կնքած է գրագէտուհի եւ լրագրող Տիկին Անրիէթ Փսիքարի, էրնէսթ Ռընանի թոռը : Հեղինակ է բազմաթիւ հատորներու, յուշերու (ճանչցած է Զօլան, Լըքոնթ տը Լիլը, Ժորէս – Մարիա տը Հերետիան, Ռոմէն, եւայլն, եւայլն) :*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ 138 հոգի ձերբակալուած են «լուրջ պատճառներով» ինչպէս կը հաստատէ տեղւոյն օրաթերթը՝ «Վեսերնի Փրակա» :

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ՄԱՄՆԱԿՑՈՒ – ԹԻՒՆԸ ՄԻՒՆԻՒՆ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԻՆ

—o—

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ (Օգոստոս 14–15) .— *Խորհրդային Միութեան մարզիկներու խումբին մաս կը կազմեն հետեւեալները, Հայաստանէն .*— Արկատի Ադրէասեան եւ Յովհաննէս Զանազանեան *կ'հատպաշտպանները, Երեւանի «Արարատ»էն : Առաջինը ունի նուրբ խաղարկութիւն եւ արագ կողմնորոշում, իսկ երկրորդը՝ գլուխի եւ ոտքի հուժկու հարուածներ ու նաեւ արդիւնաւէտ յարձակողականներ :*

Մեծ յոյսեր դրուած են Երեւանցի ըսկաւառակ նետող մարզիկուհի Ֆահինա Մելնիքի վրայ : Ան վերջերս Մոսկուայի մէջ բարելաւեց իր իսկ համաշխարհային մրցանիշը 1 մեթր 28ով, նետելով սկաւառակը 66 մեթր 76 սանթիմեթր :

Ներկայ պիտի ըլլայ Լրացառքի Խորհ· Միութեան ոսկի մեդալլի նոր ախոյեան Դաւիթ Համբարձումեան :

Զիավարութեան մարզերուն մէջ կը մասնակցին Կամօ Զաքարեան եւ Ալեք – սանտր Նեպոկով :

Երեւանցի երիտասարդ մարմնամարզիկ Եդուարդ Միքայէլեան պիտի ջանայ արժանի յաջորդը ըլլալ ծանօթ մարմնամարզիկներ Հրանդ Շահինեանի եւ Ալպեր Ազարեանի :

Կը մասնակցի նաեւ ըմբիշ Վալերի Յարութիւնեան, որ վերջերս կոչում ստացաւ :

×

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻՆ ՊԱՆԵԼՕ

—o—

Ծանօթ է որ քանի մը տարիէ ի վեր Կիրովական եւ Փարիզի արուարձաններէն՝ Պանեէօ զուգորդ քաղաքներ եղած են : Այս առընչութեամբ անցեալ տարի Պանեէօյէն 15 գպրոցականներ իրենց արձակուրդը անցուցած են Կիրովական : Այս օրերս ալ Պանեէօ կը ժամանէ խումբ մը գպրոցականներ Կիրովականէն :

Armenia, allegria e Rancore

—o—

Վերոյիշեալ խորագրին տակ (Հայաստան՝ ուրախութիւն եւ զառնութիւն), փաօլօ Կառիմպերթի չահեկան յօդուած մը տորպագրած է իտալական Լա Սթամփա թերթին Օգոստոս 5ի թիւին մէջ, ուր կը պատմէ Հայաստան կատարած իր այցելութեան տպաւորութիւնները :

Իտալացի լրագրողը կ'անդրադառնայ նաեւ Հայոց պատմութեան եւ կը չեշտէ որ հոն ապրող ժողովուրդը թէեւ կ'արհամարհէ ապրելու ուրախութիւնը, բայց սրտին խորը կը պահէ զառնութիւնը ի տես «մեր Արարատին» դոր Թուրքերը բռնագրաւած են :

Կ'անդրադառնանք յետագային :

ՕՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ ՄԻՒՆԻԽԻ ՄԷՋ

Քանի մը օրէն, Արեւմտեան Գերմա – նիոյ Միւնիխ քաղաքին մէջ պիտի սկսին միջազգային ողիմպիական խաղերը, որոնք տեղի կ'ունենան չորս տարին անգամ մը: Խաղերու վայրը կ'որոշուի Ողիմպիական Միջազգային Կոմիտէին կողմէ, չատ մը թեկնածու քաղաքներու ցանկէն:

Ամիսներէ ի վեր մասնակցող երկիր – ները կը պատրաստեն իրենց մարզիկները, եւ արդէն ընտրած են անոնք որ արժանի են մասնակցելու մրցումներուն, եւ 15 օրուան ընթացքին, եօթանասունէ աւելի մասնակցող ազգերու լաւագոյն մարզիկ – ները պիտի չանան նոր յաղթական դափ – նիներու արժանանալ: 12 հազար մասնակ – ցող մարզիկներու կը սպասուի:

Ողիմպիական խաղերը հին Յունաստա – նի պատմութեան եւ աւանդութեանց մէկ վայրկեան մասը կը կազմեն:

Առաջին Ողիմպիական խաղերը կազ – մակերպուեցան Յիսուսէ առաջ 776 թուա – կանին, Հերակղէսի որոշմամբ: Խաղերը նուիրուած էին Զեւս չաստուածին, եւ տեղի կ'ունենային Ողիմպոս քաղաքին մէջ:

Խաղերուն կրնային մասնակցիլ հին Յունաստանի զանազան չրջաններու բնա – կիչները, պայմանաւ որ յոյն քաղաքացի ըլլային եւ ազատ:

Խաղերը կը նկատուէին նուիրական ձեռնարկ մը եւ անոնց ընթացքին խաղա – դադարութիւն կը տիրէր. ոչ մէկ պատերազմ, արշաւանք կամ կռիւ:

Մրցումները սկսելէ առաջ մարզիկները իրենց երդումը կը կատարէին Զեւսի սե – գանին առջեւ:

Հինգ օրուան ընթացքին, վազքեր, ոս – տումներ, նիզակ, սկաւառակ, գունդ, ղէնքերու մրցումներ, ըմբիշներ եւ ուրիշ զանազան մարզական խաղեր ողիմպիա – կան մրցումներու յայտագիրն էին:

Խաղերէն եռք ախոյեանները իրենց մրցանակները կը ստանային, ձիթենիի ճիւղ մը եւ ձիթենիի տերեւներով կազ – մուած թագ մը: Կը վերադառնային իրենց քաղաքները եւ օրերու ընթացքին ճաչե – բով, մատաղներով եւ հանդիսաներով կը պատուէին իրը բացառիկ հերոսներ:

Յունաստանի Ողիմպիական խաղերը տեւեցին մինչեւ 4րդ դար Քրիստոսէ եռք կանոնաւորապէս. տեղի կ'ունենային ա – մէն հինգ տարին անգամ մը, եւ ինչ – պէս ուրիշ չատ մը յունական ծեսեր եւ հանդիսաներ, անհետացան քաղաքական եւ կրնուորական դէպքերու ընթացքին եւ մոռցուեցան ինչպէս չատ մը ուրիշ ձեռ – նարկներ:

Դարերը անցան. կործանեցաւ հին եւ փրթպռեող Յունաստանը:

1896ին, Ֆրանսացի Փիէր ը Քուպէր – թէն վերստեղծեց Ողիմպիական խաղերը, որուն առաջինը բնականաբար նոր Յու – նաստան, Աթէնքի մէջ կազմակերպուե – ցաւ: Այդ թուականէն սկսեալ, բացի պատերազմի տարիներէն, ամէն չորս տա – րի կանոնաւորապէս տեղի կ'ունենան Ո – ղիմպիական խաղերը: Կրնան մասնակցիլ բոլոր անկախ Պետութեանց մարզիկները, որոնք մաս կը կազմեն Միջազգային Ո – ղիմպիական Կազմակերպութեան: Ողիմ – պիական խաղերու վերին մարմինը «Մի – ջազգային Ողիմպիական Կոմիտէ»ն է: Իսկ ամէն երկիր ունի իր ազգային Ողիմ – պիական Կոմիտէն, որուն անդամները կրնան ընտրուիլ Միջազգային Կոմիտէին անդամ:

Չորս տարին անգամ մը, ձմեռնային եղանակին ընթացքին տեղի կ'ունենան նաեւ «Ձմեռնային խաղեր»ը որոնք մաս – նաւորապէս դահուկի (սքի), սահնակի մրցումներու յատկացուած են:

Ողիմպիական խաղերուն մասնակցելու համար մարզիկ մը կամ մարզիկուհի մը, իսկական «ամաթէօռ» մը պէտք է ըլլայ եւ անշահախնդիր — ոչ մէկ դրամական պարգեւ պէտք է ակնկալէ կամ ստանայ, եթէ ոչ անմիջապէս կ'արտաքսուի ազ – գային կամ միջազգային կոմիտէին կող – մէ: Խիստ արգիլուած է նաեւ անոնց որեւէ վաճառականական ծանուցում (փիւպլիսիթէ). անցեալին մէջ պատա – հած են չատ մը անախորժ դէպքեր եւ արտաքսումներ: Միջազգային Կոմիտէն հակառակ չատ մը ձգտումներու, մեր նախանձախնդրութեամբ պաչպանած է եւ կը պաչպանէ իր այս «ոչ արհեստա – ւորական» բնոյթը:

1968ին Ողիմպիական խաղերը Թոքիոյի մէջ եղան, 1964ին՝ Մեքսիքօ, իսկ 1976ին Մոնթրէալ քաղաքը (Ֆրանսական Քանա – սա) կը կազմակերպէ խաղերը:

Բացի համաչխարհային երկու պատե – րազմներու ընթացքին, Ողիմպիական խա – ղերը միչտ կազմակերպուած են 1896էն ի վեր կանոնաւորապէս չորս տարին ան – գամ մը:

Ֆրանսայի մէջ, 1924ին կազմակեր – պուեցաւ վերջին անգամ, իսկ Լիոն քա – ղաքէն, որ թեկնածու էր այս տարուան խաղերը կազմակերպելու, նախընտրուե – ցաւ Գերմանիոյ Միւնիխ քաղաքը:

Ցիշենք նաեւ որ Ողիմպիական խաղերը կը կազմակերպուին քաղաքի մը կողմէ, և ոչ թէ երկրի մը Պետութեան կողմէ, բայց ի հարկէ փառքը երկրին կը մնայ... ինչպէս նաեւ նիւթական ծախքերը: Ա – դարեւ, մինչեւ հիմա ոչ մէկ քաղաք նիւթական չահ ունեցած է Ողիմպիական խաղերէն, հակառակ հազարաւոր այցե – լուներու: Կը մնան չինուած սթատիոնները եւ ուրիշ չէնքեր, եւ ճամբաներ, իսկ կառավարութիւնը կը զոյճ նիւթական բացը...:

Քանի մը օրէն կը սկսին Միւնիխի Ո – ղիմպիական խաղերը, բայց ի՞նչպէս չյի – չել 1936ի խաղերը, Պերլինի մէջ, Հիթ – լերի փառքի ընթացքին, որ Գերմաննները չահեցան չատ մը մէտալներ եւ ուր այլեւս կը նչմարուէին Ֆաչիստական յե – ղափոխութիւնը եւ հպարտութիւնը եւ յառաջիկայ պատերազմին սուրերը:

Անցան այդ ժամանակները, եւ Գերմա – նիոյ նոր սերունդը յաջողեցաւ Ողիմպիա – կան բոցին ջահը ինք վառել այս անգամ Միւնիխի մէջ, եւ խաղերը պիտի սկսին միջազգային բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ ուր միայն ափորը պիտի իչխէ:

Չատ մը երկիրներու նախագահները, թագաւորները, իչխանները, նախարար – ները պիտի գան ներկայ ըլլալու խաղե – րուն: Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նա – խագահը ներկայ պիտի ըլլայ Սեպտեմ – բեր 9ի օրուան մրցումներուն: Երեք տա – րիներէ ի վեր Միւնիխ քաղաքը սկսած է չինելու ընդարձակ մարզարան մը, լո – ղալու աւազաններ, մարզիկներու բնա – կարաններ եւ ուրիշ չատ մը ճամբաներ, հաղորդակցութեան միջոցներ: Ամէն ինչ պատրաստ է արդէն. Միւնիխ կ'ուզէ պե – րազանցել նախկին կազմակերպութիւն – ները: Յուսալով նոր զարկ մը տալու Ողիմպիական ոգիին, ամբողջ 15 օրուան ընթացքին, Եւրոպայէն, Ամերիկայէն, Ասիայէն, Ովկիանիայէն, Ափրիկէէն հա – զարաւոր ընտրուած մարզիկներ, տղայ եւ աղջիկ պիտի գան մրցելու ցոյց տալով իրենց ֆիզիքական բարձր մակարդակը: Բոլորն ալ կը յուսան չահիլ եւ գառնալ միջազգային ախոյեաններ:

Ողիմպիական Բոցը արդէն ամիսներէ ի վեր ճամբայ ելած է Ողիմպոսէն եւ վազող մարզիկներ, ամէն երկրէ, Բոցին ճամբուն վրայ դէպի Միւնիխ պիտի փո – խադրեն զայն եւ խաղերու բացման օրը դերման մարզիկ մը պիտի բերէ զայն մինչեւ մարզարանը եւ վառէ Ողիմպիա – կան խաղերու բոցը որ վառ պիտի մնայ մինչեւ փակումը:

Ողիմպիականի պաչտօնական դրօչա – կը իր հինգ գունաւոր օղակներով պիտի բարձրանայ կեդրոնական կայմին վրայ: Այս անգամ, առաջին անգամ ըլլալով, Ողիմպիական խաղերու պատմութեան մէջ, դերման մարզիկուհի մը, Հետի Շիւլէր, պիտի կատարէ Ողիմպիական եր – դումը նուիրուած ուղղամտութեան եւ ողիմպիական եղբայրական ոգիին:

Կը նախատեսուի որ այս անգամ ալ չգանչաններու մեծ մասը չահուի դար – ձեալ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու մարզիկներուն եւ մարզիկուհիներուն կողմէ, Խորհրդային Միութիւնը, ուր դերմանիաներն ալ հաւանաբար չահին կարեւոր թիւով մէտալներ, ինչպէս առաջ:

Բայց արդիւնքէն եւ վարձատրութիւն – ներէն առաջ, բոլոր երկիրները մեծ կա – րեւորութիւն կուտան «մասնակցութեան»:

Մասնակցիլ միջազգային այս մեծ մար – զական հանդիպումին, ներկայ ըլլալով բոլոր մրցումներուն, ճանչնալ միւս ե – րիներուն մարզիկները, մասնակցելով «մարմնին եւ ոգիի ուժ»ին:

Միջազգային Ողիմպիական Կոմիտէն, միչտ յայտարարած է եւ իր գործունէու – թեամբ փաստած որ Ողիմպիական խա – ղերը հեռու են քաղաքական նկատում – ներէ եւ ոչ մէկ քաղաքականութիւն կայ իրենց գործունէութեան մէջ:

Բայց այս օրերս Ափրիկեան կարգ մը երկիրներ, իրենց մէջ ըլլալով եթով – պիան, լուր կը տարածեն թէ, բողոքելու համար Ռոտեզիայի (Հարաւային Ափ – րիկեան Հանրապետութեան) հակացեղա – յին քաղաքականութեան, որոշած են չմասնակցիլ Ողիմպիական խաղերուն: Սակայն Միջազգային Կոմիտէին նախա – գահը, ամերիկացի Պ. Պրունէյճ յայ – տարարեց թէ Ռոտեզիան պիտի մասնակ – ցի, եւ ինք չի կրնար նկատի առնել քա – ղաքական դոյցեր:

Ֆրանսա պիտի մասնակցի 250 հոգիով, որուն մէջ կան մարզիկներէն զատ հրա – կիչներ, բժիչկներ եւ մասնագէտներ, բայց ախոյեանական մրցանակները չա – հիլը հաւանական չի նկատուիր այս անգամ:

Չեմ կարծեր թէ ազգամոլութիւն նը – կատուի մեր փափաքը եւ ցոյցը որ Ֆը – րանսայի մարզիկները եւ մարզիկուհի – ները չահին քանի մը մէտալներ, եւ նոյնպէս Խորհրդային Միութեան չահող մարզիկներուն ցանկին մէջ տեսնենք նաեւ «հան»ով վերջացող մականուններ... ի պատիւ բոլորին եւ մանաւանդ երիտա – սարդ մարզիկներուն եւ մարզիկուհին – երուն նորազոյն աչխարհին:

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՍՊԱՆԻԱ ԵՒ ՆՈՐ ՍՊԱՆԻԱ

Սպանիա մասնոգ աչքով կը պիտի Ա – րեւմտեան Եւրոպայի նոր ղիմագիծին հաստատումը, որ արդէն իսկ ձեւ ուժգ – մին ստացած է Հասարակաց Շուկայի կազմութեամբ եւ անոր ընդլայնումով: Այդ մասնոգութիւնը պարզ այն պատ – ճառով, որ Սպանիա կը վախնայ, թէ նոր Եւրոպան կը կազմուի առանց իրեն: Ասիկա, այսինքն՝ մասնոգութիւնը, աս – տիճան մը եւս ցայտուն դարձաւ, երբ վէցերը ընդունեցան անդամակցութիւնը Չորսերու, այսինքն՝ Անգլիոյ, Դանիոյ, Իրլանտայի եւ Նորվեկիոյ: Ա՛լ աւելի, երբ Հասարակաց Շուկան անտեսական եւ առեւտրական իւրայատուկ կապ հաստա – տեց Եւրոպական Ազատ Շուկայի Ընկե –

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

Յակոբեան ագա, իբր թէ առաջին ան – գամ տեսած ըլլար Եւփիմէն՝ հիացիկ զարմացումով մը կը նայէր անոր, ասիկա միջահասակ ու նիհարակազմ մարդ մըն էր, լայն ճակատով եւ վախտ դիմագծե – րով, որուն մանր աչքերը այնքան դուրկ կը թուէին իմացականութենէ որ իր ամ – բողջ անձին վրայ անասնական դրոչմ մը կը դնէին, իր բանուորները չէին սիրեր դինքը, բայց անկէ կ'ակնածէին, որովհե – տեւ իրենց համար կը ներկայանար իբր այն անձը որուն ձեռքը կը նայէին ապ – րելու համար: Անիկա ցուրտ եւ անճրկե – լի կը մնար նեղ օրերու մէջ, մերժելով որեւէ ծառայութիւն մատուցանել, առի – թը չէր փախցներ դին կոտրելու եւ ո – մանք նոյնիսկ կը կասկածէին թէ սխալ հաչիւ կ'ընէր տղէտ ու դրել կարդալ չդիտցող բանուորուհիներուն, դոնէ ա – րուած կամ օտար դրամ կը քչէր իր ամէն վճարումներուն, բայց երբ ինքը պէտք ունենար անոնց, կը չողոքորթէր, կը քծնէր, չէր վարաներ նոյնիսկ սուտ խոս – տումներ ընելու:

Երանիկ հանըմ տեսնելով որ Յակոբճան ագա լուռ կը մնայ, կրկնեց իր հրաւէրը, այն առեն ան սթափելով ըսաւ յան – կարծ.

— Չէ՛, Երանիկ հանըմ, աթոռ մը տուր, սանկ կը նստիմ:

Թեւին տակ եղմայի ծրար մը ունէր եւ խօսքի սկսելէ առաջ կը մտածէր կեր – պով մը Երանիկ հանըմին սիրտը առնել, բայց աչքը Եւփիմէին վրայ մնաց:

— Ի՞նչ ագուոր մեծցաւ աղջիկդ:

— Ա՛խ, վարպե՛տ, պզտիկը՝ պզտիկ ցաւ, մեծը՝ մեծ ցաւ:

Ու յանկարծ մտաբերելով վարպետին հիւանդ կինը.

— Կնիկդ նորէն անա՞նկ է...

— Ինտոր դիտես անանկ է, օր օրի կը հալի, հէքիմները յոյս չունին... Աստուծոյ մնաց յոյսս...:

— Ամէնուս ալ մեզք մէյ մէկ տեսակ է ... քեզի ալ մեզք է, առած օրէդ առանկ էր, օր մը չխնդացիր:

— Ֆուրի՛կ, ի՞նչ կ'ըսես, ըսաւ Յակոբ – ճան ագա պոռթկալով, նէ փարա դիմա – ցաւ, նէ սիրտ դիմացաւ, չիւրիւկ ագ – ջիկնին աղէկ քչեցին, նալըս մըխսըս թա – փեցաւ, օ՛ֆ... օ՛ֆ...:

Հիմակ որ իր կինը աչքին առաջքը կը բերէր, իր կինը՝ դիակնային եւ քսամ – նելի երեւոյթով, որուն հազին ձայնէն դիչերն ի բուն չէր քնանար, ակամայ բաղդատութեան կը դնէր զայն Եւփիմէի դիրուկ եւ ճկուն անձին հետ, ինքը ա – մուսնացած ըլլալով հանդերձ՝ միչտ կնոջ մը փայփայանքէն զուրկ մնացած էր եւ իր մէջ կը կրէր ցանկութիւններու տար – տամ ախորժակ մը. աւա՛ղ... արեւը այնքան գաղջ էր այս ձմեռնային եղա – նակին մէջ ու կեանքը այնքան հաճելի՝ առողջ եւ դեղեցիկ կնոջ մը ներկայու – թեան, ծառերն անգամ պիտի խարուէին ու բողբոջէին. պարտէզները զարդարող դափնիներու, բաղեղներու եւ մշտագա – լար կանանչը կը փայլփլէր ամէն տեղ ու մօտակայ նոճիները յաղթական սլացքներ ունէին դէպի կապոյտ եւ գաղջ երկնա – կամարը: Գարնանային խռովք մը կը ծածանէր միջոցին մէջ եւ Յակոբճան ագա զղջդոյնն քաղցրութեամբ մըն էր որ ըսաւ իր բանուորուհիներուն.

— Շարաթ մը պիտի չբանէիք ամա, արե՛ւդ սիրեմ Երանիկ հանըմս, Հալէպի գործ եկաւ, անոր սուսը մինակ դուք կրնաք բանիլ, չատ բան մը չէ, աս է ե – զածը, ութ օրէքին պէտք է, նայս ձեզի անցաւ, ձեզի եկայ:

Նայուածքը ագաչական յառած էր Ե – րանիկ հանըմին որ իր առաջին խօսքե – րուն ըմբոստութեան չարժում մը ըրեր էր:

— Աշխէթը այս չաբթու չբանիլ է, ա – ռարկեց թոյլ ձայնով մը:

— Ես ալ տակը չեմ մնար:

Եւ որովհետեւ այդ պահուն Եւփիմէ ներս կը մտնար, վարպետն ալ ոտքի ե – լաւ, ընդառաջ դնաց ու անոր գաղջ չունչը դգալով իր տեղեզ դէմքին վրայ, ը – սաւ եռանդով.

— Մատներդ սիրե՛մ, ագուոր, օյայի պէս բան է, ապսպրանք է, դուն երեսս ճերմկցուր, գործը տեղը երթայ, դուն ալ աչքս նայէ:

Պարտէզին մէջէն հապճեպ մնաք բարով մը ըսելով՝ Յակոբճան ագա անհետացաւ: Մինչեւ իրիկուն անիկա դինուի պէս էր. կարծես ոտքերը դեռնէն կտրեր էին. դեղեւելով կը քալէր եւ հոգին դեղուն կը դգար անսահմանելի զգացումով մը. կնո – ջը հաղը չլսելու հոգով փոխանակ տուն երթալու, մտաւ դինետուն եւ լաթերնան կեցուցած դրանը առաջքը, անոր լըր – տուն եղանակներովը ոգեւորուած, Մար – սիկ տայիին հետ խմեց մինչեւ ուչ ա – տեն իր այս անօրինակ հոլարատութիւ – նով զարմացնելով ամէնքը:

ՉԱՊԵԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(Շար. – 9)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՌԻՃ

—0—

Հառիճ գիւղը անցեալի երկու վկաներ ունի, Արտաճ լեռը, որուն գագաթները գիւղին փչչերու սարալանջերէն դիտուած կը յիշեցնեն ձիւնաթոյր փոտած չու – չաններ, եւ Հառիճավանքը, որ վեհօրէն բարձած է ձորակռաւիկին: Արտաճը համր վկան է, Հառիճավանքը՝ խօսուն:

Ան կը կրէ Նայիրեան մաքառումներու դարաւոր կնիք՝ կոճղապինդ, մայր հո – ղին սիրակարօտ: Փոթորիկներ անցած են պլլուսն վրայէն: Երկրաշարժ՝ կոյր տա – բերք մը ճեղքեց վանքի յենաժայռը: Վիթխարի բեկորը իր վրայ ունչէր փոք – րիկ մատուռ մը. մարդու հասակով, քա – րակոյտ մը կ'անջատուի ժայռաբեկորէն եւ կը դառնայ անձեռակերտ սիւն–պատ – ուանդան, որ բնութեան քմահաճոյքով կը լրացնէ ձեռակերտ կոթողը՝ հայ ճար – տարապետի հրաշակերտումը:

Հառիճավանքի մասին առաջին յիշա – տակութիւնը կ'երեւայ Ե. դարուն, սա – կայն ամբողջացումը աւելի ետք, Է. դարուն:

Յաջորդ ժամանակներուն դպիրներ, ակնածանքով կը յիշեն Գրիգոր Շինարա – բի անունը, որուն աճիւնը այժմ կը հանգ – չի Հառիճ: Ան, ԺԲ. դարու կէսին վերա – շինեց թշնամիէն հիմնայատակ աւերուած տաճարը: Յետագային աւելի մեծ եւ չը – քեղ եկեղեցի մը կառուցին մեծահամբաւ Իվանէ եւ Զաքարէ եղբայրները (1201), Շիրակի դաշտավայրը, Սելճուքներէն ա – պատպրելէ յետոյ՝ որպէս յաղթանակի մշտական վկայ:

Եկեղեցիին ճակատին փորագրուած են եղբայրներու դիմաքանդակները եւ կնոջ պլուխով էգ առիւծ մը, որով յարգանքի տուրք կը մատուցուի վրաց թագուհի Թամարին, որուն սպարապետներն էին Իվանէ եւ Զաքարէ:

Դառն անցեալը աւելի հատուածեց հայ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ժողովուրդի վորձը: Բազմիցս աւերուած վանքը պէտք է այնպէս ըլլար որպէսզի անոր դէմ ուժգնուրկ դառնային ամէն արհաւիրք ու բարան (պատերազմական հին զորձիք): Յարդ յայտնի չէ, թէ ի՞նչ հնարքով պատին չարուած են թո – ները կչռող անկիւնաքարերը եւ ի՞նչ չա – զախ զորձածուած վանքի շինութեան հա – մար:

Յայտնի է միայն, որ կաթողած Թաթար–Մոնկոլները ամէն ջանք զորձադրեցին եկեղեցին փլատակի վերածելու համար, սակայն չյաջողեցան: Անոնք կտրեցին դաւիթի վիթխարի սիւները, զանոնք չըղ – թանեռով կապեցին եւ լծեցին տասը զոյգ զոմէշներու, տեղահանելու համար: Ի զո՞ւր: Սիւները կախուած մնացին: Տա – կաւին երկու սիւներ կան ու կը մնան: Մինչ նուաճողներէն միայն խեղճուկ յու – շեր: Աւար ամէնէն պայծառ վկան ինքը՝ Հառիճ գիւղն է, Շիրակի բարձրաւան – դակի ծագկուն եւ բարգաւաճ ոստաննե – րէն մէկը:

Ան սրբութեամբ պահպանած է հին զա – րերու, ժողովուրդին հանճարի ապա – ցոյցները եւ կը կերակ նոր կեանք: Ամէն Հառիճցի հպարտութեամբ կը պատմէ, որ 1856ին իր գիւղը հիմնուած էր ճեմա – րան, ուր կրօնքէն զատ, կ'ուսուցուէր աշխարհիկ արուեստներ եւ արհեստներ ու նաեւ մանկավարժութիւն, երաժըշ – տութիւն եւ հաշուապահութիւն:

Էջմիածինի կաթողիկոսէն օրհնութիւն առնելով, հայ ժողովուրդի ազատարար – ները կուգային Հառիճի վանքը, հոն սու – բերը խաչելով կ'երդնուն մինչեւ արեան վերջին կաթիլը մարտնչիլ թշնամիին դէմ:

Հառիճը բանաստեղծական ներչնչում տուած է Ա. Իսահակեանի, որ վանքի ճե – մարանը ուսած է 1887ին: Թերեւս, անոր, «Ալաղեազի Մանիները» կը պարունք այդ ծագկաւէր եւ ձիւնալանջ սարերուն, ուր ամէն քայլափոխի, մուսան կը չչնչէ նուրբ հոդիներուն...

Հառիճ եղած են Րաֆֆի, Ծերենց, Դե – միրճեան, ոգեւորութիւն եւ գրական նիւթեր հաւաքելու համար: Այստեղ հըն – չած է Կոմիտասեան հայաչունչ մեղեդին իր իսկ ճարտար խմբավարութեամբ: Հա – ռիճի հետ կապ ունի Մակար Եկմալեա – նի, Կարա–Մուրզայի երգչախմբական գործունէութիւնը: Այս բոլորին մասին, ամէն Հառիճցի կը պատմէ եւ ամէն հե – տաքրքրասէրի խորհուրդ կուտայ ան – պայման:

Հառիճցիներ կը պահպանեն եւ կը գար – գացնեն պապենական արհեստը՝ քարտա – շութիւնը: Անոնց մէջ են հնագոյնեան այն վարպետներու չառաւիղները, որոնք լե – զու տուած են վանքի որմերուն եւ հա – րիւրաւոր խաչքարերուն, որ կարծես մե – տաքս ըլլան սիրակարօտ կնոջ ձեռքով նախշազարդուած եւ ապա քարացած:

Ռ. ՀԱՄԲԱՐԵԱՆ

(Արմէնփրէս)

Հասարակաց Շուկան դեռ ընդհանուր ուղեկից մը չէ որդեդրած Սպանիոյ գիւ – ղատնտեսական արտածումներուն համար:

Այն միտքը, թէ Սպանիա կրնայ դուրս մնալ Նոր Եւրոպայէն, անընդունելի է Սպանացիներէն չատերու համար: Սա – կայն անոնց համար գաղտնիք չէ նաեւ այն իրողութիւնը, որ Սպանիոյ վարչա – կարգը ցայսօր խոչընդոտ հանդիսացած է Սպանիոյ անդամակցութեան Հասարակաց Շուկայի: Բազմաթիւ երկիրներ դէմ են անդամակցութեան:

Թ. Ա. Թ.

ԴԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԸՆԿ. ԼԵՒՈՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

—0—

Ողբացեալ Լեւոն Յովհաննէսեանի յու – ղարկաւորութիւնը կատարուած է Օգոս – տոս 1ին, Գահիրէի Ս. Գրիգոր Լուսաւո – րիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի ներկայութեան ազգ. իշխանութեան, բոլոր հոսանքնե – րու եւ յարանուանութեանց ներկայա – ցուցիչներու: Հոծ բազմութիւնը որ ներ – կայ էր կը վկայէր թէ Լեւոն Յովհան – նէսեան, իր շուրջ 40 տարիներու հան – րային գործունէութեամբ, բարոյական եւ նիւթական անսակարկ ծառայութեամբ կը վայելէր գաղութին սէրն ու յարգանքը:

Արարողութեանց նախագահած է Եպիս – կոպոս տէր Տաճէն Գասպարեան, որ իր դամբանականին մէջ ոգե – կոչած է ողբացեալ Լեւոնին յիշատակը եւ չեչտած թէ անոր կեանքը կրնայ ու – ղեցոյց մը նկատուիլ մնացողներուն:

Արարողութենէն եառ, ողբացեալ ըն – կերոջ դագաղը Երիտասարդացի անդամ – ներուն կողմէ ուսամբարձ առաջնորդուած է եկեղեցւոյ բակը ուր, յանուն «Յու – սարեր» զոյգ ակումբներու, Կարմիր Ա – ղի, Համազգայինի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արա – րատի և Երիտասարդացի կողմէ առաջին դամբանականը խօսած է Տոքթ. Սուրէն Պայրամեան: Աղեքսանդրիոյ «Յառաջ – դիմասէր»ի, Յառաջդիմասիրացի Ուսա – նողաց Ընտող եւ Կամք մարզական միու – թեան կողմէ խօսած է Վահան Գալուս – ճեան: Երրորդ դամբանականը խօսած է ընկ. Կայծ Կոկանեան, յանուն Հ.Յ.Դ. մարմիններու, «Յուսաբեր» օրաթերթի եւ Յուսաբեր Մշակութային Ընկերակ – ցութեան:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Առողջ տրամաբանութիւնը կը խուսա – փի ծայրայեղութիւններէ:

ՄՈԼԻԷՐ

Ոչ միայն Անգլիան, այլ ամէն Անգլիա – ցի կղզի մըն է:

ՀՈՎԱԼԻՍ

Երբ քանի տարեկան էի, կը մտածէի սիրել, հիմա քառասուն տարեկան եմ, կը սիրեմ մտածել:

ՊԼՐԿՍՈՆ

Մտածումի անկախութիւնը ամէնէն աղնուական հպարտութիւնն է:

ՊՂԱՏՈՆ

Կեանքիս մէջ երեք բան սիրեցի առանց հասկնալու.— նկարչութիւնը, երաժըշ – տութիւնը եւ կինը:

ՖՈՆԹԸՆԷԼ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— Անոր մէջ եղածը չեղածը կը պատ – մես, կ'ըսես, որ թաղեցին իր տեսուչին դոհ է, թէ բոլոր եղածը անձնական թըշ – ամութեան արդիւնք է, թէ բոլոր թաղը կը բողոքէ, թէ խնդիրը չուտով կար – գադրելու է, որպէսզի թաղին մէջ խռո – վութիւն չծագի, թէ ծնողքները չատ յուզուած են, եւ եթէ հին տեսուչը իր պաշտօնին վրայ չմնայ, իրենց տղաքը օտար դպրոց պիտի դրկեն եւայլն: Մոռ – ցայ ըսելու, որ այդ հանրագրութիւնը թաղեցիներուն բերնէն դրելու է, եւ դիրը քու դիրդ ըլլալու չէ:

— Ի հարկէ, այդպէս պէտք է, պա – տասխանեց Թորգոմ ժպտելով:

— Ինծի նայէ, ես փորձառու մարդ եմ, իմ խօսքս մտիկ ըրէ, չուտով այդ հանրագրութիւնը պատրաստէ եւ թաղե – ցիներուն ստորագրել տուր, հաւատա, որ ամէնքն ալ կը ստորագրեն... Քեզի ա – մէնքն ալ կը սիրեն, ես աղէկ գիտեմ: Այսօր ով որ տեսայ, ցաւ յայտնեց եղա – ծին համար:

— Գիտեմ որ այդպէս է:

— Քանի մը հարիւր ստորագրութիւն հաւաքեցի՞ր մի, զործդ եղաւ ըսել է... այն ատեն հանրագրութիւնը ուրիշի ձեռ – քով կը ղրկես Ուսումնական Խորհուր – դին... Չէ՛, չէ՛, ուղղակի Վարչութեան, աւելի աղէկ կ'ըլլայ կոր... մտածեցի այս միջոցը դուայ:

— Արդէն ըրի, պատասխանեց ուսուց – ուիչը:

— Ի՞նչ ըրիր, հարցուց Սիմոն աղա զարմացած:

— Վարչութեան ուղղուած հանրա – գրութիւնը պատրաստեցի:

— Ճիշդ իմ ըսածի՞ս ձեւով:

— Ճիշդ այնպէս:

— Վա՛յ...

Այս «վայ»ը տեսակ մը սրամտութիւն կը յայտնէր: Սիմոն աղա կը կարծէր այդ զաղափարին մէնաչնորհը ունենալ ու զայն մեծանձնութեամբ նուիրել պարոն Թորգոմի: Իր արժանապատուութիւնը վիրաւորուած զգաց քիչ մը, բայց յայտ – նի չըրաւ:

— Դո՞ւն մտածեցիր, հարցուց:

— Ես ալ մտածեցի, ուրիշներն ալ այդ խորհուրդը տուին... ինչ որ է, հանրա – գրութիւնը պատրաստ գրպանս է. կար – դամ մտիկ ըրէք:

— Կարդա նայինք:

Ուսուցիչը, երկրորդ անգամ ըլլալով հանդիսաւորապէս բացաւ թուղթը եւ կարդաց:

— Աղէկ է, ըսաւ Սարաֆը, երբ ըն – թերցումը աւարտեց:

— Միայն թէ տակաւին ստորագրուած չէ, դիտել տուաւ ուսուցիչը:

— Ի՞նչ ես կեցեր ուրեմն, զոչեց Սիմոն աղա, ստորագրել չտա՞ս... ժամանակ մի անցըներ տղաս, չուտ զործդ տես:

— Այսօր պատրաստեցի եւ անմիջապէս զործի սկսայ, արդէն ճիշդ ատոր համար հոս եկած եմ:

— Ի՞նչ բանի համար:

— Որպէսզի ձեզ ալ ստորագրել տամ:

— Ի՞նչ բան, հանրագրութի՞ւնը:

— Բնականաբար:

— Չէ՛, պարոն Թորգոմ, ես չեմ ստո – րագրեր, ըսաւ Սիմոն աղա լուրջ դէմ – քով մը:

— Ինչո՞ւ համար...

— Սկզբունքիս հակառակ է:

— Ի՞նչ սկզբունք:

— Ճանըմ, ամէն մարդ մէյ մէկ սկըզ – բունք կ'ունենայ եա... օր մը օրանոց հանրագրութեան մը տակ ստորագրու – թիւնս տեսա՞ծ ես... այդ ձգէ, նոյնիսկ վիճակահանութեան համար զրուիմ նէ՝ ոմն կը զնեմ եւ անունս չեմ ստորագրեր:

— Բայց կ'աղաչեմ, Սիմոն աղա, իմ յոյսս ձեղի պէս բարեկամներու վրայ է, եթէ դուք ալ չուզէք ստորագրել, ո՞վ պիտի ստորագրէ...

— Կը ցաւիմ, բայց անկարելի է, պա – րտք տեղը մի պնդեր... սկզբունքիս հա – կառակ է:

— Կը խնդրեմ, կակազեց ուսուցիչը:

— Մի յղնիր պարտք տեղը, տես ես քեզ կը սիրեմ եւ ձեռքէս եկած պաշտ – պանութիւնն ալ չեմ զլանար, հանրագրու – թեան դաղափարը յղացայ ու քեզի հա – ղորդեցի, բայց դուն արդէն մտածեր ես եղեր, վնաս չունի, միայն թէ տեսար որ քեզմով կը հետաքրքրուիմ կոր...

— Այո, սակայն ինծի ձեր ստորագրու – թիւնը պէտք է, պնդեց պարոն Թորգոմ:

— Մէկ հատ մը էլ մէկ հատ մը պա – կաս՝ կարեւորութիւն չունի, 300 ստո – րագրութեան տեղ, թող 299 ըլլայ: Ի՞նչ կ'ըլլայ, պատասխանեց Սիմոն աղա: Մինչեւ հիմա քանի՞ ստորագրութիւն հա – ւաքեցիր:

— Դեռ բան մը չեմ հաւաքած:

— Էն առաջ ինէ՞ սկսար...

— Այո, կակազեց պարոն Թորգոմ:

— Էյ, աշէ օղուն սանա:

— Ի՞նչ կայ որ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Տիկին Աբգարեան 10 ֆր. կը նուիրէ։

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՆՉԻՆ ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի 20 Օգոստոսին, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԳԵՂԱՄ ՎՐԴ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

Պատարագ ժամը 10ին։ Պատարագէն եառք կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն։

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

41րդ ցանկ

Տիկին Ասաղիկ Պաղտասարեան (Քլէր-մոն-Ֆեռան), Պր. Ս. Գորգիկեան (Փարիզ), Տիկ. Ազատի Իմիրզեան (Փարիզ), Տիկ. Ազատի Գալֆայեան (Փարիզ), այրի Տիկ. Մելիքոֆ եւ զաւակները (Ռոման), Պր. Ա. Հէլօեան (Մարսէյլ), Պր. Լուիզիկ Քէշիշեան, Պր. Յովհ. Թաշճեան, Պր. Գրիգոր Մելիքեան, Պր. Ահարոն Դաւիթեան, Պր. Յովհ. Քէօլէեան, Տիկ. Արուսեակ Ազարեան, Պր. Մխիթարեան Պալեան, Պր. Արթիւր Սինանեան, Պր. Կարապետ Պիճիկեան, Պր. Վահան Քարաղուճեան, Տէր եւ Տիկ. Սըմպատեան, Պր. Համբարձում Օրմանեան, Պր. Ժան Մկրտիչեան, Պր. Արարատ Կղերունի, Պր. Յակոբ Թաթարեան, Պր. Խաչատուրեան, Պր. Ալէքսան Պատմաճեան, Պր. Մարզար Պապիկեան, Տիկ. Մանուշակ Գոչունեան, Տիկ. Զեփիւռ Մեծպատճեան, Տիկ. Հռիփսիմէ Թաշլեան – Երապեան, Տիկ. Նազենի Մատոեան, Պր. Անդրանիկ Օհանեան, Պր. Խոզպէքեան 50ական ֆր.։ Ընդհանուրը բոլորն ալ Անիէռ – Պուա Քոլոմպէն։

Նախկին դումար 138·574,38
41րդ ցանկի դումար 1500
Ընդհ. դումար 140·074,38

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տալաքիւլէեան ընտանիքները եւ բոլոր ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղիկով, զրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ՅԱԿՈԲ ՏԱԼԱՔԻՒՓԷԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Հրաչ Կոթողեան եւ զաւակները փոխան ծաղկեպսակի իրենց քրոջ եւ հօրաքրոջ՝ Տիկին Գայեանէ Գասապեանի (ծնեալ Կոթողեան) մահուան առթիւ կը նուիրեն.— 200 ֆր. Աղքատախնամին, 200 ֆր. Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի նոր չէնքի չինութեան, 150 ֆր. Կապոյտ Խաչի կայանին, 150 ֆր. Դպրոցասէրին, 150 ֆր. Առնուվիլի Անապատ Ցաւութեան վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 150 ֆր. «Յառաջ»ի։

ՆՈՒԷՐ

Ի յիշատակ Տաւուտեան եւ Հաճի Յակոբեան զերզաստաններու եւ միաժամանակ սպաննուած ընդամէնը՝ 18 նահատակներու (1920ին Տուզճէի լերան վրայ) Օր. Մարի Նալպանտ 20 ֆրանք կը նուիրէ Կապոյտ Խաչին, 15 Աղքատախնամին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 15 «Յառաջ»ի։

×

Ժուլի-ան-Ժոզասէն, Տիկրան Վարդանեան 60 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի ի յիշատակ կէսդիկ փաչայի Ազգ. վարժարանի իր ուսուցիչ՝ Նուպար Ադամալեանի եւ Շաւարշ Նարդունիի մահուան 4րդ տարելիցին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Աղքատախնամի տարեկան պահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին։ (Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը) ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻԻՆ 1972Ի ԱՇՈՒՆ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ 15
ԲՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆԱԽԱՃԱՇ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ, Ա. ԿԱՐԳ
2230 ՖՐ.

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ 16
ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՓԱՆՍԻՈՆ
2550 ՖՐ.

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ 16
Սեւեակ, ճախաճաշ, Ա. կարգի բնակութիւն երեւանի մէջ
2050 ՖՐ.

ՏԱՍԸ ՕՐՈՒԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՄԵԿՆՈՒՄ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1
1300 Ֆ.ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
ՄԵԿՆՈՒՄ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1
1550 Ֆ.ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Դիմեցէք մեր մանրամասն գրքոյկները ստանալու համար

Մանրամասնութիւն և արձանագրութիւն՝

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

le **CLUB des JEUNES de L'UGAB**

Organise un voyage en Septembre

au LIBAN

30 Août au 23 Septembre avec une extension en Syrie et en Bulgarie

1900 F. tout compris

Hôtel Première classe

IL RESTE ENCORE QUELQUES PLACES

Renseignements — U. G. A. B. Club des Jeunes, 11 Square Alboni — Paris (16e)
Tél. : TRO. 03-18

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	միւնչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	միւնչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱՆՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻԻ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *դրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ* եւ նոր հասցէն։

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով։

Ծախերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանքի դրոշմաթուղթ։

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ. ՀԱՄՈՑԹ.
ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻՆ

Հեռատեսիլի Ա. կայանէն Սայաթ-Նովա դուսանական համոյթը պիտի ներկայանայ էփիզէք եւ Կոէնպարտ յայտագրին մէջ՝

Չորեքշաբթի, Օգոստ. 23, ժամը 18·40 Ա. կայան։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ցուլիս 15էն ի վեր եւ մինչեւ Օգոստոս 31, ամէն օր ժամը 10·30էն 12·30 եւ 14·30էն 19·30։

ԳԱՐԱԶՈՒԻ

փորագրութիւնները եւ վիմագրութիւնները կը ցուցադրուին ։—

LE BATEAU LAVOIR
50, rue Louvel et Brière
TOUQUES (14)

Ցուցահանդէսը կազմակերպած է փիէր ոը Թարթաս, «Գարդու փորագրիչ եւ վիմագրող» հատորի հրատարակութեան առթիւ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԿԻՐԱԿԻ
20
ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE
20 AOUT
1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

LE NUMÉRO 0,70 F.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·493

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.493

ԲԱԶՄԿՈՂՄԱՆԻ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆԸ

—0—

(ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 25ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ն. Աղբալեան փորձած է գրական քննադատութիւնը, բանասիրական եւ լեզուական ուսումնասիրութիւնները, քաղաքական եւ կուսակցական տեսութիւնները, պատմական հետազօտութիւնները, եւայլն։

Բոլոր այս ճիւղերուն ալ տիրապետած է ձեռնհասութեամբ։ Բայց ո՞րն էր իր կոչումին հիմնական ուղին, որմէ չեղեալ ան՝ ընդգրկելու համար գրական կեանքի այսքան ընդարձակ հորիզոններ։

Ինծի կը թուի, թէ Ն. Աղբալեան ոչ թէ չեղում կատարած է, այլ հաւատարմօրէն սպասարկած իր ներքին դրդում – ներուն։ Աղբալեան հզօր իմացականութեամբ օժտուած, համապարփակ հետաքրքրութիւններով մեծ մտաւորական մըն էր։ որքան մտքի, նոյնքան եւ զգացումներու մարդ մը նոյն առեն, որ մշտարթուն ջերմութեամբ պիտէր բաբախել կեանքի երեւոյթներուն առջեւ։

Օր մը ինք հետեւեալ ձեւով սահմանեց մտաւորականը. «Բուն իմաստով մտաւորականը ևս է, որ աշխատում է հանրային եւ իմաստական կեանքի խնդիրներ դնել, պարզաբանել եւ լուծել»։ Աղբալեան կատարելութիւն մըն էր այս տեսակէտին։ Գուցէ նուազ «իմաստական», քան «զգացական», բայց թափանցող, վեր – լուծող եւ համադրող։

Կարելի է անմարան պնդել, թէ Ն. Աղբալեան մշակոյթի արտայայտութիւններէն եւ ոչ մէկուն հանդէպ յատկեալ նախասիրութիւն կը սնուցանէր։ Նոյն ոգեւորութեամբ պիտէր ընկղմիլ քեր – թուածներու հատորի մը մէջ, որքան, օրինակ, իմաստասիրական բարդ տեսութեան մը խորը։ Սեղանի մը վրայ դրտնուած որեւէ պատահական դիրք — պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, քիմիա – բանութիւն, ոգեհարցութիւն, վէպ, թատերախաղ — կրնար իրմէ վայելքի ամբողջ ժամեր խլել։

Այս պատճառով, հակառակ իր ամբան հարուստ հմտութեան, մասնագի – տական աշխատանքի ձեռնարկելու պատրաստին, մասնագէտներու հմտութեան կատարելութիւնը յուսահատութիւն կը պատճառէր իրեն եւ թերահաւատութիւն կը ներշնչէր իր կարելիութիւններուն վերաբերմամբ։

Լատազոյնին երազը կեանքին նպատակը եղած էր միշտ եւ դառն ափսոսանքով լուն ալ զոհած էր լատազոյնին հասնելու դժուարին ճամբուն վրայ։ Գիտէր կշռել գործի մը տարողութիւնը եւ իր ուժե – րուն չափը։

Աղբալեան դիտցաւ իր քաղած դիտելիքներուն եւ դաղափարներուն տալ ինքնատրոյմ նկարագիրը եւ յանդուգն թեւաձումներ։ Ան շատ հեռու էր հետեւակ բանահաւաքներու նեղ արահետէն։ Կը սիրէր զարտուղի բարձունքներու պար – զած անակնկալները եւ դիտէր վերէն տիրապետել նիւթերու եւ մտքերու բազմազոյն համայնապատկերին։

Գրուած էջի մը հանդէպ Աղբալեանի յարգանքը զրեթէ երկիւղած պաշտամունքի կը հասնէր։ «Խօսքը կը թռչի, բայց գիրը կը մնայ, — կ'ըսէր ան իր աշակերտներուն, — եւ ինչ որ կը մնայ՝ պէտք է կատարելութեան ձգտի»։ Հոս պէտք է փնտռել դաղտնիքը իր գրի ժլատութեան եւ բանի չռայլութեան։ Շատ աւելի դիւրութեամբ յանձն կ'առնէր տալ դասախօսութիւն տալ, քան տասը էջ բան գրել։ Ամբողջ կեանքը խօսելով անցուց արդէն, հինաւուրց Ցունաստանի փիլիսոփայ վարդապետներուն նման, որոնք ունկնդիրներու բազմութեանց ի – մաստութեան կայծեր կը ցանէին անխնայ։ Եւ ի՜նչ աննման դասախօս էր Աղբալեան, հայ բեմին անդուգական ոսկեբերանը։ Միշտ կշռուած, միշտ լուրջ, միշտ իմաստալից եւ ինքնատիպ։ Իր անսայթաք լեզուն ընդունակ էր ամէնէն բարձր հարցերը ամենապարզ եւ յստակ ձեւին մէջ ներկայացնելու։ Ոգեւորութիւնը, որ առաջին բառերէն իսկ կը վարակէր ունկնդիրը հասարակութիւնը, ոչ թէ հնչեղ եւ աղմկալից նախադասութիւններու պերճանքէն կը հոսէր, այլ դաղափարներու կենդանի ջերմութենէն։ Հռետոր չէր՝ ամբոխավարութեան իմաստով. բայց պիտէր ամբոխներ դրաւել իր խօսքին ու չեչտին սրտայոյզ անկեղծութեամբը։ Կ'ուսուցանէր, կը դաստիարակէր եւ նոյն առեն կը ներչնչէր։

Մարդուած իր միտքը, առօրեայ զբոյցներու ընթացքին անգամ, դժուարութիւն չէր կրեր էականը երկրորդականէն զատելու։ Հակառակ խօսելու իր մեծ դիւրութեան եւ բաղմամեայ փորձառութեան, Աղբալեան ժողովուրդին չէր ներկայանար երբեք առանց նախապէս պատրաստուելու։ Ոչ ոք պինք բեմին վրայ չէր տեսած առանց այն կասր մը թուղթին, որուն վրայ խղճամիտ հոգածութեամբ արձանագրած կ'ըլլար իր դասախօսութեան նախագիծը։

Ամբողջ կէս դար, Կովկասէն մինչեւ Լիբանան, Աղբալեան տիրապետող դէմք մը մնաց մեր մտաւոր չարժումներու ասպարէզին վրայ։ Ծանրաչուք հեղինակութիւն մը պատցուց ամէն տեղ։ Արժէքներ յայտնաբերեց (Ե. Չարենց, Ա. Խաչահակեան, եւայլն) եւ դէպքեր ու երեւոյթներ արժեւորեց։ Այս իրողութիւնը անբացատրելի պիտի մնար, եթէ միայն իր դբչին վաստակով ուղիներ հաւատարկութիւնը իր մտաւորականի դերը։ Աղբալեանի արուած «մշակոյթի պահակ» որակումը կ'արդարանայ առաւելապէս իր հանապազօրեայ կեանքով, ապրելա – կերպին ընդհանուր նկարագրով։

Աղբալեանի արուած էր կեանքը եւ դիրքերը հաչտեցնելու մոզական արուեստը։ Աչուղ մըն էր ան, բայց ոչ տաղտապ եւ քնարահար աչուղ, այլ միտքե – րու, դիտութեան եւ գրականութեան ա – ոինքնին տարածիչ մը։ Պարզ ու անփոյթ իր արտաքինին տակ Արեւելքի իմաստուն տերվիշ մը կար թաքնուած, խորհրդա – ւոր եւ խորհրդասէր առաքեալ մը, որ նուիրական մտահանգներու դանձարանը տարածելու երկնատուր առաքելութիւնն էր ստանձնած կարծես։ Իր գայած տեղը հոգիի սնունդ եւ բարձրադոյն վայելք կը տանէր հեռը։ Հոն ուր ինք կը դտնուէր, անհնարին էր որ խօսակցութիւնը ճապաղէր, տափակնար եւ այլասերէր։ Ինք իր անճոռ եւ խօսքով կը սրբագնէր մթնոլորտը, թեւ կուտար զեռնամած հոգի – ներու եւ մտաւոր չարժում կը ստեղծէր։ Քանի՛ քանի՛ ընտանեկան պարզ հատ – կոյթները, համեստ ու նոյնիսկ տգէտ ընկերակիցներու ներկայութեան, վերած – ուած են գրական լուրջ երեկոյթներու, չնորհիւ Աղբալեանի մտքերու անպիծ աւետարանին։

Ն. Աղբալեան կենսուրախ եւ զուարթախոհ՝ գրքերով կը լուսաւորէր իր կեանքը։ Հանրային գործիչ մըն էր ան՝ մշակոյթի նուիրումով եւ նոյն առեն «անվեզար վարդապետ» մը՝ գրքութեանց տաճարին սպասարկու։ Կը սիրէր կեանքը, բնութիւնը, երգն ու դինին, աղատադրական պայքարները, հերոսներու խոյանքը եւ ընկերային կեանքի մեծադղորդ բախտները նոյնքան, որքան մեր հին ձեռա – գիրները, Եղիշէն կամ Պերկսոնի խմաստասիրական գրութիւնը։ Այս է պատ – ճառը, որ իր խօսքին եւ խոհերուն մէջ թարմութիւն կար, աւիւն, սուր հեղնութիւն, քմայքի խաղեր եւ անսպառ ոգեւորութիւն։

Մշակոյթը բացառիկ ճարտարութեամբ ամփակցնող մեծ վարպետ մը եղաւ Աղբալեան։ Ժողովուրդին համար կը գրէր, ժողովուրդին համար կը խօսէր եւ կը գործէր։ Հեռու մնաց միշտ բանդէտի հովերով զարմանք կամ հիացում պարտադրելու սովետաութենէն։ Առատաձեռն այս մշակը լիարուն ափերով սերմանեց եւ ինքզինք երջանիկ զգաց, երբ ուրիշներ կը հնձէին։

Հայ երգի կտոր մը մոռցնել կուտար իրեն մոայլ առօրեան եւ դեղեցիկ դիրք մը՝ ամբողջ պատերազմը։ Արուեստագէտի խառնուածքը դերակչիռ չափով մը տիրապետող էր պրպտող մարդու իր սովորամոլութիւններուն վրայ։ Այլ – պէս, ինչո՞վ բացատրել մասնագիտական մանր խնդիրները ոսկեզօծելու, պատմութիւնը կենդանացնելու եւ իրերն ու երեւոյթները դեղեցկացնելու այն յորդ դգացումը, որ տեւարար կը հառաչայթէր իր խօսքերէն։

Իր մէջ միշտ վառ մնաց հաւատքը ապրելու արժէքին, արդարութեան, բարիի յաղթանակին եւ վերջապէս հոգիի անմահութեան հանդէպ։

Չհաւատաց մահուան, եւ մահը, որ մօտեցաւ իրեն դաղտագողի՝ չկրցաւ դեղեմանել անոր անկորնչելի յիշատակը։

Մ. ԻՇԽԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ ◄► ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Օգոստ. 9ին, «Հրաղդան» մարզադաշտին վրայ «Արարատ»ը ախոյեանութեան 19րդ մրցումը կատարեց ընդդէմ Մինսքի «Տինամօ»ին։

Խաղը սկսելէ առաջ, մրցակիցը մէկ վայրկեան լռութեան հրաւիրեց հասարակութիւնն ու խաղացողները յարգելու համար յիշատակը՝ արկածի զոհ, «Արարատ»ի կեդրոն պաշտպան՝ Փուրման Աբրահամեանի։

Հարկ է ըսել թէ հակառակորդ խումբը միշտ ղժուարին մրցակից մը եղած է հայկ. խումբին, անհատական հսկողութեամբ, արդելք ըլլալով ծաւալուն խաղարկութեան մը։ Այս խաղաձեւը կը մտահոգէր Երեւանցիները, երբ մանաւանդ յաճախակի եւ նոյնքան վտանգաւոր դրոհներու կ'ենթարկուէին։

Գալով խաղին, 10րդ վայրկեանին Մարգարով լաւ փոխանցում մը կը ստանայ, կը խուժէ հակառակորդին տուգանքային դիծերէն ներս, այցելու պաշտպանները չփոթած դինք վար կը ձգեն։ Ի նպաստ իրեն կը սուլուի 11 մեթրի պատժական հարուածը զոր Յովհ. Զանազանեան պիտի յաջողէր կոլի վերածել։

Կը ցնցուին հիւրերը. իրենց յարձակումները կը դառնան այնքան սաստիկ, որ պիտի յաջողին 39րդ վայրկեանին նըշանակել հաւասարող կէտը։

Արարատցիները սրընթաց ճեղքեր կը դործեն երկրորդ կիսախաղին եւ կը յաջողին 50րդ վայրկեանին երկրորդ կէտ մը արձանագրել շնորհիւ Ղազարեանի գլուխով հարուածին։ Այսպէս, դժուարին խաղը պիտի վերջանար «Արարատ»ի յաղթանակով 2–1 արդիւնքով։

ԱՐԱՐԱՏ ՄԻՇՏ ԵՐՐՈՐԴ

Մորհրդային Միութեան ոտնագնդակի բարձրագոյն կարգի խումբերը արձակուրդի մէջ են մինչեւ Սեպտեմբերի սկիզբը։

Վերջին խաղերէն եառ դասաւորումը հետեւեալն է.—

1) Զարիա 19 խաղ 22 կէտ.
2) ԲԿՍԱ 20 խաղ 25 կէտ.
3) Արարատ 19 խաղ 22 կէտ.
3) Թիֆլիս 19 խաղ 22 կէտ.
5) Կիեվ 19 խաղ 21 կէտ։

×

«ՄԵԾԱՄՕՐ»Ի ՆՈՐ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Հայ ժողովուրդի մշակութային եւ հոգեւոր կեանքի հնագոյն էջերէն եւս բացին Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկութեան մասնագէտները, որոնք կը չարունակեն իրենց պեղումները Արարատեան հովիտին մէջ, Մեծամօրի բլուրին վրայ։ Գլխաւորութեամբ՝ հնագէտ Լմմա Խանզատեանի եւ երկրաբան Կորիւն Մկրտիչեանի, արշաւախումբը տաճարային ընդհանուր պեղումներու ընթացքին յայտնաբերած է նոր սրբարաններ՝ կաւակերտ զոհասեղաններով, հայ նախչող դրօշմիչ, պաշտամունքի խեցեղէն իրեր...։

Այս նոյն բլուրին վրայ, տարիներ առաջ մասնագէտները պեղեցին 30 հեկտար տարածութեան վրայ, փոքրիկ քաղաք մը՝ ուղղանկիւնաձեւ տնակներով, պաշտպանական պատերով, զոհի ջրհորներով եւ արտադրական կառոյցներ։ Այս վայրին մէջ, երեւան հանած են առաջին մետաղագործութեան կեդրոններէն մէկը իր մետաղաձուլարանով։ Բրիւտասէն մէկէն՝ երեք հազարամեակներ առաջ։

Մասնագէտներու կարծիքով Մեծամօրը դեռ չատ դաղտնիքներ ունի։ Անոնց յայտնութիւններով անդամ մը եւս պիտի ապացուցուի հայ ժողովուրդի հնագոյն քաղաքակրթութեան մասին։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒՖՔԻՐ ԴԱՒԱՃԱՆԱՉ ԷՐ
ԿԸՍԷ ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ

—0—

Մարոքի Ներքին նախարարը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ թագաւորին դէմ պատրաստուած եղեռնափորձը գործն էր՝ Զօր. Ուֆքիրի, եւ երբ այս վերջինը տեսած է թէ այլեւս ամէն բան պարզուած է, ըսելէ եառ «դիտեմ թէ ի՛նչ կը սպասէ» արձանակը առած ու երեք դնդակ պարպած է, որու վերջինը ճակատագրական եղած է։ Ըստ առաջին տեղեկութեանց, ձիպրալթար ապաստանած ապստամբ օդաչուներէն մէկն է որ յայտնած է թէ գործած է Ուֆքիրի հրահանգով։

Ուրբաթ օր անչուք թագումով մըն է, որ վերջ դտած է ասպարէզը անոր, որ ամէնէն հաւատարիմ ու մտերիմ անձը կը նկատուէր, Հասան Բ.ի կողքին։ Այս յայտնութենէն եառ սկսած է նաեւ ձերբակալութեանց չարք մը օդանաւային ուժերուն մէջ, մինչ Շարաթ օր, թագաւորը կը խօսէր ժողովուրդին։

Ցիշենք որ Զօր. Ուֆքիր պատասխանատուն էր նաեւ Պէն Պարքայի առեղծուածային առեւանգումին եւ հաւանական սպանութեան, որու համար, ի բացակայութեան դատապարտած էր Ֆրանսական Դատական Աթեանին կողմէ։

—0—

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ Սեպտեմբեր 21ին։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԱՅԻՆ

ՏՈՂԵՐ ՅԱՆՈՒՑԻՐ, ԿԱՐԴԱ՛ ՈՒ ԱՆՑԻՐ

Սիրելի «Յառաջ», փափաքիլ զրել քայց աքնիլ ու չզանել նիւթը, հաւատացիր ո՛րքան նեղացուցիչ է ցանկացողին համար: Կը փութամ անկեղծօրէն խոստովանիլ որ իմ կարդին, կ'ենթարկուիմ երբեմն այսպէս կոչեմ ,այդ մտաւոր պնդութեան: Ու կը յիշեմ անցեալ տարի, արձակուրդի նոյն օրերուն, Տօներու հրապարակի բարձունքին երբ կը հանդիպէի հայրենակից բարեկամի մը, կը յայտնէի երեն ի միջի այլոց, անզուսպ ուրախութիւն ու նաեւ տրտունջս նիւթ մը չկարենալ ճարելուս, ան կը հրահանդէր խոկոյն լինձի:

— Ի՞նչ կը սպասես, զրէ սա պարապութեան վրայ: տե՛ս սա հրապարակը, իր քովինաի փողոցները եւ այլուր, ոչ մարդ է մնացած ոչ կառք: զրէ՛ այդ մասին, ի՞նչ զիւրին նիւթ կը փնտռես ասկէ աւելի:

Եւ իրաւ ալ, նոյն երեկոյեան զրի կ'առնէի «երբ Փարիզ կը պարպուի» հատուածը, որ կը պարտէի երեն... Եւ այսօր, ինչպէս ըսա սովորականին, երբ այլեւս անրուժելիօրէն վարակուած ենք ճերմակի վրայ սեւ մրոտելու, կարծես հարկադրական տենդով, կը փորձուիմ վերստին դիմելու սա կախարդիչ զրիչին, ոչ միայն զոհացում տալու զրելու ծարաւի մը, այլ եւ աւելի ճիշդ չզակրատելու համար, որ անկասկած թոյլատրելի է կ'ենթադրեմ, արձակուրդի այս ինքնամոռացութեան չրջանին, ուբեմն... զործի կը լծուիմ, մանաւանդ որ ի վիճակի ըլլալով ամուր բռնած եմ նիւթի օձիքէն:

Ի՛նչ մեղքս պահեմ, քանի կը ճնշուիմ տարիներու յաւերժական բեռան տակ, ներկան, որքան ալ խոկ հաճելի, նուաղ կը խօսի սրտիս, էութիւնս չի տոգորեր այն խանդավառութեամբ ինչպէս էր երիտասարդական տարիներուս, անտարակոյս իմ հասակակից եւ աւելի... վեր չատ չատերու: Ու այդ մտօք կը մղուիմ քառասուն եւ աւելի տարիներու անցեալի մը դիրկը, հին օրերու յիշատակները վերապրելու երազային ըղձանքով. չէ՞ որ ըսուած ալ է թէ անցեալը անոյշ է միշտ, քանի որ անվերադարձ է:

Քայլերս կ'ուղղեմ դէպի Լատինական թաղը, ուր բնակութիւն էինք հաստատած էր երբեմն: Ու կը հասնիմ նոր թաղի սրտին՝ Սէն Միշէլ պողոտան: Տարօրինակ է, ամէն անգամ որ կը չրջագայիմ նոյն պողոտային վրայ, ուր չրջողները չափչափիչ մեծամասնութեամբ երկսեռ երիտասարդութիւնն է, իմա՛ ուսանողութիւնը. ինծի այնպէս կը թուի որ իմ խաչաձեւած մանկամարդուհիներն ու տղաքը նոյն երիտասարդներն են որոնց կը հանդիպէի անցեալի օրերուն, եւ ի՞նչ հեղնութիւն, մոռնալով պահիկ մը ես ինքս, չէի կրնար եղրակացնել որ անոնք ինձ նման ասպատակեր են այժմ տարեցութեան անխուսափելի սահմանները:

Անցեալները վարդերու փունջ մը կը դնէի, կը զետեղէի զայն բնակարանիս մէջ. անոր մէջ կային վեցեակ մը վարդեր որոնք արդէն հասունցած, եղած էին կատարեալ բուրումնաւէտ ու դեղեցիկ. կային նոյնքան հազիւ նորաբողբոջ կոկոններ որոնք եւս հետզհետէ ծլելով ու ծաղկելով իրենց կարգին կը զառնային ամբողջական վարդեր. ու մինչ նախկին վարդերը սկսեր էին կամաց կամաց թոշնիլ ու թառամիլ եւ... թափիլ:

Վարդերու պարզած այս տեսարանը կը համաթակէի նմանցնել մարդերու կեանքի պատկերին...:

Քիչ վերջ կը մտնեմ թաղին հռչակաւոր Լիւքսէնպուրկի պարտէզին մէջ. նոյն եռուզեռը եւս հոն. քիչ մը խորը, նեղ անցքերու կողքին, նախչ մը փարիզեան պատկերէն — զոյգեր՝ հոս ու հոն նստարաններու վրայ, կը փոխանակեն այնքան ազատ ու առատ համբոյրներ, քաղուած բոլոր ձեւերով, որ չես կարող այդ համարիլ որպէս սիրոյ վիպային հովուերգութիւն մը...: Քիչ անդին, համանուն պարտէզին անուանի աւազանին մէջ, մանուկներ կը զբօսնուն խաղալիկ նաւակներով. ո՛վ դիտէ, թերեւս ապազային անոնցմէ մին դառնայ հսկայ նաւի մը նաւապետը. կեանքի խաղեր:

Լքելով պարտէզը, կը յառաջանամ դէպի մերձակայ փողոցները. կանգ կ'առնեմ փարիզի հայ զաղութի երբեմնի կեանքի, բոլոր տեսակի հանդիսութեանց այլեւս յիշատակարան զարձած չէնքերուն առջեւ՝ Սորպոն, Սալ տը լա Փէոկրաֆի, այլ մանաւանդ Սոսիէթէ Սավանթ որ կը կարծեմ կը բեկանէր բոլոր մրցանիչները հայկական հաւաքոյթներուն, սիրտն էր կարծես մայրաքաղաքի մեր կեանքին: Այսպիսի ներչնչումներով կը հեռանամ, բայց կ'ուզեմ նաեւ հեռանալ փարիզէն այս ամառուան եղանակին, հարիւր հազարաւորներու նման կը փախչիմ քեղմէ այսօր Փարի՛զ, դուն որ անուանուած ես որպէս թաղուհի մայրաքաղաքներու եւ սակայն պիտի չվարանիմ յայտնել քեղի թէ մեծ թերի մը ունիս դուն, ընտրած չըլլալով ի սկզբանէ, ժպտուն Սէնիզ կողքին բնութեան հրաչալիքներէն մին՝ ծովը, որուն բացակայութիւնը օգոստոս – եան այս ամիսին, անկարող է մեղի մոռցնել տալ աշխարհի ամենազեղեցիկ պողոտան՝ Շան զ'Էլիզէ եւ կ, որ իր հրապոյրէն խոշոր մաս մը կը կորսնցնէ արձակուրդային այս օրերուն: Ու ահա կը հասնիմ արդէն Ալանտեանի եղերքը փռուած սա զոհար քաղաքը, որ զարհուրելի կերպով ամբակոծուած երկրորդ Աչխարհամարտին, սպիտակաչէն նոր չէնքերու, զղեակներու եւ ապարանքներու վերակառուցումով եւ հիանալի պողոտաներով ու հրապարակներով զեղատեսիլ վայր մը կը հանդիսանայ որպէս ամբանոց:

Կը զիտեմ Ալանտեանի սա չնչին մասը, որուն յառաջապահ ալիքները կը մերձանան մեզմօրէն զէպի ծովափ, մանկընթացութեան հրաչալի խաղովը, բացատակապէս ճչզապահ ու կարգապահ, ան պիտի հասնի որոշեալ ժամուն, որոշեալ վայրկեանին նախատեսուած իր սահմանին, ոչ իսկ դիպ մը աւելի հեռու, նոյն օրուան համար ու հազիւ կանգ առած, նոյն կանոնաւորութեամբ ան պիտի չարունակէ իր վերադարձը. ամեհի բայց հաւատարիմ ովկիանոս...:

Մինչ կը սքանչանամ ի տես սա զղւելիչ համամատակերին, կը ստանամ «Յառաջ»ի թիւերը զրկուած Փարիզէն. ըստ սովորականին, առաջին ակնարկս կը նետեմ անոնց չորրորդ էջերուն վրայ, «Ջերմաչափը»՝ Փրանսահայ կեանքին. ըզմայլանքս այս անգամ կը զառնայ ողեւորութիւն երբ կը տեսնեմ հայկաղրոշմ տղերքը որոնք լայնօրէն դիրք են պրաւած նոյն էջերուն վրայ. Միջերկրականէն մինչեւ Սէնի ափերը բոլոր հայ եկեղեցիներուն մէջ տօնախմբութիւն Աստուածածնի աւանդական խաղողօրհնէքով. չէ՞ որ հայ եկեղեցին ոչ միայն Տունն է Աստուծոյ, այլ նաեւ Տունը ազգին. ուրեմն խրախճանութիւն համահայկական: Շատ սրատյոյզ սա ուխտաղնացութիւնը էքս–էն–Պէն գտնուող «արձակուրդողներու» դէպի Տէսինի եկեղեցին. անդին դաշտահանդէսներ ծովափ – հայեաց վայրերու, լեռներու բարձուն – քին եւ ամէնէն խանդավառիչը ու ծափահարելին՝ Արտէշի հովիտին Նոր Սերունդի հարիւրաւոր երիտասարդներու բանակումի դաշտահանդէսը բոլորովին հայկաշունչ մթնոլորտով:

Կը վերյիշեմ այս առթիւ քառասուն եւ հինգ տարիներ առաջ, Փարիզի հայ եկեղեցւոյ դրան առջեւ, որտեղ տարեց աղգայիններու խօսակցութեան ընթացքին անոնց տրտունջը՝ թէ քսան–երեսուն տարիներ վերջ Հայութիւն չի մնար այս ափերուն վրայ, թէ յոյս չկայ նոր սերունդներէ եւայլն, կանխահաս յոռետեսութիւն. զրեթէ յիսուն տարիներ վերջ, ահա հայ երիտասարդութիւնը, ան որ իր աչքերը կը բանար օտար երկնակամարի տակ, այսօրուան հայկական կեանքի կարեւոր մասով պատկառելի ջահակիրը կը հանդիսանայ, Փարիզէն մինչեւ Մարսէյլ, ցայտուն ապացոյցը տալով մեզի որ դեռ յիսուն եւ յիսուն տարիներ վերջ, նորանոր երիտասարդութիւններ անչէջ պիտի պահեն Հայկեան կայծը իրենց հոգիներուն եւ սրտերուն մէջ:

Կը հաւատամ բոլոր ճչմարտութիւններուն, բայց մանաւանդ սա մէկին՝ հայ ազգը յաւիտենական է ոչ միայն հայրենիքի մէջ, այլեւ ի սփիւռս աշխարհի...: Իմ նիւթս է որ միայն կ'աւարտի ահա, սիրելի «Յառաջ»:

ԳԵՂԱՄ ՏԻՐ–ԱՆԴՐԻԱՍԵԱՆ

ՇԱՄԻՐԱՄ

ԹԱԳՈՒՀԻ՝ ԹԷ ԱՍՏՈՒԱԾՈՒՀԻ

—0—

Ասորեստանի առաջին արքաներէն ամէնէն աւելի յիշուող թագաւորը Նինոան է: Նշանաւոր ռազմիկ մը, որ կը զբաղէր միայն աշխարհակալութեամբ: Իր երկրին սահմանները կ'երկարէին Կովկասեան լեռներէն մինչեւ Նեղոս զետը:

Այսուհանդերձ, Նինոս երջանիկ չէ: Ամէն անգամ, որ կը մտածէ իր վախճանին մասին, գիտէ, որ իր գահը թափուր պիտի մնայ: Ուստի, կ'որոշէ ամուսնանալ, ունենալու համար ժառանգորդ մը: Պատգամաւորները կը զրկէ իր թագաւորութեան բոլոր անկիւնները, իրեն արժանի զահակից մը գտնելու համար: Բոլոր պատգամաւորները կը վերադառնան ձեռնունայն: Անոնք չեն կրցած գտնել եղբայր իշխանուհին:

Մինչ, Ասորեստանէն ոչ հեռու՝ Սուրիոյ մէջ կ'ապրի չատ գեղեցիկ եւ խելացի մանկամարդուհի մը, Շամիրամ անունով: Քանի տարեկան է: Անոր ծննդեան պատմութիւնը ծածկուած է խորհրդաւոր քօղով մը:

Կ'ըսուի, թէ Ասքալոնի մօտ կը գտնուէր ձկնառատ լիճ մը, որուն վրայ կ'նչխէր ձկան մարմնով Տէրկէթօ չատուածուհին: Այս վերջինը ընդվզեցուցած էր Ասթարթէ չատուածուհին, որ գայն պատժեց անոր ներշնչելով անբացատրելի սիրոյ զղացում մը մահկանացուի մը, երիտասարդ Սուրիացիի մը հանդէպ: Տէրկէթօ կ'ամուսնանայ երիտասարդին հետ: Կը ծնի աղջնակ մը, որուն իրրեւ հետեւանք իր սէրը ամուսնոյն հանդէպ կը մարի: Ամչնալով մահկանացուի մը հետ միացած ըլլալուն համար, Տէրկէթօ կը սպաննէ ամուսինը եւ զաւակը կը լքէ անապատին մէջ:

Աղջնակը չի մեռնիր սակայն: Ասթարթէ կը հսկէ անոր: Ան կը հրահանգէ չորջակայքը ապրող աղաւնիներուն խնամել մանուկը: Անոնցմէ մաս մը գայն կը պատսպարեն գուրգէն իրենց թեւերուն տակ: Ուրիշ խումբ մը մօտակայ ապրանկներէն կաթ ու պանիր կը գողնայ գայն սնուցանելու համար: Հովիւներ, որոնք վերջ, նորանոր երիտասարդուհիները անչէջ պիտի պահեն Հայկեան կայծը իրենց հոգիներուն եւ սրտերուն մէջ:

Կը հաւատամ բոլոր ճչմարտութիւններուն, բայց մանաւանդ սա մէկին՝ հայ ազգը յաւիտենական է ոչ միայն հայրենիքի մէջ, այլեւ ի սփիւռս աշխարհի...: Իմ նիւթս է որ միայն կ'աւարտի ահա, սիրելի «Յառաջ»:

ԳԵՂԱՄ ՏԻՐ–ԱՆԴՐԻԱՍԵԱՆ

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

Դ.

ԽՈՍՄԷԹ

Ծննդեան առաւօտն էր, եւ դեռ այդը չծագած եկեղեցիին զանգակները կը զօդանչէին տօնական օրերու յատուկ ծեծծեբումներով, հայ մանաւանդ ժողովրդական թաղերու մէջ սկսած էր ոգեւորութիւնը եւ ամէն հասակէ մարդիկ, նոյնիսկ ամանք հարբուխոտ, գրտին եւ խոնաւ մթնոլորտին մէջ ձգելով իրենց խոպոտ հազերուն երկարատեւ արձագանգը, կը դիմէին եկեղեցի: Երանիկ հանըմ եւ աղջիկը աւելի կանուխ, գացեր տեղաւորուեր էին վերնատան առաջին չարքին վրայ եւ հակառակ ցուրտէն տանջուելուն համբերութեամբ կը սպասէին:

Փոխն ի փոխ մրափելով եւ սթափելով հետեւեցան ժամերգութեանց. «Առաւօտ լուսոյ»ի ժամանակ, չարականին պարզ եւ լայն եղանակներէն ու ծնծղաներու դուարթ թափերէն ոգեւորուած ճչմարտ – տապէս զգացին թէ աւետիս մը կը ծածանէր միջոցին մէջ ու իրենց հոգին խառնուեցաւ ընդհանուր վառարանութեան, բայց հետզհետէ կրկին մտան երկարատ – ձգուող եւ ողբական եղանակներու աղեւսութեան ներքեւ մինչեւ պատարագը:

Եկեղեցին այդ պահուն լեցուած էր արդէն. վերնատան մէջ իրենց եառեւ, նստարանները զբաւուեր էին մինչեւ յետին չարքերը. պաղ եւ ամոյն լոյս մը, մշուշանման ճերմակութեան պէս կը մաղուէր պատուհաններէն եւ պլպլացող մոմերուն ճաճանչները կը ժժդունէին հետզհետէ: Եւսիմէ վերջնականապէս սթափած, ոտքի ելաւ, խաչակնքեց եւ աչքերը յառեց խորանին մեծ ջերմեռանդութեամբ:

Պատարագին ամբողջ տեւողութեանը անոր հոգին խռոված մնաց սրբազան եռաժչտութենէն եւ այդ հոգեկան զիւրազգածութեամբը խորհեցաւ իր վիճակին եւ նշանածին վրայ, երբեմն պատրաստակամ էր ներելու Յաչիկին եւ վերջնականապէս կոթնելու անոր զօրեղ բազուկին. երիտասարդ էր, կանանչ – կարիճ, աւելի աղէկ չէ՞ր աչք դոցել պզտիկ պակասներու, ծլէին, ծաղկէին, զաւակներու տէր ըլլային... Խեղճը ի՞նչ ըրած էր վերջապէս. ամէն օր ծուխն եղերքը առած տալ աշխարհի ամենազեղեցիկ պողոտան՝ Շան զ'Էլիզէ եւ կ, որ իր հրապոյրէն խոշոր մաս մը կը կորսնցնէ արձակուրդային այս օրերուն: Ու ահա կը հասնիմ արդէն Ալանտեանի եղերքը փռուած սա զոհար քաղաքը, որ զարհուրելի կերպով ամբակոծուած երկրորդ Աչխարհամարտին, սպիտակաչէն նոր չէնքերու, զղեակներու եւ ապարանքներու վերակառուցումով եւ հիանալի պողոտաներով ու հրապարակներով զեղատեսիլ վայր մը կը հանդիսանայ որպէս ամբանոց:

Կը զիտեմ Ալանտեանի սա չնչին մասը, որուն յառաջապահ ալիքները կը մերձանան մեղմօրէն զէպի ծովափ, մանկընթացութեան հրաչալի խաղովը, բացատակապէս ճչզապահ ու կարգապահ, ան պիտի հասնի որոշեալ ժամուն, որոշեալ վայրկեանին նախատեսուած իր սահմանին, ոչ իսկ դիպ մը աւելի հեռու, նոյն օրուան համար ու հազիւ կանգ առած, նոյն կանոնաւորութեամբ ան պիտի չարունակէ իր վերադարձը. ամեհի բայց հաւատարիմ ովկիանոս...:

Մինչ կը սքանչանամ ի տես սա զղւելիչ համամատակերին, կը ստանամ «Յառաջ»ի թիւերը զրկուած Փարիզէն. ըստ սովորականին, առաջին ակնարկս կը նետեմ անոնց չորրորդ էջերուն վրայ, «Ջերմաչափը»՝ Փրանսահայ կեանքին. ըզմայլանքս այս անգամ կը զառնայ ողեւորութիւն երբ կը տեսնեմ հայկաղրոշմ տղերքը որոնք լայնօրէն դիրք են պրաւած նոյն էջերուն վրայ. Միջերկրականէն մինչեւ Սէնի ափերը բոլոր հայ եկեղեցիներուն մէջ տօնախմբութիւն Աստուածածնի աւանդական խաղողօրհնէքով. չէ՞ որ հայ եկեղեցին ոչ միայն Տունն է Աստուծոյ, այլ նաեւ Տունը ազգին. ուրեմն խրախճանութիւն համահայկական: Շատ սրատյոյզ սա ուխտաղնացութիւնը էքս–էն–Պէն գտնուող «արձակուրդողներու» դէպի Տէսինի եկեղեցին. անդին դաշտահանդէսներ ծովափ – հայեաց վայրերու, լեռներու բարձուն – քին եւ ամէնէն խանդավառիչը ու ծափահարելին՝ Արտէշի հովիտին Նոր Սերունդի հարիւրաւոր երիտասարդներու բանակումի դաշտահանդէսը բոլորովին հայկաշունչ մթնոլորտով:

Կը վերյիշեմ այս առթիւ քառասուն եւ հինգ տարիներ առաջ, Փարիզի հայ եկեղեցւոյ դրան առջեւ, որտեղ տարեց աղգայիններու խօսակցութեան ընթացքին անոնց տրտունջը՝ թէ քսան–երեսուն տարիներ վերջ Հայութիւն չի մնար այս ափերուն վրայ, թէ յոյս չկայ նոր սերունդներէ եւայլն, կանխահաս յոռետեսութիւն. զրեթէ յիսուն տարիներ վերջ, ահա հայ երիտասարդութիւնը, ան որ իր աչքերը կը բանար օտար երկնակամարի տակ, այսօրուան հայկական կեանքի կարեւոր մասով պատկառելի ջահակիրը կը հանդիսանայ, Փարիզէն մինչեւ Մարսէյլ, ցայտուն ապացոյցը տալով մեզի որ դեռ յիսուն եւ յիսուն տարիներ վերջ, նորանոր երիտասարդութիւններ անչէջ պիտի պահեն Հայկեան կայծը իրենց հոգիներուն եւ սրտերուն մէջ:

Կը հաւատամ բոլոր ճչմարտութիւններուն, բայց մանաւանդ սա մէկին՝ հայ ազգը յաւիտենական է ոչ միայն հայրենիքի մէջ, այլեւ ի սփիւռս աշխարհի...: Իմ նիւթս է որ միայն կ'աւարտի ահա, սիրելի «Յառաջ»:

ԳԵՂԱՄ ՏԻՐ–ԱՆԴՐԻԱՍԵԱՆ

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

Դ.

ԽՈՍՄԷԹ

Ծննդեան առաւօտն էր, եւ դեռ այդը չծագած եկեղեցիին զանգակները կը զօդանչէին տօնական օրերու յատուկ ծեծծեբումներով, հայ մանաւանդ ժողովրդական թաղերու մէջ սկսած էր ոգեւորութիւնը եւ ամէն հասակէ մարդիկ, նոյնիսկ ամանք հարբուխոտ, գրտին եւ խոնաւ մթնոլորտին մէջ ձգելով իրենց խոպոտ հազերուն երկարատեւ արձագանգը, կը դիմէին եկեղեցի: Երանիկ հանըմ եւ աղջիկը աւելի կանուխ, գացեր տեղաւորուեր էին վերնատան առաջին չարքին վրայ եւ հակառակ ցուրտէն տանջուելուն համբերութեամբ կը սպասէին:

Փոխն ի փոխ մրափելով եւ սթափելով հետեւեցան ժամերգութեանց. «Առաւօտ լուսոյ»ի ժամանակ, չարականին պարզ եւ լայն եղանակներէն ու ծնծղաներու դուարթ թափերէն ոգեւորուած ճչմարտ – տապէս զգացին թէ աւետիս մը կը ծածանէր միջոցին մէջ ու իրենց հոգին խառնուեցաւ ընդհանուր վառարանութեան, բայց հետզհետէ կրկին մտան երկարատ – ձգուող եւ ողբական եղանակներու աղեւսութեան ներքեւ մինչեւ պատարագը:

Եկեղեցին այդ պահուն լեցուած էր արդէն. վերնատան մէջ իրենց եառեւ, նստարանները զբաւուեր էին մինչեւ յետին չարքերը. պաղ եւ ամոյն լոյս մը, մշուշանման ճերմակութեան պէս կը մաղուէր պատուհաններէն եւ պլպլացող մոմերուն ճաճանչները կը ժժդունէին հետզհետէ: Եւսիմէ վերջնականապէս սթափած, ոտքի ելաւ, խաչակնքեց եւ աչքերը յառեց խորանին մեծ ջերմեռանդութեամբ:

Պատարագին ամբողջ տեւողութեանը անոր հոգին խռոված մնաց սրբազան եռաժչտութենէն եւ այդ հոգեկան զիւրազգածութեամբը խորհեցաւ իր վիճակին եւ նշանածին վրայ, երբեմն պատրաստակամ էր ներելու Յաչիկին եւ վերջնականապէս կոթնելու անոր զօրեղ բազուկին. երիտասարդ էր, կանանչ – կարիճ, աւելի աղէկ չէ՞ր աչք դոցել պզտիկ պակասներու, ծլէին, ծաղկէին, զաւակներու տէր ըլլային... Խեղճը ի՞նչ ըրած էր վերջապէս. ամէն օր ծուխն եղերքը առած կաղանդին նուէր մը բերած չըլլալուն համար երես զարձնել, քէն ընել: Քանի օր է որ Յաչիկ հասկնալով որ սեւ կատու անցած է մէջերնին, աչքը երեսին մնացեր էր, ինչ ընելը չէր գիտեր, սիրտը մեծ, հոգին հպարտ էր, անոր համար բերանը չէր բանար, խօսք չէր ըներ, հետեւաբար չէր գիտեր թէ ինչո՞ւ սրտնզած էին իրեն, բայց Եւսիմէ հասկցեր էր որ անոր սրտէն արիւն կ'երթար:

Իր ժողովրդական խաւերու յատուկ ողջմտութեամբ եւ բարութեամբ յանկարծ մատղեց նչանածին սիրտը առնել, երեսին խնդալ, յիշեց Յաչիկին առատաձեռնութիւնները, յիշեց նաեւ իրենց քաչած չքաւորութիւնը, պղտիկուց հայրը կորսնցուցեր էր, տային խեր մը չունէր իրեն, վաստկած քանի մը փարան հազիւ օգին կը բաւէր, էրիկ մարդու հաց կերած չէին, գիշեր, ցերեկ տատելով, խալխին ծայրովը կը հոգային ամէն բան. իրենց կը վայելէ՞ր որ քիպարի կնիկներու պէս զոհարեղէնի համար խըռ ընէին, իրարու սիրտ կոտրէին:

— Մտածին ի՞նչ պիտի ընեմ — խորհեցաւ հպարտութեամբ իր սպիտակաթոռ ձեռքերուն նայելով որոնք հակառակ չարունակ աշխատած ըլլալուն, նուրբ եւ փափուկ էին:

Պատարագչորին երկարաձիգ ձայնը պահ մը իր ուչադրութիւնը զրաւեց բոլորովին. «Առէք, կերէք»ի խորհրդովը վերացած քանի մը անգամ խաչակնքեց եւ մինչ տիրացուներու ռնգային ձայները կը փառաբանէին, աչքին ծայրովը տեսաւ մօրը սեւ եւ չոր սիլուէթը որ հակած դէպի ուրիչ կին մը կը խօսակցէր եռանդով: Ցանկարծ մտաբերեց անոր զայրոյթները եւ նոր յոյսերը, աչքին ներկայացաւ վարպետին նկհար ու ժժդոյն դէմքը եւ անոր աչքերուն անասնական արտայայտութիւնը, իրեն թուեցաւ որ հակառակ իր ամբողջ կորովին իր սիրտը կը դողնային, հեչտագին ու միանգամայն ցաւագին սարսուռ մը անցաւ հոգիին մէջէն, մանաւանդ երբ լսեց թէ վարպետին կնոջը մասին կը խօսակցէին:

— Շատ ծանր, այսօրուան վազուան է եղեր, կ'ըսէր մայրը մասնաւոր եռանդով մը:

— Զաւակ ալ չունեցան, մրմնջեց անուրիւն կին մը զլուխը ցնցելով:

ԶԱՊԻԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(10 – Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

անդրադառնալով ազատներու տարօրի – նակ ընթացքին, կը հետապնդեն զանոնք եւ կը դանեն ազջնակը: Անոր դեղեցկու– թեամբ հմայուած՝ կ'որդեգրեն զայն եւ կը կոչեն «Շամիրամ» (Սամիրամիս), որ կը նշանակէ «ազատներու զաւակ»:

Ուրեմն, Շամիրամ 20 տարեկան էր, երբ Օնէս, Նինոսի զինուորներէն մէկը դէպի Ասքալոնի շրջանները կուղայ քըն– նելու համար հոն արածող ոչխարներու հօտերը: Ան կը տեսնէ Շամիրամը եւ կը սիրահարի անոր: Հովուապետը դժուար կը հաւանի անոնց ամուսնութեան: Ու– րեմն, Շամիրամ կը հետեւի իր ամուսի– նին, դէպի Նինոսի արքունիքը: Ան կ'ու– նենայ երկու զաւակներ:

Օնէս միշտ կ'առնէ իր կնոջ կարծիքը զործի ձեռնարկելէ առաջ: Իրրեւ ասա– ուածուհիի դուստր, անշուշտ, Շամիրամ հանճար մը պիտի ըլլար: Իր խորհուրդ– ներուն չնորհիւ, Օնէս կը դառնայ Նի – նոսի դլխաւոր խորհրդատուն: Այն ժա – մանակ, օրէնք էր որ կին եւ զաւակներ հետեւէին պատերազմի դացող զինուո – րին: Այս ձեւով է որ Շամիրամ եւ իր զա– ւակները կը մեկնէին ճակատ, իրենց ա– մուսնին եւ հօր կողքին, դէպի Պակտրիա, ասիական երկիր մը:

Մայրաքաղաքը կատարեալ ամրոց մըն է, պահեստով լեցուն: Դիմադրութիւնը դօրաւոր է: Շամիրամ կը բացատրէ ա– մուսնին, որ յաղթելու համար պէտք է խելք դործածել եւ ռազմավարութեան ձեւը փոխել: Ան իր նախաձեռնութեամբ կազմակերպեց լեռնականներու խումբ մը եւ երբ կանոնաւոր բանակը կ'աշխատէր կռիւով քաղաքին զուռները բանալ տալ, Շամիրամ իր լեռնականներով բարձրա – ցաւ պարիսպներուն վրայ եւ դրաւեց ամ– րոցը: Օնէս հպարտութեամբ կը պատմէ Նինոսի իր կնոջ քաջագործութեան մա– սին: Նինոս կ'ուզէ անպայման ճանչնալ կինը, որ աւելի խելացի դտնուած էր, քան իր բոլոր զօրավարները միասին: Օնէս կ'ընդունի հրաւէրը:

Երբ Նինոս կը հանդիպի Շամիրամի, կը տեսնէ, որ ան ո՛չ միայն խելացի է, այլ նաեւ երիտասարդ եւ դեղեցիկ: Կ'ու– զէ տիրանալ անոր: Կ'առաջարկէ Օնէսի կնութեան տալ թագաւորական ընտանի– քէն իշխանուհի մը, փոխարէնը ստանա– լու համար Շամիրամը: Օնէս կտրուկ կերպով կը մերժէ: Նինոս կը սպառնայ անոր աչքերը փորել տալ: Օնէս կը փոր– ձէ դիմել խորամանկութեան եւ իր հա– ւանութիւնը տալ կը կեղծէ, յուսալով, որ Շամիրամ յարմար միջոցին կը փախ– չի իրեն հետ: Բայց, Շամիրամ կը նա– խընտրէ մնալ եւ դառնալ թագուհի: Զօ– բաւոր վիշտի ազդեցութեան տակ, Օնէս ինքզինք կը կախէ իր վրանին ձողէն եւ կը մեռնի:

Նինոս յաղթական կը վերադառնայ իր մայրաքաղաքը՝ Նինուէ, հետը բերելով ոչ միայն Պակտրիոյ հարստութիւնները, այլեւ դեղեցիկ թագուհի մը: Շամիրամ Նինոսի կուտայ նաեւ իր այդքան սպա– սած զաւակը: Բայց, կարճ ժամանակ ետք, Նինոս կը վախճանի: Շատեր կը մտածեն, որ Շամիրամ սպաննած է զայն թունաւորելով: Բայց, այս ուղղութեամբ վկայութիւն չունին: Ցամենայն դէպս, ան մեծ ճարպարութեամբ կը դե– կավարէ երկիրը իր նորածին տղուն՝ Նինիական վոխարէն:

Շամիրամ չի մոռնար նաեւ իր սուրբա– կան ծագումը: Սուրբան, պտուղներու եւ բուսականութեան երկիր է. եւ կը ծնին Շամիրամի չինել տուած նշանաւոր «առ– կախ պարտէզները»:

Ապա, ան կը ձեռնարկէ իր երկրի չըր– ջապատին: Ուրկէ որ կ'անցնի, կը հիմ– նէ նոր քաղաքներ, կը չինէ ճամբաներ եւ կամուրջներ: Կը սկսի պատրաստել աշ– խարհակալական ծրագիրները: Կը դրաւէ Եթովպիան եւ կ'ուզէ հարուածել Հընդ– կաստանը: Այս վերջին երկրին բանակին մէջ միայն փիղերն են, որ վախ կ'ազդեն իրեն: Կը դիմէ խորամանկութեան:

Ասորեստան փիղեր չունի: Կը դիմէ մեծ թիւով կաշեզործներու, անոնց կը յանձ– նէ երեք հազար սեւ եղներու մորթիներ եւ անոնցմէ կը պահանջէ այդ մորթի – ներուն տալ փիղի ձեւ: Երբ գործը կ'ա– ւարտի, անոնցմէ իւրաքանչիւրին մէջ կը տեղաւորէ ուղտ մը եւ կը վարժեցնէ կեն– դանիին քալել իր նոր պատեանին մէջ:

Հնդիկները կիտեն, որ Ասորեստան փիղեր չունի: Երբ անոնք կը տեսնեն «փիղերը», չուարդմի կը մատնուին: Բայց, այս վիճակը երկար չի տեւեր: Գաղտնիքը կը քօղաղերծուի: Հնդիկները անխնայ կը հարուածեն: Շամիրամի հըս– կայ բանակէն ողջ կ'ազատին քանի մը վախատականներ միայն: Թագուհին, ինք եւս կը վիրաւորուի:

Շամիրամ չի կրնար մոռնալ իր պար– տութիւնը: Կը զգայ, որ այլեւս պէտք է քաշուի քաղաքական ասպարէզէն: Գիտէ նաեւ որ իր զաւակը դաւ կը լարէ իր դէմ: Շամիրամ կամովին զահը կը թողու Նի– նիական եւ ինք կ'անհետանայ:

Շատեր կ'ըսեն, որ ան առանձնացած է լեռներուն մէջ: Ուրիշներ կը պնդեն, որ ան կերպարանափոխուած է, զարձած՝ ագռաւնի:

Ռ. Ո.

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՔԻՉ ՄԸ ԴՐԱՄԱՏԻՐՈՒԹԻՒՆ

Խորհ. Միութեան քաղաքացիներու կենցաղի պահանջները կ'աւելնան օր ա– ւուր: Միւս կողմէ, սակայն, պետական ապասարկութիւնները հնարաւորութիւն չունին բաւարարելու այդ յարաճուն պա– հանջները: Այս է պատճառը, որ յօդուա– ծագիրը մը՝ Ալեքսանդր Լեվիկով, «Լի– տերատուրնայա Գազետա»ին մէջ տա– րօրինակ առաջարկ մը կ'ընէ.— սահմա– նափակ ասոիճանով վերահաստատել ան– հատական ձեռնարկութիւնները:

Յօդուածագիրը այս կապակցութեամբ կը յիշատակէ Բրեժնեւի մէկ յայտարա – րութիւնը՝ Համայնավար կուսակցու – թեան 24րդ համագումարին (1971 Մարտ) ինչպէս նաեւ կը յիշէ Հունդարիոյ, Լե– հաստանի եւ Արեւելեան Գերմանիոյ օ– րինակները, ուր անհատական ձեռնար – կութիւններ լաւ արդիւնքներ ձեռք ձգած են:

Ա. Լեվիկով յստակ կ'ըսէ, թէ իր ա– ռաջարկը կը բխի այն փաստէն, որ խոր– հըրդային տնտեսվիճակները դժգոհ են պե– տական ապասարկութիւններէն: Նոյն դժգոհութիւնը կ'արտայայտեն պետա – կան ծրագիրները մշակողները: Յօդուա – ծագիրը օրինակներով կը հաստատէ ըս– պասեակներուն, վաճառատուներու պաշ– տօնեաներուն «անտարբեր» կեցուածքը յաճախորդներու հանդէպ: Ան ցոյց կու– տայ միաժամանակ պետական խանութ – ներու եւ ճաշարաններու անպոհացուցիչ ապասարկութիւնը:

Ան միեւնոյն ատեն կը նկարագրէ, թէ ինչպէս այսպէս կոչուած «լեվաք»ները, այսինքն անոնք որոնք դաղտնի կ'աշխա– տին իրենց հաշուոյն, նորոդութիւններ կը կատարեն բնակարաններու մէջ, ուրիչ – ներու լուացքը կ'ընեն, ծաղիկ կը ծա – խեն, պուրաւն կազերու կը յանձնեն եւ, վերջապէս, հազարումէկ տեսակ մանր – մունր աշխատանքներ կը կատարեն: Պե– տական ձեռնարկութիւնները կը մերժեն նմանօրինակ ծառայութիւններ ընել, ո– րով քաղաքացիները կը դիմեն անհատ – ներու, որոնք յաւելեալ վճարումի փո – խարէն կը ստանձնեն այդ գործերը:

Օրինականացնելով «անհատական» աշ– խատանքները, կ'ըսէ յօդուածագիրը, ոչ միայն յաւելեալ տուրքեր պիտի ապա – հովուին Պետութեան, այլեւ հնարաւո – րութիւն պիտի տայ անաչխատ կիներու, թոշակառու տարիքաւորներու եւ երիտա– սարդներու զբաղում մը ունենալ:

Յօդուածագիրը կ'ըսէ, թէ Ռուսերը կրնան ընդօրինակել Արեւելեան Գերմա – նացիներու, Հունդարներու եւ Լեհերու «փորձը»: Արդարեւ, այդ երեք երկիր – ներուն մէջ «քաղաքացիներ որոշ պայ – մաններու տակ եւ պետական հսկողու – թեան ներքեւ որոշ ազատութիւն ունին անհատական գործեր կատարելու»: Փո – խանակ խանութներու առջեւ երկար շար– քի սպասելու եւ կամ սպասարկութենէ զրկուելու, յաճախորդները ուրախու – թեամբ պիտի ընդունին քաղաքացիներուն «ծառայութիւնը»:

Յօդուածագիրը «անհատական» գոր – ծերու չրջապիծը կը տարածէ փոքր խա– նութներու (սրճարաններէ մինչեւ գեր – ձակի խանութ, վարսայարդարէ մինչեւ նորոդութեան կեդրոններ, պանդոկ, ճա– չարան) վրայ: Ասոնք, նոյնիսկ, կրնան համագործակցական գրութեամբ աշխա– տիլ:

Այս առաջարկը, որ կը կատարուի Խորհրդային Գրողներու Միութեան պաշ– տօնաթերթին մէջ, չի նշանակեր թէ պի– տի ընդունուի: Անցեալին այլ եւ այլ ա– ռաջարկներ եւս ներկայացուած են, ա– ռանց գործնական հետեւութեան յանգե– լու: Այսուհանդերձ, այն իրողութիւնը, որ յօդուածագիրը կը յիշատակէ Բրեժ – նեւի յայտարարութիւնը 24րդ համագու– մարին, մտածել կուտայ, թէ այս տե – սակէտը կը բաժնեն բարձրաստիճան պաշտօնատարներ եւս:

«Անհրաժեշտ է, յայտարարած էր Բը– րեժնեւ, աշխատանքի պայմաններ ստեղ– ծել հանպատրաստ թոշակառուներուն, տանտիկիններուն եւ անկարներուն ... այդ աշխատանքները կրնան կատարուիլ թէ՛ տունը, թէ դուրսը եւ հաւանաբար համագործակցական (քօօփերաթիւ) ըս– կզբունքով: Անշուշտ, այս աշխատանք– ները պէտք է օրինական սահմաններու մէջ ըլլան»:

Ա. Լեվիկով իր յօդուածը կ'եզրակա – ցնէ անձնական օրինակով մը: Ան ուզած է իր տան դուռը նորոգել այնպիսի ձե– ւով, որ ձայնը մեկուսացուի: Այս ուղ– ղութեամբ դիմած է պետական ձեռնար– կութիւններու, որոնք «կարգիդ սպասէ» ըսած են: Այնուամենայնիւ, քանի մը օր եւք անծանօթ մը ներկայացած է իրեն՝ առաջարկելով իր ծառայութիւնը: Ան պահանջած է պետական դինէն վեց ռուբ– լի աւելի, այսինքն՝ 22 ռուբլի:

« Պետական ձեռնարկութիւնը երբեք չդիմեց լինել », դիտել կուտայ ան:

Թ. Ա. Թ.

ՊՈՒՏՄ ԾԻԾԱՂ

Դիշեր մը, խնջոյքի մը ընթացքին, տանտիրոջ տգան ու փեսան կռիւի բըռ– նուեցան ընտանեկան հին խնդրի մը պատ– ճառաւ: Եւ բախումին ամէնէն տաք պա– հուն պնակները ու դաւաթները սկսան պարել օդին մէջ: Հրաւիրեալներէն մանր մունր մարդուկ մը, ջանայ բաժնել եր– կու կռուարանները: Մարդուկին հիւր սեղանակիցը թեւէն քաշելով, պղուչա – ցուց զայն:

— Ախ՛նէ ես, ինչ է, եղբայր, քաշուէ սըբտնց մէջէն... պնակ մըն ալ դուն կ'ուտես դլխուդ:

Մխրը չունէր բռնուած.

— Ի՞նչպէս քաշուիմ, չմիջամտե՞մ... բայց պնակները այս դիշեր ես փոխ առի անոնց...:

×

Դատարանին մէջ, նախագահը կ'ըսէ ամբաստանեալին.

— Դուն կը պնդես թէ բնաւ չդարկիր պարոնին, իսկ ան ալ կը պնդէ թէ դար– կիր: Որո՞ւն ըսածն է ճիշդը:

— Իմ ըսածս, պարոն նախագահ: Ան՝ բանէ լուր չունի, որովհետեւ առաջին իսկ հարուածէս գետին փռուեցաւ եւ ու– շաթափ եղաւ:

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՓՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷՆ)

— Լսել է դուն մասնաւոր դիտաւորու– թիւն մը ունենալը իմ դլուխս փորձանքի բերելու:

— Ինչո՞ւ համար:

— Չե՞ս պիտեր, որ ես երբեք առանկ բաներու տակ առորագրութիւն չեմ դներ:

— Չէի պիտեր:

— Հիմա հասկցա՞ր եա... ինչալլահ, ասկէ եաքը միտքդ կը մնայ:

— Լսել է որ պիտի չառորագրէիք:

— Չէ՛ ըսինք եա... մէկու մը վրայ այսչափ չեն բռնանար:

— Բռնանալու բան չկայ, միայն թէ...

— Ասկէ աւելի ի՞նչպէս բռնութիւն կրնայ ըլլալ, քեզի կ'ըսեմ կոր թէ սկըզ– բունքիս հակառակ է, դուն զարձեալ կը պնդես... ամէն բան չափ մը ունի:

— Կը նեղէք, Սիմոն աղա:

— Ոչ, ընդհակառակն, չնորհակալ եմ:

— Այն առեն կարճ կապէ այլեւս եւ խօսքը մի երկնցներ:

Ուսուցիչը թուղթը պլորեց, գրպանը դրաւ եւ ոտքի ելաւ:

— Մնաք բարով, ըսաւ, կը նեղէք, որ ձեզ նեղացուցի:

— Բարկացա՞ր, կ'երթա՞ս կոր:

— Չէ, բարկանալու իրաւունք չունիմ, միայն թէ քանի մը տեղ պիտի հանդիլ – պիմ:

— Հանդիպէ եա, ամէնուն ալ գնա, առորագրել տուր, ես վստահ եմ, որ ամէնքն ալ ուզելով կը առորագրեն: Ին– չո՞ւ պիտի չառորագրեն... փարա չես ուզեր կոր եա, պարզ առորագրութիւն մը:

Պարոն Թորգոմ ալ չպատասխանեց, բարեւեց ու մեկնեցաւ:

Այս երկու ապարդիւն դիմումները զին– քը քիչ մը վհատեցուցած էին, որոշեց տուն երթալ եւ հետեւեալ առաւու սկսիլ նոր դիմումներու:

Շուկային անցած առեն, սրճարանէ մը ծանօթ ձայն մը դոչեց.

— Պարոն Թորգոմ, պարոն Թորգոմ:

Ուսուցիչը գլուխը դարձուց դէպի ձայ– նը եկած կողմը, եւ ճանչցաւ իր բարե– կամը, պարոն Սիսակը, որ առանձին նստած էր:

Սիսակ 25 տարեկան երիտասարդ մըն էր եւ վաճառատան մը մէջ պաշտօնեայ, դուարթ, բարեմիտ, հետաքրքիր ու չա – տախօս մարդ մը: Թորգոմ մտաւ սրճա– րանէն ներս:

— Եկուր, նստէ, սուրճ մը խմէ, առա– ջարկեց Սիսակ:

— Ճաչելու կ'երթամ, ըսաւ ուսուցիչը:

— Դեռ չե՞ս ճաչած:

— Ոչ:

— Անանկ է նէ՝ օղի թող բերեն:

— Ազէկ կ'ըլլայ:

— Այս առեն ի՞նչ կ'ընես կոր փողոց– ները: Ճանըմ, քեզ զպրոցէն հանե՞ր են... ինչո՞ւ չես բողոքեր կոր... ասանկ անի– րաւութիւն կ'ըլլա՞յ...

Այս բոլոր հարցումներուն իրրեւ պա– տասխան ուսուցիչը հանրապրութեան պատմութիւնը ըրաւ, զրպանէն հանեց, կարզաց զայն եւ ըսաւ.

— Այսիկա առորագրել տալու համար կը պտըտիմ կոր:

— Կեցցե՛ս, չատ աղէկ կ'ընես, ամէնքն ալ կը առորագրեն, վստահ եղիր, պա– տասխանեց Սիսակ, Գրիգորիկ աղային առորագրել տուի՞ր:

— Ոչ տակաւին:

— Անոր տուր, անպատճառ կը առո – րագրէ:

— Պիտի երթամ:

— Ռափիկ աղային տարիր հարկաւ:

— Դեռ անոր ալ չդացի:

— Զարմանալի մարդ ես, աչքը գոց կը առորագրէ, քեզի չատ կը սիրէ Ռա– փիկ աղան:

— Գիտեմ, բայց դեռ ժամանակ չունե– ցայ, այսօր պատրաստուեցաւ հանրա – գրութիւնը:

— Մինչեւ հիմա որո՞ւ տարիր:

— Մարտիկ աղային, Ակոբճան աղա– յին, Սիմոն աղային:

— Հարկաւ առորագրեցին:

— Խոստացան, պիտի առորագրեն, պատասխանեց ուսուցիչը թեթեւ վարա– նումով մը:

— Անշուշտ պիտի առորագրեն, պա – տասխանեց Սիսակ, իրենց պարտականու– թիւնն է... Էյ, Ղուկաս էֆէնտիին գա– գի՞ր, անոր առորագրութիւնն ալ պէտք է, թաղին երեւելիներէն է, եւ անպատ– ճառ կը առորագրէ, որովհետեւ Մարգար էֆէնտիին հետ չատ աղէկ չէ:

— Ամէնուն ալ պիտի երթամ...

— Ժամադործ Ղուկաս աղան ալ մի մոռնար, ան ալ մենէ է, պիտցած ըլլաս:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առեք· Եկեղեց· Ազգային Միութեան վարչութիւնը շնորհակալու – թեամբ առացած է հետեւեալ գումար – ները·—

Ազգ· Տան չինուքեան համար Տիկին Տէտէեան 1300 ֆր·, Պր· Փօլ Նիկողոսեան 500 ֆր·:

Պր· Գասպար Պատմաճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկի·ի Տէր եւ Տիկին Մ· Լժտահարեան, Տէր եւ Տիկին Ա· Լժտահարեան, Տէր եւ Տիկ· Բ· Լժտահարեան (Մարսէյլ) 50ական, Տէր եւ Տիկին Ե· Պարսամեան 10:

Պր· Արթիւր Պատմէն, իր հօր Պր· Գասպար Պատմաճեանի մահուան առթիւ 500 ֆր· եւ Աղքատախնամին 100 ֆր·:

Այրի Տիկին Ոսկերիչեան իր ամուսնոյն Պր· Արթիւրի մահուան առթիւ, Աղքատախնամին 20: Տիկին Գալըաքճեան իր մօր Հ· Սահեանի մահուան առթիւ դըպրոցին 20: Տիկին Մ· Տիւմէճեան, Դաւիթ Քիւրքճեանի մկրտութեան առթիւ 50: Ս· Աստուածածնայ ռոնին առթիւ խաղողօրհնութեան նուիրատուներ·— Տիկին Ի· Փափազեան, Տիկ· Լ· Մանուկեան, Տէր եւ Տիկ· Մակէսեան 100ական, այրի Տիկ· Գ· Ոսկերիչեան, այրի Տիկ· Եաղուպեան, Տիկ· Մ· Տիւմէճեան եւ ոմն՝ 50ական, Տէր եւ Տիկին Վ· Զալըքեան, այրի Տիկ· Ա· Մէքայէլեան 20ական, Տիկ· Մ· Տէտէեան, Տիկ· Ն· Զալըքեան 15ական, Տիկ· Ճ· Շահպազեան, Տիկ· Կորիզեան, Տիկ· Ա· Ինէքճեան, Տիկ· Թ· Զալըքեան, Տիկ· Խաչատուրեան, Տիկ· Շ· Ցովհաննէսեան 10ական:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Լիւբէկեցպուրկի Պահապանը
Վարար Ջուրեր
Ոսկիէ Կշիռը
Ամէնուն Թէոդիկը
Ագատն Կոմիտաս
Վաղը
Սեւ Արեւ

Գին 15 ֆրանք
փոստով՝ 17 ֆրանք

Դիմել «Յառաջ»ի

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1971

ՍՍՅԱՄ – ՆՈՎԱ ՀԱՄՈՑԹԸ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Հեռատեսիլի Ա· կայանէն Սայաթ–Նովա դուսանական համոյքը պիտի ներկայանայ էփիսէթ եւ կէնպարտ յայտագրին մէջ՝

Շաբաթ, Օգոստ· 23, ժամը 18·40 Ա· կայան:

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻԻ ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻԻՆ

Չերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն*:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանքի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35
ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ
ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու դիւերօթիկ եւ փոքրիկներու կառտըռի վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տարեշրջանին համար:

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան: Հեռաձայն 985–01–79:

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 29

ԳԻՆ 2·500 ՖՐ·

Երդ ու դարձ օդանաւով: ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻՆՈՑ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ, ԼՈԳԱՐԱՆՈՎ, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ: Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք, բազմաթիւ շրջապտոյտներ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septembre, Paris (2e) — Tél. 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ· Ունճեանի, ամէն Շաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ· Ալիքսանեանի՝
11, Rue du Bassin, St. Julien — Tél. 51-74-90 — 66-38-92
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն· Գասպարեանի — ԼԻՈՆ՝ Պալեանի — ՏԷՄԻՆ՝ Կ· Գարայեանի
ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Ց· Պօյաճեանի

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Պ· Ժերար Սթեֆանէսքօ կը հաղորդէ որ մեծ հանդիպում մը տեղի պիտի ունենայ, Նոյեմբեր 1ին, Վերսէօն, ի նպաստ հայութեան 5000 հոգիի, ի յիշատակ Ֆրանսայի համար մեռած Հայերուն: Այս առթիւ կը խնդրուի անոնցմէ որոնք պատկան մը կամ բարեկամ մը ունին որ իրրեւ ռազմիկ (1914–18 կամ 1939–45) թաղուած է պինուորական գերեզմանատուն մը որ հաղորդեն անունն ու թաղուած վայրը:

Միւս կողմէ, 1914–18ի Պատերազմի նախկին ռազմիկները, ինչպէս նաեւ Հնդկաչինի, Ալժերիոյ նախկին ռազմիկները եւ դիմադրականները ու տեղահանուածները թող հաճին սոխպողարար յարաբերութեան մէջ մտնել Պ· Ժերար Սթեֆանէսքոյի հետ, հեռատեսիլի հայկ· յայտագրերու պատասխանատու

16, Rue José Maria de Heredia
PARIS (7e)

Պ· Սթեֆանէսքօ կը խնդրէ նաեւ որ իրեն հաղորդուի անունը, հասցէն, տարիքը, պինուորական աստիճանը բանակին մէջ, արհեստը, կռուած վայրերը եւ ի հարկին՝ պատուանշանները:

ԽԸՏՐԵԱՆ

Էջմիածնի եւ Վարդանի մետալիոն ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏՐԵԱՆ

«ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԱԼՊՈՄ»Ի ԿՈՉԸ

ՉՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

ՋԻՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի բոլոր անոնցմէ, որոնք հայրենասիրութեան թէ Հայաստան, — որոնք որեւէ յիշատակով կապուած են Չօր· Անդրանիկին եւ ծանօթ են անոր կեանքին ու գործին, — որ եթէ ունին անտիպ նկարներ ու նամակներ Չօրաւարէն, բարի ըլլան ուղարկելու խմբագրութեանս իր մասին հրատարակելի հատորին համար:

Հասցէ·—

AVO — A. TOUMAYAN
P. O. B. 80179 — Tél. 266492
BOURDJ - HAMOUD
BEIRUT — LEBANON

Յ· Գ·— Կը խնդրուի արտասահմանի եւ Հայաստանի բոլոր թերթի խմբագրութիւններէն արտատպել այս կոչը:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են:

Վարժարանը կը գործադրէ Ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը տալով նոյնպէս իր սանուհիներուն հայերէի դասախարակութիւն:

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ամէն օր·

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy
Հեռաձայն 927–01–72

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանդըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
(կնիք)

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԼՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին: (Եղանակին առաջին եւ խիստ վայլուն պարահանդէսը) Ժորժ Ե·ի չքեղ սրահներուն մէջ:

×

Կապոյտ Ծաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ դիշեր, Շարպօնիէհի չքեղ սրահներուն մէջ:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
22
ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI
22 AOUT
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր·	Վեցամսեայ	60 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր·	Հատը	0,70 ֆր·

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·494
Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.494

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԷԼՖՈՆԹԷՆԻ ՓՈՔՐԻԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

—0—

Պէլֆոնթէյն։

Շուրջ տասը տարիէ ի վեր ընտանի դարձած անուն մը, որ հոմանիշի մը պէս անմիջապէս կ'ոգեկոչէ Ֆրանսահայ կապոյտ Աչքն ու անոր ամառնային Կազդուրման Կայանը։

Պէլֆոնթէյն։ Զուիցերիոյ սահմանին մօտ, Ֆրանսական Ժիւռայի բարձրաբերձ լեռներուն վրայ թառած փոքրիկ պլուզ մը, որուն եկեղեցին իր զանգակատունը հպարտօրէն կը ցցէ մշտաղալար եղեւինիներու անծայրածիր անտառին դիմաց։

Այս համեստ գիւղէն քիչ մը վեր, աւելի բարձր դիրքի մը վրայ, ճամբու եզերքին կ'ելլէ սպիտակափառ չէնք մը, որուն առջեւ, կանաչազեղ բայց զաչնին վրայ, երեք սլացիկ կայմերու վերեւ ծածանող երրեակ դրօշակներ հեռուէն, կողմնացոյցի պէս, անցորդները կ'առաջնորդեն դէպի փոքրիկ Հայաստան։

Հայկական ու Ֆրանսական եռագոյն նները՝ կողք կողքի Կապոյտ Աչքի դրօշակին հետ՝ կը կազմեն յուզիչ երրորդութիւն մը։ Կայանի երկտեղ փոքրիկները ամէն առաւօտ սրտայոյզ երկիւղածութեամբ կ'ողջունեն երրեակ դրօշակները, չէշտելու համար իրենց սէրը հաւատարակէս հանդէպ Հայրենիքին ու Կապոյտ Աչքին։

Աւելի քան չորս տասնեակ տարիներու ընթացքին Ֆրանսայի բոլոր չորս ծագերէն բազմահազար մանչուկներ ու աղջկնակներ կազ. Աչքի Կազդուրման Կայաններուն մէջ վայելած են Աչուհիներու մայրական ու քրոջական խնամքն ու դուրգուրանքը։ Տարուան մէջ մէկ ամիս անոնք ապրած են զուտ հայաշունչ միջավայրի մէջ, հայերէն երգ ճառուզելով, հայկական պար ու արտասանութիւն սորվելով եւ Նաւասարդեան խաղեր սարքելով։

Կազդուրման Կայանը մաղնիսի պէս դէպի իրեն կը քաշէ մեր փոքրիկները։ Շատեր անհամբեր կը սպասեն ամառուան եղանակին՝ կրկին վայելելու համար նախորդ տարուան հաճելի օրերը։ Անոնք ամէն տարի կը վերադառնան Կայան՝ մինչեւ որ հասնին սահմանուած տարիքը։

Անցեալ ամիս 140 փոքրիկներ օգտուած են Կայանի ընձեռած բարիքներէն։ Յուլիս 14ի իրենց հանդէսը պատկուած է բացառիկ յաջողութեամբ։ Շուրջ 300 Հայեր — ծնողք կամ բարեկամ — իրենց ներկայութեամբ եւ առատաձեռն նուիրատուութեամբ պատուած են Կայանն ու քաջալերած Կապոյտ Աչքի ձեռնարկը։

Օգոստոս 15ին, հակառակ աննպաստ օդին, Փարիզէն ու գաւառէն աւելի քան հարիւր հայրենակիցներ փութացեր էին Պէլֆոնթէյնի փոքրիկ Հայաստանը, առտուն կանուխէն։

Ասոնցմէ ծածանայ ոմանն առթիւ Կայանի մեծ սրահին մէջ մատուցուեցաւ հանդիսաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնէք։ Պատարագիչն էր Տէսինի հոգեւոր հովիւ Տ. Վահան Վրդ. Թօփալեան։ Փոքրիկները ստացան մէկ մէկ նշխար եւ օրհնուած խաղող։

Կէսօրուան ճաշէն վերջ կատարուած հանգանակութենէն գոյացաւ 6·500 ֆրանք, ի նպաստ նոր չէնքի կառուցման ծախքերուն։

Յիշատակելի օր մը՝ Պէլֆոնթէյնի «փոքրիկ Հայաստան»ին մէջ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՍԱՆ Բ. ԻՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԿԸ ԽՕՍԻ

—0—

ԱՄԷՆ ԻՆՉ ՇԱՏ ՅՍՏԱԿ Չէ

—0—

Շաբաթ եւ Կիրակի, Մարոքի թագաւորը երկու անդամ խօսք ուղղեց իր ժողովուրդին, որ ըստ տեղւոյն վրայ պըտնուող դէպերուն եւ լրագրողներուն չատ չի չահագրգռուիր անցած – դարձածով։ Թագաւորը Երկուշաբթի օրուան ձգեց սակայն Կիրակիի համար նախատեսուած մամուլի իր ասուլիսը։

Հասան հաստատեց իր կարգին Ուֆքիրի «դաւադրութիւնը»։ Հանրապետութիւն չէ որ կ'ուզէր ստեղծել, ըսաւ թագաւորը, այլ 9 տարուս գահաժառանգ իշխանին միջոցով վարել երկիրը։ Եւ որովհետեւ «դաւաճանը» մեռած է եւ մեռածներն ալ չեն խօսիր, այլեւս կարելի է ամէն ինչ բարդել անոնց վիզը, եւ թագաւորը չվրանեցաւ նոյնիսկ չեչտելէ թէ ան էր պատասխանատուն Ֆրանսայի հետ յարաբերութեանց վատթարացման։ Հոս, Հասան կ'ակնարկէ անչուշտ Պէն Պարքայի խընդրին, բայց դժուար է հաւատալ թէ Ուֆքիր ամէն ինչ բոլորովին ինքնագլուխ ըրած է։ Ջայն – հեռատեսիլէն խօսած իր ճառին մէջ, Հասան կոչ ըրաւ «ազգին բոլոր աշխոյժ ուժերուն» որպէսզի վերջ դրուի խառնակութեան։ Թագաւորը ջընջեց նաեւ Պաշտպանութեան Նախարարութիւնը (զոր կը վարէր Ուֆքիր) եւ իր ձեռքն առաւ բանակն ու ազգային պաշտպանութիւնը։

Երկրին հակիրճ պատմականն ընելէ ետք անկախութենէն ի վեր, Հասան չեչտեց.– «Ո՞ւր են մեր բոլոր ցաւերուն պատճառները։ Կը գտնուին այն իրողութեան մէջ, որ անոնք որոնք բարոյական իշխանութիւն մը ունին, օրինակ քաղաքական հոսանքները, կամ վարչական իշխանութիւնները (առենակալ կամ կառավարիչ), քաղաքական պատասխանատուները կամ պինուորական իշխանութիւնը սխալ քայլեր կ'առնեն եւ չեն կրնար վերահանդիսել։ Ու իրենց սխալները քօղարկելու համար դրպարտութեան ապարդիւն քննադատութեան կը դիմեն»։

Ա,յսպէս թագաւորը չի վարանիր ամէն մարդ ամբաստանելէ եւ մինչ կը սպասուէր որ փորձ մը ընէ պատուհան մը բանալու, դանդ դէպի կուսակցութիւնները, բոլորը կը զատապարտէ։ Ու իր ճառին վերջաւորութեան կ'ըսէ նոյնիսկ թէ ի հարկին չի վարանիր բնաջնջելէ ժողովուրդին մէկ երրորդը որ վնասարար մտքեր ունի փրկելու համար այն երկու երրորդը որ առողջ մտքեր ունի։

× Շատ հաւանական չի նկատուիր այլեւս որ Զօր· Ուֆքիր անձնասպան եղած ըլլայ, ան ալ չորս գնդակ պարպելով, բայց պարզ է որ որեւէ ճշդրիտ բան կարելի չէ իմանալ եւ Ուֆքիրի չորս եղբայրներն ալ կը խուսափին անչուշտ խօսելէ։

× Ըստ Պէյրութի Ալ Նահար թերթին, Մարոքի դաւադրութեան եւին պէտք է Միացեալ Նահանգները տեսնել։ Արդա – րեւ, ըստ լիբանանեան թերթին, որ կ'ապաւինի Ռապաթի իր թղթակցին տեղեկութեանց, կարելի չէ հաւատալ որ Քենիթիրայի օդանաւային խարիսխը գտնուող քանի մը հարիւր ամերիկացի պինուորականները, եթէ մեղսակից կամ հեղինակ չէին, տեսած չըլլան որ բան մը կը պատրաստուի։ Թերթին համար Ամերիկացիք յուսնական տեսակի վարչակարգ մը կը նախատեսէին Մարոքի համար։ Պարզ է որ Ռապաթի ամերիկեան դեսպանատունը անմիջապէս հերքեց այս «ծխածաղկի» ամբաստանութիւնները։

× Հասան միշտ Սքիրաթի պալատը կը մնայ եւ կը պատմուի թէ յուզում մըն ալ հոն ունեցած է վերադարձի օրը երբ զաւակը չէ գտած։ Ներսը զայն պահած էր այլ վայր մը։ Թագաւորին չընչապատը չատ ազդուած է Ուֆքիրի դաւաճանութենէն։ Գալով այս վերջինին այրիին, 40 տարեկան չատ դեղեցիկ կին մըն է, որ վեց զաւակ ունի։ Ուֆքիրի մահէն ի վեր տունէն դուրս չելլեր։

× Ցիշենք նաեւ Մարոքի հրեայ համայնքը որ չատ մտահոգ է եւ կը պատրաստուի երկէն հեռանալ, Զօր· Ուֆքիր իրենց պաշտպանն ըլլալով։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը՝ Ռոճըրս յայտարարեց թէ Վիկթնամի պատերազմը պիտի վերջանայ նախագահական ընտրութիւններէն կամ քիչ մը առաջ կամ քիչ մը ետք։ Կռիւները, ամէն պարագայի մէջ, նոյնքան սաստկութեամբ կը չարունակուին։

ԱՆԳԼԻՈՑ տոքերները որոչեցին աշխատանքը վերսկսիլ Երկուշաբթի օր։ Նախապէս ասոնցմէ 6000ը՝ չէին ուզեր համակերպիլ սենիքային տուած որոչումին եւ կ'ուզէին չարունակել գործադուլը բայց ի վերջոյ տեղի տուին։

ՈՒԿԱՆՏԱՅԻ արտաքսումները կը չարունակուին։ Զօր· Ամին յայտարարեց թէ ոչ միայն երկրէն կ'արտաքսուին այն 60 հազար Ասիացիները որոնք բրիտանական, փաքիստանեան կամ հնդկական անցագիր ունին այլեւ այն 25 հազար Ասիացիները որոնք ուկանտական անցագիր ունին։

ՀՐԴԵՀՆԵՐԸ կը չարունակուին Վառի նահանգին մէջ ու նաեւ Քոբսիքա, ուր 2500 հեկտար անտառ փճացած է։ Հերը – չէջներու գործը կը դժուարանայ մինչ – Թրալին պատճառով։

ՓԻԼԻՊ ՊՐԱՍԷՕՐԻ յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Սէն–Ռոք եկեղեցին, ապա մարմինը փոխադրուեցաւ Փէռ–Լա – Շէզ։ Ներկայ եղած է հոծ բազմութիւն մը դերասաններու եւ արուեստագէտներու։ Պրասէօրի զաւկին՝ Քլօտ Պրասէօրի կողքին էր իր մայրը՝ Օտէթ Ժուայէօ, որ առաջին կինն էր ողբացեալ դերասանին։

ՌԻՍ–ՕՌԱՆԺԻՍԻ մէջ հանգստեան տուն մը հրոյ ճարակ եղած է առջի գիշեր։ Տասը պատսպարեալ մեռած են եւ բազմաթիւ ուրիշներ՝ վիրաւորուած։

ՔՍԱՆ ՀԱԶԱՐ թաթարներ դիմումնագիր մը ղրկած են Բրեժնեւի, խնդրելով որ դոհացում տրուի իրենց «բնական եւ արդար պահանջին», հայրենիք (Ղրիմ) վերադառնալու։ Ծանօթ է որ Սթալին Սիպիր եւ կեդր· Ասիա աքսորած էր հարիւրաւոր հազար թաթարներ իբրեւ պատժական միջոց Գերմաններու։

ՄԻՒՆԻԽԻ ոդիմպիականները առթիթ կը ստեղծեն որ քաղաքական զանազան դէմքերը տեսակցութիւններ ունենան։ Այսօր, կ'լմացուի որ Միւնիխ պիտի երթայ Գահիրէի Ալ–Ահրամի խմբագրապետը՝ Հէյքալ եւ տեսնուի Նիքսընի անձնական խորհրդատու՝ Քիսինկէրի հետ։

ՅՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 37 մատուռականները դաղտնի կոչ մը ստորագրած են ուր կը բողոքեն Փրակայի պատասխանութեանց դէմ։ Կոչը չրջաբերական – թռուցիկի ձեւին տակ կը բաժնուի Մոսկուայի մէջ։

ՖԻՇԵՐ – ՍՊԱՍԿԻ մրցումը նորութիւն մը չէ բերած։ 16րդ խաղը հաւասար արդիւնք արձանագրած է մինչ Ֆիշէր պահանջած է որ խաղը ուրիշ սենեակի մը մէջ տեղի ունենայ որովհետեւ աղմուկէն կը նեղուի եղեր։ Գոհացում չէ ստացած։ Ամէն պարագայի աւելի քան հաւանական կը նկատուի Ֆիշէրի յաղթանակը։

ԱՐԺԱՆԹինի նախկին մենեաջերը՝ Զօր· Փէրոն, որ տարիներէ ի վեր աքսորականի կեանք մը կ'ապրի Սպանիա, պիտի կարենայ Արժանթին վերադառնալ իր հարպատ դինեալ պահակազօրքով։ Թուականը ցարդ չէ ճշդուած։

ԼԻԲԻԱ չատ դժգոհ է Անգլիոյ տուած որոչումէն մարոքցի օդաչուներու առթիւ։ Ծանօթ է որ մարոքցի ապստամբ օդաչուները ձիպրալթարի մէջ ապաստանի իրաւունք ուզած էին Անգլիայէն որ մերժած էր։ Լոնտոն չէր ուզած դէշ մարդ ըլլալ Հասանի հետ։

ԼԻԲԱՆԱՆի կրթական նախարարը Անրի Խատէ հրամանագիրով մը արգիլեց աշխարհագրութեան ֆրանսական դասագիրք մը ուր պաղեստինեան հարցը «սխալ բացատրուած է» եւ Սիոնականութեան փառքը կը հիւսուի։

ԵՐԵՒԱՆ ⇄ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ, Օգոստոս 16–17

Դիւլիջանի երաժիշտներու ստեղծագործական տան մօտ սկսած է չինուիթինը համերգային մեծ դահլիճի մը, որ պիտի կրէ Պէթհովէնի անունը։ Հրահը պիտի ունենայ 550 տեղ եւ պիտի ծառայէ նաեւ համագումարներու, մարզական եւ այլ ձեռնարկներու։ Ճարտարապետն է՝ Ի· Ալթունեան։ Առաստաղը պիտի յիշեցնէ Գեղարդի եկեղեցւոյ գմբէթը։ Պիտի պատուի սեւ փայտով եւ ունենայ նաչխանգակ 12 փոքրիկ գմբէթներ։

×

Արեւելեան Գերմանիայէն Հայաստան վերադարձած է բեմական նուագախումբը դեկավարութեամբ Կ· Օրբելեանի, կարգ մը համերգներու մասնակցելէ ետք։

×

Ֆրանսայի եւ քանատացի պատմութեան ուսուցիչներու խումբ մը քանի մը օր է կը հիւրասիրուի Երեւանի մէջ։

×

Լեռնային Ղանզեղուրի բնակիչները չետ այսօրիկ պիտի կարենան հեռաւիլ կեդրոնական հեռատեսիլի յայտագրին։ Հոս, այդ առընչութեամբ, վերջացած է հարիւր մեթրնոց վերահեռարձակման աշտարակի մը չինութիւնը։

Ներկայիս կեդրոնական հեռատեսիլի յայտագրին կրնան հետեւիլ Հայաստանի 15 քաղաքներու բնակիչները։

×

Երեւանցի 19 տարեկան ուսանող մը՝ Շաւարշ Կարապետեան զարձած է ստորջրեայ լողի Եւրոպայի ախոյեան, Մոսկուա տեղի ունեցող մրցումներու ընթացքին։ Առաջին խորհրդային մարզիկն է որ կը տիրանայ այս առաջնութեան եւ կը ստանայ ոսկի մեռալ։

«Մի՛ ԿՈՆԴԷ»

Զուարճալի մի խաղ կայ, որ յաճախ անում են ընտանեկան հաւաքոյթների մէջ: Բոլորակ նստած խաղացողներից մէկը իր մօտը նստածի ականջին չշնչում է մի բառ, որ լսողը նոյն ձեւով փոխանցում է իր միւս կողմը նստածին, սա իր մօտիկին, մինչեւ հասնում է բոլորակի վերջինին, որ արտասանում է բարձրաձայն: Եւ միշտ այնպէս է պատահում, որ շարքի սկզբին չշնչուած «ծիտ»ը շարքի վերջին հնչում է « ձիւղ », կամ շատ աւելի շնման եւ յաճախ անիմաստ մի բան:

Այսպիսի մի դիմափոխում պատահած է եւ մեր ժողովրդական երգերից մէկին, որ Աբրահամեան դաշից բերնէ բերան հասած է Հալէպ եւ տեղ գտած «Կոմիտաս ժողովրդային երգարան»ի մէջ: Մասիսի շուքի տակ, Սուրմալու (հին Ճակատք) գաւառում յօրինուած երգի բառերը, «Քէլէ մի՛ կոնդէ», այդ երգարանի մէջ գրաճած է «Գըլէ միկոն դէ» եւ մինչեւ իսկ «գըլէ, Մկօն դէ»: Անգոյ «միկոն» բառը եւ չգիտեմ ո՛ր դիւղացի Մկօն այդ գրքի մէջ երեւցած են՝ անշուշտ երգողների անգիտութեան պատճառով եւ յօրինած են անիմաստ բառաշարք:

Մեր հին «պարուց երգերի նման այսօրուան պարերգը նոյնպէս չատ անգամ խառնուում է որեւէ կենցաղական դէպուազ: Այս երգը նոյնպէս մի ապրուած ձախորդութեան խառնում է: Աղջիկն առած է կարօին եւ գարճած է «անտէր ու դերի»: Երգի մէջ յիշուած Բինդեօլը կապ չունի Բիւրակնեան լեռների հետ, որ յայտնի են այդ անունով: Բինդեօլ ասում են նաեւ այն բազմաթիւ լճակներին, որ կազմում են Հայկական Պարի լեռնագագաթներում՝ ձիւնհալի հեռեւանքով: Այդ լեռնաշղթան սկսում է մեծ Մասիսից եւ երկարելով դէպի արեւմուտք՝ յօրինում է մի բարձրաբերձ ճակատ Արարատեան դաշտի դիմաց: Նրա հիւսիսային լանջերից դէպի Արաքս տարածւում է Սուրմալու գաւառը, որ ժողովրդական երգի առեղծագործութեան մի չատ հարուստ շրջան էր: Աղջիկը դժբախտութիւն է ունեցել Բինդեօլ մտնելու եւ սարի սմբուլ դառնալու...

Գիւղական կլոր պարին խառն մասնակցում են թէ՛ հարս ու աղջիկ եւ թէ տղամարդ ու պատկուած երիտասարդներ: Այս աղջկան երբեմն հաւնած ու սիրած Ցակօն (եւ ոչ թէ Ափօն, ինչպէս տպուած է երգարանի մէջ): Նա ծանօթ է իր երբեմն սիրածի «անտէր ու դերի» միճակին: Մտնելով պարի մէջ՝ նա բռնում է սիրածի ձեռքը, որի ոտքերը կթում են յուզումից: «Կոնդ» նշանակում է անդամալոյծ, որ քայլել չի կարող· «կոնդել» նշանակում է դեղեւկոտ քայլել· մէկը, որի ծունկերը ծալւում են յուզումից՝ կոնդի պէս քայլելու անզօր է դառնում: Գիւղական չուրջպարն ընթանում է կա՛մ պարողների երգի կշռոյթով կամ դուռ – նայի դիլ ձայնի տակ: Զորս կողմն իշխում է անասելի թոհ ու բոհ: Այս աղմուկի մէջ է, որ պարակիցները փոխանակում են սիրոյ խօսքեր, ուշացած կըշտամբանքներ, երկիմաստ ակնարկներ, իսկ համարձակները մինչեւ իսկ բարձ փոխելու առաջարկներ:

Մեր Ցակօն նոյնպէս օգտագործում է առիթը կշտամբելու համար իր սիրածին· «Ինչո՞ւ Բինդեօլը մտար (եւ) սարի սմբուլը գտար»: Հարսի ոտները, որ կթում էին արդէն՝ աւելի թուլանում են երբ լուռ կշտամբանքը դառնում է խօսուն: Տղան ղղում ու տեսնում է· պարին հետեւողները կարող են նկատել հարսի վիճակը· ուստի կցում է· «Քէլէ՛, մի կոնդէ», այսինքն՝ «քայլէ՛, քաշէ պարը, ոտքերդ ամուր դիր, մի՛ կթիր»: Բայց սիրտը դեռ լիքն է, ուստի չարունակում է· «Ինչո՞ւ կարօին առար (եւ այդպէս) անտէր ու դերի դառար» (դարճար): Բայց սիրող սիրտն արդահատում է տեսնելով երբեմն սիրածի խորին յուզումը, ուստի կրկին դրդելով որ հարսը չկոնդէ, յարում է· «Ցակօն կոնդէ, թըխ կոնդէ»: Այսինքն՝ դու մի՛ կոնդէ, թող (Թըխ) Ցակօն (այսինքն ինքն) կոնդէ:

Այս խօսքերն այն իմաստն ունին, ինչ որ սիրող մօր ասած խօսքերը իր հիւանդ տղուն· «Զա՛րդ տանիմ, մատաղ լինեմ քեզ, դլխովդ պտիտ (պտոյտ) գամ» (իրեւ զոհի ոչխար, որին պտըտցնում են հիւանդի չորս կողմը եւ յետոյ մորթում): Անձնուէր սիրոյ լեզուն է դա: Ուզում է ասել· ե՛ս պէտք է կոնդեմ, թող ես կոնդեմ, ո՛չ թէ դու:

Այս երգը յօրինող դիւղացին արտակարգ նուրբ զգացում է յուցադրում· որքա՞ն նուրբ ականջ պէտք էր ունենալ, «կոնդէ՛» ձեւի նկարչական եւ երաժշտական արժէքը դնահատելու համար: Այս պարը յատուկ կշռոյթ ունի· ո՛չ թէ ընթանում է երեք ոտք ու մի յալար, այլ երկու ոտք· իսկ երրորդը հաշուից դուրս է գալիս եւ առանձնանում է «կոնդէ՛» բառի «դէ՛» վանկով եւ ոտքի ուժեղ գարկով, որից յետոյ ոտքը յուսիլիկ վեր է բարձրանում՝ պարի ընթացքը չարունակելու համար: Այդ վանկի վրայ դեմինը թնդում է դիւղական ուժեղ ոտքերի հզոր պարկի տակ· որով պարի ընթացքն է 2–2–1: Քէլէ՛ – մի՛ կոն – դէ՛· Ցակոն – քը՛խ կոն – դէ՛՛· քը՛խ կոն – քը՛խ կոն – քը՛խ կոն – դէ՛· Ցա՛կոն – կո՛ն – դէ – քը՛խ կոնդէ՛:

Այս ամբողջ կրկնակն ինքնին մի նկարչական եւ երաժշտական սքանչելի յօրինուածք է, ուր ընտրուած բառաձեւը ոչ միայն նկարում, այլեւ հնչակէս պատկերում է պարի ընթացքը, տեսնում եւ պարողի ոտքը, որ «Թըխ» սուղ վանկից բարձրանում է մինչեւ «կոն» վանկի կատարը եւ այդ բարձունքից զահավիժում է՝ ուժեղ դոփելու դետինը «դէ՛» վանկի վրայ:

Ինչպէս տեսնում էք, երգը մի խտացած վիպական դրուագ է: Այստեղ ո՛չ մէկ գործ ունին անծանօթ Մկօն եւ մանաւանդ Ափօն, որ նշանակում է «հայրիկ»: Անչուշտ հարսի ափօն նո՛յնպէս կարող էր կշտամբել իր աղջկան, երբ տեսնէր թէ նա տրտնջում է իր «անտէր ու դերի» վիճակից, բայց ափօները պարի չեն մասնակցում, հետեւապէս այս երգի մէջ տեղ չունեն:

ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՊԶՏԻԿ ՄԱՐԴ ԶՄՆԱՑ

Ձեր չուրջ նայեցէք· քանի՞ հոգի կը դանէք մեր օրերու հայ իրականութեան մէջ, որ համեստութիւնը արժանիք նըկատէ, — դիտակցի թէ իրմէ մեծերն ու ղօրաւորները կան միշտ...

Երբ Հաւատքը կ'իյնէր հոգիներուն եւ Աստուծոյ դաղափարին մէջ մարդիկ իրենց անզօրութիւնը կը փնտռէին՝ կեանքը աւելի խաղաղ ու հեչտ կը թուէր, բռեկամութիւնները աւելի ամուր ու վըստահելի էին· ծանօթ թէ անծանօթ՝ իրարու աչքի կը սեւեռէին, առանց նկատումի եւ հաշուի:

Հիմա ամէն ինչ Նիւթին կշիռովը կ'արժեւորուի: Շահու, դիրքի, փառքի եւ բիրտ ուժի դարաչրջանն է· եւ վա՛յ անոր՝ որ հոգեկան եւ բարոյական խմաիւղումներու ճամբով կը յուսայ մարդկային իր կոչումը իրականացնել· սիրել (եւ սիրուիլ), յարդել (եւ յարդուիլ), լսել (եւ լսուիլ), աշակերտել (եւ ուսուցանել)...

Մեզմէ վեց հարիւրէ աւելի տարիներ առաջ՝ անմահանուն տաղերգուն, Ֆրիկ, կը պատգամէր·

— Կ'ուզե՞ս որ ազիզ կենաս, որ ամէն մարդ ըզքեզ սիրէ·
Դու հողու նըման կացիր, որ ամէն մարդ ըզքեզ կոխէ:
Քան զերկաքն այլ ի՞նչ ամուր՝ որ կըրակն զինքն կու հալէ,
Դու ջրի նման կացի՛ր, որ կրակն ի բեն կու վախէ»...

1956ի Ապրիլին, օր մը, Անթիլիասի վեհարանին մէջ, վեհապանծօրէն աղնիւ ու բարի հայրապետին՝ Զարեհ Ա. կաթողիկոսին դիտել կուտայինք թէ մեզի համար մարդկօրէն անըմբռնելի կը թուի իր համակերպութիւնը՝ կարգ մը մարդոց լրբութեան, ստորնաքարշ կեցուածքին եւ ամբարշտութեան հանդէպ:

Ստոյիկեան ժպիտով մը, որ հոգեկան իր տագնապանքը կը ծածկէր, պատասխանեց·

— «Ամաչեսցեն եւ խռովեսցին յոյժ ամենայն թշնամիք իմ· դարձցին յետս եւ ամաչեսցեն յոյժ վաղվաղակի եւ խռովեսցին»...

1944էն մինչեւ 1956, Հալէպի առաջնորդութեան օրերէն մինչեւ հայրապետական աթոռ, ամէն անգամ որ ամարդութեան մը յորձանքը կուգար բախելու խորապէս մարդկային եւ ամբօրէն հաւատակուռ իր էութեան, կ'ապաւինէր իր այն համոզումին՝ թէ «Բարին է վերջին յաղթողը»: Հայ անզուգական տաղերդուին բառերով՝ պէտք չէ «ապիզ»ութենէ հրաժարիլ՝ ամէնէն ոխակալ թշնամիին հանդէպ իսկ· պէտք է ըլլալ «Հողին նըման՝ որ ամէն մարդ ղեզ կոխէ»· ըլլալ «Ջրի նման», որ երկաթը հալեցնող կրակն անգամ կը մարէ...

Մենք չենք կարծեր, որ Սաղմոսեր-դուէն մէկըըերած իր պատասխանը իրականացած ըլլայ մահէն մօտաւորապէս 10 տարի եառ ալ: Իր թշնամիները ամչնալու կարողութենէն իսկ դուրկ էին եւ երբեք եա չդարձան փոքրոգութեան ճամբէն՝ դղջումի դոյզն խռովքն իսկ ապրելու համար:

Երկրի վրայ Աստուծոյ ապաւինած ու մարդոց մէջ Պօղոս առաքեալի խմաստութեան կառչած՝ ընդմիշտ մերժեց հաւատալ թէ բարոյական կեանքի իմացութիւն ու մերօրեայ մարդկային իրականութեան միջեւ աննուաճելի անջրպետ է բացուած:

Իր նմանները կան հաւանօրէն այսօր ալ, — իբրեւ քաղցր յիշատակ՝ անվերադարձ խոնարհութեան, համեստութեան, «ապիզ» ու «Ջրի նման» մաքրամաքուր կենցաղի: Բայց ո՞վ կրնայ ժխտել թէ տիրականօրէն կ'իշխեն բիրտ ուժը, մեծամտութիւնը, փառասիրութիւնը, նիւթական հզօրանքի տենչն ու ձըգտումը՝ կեանքի ամէնէն հոգեւոր մարդերուն մէջ իսկ...

— Հաւատքի քարոզութեան վերնակարդիքերուն վրայ անգամ:

Մ. Թ.

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

— Աստուած լերան նայեր ձիւնը անոր կէօրչ տուեր է, ըսաւ սգաւոր պառաւ մը, մրմնջաձայն եւ չարք մը անէծքներ թափեց Ցակոբեան աղային դլխուն· աղջիկս փորը բերնին յդի էր, ափ մը ջուր ճայիլ՝ որբեւայրի մնաց, փեսան իր քով կ'աշխատէր, ծովերուն եղերքը փառաւոր կեանք մը կ'ապրէին, կէնճ ու կանանչ հոդեր առաւ պատկեցաւ· դացի ոտքը ձեռքը ինկայ... սա օրերը անցնին, մէյ մը փուչը ոտքէն ելնայ, աղջիկս նորէն կ'աշխատի, կը վճարէ ըսի· մունաւոր, քարի պէս խուլ մըներ... օ՛խ ասրտելու համար չէ, ամա Աստուած ալ իրեն չձդեց:

— Է՛յ, ողորմած Աստուած, կը մրմընջէր ուրիշ կին մը բազկատարած, արձաղանդ ըլլալով սգաւոր պառաւին խօսքերուն: Ամէնքն ալ պահ մը լուռ մնացին: Սէդ եւ ժպտոյն՝ Երանիկ հանըմ դլուխը ցցած կը կենար, կարծես իր դառն եւ խոժոռ երեւոյթով դէմ դնելով դերադոյն զօրութիւններու:

Պատարագը լրանալէն առաջ աղջկանը նշան ըրաւ եւ մեկնեցան· սանդուխնե – րուն վրայ երկու կիները անսահման ցանկութիւններով կը նայէին հարուստ կի – ներու արդուզարդերուն եւ զոհարեղէններուն· ամէն անգամ որ փետրազարդ դլխարկի մը չուքին ներքեւէն բախտաւոր կնոջ արհամարհական նայուածքները կը խաչաձեւէին Եւիմիէի սուր նայուածքները, բան մը անոր լաւ տրամադրութիւններէն կը փլէր ու կ'անհետանար, Աչիկին կոչտ եւ աղքատիկ երեւոյթը կը ցցուէր իր դէմ, կարծես իր երջանկութեան ճամբան խափանելով եւ ահա կը խորհէր մօրը յոյսերուն վրայ, եթէ վարպետին կինը մեռնի՛...

— Ան ինտո՛ր նայեցաւ քեղի, աչքերովը պիտի ուտէր կարծես, Եւիմիէ, խենթ մի ըլլար, խօսքդ եա առ, մէչերնիս կոտրած, թափած բան մը չկայ տահա· եաղմանի կտորին խելք դնելուդ, աչքերդ վեր բարձրացուր... առնի հանըմ կ'ըլլաս... Աչիկի պէս մարդիկը խղմէթ – կեար կ'ունենաս... մինակ առջի կնկան ըռգակները քեղի տայ նէ կ'օգտէ, ոսկիէ պէպէկ կ'ընէ քեղի... իմ վրաս նայէ օրինակ առ, նպղը մեծցած էի ամա, էրիկս տէղկեահին առաջքը դրաւ ինծի, ինքն ալ պուճախը անցաւ նստեցաւ· մաղաւել ըրի, քեղի մեծցուցի, օր մը օրանց սըռըս մարդ չիմացաւ, ամա քաշածս եա ու միայն Տէրը դիտէ... ոսո վուչմանլըք փարա էթմէդ...

Փողոցը ցուրտ էր, բայց արեւը կը ծաղէր ահա՝ սառուցիկ եղեամին բիւրեղային փոչին փայլեցնելով ամէն կողմ· խումբ խումբ, մեծ մասով կիներ դէպի իրենց տուները կը չտապէին կիրակնօրեայ հագուստներով զարդարուած: Երանիկ հանըմ, աղջիկը առաջքը ձգած, դըլուխը բարձր, աչքերը խոժոռ կը քալէր անչչուկ· խնամքով հագուած էին երկուքն ալ եւ թէեւ մօրը սէդ կեցուածքը ակնածանք կը ներշնչէր, դարձեալ մարդոց աչքերը հաճոյքով կը դանդաղէին Եւիմիէի դեղեցկութեան վրայ, չուկա – յէն անցած առեններին մօրը նայուածքը աւելի խոժոռեցաւ· կրպակներու առաջ ադոռակներու վրայ նստած մարդիկ, մեծ մասով եաղմաճի, ցած ձայնով կը խօսակցէին, երբեմն վաճառողի մը անակընկալ ձայնը կը բարձրանար երկդիմի դովտանքներով ծախած ապրանքին վրայ ու թէեւ ամէնքն ալ կը հասկնային որ այդ դովքերէն մաս մը բաժին կ'իյնար անցնող դեղեցիկ աղջկան, բայց ոչ ոք կը համարձակէը խնդալ կամ կատակել, ոըովհետեւ Թաղեցի էին անոնք:

Հանդիպեցան Մարտիկ տայիին եւ երկու դրացիներու, բայց իրարու երես անդամ չնայեցան, որովհետեւ անպատշաճ էր այդ վայրին մէջ դիրար բարեւել, նոյնիսկ ճանչնալ ձեւացնել: Անցան դիներուններու փողոցէն ուր Եւիմիէ չկըցաւ ինքզինքը զսպել եւ քովընտի նայուածքներ ուղղեց կրպակներուն խորը եւ վերջապէս մտան իրեն դրացի փողոցները:

Մինչեւ որ տուն հասան՝ Եւիմիէի դէմքին վրայէն մարեր անցեր էր քաղցրութեան եւ բարութեան հետքերն իսկ, վայելքի անզուսպ ծարաւ մը կը տոչորէր դինքը· տեսած հարուստ կիներուն մուշտակները եւ փետուրները կը պարէին իր աչքերուն առաջ, բայց մանաւանդ խարտեաշուած կը դդար ինքզինքը անոնց նայուածքներէն, որոնց անտարբերութիւնը նախատելի կը թուէը իրեն· հագուիլ՝ սքուիլ ու երեւալ անոնց՝ իր դեղեցկութեան բոլոր փառքին մէջ, անխախտ նըպատակ մը թուեցաւ իրեն: Այս մտածումներով հագուստը փոխելու դրաղած էր երբ դուռը դարնուեցաւ· կրկին էի – փակին կոճակները կոճկեց եւ փութոյ դուռը բանալ եւ վարպետը կանդնած դըտաւ իր դէմը:

ՉԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(11 – Շար·)

ԿԵՂԾ ՍՊԱՍԱՒՈՐԸ ԵՒ ԱՆԱՒՈՒԵՄ ՏԱՆՏԻԿԻՆԸ

Մարշանտոն, երիտասարդ տարիքին թղթատար եղած էր ղրամատան մը մէջ: Մինչ իր չուրջը ամէն օր միլիոններ ձեռքէ ձեռք կ'անցնէին, ինք կը դոհանար իր ձղճիմ ամսականով: Ցաճախ մտադրած էր արկղերու պարունակութեան տիրա – նալ, բայց աշալուրջ ու դինեալ պահակները վախ կ'ազդէին իրեն: 17 տարեկանին լքեց այդ ապերախտ պաշտօնը ու իբր սենեկապան մտաւ Նէօյիի հարուստ ա– պարանքներէն մէկուն մէջ: Ցաջորդ օրն իսկ կը կատարէր իր առաջին դողութիւ– նը, եւ երեք ամիս բանտ կը պառկէր:

Հաղիւ բանտէն ելած, կը մտնէր Պր· ա'Արսիի ծառայութեան եւ յաջորդ օր կը դղնար Թանկապին առարկայ մը: Ար – դիւնք՝ 13 ամիս բանտարկութիւն:

Պէտք է ըսել, որ Մարշանտոն ճարպիկ էր բայց ոչ խորամանկ:

Բանտէն արձակուելուն պէս, Մարշան– տոն ճարեց մաքուր հագուստ մը ու սկը– սաւ դառնալ կիներու չուրջ: Անմիջապէս որ ծանօթանար մէկու մը հետ կը պատ– մէր իր անցեալը· իբր թէ ինք հարուստ ազնուականի մը ապօրինի զաւակն էր, որ չուտով պիտի տիրանար մեծ ժառան– գութեան մը:

Սակայն ամէնէն չատ սիրտը կը տրո– փէր ժան Պլէն կոչուող աղջկան մը հա– մար, զոր չլացնելու համար Մարշանտոն կը տարքէր դանազան խաղեր: Վերջ ի վերջոյ կրցաւ հասնիլ իր նպատակին: ժան սիրահարեցաւ ազնուականի այս ապօրինի զաւակին, որ ունէր անձնական կառք, կահաւորուած յարկաբաժին եւ դրամ, չատ դրամ...

ժան եթէ այդքան դիւրահաւատ եղած չըլլար, պիտի չյարաբերէր այս խարե – բային հետ եւ անոր ըրած պիտի ըլլար մեծ բարիք մը:

Որովհետեւ Մարշանտոն կը դտնուէր դժուար կացութեան մը առջեւ: Հոսկէ հոնկէ դողցած դրամը վերջացած էր եւ կը փնտռէր միջոց մը դրպանը լեցնելու: Պէտք էր աւենուան մը համար հեռանար իր սիրուհիէն:

Օր մը, յայտարարեց, թէ իր հայրը՝ Պր· տը լա Ռոչէթ, հրաւիրած է զինք քանի մը չաբաթ անցընելու Ֆոնթէնպլո– յի իր դղեակին մէջ եւ մասնակցելու որ– սորդական եղանակին:

Մարշանտոն մեկնեցաւ Ֆոնթէնպլօ, բայց ոչ իբր հիւր, այլ սպասաւոր: Եւ հաւատալի դարձնելու համար իր սուտը, նամակներ գրեց ժանին, դործածելով Պարոնին անձնական նամակի թուղթերը:

«Շատ կը ձանձրանամ բնութեան մէջ: Եթէ որսորդութեան եղանակը չկար, ութ օրէն կ'ըլլայի Փարիզ: Կիրակի օրը, ձի հեծայ մօտը դալու համար, բայց դղեակէն ելլելու առեն ձին խրաչեցաւ ու դիս վար նետեց իր քամակէն: Թեւս վի– րաւորուած է...»:

Ամառը, ժանը բերել տուաւ Ֆոնթէն– պլօ եւ վարձեց տուն մը դղեակին մօ – տերը: Արդէն լքած էր սպասաւորի իր պաշտօնը: ժամանակը կ'անցընէր ձուկ ու թռչուն որսալով, իսկ չաբաթը ան– դամ մը կ'երթար Փարիզ, կը մտնէր խա– դաւուն, ուր դրամ կը չահէր զեղծարա– րութեամբ: Եթէ առիթը ներկայանար, դողութիւն ալ կ'ընէր: Արդէն Պարոն տը լա Ռոչէթի դղեակէն վերցուցած էր բա– ւական թանկագին առարկաներ...

Աւեն մը եաք, Մարշանտոն եւ ժան լքեցին Ֆոնթէնպլօն եւ հաստատուեցան Փարիզի հիւրախակումբը, Քոմփիէնեը: Իբր ղբայի, ունէին հանդստեան կոչուած հարիւրապետ մը, որ չուտով դարձաւ ա– մուլին մտերիմը: Կը մասնակցէր տան ծախքերուն եւ մեծ համակրանք ունէր ժանին հանդէպ: Մարշանտոն կը չարու– նակէր բացակայիլ յաճախ: Կը վերադա– նար ղրպանները լեցուն թղթադրամով կամ թանկագին առարկաներով՝ որոնց պղիսը յայտնի է մեր բոլորիս: Նոյն– իսկ, իր զօդոններէն ոսկի ժամացոյց մը նուիրեց տան մտերիմ բարեկամին, հան– դբտեան կոչուած հարիւրապետին: Այդ ժամացոյցը կը պատկանէր խուլ–համբե– րու հիւանդանոցի բժշկապետին, որ իբր կառապան ունէր Մարշանտոնի եղբայրը:

Սակայն արդարութիւնը սկսած էր ըղ– բաղիլ այս անօրէն երիտասարդով: Մա– նաւանդ որ չէր ներկայացած դինուորա– կան ծառայութեան: Դատարանը ի բա– ցակայութեան վեց տարի տաժանակիր աշխատանքի դատապարտեց զող եւ դա– ւաչիք Մարշանտոնը:

Սակայն հոս պիտի չվերջանային մեր հերոսին քաջագործութիւնները:

1885ի Ապրիլի առաւօտ մը, Մարշան– տոն ներկայացաւ Օր· Շըվալիէի դոր – ծակալութեան դրասենեակը, եւ դործի դիմումնագիր մը ներկայացուց: Քանի մը օր եաք, երբ կրկին ներկայացաւ դրա– սենեակ, օրիորդը ուրախութեամբ ըն – դունեցաւ զինք եւ ըսաւ որ չատ լաւ պայ– մաններով դործ մը դտած էր իշխանուհի Փոնիաթովսքայի ապարանքին մէջ: Եթէ այդ դործը չյաջողէր, զինք պիտի ու– դարկէր Տիկին Քորնէի տունը:

Իշխանուհի Փոնիաթովսքա, որ լաւ հոդեբան էր, չսիրեց ժոխէի նմանող այս քարձ երիտասարդը, որ իրեն կը ներկա– յացնէր կեղծ յանձնարարական մը, ստո– րագրուած մի ոմն Տիկին տը Պրեթըվիլի կողմէ: Այդ կեղծ յանձնարարութիւնը դործն էր մեր ղեղծարար Մարշանտոնի:

Պէտք է ըսել նաեւ, որ օրիորդ Շըվա– լիէ կը դործէր մեծ սխալ մը, ընտանիք– ներէն ներս մտցնելով մարդ մը, որուն մասին ոչ մէկ տեղեկութիւն ունէր: Բայց ինչ ընէր խեղճ աղջիկը, դործերը լաւ չէին եւ այս կարդադրութենէն պի– տի ստանար կարեւոր չահաբաժին մը:

1885 Ապրիլ 14ին, Մարշանտոն ճարա– հատ ներկայացաւ Տիկին Քորնէի, որ պիտի ըլլար իր նոր տիրուհին: Տիկին Քորնէ, կինն էր հարուստ վաճառականի մը, որ կը դտնուէր Հնդկաստան: Դրժ– բախտութիւնն ունեցած էր կորսնցնելու քան տարեկան աղջիկ դաւակ մը, որուն յիչատակը չէր հեռանար իր մտքէն: Կը բնակէր Փարիզի լաւադոյն թաղերէն մէ– կուն մէջ, Մատլէն եկեղեցիին մօտերը:

Տիկին Քորնէ այնքան հոդեբան չէր, որքան իշխանուհի Փոնիաթովսքան եւ հաղիւ աչք մը նետեց իրեն ներկայաց – ուած կեղծ յանձնարարականին:

— Սեղանի ծառայութեան համար, սեւ հագուստ մը ունի՞ս, հարցուց Տիկին Քորնէ:

— Ունեցածս անդործածելի է, տիկին, պատասխանեց Մարշանտոն:

— Լաւ ուրեմն, քեզի տամ պէտք եղած դումարը, եւ անմիջապէս դնա ու ձեռք մը սեւ հագուստ դնէ:

Մինչ Մարշանտոն, խոնարհ ու յարդա– լիր, կը սպասէր մէկ անկիւնը, տիկինը բացաւ դրասեղանի մը դղրոցը, ուր տըր– ցակներով հարիւրնոցներ կային, եւ եր– կու հարիւր ֆրանք տուաւ Մարշանտո – նին, որուն աչքերը սկսած էին փայլիլ անօթի աղուէսի մը աչքերուն պէս՝ ի տես լեցուն հաւնոցի մը:

Մարշանտոն մէկ չունչով վազեց թամ– փալի հրապարակը, ու վարձեց սեւ հա – գուստ մը, կանխիկ վճարելով մէկ չար– թուան վարձքը եւ դրամին մնացեալը իւրացուց:

Իրիկունը, Տիկին Քորնէ դոհունակու– թեամբ կը ճաչէր, մինչ սպասաւորը ի– բեն կը ներկայացնէր կերակուրները: Չհետաքրքրուեցաւ նոյնիսկ հագուստով, նոյնիսկ չնչմարեց սպասուրին անճարա – կութիւնը:

Ապա, Տիկին Քորնէ անցաւ դահլիճ ու յօրանջելով դիրք մը թղթատեց, յետոյ մտաւ իր ննջասենեակը: Հաղիւ հագած էր դիչերանոցը, երբ դուռ մը բացուե– ցաւ, եւ ներս խուժեց սպասաւորը, դա– նակ մը ձեռքը: Տիկին Քորնէ ժամանակ իսկ չունեցաւ ճիչ մը արձակելու, որով– հետեւ դանակը արդէն հասած էր կո – կորդին...

Ցաջորդ առաւօ, ննջասենեակին մէջ դտնուեցաւ խեղճ տիկնոջ դիակը, արեան ճապաղիքներու մէջ: Ոստիկանութիւնը սկսաւ իր քննութիւնները: Ցոհանոցի սե– դանին վրայ կային չիշ մը դինի եւ երկու դաւաթներ...

Մարշանտոն, առանց իր պազարիւնու– թիւնը կորսնցնելու դբպանած էր թղթա– դրամի սրցակները եւ վերադարձած Քոմ– փիէնեը, ժանին մօտ:

Ոստիկանութիւնը լմացած էր, որ Մարշանտոն հաղուստ մը վարձած էր Լոմպարի խանութէն: Լոմպար վազուց կը ճանչնար Մարշանտոնը եւ անոր յա– րաբերութիւնները ժան Պլէնի հետ:

Տուաւ Քոմփիէնեըի հասցէն:

Իրիկուն մը, երբ ճաչի պիտի նստէին ոստիկանները նոր խուժեցին եւ ձերբա– կալեցին ոճրագործը: Բայց ան ուրացաւ:

— Ցանցաւորը ես չեմ, խոհարար Ա– նաթոլն է:

ժան Պլէն կը դտնուէր անակնկալի մը առջեւ: Զայրացած յարձակեցաւ խաբե– բայ ոճրագործին վրայ·

— Ծոստովանի՛, թշուառական, կը պո– ռար, խոստովանի՛...

Ի վերջոյ Մարշանտոն խոստովանեցաւ:

— Այո՛, ըսաւ, կը խոստովանիմ, ես սպաննեցի Տիկին Քորնէն, բայց քեզի համար էր· կ'ուղէի դրամ ունենալ, ծախ– սել, քեզի տալ իշխանուհիի կեանք մը:

Ցոհարար Անաթոլ ազատ արձակուե – ցաւ եւ Մարշանտոն ստիպուեցաւ հետե– ւիլ ոստիկաններուն:

Ոստիկանատան մէջ պատմեց իր ոճիրը·

— Ցոհանոցի բանալին քովս էր: Պու– ֆէին մէջէն առի խոշոր դանակ մը, եւ առանց ձայնի մօտեցայ ննջասենեակին: Սպասեցի, որ Տիկին Քորնէ երկննայ մահճակալին վրայ: Բացի դուռը: Զիս տեսաւ ու մահճակալէն վար նետուեցաւ ու փորձեց փախչիլ: Բայց չկրցաւ: Իմ միտքս սպաննել չէր, այլ դրամը դողնալ:

Մարշանտոն, բանտին մէջ դրեց իր յուչերը եւ սիրային նամակներ դրկեց ժանին·

«Ա՜հ, որքան երջանիկ էինք մեր փոք– րիկ տան մէջ: Որքան կը սիրէի մեր պար– տէզը եւ հոն ապրող կենդանիները: Հիմա այդ բոլորը երազներ են, զորս անդամ մըն ալ պիտի չտեսնեմ»:

Դատավարութենէն առաջ, ցուցադրու– թեան դրուեցան Մարշանտոնի դողոննե– րը եւ յետոյ ծախուեցան աճուրդով:

Դատարանին սրահը լեցուն էր հանդի– սատեսներով, աչքարհիկ կիներ, թըղ – թակիցներ, անդործներ, որոնք իրենք դիրենք կը կարծէին թատրոնի մը բեմին առջեւ:

Բայց դլխաւոր դերակատարը յուսա – խաբ ըրաւ բոլորը: Այնքան տխեղծ էր փիլիքապէս, եւ այնքան ողորմելի իր կեցուածքով:

Իր քովը նստող ոստիկանը, զարման – քով լսեց Մարշանտոնի բերնէն ելած հե– տեւեալ նախադասութիւնը·

— Որքա՜ն ապուշ պէտք է ըլլայ մարդ, որ սպասաւոր կը վարձէ առանց տեղե – կանալու անոր անցեալին...

Վկաներու չարքին մէջ աչքի կը զար– նէին զոհին մօտաւինը, Պր· Քորնէ, որ եկած էր հեռաւոր Հնդկաստանէն: Հան– դբտեան կոչուած հարիւրապետը, որ կը չարունակէր բարի վարուց վկայութիւն ընել ի նպաստ ոճրագործին: Ան խոստո– վանեցաւ իր սէրը ժան Պլէնի հանդէպ...

ժան Պլէն վայելչօրէն հագուած, հո– վահար կը չարժէր իր դէմքին առջեւ եւ ակնարկներ կ'ուղղէր ներկաներուն:

Մարշանտոն պատժուած աչակերտի մը պէս դլխահակ, մտիկ կ'ընէր ընդհանուր դատախազին, առանց անդրադառնալու կացութեան լրջութեան: Կը յիշէր իր մանկութիւնը, իր աղքատ ու պարկեչտ ծնողքը: Դատաւորին մէկ հարցումին տուած էր պատասխան մը, որ կը խոտա– ցնէր իր կեանքի ամբողջ փիլիսոփայու– թիւնը:

Ես սիրոյ զոհն եմ, Պր· դատաւոր: Գողցայ եւ սպաննեցի, որովհետեւ կը սիրէի...

Բայց երդուեալները, որոնք իրապաչտ մարդիկ են, արարքներու դրդապատճառ– ներուն չատ քիչ կարեւորութիւն կուտան, մանաւանդ երբ անմեղ զոհի մը դիակը կայ կէտքին մէկ նժարին մէջ:

Երբ Մարշանտոն իմացաւ մահուան վճիռը, յուզումէն մարեցաւ, հանդիսա– տեսները դրկելով դղայացունց տեսա – րան մը...

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (136)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

Սիսակ հետզհետէ քանի չափ անուն– ներ յիչեց եւ ստիպեց իր բարեկամը, որ անոնց դիմում ընէ անպատճառ: Ուսու– ցիչը խոստացաւ, յետոյ իր բարեկամին դառնալով ըսաւ·

— Հիմակուհիմա դուն ստորագրէ դո– նէ...

— Ձանըմ, դուն ինծի թող հիմա, ը– սաւ Սիսակ:

— Ինչո՞ւ համար, դուն ալ թաղեցի չե՞ս:

— Թաղեցի եմ, բայց խնդրին մէջ ու– րիչ բան կայ... Թաղուոր էֆէնտիին ալ պնա, անպատճառ կը ստորագրէ:

— Հարկաւ պիտի երթամ... դուն մէյ մը քու ստորագրութիւնդ դիր տեսնեմ:

— Դուն ինծի ձգէ, կ'ըսեմ կոր, պնդեց Սիսակ:

— Բայց պատճառը բացատրէ դոնէ:

— Ամէն բան չեմ կրնար ըսել քեզի... իմ ստորագրելս յարմարութիւն չառներ ... Ղահվէչճի Մինասին ստորագրել տը– ւի՞ր...

— Չէ տակաւին:

— Աղէկ միտքս եկաւ, սա մեր Կուռնիկ աղային ստորագրել տանք: Կուռնիկ ա– ղան տէրն էր այն սրճարանին, ուր նըս– տած էին:

— Կուռնիկ աղա, քիչ մը հոս եկուր, դոչեց Սիսակ:

Սրճարանատէրը 40 տարեկան, թաւ պեխերով, յաղթանդամ մարդ մը, մո – տեցաւ:

— Թուղթդ հանէ, հրամայեց Սիսակ ուսուցչին, որ իսկոյն կատարեց հրա – մանը:

— Սըտեղ ստորագրութիւն մը, Կուռ– նիկ աղա, ըսաւ երիտասարդը:

— Սոխախը խալտըրըմ չինել տալու համա՞ր է, հարցուց սրճարանատէրը:

— Չէ, ճանըմ:

— Նոր մխթարի՞ն համար:

— Չէ, Կուռնիկ աղա, անանկ բան չէ, մեր միւսիւ Թորգոմին համար է:

— Ի՞նչ եղեր է որ...

— Ճանըմ, նոր թաղականները դինքը դպրոցէն հաներ են, մենք ալ հիմա իմզա կը ժողվենք կոր քի, ելլէ անիկա տնօրէն կ'ուղենք... չիմացա՞ր, որ միւսիւ Թոր– գոմը դպրոցէն հաներ են:

— Իմացայ, հելէ չատ ալ ցաւեցայ, պատասխանեց Կուռնիկ աղա:

— Անանկ է նէ իմդադ դիր նայինք:

— Ես դրել կարդալ չեմ դիտեր:

— Մէօհիւրդ կոխէ:

— Մէօհիւրս քովս չէ:

— Վնաս չունի, թող վաղը ըլլայ:

— Պէն էօյլէ խամուր իշլէրիմէ գարըշ– մամ, պատասխանեց սրճարանապետը, հեռանալով երկու երիտասարդներու քո– վէն:

— Ես անոր ստորագրել կուտամ, խոս– տացաւ Սիսակ:

— Եղբայր, փոխանակ ուրիչները հա– մոզելու, նախ դուն ստորագրէ, պնդեց ուսուցիչը:

— Ինծի մի ստիպեր, ես չեմ կրնար ստորագրել, անձնական չահուս կը դպչի:

— Ինչո՞ւ համար:

— Որովհետեւ մեր վաճառատան տէրը Մարգար էֆէնտիին բարեկամն է, հիմա հասկցա՞ր... ամէն բան ըսել մի տար ինծի:

— Այդ տարբեր բան, պատասխանեց ուսուցիչը, քանի որ անձնական նկա – տումներ ունիս, չեմ ուզեր, որ իմ պատ– ճառաւս վնասի ենթարկուիս:

— Ես անանկ բաներու կարեւորութիւն չեմ տար, բայց ի՞նչ ընեմ, ստիպուած եմ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար·)

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆՈՐ ՇԷՆՔԻ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ոմն 10·000 *ֆր*·
Սերովբեան Գ· 500
Երանեան 50 *ֆր*·:

Նախորդ ցանկին մէջ՝ (*Յուլիս* 11) *վիրժինիա հաստատութիւնը պէտք է ըլլայ՝ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մխիթարեան՝* 10·000 *ֆր*·:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ՕԳՈՍՏՈՍ 15Ի ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԱՌԹԻԻ

Տէր եւ Տիկին Հրանտ Սամուէլեան 1000 *ֆր*·:

Մարիւս Գուզապաշեան 520, *Մալխօ* – *Կարապետեան* 500, *Պ*· *Պ*· *Առաքելեան*, *Բարակեան*, *Մարզարեան ընտանիք*, *Առաքելեան*, *Փաշանեան*, *Ընտրիկեան ընտանիք*, *Տէր եւ Տիկին Թորոսեան* (*Փարիզ*) 200*ական*, *Մանուկ Մանուկեան*, *Տիկին Գարանֆիլեան*, *Իւլոյեան*, *Թրաւերսեան*, *Մեսրոպ Թորոսեան*, *Թորոսեան ընտանիք*, *Համբարձումեան*, *Թորոսեան Կարապետեան*, *Փափազեան*, *Գուլումճեան*, *Տէր եւ Տիկին Կուրպէթեան*, *Մինասեան*, *Գ*· *Փիլաւեան* 100*ական*:

(*Շար*·)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻԻ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻԻՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *դրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն* :

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով :

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանկի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋԻ

Ա Զ Դ

Մոնմորանսիի եւ Ամպիէնի Հանդըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (*նահանգապետութեան հրամանով*):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱՆՔԱՅԻՆ

(*կնիք*)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 *տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են*:

Վարժարանը կը գործադրէ ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը տալով նոյնպէս իր սանուհիներուն հայերէն դասախարակութիւն:

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ամէն օր·

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy
Հեռաձայն 927–01–72

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻԻՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

ՄԻՒՈՒՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻԻ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 14Էն 28

Կազմակերպիչ՝

ՍԵՒԱՆ

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON
Tél. : 60-13-66

Խումբին կ'ընկերանայ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Ճեռագային՝ մանրամասնութիւնները

le CLUB des JEUNES de L'UGAB

Organise un voyage en Septembre

au LIBAN

30 Août au 23 Septembre avec une extension en Syrie et en Bulgarie

1900 F. tout compris

Hôtel Première classe

IL RESTE ENCORE QUELQUES PLACES

Renseignements — U. G. A. B. Club des Jeunes, 11 Square Alboni — Paris (16e)
Tél. : TRO. 03-18

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Պ· *Ժերար Սթեֆանէսքօ կը հաղորդէ որ մեծ հանդիպում մը տեղի պիտի ունենայ, Նոյեմբեր* 1ին, *Վերաէօն, ի ներկայութեան* 5000 *հոգիի, ի յիշատակ Ֆրանսայի համար մեռած Հայերուն*: *Այս առթիւ կը խնդրուի անոնցմէ որոնք պզտկան մը կամ բարեկամ մը ունին որ իրրեւ ռազմիկ* (1914–18 *կամ* 1939–45) *թաղուած է պինուորական գերեզմանատուն մը որ հաղորդեն անունն ու թաղուած վայրը*:

Միւս կողմէ, 1914–18*ի Պատերազմի նախկին ռազմիկները, ինչպէս նաեւ Հնդկաչինի, Ալժերիոյ նախկին ռազմիկները եւ դիմադրականները ու տեղահանուածները թող հաճին ստիպողաբար յարաբերութեան մէջ մտնել Պ*· *Ժերար Սթեֆանէսքոյի հետ, հեռաւեսիլի հայկ*· *յայտագրերու պատասխանատու*

16, Rue José Maria de Heredia
PARIS (7e)

Պ· *Սթեֆանէսքօ կը խնդրէ նաեւ որ իրեն հաղորդուի անունը, հասցէն, տարիքը, պինուորական աստիճանը բանակին մէջ, արհեստը, կռուած վայրերը եւ ի հարկին՝ պատուանշանները*:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱՋԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱՋԴ	70 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշաճակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

ԱՆԱՐԱՏ ՅԱՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու դիւերօթիկ եւ փոքրիկներու կառտըդի վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 *տարեշրջանին համար* :

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան : *Հեռաձայն* 985–01–79:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

ՍԱՑԱՔ – ՆՈՎԱ ՀԱՄՈՑԹԸ

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Հեռաւեսիլի Ա· *կայանէն Սայաթ–Նովա դուսանական համոյթը պիտի ներկայանայ էփիսէք եւ կէնպարտ յայտագրին մէջ՝*

Զորեքշաբթի, Օգոստ· 23, ժամը 18·40 Ա· կայան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին: (*Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը*) *Ժորժ Ե·ի չքեղ սրահներուն մէջ*:

×

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 *Նոյեմբեր*, *Շարաթ դիշեր*, *Շարպօնիէռի չքեղ սրահներուն մէջ* :

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

«ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԱԼՊՈՄ»Ի ԿՈՉԸ

ՋՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

ՁԻՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի բոլոր անոնցմէ, արտասահման թէ Հայաստան, — որոնք որեւէ յիշատակով կապուած են Զօր· *Անդրանիկին եւ ծանօթ են անոր կեանքին ու գործին, — որ եթէ ունին անտիպ նկարներ ու նամակներ Զօրավարէն, բարի ըլլան ուղարկելու համապատասխան իր մասին հրատարակելի հատորին համար*:

Հասցէ·—

AVO — A. TOUMAYAN

P. O. B. 80179 — Tél. 266492
BOURDJ - HAMOUD
BEIRUT — LEBANON

Յ· Գ·— *Կը խնդրուի արտասահմանի եւ Հայաստանի բոլոր թերթի խմբագրութիւններէն արտատպել այս կոչը*:

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
23
ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI
23 AOUT
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՀԱՅԱԾԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, rue de Trévise - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·495

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.495

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕԳՆԵ՛ՆՔ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

———o———

Ամէն գործ կը դառնայ իր արդիւնքէն։ Երբ կը խօսինք Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի կազդուրման կայանին մասին, անվերապահ գնահատանքով կ՛ողջունենք ձեռք բերուած արդիւնքը։

Ու երբ մօտէն քննենք այդ դրական արդիւնքին հասնելու համար կատարուած աշխատանքները, այն ատեն միայն կըրնանք չափել մեծութիւնը, չըսելու համար ահաւորութիւնը ամէն կարգի գործուրթեանց ու զոհողութեանց, որոնց դէմ յանդիման կը գտնուին պատասխանատուները։

Իսկապէս Խաչտհիներու զոհողութեան ոգիին մէջ պէտք է փնտռել գաղտնիքը կազդուրման կայանի յաջողութեան։

Դիւրին չէ սահմանափակ տարածու – թեամբ մէկ յարկի տակ պատսպարել ու դեկավարել տարբեր տարիքի 120–150 երկաեռ փոքրիկներ, որոնք կուգան Ֆրանսայի զանազան չրջաններէն, բոլորովին անծանօթ իրարու։ Այս տարի հեռաւոր Յունաստանէն ու Ալժերիայէն անգամ եկողներ կային։ Կազդուրման Կայանի համբաւը Ֆրանսայի սահմանները գլեր անցեր է արդէն։

Շրջ. Վարչութեան նախագահուհին, որ կը վարէ Կայանը, զոհողութեան մարմնացում, մէկ վայրկեան հանգիստ չունի։ Պէտք է հասնի ամէն բանի։ Իրրեւ մայր կը զուրգուրայ փոքրիկներուն վրայ, որոնք ամէն վայրկեան կը բախեն իր դուռը բան մը խնդրելու համար։

Պէտք է հսկէ մատակարարական ճիւղին հետ կապ ունեցող բոլոր խնդիրներուն վրայ, — ուտեստեղէնի գնում, ճաշացուցակի եւ ճաշերու պատրաստու – թիւն, ուտելիքներու բաշխում, եւայլն։

Ու ամէն բանէ առաջ պէտք է հոգ տանի կարգապահութեան։

Տնօրէնուհիին կ՛օգնեն բաւարար թիւով չափահաս աղջիկներ ու տղաք, որոնք խումբերու բաժնած են փոքրիկները։ Իւրաքանչիւրը պատասխանատու է իր խումբի կարգապահութեան համար։ Հըսկիչները անհատապէս ու հաւաքաբար պատասխանատու են տնօրէնուհիին առջեւ։

Ամառնան հանդէսները կը կատարին երկար ու համբերատար աշխատանքներու։ Մանաւորաբար հսկիչ օրիորդները չափերով չունչ կը հատցնեն՝ հայերէն երգ, արտասանութիւն ու պար սորվեցնելու համար պզտիկներուն։ Անոնք մխա – ժամանակ օրերով կ՛աշխատին փոքրիկ պարողներու ու պարուհիներու տարազները պատրաստելու համար։

Կայանի հսկիչներու չարքին այս տարի կային Մերձաւոր Արեւելքէն եկած հաւասիոս տղաք ու աղջիկներ, որոնք մեծապէս օգտակար հանդիսացան՝ մայրենի լեզուով խօսելու համար փոքրիկներուն հետ, որոնք ընդհանրապէս հայերէն չեն գիտեր։

Կարեւոր է հսկիչներու պարագան։ Անհրաժեշտ է տարուան ընթացքին մանաւոր դասընթացք մը հաստատել՝ կապ – դուրման Կայանի յատուկ մանկագէտ ու հայախօս հսկիչներ պատրաստելու համար։ Կարելի չէ բախտի ձգել այս կենսական հարցը եւ վերջին պահուն պաշտօնի կոչել պատահական տղաք ու աղջիկներ։

Այս ուղղութեամբ դժուարին պարագան — չէր գիտեր տակաւին թէ ան մասնակցած էր գաւին, հակառակ պարագային իր մօտ կանչած չէր ըլլար։ Ու Ուֆքիր Թաղաւորին սպասած առենն է որ անձնասպան եղած է։

Թաղաւորը աւելցուցած է թէ իրաց ներկայ կացութեան մէջ 15 գաւադիրէ աւելի չի կրնար ըլլալ։ Ինք համոզուած է նաեւ որ որեւէ օտար միջամտութիւն չկայ։

Անդրադառնալով քաղաքականութեան, Հասան կը յայտարարէ.— «Պիտի կռթնիմ օրինականութեան վրայ, բայց զուտ պահելով եւ կը մնամ բոլորին տրամադրութեան տակ ընտրութիւնները պատրաստելու համար, թող ամէնէն քաջերը եւ ամէնէն ուղղափառները մտնեն քաղաքական պայքարին մէջ եւ ես անոնց կ՛ապաւինիմ։ Օրինականութեան զուտ – ները բաց են ձեր առջեւ եւ ես ձեզ կ՛ընդունիմ»։ Թաղաւորը տրամադիր չէ սակայն խօսակցութիւններ վերսկսելու ընդդիմադիրը կուսակցութեանց հետ «եթէ ընդդիմութեան գլխքերը նոյնն են, կ՛ըսէ, քան ինչ որ էին անցեալ Մարտին եւ Ապրիլին, պատճառ չեմ տեսներ խօսակցութիւնները վերսկսելու իրենց հետ»։

Հասան ապահովութիւն կուտայ նաեւ Հրեաներուն թէ որեւէ վախ ունենալու պէտք չունին եթէ հաւատարիմ մնան։ Թաղաւորը յայտնութիւն մըն ալ ըրաւ։ Անցեալ տարի երբ Ակտիւր էին, Ուֆքիր լսած էր իրեն որ եթէ ծանօթ ըլլար Լիբիոյ գեկավար՝ Քատաֆի թոխչքի ծրագրին (ան ալ Նուաքշոթ կ՛երթար), կը յարձակէր օդանաւին վրայ ու թաղաւորը պատասխանած էր թէ նման արարք մը օդահէնութիւն կ՛ըլլար։

ՄԻԹԷՐԱՆԻ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

Ընկերվարական կուսակցութեան պատգլուխը քաղաքական վերամուտը սկըսաւ մամուլի ասուլիսով մը։

Առաջին տպաւորութիւնն այն էր թէ Միթէրան կ՛ուզէ որոշ հեռաւորութիւն պահել համայնավարներուն հետ եւ այդ իսկ պատճառով բաւական ծանրացաւ Չեխոսլովաքիոյ դէպքերուն վրայ։ Արդարեւ, սկիզբէն իսկ ոգեկոչեց Չեխոսլովաքիոյ խորհրդային գինեալ միջամտութեան չորրորդ տարեդարձը եւ չեշտեց.— «Ընկերվարական պայքարը խմաստ չէր ունենար եթէ թոյլ տար որ նման դէպքեր կրկին պատահին։ Զախի կառավարութեան մը համար պայքարն է՝ ապդ. անկախութիւնը եւ աղատութիւնները։ Զախի կառավարական հասարակաց ծրագրի մը խմաստն է գլխաւորապէս վերջ տալ որ Ընկերվարութիւնը մենաշնորհութեան նմանօրինակ դրութեան մը պատկերը պարզէ»։

Միթէրան կ՛ուզէ Ընկերվարական Մեջպայինի ժողով մը հրաւիրել իրրեւ միակ օրակարգ ունենալով Չեխոսլովաքիան եւ հոն հրաւիրել նաեւ «Փրակայի գարնան» պարագլուխները այսինքն՝ Տուպչէք։

Միթէրան «պատմական յատաջդիմութիւն» կը նկատէ Համայնավար կուսակցութեան գիրքը, այս հարցին առընչութեամբ։

Ներքին ճակատի վրայ, Միթէրան չատ խիստ է։ Սահմանադրական չի գտներ որ նոր նշանակուած Նախարարապետը նախ եւ առաջ կառավարական ծրագիր մը ներկայացուցած չըլլայ Խորհրդարանին առջեւ։ «Հեռատեսիլէն տեսանք, կ՛ըսէ ընկերվարական քարտուղարը, որ Նախարարապետ մը ունինք որ դոյութիւն չունի եւ որ աւելորդ նկատեց ծրագիր մը ներկայացնել»։

Հարցում մը եղաւ իրեն թէ ի՞նչ կը մտածէ Համայնավար կուսակցութեան փոխ–քարտուղար՝ Ժորժ Մարչէի տուած պատասխանին գերմանական Շփիկըլ չարթաթերթին։ Արդարեւ Մարչէ ըսած էր ձախ յաղթանակի մը պարագային, որ մամաբանական է որ Նախարարապետը համայնավար մը ըլլայ։ Միթէրան փոխն անցնելով նոյն պատասխանին, ըսաւ թէ մինչեւ 1976 Փոմփիտուն է որ կը նչանակէ Նախարարապետը, ուրեմն պէտք է անոր ընել այդ հարցումը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Անգլիա. երկու ամիս պէտք ունի որպէսզի բոլորովին անհետանան տոքէր – ներու գործադուլին հետքերը։ Ներկայիս 230 նաւ կայ գորս պէտք է պարպել։

Փրագայի մէջ որեւէ ցոյց չէ եղած խորհրդային միջամտութեան չորրորդ տարեդարձին առթիւ։ Միակ նչանը որ կը փաստէր թէ Չեխերը բան չեն մոռցած տարաբախտ երիտասարդ Եան Պալախի դերեզմանն էր, ծաղկեպսակներով ողողուած։

Մոցամբիի համալսարանը իր կարգին պիտի նչանակէ Հանրապետականներու նախագահական թեկնածուն։ Այս հաւանքոյթը անչուշտ միայն ձեւականութիւն մըն է, քանի որ պարզ է Նիքսընի նչանակումը։

Պոլիվիոյ կառավարութեան մէկ բանբերին համաձայն, Ալթման խոստովանած է որ գերման գահիճ՝ Պարպին է։ Ցոյս չկայ սակայն որ Ֆրանսայի յանձնուի, որուան ըլլալով որ նման համաձայնութիւն չկայ երկու երկիրներուն մէջեւ։

Եգիպտոսի նախագահը Սատաթ տեսակցութիւն մը չնորհած է Լիւքսէնպուրկի Զայնսափիւտին եւ յայտնած թէ Ֆրանսա պէտք է վերաքննէ գէնքի ամպարկոյի իր քաղաքականութիւնը եւ գէնք ծախէ Եգիպտոսի։

Քորէայի մէջ, Սէուլի չրջանը ողողումներու հետեւանքով 249 հոգի մեռած է։

Քոմպա. օրաթերթի աշխատակիցը՝ Անդրէյն անդրադառնալով Ֆաճթում օգնաւներու թուրքիոյ յանձնումին Միացեալ Նահանգներու կողմէ, կը չեշտէ Թուրքիոյ վայելած բացառիկ դիրքը, որ միչտ «սիրային արտայայտութիւններու» կ՛արժանանայ Ուաչինկթընէն եւ Մոսկուայէն։

Կիպրոսի մէջ Թուրք Կիպրացի մը ծանրօրէն վիրաւորուած է բախումի մը ընթացքին յոյն կիպրացի ոստիկաններու հետ։ Երեք տարի է առաջին միջադէպն է Թուրքերու եւ Յոյներու միջեւ։

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը Շուման Պոն եւ Լոնտոն կ՛երթայ ուր յաջորդաբար պիտի տեսնուի վարչապետներ՝ Հիթի եւ Պրանտի հետ, որոնց պիտի պարզէ Ժ. Փոմփիտուի տեսակէտները Տասերու վերահաստատման պատրաստութեան մասին։

Արեւմտեան եւ Արեւելեան Գերմանիաներու մայրաքաղաքները Պոն եւ Փանքով դրօշները կէս պարզեցին առջի օր, ի նշան սուգի ի յիշատակ այն 156 հոգիին (Արեւելեան Գերմանիա) որ զոհ գացին օդանաւային ամէնէն եղերական արկածին զոր քաղաքային օդանաւային ուժը ճանչցած է։ Առաջին անգամն է որ երկու Գերմանիաները հաւաքական ցուցաբերում մը ունեցած են։

Բելոռուսիոյ Գիւղատնտեսութեան նախարարը պաշտօնազրկ եղած է, իրրեւ պատասխանատու դէշ բերքի մը։

Տրիբոլիի (Լիբիա) բրիտանական դեսպանատունը յարձակումի ենթարկուած է բուռն ցոյցեր ալ տեղի ունեցած են։ Ծանօթ է որ Լիբիա դժգոհ է որ Անգլիա մերժեց ապառատան տալ մարտկոցի օդաչուներուն։

———o———

Երկուշաբթի իրիկուն, Մարտքի թաղաւորը, ի վերջոյ տուաւ մամուլի ասուլիսը, զոր յետաձգած էր երկու անգամ։

Թաղաւորը յուզնած եւ մտահոգ երեւոյթ մը ունէր եւ ընդհանուր ձեւով յուսախաբ ըրաւ այն 150 թղթակիցները, որոնք չատ բան կը սպասէին այս առաւլիսէն։

Ամէն բանէ առաջ, Հասան Բ. յայտարարեց.— «Մարդկան ոգիի փաստ է իմ հոս ըլլալս։ Այս ամբողջ խնդիրը զուտ մարտքեան է եւ պիտի նախընտրէի որ մեր մէջ լուսլինք մեր ազատ լաթերը։ Անոնք որ իրենք գիրենք մեծ մասնագէտներ կը կարծեն մաղրէպեան հարցերու եւ կը յաւակնին ամէն բան գիտնալ բնաւորի գիտութեամբ, թող գիս չնեղեն»։

Ի յառաջագունէ, թաղաւորը ըսել կ՛ուզէր որ գինքը չատ չնեղեն անպատեհ հարցումներով։

Հասան նախ ճչդեց թէ տակաւին ճըշմարտութեան ծանօթ չէ։ Կ՛ուզէ գիտնալ ճշմարտութիւնը, մէկ կողմէ բանակին եւ ժողովուրդին բարիքին, եւ միւս կողմէ՝ իր խղճին հանդարտութեան համար։ Ըստ Գնդ. Ամոքրանի, ըսաւ թաղաւորը, գաւը սկսած է 1971 Յուլիս 14ին (Սքիբաթի գաւէն քանի մը օր ետք)։ Այս ապան, վիրաւորուած, հիւանդանոցն է եւ խոստովանած է թէ «ուղեղի լուացում»ի ենթարկուած է Զօր. Ուֆքիրի կողմէ։ Այս վերջինին մասին առաջին կասկածները ունեցած է Սքիբաթի ապստամբներուն գատավճիռներու առեն։ Ինք պատրաստուած էր օգտագործել ներումի իր իրաւունքը, բայց որեւէ մահավճիռ չէր արձակուած։

Եղեռնափորձին առեն, խուճապ չէ եղած թաղաւորը փոխադրող օդանաւին մէջ։ Խորամանկութիւնը զոր զործածած է յայտարարելով թէ՝ օդաչուն մեռած է եւ թաղաւորը ծոծրակէն ծանրօրէն վիրաւորուաղ, ժամանակ չահիլ տուած է։ Թաղաւորը կ՛ըսէ նաեւ թէ վերադարձին չէ տեսած Ուֆքիրը եւ մինչեւ գատավարութիւն չի կրնար հաստատել կամ հերքել թէ ան մասնակցած ըլլայ Սքիբաթի եղեռնափորձին։ Երբ Ուֆքիր պալատ ներկայացած է, դիտէր թէ դիմակազերծ եղած է բայց այդ պահուն լինք — Հա–

———o———

կանութիւն մը կը ծանրանայ Կապոյտ Խաչի ուսերուն վրայ։

Մեծ է պահանջը։

Սահմանափակ են միջոցները։

Փոքր է Պէլֆոնթէյնի կայանի ներկայ չէնքը՝ զոհացում տալու համար բոլոր խնդրանքներուն։

Ստիպողական անհրաժեշտութիւն է կառուցումը արդիական նոր չէնքին, որուն յատակագիծը պատրաստ է արդէն։ Ոչ–բաւարար պահեստի դումար մըն ալ կայ այդ նպատակին համար։ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը կը կարծի մեր հայրենակիցներու լումաններուն, օր առաջ կարենալ գլուխ հանելու համար իր ազդօդուտ ձեռնարկը։

Օգնե՛նք Կապոյտ Խաչին՝ անվերապահ, հայրենասիրաբար։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԴԱՐՋԵԱԼ ՓՐԱԿԱ

Ձոր տարի, հինգ տարի, վեց տարի...

Վճիռները կ'իյնան տապարի հարուածներու պէս ու մարդիկ, որոնք տակաւին քանի մը տարի առաջ կը հաւատային «դարնան» հրաշքին, բանաձեռու առանձնութեան մէջ, կը դատապարտուին դառն յուսախաբութեան մը պարտադիր խորհրդածութիւններուն:

Դէռ անցեալ Փետրուարին, Չեխոսլովաքիոյ Համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Կիւստաւ Հուսաք հաւաստիք կուտար Փրանական Կոմկուսի ղեկավարներուն, թէ 1968ին արտայայտուած դաշափարներու համար դատավարութիւններ պիտի չըլլան Փրակայի մէջ:

Հաւատացին կամ ոչ, ժորժ Մարչէի եւ ընկերներուն համար, գոնէ երեւութա պէս, ցնցումը եղաւ զօրաւոր, երբ Հուսաքի հաւաստիքներէն հազիւ քանի մը ամիս ետք, դատարանները սկսան չորեպինդ դործել Փրակայի մէջ, վարչակարպին ու չեխեւխորհրդային բարեկամութեան զօրացման թշնամիներու վերածելով բոլոր այն տարրերը, որոնք Տուպչէքի «մարդկային ընկերվարութեան» հաւատալու «ոճիրը» դործած էին չորս տարի առաջ ու անկէ ի վեր երբեք չէին հաշտուած խորհրդային հրապայլերու ներ կայութեան հետ, դաւաճանութեան համազօր նկատելով կամակատարութիւնը Պլաքներու եւ Ինտրաներու:

Անշուշտ, այս դատավարութիւնները, որոնք անդամ մը եւս Չեխոսլովաքիոյ ախթով կը տաղնապեցնեն կարդ մը երկիրներու Համայնավար կուսակցութիւնները, յատկապէս Փրանականը եւ իտալականը, որոչ տարբերութիւններ ունին սակայն մեծ դատավարութիւններէն, որոնք, Երկրորդ Աշխարհամարտի նախօրեակին, Խորհրդային Միութիւնը ղրկեցին իր քաղաքական եւ դինուորական ամէնէն փայլուն դէմքերէն:

Նախ, մահավճիռներ չեն արուիր: Փիդիքական լուծարքի հարց չկայ: Սակայն, քաղաքական ղեկավարի մը կամ մտաւորականի մը համար դլուխը ուսերուն վրայ պահե՞լն է կարեւորը, թէ իր դաղափարները յօդուտ իր երկրին ու հաւատացած ընկերութեան ազատօրէն արտայայտելու իրաւունքը:

Յանձինս իր փայլուն դէմքերուն՝ ամբողջ չեխոսլովաք ազդը հարուածելու եւ դայն անդոյն, անճեւ, անդրայ ու ապաքաղաքական զանդուածի մը վերածելու աշխատանքին լծուած են Տուպչէքի յաջորդները, որոնք իրենց հոդիին մէջ կ'ապրին մահացնող առելութիւնը ժողովուրդի մը, որ, իր բոլոր դէնքերը կորսընցնելէ ետք, դրաւուդին եւ անոր չեխ դործիքներուն դէմ կը պայքարի իր արտայատութեան տակ մնացած միակ դէնքով՝ քարկոծութեամբ:

Սակայն, այս անտարբերութիւնը, եթէ սկզբնական օրերուն ազդային միաձոյլ կեցուածքի մը պերճախօս արտայայտութիւնը կը հանդիսանայ ու կը խանդարէ ապադային դեկավարութեան մը եւ անոր ակերուն հաչիւները, ի վերջոյ սակայն, կը դառնայ դայն չարաչար դործածող ժողովուրդի մը դէմ, ցամքեցնելով անոր կենսունակութեան աղբիւրները: Այլ խօսքով, կը ծառայէ դրաւուղի նպատակներուն:

Չեխոսլովաք այն դեկավարները, որոնք 1968էն ետք, միջոցը դտան արտասահման ապաստանելու, կը տեսնեն այս վտանգը ու իրենց բոլոր արտայայտութիւններուն մէջ, կ'ապրին ազդերդութիւնը ժողովուրդի մը, որ իր հաւատքը վերջնապէս կորսընցնելու ապառնալիքին ենթակայ է:

Վերջին ամիսներու ընթացքին Չեխոսլովաքիա այցելած օտարներ, իրենց առարկական զատումներուն մէջ, հիմնական տարբերութիւն մը կը տեսնեն 50-ական թուականներու կացութեան եւ այսօրուան մթնոլորտին միջեւ: Չեխ սակալինական դեկավարներու դաժան բռնատիրութեան ամենամութ օրերուն, ապդային դիտակցութեան բոցը անմար կը մնար Չեխերու հոդիին մէջ: Այսօր, հակառակ այդ դաժանութեան երեւութականն պակասին, առաջին իսկ հովէն մարելու սահմանուած վտիտ նշոյլի մը վերածուած է այդ բոցը, առանց որուն ազդի մը զաւակները հաւաքականութեան համար դարէ մը ի վեր թիւրախ են դարձած անուանարկումի եւ նախանձի, Արեւելեան Ափրիկէի մէջ:

Ասիացիներու պատմութիւնը Արեւելեան Ափրիկէի մէջ՝ առանձնաշնորհում – ներու եւ անապահովութիւններու տարօրինակ հիւսք մըն է:

Անդլիացիք ԺԹ. դարու սկիզբները մղում տուին Հնդիկներու արտադրութեան՝ խանութներ հաստատելու Զանզիպարի մէջ եւ անոր չրջակայքը: Դաղթաթիրութեան դարաչրջանին Անդլիացիները իւ վիճակի էին օգտագործելու դանոնք՝ անդլիական ազդեցութիւնը տարածելու համար այլուր: Հնդիկ առեւտրականները անդլիական տիրապետութեան ուղին հարթեցին:

1860ին, հինդ հազար անդլիահպատակ Հնդիկներ, որոնք կ'անուանուէին Պան – եան կամ Հինեի, Զանզիպար հաստատուած էին: Անոնց հակակչռին տակ կը դանուէր դրեթէ ամբողջ արտաքին առեւտուրը՝ իրրեւ միջնորդ անդլիական եւ ամերիկեան առեւտրական տուներու: Հնդկական ռուբլին կը փոխարինէ Մարիա Թերեզա՝ ոսկին:

Հնդիկ առեւտրականներու այս դերակշիռ դիրքը, բնականաբար, նախանձը կ'առթէ տեղացիներուն: Լիվինկսթըն այդ արտամադրութեան թարդմանն էր լոկ: 1873ին, անդլիական առաքելութիւն մը քննութիւն կը բանայ դերիներու վաճառքին չուրջ: Սըր Պարթըլ Ֆրէր, առաքելութեան նախագահը, տարբեր եզրակացութեան կը յանդի: Ան կ'ամբաստանէ Արաբները ու Սվահիլիները: Սըր Պարթըլի եզրակացութեան համաձայն՝ Հնդիկները անմիջական կապ չունէին դերիներու առեւտուրին հետ, թէեւ անոնք իրենց «օժանդակութիւնը» կը բերէին իրենց դրամով եւ հաստատած առեւտրական ցանցով:

Անդլիացիք 1895ին կ'որոչեն երկաթուղի մը հաստատել Ուկանտայի մէջ, ինչ որ պատճառ կը դառնայ հաղարաւոր Հնդիկներու առաջին անդամ ըլլալով մուտք դործել Արեւելեան Ափրիկէի խորերը: Անդլիացիները 32·000 Հնդիկ բեռնակիրներ բերին Ուկանտա: Բազմաթիւ Ափրիկեցիներ, որոնց կարպին Ձոր. Ամին, կը կարծէին, թէ այսօրուան Ասիացիներուն մեծ մասը կը սերի անոնցմէ: Իրականութեան մէջ 23·000 Հնդիկ աշխատաւորներ կը վերադառնան Հնդկաստան: 2·500 հոդի ալ կը մեռնի աշխատանքի ծանր պայմաններուն հետեւանքով: Մնացեալ 7·000ը կը մնայ Արեւելեան Ափրիկէ:

Սակայն մնացողները պատճառ կը դառնան, որ հաղարաւոր Հնդիկներ, մեծ մասամբ ատենց ազդականներն ու բարեկամները, իրենց կարդին, մնայուն կայք հաստատեն հոն: Սըր Հէրի Ճոնսըն, Անդլիոյ ներկայացուցիչը Ուկանտայի մէջ, անցեալ դարուն կը կարծէր, թէ Արեւելեան Ափրիկէ կրնայ «Հնդիկներուն Ամերիկան» դառնալ:

Այսուհանդերձ բուն Անդլիացիները, կամ ինչպէս սովորութիւն է ըսել՝ «ճերմակները», արդելք հանդիսացան այս հոլովոյթին: Անոնք աշխատեցան, որ Հնդիկները տէր չդառնան Քենիայի արդասաբեր հովիտներուն եւ անոնք միայն երկրորդական դիրքի վրայ մնան ընկերային դեռնի վրայ:

«Ճերմակներուն» համար Հնդիկները սպառնալիք մըն էին՝ ըլլալով վառնդաւոր մրցակիցներ: Անկախ իրաւաւութիւններու սահմանափակումներէն՝ կրթական եւայլն, անոնք, այսինքն՝ բուն Անդլիացիները ձգտեցան արդելք հանդիսանալ Հնդիկներու Ափրիկէ դաղթին: Այս վերջինները սակայն, իրրեւ անդլիահպատակ, իրաւունք ունէին ճամբորդելու անդլիական կայսրութեան սահմաններուն մէջ: Այսպէս, անոնք չարունակեցին դաղթել դէպի Արեւելեան Ափրիկէ, յատկապէս Կիւժերաթ եւ Փունժապ նահանդներէն:

Արեւելեան Ափրիկէի Ասիացիներու թիւը 50·000էն (1921) բարձրացաւ 200·000ի, մինչեւ 1931ին 350·000ի: Ներկայիս, Քենիայի մէջ 180·000 Ասիացի կայ, որոնց 100·000ը Հնդիկ է: Ասոնք կը կազմեն Քենիայի ընդհանուր բնակչութեան 1·5 առ հարիւրը: Ասոնց 50·000ը Նայրոպիի մէջ կ'ապրի, որ Քենիայի մայրաքաղաքն է:

Ասիացիները, որոնք ամբողջ Արեւելեան Ափրիկէի մէջ կը կազմեն 1 առ հարիւրի չափ, կը տիրապետեն երկրի ներքին առեւտուրին 90 առ հարիւրին: Ասոնք կը տիրապետեն նաեւ արդիւնաբերութեան մեծ մաս

1948ին: Իսկ երբ Արեւելեան Ափրիկէի երկիրները 1960ին անկախութիւն ձեռք ձգեցին՝ այդ շրջանին մէջ կը բնակէին 350·000 Հնդիկներ:

Ասիացիները, սկիզբները, պարզապէս տիւքաուալա (խանութպան) կամ փուճի (արհեստաւոր) էին: Սակայն, յետագային, անոնք սկսան դառնալ նաեւ կառավարական պաշտօնեայ, դրամատան հաշուապահ, ոստիկան, եւայլն: Աւելի եւս՝ երբ բարձրագոյն ուսումներու հետեւելու կարելիութիւնը ունեցան, եւ հարստութիւն ձեռք ձգեցին, Արեւելեան Ափրիկէի դրամատէրերը եւ դործատէրները դարձան:

Անկախութեան վաղորդայնին, Ասիացիները անհեասական մեծ ուժ մը կը ներկայացնէին Արեւելեան Ափրիկէի մէջ, քանի որ ամէն էին առեւտուրին եւ, գաստօրէն, մէջին դաստակարգը կը ներկայացնէին:

Ափրիկէացիները հակակրանք ունէին անոնց հանդէպ: Անոնք նոյնիսկ չտպաւորուեցան, երբ քաղաքական խլրտումներու չրջանին Ասիացիները «ճերմակ»ներու դէմ չարժեցան: Ափրիկէացիները կը նկատէին, թէ Ասիացիները բարձրէն կը նային իրենց վրայ եւ, միւս կողմէ, առեւտուրի միջոցով իրենք կը շահագործէին անոնց կողմէ: Մնաց որ բոլոր կարեւոր պաշտօնները անոնց ձեռքը կը պահուէին:

Այսպէս՝ Ասիացիները մեկուսացած, օտար փոքրամասնութիւն մը դարձան նոր երկիրներուն մէջ:

Սակայն Ասիացիներուն համար Արեւելեան Ափրիկէն իրենց հայրենիքն էր: 1962ի մարտահամարի տուեալներուն համաձայն՝ Քենիայի 177·000 Ասիացիներուն 62 տոկոսը հոն ծնած էր, հինգ տոկոսը՝ այլ ափրիկեան երկիր մը, ութ տոկոսը թէեւ ծնած էր այլուր, սակայն աւելի քան 25 տարիէ ի վեր Քենիա կը բնակէր: Մէկ խօսքով՝ չորս Ասիացիներէն երեքը կա՛մ Արեւելեան Ափրիկէ ծնած էր եւ կա՛մ երկար տեւէ ի վեր բնակութիւն հաստատած էր հոն:

Անկախութեան հռչակումին՝ Քենիա, Ուկանտա եւ Թանկանի քաղաքագիտութեան իրաւունք չնորհեց այն բոլոր Ասիացիներուն, որոնք հոն ծնած են եւ կամ հոն ծնած ազգական մը ունին: Մնաց եալները իրաւունք ունէին քաղաքացի դառնալու, եթէ այդ խմաստով դիմում կատարէին մինչեւ երկու տարի:

Ասիացիներու սխալը այն եղաւ, որ վստահութիւն չունենալով նորակազմ սեւ երկիրներու ապագային վրայ, նախընտրեցին ապաւինիլ անգլիական անցագրին:

Անոնք, որոնք տեղական հպատակ ուզեցին դառնալ, իրենց դիմումը վերջին պահուն կատարեցին, ինչ որ վրդովում առիթ տուաւ սեւամորթ ազգայնականներուն մօտ: Հակառակ սահմանադրական երաշխաւորութեան, Ափրիկէացիները մերժեցին ընդունիլ հպատակութիւնը «վերջին վայրկեան»ի արձանագրուողներուն: Այսօր, մօտաւորապէս 30·000 Ասիացի կայ, որ ինքզինք տեղական երկրին հպատակը կը նկատէ, մինչ տեղւոյն կառավարութիւնը կը մերժէ ընդունիլ այս իրողութիւնը: Միւս կողմէ, Ուկանտայի կառավարութիւնը որոշած էր չընդունիլ արձանագրուողներու հպատակութիւնը, եթէ այս վերջինները չէին հրաժարած իրենց անգլիական անցագրէն:

1960ի ժամանակաշրջանին Արեւելեան Ափրիկէի երկիրները սկսան ճնշում բանեցնել, որպէսզի Ասիացիք թողուն իրենց դործերը: Ասիկա կատարուեցաւ աշխատանքի արտօնութիւն եւ առեւտուրի իրաւասութիւն ձեռք ձգելու օրէնքով: Ոչ-հպատակները պարտաւոր էին նմանօրինակ արտօնագիրներ ձեռք ձգել: Կառավարութիւնը նախապատուութիւնը կուտար Ափրիկէացիներուն եւ դժուարութիւններ կը յարուցանէր Ասիացիներուն առջեւ:

Իրաց այս կացութեան մէջ Քենիայի Ասիացիները սկսան Անգլիա դաղթել: Այս տարերային չարժումը դժգոհութիւն յառեղծեց Անգլիոյ մէջ եւ կառավարութիւնը հարկադրուեցաւ սահմանափակել «ներդաղթ»ի չարժումը: 1968ին մշակուած օրէնք մը անգլիական անցագիր ունեցող Ասիացիները կը դասէ երկրորդ կարգի հպատակ: Այս օրէնքով Ասիացիները ազատ չեն Անգլիա հաստատուելու: Անգլիա տարեկան միայն 3000 ասիացի կ'ընդունի:

Այս ձեւով, Արեւելեան Ափրիկէի Ասիացիները անել կացութեան մատնուած են: Ուկանտա, որ պարզապէս կ'արտաքսէ դիրենք, եւ Անգլիա, որ եը դժուարացնէ անոնց մուտքը երկիր:

Ինչպէս կ'ըսէ ժողովրդային առածը՝ մարդիկ երկու սուրի մէջ բռնուած են:

Թ. Ա. Թ.

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ԱԵՐՈՒՆԴԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԱՆԵԱՄ (Յատաջ).— Օգոստոս 15ին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կեդրոնական վարչութիւնը անդամ մը եւս կազմակերպեց իր աւանդական դաշտահանդէսը, ամառնային բանակումի կեդրոնին մէջ, Վանեամ (Արտէշ):

Հայկական միջավայրի մէջ գտնուելու համար, բազմահարիւր հայրենակիցներ երկար ճամբայ կտրած էին: Այդ օրը, Նոր Սերունդի բանակավայրը Ֆրանսա – Հայութեան մանրանկարը կը ներկայացնէր: Փարիզէն, Մարսէյլէն, Լիոնէն, Վալանսէն եւ Կրընոպլէն մարդիկ, առաւօտեան կանուխ ժամերէն սկսած, լեցուցին բանակավայրը: Մեծ թիւով բանակողներ արդէն հասած էին նախորդող օրերուն, ընդհանուր թիւը հասցնելով 225ի:

Կազմակերպութիւնն ու սպասարկութիւնը ստանձնած էին ղեկավարութիւնն ու բանակողները: Ցոդնել չդիտցող այդ մանչերն ու աղջիկները, ամբողջ օրը աշխատեցան դաշտահանդէսը յաջողութեամբ պատկերու համար:

Հիւրերը կէսօրին համախմբուեցան հայկական համադամ ուտելիքներով լեցուն սեղաններու չուրջ: Ճաշը վերած – ուեցաւ խրախճանքի, յեղափոխական եւ ազդային երգերով:

Ժամը 4ին սկսաւ գեղարուեստական բաժինը: Նայիրի պարախումբի անդամներէն խումբ մը, նուագախումբի ընկերակցութեամբ, ներկայացուց հայկական պարեր, արժանանալով հանդիսատեսներու խանդավառ ծափերուն: Երդ, նուագ եւ արտասանութիւն կ'ամբողջացնէին, մէջ ընդ մէջ, յայտագիրը:

Յայտագրի տեւողութեան խօսք առաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կեդրոնական վարչութեան ներկայացուցիչը: Ցիշեցնելէ ետք որ Նոր Սերունդի բանակումը արդէն 26 տարուան փորձառութեամբ ծանրաբեռնուած ձեռնարկ մըն է, որ միշտ արժանացած է Ֆրանսահայերու ջերմ գնահատանքին, չեչտեց անոր մասնայատուկ նկարագրին վրայ: Նոր Սերունդի բանակումը առիթ կուտայ Նոր Սերնդականներուն աւելի եւս խորացնելու իրենց պաղտիարական պատկանելիութիւնը, իսկ նորեկներուն՝ կուտայ առիթը ապրելու հայկական ջերմիկ միջավայրի մը մէջ, որուն հարաղատութիւնը չի խուսափիր բոլոր բանակողներուն ուչադրութենէն: Նոր Սերունդի բանակավայրը փոքրիկ Հայաստան մըն է, օտար ափերու վրայ ու պատուհան մը Հայութեան ներկայ եւ ապագայ իրագործումներուն վրայ բացուած:

Գեղարուեստական բաժնէն ետք, տեղւոյն վրայ կատարուած նուիրատուութիւններէն գոյացաւ աւելի քան 5000 ֆրանք: Այս դումարը աւելի տպաւորիչ կը դառնայ եթէ յայտնենք որ այս տարուան դաշտահանդէսին ներկաներուն թիւը նախատեսուածէն նուազ էր, հաւանաբար Ֆրանսայի ամբողջ տարածքին վրայ տիրող կլիմայական անյարմար պայմաններուն հետեւանքով: Այս դումարը, բարդուելով արդէն իսկ պատրաստ հիմնադրամին վրայ, կարելի պիտի դարձնէ սեփական բանակավայրի մը գնումը, որուն փնտռտուքին ձեռնարկած է Նոր Սերունդի կեդրոնական վարչութիւնը:

Երեկոյեան խրախճանքը վերսկսաւ եւ տեւեց մինչեւ ուշ դիշեր:

Կարելի է անվարան ըսել որ Օգոստոս 15ի դաշտահանդէսը արձանագրեց բարոյական եւ նիւթական յաջողութիւն մը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՁԱՆԶԱՆՔ ՄԵՐ ԿԵՐԱԾՆԵՐԸ

ՎԱՐՈՒՆԳ ԵՒ ԴԴՈՒՄ

—o—

Գարնան եւ ամրան եղանակներուն ամէնէն յարգի եւ տարածուած բանջարեղէններն են նաեւ վարունգն ու դդումը:

Այս երկու բանջարեղէններն ալ միեւնոյն ընտանիքին կը պատկանին:

Վարունգին հայրենիքը Հնդկաստանը եւ Թաթարիստանը կը նկատուին: Ֆրանսական բարբառներուն մէջ, վարունգը ծանօթ է Ս. Գէորգի պտուղ անունով:

Մատրոն՝ յոյն բանաստեղծը վարունգը կ'անուանէ «երկրի գաւակ» իսկ Հերակլէս բժիշկը՝ «երկրի վայելք»:

Ռուսիոյ մէջ, թարմ եւ առողջ տեսք ունեցողը կը նմանցնեն փոքր վարունգի: Հռոմի Տիբերիոս կայսրը՝ այնքան կը սիրէր վարունգը, որ ամառ եւ ձմեռ, գիշեր եւ ցերեկ, սեղանէն պակաս չէր ըներ զայն:

Տարուան բոլոր ամիսներուն, հաճելի է վարունգը ունենալ սեղանի վրայ, ուրուն համը, հոտը եւ կանաչ տեսքը ախորժաբեր եւ զրգռիչ են:

Վարունգը առաւելապէս ջուր կը պարունակէ եւ քիչ քանակութեամբ հանքային աղեր: Ան կարեւորութիւն կը ստանայ Ա. Պ. Սէ. վիթամիններով:

Եւ որովհետեւ վարունգը կ'ուտենք իր բնական վիճակին մէջ, առանց եփելու, վիթամինները իրենց արժէքը չեն կորսընցներ, եւ մեր օրգանիզմը լիովին կ'օգտուի:

Վարունգի չատ տեսակներ կան, եւ ասոր համար սպասումն ալ չատ է: Ինչպէս որ ամէն բանի թարմը կը փնտռուի՝ վարունգին ալ թարմը յարգի է. երբ չատ հասունցնայ համը՝ հոտը կը կորսընցնէ:

Վարունգը ամրան տաք օրերուն ալ հաճելի եւ զովացուցիչ է, մանաւանդ անով պատրաստուած «ճաճիկ»ը եւ կամ «թերաթոր»ը կարծես վարունգին սննդական արժէքը կ'աւելցնեն եւ մարսողութեան ալ կը նպաստեն:

Վարունգը ունի նաեւ իր արտաքին գործունէութիւնը: Կիները իրենց դէմքին աւելի փայլ ու թարմութիւն տալու համար՝ դէմքերնին վարունգով մասաժ կ'ընեն:

×

Դդումն ալ փնտռուած բանջարեղէն է. անոր հայրենիքը՝ Միջին Ասիան եւ Հարաւային Ամերիկան կը նկատուին:

Սննդային բաղադրութեան մէջ կը մտնեն վիթամիններ, հանքային աղեր եւ առաւելապէս ֆոսֆոր եւ քալսիում:

Դդումով չատ տեսակ կերակուրներ կարելի է պատրաստել: Բրինձով ու մսով լեցքը (տոլմա), ապուր ու մանաւանդ տապկուածին վրայ եթէ աւելցուի քացախ ու մածուն՝ չատ ախորժաբեր կ'ըլլայ:

Թուրքիոյ մէջ, դդումով պատրաստուած կերակուրներուն «ենենէք բաամը» այսինքն՝ դրախտի սնունդ անունը կուտային: Անշուշտ, այս անունը տուեր են արդարացի կերպով, որովհետեւ չկայ ուրիշ բանջարեղէն մը, որ այնքան յարմար ըլլայ բոլոր հիւանդութիւններու առեն գործածուելու: Շաքարախտաւորները առանց վախի կրնան ուտել տապկուածին վրայ մածուն աւելցնելով:

Իբր բուժիչ ու կանխարգելիչ յանձնարարելի է ստամոքս-աղիքային, լեարդի բորբոքումներու եւ խանգարումներու ընթացքին: Մանաւանդ պէտք չէ մոռնալ սրտի եւ երիկամներու ախտաւորման պարագաներուն: Նոյնպէս՝ արեան զերճնշումի եւ պնդերակութեան պարագաներուն:

Ուրեմն, այսքան առաւելութիւններ ունեցող վարունգը եւ դդումը՝ պէտք է միշտ ընկերանան ձեր սեղաններուն:

Կերէք անվախ դդումը եւ վարունգը:

ՏՈՒԹ. Ց. Դ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՕՒԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— Չեմ մեղադրեր քեզի:

— Հաւատա, որ եթէ ուրիշէ կախում ունեցող մէկը չըլլայի, ոչ թէ միայն կը սարսպղրէի, այլ թուղթը զրպանս կը դնէի եւ ես դուռնէ դուռ պտըտելով առաքելութիւն կը հաւաքէի:

— Գիտեմ այդպէս ըլլալը:

— Ես քեզ եղբօր պէս կը սիրեմ, կեանքս ուղես՝ կը զոհեմ քեզի համար... դնա ծովը նետուէ ըսէ, նետուիմ, բայց դըժբախտաբար անկարելի չեմ:

— Ինչ որ է, վնաս չունի, ըսաւ ուսուցիչը, հարկաւ Թաղին մէջ 40–50 հոգի պիտի գանեմ, որոնք պիտի չմերժեն առաքելել, արդէն այդչափը բաւական է ինծի:

— 40–50 առաքելութեան խո՞սքը կ'ըլլայ, գոչեց Սիսակ, 400–500 կրնաս հաւաքել... Մըրիճան աղային գայի՞ր...

— Չէ, եղբայր, չէ, դեռ մարդու չդայի, պատասխանեց Թորդոմ անհամբեր ղէմքով մը:

— Մի բարկանար, բարեկամս, ես քեզ սիրելուս համար է, որ կը հարցնեմ, ըսաւ Սիսակ սրամտած, կ'ուզես դնա, կ'ուզես մի երթար, ինծի համար պիտի չերթաս, այլ քեզի համար... ի՞նչ իրաւունք ունիս բարկանալու, քեզի բարեկամաբար բան մը կը հարցնեմ կոր:

— Չեմ բարկանար կոր, միայն թէ ըսի կարծեմ, որ միայն Մարտիկ աղային ու Սիմոն աղային հանդիպեցայ, պատասխանեց Թորդոմ:

— Կը ներես, մոռցայ, ես եմ յանցաւորը:

— Այդ ի՞նչ պարապ խօսքեր են, ըսաւ ուսուցիչը ոտքի ելլելով, կարծես դիտմամբ հետս խնդիր հանել կ'ուզես կոր...

Եւ առանց խօսքը երկարելու առաջ, քալեց:

Այս անգամ ուղղակի տուն գնաց: Իր կրած չարչարական ձախողանքները ալ գինքը վհատեցուցած էին եւ պէտք ունէր հանգստի եւ ինքնամփոփումի:

Տունը հաճելի անակնկալ մը իրեն կը սպասէր: Բարեկամ մը իրեն կ'իմացնէր թէ՝ մօտակայ Թաղի մը Ազգ. վարժարանին համար անօբէնի մը պէտք կայ, թէ իր մասին խօսք անցած էր, եւ թէ հոդաբարձուները համամտութիւն յայտնած էին եւ ուզած էին անդամ մը իրեն հետ բանակցիլ պայմաններու մասին: Բարեկամը խորհուրդ կուտար ուսուցչին այս առիթը ձեռքէ չփախցնել եւ անմիջապէս երթալ ներկայանալ Հոդաբարձութեան, մանաւանդ որ արձակուրդը երկու չաբաթէն պիտի աւարտէր, եւ վարժարանները պիտի վերաբացուէին:

— Վաղը առտու կ'երթամ կը ներկայանամ եւ կը պայմանաւորուինք, մտածեց ուսուցիչը, լաւագոյնը այս է... ո՞վ պիտի գրաղի այս անպիտան մարդոց հետ... ամէնքը խօսքով բարեկամ են, բայց երբ գործի կուգայ, մէյ մէկ պատճառ կը գտնեն փախուստ տալու համար, խերն անիծեմ հանրագրութեանն ալ, Մարդար էֆէնտին ալ...

Եւ օրուան տուայտանքէն ետքը, պառկեցաւ Թորդոմ ուրախ սրտով քնացաւ:

Հետեւեալ առտու զուարթ տրամադրութեամբ ելաւ անկողնէն, վարժարանի տեսուչ ըլլալ կ'երազէր:

Ղալաթիոյ հրապարակէն անցած ատեն յանկարծ ձայն մը լսեց, որ իր անունը կուտար:

— Միւսիւ Թորդոմ, միւսիւ Թորդոմ:

Ուսուցիչը ետին դարձաւ, եւ քիչ մը անդին նշմարեց Պողոս էֆէնտին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Ծներ եւ Ծաղեր

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՓԵԱՆ

Տէր եւ Տիկին Պօղոս Դաւիթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Դաւիթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Դաւիթեան եւ զաւակները, Պր· Համբակ Կարապետեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր և Տիկ· Յակոբ Պարոնեան և զաւակները (Հայաստան), Տայեան ընտանիք (Հայաստան), այրի Տիկ· Լիֆսիկ Մերճինեան եւ զաւակները (Յունաստան) կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԹԵՖՄԱՐ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 21ին, 82 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ (Օգոստ· 23) ժամը 15ին Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, Կոմիտաս փողոց։

Որեւէ մահագդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՆՈՒԻԷՐՆԵՐ ՕԳՈՍՏՈՍ 15Ի
ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԱՌԹԻԻ

Մուրատեան 150, Յարութիւնեան, Գալոյեան, Գր· Գրիգորեան, Տէմիրճեան ընտանիք, Քէչիչեան, Տիկ· Փաշայեան, Երկանեան ընտանիք, Ճելոյեան եղբայրները, Թիլպեան, Սինանեան, Կարապետեան, Թորիկեան 100ական, Քէլօյեան, Պօղոսեան, այրի Տիկին Զաքըրեան, Տիկին Զաքըրեան, Ա· Տէր–Սարգիսեան, Տէր–Գալուստեան ընտանիք, Վ· Սիսեռեան, Տիկին Հարճլեան 50ական, Համամճեան ընտանիք 100 Ֆր·։

×

Կայան այցելութեան առթիւ
Տէր եւ Տիկին Փողհարեան, Զէքեան, Ժամկոչեան, Զ· Գազանճեան 100ական, Պ· Տօրումեան 50 Ֆր·։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։

Վարժարանը կը գործադրէ Ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը տալով նոյնպէս իր սանուհիներուն հայերէն դասախօսարակութիւն։

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ամէն օր·

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy
Հեռաձայն 927–01–72

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ – Սէն Ժերմէն թաղականութիւնը, Ժիրայր Երանոսեանի մահուան առթիւ, շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկ· Արմենակ Ենովքեան 50, Պր· Պր· Ոսկեան Շէրբէթեան, Դանիէլ Վարդուկեան, Յակոբ Ահարինեան, Աբրահամ Մանկասարեան, Սեդրակ Մանուկեան 10ական Ֆր·։

Հայկանոյշ Լուսիկեանի մահուան առթիւ Պ· Աբրահամ Լուսիկեան 25 Ֆր· (դպրոցին), Տիկին Թիւթէլեան 20 Ֆր·։ Պ· Տօնապետ Շահինեան, Պօղոս Տիրատուրեան 10ական։

Այս տխուր առթիւ թաղականութիւնը յատկագութիւն կը յայտնէ ողբացեալներու ընտանեկան պարագաներուն։

ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ. ՀԱՄՈՑԹ
ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Հեռատեսիլի Ա· կայանէն Սայաթ–Նովա գուսանական համոյթը պիտի ներկայանայ էփիճէք եւ Կէնպարտ յայտագրին մէջ՝

Շաբաթ, Օգոստ· 23, ժամը 18·40 Ա· կայան։

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու դիշերօթիկ եւ փոքրիկներու կառոյցի վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տարեշրջանին համար ։

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան ։ Հեռաձայն 985–01–79։

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ·	միւնչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԴԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ·	միւնչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՈՒՈՒԻ»	15 Ֆ·	» » »
ԾԱՒՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան

ՄԻՒԶՈՆՕՐՀՆԷՔ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ
ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՏԵՍԱՐԺԱՆ ՎԱՅՐԵՐՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի օդակայանէն՝

Մեկնում Կիրակի 15 Հոկտեմբեր 1972
Վերադարձ Երեքշաբթի 31 Հոկտ· 1972
Ծախքերու ընդհանուր մասնակցութիւն 1500 ֆր·

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝

Պօմոն՝ *Հայր Գեղամ Վրդ· Հեռ·* 51–73–50
Սէն–Լու՝ Տէր Շահան Քհյ· 47–97–13
Պլ· Օստօ՝ Տէր–Նշան Քհյ· 50–18–23

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Աղբատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին։ (Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը) ժորժ Ե·ի չքեղ սրահներուն մէջ։

×

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շարաթ դիշեր, Շարլօնիէհի չքեղ սրահներուն մէջ ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ – ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղակին առթիւ «Նուպարեան» մատենադարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Սեպտեմբեր 1 Ուրբաթ։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ։

Ա Զ Դ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանդըստեան տուներուն այցելութիւնները արձօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով)։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

(Կնիք)

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԼՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 29

ԳԻՆ 2·500 ՖՐ·

Երդ ու դարձ օդանաւով։ ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻ ՆՈՅ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ, ԼՈԳԱՐԱՆՈՎ, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ։ Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք, բազմաթիւ շրջապտոյտներ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septembre, Paris (2e) — Tél. 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ· Ուճճեանի, ամէն Շաբաթ եւ Կիրակի հէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ· Ալիքսանեանի՝
11, Rue du Bassin, St. Julien — Tél. 51-74-90 — 66-38-92
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն· Գասպարեանի — *ԼԻՈՆ՝* Պալեանի — *ՏԷՍԻՆ՝* Կ· Գարայեանի
ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յ· Պօյաճեանի

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
24
ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI
24 AOUT
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, rue de Trévise - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.496

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.496

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԺԲԱ՛ԽՏ ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ

———o———

Ա.

Ջորս տարի անցաւ այն չարաշուք թուականէն — 21 Օգոստոս 1968 — ի վեր, երբ, բացի Ռումանիայէն, Վարշաւայի Ուխտին անդամ երկիրներու բանակները յանկարծակի հրաման յղուեցին, թնդանօթ – ներով ու դնդացիրներով խուժեցին Չեխոսլովաքիա, իր սաղմին մէջ խեղդելու համար հայրենասիրական մարդոց ազատագրական ձգտումները։

Շատ վաղանցուկ եղաւ «Փրակայի գարուն»ը՝ հայրենասէր Տուպչէքի օրով։

Կրեմլին իր մենաշնորհական իշխանութիւնը տարածած է ո՛չ միայն Խորհրդային Միութեան 15 Հանրապետութեանց, այլ նաեւ «արբանեակ» կոչուած երկիրներուն վրայ, — Լեհաստան, Ռումանիա, Պուլկարիա, Հունգարիա, Չեխոսլովաքիա եւ Արեւելեան Գերմանիա։ Այս երկիրներէն որեւէ մէկուն մէջ ծայր առած ազատագրական չարժում չի կրնար վաղուայն ունենալ։ Մոսկուայի լսխտը կամ ու պատրաստ կը սպասէ անմիջապէս «լուծարք»ի ենթարկելու համար զայն։

Առանց երթալու մինչեւ հեռուները, — 1921ի Հայաստանի Փետրուար 18ի տարեբային ապստամբութիւնն ու 1922ի Վրաստանի ազատագրական փորձերը — տակաւին մտքերու մէջ թարմ են 1956 Հոկտեմբերին Հունգարիոյ մէջ ծագած մեծ ըմբոստութիւնը, Փոլնանի, Արեւելեան Պերլինի եւ տարի մը առաջ Լեհաստանի քանի մը ծովեզերեայ քաղաքներու բողոքի յոյգերը, որոնք արեան մէջ խեղդուեցան։

Զորս տարի առաջ Մոսկուա Փրակայի մէջ անդամ մը եւս եկաւ քաղաքակիրթ աշխարհին առջեւ բացէ ի բաց ապացուցանելու, որ ա՛յլ բան է վարդապետութիւնը, դաշափարաբանութիւնը, այլ՝ գործնականն ու իրականը։

Այլ բան է 55տարիէ ի վեր ի լուր աշխարհի բարձրաձայն յայտարարել, ամէն պատեհ ու անպատեհ առիթ, թէ ամէն ազգ տէր է իր ճակատագրին, թէ ամէն ժողովուրդ ազատօրէն «ինքնորոշման իւնք» ունի, այլ բան՝ նման ձգտում ցոյց տուող ազգերու եւ ժողովուրդներու պլուիսը ճզմել ամէնէն անգութ ու անպորոյն միջոցներով։

Ֆառորդ դարէ ի վեր գրեթէ բոլորովին վերջ դուած է դաղթատիրութիւնը Ասիոյ եւ Աֆրիկէի մէջ։ Աչքարհակաչ գրամատիրական Պետութիւնները անկախութիւն են շնորհած երէկի իրենց հպատակներուն, հետեւելով «ազգերու ինքնորոշման» նուիրական սկզբունքին։

Միայն Կրեմլինն է, որ կը յամառի իր մականին տակ պահել այլազան ազգեր եւ կը չարունակէ ոտնձգութիւններ կատարել արբանեակ երկիրներու ներքին գործերուն։

Դժբա՛խտ Չեխոսլովաքիա։ Դարերով օտարներու լուծին տակ հեծելէ ետք, առաջին աչխարհամարտի աւարտին, ստեղծեց հպարտ ազգային հանրապետութիւն մը, որ ոչ միայն ինքզինքը կառավարեց ժողովրդավարական ձեւով, այլեւ Ազգերու Խորհուրդին անդամ ընտրուելով, ամէն կերպով ջանաց ապացուցանել իր ներկայութիւնը միջազգային կեանքի մէջ։ Ան ունեցաւ նաեւ իր ոսկեդարը, երբ Պրակայի համալսարանը հռչակաւոր դարձաւ ամբողջ աշխարհի մէջ։ Ան ունեցաւ նաեւ իր ողբերգութիւնը, երբ Հիթլերի զօրքերը 1939ին ներխուժեցին զայն եւ ստրկացուցին։

Ան ունեցաւ նաեւ իր ազատագրութիւնը, երբ 1945ին Պրակա ազատագրուեցաւ ռուսական զօրքերու կողմէ։ Ան ունեցաւ նաեւ իր ազատութիւնը, երբ 1948ին Պենէշ եւ Մասարիք ազատագրեցին զայն կոմունիստական բռնապետութենէ մը։ Ան ունեցաւ նաեւ իր ազատ ընտրութիւնները, երբ 1968ին Տուպչէք ընտրուեցաւ Կեդրոնական Կոմիտէի առաջին քարտուղար։

Ան ունեցաւ նաեւ իր ազատ մամուլը, երբ Պրակա դարձաւ ազատ մամուլի կեդրոն մը, ուր ամէն կարելիութիւն կար ազատ կերպով արտայայտուելու։

Ան ունեցաւ նաեւ իր ազատ ընտրութիւնները, երբ

ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ, ԽՈՀԵՐ…

«ՊԱՏՌԷ՛, ԱՂՋԻԿՍ, ՊԱՏՌԷ…»

Օտար ամուսնութիւն… Ի՞նչպէս արգիլել… Ի՞նչպէս ընել ընտրութիւնը… Հայկականութի՞ւնը թէ անհատականութիւնը… Հա՞յը թէ անձը… որո՞ւն տալ նախընտրութիւնը:

Ա.

Անցեալ տարի հաղիւ Փարիզ հասած՝ ծանօթ տիկին մը հեռաձայնեց խնդրելով ժամադրութիւն մը, — «Տիկին Անահիտ, խզճի պարտք մը ունիմ կատարելիք: Տիկին Ե. չմեռած ինծի պահարան մը տուաւ ըսելով.— «Ասիկա անպայման Տիկին Դաւիթեանին ձեռքը կուտաս»: Ուստա – ցայ եւ ուրախ եմ որ ինծի ալ բան մը չպատահած ծրարը ձեռքերնիդ պիտի յանձնեմ: Անհամբեր կը սպասէի ձեր վերադարձին»:

Այսպէս խօսողը 75ամեայ, ճկուն մարմնով, տակաւին երիտասարդ երեւոյթով՝ բայց տկարութիւններով ու դժբախտութիւններով մաշած կին մըն էր, որ կը շարունակէր ըլլալ միշտ ծառայասէր ու պատրաստակամ, հակառակ տարիքին: Կ'ապրէր առանձինն՝ ինք իրեն համար «Ֆրանսացուած» կազմակերպեալ հոմեռս կեանք մը — կառավարական թոշակի մը ներած սահմաններուն մէջ — ու դժունակութիւններով լի՝ համաձայն իր հոդեկան պահանջներուն: Մօտէն կը հետեւէր քաղաքական ու գրական լուրերուն ըլլա՛յ թերթերու, ըլլա՛յ ձայնասփիւռին ճամբով: Կանոնաւոր ունկնդիր մըն էր նաեւ երաժշտական ելոյթներու, օգտուելով իրական սիրողներուն վերապահուած ժամն աթոռներէն: Միաժամանակ, ռիթերն ալ չէր փախչեր մատուցանելու ծառայութիւններ իր սիրած ու յարգած անձերուն, ընդ որս Տիկին Ե.ին, որուն վերջին ամիսներուն բերած էր իր մխիթարիչ ներկայութիւնը:

Աւանդը, նամակի սովորական պահարան մըն էր: Բացի: Պարունակութիւնը՝ երեք հայերէն գրութիւններ: Թօշնած թերթի մը վրայ գողգոջուն ձեռքով ընդօրինակուած երկար աղօթք մը, գեղեցիկ ու պաշտօնական ձեռագրով ներկայացուած մաղթանք – խրատական ձօն մը, ու երրորդը՝ կէս մը ճմռթկուած թղթիկ մը, որուն վրայ կային տասնեակ մը տողեր — Ամթերտամի մէջ գտնուող հայկական մատուռի մը մուտքին փորագրուած արձանագրութիւնը:

Այս երեք գրութիւնները ալ արդէն ծանօթ էին ինծի, որովհետեւ տարի մը առաջ՝ ամուսինս ու ես ազատած էինք զանոնք ընդհանուր մաքրագործումէ մը, ու խնամքով ու դուրգուրանքով գետեղած՝ այդ անշուք պահարանին մէջ:

Այդ պահուն՝ այդ երեք թղթիկները ձեռքիս մէջ՝ վերապրեցայ ամբողջ ողբերգութիւն մը, զոր պիտի չկրնամ ներկայացնել հոս: Ողբերգութիւնը ո՛չ անհատի մը, այլ մե՛ր, հա՛յ ազգին, Սփիւռքահայութեան անցեալին, ներկային, եւ ամանց համար՝ ապագային…:

×

Ճիշդ տարի մը առաջ էր որ 90ամեայ մեր պզպզականուհին, Տիկին Ե.ը կը կորսընդունէր իր միակ դուստրն ու ապաւէնը, որ հակառակ բաղդատաբար յառաջացած տարիքին, մնացած էր միշտ մօրը հանդէպ հոգածու զաւկի դերին մէջ: Հիմա կ'անհետանար կեանքէ մը վերջ, որուն ընթացքին եղած էր նոյնպէս օրինակելի – լիօրէն պարտաճանաչ կրօնական ու ընտանեկան աւանդութիւններու հանդէպ: Իբր վերջիններէն մին անհետացող իր սերունդին ու պատմական շրջանի մը, եղած էր հաւատարիմ զանձապահը Կ. Պոլսէն գաղթած հին ընտանիքի մը անցեալի բոլոր յիշատակներուն: Մեծ թիւով նամակներ, դրութիւններ, բազմաթիւ լուսանկարներ եւ քանի մը գոհարեղէններ: Ու օր մը, անակնկալօրէն կը հեռանար այս աշխարհէն՝ ձգելով պառաւ դողդոջ մայրը մինակ՝ այդ բոլոր հաւաքուած անչօչափելի ու չօչափելի անցեալին հետ դէմ յանդիման:

Ամուսինս ու ես, իբրեւ ամենամօտիկները, առանձնեցինք պարտականութիւնը աչքէ անցընելու այդ ընտանեկան թուղթերը եւ մաղելէ վերջ զանոնք, անոնցմէ կարեւորագոյնները յանձնելու տիկնոջ թոռան՝ 30ամեայ երիտասարդ ճարտարպետի մը:

Թէ ինչո՛ւ այս տխուր պաշտօնը ստանձնած էինք մենք երբ գոյութիւն ունէր չափահաս տարիքի թոռնիկ մը, չատ պարզ է… Այդ երիտասարդը չէր պ՛ուզեր, երբեք սորված չէր հայերէն: Ուստի մենք կը մնայինք ընտանիքին ու անցեալին ծանօթ, հայերէն դիտցող ամենամօտիկ անձերը:

Այս զառամին ժամանակ, որ տեւեց չափահաս տարիքը ունեցանք վերապրելու անցեալն ու ներկան այդ մեղմ սիրելի ընտանիքին ու անոր հետ՝ Պոլսահայութեան: Մտանակեցանք ժ.թ. դարու վերջին շրջանի ու այս դարուս սկիզբի պոլսական առեւտրական ու միաժամանակ մտաւորական ընտանիքի մը անդամներուն ապրելակերպին, հաւաքոյթներուն կամ դրաւոր կատակներուն եւ ծանօթացանք երբեմն նոյնիսկ իրենց ելեւոպա ըրած ճամբորդութիւններուն կամ դնած գոհարեղէններուն հաշիւներուն:

Գալով լուսանկարներուն, չատ աւելի խօսուն, հանուած՝ Մոն Պլանի ձիւներուն կամ Գերմանիոյ ջրաբուժական քաղաքներու դեղեցիկ անտառներու մէջ, Պոլսոյ մօտիկ՝ իրենց ջուրերու կենսատու առատութեամբ անուանի գիւղաւայրերու ճոխ սեղաններու առջեւ, կամ Վոսփորի կամ պոյտին վրայ սահոդ, երիտասարդ ու դեղանի տիկիններէ թիւավարուած սլացիկ «քայիք» – նաւակներու մէջ: Լուսանկարներ հարսանեկան գոյզերու, «թոմպու – լիկ», մերկ երախաներու, կամ յոյն, փառաւոր առտուներու դիերկը բազմած՝ երկար ու ժանեկազարդ գղանցքներով մանուկները: Կային նաեւ «մառէն»նաւակի համագգեստով մանչուկներ կամ ասեղնագործուած հագուստներով պըճնուած փոքրիկ օրիորդներ: Ընտանեկան խմբանկարներ « խաթուն » ծերերու, մօրուսաւոր հայրերու՝ շրջապատուած վայելչազեղ երիտասարդուհիներով, պեխաւոր երիտասարդներով ու ամէն տարիքի թոռնիկներով:

Ամենք ծանօթ էին մեզի, ուրիշներ՝ ոչ: Ովքե՞ր էին: Ի՞նչ էին եղած: Սա գիրուկ երախաները, մեր տարեկիցները, ո՞ւր էին հիմա: Ամերիկա՞, Անգլիա, Ֆրանսա՞, Թուրքիա՞, Թէ՝ արդէն խակ «ոչ մէկ տեղ»…:

Լուսանկարներու նոր ծրար մը, տարբեր կազմերով: Այլեւս կարծր խաւա – քարեայ, «Ֆէպլիւս» կամ «Ապատլաճ Եղբրք·» տպագրեալ կնիքները կրող պաշտօնական նկարներ չեն: Ճկուն, թեթեւ, «ամաթէօր»ի լուսանկարներ: Նիւթերն ալ փոխուած են. չեն տեսնուիր պոլսական բնակարաններու ճոխ ներքնամասերը, տիկիններու արդուզարդը զարճած է չատ պարզ ու անսեթեւեթ: Տեսարաններու մեծ մասը քաշուած են Զուիցերիա, Անգլիա կամ Ամերիկա, ու մանաւանդ Ֆրանսա:

Ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս այս փոփոխութիւնը:

Այդ երկու ծրարներու պարունակու – թիւններուն մէջեւ՝ աչխարհի պատմու – թեան մէջ բացուած նոր շրջան մը կայ:

Հայոց պատմութեան « Սփիւռահայութիւն » հատորին մէջ՝ նո՛ր գլուխ մը:

— *Առաջին Համաշխարհային Պատե – րազմ: Հայ մտաւորականներու տարագ – րութիւն, խողխողում, սպանութիւն: Գաւառներու հայ բնակչութեան մասսակական տեղահանութիւն, առեւանգում – ներ, ջարդ, գուլում:*

— *Հայաստանի անկախութիւն: Թուրքիոյ պարտութիւնը, զինադադար: Տարագիր Հայութեան վերապրողներու մէկ մասին Պոլսոյ մէջ կեդրոնացում: Այրիներ, որբեր, հիւանդներ ու անկարներ հարիւր հազարներով — փոթորիկէն ցիր ու ցան՝ բաժնուած կամ կորսուած սիրելիներու վերամիացում կամ սուգ — ընտանիքներու բաց ու դոցի հաշուեկչիռ: Նպաստի ու խնամատարական աչխատանքներու կազմակերպութիւն՝ որբանոցներ, արհեստանոցներ, հիւանդանոց — վիրաւորը որսը՝ ապաստանած որսորդին տարողութենէն հեռու անկիւն մը՝ կը լիզէ իր վէրքերը…*

— *Պոլսոյ միջազգայնացման խոստումներ: Միացե՛լ, անկա՛խ, ծովէ ծո՛վ Հայաստան… Գինովութիւն՝ երազներու, ոգեւորութիւն՝ յոյսերով իրականանալի թուղթ իզձերու:*

— *Քեմալիմ Քարապէքիր, Մուսթաֆա Քէմալ, Պուրսայի վերադրաւում: Նոր տեղահանութիւններ, նոր ջարդեր, այս անգամ Յոյներուն ալ: Իզմիրի վերապրաւում: Իզմիրի հրկիզում: Մնացորդներու խուճապը դէպի ծով՝ խեղդամահ անհետանալու կամ փրկարար նաւու մը հասնելու ճակատագրով: Վերապրողներու արտագաղթ Պոլսէն (քանի՞ երորդ անգամը ըլլալով):*

— *Հաչուեփակ: Թրքական տիրապետութեան վերահաստատում, Համաձայնականներու մեկնում… «Նոր Թուրքիա» մը…*

Հայերէն պարպուած «Ծովէ ծով Հայաստան» հոդուածոյ մը: Աչխարհի քիչ մը ամէն կողմը ցիր ու ցան, ամէն ինչ կորսընցուցած, արմատախիլ եղած Հայութիւն մը:

Ահա Սփիւռքահայ պատմութեան մէջ բացուած նոր գլուխին ենթավերնագիրը:

×

Մեր առջեւ՝ Փարիզի մէջ, սեղանին վրայ դասաւորուած լուսանկարներ կեանք կուտան այդ նոր շրջանին, նոր միջավայրերու մէջ նոր ապրելակերպերուն:

Պոլսահայութեան մէկ կարեւոր տոկոսին ծանրութեան կեդրոնը փոխադրուած է արտասահման, գլխաւորապէս Ֆրանսա, Փարիզի արուարձաններէն Նէոյի կամ Անկիէն, նիւթական որոչ ապահովութիւն մը վայելող ընտանիքներուն համար: Միւսները, համեստներ՝ հարկադրուած են գոհանալ մայրաքաղաքին կեդրոնի աժաններով պանդոկներու տխուր ու վատառողջ սենեակներով, կամ կը նախընտրեն երթալ աւելի հեռու, գործառնական արուարձաններ, ուր բնակութիւն կը հաստատեն հեռագնաց Պոլսոյ մօտաւոր գաւառներէն եկող արհեստաւորներու ընտանիքներ: Միաժամանակ թիւով նոյնքան կարեւոր ուրիշ խումբեր, ներքին չրջաններու տարապրեալներու մը՝ նացորդներ, կը տեղաւորուին ճարտարուեստական կամ երկրագործական աչխատող ձեռքերու կարիքներուն համաձայն՝ Լիոնի կամ Մարսիլիոյ չրջաններուն մէջ: Ֆրանսա ապաստանած Հայերու թիւը կը հաչուուի մօտ 100·000:

ԱՆԱՀԻՏ Ն. ԴԱԻԻԹԵԱՆ

(1 Շար.)

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

Եւիմէ կարծես որ պայծառատեսութեան մը բոպէին կը տեսնար այն կեանքը որ պիտի ապրէր Աչիկին հետ. աչքերը դոցեց այդ մղձաւանջը չտեսնելու համար եւ իրեն թուեցաւ որ Յակոբեան աղա մեղմօրէն գինքը կը հեռացնէ այդ դժոխային ոլորտէն. եաեւ դարձաւ, զգալով մօրը ներկայութիւնը եւ երբ մայր ու աղջիկ իրարու նայեցան՝

— *Ազայի պէս մարդ է, կրկնեց Երանիկ հանդիմ խոհուն դէմքով:*

— *Ըսամէթթ որն է նէ ան կ'ըլլայ, պատասխանեց Եւիմէ խռոված՝ բայց դրեթէ համակերպած:*

Ե.

ՍՐՏԻ ՅԱՒ

Առաւօտուն կանուխ մինչ Երանիկ հանդիման ակնոցները կը խմէր, երբեմն հացի մանր պատառները թաթխելով մէջը, դուռը ուժգին զարնուեցաւ. Մարտիկ տայի որ անկիւնը նստած անզգալ կը ծխէր եւ երկու կիները՝ ընդոստ կանգնեցան. սպառնական բան մը կար այդ հարուածին մէջ:

— *Ոտքդ պաղնեմ, Մարտիկ, դուն դնա բաց, Աչիկը ըլլալու է:*

Մարտիկ տայի քովընտի ու յանդիմանական նայուածք մը ուղղեց քրոջը, բայց տեղէն չշարժեցաւ. երկու կիները սըժդոյն էին եւ անչարժ իրարու կը նայէին. երկրորդ հարուած մը թնդացուց տունը, այն տեն Եւիմէն դանդալով իր խառնուած քին ամբողջ կորովը, ոտքի ելաւ եւ դրեթէ աճապարելով՝ դնաց բացաւ:

Իակին մէջ իր դէմ կեցած էր Աչիկ՝ մեծ զայրոյթով մը ժժդունած. անոր սեւ եւ դողոր աչքերը այդ պահուն դաժան խստութիւն մը առած էին պռատած յօնքերուն ներքեւէն: Թուխ եւ ժժդոյն ճակատը ու քունքերը բարակ քրտինքով մը ողողած էին ու շրթները կը դողդոջէին ակամայ ծամածռութիւններ ուր – ուագծելով. ուժեղ եւ լայն կուրծքը, գործաւորի մրոտած հագուստներուն ներքեւէն կ'ելեւէջէր ու կարծես մէկ րոպէէն միւսը պիտի պոռթկար. անիկա չեչտակի կը նայէր Եւիմէին, ուղելով խօսիլ՝ բայց չկարենալով վանկ մը արտասանել, ու իր ներկոտ բռունցքները սեղմուած կը պարպուէին կողերուն վրայ:

Եւիմէ նախ դժկամակութեամբ, հետզհետէ ատելութեամբ կը նայէր անոր եւ իր աչքերը կը դիմադրաւէին Աչիկին զայրացած նայուածքը. եթէ անիկա դըլուխը կախ եւ ազաչական ձեւով մը ներկայանար, թերեւս սիրտը թուլնար, յիշէր անոր համար զգացած սէրերը, բայց ահա Աչիկ կը ներկայանար սիրոյ պէս, սպառնական, եւ ցասմնալից. ազատ չէ՞ր արդեօք իր բախտը ասոր կամ անոր հետ կապելու, ու դաղափարը թէ Աչիկ փորձանք մը եղած էր իրենց դլխուն, թէ կարող էր արդելք հանդիսանալ լաւագոյն կարդադրութիւններու, այնպիսի չար ցրտութիւն մը կուտար Եւիմէի դէմքին, որ անոր դիմադրաւող նայուածքը լրութիւն մը թուեցաւ Աչիկին. անիկա յանկարծ հոդւի խորէն բարձրացող արհամարհանքին մէջ խեղդելով իր ցաւն ու զայրոյթը, ձեռքը երկնցուց, մէկ կողմ հրեց Եւիմէն կոպտութեամբ ու բարձրացաւ սանդուխներէն:

Այդ միջոցին Երանիկ հանդիմ ինքզինքը դատ էր ու ընդառաջ դալով Աչիկին, յանդիմանեց զայն.

— *Առտուանցով ի՞նչ խաղքութիւն է աս, դուռ դրացի ի՞նչ կ'ըսեն, ամօթ չէ՞, մեղայ Տէր, տահա կայնէ նայի՛նք, կանուխ չէ՞, երէկ ցանեցինք, այսօր բուսաւ… ամա ես աղջկանս ըսի, անանկ մարդոց խօսքին մտիկ չըլլուիր, եաքէն փխրման կ'ըլա՞ս… Վա՛խ մեղի, հազար վա՛խ…*

— *Քա մարի՛կ, ես ի՞նչ յանցանք ըրի քի ինձմէ ասանկ երես դարձուցիք:*

Աչիկ այս խօսքերը արտասանելով չլաւուած եւ հեւալէն ինկաւ բազմոցին վրայ, ամբողջ մարմնովը կը դողար ու հակառակ իր մեռելական ժժդունութեան քրտինքի կաթիլները չիթ առ չիթ կ'իյնային քունքերէն. իր խոչոր, աչխատութենէ կոշտացած եւ ներկոտ ձեռքերը ծունկերուն վրայ դրած այնպիսի վչտալից երեւոյթ մը ունէր որ կարծես ամբողջ աչխարհ սեւցած էր իրեն համար, պահ մը առաջ հոդւին մէջ մրրիկի մը պէս որոտացող զայրոյթը տեսակ մը պատրական կորով տուեր էր իրեն, բայց հիմա ինքզինքը թոյլ եւ չլաւուած կը դդար եւ կարող՝ մանկան մը պէս հեծծելով արտասուելու. մարդկային մեծ ցաւը, սիրոյ ցաւը կը դդրդէր այդ խոնարհ՝ բայց հզօր սիրտը իր բոլոր թափովը եւ իր անարուեստ հոդւին որեւէ բալասան չէր դաներ զայն ամոքելու համար:

ԶԱՊԵԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(13 – Շար.)

ԲՈՅՍԵՐՈՒ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔԸ ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

—o—

Ա.

Հին դարերուն եւ յատկապէս հեթանոսական շրջանին, ժողովուրդներու մօտ տարածուած էր բոյսերու պաշտամունքը: Մարդը իր զարգացումի ամենահին շրջանին, ակնածանքով վերաբերած է դէպի բնութեան երեւոյթներն ու առարկաները: Բոյսերը անուղղակի աղբիւր էին մարդուն համար, կը ծառայէին որպէս վառելիք, դեղ եւ չինանիւթ: Մարդը կ'ուրասար անտառին մէջ, կը պատսպարուէր թշնամիներէն: Եւ այս բոլորը, մարդու մօտ առաջ բերին անտառի, բոյսի պաշտամունքը:

Նախնի Հայերը եւս կը պաշտէին անտառը: Այդ մասին բազմաթիւ յիշատակութիւններ կան պատմիչներու գործերուն մէջ ինչպէս նաեւ սեպագիր արձանագրութիւնները:

Հին հայկական առասպելը կը պատմէ, որ Հայոց Արա Գեղեցիկ թագաւորի մահէն եւք, աւազանին անոր որդին՝ Անուշաւանը նուիրեց Սօսեաց անտառին, որպէսզի դատխարակուի այդ սրբազան անտառին մէջ: Բայց այս փաստը միայն առասպելով չէ յիշատակուած: Ինչպէս ցոյց կուտան պատմական աղբիւրները, Հայաստանի հնադարեան Արմաւիր մայրաքաղաքին մէջ էր Սօսեաց անտառը, որ սրբազան վայր էր եւ կը դանուէր Անահիտի մեհեանին մօտ: Այդ անտառը արհեստական էր զոր անկած էին Երուանդունի թագաւորները մեր Թուականէն Գ. կամ Դ. դարեր առաջ:

Սօսեաց անտառը, ինչպէս ցոյց կուտայ իր անունը, ամբողջովին կազմուած էր արեւելեան սօսի ծառերէ: Պատմահայրը Մովսէս Խորենացիի վկայութեամբ, քուրմերը սովորութիւն ունէին ունկնդրելու սօսի ծառերու սօսափիւնը եւ դուշակութիւններ ընելու պատերազմներու, ըս-պատող բերքի, համաճարակ հիւանդութիւններու, բնական տարերքի եւ աշխարհի ապագայի մասին: Ինչպէս կը վկայեն պատմաբանները, այդ անտառը կը զբաւէր զգալի տարածութիւն մը եւ մնացորդները պահպանուած են դարեր շարունակ: Սակայն, մեր Թուականէն առաջ Գ. դարու վերջերը, երբ Արմաւիրը կորնչուց իր նշանակութիւնը որպէս մայրաքաղաք եւ կրօնական կեդրոն, Սօսեաց անտառն ալ լրիւ ոչնչացաւ: Գ. դար, մեր Թուականէն առաջ, Երուանդունի թագաւորները կը տեղծեն նոր արհեստական անտառ մը, կոչուած «Ծննդոց անտառ», որ նոյնպէս սրբազան կը համարուէր, եւ ուր հեթանոսական քուրմերը այս անտառին մէջ իրենց դուշակութիւնները կ'ընէին երկրի ապագայի մասին:

Նման յիշատակութիւններ կ'ընեն նաեւ օտար աղբիւրները: Պոթիխէր կը նշէ, որ հին Հայերու համար կենդանի բնութեան մէջ ամէն բանէ բարձր կը դասուէին ծառերը, որոնք պաշտամունքի առարկայ էին: Հին Հայաստանի սրբազան ծառերն էին սօսին, բարդին, կաղնին, ընկուզենին, չինարին, եւայլն:

Հեթանոս Հայերը կը պաշտէին նաեւ վարդը որ չատ էր տարածուած: Այս բոյսը, ամենայն հաւանականութեամբ Հայաստան ներմուծուած է Պարսկաստանէն, որ վարդի մշակութեան ամենամեծ կեդրոններէն մէկն էր: Վարդի պաշտամունքը նոյնպէս Պարսիկներէն անցած է Հայերուն:

Վարդավառի հեթանոսական տօնը վարդի կոպաչառութիւնն էր, անոր աստուածացումն էր եւ կը տօնուէր վարդի ջրադուածային ծաղկումի շրջանին: Վարդավառը հեթանոս Հայերու ամէնէն սիրած տօնահանդէսն էր: Կը զուարճանային բոլորը՝ հարուստ ու աղքատ, ռամիկ ու աղնուական, քուրմ ու զինուորական: Այն ժամանակ Հայաստան յատուկ դրծիքներ կային, որոնց նուագով վարդի թերթիկներէն անուշահոտ իւղ կը քաշէին, կը լուծէին ջուրի մէջ ու չաղ կուտային մէկը միւսին վրայ: Այդ սովորութիւնը պահպանուած է ցարդ, միայն թէ այժմ, Վարդավառի տօնի ժամանակ, մարդիկ մէկը միւսի վրայ սովորական ջուր կը նետեն: Վարդավառի հեթանոսական տօնը չէ արդիլուած քրիստոնէական եկեղեցիի կողմէ:

Ուրարտական արձանագրութիւններէն մէկուն վրայ կը խօսուի սրբազան անտառի «Թիլուրի» մասին: Մեղի հասած են «սրբազան ծառի» պաշտամունքի բազմաթիւ պատկերներ: Ծառը այստեղ պատկերացուած է համաչափ ճիւղաւորութեամբ, դէպի վեր թեքուղ պտուղներով: Ինչպէս ցոյց կուտան ուսումնասիրութիւնները, այդ՝ ծանօթ փիւնիկեան արմաւենին է, որ սրբազան ծառ է համարուած նաեւ հին Ասորեստաններու մօտ:

Կարգ մը պատմաբաններ կը դանեն, թէ այդ ծառի պաշտամունքը հնադարեան Հայերն ու Ուրարտացիները ուղղակի փոխ առած են Ասորեստաններէն, ըստ անոնց պատմական Հայաստանի մէջ ան երբեք չէ աճած: Մեր կարծիքով անոնք կը սխալին, քանի որ պատմական Հայաստանի բազմաթիւ վայրերու մէջ փիւնիկեան արմաւենին աճած է, եւ այդ ծառատեսակը ծանօթ էր մեր նախնիքներուն: Փիւնիկեան արմաւենիի աճումին համար բարենպաստ պայմաններ կան ոչ միայն Կիլիկիոյ մէջ, ուր ներկայիս ալ կ'աճի այդ ծառը, այլ նաեւ Հայկական Միջագետք եւ Հարաւային այլ շրջաններ:

Ծառերու պաշտամունքը հին Հայաստանի մէջ հասած էր այն աստիճանի, որ կը հիմնուէին բազմաթիւ խիստ բարդ

ՎԵՆԵՑՈՒԵԼԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

—o—

Վենեցուելահայ գաղութը ունի չուրջ յիսուն տարուան պատմութիւն մը: 1920ին հոն կային 4–5 հայ ընտանիքներ. այս թիւը հետզհետէ աճեցաւ նոր գաղթականներով, մանաւանդ 1960ական թուականներուն: Յատկանշական է այս փոքր գաղութին համերաշխութեան ոգին. հազարէ աւելի անհատներ, կապուած իրարու, ղգացումներով իրարու մօտ, որոնք աշխատեցան դիրար բռնել, մանաւանդ անտեսական մարդին մէջ:

Ծնողքներու մեծագոյն մտահոգութիւնն էր, սակայն, իրենց զաւակներուն ձուլումի վախը՝ տեղական մշակոյթէն եւ կեանքէն. մայրենի լեզուին կորուստը ամէնէն աղետալի երեւոյթն էր: Կացու-

(Մնացեալը յաջորդով)

ԲՈՅՍԵՐՈՒ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔԸ ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

—o—

Ա.

Հին դարերուն եւ յատկապէս հեթանոսական շրջանին, ժողովուրդներու մօտ տարածուած էր բոյսերու պաշտամունքը: Մարդը իր զարգացումի ամենահին շրջանին, ակնածանքով վերաբերած է դէպի բնութեան երեւոյթներն ու առարկաները: Բոյսերը անուղղակի աղբիւր էին մարդուն համար, կը ծառայէին որպէս վառելիք, դեղ եւ չինանիւթ: Մարդը կ'ուրասար անտառին մէջ, կը պատսպարուէր թշնամիներէն: Եւ այս բոլորը, մարդու մօտ առաջ բերին անտառի, բոյսի պաշտամունքը:

Նախնի Հայերը եւս կը պաշտէին անտառը: Այդ մասին բազմաթիւ յիշատակութիւններ կան պատմիչներու գործերուն մէջ ինչպէս նաեւ սեպագիր արձանագրութիւնները:

Հին հայկական առասպելը կը պատմէ, որ Հայոց Արա Գեղեցիկ թագաւորի մահէն եւք, աւազանին անոր որդին՝ Անուշաւանը նուիրեց Սօսեաց անտառին, որպէսզի դատխարակուի այդ սրբազան անտառին մէջ: Բայց այս փաստը միայն առասպելով չէ յիշատակուած: Ինչպէս ցոյց կուտան պատմական աղբիւրները, Հայաստանի հնադարեան Արմաւիր մայրաքաղաքին մէջ էր Սօսեաց անտառը, որ սրբազան վայր էր եւ կը դանուէր Անահիտի մեհեանին մօտ: Այդ անտառը արհեստական էր զոր անկած էին Երուանդունի թագաւորները մեր Թուականէն Գ. կամ Դ. դարեր առաջ:

Սօսեաց անտառը, ինչպէս ցոյց կուտայ իր անունը, ամբողջովին կազմուած էր արեւելեան սօսի ծառերէ: Պատմահայրը Մովսէս Խորենացիի վկայութեամբ, քուրմերը սովորութիւն ունէին ունկնդրելու սօսի ծառերու սօսափիւնը եւ դուշակութիւններ ընելու պատերազմներու, ըս-պատող բերքի, համաճարակ հիւանդութիւններու, բնական տարերքի եւ աշխարհի ապագայի մասին: Ինչպէս կը վկայեն պատմաբանները, այդ անտառը կը զբաւէր զգալի տարածութիւն մը եւ մնացորդները պահպանուած են դարեր շարունակ: Սակայն, մեր Թուականէն առաջ Գ. դարու վերջերը, երբ Արմաւիրը կորնչուց իր նշանակութիւնը որպէս մայրաքաղաք եւ կրօնական կեդրոն, Սօսեաց անտառն ալ լրիւ ոչնչացաւ: Գ. դար, մեր Թուականէն առաջ, Երուանդունի թագաւորները կը տեղծեն նոր արհեստական անտառ մը, կոչուած «Ծննդոց անտառ», որ նոյնպէս սրբազան կը համարուէր, եւ ուր հեթանոսական քուրմերը այս անտառին մէջ իրենց դուշակութիւնները կ'ընէին երկրի ապագայի մասին:

Նման յիշատակութիւններ կ'ընեն նաեւ օտար աղբիւրները: Պոթիխէր կը նշէ, որ հին Հայերու համար կենդանի բնութեան մէջ ամէն բանէ բարձր կը դասուէին ծառերը, որոնք պաշտամունքի առարկայ էին: Հին Հայաստանի սրբազան ծառերն էին սօսին, բարդին, կաղնին, ընկուզենին, չինարին, եւայլն:

Հեթանոս Հայերը կը պաշտէին նաեւ վարդը որ չատ էր տարածուած: Այս բոյսը, ամենայն հաւանականութեամբ Հայաստան ներմուծուած է Պարսկաստանէն, որ վարդի մշակութեան ամենամեծ կեդրոններէն մէկն էր: Վարդի պաշտամունքը նոյնպէս Պարսիկներէն անցած է Հայերուն:

Վարդավառի հեթանոսական տօնը վարդի կոպաչառութիւնն էր, անոր աստուածացումն էր եւ կը տօնուէր վարդի ջրադուածային ծաղկումի շրջանին: Վարդավառը հեթանոս Հայերու ամէնէն սիրած տօնահանդէսն էր: Կը զուարճանային բոլորը՝ հարուստ ու աղքատ, ռամիկ ու աղնուական, քուրմ ու զինուորական: Այն ժամանակ Հայաստան յատուկ դրծիքներ կային, որոնց նուագով վարդի թերթիկներէն անուշահոտ իւղ կը քաշէին, կը լուծէին ջուրի մէջ ու չաղ կուտային մէկը միւսին վրայ: Այդ սովորութիւնը պահպանուած է ցարդ, միայն թէ այժմ, Վարդավառի տօնի ժամանակ, մարդիկ մէկը միւսի վրայ սովորական ջուր կը նետեն: Վարդավառի հեթանոսական տօնը չէ արդիլուած քրիստոնէական եկեղեցիի կողմէ:

Ուրարտական արձանագրութիւններէն մէկուն վրայ կը խօսուի սրբազան անտառի «Թիլուրի» մասին: Մեղի հասած են «սրբազան ծառի» պաշտամունքի բազմաթիւ պատկերներ: Ծառը այստեղ պատկերացուած է համաչափ ճիւղաւորութեամբ, դէպի վեր թեքուղ պտուղներով: Ինչպէս ցոյց կուտան ուսումնասիրութիւնները, այդ՝ ծանօթ փիւնիկեան արմաւենին է, որ սրբազան ծառ է համարուած նաեւ հին Ասորեստաններու մօտ:

Կարգ մը պատմաբաններ կը դանեն, թէ այդ ծառի պաշտամունքը հնադարեան Հայերն ու Ուրարտացիները ուղղակի փոխ առած են Ասորեստաններէն, ըստ անոնց պատմական Հայաստանի մէջ ան երբեք չէ աճած: Մեր կարծիքով անոնք կը սխալին, քանի որ պատմական Հայաստանի բազմաթիւ վայրերու մէջ փիւնիկեան արմաւենին աճած է, եւ այդ ծառատեսակը ծանօթ էր մեր նախնիքներուն: Փիւնիկեան արմաւենիի աճումին համար բարենպաստ պայմաններ կան ոչ միայն Կիլիկիոյ մէջ, ուր ներկայիս ալ կ'աճի այդ ծառը, այլ նաեւ Հայկական Միջագետք եւ Հարաւային այլ շրջաններ:

Ծառերու պաշտամունքը հին Հայաստանի մէջ հասած էր այն աստիճանի, որ կը հիմնուէին բազմաթիւ խիստ բարդ կառուցուածքով պարտէզներ: Ընդօրի – նակելով բաբելոնեան հռչակաւոր «Կախուած Պարտէզները», Ուրարտացիները Տուշպա քաղաքի մօտ կառուցին բրգաձեւ պարտէզ մը, որ պահպանուած է երկար ժամանակ եւ աւերուած ատորական թիւղլաթպալասար թագաւորի կողմէ:

Պուրակաշինութեան պատմութեան դիտակ Ա. Ռիդէլի վկայութեամբ այդ պարտէզն ալ նոյնպէս սրբազան վայր էր: Օգտագործելով յունական աղբիւրները, Ա. Ռիդէլ կը գրէ. « ... Բաբելոնեան ձեւի կախուած պարտէզ եղած է միակը: Սակայն բազմաթիւ բրգաձեւ պարտէզներ բաւականին չատ կային: Դիոդորոսը, Շամիրամին կը վերագրէ այդ ձեւի սըրբազան պարտէզներու կառուցումը, որոնցմէ մէկը կը դանուի Բիզուտուն լեռան մօտ, Քիրմանշայի շրջակայքը, պաղտատի եւ Համադանի միջեւ գտնուղ ճանապարհի վրայ, իսկ միւսը՝ Հայկական Վան քաղաքի մօտ »:

Ծառատեսակներու կարգին բարդիի պաշտամունքը կը չարունակուի նաեւ քրիստոնէութեան շրջանին: Ներսէս Շնորհալի իր « Թուղթ Ընդհանրական »ի մէջ կը նշէ, որ արեւորդիները Սամոսատայի կ'երկրպագէին ոչ միայն արեւին, այլեւ բարդի ծառերուն եւ համոզուած էին, որ դեւերը կը մտնէին այդ ծառերէն ներս ստիպելով մարդոց, որ երկրպագեն իրենց: Սրբազան ծառ էր նաեւ կաղնին որ միաժամանակ երկարակեցութեան, ուժի, հզօրութեան, յաղթութեան, երջանկութեան խորհրդանիշ կը հանդիսանար:

Լ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՎԵՆԵՑՈՒԵԼԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

—o—

Վենեցուելահայ գաղութը ունի չուրջ յիսուն տարուան պատմութիւն մը: 1920ին հոն կային 4–5 հայ ընտանիքներ. այս թիւը հետզհետէ աճեցաւ նոր գաղթականներով, մանաւանդ 1960ական թուականներուն: Յատկանշական է այս փոքր գաղութին համերաշխութեան ոգին. հազարէ աւելի անհատներ, կապուած իրարու, ղգացումներով իրարու մօտ, որոնք աշխատեցան դիրար բռնել, մանաւանդ անտեսական մարդին մէջ:

Ծնողքներու մեծագոյն մտահոգութիւնն էր, սակայն, իրենց զաւակներուն ձուլումի վախը՝ տեղական մշակոյթէն եւ կեանքէն. մայրենի լեզուին կորուստը աղետալի երեւոյթն էր: Կացութիւնը փրկելու համար հարկ էր դպրոց մը ունենալ եւ առաջնորդ հայ վարդապետ մը: Այս նպատակով գաղութը դիմեց նախ էջմիածին, որ չկրցաւ գոհացում տալ: Երկրորդ դիմում մը կատարուեցաւ Անթիլիաս, որ ընդառաջ եկաւ դրկելով Եղնիկ Վրդ. Բալայեանը, որ Գարագաս հասաւ 1966 Ապրիլ 28ին: Վարդապետին առաջին մտածութիւնը եղաւ հիմնել Ազգային Տուն մը՝ կոչուած «Քուինթա Արարատ» եւ կառուցանել Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, զրամական լայն աջակցութեամբ Վենեցուելահայ գաղութին, ցրուած հսկայ երկրին դանազան կողմերը:

Եղնիկ վարդապետը կամքի տէր, խանդավառ անձնաւորութիւն մըն է, օժտուած ընկերային աղնիւ ձիրքերով եւ ճկուն նկարագրով, որ դիւցաւ չուտով յարմարիլ միջավայրին եւ ձեռնարկել կազմակերպութեան: Ան սկսաւ քարոզել եղբայրութիւն եւ հոգեկան միութիւն: Շնորհիւ իր ազդեցիկ խօսքին՝ քիչ առենուան մէջ կարելի է ըսել թէ հրաչքներ ըրաւ միացնելով, ոգեւորելով, կազմակերպելով:

Գաղութը ունի դլխաւոր երեք մարմիններ. Ա) կեդրոնական վարչութիւն, որուն ներկայ նախագահն է Պ. Կարօ Զօրօղլեան: Այս վարչութեան պաշտօնն է կառավարել արտաքին կամ ընկերային գործերը: Բ) Տիկնանց Միութիւն, որուն նախագահուհին է տիրամայր Նուէր Բալայեան: Գ) Երիտասարդաց Միութիւն, որուն առենապետն է Զօհրապ Պէրպէրեան: Այս Մարմինն կ'իյնայ կազմակերպել թատերական գործունէութիւնը եւ պարտէզները:

Իւրաքանչիւր վարչութիւն՝ չարաթը երկու անգամ կը դումարէ ժողովներ, վարդապետին ներկայութեամբ, փոխանակելու գաղափարներ, բերելու համար նոր առաջարկներ:

Վենեցուելահայ Ազգային Տունը ունի «Յակոբ Պարոնեան» կոչուած թատերասրահը, ուր յաճախ կը բեմադրուին նշանաւոր երդիծարանին եւ ուրիշ թատերագիրներու խաղերը: Դերասանութիւն կ'ընեն գաղութին երիտասարդները: Բացի թատերական ներկայացումներէն, Ազգային Տան մէջ յաճախ տեղի կ'ունենան հայկական բնոյթ ունեցող բանախօսութիւններ, դանազան ուսուցչապետներէ, եկած այլեւայլ գաղութներէ. երբեմն ալ Գարագասի Համալսարանէն կը հրաւիրուին բանախօսներ: Ունի նաեւ մարզական խումբեր, որոնք կը մասնակցին տեղական խումբերու հետ:

Թէեւ գաղութը զուրկ է այժմ զարգացած մտաւորական երիտասարդներէ, սակայն յոյս կայ որ անոնք չպակսին, եւ նորահաս սերունդէն կարգ մը դէմքեր դրաւեն մշակութային չարժումը կառավարող եւ խանդավառող առաջնորդական դիրքեր, որովհետեւ Բալայեան վարդապետի ձեռքին տակ կրթուած պատանեկութիւն մը կայ, չաբաթական վարժարանի մը մէջ, որուն սաները չուրջ 70, կը ստանան ազգային ոգի եւ մշակոյթ: Այդ պատանեկութիւնը, որ վաղուան ազգասէր երիտասարդութիւնը պիտի դառնայ, կը մասնակայ մեծ հետաքրքրութեամբ կարգ մը ազգային հարցերու, առանց կուսակցական եւ դաւանական տարբերութիւններու. ամէնքն ալ ոգեւորուած են իրենց Հայութեամբ եւ կը յաճախեն Ազգային Տունը:

Այսօր Վենեցուելահայ գաղութը կը կազմեն 1300 Հայեր, որոնցմէ 700ը կը դանուին Գարագաս, իսկ 600ը դանազան կեդրոններ, սակայն միշտ հաղորդակցութեան մէջ Ազգային Տան հետ:

Զարմանալի եւ գովելի երեւոյթ մըն է այս գաղութին յանկարծական վերելքը եւ կազմակերպութիւնը կարճ ժամանակուան մէջ, ունենալով իր եկեղեցին, իր վարժարանը եւ Ազգային Տունը: Այս փոքրիկ գաղութը չուզեր մնալ կղզիացած, այլ յարաբերութիւններ կը մշակէ Արժանթինի, Միացեալ Նահանգներու, Եւրոպայի հայկական կեդրոններու, Ս. Ղազարի եւ Լիբանանի հետ, հետեւելով ազգային չարժումներուն, գրական եւ ընկերային կեանքին: Այս հետաքրքրութիւնը եւ կապը ուրիշ գաղութներու հետ, գրաւական մըն է իր կենսունակութեան եւ իր ապագայ զարգացումին:

ՌՈԺԻ ՊԱԼԵԱՆ

(Մ.–Ռ. վարժարանի սան)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷՆ)

— Ո՞ւր կը վազես այսպէս, հարցուց վաճառականը իրեն մօտենալով:

— Սոխապղպեղ դործ ունիմ, պատասխանեց ուսուցիչը, թաղէ մը դիս հրաւիրած են... վարժարանի տեսչուհին թեան պաշտօն մը կ'առաջարկեն կոր, բանակցելու պիտի երթամ:

— Ինչո՞ւ համար...

— Ի՞նչպէս այդ տեսակ պաշտօն մը կրնաս ընդունիլ:

— Ինչո՞ւ պիտի չկրնամ ընդունիլ:

— Հապա Ֆ. թաղին վարժարա՞նը...

— Ճանըմ, առուերին համար իրակա-նութիւնը չվախցնենք... ինծի դործ մը պէտք է, կ'ուզէ Ֆ. թաղին մէջ ըլլայ, կ'ուզէ ուրիշ թաղի մէջ...

— Հապա պաղի՞ւդ... հապա արժանապատուութիւնդ... դուն ասո՞նկ խոստացար լինծի... ի՞նչ ըրիր հանրապրութիւնը:

— Դեռ անով չզբաղեցայ, պատասխանեց ուսուցիչը, որ չէր ուզեր իր ձախողանքը խոստովանիլ:

— Եղբայր, ասանկ բան կ'ըլա՞յ, դոնէ քանի մը հոգիի սառըպզրել տայիր...

— Նախ սա միւս դործս կարդադրեմ, պատասխանեց ուսուցիչը, յետոյ բան մը կ'ընենք...

— Միւս դործդէդ վազ անցիր... քեղի ըսինք որ՝ հիմա դործի եռեւէն պտըտելու աաեն չէ:

— Պօղոս էֆէնտի, ապրիլ պէտք է... վաղը միւս օր եթէ վարժարանները բացուին ու ես բացը մնամ, ի՞նչ պիտի ընեմ: Հիմակուընէ պէտք է, որ դլխուս ճարը նայիմ:

— Քեղի ըսինք, որ ապրուստի մասին մտածելու պէտք չունիս, ես կեցեր եմ, եթէ բանի մը պէտք ունենաս, կրնաս ինծի դիմել:

— Բայց ես չեմ վարժուած ողորմութիւնով ապրելու...

— Աախ ի՞նչ խօսք է, ողորմութի՞ւնը ինչ պիտի ըլլայ... ուղած աաենդ դործդ կրնաս շարունակել: Վարժապետութենէն եակս պիտի առնեմ: Վարժապետութենէն ի՞նչ ես հասկցեր, ես քեղի աղուոր դործ մը տամ, որ դոնէ օր մը մարդ ըլլաս:

— Եթէ այդպիսի բան մը ընէք, յանիւեան երախտապարտ պիտի մնամ ձեղի:

— Մեր Տիրանը, այսինքն առջի դրացիս մեկնեցաւ քովէս, անոր պաշտօնը պարապ մնացած է, եթէ երբեք անդործ մնաս, քեղ անոր տեղը կը դնեմ՝ ընդհանուր դնաց:

Վաճառականին այս խօսքերը չլսացուցին Պր. Թորդոմը:

— Բայց ինչո՞ւ այսօրուընէ այդ պաշտօնին մէջ չհաստատուիմ, հարցուց, քանի որ այդքան բարեացակամութիւն ունիք իմ մասին:

— Նախ սա հանրապրութեան դործը լմնցուր, յետոյ դիւրին է:

— Ուրեմն հիմա խորհուրդ կուտաք, որ պաշտօնի համար ուրիշ տեղ դիմում չընե՞մ:

— Ոչ թէ խորհուրդ կուտամ, պատասխանեց Պօղոս էֆէնտի, այլ նոյնիսկ կը ստիպեմ, որ հիմա եա դառնաս եւ սա հանրապրութեան դործով զբաղիս:

— Միայն թէ չեմ դիտեր, որ պիտի կրնա՞մ յաջողիլ, ըսաւ Պր. Թորդոմ վարանոտով մը:

— Ինչո՞ւ կը կասկածիս այդ մասին:

— Ի՞նչ դիտնամ, մեր Թաղեցիները տարօրինակ մարդիկ են:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՏԷր եւ Տիկին Նազարէթ Մայիսեան եւ զաւակները, ՏԷր եւ Տիկին Յակոբ Մայիսեան եւ զաւակները, Տիկին Նուարդ Վարդանեան եւ զաւակները, եւ համայն ընտանեկան պարագանները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ–մօր՝

ՍՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿՈՒՀԻ ՄԱՅԻՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ· 20ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի Օգոստ· 24 ժամը 15·45ին Առնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Առնուվիլի գերեզմանատունը։

Որեւէ մահագդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՏԷր եւ Տիկին Ամենակ Գույումճեան, Ֆիլիփ Գույումճեան, այրի Տիկին Հռիփսիմէ Գույումճեան (Ամերիկա), ՏԷր եւ Տիկին Շաւարշ Գույումճեան եւ զաւակները (Ամերիկա), ՏԷր եւ Տիկին Յակոբ Գույումճեան եւ զաւակները (Քանատա), ՏԷր եւ Տիկին Արամայիս Գույումճեան եւ զաւակը (Ամերիկա), Պր· Արամ Գույումճեան (Աւստրիա), այրի Տիկին Փերուզ Փափազեան (Աթէնք), ՏԷր եւ Տիկին Ստեփան Փափազեան եւ զաւակները (Աթէնք), ՏԷր եւ Տիկին Մանուէլ Յովհաննէսեան եւ զաւակները (Կ· Պոլիս), այրի Տիկին Աղաւնի Եաղուպեան (Կ· Պոլիս), ՏԷր եւ Տիկին Վահագն Եաղուպեան եւ զաւակները (Կ· Պոլիս), այրի Տիկին Ազատուհի Փէչեմճլճեան եւ զաւակները (Կ· Պոլիս), այրի Տիկին Նեկտար Մարտիրոսեան եւ աղջիկը Նըւարդ (Անտալիա), ՏԷր եւ Տիկին Հայկ Մուրթաֆեան եւ զաւակները (Կ· Պոլիս), ՏԷր եւ Տիկին Խաչիկ Կիւլիւղեան եւ զաւակները (Երեւան), ՏԷր և Տիկ· Գրիգոր Փափազեան և զաւակները (Ամերիկա), Տ· և Տիկ· Լեւոն Փափազեան և զաւակները (Գերմանիա), ՏԷր և Տիկ· Թ·Մեսրոպեան (Փարիզ), ՏԷր եւ Տիկին Զ· Մեսրոպեան եւ զաւակները (Քանատա), այրի Տիկին Գլարա Ռունկար եւ զաւակը (Հունգարիա), ՏԷր եւ Տիկին Մօրիս Լօնիէ եւ զաւակները (Փարիզ), ՏԷր եւ Տիկին Ա–լեքս Քարուքեան (Աթէնք), ինչպէս նաեւ Սվաճեան, Պեհիկեան, Կիւլիւղեան եւ Եաղուպեան ընտանիքները խոր վիշտով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ զաւակին, եղբօր, թոռան, զարմիկին, ազգականին եւ սանին՝

ՊԵՐՃ – ՌՈՊԷՐ – ԱՐԻՍԹՈՒ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

արկածալի մահը որ տեղի ունեցաւ իր մատաղ հասակին մէջ ի Ֆօռ–Լամի (Զաւա) Օգոստոս 19ին։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Ուրբաթ 25 Օգոստոս ժամը 14ին Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին։ Մարմինը պիտի ամփոփուի Նէօյիի նոր գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանին մէջ Ռիւ տը Ֆուրպըվուա, Փարիզ։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋ»·— Մեր ցաւակցութիւնները ՏԷր եւ Տիկին Ա· Գույումճեանի եւ ՏԷր եւ Տիկին Թ· Մեսրոպեանի։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Խումբը կը վերադառնայ կիրակի (Օգոստ· 27) կէս գիշերին։ Ծը–նողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակ–ները դիմաւորել իրենց մեկնած տեղէն։

×

ՓԱՐԻԶ·— Խումբը կը վերադառնայ երկուշաբթի օր, եւ Սքուար Մոնթոլոն կը հասնի մօտ 18–19ի առեւտները։

×

ԼԻՈՆ·— Խումբը կը վերադառնայ կիրակի եւ կը հասնի (Հայոց եկեղեցին) ժամը 18ի առեւտները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները·

Ողբացեալ Տիկին Եղինէ Վարդանեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ այրի Տիկին Մարտիրոսեան 30 Ֆր·, Պր· Յակոբ Պօղոյեան 20, Պր· Մկրտիչ Խաղնաճեան 10 Ֆր·։ Ող–բացեալ Ա· Պալթայեանի յուղարկաւորութեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր–Վարդանեան 10։

Այրի Տիկին Պաղտասարեան ի յիշատակ ամուսնոյն 20 Ֆր·։ Տարաբախտ Տիկին Մաննիկ Տօլպաչեանի հոգեհանգստեան առթիւ Պր· Յակոբ Տօլպաչեան 50, Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլեան 100 Ֆր·։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

ՄԻՒՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 14ԷՆ 28

Կազմակերպիչ՝

ՍԵՒԱՆ

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON

Tél. : 60-13-66

Խումբին կ'ընկերանայ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Յետագային՝ մանրամասնութիւնները

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փո–փոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն*։

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով։

Դժբախտներու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանքի դրոշմաթուղթ։

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԿՈՉ

Հ· Բ· Ը· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ՝ ՈՒՂՂԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐՈՒՆ

Մեր հայ հասարակութեան քաջ ծանօթ է որ Հ· Բ· Ը· Միութեան «Նուպարեան» մատենադարանը մօտ կէս դարէ ի վեր կը ջանայ միջազգային այս Լոյսի Ոստանին մէջ տանելու հանրօգուտ առաքելութիւնը մը՝ իր բազմահարիւր հայ թէ օտար հատորներով Հայ Մշակոյթին ու Պատմութիւնը ծանօթացնելու իր հայ եւ օտար ընթերցողներուն եւ ուսումնասիրողներուն, մասնաւորաբար հայագիտական մարզերու մէջ։

Շնորհակալ ենք որ բազմաթիւ հեղինակներ ու հրատարակիչներ ու թերթերու վարիչներ ինքնաբերաբար իրենց առաքումներով կը ճոխացնեն Մատենադարանը ու այդ կերպով զօրավիգ կը հանդիսանան մեր ջանադրութեան արդիւնաւորման։

Բայց կը թուի ոմանց անծանօթ ըլլալ Մատենադարանին այս դերը ու կան հեղինակութիւններ որոնցմէ գրկուած կը մնանք։

Հետեւաբար կը խնդրենք բոլոր հեղինակներէն ու հրատարակիչներէն, ու նաեւ բոլոր մեր ազգայիններէն որոնք իրենց մօտ ի պահ ունին մասնաւորաբար Հայութիւնը չհաղորդուող հին թէ նոր հրատարակութիւններ, թերթերու կամ պարբերաթերթերու հատաքաժոնները, ամէն լեզուէ, — նոյնիսկ երաժշտական, թատերական եւ նկարչական, — որ բարեհաճին զանոնք նուիրել «Նուպարեան» Մատենադարանին որպէսզի վերջինս լաւագոյնս կարենայ չարունակել իր առաքելութիւնը ու ընդարձակել իսկ զայն։

Առաքումները կատարել հետեւեալ հասցէով՝

Bibliothèque Nubar de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni — 75 - PARIS (16e)
FRANCE

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ» ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Լիւբէնպուրկի Պահապանը
Վարար Ջուրեր
Ոսկիէ Կշիռը
Ամէնուն Թէոդիկը
Ագատն Կոմիտաս
Վաղը
Սեւ Արեւ

Գին 15 ֆրանք
փոստով՝ 17 ֆրանք

Դիմել «Յառաջ»ի

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1971

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու դիւերօթիկ եւ փոքրիկներու կառտըռի վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տա–րեշրջանին համար։

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան։ Հեռաձայն 985–01–79։

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեի Հանգըստեան տուներուն այցելութիւնները արձանագրուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով)։

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ
(Կնիք)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԻԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ·	միւնեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ·	միւնեւ	1/8	սիւնակ
ՅԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ·	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ·	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ·	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ·	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ·	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

le CLUB des JEUNES de L'UGAB

Organise un voyage en Septembre

au LIBAN

30 Août au 23 Septembre avec une extension en Syrie et en Bulgarie

1900 F. tout compris

Hôtel Première classe

IL RESTE ENCORE QUELQUES PLACES

Renseignements — U. G. A. B. Club des Jeunes, 11 Square Alboni — Paris (16e)
Tél. : TRO. 03-18

ՈՒՐԲԱԹ
25
ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI
25 AOUT
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·497

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.497

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԺԲԱ՛ԽՏ ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ

—0—

Բ.

1919 – 1920 *Թուականներուն Փարիզ դարձած էր քաղաքական աշխարհի կեդրոնը:*

Լոյս-քաղաքին մէջ է, որ կը դծուէր աշխարհի նոր քարտէսը. հո՛ն է, որ կը վճռուէր ազգերու ճակատագիրը:

Յաղթական դաշնակից մեծ Պետու – թիւնները Փարիզ ղրկած էին իրենց ա – մէնէն պատասխանատու պետական դէմ – քերը: Միացեալ Նահանգներու նախագահ Ու. Ուիլսըն, Անգլիոյ նախարարապետ Լոյտ Ճորճ եւ Իտալիոյ վարչապետ Օր – լանտօ քառեակ մը կը կազմէին Ֆլէման – սոյի հետ:

Փարիզ եկեր էին նաեւ նորագոյն Չե – խոսլովաքիոյ Արտաքին նախարար Էտ – ուարտ Պենէշ՝ խաղաղութեան խորհրդա – ժողովին վաւերացման ենթարկելու համար իր երկրի անկախութիւնը:

Այդ օրերուն Ֆրանսայի մայրաքաղաքը համախմբուած քաղաքական դէմքերու չորքին առաջնակարգ դիւանագէտի համ – բաւ կը վայելէին Պենէշ եւ Վէնիզէլոս:

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատ – ուիրակութեան նախագահ Աւետիս Ահա – րոնեան յաճախակի շփում ունէր անոնց հետ: Պենէշ չարունակ կը կրկնէր Ահա – րոնեանի թէ Հայկական Դաշտը հանդա – ծանօթ է ամբողջ աշխարհի — Մեծ Եղեռ – նի յիշատակը թարմ էր դեռ — եւ Հա – յաստանի իրրեւ անկախ Պետութիւն ճա – նաչումը աւելի դիւրին պիտի ըլլար:

Չեխոսլովաքիան անծանօթ է, կ'ըսէր, ու կը վախնար, որ չատ դժուար պիտի ըլլար դայն ճանչցնել իրրեւ անկախ Պե – տութիւն:

Թոմաս Մազարիկ եւ Խ. Պենէշ առա – ջին աշխարհամարտի ընթացքին նախ Լոնտոն (1915), յետոյ Փարիզ (1916) կազմակերպեր էին Չեխերէ բաղկացած բանակ մը, որ 1917ին պատերազմին մաս – նակցեցաւ դաշնակիցներու կողքին: 1918 Հոկտեմբեր 14ին Մազարիկի եւ ընկեր – ներու կոմիտէն ճանչցուեցաւ իրրեւ առ – ժամեայ կառավարութիւն: Ու երբ աւստ – րիական կայսրութիւնը քայքայուեցաւ, 1918 Հոկտ. 28ին Փրակայի մէջ հռչակ – ուեցաւ Չեխոսլովաքիոյ առաջին Հանրա – պետութիւնը: Վերապրելի, Սէն-Ժերմէն-ան-Լէյի եւ Թրիանոնի դաշնագիրները վերջնապէս որոշեցին նոր Պետութեան սահմանները:

Այս վերջիններու պաշտպանութեան համար Չեխոսլովաքիա 1920–21ին Եու – կոսլաւիոյ եւ Ռումանիոյ հետ կնքեց պա – տակութիւն մը՝ «Փոքր Համաձայնու – թիւն» անունով, հովանաւորութեամբ Ֆրանսայի, որ կ'ուզէր պաշարել Գերմա – նիան իրեն բարեկամ Պետութիւններով:

1938ին Միւնիխի մէջ դաշնակիցները անձնատուր եղան Հիթլէրի, անոր նուի – րելով Չեխոսլովաքիոյ կարեւոր մէկ մա – սը: 2·800·000 Գերմաններ եւ 700·000 Չե – խեր կ'անցնէին Նացիներու ըրօչին տակ: Ապիթէն օգտուելով, 1938 Հոկտ. 1ին Լե – հաստան գրաւեց Թէշէնն ու Պոհուսինը, Հունգարիան ալ Նոյեմբեր 2ին իրեն կցեց Սլովաքիոյ հարաւային մասը:

Այնուհետեւ իրարու պիտի յաջորդէին դժբախտութիւնները: Գերմանները գա – նազան փոքր ինքնավար Պետութեանց պիտի բաժնէին երկիրը, — Ռութէնիա, Պոհեմ-Մորավիա եւ Սլովաքիա: Նացի – ներու դէմ դիմադրական չարժման հե – տեւանքով 1939–1945 սպաննուած են 25 հազար եւ տարագրուած՝ 200·000 հոգի:

Երկրորդ աշխարհամարտէն եաք խոր – հըրդային եւ ամերիկեան բանակները կ'ազատագրեն Չեխոսլովաքիան, որ կը վերստանայ 1919ի իր սահմանները, բացի Ռութէնիայէն, որ կը կցուի Խորհ. Միու – թեան: –Բնակիչներու փոխանակութիւն տեղի կ'ունենայ: Կէս միլիոն Հունգարա – կիներ եւ երեք միլիոն Գերմաններ կը հեռանան:

1945ին Ազգային ձակատի կառավարու – թիւնը ձեռք կ'առնէ իշխանութիւնը:

Խորհրդային ազդեցութիւնը հետզհետէ կը զօրանայ երկրին մէջ: Հանրապետու – թեան նախագահ Պենէշ կ'ընդունի գահ – լիճի տասներկու «բուրժուա» նախարար – ներու հրաժարականը (20 Փետր. 1948ին) եւ նոր կառավարութեան կազմութիւնը կը յանձնէ համայնավար Կոթվալտի:

Այդ թուականէն սկսեալ Չեխոսլովա – քիա մտաւ խորհրդային ծիրին մէջ, իր – րեւ ժողովրդական Դեմոկրատ: 1960ին կը դառնայ Ընկերվարական Հանրապե – ութիւն: 1969ին Պոհեմիա եւ Սլովաքիա կը վերածուին անջատ Հանրապետու – թեանց՝ միացած դաշնակցային կապով:

Բաժանեա՛ ղի տիրեսցես:

Մոսկուայի ազդեցութիւնը աւելի եւս աճած էր Չեխոսլովաքիոյ մէջ, ուր հալածանքը հայրենասէրներու դէմ ծանր համեմատութիւններ է ստացած վեր – ջերս:

Գաղտնական գեանի վրայ ամբաս – տանուած բազմաթիւ մտաւորականներ ձերբակալուած ու բանտարկուած են:

Հակառակ աշխարհի բոլոր կողմերէն տեղացող բողոքի հեռագիրներուն, օր – ուան իշխանութիւնները կը չարունակեն դատապաններու մէջէն ամբաստաններու ենթարկել յայտնի դէմքեր, նոյն – ներու ենթարկել յայտնի դէմքեր, նոյն – իսկ համայնավարները, որոնք Տուպչէքի պէս կը մահածեն:

Ահա՛ թէ ուր հասած է Մազարիքներու եւ Պենէշներու ազատատենչ երկիրը, կրեմլինի անհարկի ոտնձգութեանց պատ – ճառով:

Դժբա՛խտ Չեխոսլովաքիա:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՐՈՔ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ԳԼՈՒԽ ՉԻ ԾՌԵՐ

—0—

Ամէն բան վերջացած չէ անշուշտ Մա – րոքի մէջ, ուր մթնոլորտը հանդարտած կը թուի բայց ընդդիմութիւնը տեղի չէ տար:

Թագաւորը մէկ կողմէ յայտարարած էր թէ միտք չունի «հակահոսանք» քա – ղաքականութիւն մը վարելու ինչ որ կար – ծել կուտար թէ պատրաստ է խօսելու քաղաքական կուսակցութեանց հետ, բայց մէւս կողմէ այնքան խիստ կերպով կը քննադատէր անոնց գործունէութիւնը եւ դիրքը, որ յստակ չէր այլեւս թէ դուռը կը բանա՞յ թէ կը գոցէ:

Ընդդիմութեան դիրքը յստակ է եւ չի վարանիր յայտարարելէ թէ այլեւս վըս – տահութիւն չունի թագաւորին հանդէպ:

Իսթիքլալ կուսակցութեան երկու պաշ – տօնական օրաթերթերը՝ Ալ Ալամ եւ Ալ Մուհարըր, ամէն առաւօտ կը գրեն ընդդիմադիր յօդուածներ:

Ֆէզի Ալ Ալամի խմբագրապետ Ալալ Ալ Ֆասի կը գրէ թէ ինչպէս Ֆրանսայի մէջ Ազգային ժողովը կը հրաւիրուի նիստերու, երբ կառավարութիւնը կը պատրաստուի ներկայանալ իր ծրագրով, նոյնպէս ալ Մարոքի մէջ Ազգային ժողովը պէտք է հրաւիրուի նիստերու, երբ կառավարութիւնը կը պատրաստուի ներկայանալ իր ծրագրով:

*Ալ Մուհարըր

ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ, ԽՈՀԵՐ…

« ՊԱՏՌԷ՛, ԱՂՋԻԿՍ, ՊԱՏՌԷ… »

Բ.

Գլուխ գլխի սպաւոր մօր հետ, կողո՛վ, կողո՛վ լեցուն պատռուած թուղթեր ու լուսանկարներ առջեւնիս, կը չարունա – կեմ աչքէ անցընել նամակները: Իր կակը – ծալից ձայնը քովս ի վեր կը քալարէլ ։— «Պատռէ՛ աղջիկս, պատռէ՛, մի պահեր»:

— Բայց այս մէկը Պ. Ե. էն բանաս – տեղուածին մըն է:

— Այդ ալ պատռէ, ո՞վ պիտի կարդայ, որո՞ւն համար պիտի պահես: Պատռէ՛, նեռէ՛:

Ամուսինը վախճանած տարիներ առաջ, իր թանկագին փեսան մեռած գացած, հիմա, աչքին լոյս աղջիկն ալ նոյնպէս: Այս թուղթերը ի՞նչ իմաստ ունին, ի՞նչ իրաւունք ունին վերապրելու: Ինչո՞ւ պիտի խնայուի իրենց:

— «Պատռէ՛, աղջիկս, պատռէ՛»: — Ու այդ կենսունակութեամբ լի եւ կատակ – ներով համեմուած ոտանաւորն ալ կը նե – տեմ զամբիւղին մէջ: Ան ալ կ'երթայ միանալ միւս թուղթի կտորներուն, ան – ցեալի մասնիկներուն՝ որոնք կրկնապէս կը ջնջուին առ յաւէտ այս անգամ մե՛ր կամքով, մե՛ր իսկ ձեռքերով:

Անգամ մը եւս կանգ առած եմ: Ձեռքս առաջ չերթար. թօշնած թուղթի մը վրայ աղօթք մըն է:

— Այդ ի՞նչ է, ինչ որ է, ա՛յդ ալ պատռէ:

— Չէ՛, թանթս, ասիկա չեմ կրնար պատռել: Ժանին կուտանք, թող պահէ: Գիտեմ, չի կրնար կարդալ կամ հասկնալ, բայց կրնանք թարգմանել եւ երկուքը միասին կուտանք. մեծ մօրը աղօթքն է, թող պահէ:

Այս աղօթքը որ այժմ ինծի յանձնուած պահարանին մէջի առաջին թերթն է, իր խնամիին, փեսային մօր կողմէ ընդօրի – նակուած երկար պաղատանք մըն է որով իր հեռաւոր զաւկին կարօտով մխացող ծերունի մայրը կը յանձնէ անոր պահպա – նութիւնը Ամենակարողին:

Իր այդ որդին, ուսանելու համար Եւ – րոպա գացած, հաստատուած է հոն, ըս – տեղծած պատուաւոր դիրք մը ու ի վեր – ջոյ անսալով ծնողքին խնդրանքներուն, յաջողած է ապատ մնալ Ֆրանսուհիներու դրաւիչ ու փորձիչ բարեկամութիւններէն եւ ամուսնացած է Հայուհիի մը, նոյն – ինքն Տիկին Ե.ի աղջկան հետ:

Ու մինչ աչքերս ու ձեռքերս կը չարունա – կեն իրենց աշխատանքը, այս աղօթքին հետ մտածումներս կը մխրճուին խորհր – դածութիւններու մէջ«Ախ, զաւակս օտար մը չառնէ ,հայ աղջկան մը հետ ամուսնա – նայ»: Ի՞նչ էր այն ժամանակուան ծը – նողքներու օտարամերժութեան դէմ ուղերձ մըն է Ամինէին ու Տիգրանին ուղղուած, իրենց ամուսնութեան առթիւ:

— Ա՞ռ ալ մէկ կողմ կը դնես: Ո՞վ պի – տի կարդայ: Պատռէ՛, նեռէ՛, մտիկ չես ըներ, աղջիկս: Հոգիները գացին, թուղ – թերը ի՞նչ կ'արժեն: Արդէն Ամինէս ալ պէտք եղածէն աւելի չատ բան կը պահէր:

— Զղեցէք, այս ալ պահենք: Աղուոր յիշատակ մըն է, օր մը թերեւս երիտա – սարդները ուրախ կ'ըլլան ունենալով, կը փնտռեն, արժէք կուտան: Գիտէ՞ք չէ, կը յիշէ՞ք ժամանակին Ք.եանները, կ'ը – սէին թէ հայրերնին արգիլած էր որ տը – ղայ ըսուի թէ իրենք հայ ծագումէ են: Հիմա, զաւակները համալսարան աւար – տելէ վերջ երկուքն ալ Հայաստան ճամ – բորդութեան մը գացեր են… Ես ասիկա ժաղըլինին կը յանձնեմ ամբողջ բացատ – րութիւններով: Խելացի աղջիկ է, կը հասկնայ:

×

Այս խրատական – ուղերձը, ինծի յանձ – նուած պահարանին երկրորդ դրութիւնը, կը տանի մտածումներս անդամ մը եւս քիչ վերը կիսատ մնացած խորհրդածու – թիւններուս:

Այս օրհնութեան գիրը, ուղղուած մեր սիրելի Ամինէին ու Տիգրանին, ապա – գոյց մըն էր այդ բարձր կրօնաւորին դո – հունակութեան՝ թէ իրեն սիրելի ընտա – նիքի մը զաւակը, Եւրոպայի ամենափոր – ձիչ քաղաքին՝ Փարիզի մէջ, ամուսնա – ցած էր իրմէ նոյնպէս սիրուած ու յար – դուած ընտանիքի մը աղջկան հետ: Սա – կայն, վերջը,ժամանակները անցեր էին ու անոնց մանչ զաւակը՝ ծնած ու մեծցած նոյն քաղաքին մէջ, երբեք հայերէն չէր սորվեր: Հիմա ամուսնացած է Ֆրանսու – հիի մը հետ, ունին երեք փոքր զաւակ – ներ, որոնք իրենց կարդին, հաւանաբար, պիտի չսորվին իրենց նախնիքներուն լե – զուն:

Ո՞ւր փնտռենք պատճառը: Օտար ա – մուսնութե՞ան մէջ: Կը ճանչնանք նոյն սերունդին պատկանող ուրիշ զոյգեր. Հա՛յ Հայու հետ ամուսնացած, մեծցած ազգասէր, նոյնիսկ կուսակցական քիչ մը եռանդուն մթնոլորտի մը մէջ: Ունեցան զաւակներ: Որոշած էին անոնց տալ հա – յերէնը իբր մայրենի լեզու, եւ տուին: Սակայն այդ մայրենի բարբառը ապրե – ցաւ, ինչպէս չատ մը հայածին Ֆրանսա – ցի մանուկներու մօտ, մինչեւ մանկա – պարտէզի, չատ չատը՝ նախակրթարանի դուռը, ու, յարդելով բացառութիւնները, դատապարտուած է մնալու իր մանկա – կան մակարդակին: Դպրոց եւ ուսման լե – զու, դրացիներ ու ընկերներ, ասպարէզ ու միջավայր՝ կլանող ուժեր են, որոնք դլուխ կ'ելլեն ընտանեկան ազդեցութիւն – ներուն, ինչպէս եւ ամենահաստատ մը – տադրութիւններուն ու որոշումներուն դէմ:

Պահարանին մէջի երրորդ թղթիկը կարծես յատկապէս միացուած ըլլար հոն՝ ամբողջացնելու համար չարքը յոռետես խորհրդածութիւններուս: Ամերիկահայ հայ մտաւորին ճակատի փորագրութեան մէկ ընդօրինակութիւնն է, Սփիւռքա – հայութեան մէկ անցեալ գլուխին վեր – ջաբանը յիշեցնող:

1935ին երբ կ'այցելէինք Հոլանտայի այս վաճառաշահ ու միւժամանակ հեռա – քրքրական քաղաքը, բարեկամ հայ ա – ռեւտրական մը ցոյց տուած էր այդ ե – կեղեցին ճշդելով, որ թէեւ յանձնուած է տեղացիներուն առ ի չգոյէ հայ համայն – քի մը, սակայն եւ այնպէս որոշ պայման կար որ ան վերադարձուի Հայութեան, առաջին առիթով որ ստեղծուի քաղաքին մէջ նոր հայ գաղութ մը:

Այս մտաւորը չինուած էր ժամանակին ժէ. դարուն, Մայր Հայրենիքէն մղոն – ներով հեռու, Նոր Ջուղայեցի ձեռներէց վաճառականներու կողմէ, որոնցմէ ոմն մը հաստատուած այս օտար աշխարհին մէջ, փափաքած էին կենդանի պահել ի – րենց կրօնական ու ազգային աւանդու – թիւնները այս սիրուն աղօթատեղիին չը – նորհիւ: Շինարար մարդիկ, չինած էին: Բայց քանի՞ սերունդներ կրցած էին «Հայ մնալ»: Ո՞վ կրնայ ըսել, Որոշ է սակայն որ կամաց կամաց անհետացած էին՝ ինչ – պէս կը պատահի սովորաբար, ամանք անդաւակ, ուրիշներ ալ ձուլուելով տե – ղացիներու հետ:

Մեր բարեկամը աւելցուցած էր նաեւ թէ օր մը՝ երբ գործի բերումով կը դըս – նուէր հոլանտացի ընտանիքի մը մէջ, հիւրասրահի պատին վրայ կը նշմարէ խնամքով չրջանակուած դեղեցիկ ձեռա – գիր մը: Երբ կը հարցնէ թէ ի՞նչ է այդ, ուրկէ՞ անցած է իրենց ձեռքը, տանու – տէրը կը պատասխանէ, քիչ մը չփոթած, թէ չի գիտեր թէ գրութիւնը ի՛նչ լեզ – ուով է, բայց գիտէ թէ իր նախնիքներէն մնացած է ու անոնց լեզուով է… ընտա – նեկան աւանդ մըն է, փոխանցուած իր հօրմէն…

Գրութիւնը հայերէն էր…:

ԱՆԱՀԻՏ Ն. ԴԱՒԻԹԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

—0—

Ինչ կ'արժէ հարիւր տարի ապրիլը առանց որեւէ վիտակցութեան, նոյնիսկ 24 ժամ, եւ ապրիլ այնպէս որ կեանքը դառնայ երջանկութիւն, որուն վայր – կեանները արժեն տարիներ:

ՔՈԼԼԷԹ

×

Ձգացումները կը միացնեն մարդիկը, կարծիքները կը բաժնեն:

ԿԷՕԹԷ

×

Ոչինչ այնքան կը մեծցնէ մեզ, որքան դժբախտութիւնը:

ԱԼՖՐԻՏ ՏԸ ՄԻՒՍԷ

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՁԵՆ ՍԻՐԵՐ

Քանի մը օրերէ ի վեր կասկածը օձի պէս սպրդեր էր իր էութեան մէջ. քանի՛ օրերէ ի վեր զաղտնապէս կը տառապէր, փոխն ի փոխ յուսալով եւ յուսահատե – լով, ճաչակելով անտանելութեան մը բոլոր դառնութիւնները, երբ ահա նոյն առա – ւօտն իսկ վարպետը ճամբեր էր դինքը, առարկելով թէ բանուորուհիներուն հետ անպատկառօրէն կը վարուէր: Իր ուժգին բողոքներուն դիմաց վարպետը սրտնեղե – լով ըսեր էր վերջապէս.

— Է՛հ, ի՞նչ երկայն կ'ընես… Երա – նիկ հանդիսին աղջկան պալթա կախեր ես, խեղճերը ի՞նչ ընելնին չեն գիտեր՝ գը – լուխնուն տէֆ ընելու համար քեզի…:

— Ե՞ս… ես ինծի չուզող մարդուն փողոցէն ալ չեմ անցնիր, չուքս ալ չեմ ցուցներ, ինծի Յաչիկ կ'ըսեն… ո՞վ է ազ ապուրը ուտողը նէ թող մէկուտան ել – լա՛յ…

Ու մէկ չունչով եկեր էր Եւփիմէին. եկեր էր պայրայթով եւ զրեթէ կատաղու – թեամբ. եկեր էր ան յոյսով թէ մայր ու աղջիկ դլուխնին պիտի ծռէին, ներո – զութիւն պիտի խնդրէին եւ ահա՛ այս պահուս ինքը պատրաստ էր անոնց ոտ – քերուն հեռքերը համբուրելու, անոնց զերին ըլլալու. միակ մտածում մը զրա – ւեց իր միտքը, ամբողջ հոգին, զուր – պան ըլլալ Եւփիմէին՝ բայց դարձեալ վայելել անոր դուրգուրալի եւ սիրաւէտ նայուածքին ջերմութիւնը:

Դեռ երկկ էր, բայց արդէն ինչքա՜ն հեռու կը թուէին այդ երջանիկ օրերը, երբ Եւփիմէին ներկին ամանները, զե – ղին, կապոյտ, կանանչ ներկերով լեցու – ցած առեն կը զգար անոր մատներուն խուսափուկ հպումը իր ձեռքին վրայ, ո – րոնք կը զողզոջէին յուզումէն, այն օ – րերը, երբ մայր ու աղջիկ սիրալիր ու հաճոյակատար՝ ինչ ընելնին չէին գիտեր ու ձեռքէն կը խլէին համեմատաբար դիւ – րին եւ չահաւէտ զործերը, մինչ ինքը իր բնական արդարամտութեամբ, կ'ու – զէր աղէկ զործերը բաժնել բոլոր զոր – ծաւորուհիներուն: Կը յիշէր մանաւանդ այս վերջի մէկ քանի յուսաւէտ օրերը, երբ կը կարծէր թէ իր մուրատին պիտի հասնէր երբ իր աչքին առջեւ փայլեցուցեր էին երջանկութեան հեռապատկեր մը ի՞նչ նպատակաւ, ո՞վ դիտէ…:

Իր պարզ եւ ուժեղ հոգին անկարող էր նոյնիսկ կասկածելու կանացի հոգիներու անկայուն եւ տարուբերող տրամադրու – թիւններու մասին. չէր կրնար իսկ մտա – բերել պճնասիրութեան, պարծանքի ու ցուցամոլութեան այդ նոպաները, որոնք կը պղտորեն ամէն ատիճանի վրայ զըս – նուող կիները ու հիմա որ իր պաղարիւ – նութիւնը պատ էր, անկեղծօրէն կը հա – ւատար թէ թիւրիմացութիւն մը կար զոր կարելի էր փարատել երկուստեք բարի կամքով: Այս էր պատճառը որ Յաչիկ, հակառակ իր բնական հպարտութեան, աչքերը բարձրացնելով երանիկ հանդիմ վրայ, ըսաւ մեղմ եւ յուղուած ձայնով.

— Մարի՛կս, ես ըրի, դուն մ'ըներ, դլուխս դարձաւ. զործսդ մնալս հոտս չէ, անկէ եկած խերը Աստուծմէ թո՛ղ զայ… թեւերս չարժեմ նէ քարէն փարա կ'ելլայ… Ինչ կ'ընեմ չեմ ըներ ընտա – նիքս կ'ապրեցնեմ, էվէլ, պակաս, աֆ ըրէ՛…

— Ամենեւին… զոչեց երանիկ հանդիմ ակռաները սեղմած, ումեմէ կարէ մեղ – մէ. ինչ ըլլալը հակըցուցիր, քանի՝ տա – հա ճամբան կարճ է, եա զառնալը դիւրին է: Փիլիճի պէս աղջկանս մեղք չէ՞, կը – րակներու մէջ պիտի էրէր. Աստուած իր անմեղութեանը ողորմեցաւ… վարդի պէս աղջի՛կս, աչքը երեսը փառ փառ կը վառի, մէյ մը քեզի, մէյ մըն ալ անոր նայէ՛…:

— Եւփիմէ՛, զոչեց Յաչիկ չուրջը նա – յելով եւ զերազոյն ձայնով մը, Եւփիմէ՛:

Ու աւելի չկրցաւ ըսել:

Եւփիմէ սրանեղած դէմքը կը ծամա – ծռէր եւ կարծես ժամ մը առաջ կ'ուզէր ազատիլ Յաչիկի ներկայութենէն. անոր ցաւագին եւ յուսահատական երեւոյթը փոխանակ զինքը յուզելու, կը զղպղը – ռէր, կարծես թէ բարութեան եւ քաղց – րութեան բոլոր աղբիւրները ցամքեր էին իր մէջ եւ հոգիին թելերը որոնք երբեմն քնարի մը պէս կը հնչէին՝ երբ Յաչիկ իր անունը կուտար, այս յուսահատական կո – չին չպատասխանեցին. զղաց որ ոչ մի – այն այլեւս չէր սիրեր զայն, այլ իր աչ – քերուն առջեւէն պատրանքի մշուշը փա – րատած էր եւ կը տեսնէր այդ մարդը՝ ինչպէս որ էր, իր կոպիտ եւ անհրապոյր արտաքինով, իր բուռն զայրոյթներով եւ հոգեկան թուլութիւնով. կը տեսնէր զայն իր ցաւէն ծամածռած դէմքով, քրտնա – թոր ճակատով, դողդոջուն շրթներով. կը տեսնէր մինչեւ արմուկը ներկի մէջ թաթխուած ձեռքերուն կոչտութիւնը՝ աղքատիկ եւ մաշած հագուստներուն վրայ, որոնցմէ փոթասի եւ խման մար – դու քրտինքի խառն հոտ մը կ'արտա – շնչուէր:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(14 – Շար.)

ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՈՎԱՆՍԻ ԻԵ. ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

——o——

ԼՄԲ.— Ֆրանսական մամուլի երա – ժըշտական գնահատուած էճնադատ եւ տպաւորութիւնները էֆ – սի փառատօնէն:

×

Էքսի փառատօնը 25 տարեկան է: Այս տարելարձին համար, որ պէտք է փայ – լուն ըլլար — 25 տարիներ կը կշռեն փա – ռատօնի մը կեանքին մէջ որ այնքան տա – ղանդներ յայտնաբերած է — մթնոլորտը ժժգոյն էր, ներկայացուած օփերանէ – րուն նման:

Անուշա, գործերը յանգուցուր չեն.— Տօն ճիովաննի, Ֆիկարոյի հարսնիքը (Մոցարթ), Փելէաս եւ Մելիզանտ (Տը – պիւսի) հատատաքայլ մուտք գործած են փառքի պատմութեան մը մէջ: Իրա – գործումներու մակարդակին վրայ է որ կը կայանայ էքսի Փառատօնին սկսած անկումը, եթէ, յետագայ տարիներու ըն – թացքին, աչքոյժ կամքեր չվճռեն կրկին փայլ մը տալ աղօտած պատկերին այս փառատօնին, որ առաջինը եղած է Ֆը – րանսայի:

Արքեպիսկոպոսարանի Թատրոնին սահ – մանները անչուշտ կը կասեցնեն բեմա – դրներու եւ յարդարողներու կարելիու – թիւնները: Բայց, նկատի առնելով այս վերապահութիւնները որ մաս կը կազմեն այն ինչին զոր է եւ եղած է էքս, ինչո՞ւ 25 տարիէ յամառիլ պահել, օրինակ Տօն ճիովաննիի համար, Քասանորի փոչիոտ եւ հինցած տէքորները, անփայլ դիմաց – ները, ժան Մէյէրի անչարժ եւ անխու – սափելի բեմադրութիւնը: Դեռ աւելին, նոյն տր Ֆիկարօի յարդարանքները տե – սակ մը fարթոն–փաք հոլպարթուհեան բեմի համար:

Իսկական յաղթութիւնները որոնք ե – ղան, անցեալին «Լ'Իթալիէնն ա Ալժէ»ն եւ «Ֆիւթ Անչանթէ»ի նոր ներկայա – գումը լաւագոյն փառատէրն են թէ ի՞նչ կրնայ ընել էքս:

Էքսի Փառատօնը որակաւոր ներկայա – գումներու յենարանը եղած էր, երեւան հանելով անծանօթ ձայներ, այսօր մի – ջազգային համբաւի տիրացած, ինչպէս՝ Փիլար Լորէնկար, Թերեզա Պերկանդա, Թաթիանա Թրօյանոս եւ դեռ ուրիշներ: Էքս կ'երթայինք, նուազ ճոխ յարդա – րանքներ տեսնելու քան մանաւանդ բա – ցառիկ ձայներ լսելու: Ականջին հաճոյ – քը տարուէ տարի քիչ մը աւելի նուա – զելով, աչքինը, ի վերջոյ զրեթէ ան – դոյ, անոր տեղը չբռնեց: Այդ պատճա – ռով էքսի 25րդ Փառատօնին հաչուեկշիռը ի վերջոյ բացառական է:

Հինգ օփերայի վրայ, ոչ մէկ յատկա – նական յայտնութիւն.— Տօն ճիովաննիի մը, պարկեշտ, դեղեցիկ ձայներով, բայց առանց բոցի, Նոս տր Ֆիկառօ մը, տըժ – դոյն, թմրած, առանց կեանքի, Լէ Մա – լէօր տ'Օրֆէ, Տարիուս Միլհօի (էքսցի յօրինողին 80ամեակին առթիւ), իրա – կանին մէջ մեծարանք մը, որովհետեւ դործը խղճալի բան մըն է, Սթրավինսկիի «Նոսերը», քաշողական իր երաժշտական որակով, վերջապէս՝ Փելէաս եւ Մելի – զանտ, առաւելաբար ժաք Տիւփոնի ար – տայայտչական դեղեցիկ յարդարանքնե – րուն համար:

Նուագահանդէսներու կարգին, յիշենք Քրիսթա Լուտվիկի փառաւոր երգահան – դէսը եւ հիանալի նուագահանդէսը զոր դեկավարեց Ժօզէֆ Քրիփս Փարիզի Նուա – դախումբին գլուխը: Երեք չարաթ երա – ժըշտութիւն՝ որ միայն քանի մը բացա – ռիկ պահեր կ'ընծայէ, ասիկա ծանր չի կրնար կշռել էքսի այս տարուան ներկա – յացումներու կշիռքին վրայ:

Միայն բաշխումներու չատ բարձր ո – րակը եւ բեմադրութիւններու երիտա – սարդացում մը կրնան ապահովել էքսի Փառատօնին այն փառաւոր համբաւը, որ իրը եղած է: Գրաւը փոքր չէ, բայց նիւ – թը՝ կ'արժէ:

ԷՏՈՒԱՐ ԷՔՍԵՐԺԱՆ

ԲՈՅՍԵՐՈՒ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔԸ ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

——o——

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իջեւանի չրջանը, Ներքին Ազդան գիւղի ծայրամասը, Դեար–Սար լերան առօրօտը կ'ուճի հսկայական կաղնի մը: Մառնա – գէտներու կարծիքով այդ ծառին տարիքը 1500էն աւելի է: Ծառի բունի բարձր մասի չրջագիծը ութ մեթր է, իսկ հողի մակերեսէն կ'անցնի տասը մեթր: Ներ – կայիս ալ, այդ ծառը սրբազան է հա – մարուած, զարճած ուխտատեղի, ուր դոհ կը մատուցանեն ոչ միայն Հայերը, այլեւ Ասորիչճանչիները: Պատմաբաններ այն կարծիքը կը յայտնեն, որ այդ ծառը անկած է զօրաւոր Վարդան Մամիկոն – եան, որ 449ին իր զօրքերով անցած է Դեար–Սարի մօտէն: Ծառը անկած է ի նշանաւորում տեղի ունեցած ճակատա – մարտի եւ Հայերու կողմէ տարուած յաղ – թանակին (այժմ՝ Ղազախ քաղաքի մօտ): Կ'ենթադրուի, որ ամբողջ պուրակ մը անկուած է, որմէ մեզի հասած է միայն այդ ծառ–նահապետը:

Վերջերս ուխտաւորները, ուղղակի վը – նաս հասցուցին: Վառած մոմերու առա – ջացած հրդեհէն, այրեցաւ ծառի բունի կեդրոնական մասը: Կրակը վնասեց նաեւ ծառի արմատներուն, որոնք դարերու ըն – թացքին՝ բացուած, դուրս եկած էին հո – ղի մակերեսէն: Բունի այրուածքի հե – տեւանքով առաջացած խոռոչի մէջ, 25– 30 մարդ՝ ազատ կերպով կրնան տեղա – ւորուիլ:

Ինչպէս կը վկայէ Հ. Ղեւոնդ Ալիշան, ժթ. դարու վերջերը Երեւանի եկեղեցի – ներէն մէկուն բակը կ'ուճէր հսկայ ասօր մ, որուն չափերը նուազ չէին Պոյուք–Տե – րէի ասօրի չափերէն: Այդ ծառն ալ, նոյն – պէս սրբազան էր եւ կը գրաւէր ուխտա – ւորներու ուշադրութիւնը: Դժբախտա – բար այդ եզակի նմոյշը չպահպանուե – ցաւ եւ ոչնչացաւ Երեւանի զարգացումի ծրագիրը իրագործելու ժամանակ: Տա – րեցները կը վկայեն թէ նման սրբազան զարապաջի, կաղնիի եւ այլ ծառատեսակ – ներու բազմաթիւ նմոյշներ կային Երե – ւանի մէջ, որոնք աստիճանաբար ոչընչացուեցան տարբեր չրջաններուն եւ զա – նազան պատճառներով: Պահպանուած են միայն մէկ քանի զարապաջներ պարսկա – կան Գէօյ–Մէչլիթի բակը:

Սրբազան ծառեր համարուած էին նաեւ ներկայիս Մեղրի չրջանի կեդրոնը ազող երկու հսկայ ասօրիները: Ասոնցմէ մէկուն բունի հաստութիւնը՝ գետնի մակերեսին կազմը տասը մեթր է: Բունի մէջ առա – ջացած մեծ փչակը, ժամանակ մը օգտա – գործուած է որպէս մխի կրպակ, իսկ այժմ վերածուած է պահեստի: Աւան – դութիւնը կ'ըսէ թէ ԺԸ. դարու վերջերը, այդ ծառերու առուերին տակ ժողով դու – մարած է Մխիթար սպարապետը: Ու – սումնասիրութիւնները ցոյց կուտան որ այդ ծառերու տարիքը 500էն աւելի է: 500ամեայ սրբազան տանձենի մը կայ նաեւ Մեղրի չրջանը բարձրադիր Տաշ – տուն գիւղի մօտ:

Հին Հայաստանի մէջ սրբազան գործ էր անտառ անկելը: Խոսրով Կոդակ Թա – գաւորի հրամանով (334–339) անկուած է «Խոսրովի անտառը»: Երկրի բազմաթիւ չրջաններէն կաղնիի մատղաչ տունկեր էին հանուած, տեղափոխուած ու տըն – կուած Արարատեան երկիրը, Գառնիի բերդէն սկսած մինչեւ Մեծամօրի (Սեւ ջուր) դաշտի տարածքի վրայ, մինչեւ Մեծ Արտաշատից հիւսիս գտնուղ Դուին բլուրը եւ Տիկնուսի ապարանքը: Անտա – ռի անկումին կը մասնակցէր ամբողջ Հա – յաստանը: Մօտ 20 հեկտար տարածու – թիւն գրաւող այդ արհեստական անտա – ռը նոյնպէս սրբավայր էր: Այնտեղ կը գտնուէր «Տաճար մայրի» եկեղեցին (ան – տառի տաճար):

Այս տաճարը սրբավայր ըլլալէ զատ արքունիքի որատեղ էր նաեւ, ուր թա – գաւորի հրամանով ազատ ձգուած էին գանազան կենդանիներ:

Ինչպէս կը նշեն պատմաբանները, Խոս – րովի անկած անտառը հիմնականին կը տարածուէր Ազատ եւ Վեդի գետերու ջուրը բաժնող լեռներու լանջերուն: Այս մեծ անտառէն գոյութիւն ունի միայն փոքրիկ հատուած մը, այժմ արգիլուած վայր յայտարարուած:

Անտառի պաշտամունքը կը նպաստէր լայնածաւալ ու բազմազան անտառնե – րու պահպանումին: Հին դարերու սըր – բազգծութիւն էր անտառ ոչնչացնելը: Հայաստանի հիմնական անտառազուրկ չատ չրջաններ (Սեւանի աւազան, Ար – գածոտն, Արարատի հիւսիսային լանջեր) ծածկուած էին սաղարթախիտ անտառ – ներով: Օտար նուաճողները անխնայ փճացուցած են անտառները որպէս չի – նափայտ արտածելով Մերձաւոր Արե – ւելք: Առանձնապէս հետաքրքրական են արաբական մանրագէտներու տեղեկու – թիւնները Հայաստանի մեծ անտառներու եւ Հայաստանէն արտահանուած չինա – րարութեան փայտի մասին: Արաբ աչ – խարհագէտ Իպն ալ Ֆակիհի կարծիքով Հայաստանի անտառներէն կը կարատէին մինչեւ 20 թիվ հաստութեամբ ծառեր, ընդ որում մեծ քանակութեամբ ընկու – ղենի կը վաճառէին:

Ուշադրութեան արժանի է նաեւ Իս – տախրի այն տեսութիւնը, որ մեծ ան – տառներ կային յատկապէս Արարատի հիւսիսային լանջերուն վրայ: Այս վկա – յութիւններէն կը պարզուի որ Բագրա – տունեաց օրով Հայաստանի անտառային տարածութիւնները աւելի ընդարձակ ե – ղած են քան յետագային:

Անտառի պաշտամունքի վկաները եղած են հեթանոսական մեհեանները, որոնք կառուցուած էին անտառներու խորերը: Նոյնիսկ քրիստոնէութեան չրջանին, ան – տառներու մէջ կը կառուցուէին տաճար – ներ եւ վանքեր: Ինչպէս յիչած ենք ար – դէն հիմա ալ կը հանդիպինք անտառային դանդուածներու մէջ սրբավայրերու եւ մատուռներու ինչպէս հիւսիսային Հա – յաստանի անտառապատ վայրերու մէջ, այնպէս ալ Զանգեզուր եւ այլուր: Մաս – նաւորաբար յիչատակութեան արժանի են Հաղարծինը, Մակարավանքը, Թեղենի – սը: Բազմաթիւ սրբավայրեր, որոնք հին ժամանակները խոր անտառներով էին չրջապատուած, այժմ անոնց ոչնչացու – մով զարճած են անտառազուրկ:

Լ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

(Կենսաբանական Գիտութիւններու Տոքթոր)

ԶՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (139)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— Բայց դուն ըսիր, որ քեզի համար քանի մը հարիւր ստորագրութիւն հաւա – քելը բան մը չէ:

— Բան մը չէ, բայց աշխատելու է:

— Աշխատէ, էֆէնտիմ, ուրիչին հա – մար պիտի չաշխատիս, զարմանալի բան, արժանապատուութիւնդ փրկելու համար պիտի աշխատիս:

— Այնպէս, խոստովանեցաւ ուսուցիչը:

Պօղոս էֆէնտի քիչ մըն ալ յորդորեց ուսուցիչը եւ երբ տեսաւ, որ բոլորովին իր խօսքերուն համոզուած էր, բաժնուե – ցաւ անկէ, պատուիրելով, որ քանի մը օրէն դար պինքը տեսնէր:

— Եթէ կ'ուզէք, հիմակուընէ պաշտօ – նին սկսիմ, ըսաւ Պր. Թորդոմ, թէ զոր – ծիս կը նայիմ եւ թէ հանրագրութիւնն ալ ստորագրել կուտամ:

— Զըլլար, էֆէնտիմ, չըլլար, պա – տասխանեց վաճառականը, երկու զործ մէկէն չես կրնար ընել... պաշտօնդ չի վախիր կոր, հոն կեցեր է...

— Շնորհակալ եմ:

Ուսուցիչը վերազարձաւ իր գիւղը:

— Աւելի լաւ է առեւտրական ասպա – րէզին մէջ հաստատ զործ մը ունենալ, կը մտածէր, քան թէ ուսուցչական աս – պարէզին մէջ չարչարուիլ: Արդէն, թեր – եւս, պիտի չհամաձայնինք Հողաբար – եւս, պիտի չհամաձայնինք Հողաբար – ձուքեան հետ, աղէկ եղաւ, որ Պօղոս էֆէնտի զէմս ելաւ եւ դիս եւս զարճուց: Իրեն պէս վաճառականի մը քով առաջին զրաղիը ըլլալը պատիւ մըն է ինծի հա – մար, ասկէ զատ առնուազն 10–12 ոսկի ամսական պիտի տայ անչուշտ, մինչեւ հիմա հաղիւ տասը կէսը կը չահիմ կոր: Աւանդութիւն պիտի ըլլայ իր առաջար – կը մերժել, ասանկ առիթ մարդուս կեան – քին մէջ մէկ–երկու անգամ կը պատահի:

Միայն թէ ուսուցիչը կը զգար, որ խոստացած պաշտօնը ձեռք ձգելու հա – մար հարկ էր հանրագրութեան զործը յաջողցնել եւ այս բանը քիչ մը մտատան – ջութիւն կը պատճառէր իրեն:

Նախորդ իրիկուայ զիմումներուն ան – յաջողութիւնն իր վստահութիւնը խախ – տած էր:

— Գոնէ 80–100 ստորագրութիւն կրնամ հաւաքել, կը մտածէր:

Իր թաղը հասնելուն պէս զնաց տուն, հանրագրութիւնը զրպանը զրաւ եւ սկը – սաւ իր այցելութիւնները:

Ձենք ուղեր մի առ մի եւ մանրամաս – նօրէն պատմել իր կատարած բոլոր զի – մումները, որոնք զրեթէ կէտ առ կէտ կը նմանէին միւսներուն:

Ամէն տեղ ուսուցիչը համակիր ընդու – նելութիւն գտաւ, ամէնքն ալ իրենց ցաւը յայտնեցին զործուած անիրաւութեան համար, ամէնքը խորհուրդ տուին բողո – քելու համար, բաթեկամներու կամ պաշ – պաններու դիմելու, բայց ոչ ոք զրիչը ձեռք առաւ հանրագրութիւնը ստորագրե – լու համար:

Ամէն մէկը պատճառաբանութիւն մը կը գտնէր ստորագրելէ խուսափելու հա – մար:

— Ես երդում ըրած եմ, որ ասանկ զործերու չխառնուիմ, կ'ըսէր մին:

— Իմ ստորագրութիւնս փոխանակ քե – զի օգտակար ըլլալու՝ վնասակար կ'ըլ – լայ, կը փաստարանէր երկրորդ մը, ո – րովհետեւ Վարչութեան բոլոր անդամ – ներն ալ ինծի թշնամի են:

— Կինս զաւակներուս վրայ երդում ընել տուած է, որ թաղային զործերու չխառնուիմ, կը յայտարարէր երրորդ մը:

Շատերը կ'ըսէին.

— Ուրիչները թող նախ ստորագրեն, յետոյ մենք կը ստորագրենք:

Մէկ քանիներ կը յայտարարէին.

— Եղբայր, իմ զործիս չի զար Մար – զար էֆէնտիին հետ զէշ մարդ ըլլալ, ես հրապարակի մարդ եմ, յետոյ հոգիս կը զպչի... զաւակներու տէր մարդը ա – մէն բան մտածելու է:

Ուրիչները յանդիմանական չեչտով մը կը զոչէին.

— Եղբայր, հաղիւ թաղը քիչ մը հան – զարտեցար՝ նորէ՞ն խնդիր հանել կ'ու – զէք կոր:

— Բայց դուք ալ կը խոստովանիք, որ եղածը անիրաւութիւն է...

— Իրաւացի կամ անիրաւ, եղածը ե – ղած է, խնդիր հանելու չէ... փոխանակ այս հանրագրութեան աշխատելու՝ նա – յէ, որ ուրիչ վարժարանի մը մէջ պաշ – տօն մը ձեռք բերես:

Ուրիչները բացէ ի բաց կ'ըսէին.

— Ես համամիտ եմ Թաղական Խոր – հուրդին:

— Ինչո՞ւ համար:

— Որովհետեւ վարժարանը բարեկար – գութեան պէտք ունի եւ Սուսերեանցը քենէ աւելի կարող է:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՏԷր եւ Տիկին Արմենակ Գուլումճեան, Փիլիփ Գուլումճեան, այրի Տիկին Հռիփսիմէ Գուլումճեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Գուլումճեան եւ զաւակ – ները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գուլումճեան եւ զաւակները (Քանատա), Տէր եւ Տիկին Արամայիս Գուլումճեան եւ զաւակը (Ամերիկա), Պր. Արամ Գուլումճեան (Աւստրիա), այրի Տիկին Փերուզ Փափազեան (Ա.Թ.Ընք), Տէր եւ Տիկին Ստեփան Փափազեան եւ զաւակները (Ա.Թ.Ընք), Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Յովհաննէսեան եւ զաւակները (Կ. Պոլիս), այրի Տիկին Ազաւնի Եաղուպեան (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Վահագն Եաղուպեան եւ զաւակները (Կ. Պոլիս), այրի Տիկին Ազատուհի Փէչեմալճեան եւ զաւակները (Կ. Պոլիս), այրի Տիկին Նեկտար Մարտիրոսեան եւ աղջիկը Նըեարդ (Անտաւիա), Տէր եւ Տիկին Հայկ Մուրթաֆեան եւ զաւակները (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յաչիկ Կիւլիւղեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր և Տիկ. Գրիգոր Փափազեան և զաւակները (Ամերիկա), Տ. և Տիկ. Լեւոն Փափազեան և զաւակները (Գերմանիա), Տէր և Տիկ. Թ. Մեսրոպեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Զ. Մեսրոպեան եւ զաւակները (Քանատա), այրի Տիկին Քլարա Ոսկեր եւ զաւակը (Հունգարիա), Տէր եւ Տիկին Մօրիս Լօնիէ եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Ա-լէքս Քարուքաս (Ա.Թ.Ընք), ինչպէս նաեւ Սվաճեան, Պեոիկեան, Կիւլիւղեան եւ Եաղուպեան ընտանիքները խոր վիշտով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ զաւակին, եղբօր, թոռան, զարմիկին, աղգականին եւ սանին՝

ՊԵՐՃ – ՌՈՊԻՐ – ԱՐԻՍԹՈՒ
ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

արկածալի մահը որ տեղի ունեցաւ իր մատաղ հասակին մէջ ի Ֆօռ-Լամի (Զաիր) Օգոստոս 19ին:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Ուրբաթ 25 Օգոստոս ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին: Մարմինը պիտի ամփոփուի Նէօյիի նոր գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանին մէջ Ռիւ սը Քուրպըվուա, Փարիզ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՎԵՐԱԴԱՐՁ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խումբը կը վերադառնայ Կլրակի (Օգոստ. 27) կէս գիշերին: Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները զիմաւորել իրենց մեկնած տեղէն:

×

ՓԱՐԻԶ.— Խումբը կը վերադառնայ Երկուշաբթի օր, եւ Սքուաո Մոնթոլոն կը հասնի ժամը 18–19ի սահմանները:

×

ԼԻՈՆ.— Խումբը կը վերադառնայ Կլրակի եւ կը հասնի (Հայոց եկեղեցին) ժամը 18ի սահմանները:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՌՈՒՊՐԻՒՆ – ՍԷՆ ՄԱՐԹԷՆԷՆ, Տէր եւ Տիկին Հայկակ Ծատուրեան իրենց մօրաքրոջ աղջկան՝ Գայեանէ Գասապեանի (ծնեալ Կոթողեան) կանխալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 25 Ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին (առանձին «Ցառաջ»էն) և 25 Ֆր. «Ցառաջ»ի:

Օրեր եւ Դէմքեր

ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սարիգամիշի չրջան՝ Ղուրուչա, գիւղ՝ Հասանան, կը փնտռուին Պարսամեան Յարութիւն, Պարսամեան Թաթուլ, Հօրը անունը՝ Յակոբ, մօրը՝ Սանդուխտ, Թաթուլի քոյրը՝ Մարթա Յարութիւնի Պարսամեան: Կորսուած են Ֆրանսա, Ամերիկա եւ աղջկան անունները՝ Մաքրուն եւ Մարիամ:

Իրենցմէ լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝

Mr Ph. Asadoyan
11, Rue Linné — Paris (5e)

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Պ. Ժերար Սթեֆանէսքօ կը հաղորդէ որ մեծ հանդիպում մը տեղի պիտի ունենայ, Նոյեմբեր 1ին, Վերսէօն, ի ներկայութեան 5000 հոգիի, ի յիշատակ Ֆրանսայի համար մեռած Հայերուն: Այս առթիւ կը խնդրուի անոնցմէ որոնք զգական մը կամ բարեկամ մը ունին որ իրրեւ ռազմիկ (1914–18 կամ 1939–45) թաղուած է պինուորական գերեզմանատուն մը որ հաղորդեն անունն ու թաղուած վայրը:

Միւս կողմէ, 1914–18ի Պատերազմի նախկին ռազմիկները, ինչպէս նաեւ Հնդկաչինի, Ալժերիոյ նախկին ռազմիկները եւ դիմադրականները ու տեղահանուածները թող հաճին ստիպողաբար յարաբերութեան մէջ մտնել Պ. Ժերար Սթեֆանէսքոյի հետ, հեռաւեսիլի հայկ. յայտադրերու պատասխանատու

16, Rue José Maria de Heredia
PARIS (7e)

Պ. Սթեֆանէսքօ կը խնդրէ նաեւ որ իրեն հաղորդուի անունը, հասցէն, տարիքը, պինուորական աստիճանը բանակին մէջ, արհեստը, կռուած վայրերը եւ ի հարկին՝ պատուանշանները:

Ա Զ Դ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանգըստեան տուներուն այցելութիւնները արձանագրուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱՆՈՒԱՄԻ
(ԿՆԻՔ)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է.— 15.000 Ֆր. (մէկուկէս միլիոն) այրի Տիկին Սիրանոյշ Կարապետեանէ (ծնեալ Աստուրեան) իր ամուսնոյն կիրակոս Կարապետեանի յիշատակին, եկեղեցւոյ պանդակատան չինութեան համար, Ալոյեան ընտանիքէն՝ 2000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փիլիփ Պօյաճեան 1000 Ֆր., այրի Տիկին Արմենուհի Պանտիկեան 500, Տէր եւ Տիկին Զատէեան եւ զաւակները 500, Վարդավառ Գամպէրեան 50 Ֆրանք:

(Դումար 19.050 Ֆր.):

×

Պ. Փասքալի ամուսնութեան առթիւ.— Ժիրայր Շալճեան 50, պսակի առթիւ Տիկին Ճնտոյեան 20: Տիկին Մաննիկ Տօլապաշեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Պ. Յակոբ Տօլապաշեան 50, Տէր եւ Տիկին Միհրան Անդրէասեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հայտպործեան 20ական, Օր. Շուշան Գոլոյեան 15 Ֆր.:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35
ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ
ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ
ՄԻՒՈՒՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻՒ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 14ԷՆ 28
Կազմակերպիչ՝
ՍԵՒԱՆ
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON
Tél. : 60-13-66
Խումբին կ'ընկերանայ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
Ցետադային՝ մանրամասնութիւնները

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Չերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն գրաւոր, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի ընթացիկ եւ նոր հասցէն:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանքի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւն «ՑԱՌԱՋ»Ի

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են:

Վարժարանը կը գործադրէ Ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը տալով նոյնպէս իր անուհիներուն հայերէի դասախարակութիւն:

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ամէն օր.

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy
Հեռաձայն 927–01–72

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ
ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
POUR TOUS VOS PROBLEMES
Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique
Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez
THOMLAC
est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :
SUPER - THOMLAC
Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	միևչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԴԻՍՏ	30 Ֆ.	միևչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

ՇԱԲԱԹ
26
ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI
26 AOUT
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12.498

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.498

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

76 ԱՄԵԱԿ ՊԱՆՔ ՕԹՈՄԱՆԻ ԳՐԱՒՄԱՆ

—o—

Ա.

Մեր ազատագրական չարժումներու պատմութեան մէջ յիշատակելի դրուագ մը կը կազմէ Պոլսոյ Օսմանեան Դրամատան գրաւումը՝ 14–26 Օգոստոս 1896ին։

1894ին 1895, երկու տարիներու ընթացքին 300·000 անմեղ, անպաշտպան Հայեր արիւնով ոռոգուած էին Թուրքիոյ հայաբնակ քաղաքներն ու գիւղերը՝ Վասպուրականէն ու Տարօնէն մինչեւ Կիլիկիա։

Հրէշածին Ապտիւլ Համիտ ցեղասպանութեան ճամբով կ'ուզէր թաղել Հայկական Դատը, որ ուրիշ բան չէր եթէ ոչ Հայոց կեանքի, ինչքի եւ պատուի ապահովութիւնը։ Տարբերական իրաւունքներ, զոր ամէն Պետութիւն պարտաւոր է երաշխաւորել իր հպատակներուն։

Կարմիր սուլթանը համատարած ջարդերով էր պատասխանած Բարենորոգումներու երաշխաւոր վեց մեծ Պետութեանց 1895ի Մայիսեան Ծրագրին։ Ու մնացած էր անպատիժ։ Իւզուա մեծաչնորհներով չարունակած էր կաշառել ընչաքաղց Եւրոպացիները։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վերին Մարմինը ուղեց մեծադղրդ յոյցերով քաղաքակիրթ աշխարհի ուշադրութիւնը հրաւիրել Հայկական Հարցին վրայ։

Ծրագրուած էր 14–26 Օգոստոս 1896ին, Պանք Օթոմանի դրաման օրը, միաժամանակ կարգ մը եղեռնափորձեր կատարել զանազան կէտերու վրայ։

Սամաթիոյ ընկերները, Գնունիի, Արապկիրի եւ Մխաքեանի ղեկավարութեամբ ռումբերով պիտի յարձակէին զօրանոցին վրայ, ստիպելով զօրքը, որ փողոց ելլէ, երբ նախապէս որոշուած դիրքերէն ռումբի տարափ պիտի տեղար անոնց վրայ։

Լրտեսներ դաղտնիքը հաղորդած ըլլալով Թուրքերուն, Սամաթիոյ մեր անձնազոհ հայդուկները դիւրանց պաշարուեցան իրենց տան մէջ եւ հերոսաբար կռուելէ վերջ նահատակուեցան։

Ամերիկահայ Եդուարդ՝ չորս ընկերներով պիտի սպասէր Գալաթիոյ կամուրջին վրայ։ Ու երբ անցնէր մեծ–եպարքոսին կառքը՝ ռումբի ուժգին հարուածներով օդը պիտի հանէին զայն։

Բերայի մէջ, նշանակուած չորս կէտերու վրայ, հայդուկները պատուհաններէն ռումբեր պիտի նետէին դէպի Պանք Օթոմանի փութացող պինուորներուն վրայ։

Կարելի չեղաւ գործադրել ծրագրուած ուրիշ յոյցեր ալ։ «Նաֆիյէ»ները լաւ աշխատեր էին։

Օսմանեան Դրամատան դրաւման պիտի մասնակցէին աւելի մեծ թիւով ընկերներ։ Սակայն որոշեալ ժամուն 26 Հոգի միայն հասած ժամադրավայրը։

Ձեռնարկին զլխաւոր վարիչն ու պատասխանատուն էր Բարդէն Սիւնի (Պետրոս Փարեան), Բինկեանցի, Կեդրոնական վարժարանէն, 23 տարեկան։ Իրեն պիտի աջակցէին երկու երիտասարդ ուսանողներ՝ Կարնեցի Գարեգին Փաստրմաճեան (Ամէն Գարօ) եւ Տրապիզոնցի Հայկ Թիրեաքեան (Հրաչ), որոնք կէս ճղելով իրենց ուսումը, Նանսիէն փութացեր էին Պոլիս։

Միւս 23 անձնազոհ ընկերները զրեթէ բոլորն ալ դաւառէն եկած պանդուխտներ էին, համեստ աշխատաւորներ, որոնց մէջին տարիքը 25ը չէր անցներ։ Բացի մէկ քանիէն, միւսները անուս երիտասարդներ էին. ամանք հայերէն ալ չէին խօսեր։ Սակայն նոյն վսեմ դաղափարականն էր զիրենք միացնողը, հայ բազմաչարչար ազգի ազատութիւնը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան նուիրական դրօշակին տակ։

Եղերական մահով կը նահատակուէր Բարդէն Սիւնի՝ Դրամատան սեմին։ Արմէն Գարօ կը ստանձնէր ղեկավարութիւնը՝ նախ ռազմական գործողութեանց, յետոյ Պանքան պարպելու բանակցութեանց։

Հայդուկները ժամերով ռումբ ու զէնքակ կը տեղացնէին Վոյվոտա փողոցին մէջ խոնուած ամբոխին եւ Դրամատունը վերապրաւելու զուր փորձեր կատարող պինուորներուն վրայ։

Շէնքի վերնայարկէն Հրաչի տուած նշանին վրայ, դիմացի տան տարիքին վրայ սպասող Լեւոն Նեվրուզ (Մկօ) անմիջապէս վեց մեծ Պետութեանց դես–պաններուն հասցուց Հ. Յ. Դ. Պոլսոյ Կեդրոնական Կոմիտէին 12 յօդուածներէ բաղկացեալ պահանջմնագիրը։

Դեսպանները ո՛չ մէկ լուրջ ձեռնարկ կատարեցին զադրեցնել տալու համար Պոլսոյ Հայոց ջարդը, որ սկսած էր նոյն օրը, Ապտիւլ Համիտի հրամանով։ Ու պիտի չարունակուէր յաջորդ երկու օրերուն։

Դեսպաններու միակ մտահոգութիւնն էր իրենց քաղաքացիներու պաշտպանութիւնը։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—o—

ՇՈՒՄԱՆ ԱՅՆՔԱՆ ԼԱԻԱՏԵՍ ՉԷ

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը փութիլ վերադարձաւ, տեսնուելէ առաջ Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Մեծն Բրիտանիոյ նախարարապետներուն հետ։ Կը թուի թէ Շուման չատ լաւատես չէ եւ տակաւին կարելի չէ վճռապէս ըսել թէ եւրոպական վեհաժողովը կարելի պիտի ըլա՞յ դուրս մարել Հոկտեմբերին։ Հինգ ժամուան տեսակցութենէ մը եաք, Անգլիոյ վարչապետին հետ, Շուման յայտարարած է լրագրողներուն.— «Ոչ ոք կը խորհի թէ վեհաժողով պիտի չըլլայ։ Միակ հարցը այն է թէ այդ ժողովը Հոկտեմբերի վե՞րջ կը դումարուի ինչպէս նախատեսուած է թէ ուրիչ թուականի մը։ Յարգ ոչ մէկ թուականի մասին խօսուած է»։

Արդարեւ բոլոր դժուարութիւնները հարթուած չեն եւ հաւանական է որ Հռոմի մէջ արուի վերջնական որոշումը, Սեպտեմբեր 11ին երբ հոն հաւաքուին Տասներու Եմատական եւ Արտաքին նախարարները։ «Բուն հարցը այն է որ հարկ եղած չօչափելի յառաջդիմութիւնը ըլլայ որպէսզի կարելի ըլլայ յանդիլ դրական արդիւնքներու որոնք արդարացնեն վեհաժողով մը»։ Մինչ կը չեշտուի որ դժուարութիւնները կարեւոր են եւ մինչեւ Սեպտ. 11 պէտք է որ կարեւոր քայլեր առնուած ըլլան։ Շուման չէ ուզած սակայն հարցին խորքը քննել։ Պարզ է որ նախ եւ առաջ իր տեղեկատուութիւնը պէտք է տայ Հանրապետութեան Նախագահին։

Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի մէջ բրիտանացի պինուոր մը սպանուած էր երկու ուրիշները ալ վիրաւորուած ծանրօրէն։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ սկսած է 14 ծայրայեղականերու դատավարութիւնը։ Առնք ձերբակալուած էին Յունիս 13ին երբ զազանօրէն Թուրքիա կը վերադառնային մարզուելէ եաք պաղեստինեան կայաններու մէջ։ Անգարայի պաշարման վիճակի դեկոյցին համաձայն տասը տարի բանտարկութենէն մինչեւ մահապատիժի դատապարտութիւններու վտանգին տակ են։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Առողջապահութեան նախարարութիւնը մայրերու ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ Մոռանիժ ցուցանիշը կրող pաlէին վրայ, որ վերջերս անհանգստութիւններու ծնունդ տուած է նորածիններու մօտ։ Քննութիւն բացուած է, եւ մինչեւ անոր եզրակացութիւնը կը թելադրուի այդ թալքը չգործածել։

ՆՈՊԻԼԵԱՆ մրցանակի հիմնարկութիւնը հրատարակած է այն ճառը զոր խորհրդային պետական նախագահ՝ Սոլժենիցին չկրցաւ արտասանել։ Ճառը 16 էջերէ բաղկացած է եւ Սոլժենիցին, ի մէջ այլոց կը ճաղկէ ՄԱԿը եւ կ'ըսէ.— «Պատեհապաշտ միջոցներով, նկատի չեն առնուիր անհատական պահանջներու քննութիւնը.— պոռչտուքները, ողբերը, հասարակ մարդոց դատերը, պարզ միջամտներ չատ անշնչան այսքան զօրաւոր կազմակերպութեան մը համար... Միւնիխի ողին նախամեծար է Ի. դարուն։ Քաղաքակրթուած երկչոտ աչխարհը ուրիչ բան չէ պատճ դէմ դնելու համար բացայայտ բարբարոսութեան քան ղիջումներ եւ ժխտներ։ Բայց վա՛յ այն ազգին որու պրականութիւնը խոովուած է իշխանութեան միջամտութեամբ»։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մեծամասնութեան կուսակցութեան (Ի. Տէ. Խո.) ընդհ. քարտուղարը՝ Թոմազինի, որ վիրաբուժական զործողութեան ենթարկուած է, իր հրաժարականը տուաւ։ Իր յաջորդը պիտի ընտրուի Սեպտեմբեր 5ին։ Հաւանական կը նկատուի նախկին նախարար՝ Ալէն Փէյրֆիթի ընտրութիւնը։

ՄԻՒՆԻԽ հասած է Ողիմպիականի բոցը, 5000 քիլոմեթր կտրելէ եաք։ Ֆրանսայի 54 մասնակցողներու պատասխանատուն խիստ ապահովութիւն մը ըրած է անոնց, որպէսզի քիչ մը նուազ զուարճութեան մասին մտածեն եւ քիչ մը աւելի՝ մրցումներուն։ Ըստ պատասխանատուին, Ֆրանսացիները մինչեւ կէս գիշերը անց զուարճանալու մասին կը մտածեն միայն, գիշերաթոյներու մէջ, ինչ որ յանձնարարելի ժամանց մը չէ մարզիկներու համար։

ՄԱՐՈՔի թագաւորը տեսակցութիւն մը չնորհած է Ֆրանսական Մամուլի Դործակալութեան թղթակից՝ Թան Մորլաքի (դրագէտին տղոցմէն մին) որու ընթացքին խոստովանած է «Ամենայն անկեղծութեամբ, ամենայն լրութեամբ կ'ը սեմ, չեմ ցաւիր Պեն Պարքայի անհետացման համար»։ Հասան սակայն Ուֆքիրը պատասխանատու չի նկատեր անոր առեւանգումին։ Հասան Ուֆքիրի կնոջ ուսին կը բեռցնէ չատ մը յանցանքներ եւ կ'ըսէ որ ան պատճառ եղած է Ուֆքիրի կարգ մը արարքներուն։

ՄՏԱՅԻՆ ՅՈՒՄՈՒԹԵԱՆ մրցանիշը կոտրած է Թուրք մը, Գերմանիոյ Քէօլն քաղաքին մէջ։ Կառատուն մը տարած է իր կառքին մէկ անիւը, որ լաւ ուտած չէր նկատեր, մոռնալով որ անոր մէջ պահուտած է երեք քիլօ հաչիչ, զոր կը փոխադրէր։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԵՒԱՆ ◂=▸ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԱՐՄԵՆՓՐԷՍ (Օգոստոս 22–23)

ՍՓԻՒՌՔԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Քանի մը օր է Հայաստան կը գտնուի Սփիւռքէն 25 ուսուցիչներու խումբ մը։ Լիբանանէն, Սուրիայէն, Անգլիայէն, Եգիպտոսէն, Կիպրոսէն, Քանատայէն եւ Յունաստանէն ժամանած հայ մանկավարժները մէկ ամսուան ընթացքին առիթ ունին ծանօթանալու Հայաստանի պետական, տնտեսական նուաճումներուն, մանկավարժական դրութեան, լեզու մեր – ազգային դաստիարակութիւններ հայ լեզուի, գրականութեան, արուեստի, ճարտարապետութեան եւ թատրոնի պատմութեան մասին։ Դասախօսութիւնները կուտան Հայաստանի լաւագոյն մասնագէտները։

Երեւանէն զատ հիւրերը կ'այցելեն նաեւ Լենինական, Կիրովական, Սեւան, Դիլիջան։ Ծաղկաձոր հանդիպում կ'ունենան պիոներներու հետ, կ'այցելեն Սարդարապատի յուչարձանը եւ այլ վայրեր։

×

« ԱՐԱՐԱՏ » ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ ՄԵԿՆԱԾ Է

Օգոստոս 20ին Երեւանէն Մոսկուա մեկնած է Արարատ Փութպոլի խումբը, որ հանդիպումէ մը եաք խորհրդային Ողիմպիական Հաւաքականի հետ, կ'անցնի Պուլկարիա։ Հոն չորք մը մրցումներ պիտի ունենայ պուլկար ամէնէն զօրաւոր խումբերուն հետ, ու Օգոստոս 31ին ալ Պուլկարիոյ Ազգ. Հաւաքականին հետ։ Այս հանդիպումները լաւ նախապատրաստութիւններ են, ըստ խումբի աւագ մարզիչ Նիկոլայ Գլեբովի, Սեպտեմբեր 13ին Կիպրոս տեղի ունեցող առաջին հանդիպումին համար, ուր Արարատ պիտի մրցի Եւրոպայի Փութպոլի Ընկերութիւններու Մրուելեան բաժակի համար։

×

ՀՈՒՆԳԱՐԵՐԷՆ ԳԻՐՔ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՄԱՍԻՆ

Հունգարիա ձեռնարկած է հատորներու չարքի մը տպագրութեան, նուիրուած Մարտ. Մրուելեան 15 Հանրապետութիւն – ներու արուեստին եւ մչակոյթին։ «Օր – մենիրոսագ» (Հայաստան) կը կոչուի մաեենաչարի առաջին հատորը, որու հեղինակն է արուեստագիտութեան տոքթոր՝ Կարօ Գոմբոչ։ Շքեղ կազմով գրքի յառաջաբանը Հունգարներուն կը ներկայացնէ հայ ժողովուրդի պատմութիւնը, մչակոյթն ու արուեստը։ Յոյժ կը սրուին հայկ. ճարտարապետութեան ակունքները եւ անոր ձգած հետքը եւրոպական ճարտարապետութեան վրայ։ 145 նկարներ ալ կը ներկայացնեն էրեբունին, Կարմիր Բլուրը, Գառնին, Գեղարդը եւն., եւն.։

Հատորը մեծ ընդունելութիւն գտած է հունգար ընթերցողներու մօտ։

×

ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐ

«Հայաստան» Հրատարակչականը լոյս ընծայած է գրագէտ Լեւոն Կիրակոսեանի «Բանաստեղծ, եղելութիւններ եւ ճակատագրեր» գիրքը, ուր հեղինակը վերլուծած է Աւետիք Իսահակեանի հրապարակագրութիւնը, սկսած 1902էն երբ «Մը – չակ»ի մէջ լոյս տեսած են անոր առաջին յօդուածները։

ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ, ԽՈՀԵՐ…

«ՊԱՏՌԷ՛, ԱՂՋԻԿՍ, ՊԱՏՌԷ…»

(Գ· եւ վերջին մաս)

×

Յորհուրդներ երբ թռիչք առնեն, զբժուար թէ կանգ առնեն:

Իմ մտածումներս ալ կ'ընեն ոստում մը եւս զէպի ետ, 1923 թուականը: Ռումանիոյ մէկ փոքր զիւղը, ուր հանդիպած էինք հունգար ընտանիքի մը:

— Ա՛խ, դուք իրա՞ւ Հայ էք: Մենք չատ հայ բարեկամներ ունինք: Իրարու հետ հայերէ՞ն կը խօսիք: Ըսել է հայերէն գիտէք: Պէտք է անպայման գրենք մեր բարեկամներուն, որ իրակա՛ն հայերէն խօսող հայ օրիորդներ ճանչցանք: Մեր բարեկամները հայերէն չեն կրնար խօսիլ: Դուք «անկաճապուր» կ'ուտէ՞ք: Մեր բարեկամները դարեր առաջ Հայաստանէն հեռերնին բերեր են ու չատ կը սիրեն: Մենք ալ վարժուած ենք ու չատ կը սիրենք:

Քանի մը օր վերջ կը ստանանք հրաւէր մը մեր առնտիրուհիին հասցէով՝ Թրանսիլվանիոյ էլիզապէթվարօշ քաղաքէն: Այդ քաղաքին մէջ կ'ապրի 600 տարուան հայ գաղութ մը: Այդ «հին Հայերու» նախնիքները մաս կազմած էին Անի քաղաքէն ճամբայ ելած ու Հայաստանէն հեռացած գաղթականներու ալիքի մը, որ չուրջ 1325 թուականին ապաստան ու նոր հայրենիք մը գտած էր այն ժամանակուան Լեհաստանի մէջ: Մեր այցելութեան թուականին՝ Լեհաստան արդէն չատոնց բաժան բաժան, հայկական գաղութներն ալ կը գտնուէին ցրուած Լեհաստանի եւ Ռումանիոյ՝ Պէսարապիայի, Մոլտավիայի ու Թրանսիլվանիոյ չրջաններուն մէջ:

Այս քաղաքին մայր եկեղեցին «Հայ Կաթողիկէ» էր, բայց արարողութիւնները կը կատարուէին տեղական լեզուով, հունգարահաս հայ կաթողիկէ համայնքին ու չրջանի ժողովուրդներուն համար: Կի – րակի օրերը, սակայն, առաւօտ կանուխ, տեղի կ'ունենար լուռ պատարագ մը հայերէն, ի յիչատակ եկեղեցիին հիմնադիրներուն ու ժողովուրդին նախնիքներուն:

Այս «հին Հայերն» էին որ հրաւիրած էին ու կը հիւրասիրէին մեզ՝ երկու քոյր, տունէ տուն: Իրենց հոգեկան վրդովմո՛ւնքը՝ ի տես անցեալի մշուչապատ յիչատակներէն յարութիւն առած այս երկու երիտասարդ Հայուհիներուն, կ'արտայայտուէր միայն երկու հարցումներով, կրկնուած զրեթէ իւրաքանչիւր տան մէջ:

Առաջինը՝ «Դուք զիտէ՞ք անկաճապուրը, կ'ուտէ՞ք», որուն մեր առած «Ոչ» պատասխանը կասկած կ'առաջացնէր մեր Հայութեան մասին, եւ երկրորդը՝ «Իրաւ հայերէ՞ն է ձեր խօսած լեզուն», որուն պատասխան մեր «Այո»ն կը պահէր զիրենք խորունկ ու երազկոտ զարմանքով մը… «Ըսել է տակաւին մնացա՛ծ են աշխարհիս վրայ հայերէն խօսող երիտասարդ Հայեր…»:

×

Մելամաղձոտ արտաքինի մը, ցաւագին մտահոգութիւն մը կը համակէ հոգիս փոխադրելով վերի պատկերը նեռկայ Սփիւռքահայութեան այս էջերուն իրր վերջաբան:

Տրամապէին մտահոգութիւնները միայն ընդհանուր գետնի վրայ չեն: Մեզի, անձնապէս Դաւիթեաններուս, մեր զաւակներուն, մե՛ր իսկ թոռնիկներուն համար ալ են: Մեր զաւակներն ալ ամուսնացած են օտարուհիներու հետ: Մեր հարսերը՝ պատուական աղջիկներ, սիրով ու յարգանքով կապուած են ընտանիքին բոլոր անդամներուն ու միչտ պատրաստ՝ որեղէրելու անոնց պահած աւանդութիւնները: Մեր թոռնիկները ծնած Ֆրանսա ու Պելժիա, հասակ կը նետեն հոն: Իրենց մայրենի լեզուն եղաւ Ֆրանսերէնը: Անոր գովն ի վեր կը սորվին հիմա իրենց մայրերուն լեզուն, անգլերէնն ու գերմաներէն: Ո՞ւր մնաց հայերէնը: Ազգերու եւ լեզուներու զանազանութեան գիտակից՝ հիմա կարգը եկած է հայերէնին: Գիտեն թէ մենք Հա՛յ ենք, թէ իրենց հայրերը Հայ են: Պիտի կարենա՞նք արդեօք փոխանցել, ներչնչել իրենց սէրը ու յարգանք հայ լեզուին, հայ ցեղին ու անոր պատմութեան հանդէպ, հասկացողութիւն ու երախտագիտութիւն՝ հանդէպ մեր աղդակիցներուն, որոնք մնալով մայր հողին վրայ, կ'ապահովեն չարունակութիւնը հայ ցեղին: Պիտի յաջողի՞նք: Ու ենթադրելով որ յաջողինք, վե՞րջը:

Երեւան դարձած իմ էրեբունի,
Դու մեր նոր Դուին, մեր նոր Անի…

Ցունիս ամիս Պէյրութի մէջ: Դպրոցական ամաւերջի հանդէսներու չրջան: Իւրաքանչիւր աչակերտական բեմէ՝ վարժ ու անվարժ, դաչն կամ աններդաշնակ, մանկական թարմ կամ պատանիներու թաւ ձայներով կը հնչէ այս երգը: Ուրկէ՞ կուգայ այս երգը:

«Զայն մը հնչեց Էրզրումի Հայո՛ց լեռներէն, Հայո՛ց լեռներէն» — կ'երգէինք մեր մանկութեան օրերուն:

Հիմա ձայնը կը հնչէ Երեւանի Հայոց լեռներէն ու արձագանգ կը գտնէ աչխարհիս հինգ մասերուն վրայ ցրուած Հայերու հոգիներուն մէջ: Մեծ ու փոքր, կանոնաւոր կամ միօրեայ վարժարաններու աչակերտութիւնները զանազան ու զար – մանազան չեշտերով, ամէն մէկը աղ – զուած իր ապրած երկրին յատուկ լեզուէն ու առոգանութենէն, վճիտ ձայներով ու կայծկլտուն աչուկներով կ'արձագանգեն նոյն երգը — Դու մեր նոր Դուին, դու մեր նոր Անի — Երեւա՛ն:

Ի՞նչպէս եղաւ այս:

Պատմութեան խաղ մը: Մարդիկ պարպեցին Հայաստանի մեծագոյն մասը իր էութենէն, ժողովուրդէն ու հոգիէն: Զկամօրէն ձգեցին Հայուն միայն պատիկ մը հող: Եւ այդ պատառ մը հողը Արեւելեան ու Արեւմտեան քաղաքակրթիւններուն միջեւ իրր ծխնի, կ'աչխատի ու կ'աչխատի:

Պատմութեան խաղ մը եւս: Հովը փչեց ու ցրուեց ցորենի հատիկները աչխարհիս ամէն ծագերուն, բայց ափ մըն ալ ցորեն բաժին մնաց այդ փոքրիկ մայր հողին:

Հովը փչեց ու զարձուց անդամ մը եւս Հայոց պատմութեան էջերն ու բախտը:

Հիմա հոն, ցորենի հատիկները ծիլ կ'արձակեն: Շինարար ժողովուրդ մը կը փորէ ու կը չինէ, կը կարդայ ու կ'ուսումնասիրէ, կը գրէ ու կ'արտադրէ, կ'երազէ ու կը վերականգնէ:

Այդ փոքրիկ հողի պատառիկը բարձրացաւ ծաւալ կ'առնէ ու կը մեծնայ: Պեղումներու ճամբով՝ հողերուն խորերէն, հեռո՛ւ, հի՛ն նախապատմութեան աղջամուղջներէն երեւան կը բերուին Հայութեան արմատները: Անծանօթ մթութե – նէն լոյս աչխարհ կը բերուին զանճեր ու արժէքներ: Գիտութեան եւ Հայեացքի թռիչքներով կը յայտնուին մարքի մեծութիւններ, եւ անջրպետն ու տիեզերքը կը խուզարկեն:

Սփիւռքահայութեան պատմութեան մէջ հիմա բա՛ն մը կայ փոխուած· փոթորիկներուն ու հովերուն յանձնուած մեր ժողովուրդին նաւը ունի հիմա խարիսխ մը, որ կրնայ արգիլել անհունի ուժերուն խաղալիկ դառնալը: Ունի փարոս մը, որ իր լոյսով կը լուսաւորէ, իր փայլով փայլ կուտայ, որ կապ կը պահէ հեռաւոր ծովերուն վրայ չուարած, իրենց ուղին փնտռող մեր փոքր նաւերուն հետ:

Մայր հայրենիքի հողին վրայ ազած ու մեծցած միջազգային գործիչներ զարձած անուններ հիմա յանախ կը զուգորդուին Սփիւռքի զանազան երկիրներու մէջ իրենց կարգին համբաւի տիրացած ազգակիցներու հետ: Այս իսկական արժէքներու աչխարհային ճանաչումը ա՛յն փայլն է, որ հոգեկան բաւարարութիւն, ինքնավստահութիւն, նոյնիսկ հպարտութիւն կը ներչնչէ վհատած կամ տատամսոտ տարագիր Հայուն…

ԵՐԲ
ԱՅԼԵՒՍ
ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

Ու իր բոլոր ցանկութիւնները եւ բարի դիտաւորութիւնները ցնդեցան այս նիւթական եւ հոգեկան թչուառութեան առաջ· անգամ մըն ալ իր հոգին տենչաց ամէն գնով բարձրանալու այս կարգի մարդիկներու մակարդակէն ու մտաբերելով թէ երբեմն խօլ պատրաստակամութիւն մը ունեցած էր Յաչիկին հետ ամուսնանալու, կարծեց թէ մեծ վտանգէ մը փրկուած էր ու այդ վտանգը իր մէջ կ'անճնաւորէր Յաչիկ, ուրկէ ազատելու համար պատրաստ էր Յակոբճան ազգային հետ կարգուելու անմիջապէս որ որբեւայրի ըլլար անիկա:

Յաչիկ փոխն ի փոխ եւ խելայեղօրէն նայեցաւ մօրը եւ աղջկանը զէմքերուն եւ անոնք այնքան փակուած ու ցուրտ զգաց որ ակամայ սարսռաց· այն տեղն իր ոգրաւին նայուածքը զարձնելով զէպի տա-

յին, որ լուռ հանդիսատես եղած էր այս տեսարանին, նայուածքով աղերսեց· Մարտիկ տայի հասկցաւ· ոտքի ելաւ եւ հրաւիրեց Յաչիկը որ իրեն ընկերանայ:

Առանց մնաք բարովի, փախստականի պէս, Յաչիկ իջաւ սանդուխներէն եւ երբ դուրսը բաց օդին եւ լոյսին մէջ գտաւ ինքզինքը, չլացում մը ունեցաւ· սրունքները քուրջի պէս թուլցեր էին եւ ամբողջ մարմինը պիտի փլէր՝ եթէ տայիին չկռթնէր· բաւական յառաջանալէ եռքը, սկսաւ հառաչել ու կոպերը այրեցան ադի արցունքներով, որոնք չիջան սակայն այտերուն վրայ· կուրծքին ներքեւ զժոխային ջերմութիւն մը կը զգար ու նոյնիսկ չրթները չորցեր ու ճաթռտեր էին· կ'ուզէր ըմբռնել եղածը, հասկնալ զբժբախտութեան պատճառը, բայց անկարող էր նոյնիսկ մտածումի մը վրայ կանգ առնելու, հակառակ անոր որ Մարտիկ տայի կը ջանար զայն լուսաբանել:

— Առաջ ուզեցին, հիմակ ալ չեն ուզեր կոր, ինչո՞ւ պիտի ըսես, ինչուն նայինք իրենք պիտե՞ն· անցնող ամպերուն հարցնես նէ պէէֆի պատասխան կ'առնես, անոնցմէ չես առներ… Վազ անցի՛ր, թէֆ գլուխ մնացիր, տահա աղէկ է… ամէն գործի մէջ խեր մը կայ, նայէ՛ եա կարդուե՞ր եմ· ողջ գլուխդ աւետարանի տակ մի դներ· կնկան տէրտը կը քաչուի՞… Մարտի հավա կ'ըլմանին, մէյ մը անձրեւ, մէյ մը արեւ… անոնց խնդալուն

«Զայն մը հնչեց Էրզրումի Հայո՛ց լեռներէն, Հայո՛ց լեռներէն» — կ'երգէինք մեր մանկութեան օրերուն:

Հիմա ձայնը կը հնչէ Երեւանի Հայոց լեռներէն ու արձագանգ կը գտնէ աչխարհիս հինգ մասերուն վրայ ցրուած Հայերու հոգիներուն մէջ: Մեծ ու փոքր, կանոնաւոր կամ միօրեայ վարժարաններու աչակերտութիւնները զանազան ու զար – մանազան չեշտերով, ամէն մէկը աղ – զուած իր ապրած երկրին յատուկ լեզուէն ու առոգանութենէն, վճիտ ձայներով ու կայծկլտուն աչուկներով կ'արձագանգեն նոյն երգը — Դու մեր նոր Դուին, դու մեր նոր Անի — Երեւա՛ն:

Ի՞նչպէս եղաւ այս:

Պատմութեան խաղ մը: Մարդիկ պարպեցին Հայաստանի մեծագոյն մասը իր էութենէն, ժողովուրդէն ու հոգիէն: Զկամօրէն ձգեցին Հայուն միայն պատիկ մը հող: Եւ այդ պատառ մը հողը Արեւելեան ու Արեւմտեան քաղաքակրթիւններուն միջեւ իրր ծխնի, կ'աչխատի ու կ'աչխատի:

Պատմութեան խաղ մը եւս: Հովը փչեց ու գրուեց ցորենի հատիկները աչխարհիս ամէն ծագերուն, բայց ափ մըն ալ ցորեն բաժին մնաց այդ փոքրիկ մայր հողին:

Հովը փչեց ու զարձուց անդամ մը եւս Հայոց պատմութեան էջերն ու բախտը:

Հիմա հոն, ցորենի հատիկները ծիլ կ'արձակեն: Շինարար ժողովուրդ մը կը փորէ ու կը չինէ, կը կարդայ ու կ'ուսումնասիրէ, կը գրէ ու կ'արտադրէ, կ'երազէ ու կը վերականգնէ:

Այդ փոքրիկ հողի պատառիկը բարձրացաւ ծաւալ կ'առնէ ու կը մեծնայ: Պեղումներու ճամբով՝ հողերուն խորերէն, հեռո՛ւ, հի՛ն նախապատմութեան աղջամուղջներէն երեւան կը բերուին Հայութեան արմատները: Անծանօթ մթութե – նէն լոյս աչխարհ կը բերուին զանճեր ու արժէքներ: Գիտութեան եւ Հայեացքի թռիչքներով կը յայտնուին մարքի մեծութիւններ, եւ անջրպետն ու տիեզերքը կը խուզարկեն:

Սփիւռքահայութեան պատմութեան մէջ հիմա բա՛ն մը կայ փոխուած· փոթորիկներուն ու հովերուն յանձնուած մեր ժողովուրդին նաւը ունի հիմա խարիսխ մը, որ կրնայ արգիլել անհունի ուժերուն խաղալիկ դառնալը: Ունի փարոս մը, որ իր լոյսով կը լուսաւորէ, իր փայլով փայլ կուտայ, որ կապ կը պահէ հեռաւոր ծովերուն վրայ չուարած, իրենց ուղին փնտռող մեր փոքր նաւերուն հետ:

Մայր հայրենիքի հողին վրայ ազած ու մեծցած միջազգային գործիչներ զարձած անուններ հիմա յանախ կը զուգորդուին Սփիւռքի զանազան երկիրներու մէջ իրենց կարգին համբաւի տիրացած ազգակիցներու հետ: Այս իսկական արժէքներու աչխարհային ճանաչումը ա՛յն փայլն է, որ հոգեկան բաւարարութիւն, ինքնավստահութիւն, նոյնիսկ հպարտութիւն կը ներչնչէ վհատած կամ տատամսոտ տարագիր Հայուն…

ՆՈՐ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼՈՒՐԵՐ ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԷՆ

Երէկ առաւօտ դեռ նախաճաչի վրայ էի, երբ հեռաձայնիս զանգակը հնչեց:

— Այո՛, ըսի զործիքին մէջ, եւ ինծի թուեցաւ թէ ձայնս զժգոհ եկաւ:

— Բարի լո՛յս, եկա՛յ, ըսաւ զծին միւս կողմէ ձայնը:

Ճանչցայ: Տիթըյիթաբնակ հայրենակիցս՝ Սահակեան Վահէն էր: Հակառակ 1915 թուականին իր 6–7 տարեկան պատանի մը ըլլալուն — թերեւս աւելի ճիչդ պիտի ըլլար տղեկ ըսել — կարօտցեր էր իր ծննդավայրը ու իր կնոջ, Վարսենիկին հետ, ամիս մը առաջ, Սեւ ծովի ճամբով գացեր՝ հոն:

Ինծի բացիկ մը զրկած էր Կիրասունէն, ըսելով թէ իրենց ճամբորդութիւնը Սեւ ծովի վրայ, անցած է չատ հաճելի:

Երբ կարդացի այս տողերը, ըսի ես ինծի՝ թէ Վահէն բախտաւոր է եղած. բախտաւոր է եղած՝ որ Սեւ ծովը խելօք է եղած, այլապէս իր զղջումը տեղ չհասած կը սկսէր: Ըսեմ նաեւ որ ճամբայ ելլելէ առաջ ինծի գրեց իր մտադրութեան մասին ու ես չանացի համոզել որ ետ կենայ այդ անխոհեմ մտքէն…:

— «Տեղ մը, վայր մը, չէն է ու հաճելի՝ քու հոն ունեցած ծանօթներուդ, սիրելիներուդ, մտերիմներուդ դէմարով», գրեցի իրեն· Գարահիսարի մէջ ի՞նչ ունես, ո՞վ կ'ակնկալես գտնել՝ բացի զառն յուչերէ ու քիչ մըն ալ արցունքէ… կ'արժէ՞ որ այս բաներուն համար մինչեւ հոն երթաս»…:

Վահէն խօսքս մտիկ չըրաւ: Գրեց թէ հոն պիտի երթայ, բարձրանայ բերդ՝ ու աղօթէ հոն նահատակուողներուն ու մոռթուողներուն համար:

Իր տողերը կարդալով՝ յուզուեցայ: Աչքերս լեցուեցան ու դադրեցայ չերթալու խորհուրդ տալէ իրեն:

Հիմա վերադարձած էր իր ուխտադնացութենէն: Ուրախ էր, որ ինքզինքը ներկայացուցած էր Աստուածածնայ Գարահիսարի սքանչելագործ պատկերին առջեւ, ուր ինքն ալ ուխտի գացած էր 1923 թուականին, երբ Սեւ ծովի ափերէն կը հեռանար Հայրենի հողերէն վերջնական բաժանումի ցաւով:

Երկու սերունդ առաջ, աչխարհիս քիչ մը ամէն կողմերը ցիրուցան, ամէն ինչ կորսնցուցած, արմատախիլ եղած, մեր հայ ժողովուրդը անյոյս էր: Հիմա՝ յոյս մը ունի, որ հետզհետէ կը դառնայ չըչափելի իրականութիւն, հաւատքի ամրոց…

Արդարեւ, Սփիւռքահայութեան պատմութեան մէջ հիմա բան մը կայ փոխուած, մե՛ծ բան մը…:

ԱՆԱՀԻՏ Ն· ԴԱՒԻԹԵԱՆ
«Նայիրի», Պէյրութ

ԶԱՊԵԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(15 – Շար·)

ցութենէն ու, հաւանաբար, կը վախ–
քէր տեղեկութիւն տալ։

Ըսեմ նաեւ որ, երբ ամէն բան որոշ–
ուած էր, գծեցի մեր ու իրենց թաղին
քարտէսը ու նշանակեցի նաեւ իր հօրե–
նական տան տեղը։ Շուկայի յորդառատ
աղբիւրէն դէպի վար, այսինչ այսինչ
տուներէն վերջ, քարէ պատին վրայ...

Ինչպէս քիչ վերը ըսի, հիմա եկած էր
ու տեղեկութիւն պիտի տար։

×

— Մաիկ կ'ընեմ, Վահէ՛, խօսէ՛։

— Եկեղեցին վլած է, ըսաւ, ու կար–
ծես թէ սիրտս դանակ կոխեցին։ Բայց
բան մը չըսի՝ որ չընդհատեմ պինք։
— կը մնան երեք խորանները ու մէկ
պատը։ Երբ հարցուցի թէ ե՛րբ վլաւ,
պատասխանեցին թէ «երկրաշարժին»...

— Շիտակ ըլլալու են, Վահէ՛, ամէն
կողմն գարահիսար չատ երկրաշարժ
կ'ըլլայ։ Դուն փոքր էիր ու հաւանաբար
չես յիշեր։

Մեր առաջնորդը, որ 20–22 տարեկան
չատ բարի թուրք մըն էր, ըսաւ թէ գըմ–
բէթը վեր բռնող կեդրոնական սիւներէն
մէկուն մէջ չատ ոսկի են գտած եւ ուրիշ
ալ գտնելու համար պատերն ու հիմը
քանդած։ Կը յիշե՞ս դէպի Առաջնորդա–
րան տանող սանդուխը։ Ես չատ լաւ կը
յիշեմ, որովհետեւ մենք այդ դուռէն էր
որ եկեղեցի կ'երթայինք կամ տուն կը
վերադառնայինք։ այդ երկար սանդուխն
ալ դեռ հոն է։ Նկարեցի։ Շուկայի մեծ
աղբիւրը՝ որուն ջուրը քաղաքին հարըս–
տութիւնն էր, չկայ։ Հայոց հին գերեզ–
մանոցը, իր պարիսպներով դեռ կը
մնայ եղածին պէս։ Միայն մէջը մէկ հատ
դամբանաքար չկայ։

— Հաւանաբար չինուածոյ համար
օգտագործած են կամ Հայութեան հետքը
ընկճել փորձած զանոնք տեղափոխելով։

— Կարելի է։

— Մանչերու վարժարանին ու Հիւսիս–
եանները տան տեղերը հիւանդանոց են
չինած։ Մանկապարտէզի շէնքը, կիսա–
ւեր, դեռ կը մնայ ոտքի։

Կիրասոնէն Գարահիսար եկանք քաֆ–
սիով։ Եօթանասունեւհինգ մղոն է։ մօտ
երեք ժամ առաւ ու լեռներուն մէջէն ո–
լորուող ճամբան արտակարգօրէն դեղե–
ցիկ է ու պատկերալի։

— Որքա՞ն առեւնէն եկաք ըսիր։

— Մօտ երեք ժամ։

— Առաջ երեք օր կ'առնէր, ու լեռնե–
րուն վրայ, ձմեռը, անպատճառ, քանի
մը հոգի բքահեղդ կ'ըլլային։

Թուխ կերայ։ Կիրասոնի մէջ ինծի
ըսած էին, թէ Գարահիսարի թուխի օ–
ղին, ջուրն ու օդը նշանաւոր են։ Մո–
վափնեայ խոնաւ քաղաքներու բնակչու–
թիւնը բուժուելու համար Գարահիսար
կուգայ։

Կնոջս, վարսենիկին հետ բերդ գացինք
ու մինչեւ Գուլէն բարձրացանք։ Փոխո–
խութիւն չկայ։ Մեռնողներու ոսկորներն
ալ չկան... Կ'երեւի հաւաքած են։

ԽՈՐՀ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԹԱԹԱՐՆԵՐԸ ԿՐ ՊԱՀԱՆՋԵՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՎԵՐԱԴԱՐՁՆԱԼ

Խորհ. Միութեան Թաթարները ձեռ–
նարկներ կը կատարեն, որպէսզի իրենց
իրաւունք տրուի վերադառնալու եւ հաս–
տատուելու Սրիմ, իրենց աւանդական
բնակավայրը։ Ա.յս խմաստով խնդրագիր
մը ներկայացուցած են կուսակցապետին՝
Լ. Բրեժնեւի։ Խնդրագիրը ստորագրած
են 20·000 Թաթարներ։

Ա.յս վերջիններէն կը պահանջեն, որ
1972ը, այսինքն՝ Խորհ. Միութեան հաս–
տատման 50ամեակը «անկիւնադարձ մը
կազմէ մեր պատմութեան մէջ... Մենք,
Սրիմի Թաթար ժողովուրդը, կը խըն–
դրենք ձեզմէ՝ դիմելով ձեր խղճին եւ
պատուին, որ դոհացուցիչ լուծում մը
դանուի մեր ազգային հարցին»։

Ուրիշ խնդրագիր մըն ալ, այս անգամ
ստորագրուած 18·000 Թաթարներու կող–
մէ, ղրկուած է Պոլիտբիւրոյի եւ կառա–
վարութեան անդամներուն։ Անկախ իրենց
հայրենիքը վերադառնալու պահանջէն՝
անոնք կ'ուզեն նաեւ, որ «վերջ դրուի քա–
ղաքական ահաբեկչութեան եւ ազգային
խտրականութեան ոգիին Սրիմի Թաթար
ժողովուրդին դէմ»։

Ճշդենք, որ Սրիմի Թաթարները 1944ին
դանգուածօրէն կեդրոնական Ասիա եւ Սի–
պերիա աքսորուեցան, որովհետեւ, հա –
մաձայն խորհրդային իշխանութիւննե –
րուն, զօրծակցած էին Գերմաններու
հետ։

Այսուհանդերձ, 1967ին, անոնք վերըս–
տացած էին իրենց քաղաքացիական ի–
րաւունքները։ Հակառակ այս իրողու –
թեան արտօնութիւն չէր տրուած իրենց
վերադառնալու Սրիմ։ Միւս կողմէ,
1944էն ցայսօր Սրիմի մէջ մնայուն կայք
հաստատած են Ուկրայնացիներն ու Ռու–
սերը։

Երկու խնդրագիրներուն պատճէնները
յանձնուած են Մոսկուայի արեւմտեան
դեղակիցներու։ Թաթար բաները մը յայ–
տարարած է ասոնց, թէ կը յուսան 100
հազար ստորագրութիւն հաւաքել։

Խնդրագիրները ներկայացուած են Ցու–
նիսի կիսուն։ Գլխաւոր պահանջներն են՝

Ա.) Կազմակերպուած ներդաղթ դէպի
Սրիմ։

Բ) Ստեղծել բնականոն պայմաններ
Սրիմի մէջ, որպէսզի «զարդանայ Թա–
թար ժողովուրդի ազգային ինքնատպու–
թիւնը»։

Գ) Վերահաստատել Սրիմի ինքնավա–
րութիւնը։ Լենին, «Սորհրդային հայրե–
նիքի հիմնադիրը» ինքնավարութիւն չը–
նորհած էր Սրիմի։

«Հակառակ բոլոր դժուարութիւննե –
րուն, վճռակամ ենք մեր ձգտումին մէջ
ու պիտի չարունակենք պայքարիլ, մին–
չեւ որ իրականութիւն դառնայ մեր
բաղձալի երազը», կը չեշտեն Թաթար –
ները։

Թ. Ա. Թ.

Ու այս պարագան սրտիս տէրտ եղաւ։

Վահէի տուած այցելութիւնը պատճառ
եղաւ, որ անգամ մը եւս յիշեմ ու յիշե–
ցնեմ թէ 1915 Յունիս 3էն 29 Շապին Գա–
րահիսարի բերդին վրայ ու քաղաքին
չուրջ, Հայոց ու Թուրքերու միջեւ ահեղ
մարտեր տեղի ունեցան։

Նման մարտերու ակնարկելով է, որ
մեր Պատմահայրը գրած է, թէ — «Թէ–
պէտ մենք փոքր ազգ ենք, թուով չատ
նուազ, զօրութեամբ տակաւ ու չատ ան–
դամ ուրիշ թագաւորութեան տակ նը–
ւաճուած, սակայն մեր աշխարհին մէջ
ալ քաջութեան գործեր են կատարուած
որոնք արժանի են գրաւոր յիշատակի»։

×

Այո՛, քաջութեան գործեր են կատար–
ուած։

Մոռնանք հինները առժամապաս, ու յի–
շենք նորերը, մեր ժամանակակիցները
միայն։

Ուրֆա, Սասուն, Զէյթուն, Խոտոր
Ջուր, Գարահիսար, Մուսա–Տեղ, Մա –
րաշ, Հաճըն, Վասպուրական, Աչնթապ,
Բաշ Ապարան, Արարա, Ղարաքիլիսէ ու
աքանչելին ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ։

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի բանակումի
աւարտին քանի մը օր մնացած, կ'արժէ
յետադարձ ակնարկ մը նետել անցնող ե–
րեք չարաթներու կեանքին վրայ։

Նոր Սերնդական կամ ոչ, բանակավայր
հասնողները արագօրէն կը կլանուին տի–
րող մթնոլորտէն։ Տոհմիկ ու ընտանե –
կան մթնոլորտը բանակումին դլխաւոր
յատկանիշը կը կազմէ։ Ընկերականու –
թիւնը, հասկացողութեան ոգին եւ լաւ
տրամադրութիւնը բնաւ չբացակայեցան
անցնող օրերու ընթացքին։

Բանակումը նաեւ կը յատկանշուի Հա–
յրենեաց, իր պատմութեան, դատին,
երաժշտութեան ու պարին տեւական ներ–
կայութեամբ։ Ամէն առիթ կ'օգտագոր –
ծուի՝ Նոր Սերունդի բանակումին հայ –
կական իւրայատուկ նկարագիրը չեչտե –
լու համար։

Ճաշերն ու ընթրիքները խրախճանք –
ներ են. ազգային ու յեղափոխական եր–
գերը՝ միշտ ներկայ։ Ստեղծուած մթնո–
լորտը կը չարունակուի ճաշէն ետք՝ տոհ–
միկ պարերով, որոնք անդադար նորեր
կը խանդավառեն։

Բանակողներուն ամէնէն սիրելի ժա –
մանակը երեկոյեան ժամանցն է։ Օրը
նոր, ժամանցը նոր։ Ժամանցի յանձնա–
խումբը, կազմուած տակաւին տարի մը
առաջ բանակողներէ, դիտէ տղոց հետա–
քրքրութիւնները չափել ու կազմակեր –
պել բոլորը չհագեցնող ձեռնարկներ։

Օր մը «էնթէրվիլ»ն է։ Երկու խումբեր
կը մրցին, դատական յանձնախումբին
կողմէ որոշուած ամենատարօրինակ խա–
ղերը կատարելով։ Պէտք է տեսնել ա–
լիւրով ծածկուած երեսները, ջուրով լե–
ցուն դոյլի մը մէջէն մեռազեայ գրամ
մը լեզուով դուրս հանելու համար կա–
տարուած ծամածռութիւնները, աչքերը
դոց՝ պիրար հարուածելու փորձերը, ծը–
ծակով կաթ խմելը եւայլն։ Բանակող –
ները երկու խումբի բաժնուած, կը քա–
ջալերեն իրենց շրջանին պատիւը պաշտ–
պանող հերոսները։

Ուրիշ օր մը, մրցումը յատկանշական
եւ իւրայատուկ ծպտուողներու միջեւ է։
Ինչե՛ր չեն երեւակայած բանակողները։
Զանազան ազգերու դրական ու բացասա–
կան տիպարները կը տողանցեն կաս–կար–
միր հագուած դատական կազմին ու բա–
նակողներուն առջեւէն ու կ'արժանանան
խանդավառ ընդունելութեան։ Դատական
կազմը, որոշեց այս տարուան մրցանակը
տալ Մարսէյլցի Վահագնին, որ հայ
դեղջկուհիի յակող ծպտումով, նազան–
քով ու նրբութեամբ հայկական մենա –
պարեր ներկայացուց։

Զոյչ։ Բանակողները, զուարճացնելու
համար տնօրէնութիւնը՝ հեղինակութեան
ծայրայեղութիւններէ, թագեցին ղեկա –
վար մը։ Դամբանականը մատնաւորա –
բար, հանդուցեալ ընկերոջ արժանիքները
վեր առնող, յակող էր։ Ղեկավարութիւ–
նը զուարճացնելու միջոցներէն մէկն ալ
երգն է։ Բոլորի չրթներուն վրայ է ղե–
կավար ընկերոջ մը նուիրուած երգը որ
այս բանակումին նպաստը պիտի ըլլայ՝
հայ մշակոյթին։

Այս տարուան գլխաւոր նորութիւնը
տարեդարձներու առատութիւնն է։ Բո–
լոր բանակողները խօսքերնին մէկ ըրած
են Օգոստոս ամսուն տօնելու համար։ Ա–
մէն դիշեր տարեդարձ մը կայ. տարե –
դարձը, տնօրէնութեան համար տակաւին
անհասկնալի պատճառներով, կը սկսի
կէս դիշերին եւ կը սպառնայ մինչեւ լու–
սադաց տեւել, եթէ «կարգապահութիւ–
նը» չմիջամտէ, բռնի ուժով քնացնելու
համար բանակողները։

Հայերէնի դասերը, երկու մակարդա –
կով, տեղի ունեցան կանոնաւորաբար,
բացի Օգոստոս 15ին նախորդող եւ յա–
ջորդող օրերէն, երբ ամբողջ ուշադրու–
թիւնը կեդրոնացած էր դաշտահանդէսի
պատրաստութեան վրայ։

Երկու օրը անգամ մը դասախօսութիւն
տեղի կ'ունենայ։ Մասնաւոր հետաքրքը–
րութիւն ստեղծեցին Նոր Սերունդի, ե–
րիտասարդութեան սփիւռքի կազմակեր –
պութեան եւ Հայ Դատի մասին կազմա–
կերպուած ազատ դրոյցները։

ԲԱՆԱԿՈՂ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

Հանրապետութեան լուրը բնականաբար
թաղին մէջ չուտով տարածուեցաւ եւ
Մարգար էֆէնտիին ականջն ալ հասաւ։
Աւոր անմիջական արդիւնքը եղաւ պայ–
մանագրութիւն կնքել ընկեր Սուսերեան–
ցի հետ եւ այս իրողութիւնը աւելի դըժ–
ուարացուց Պր. Թորգոմի գործը։

— Եթէ քանի մը օր առաջ բերէիր,
կը տարակուսէի, կ'առարկէին հիմա, բայց
պայմանագրութիւնը կնքեր, ըմնցուցեր
են, ալ ի՞նչ օգուտ ունի մեր ընելիք բո–
ղոքը, պարապ տեղը խնդիր յարուցած
պիտի ըլլանք... առանկ բանը ժամանա–
կին կ'ընեն, եղբայր, այսչափ օր է խելքդ
ո՞ւր էր, կը քնանայի՞ր կոր...

— Պայմանագրութիւնը ի՞նչ նշանա –
կութիւն ունի, կը պատասխանէր Թոր–
գոմ, Թաղական Խորհուրդը կ'ինայէ։ Ես
իր կնքած պայմանն ալ ջուրը կ'իյնայ։

— Կը կարծե՞ս որ այս հանրապետութեան
վրայ Թաղական Խորհուրդը պաշտօնական
պիտի ընեն։

— Ինչո՛ւ չէ, Վարչութիւնը մեր կողմն
է։

— Պարապ խօսք մի ըներ... երա՞զ
կը տեսնես կոր։

Շարաթ մը աշխատելէ ետքը՝ ուսու –
ցիչը յաջողած էր իր հանրապետութեան
ներքեւ առտրապետութիւն մը դնել տալ։
Զկնաւաճառ Համբիկի առտրապետութիւնն
էր այդ։

— Պուճուն ալթընտա տա իմզամ պու–
լուսուն, ըսած էր ձկնավաճառը։

Աւիկա մեծ յաղթանակ մը եւ մխիթա–
րանք մը եղաւ ուսուցչին համար։

— Վերջապէս, դոչեց, բախտը ժպտիլ
սկսաւ։

Նոյն իրիկունն իսկ, երբ ուսուցիչը
տունը կը դառնար՝ հիւր մը ընդունեցաւ։
Թաղեցի մըն էր, որ ամէնուն ծանօթ էր
Մեռոնոզ ձանիկ անունով։ 40–45 տա–
րեկան մարդ մըն էր, առանց որոշ զբա–
ղումի մը։ Ձարպիկ ու խելացի մարդ մը,
որ իր խելքն ու ճարպիկութիւնը կը դոր–
ծածէը չիլ ու աղտոտ գործերու մէջ եւ
ընդհանրապէս խաղամոլութեամբ կ'ան –
ցընէր ժամանակը։ Իր մասնագիտութիւնն
էր պարապ քակով միամիտներ գտնել
եւ բախտախաղի մէջ զանոնք սոխտել։
Թաղային գործերու ալ կը միջամտէր,
երբ հոտ առնէր թէ նպաստաւոր չահ մը
պիտի ելլէր իրեն։ Փորձառութեամբ բա–
ւական օրինական ծանօթութիւններ ամ–
բարած էր եւ ի հարկին կրնար ոստիկա–
նութեան եւ դատարանի ճիրաններէն իր
օձիքը ազատել։ Թաղին մէջ ամէնուն հետ
բարեկամ էր եւ յաճախ պատուաւոր ան–
ձեր՝ արճամարանքներու մէջ դինքը սեղանա–
կից կ'ընէին իրենց, օղի հրամցնելով։
Այսպէս ուրեմն Մեռոնոզ ձանիկ չատ
ժողովրդական տիպար մըն էր, թէեւ ոչ
յանձնարարելի։

Ուսուցիչը առաջին անգամ գայն իր
տանը մէջ կը տեսնէր եւ այս անակնկալ
այցելութիւնը քիչ մը զարմացուց դինքը։

— Բարի եկաք, ձանիկ աղա, ըսաւ սի–
կարէթ մը հրամցնելով։

— Բարի տեսանք, ի՞նչ ջուրի մէջ ես,
վարժապետ։

— Փառք Աստուծոյ, ողջ առողջ եմ։

— Գիտե՞ս այս իրիկուն ինչու քեզի
եկայ։

— Շիտակը չեմ կրնար կոր դուշակել,
պատասխանեց Պր. Թորգոմ վարանումով
մը։

— Քու օգուտիդ համար եկայ։

— Շնորհակալ եմ։

— Ես քեզի կը սիրեմ, ըսաւ Մեռոնոզ
ձանիկ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Մաքրուհի Նիկողոսեան, Պ. Պետրոս Նիկողոսեան եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 23ին, 51 տարեկանին, Քլամար:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երկուշաբթի (Օգոստ. 28) ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քլամարի Էնթերքոմիւնալ գերեզմանատունը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի (Օգոստ. 27), Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի

ԲԵԲՐՈՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

յիշատակին, ըստ ողբացեալին քրոջ՝ Տիկին Կիւլիւմիա Ձինպաչեանի փափաքին:

Կը խնդրուի յիշատակը յարդողներէն ներկայ գտնուիլ:

Այս առթիւ, Տիկին Կ. Ձինպաչեան հաւելով նուէրները կ'ընէ.— Եկեղեցւոյ պայծառութեան՝ 200, Հ. Բ. Ը. Մ.ին՝ 200, Մոնմորանսիի Հանդստեան տան 200, Մարզական Միութեան 100, Կարմիր Խաչին 100, Կապոյտ Խաչին 100, «Յառաջ»ին՝ 100 (դրամ՝ 1000):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ զպրոցի Ֆոնտին համար հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի.—

Յակոբ Տէր-Յակոբեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մազմանեան (Սէն Շամոն) 50 ֆր., Տէր եւ Տիկ. Ապու Մարաղեան (Փարիզ) 20:

Տիկ. Վարդուհի Սօլմազեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Վահէ Աբսէնեան 35, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Ժամադոլծեան 35, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ժամադոլծեան 50, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Աբսելանեան 25, Տէր եւ Տիկին Պէնեան 50, Տէր եւ Տիկին Արթինեան 20, Պր. Տիգրան Քէչքէճեան 25 ֆր.:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Զերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն գրաւոր, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի ընթացիկ եւ նոր հասցէն:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանկի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԻԻՆ 1972Ի ԱՇՈՒՆ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 14ԷՆ 15
ԲՆԱԿՈՒԹԻԻՆ ԵՒ ՆԱԽԱՃԱՇ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ, Ա. ԿԱՐԳ
2230 ՖՐ.

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 14ԷՆ 16
ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՓԱՆՍԻՈՆ
2550 ՖՐ.

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 14ԷՆ 16
Սեճեակ, ճախաճաշ, Ա. կարգի բնակութիւն Երեւանի մէջ
2050 ՖՐ.

ՏԱՍԸ ՕՐՈՒԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԾԱԽՍԵՐ
ՄԵԿՆՈՒՄ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1
1300 Ֆ.ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
ՄԵԿՆՈՒՄ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1
1550 Ֆ.ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Դիմեցէք մեր մանրամասն ղրքոյկները ստանալու համար

Մանրամասնութիւն և արձանագրութիւն՝

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ — SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ — Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. : 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ — JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	միւչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	միւչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻԻՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիեիի Հանգըստեան տուներուն այցելութիւնները արձանագրուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ
(Կնիք)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սարիգամիշի չրջան՝ Ղուրուչա, զիւղ՝ Հասասան, կը փնտռուին Պարսամեան Յարութիւն, Պարսամեան Թաթուլ, հօրը անունը՝ Յակոբ, մօրը՝ Սանդուխտ, Թաթուլի քոյրը՝ Մարթա Յարութիւնի Պարսամեան: Կորսուած են Ֆրանսա, Սրբահամի կնոջ եւ աղջկան անունները՝ Մաքրուն եւ Մարիամ:

Իրենցմէ լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝

Mr Ph. Asadoyan
11, Rue Linné — Paris (5e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէն.— Հ. Ց. Դ. Անի կոմիտէն եւ Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ստացած են ընկ. Սիմոն Աւտոեանէ (Մարսէյլ) 30 ֆր. Գասպար Իփէկեան ակումբին համար եւ 20 ֆր. Կապոյտ Խաչի զպրոցին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խումբը կը վերադառնայ կիրակի (Օգոստ. 27) կէս գիշերին: Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները դիմաւորել իրենց մեկնած տեղէն:

×

ՓԱՐԻԶ.— Խումբը կը վերադառնայ երկուշաբթի օր, եւ Սքուառ Մոնթոլոն կը հասնի ժամը 18–19ի առեններըը:

×

ԼԻՈՆ.— Խումբը կը վերադառնայ կիրակի եւ կը հասնի (Հայոց եկեղեցին) ժամը 18ի առեններըը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին: (Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը) Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպօնիէհի չքեղ սրահներուն մէջ:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35
ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ
ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅԼՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու դիչերօթիկ եւ փոքրիկներու կառտըռի վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տարեշրջանին համար:

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան: Հեռաձայն 985-01-79:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են:

Վարժարանը կը դործադրէ Ֆրանսայի երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը տալով նոյնպէս իր սանուհիներուն հայերէի դասախարակութիւն:

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ամէն օր.

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy
Հեռաձայն 927-01-72

ԱՐԵԻԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵԻԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ
ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
POUR TOUS VOS PROBLEMES
Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique
Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez
THOMLAC
est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :
SUPER - THOMLAC
Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԿԻՐԱԿԻ
27
ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE
27 AOUT
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր·	Վեցամսեայ	60 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր·	Հատը	0,70 ֆր·

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·499

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.499

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

76 ԱՄԵԱԿ ՊԱՆՔ ՕԹՈՄԱՆԻ ԳՐԱՒՄԱՆ

—0—

Բ.

Մինչ Պանք Օթոմանը ղրաւող անձնա-
դրի ընկերները հերոսաբար կրակ կը տեղային իրենց վրայ յարձակող դինեալ ուժերուն վրայ, Թուրքեր ու Քիւրտեր Ղալաթիոյ քարափին վրայ աչխատող անմեղ Հայեր կը կոտորէին անխնայ։ Ջարդարարները մանաւորաբար կը յարձակէին հայկական անպաչտպան թաղերուն վրայ։ Ամէնէն չատ կորուստ կը կրէին Մատիւղի Հայերը։

Դեսպանները Ոսկեղջիւրի մէջ խարըսխած իրենց պահականաւերէն դինուորներ ցամաք կը հանէին՝ ո՛չ թէ ջարդերը արգիլելու, այլ իրենց հպատակները պաչտպանելու համար։

Վեց հազար Հայեր դժ պիտի Երթային Պոլսոյ եօթեսայ ջարդերուն, երաչխաւոր Պեռլինեանց դեսպաններու քթին տակ։

Ջարդի լուրը Պանքան ղրաւողներու ականջին հասած ըլլալով, Արմէն Գարօ՝ յանուն Հ· Յ· Դաչնակցութեան՝ Օսմ· Դրամատան փոխ-ընդհ· անօրէն Ֆրանսացի եւ ռուսական դեսպանատան աւագ Թարգման Մաքսիմովին յանձնեց հետեւեալ վերջնագիրը, ուղղուած վեց դեսպաններուն։—

«Պանք Օթոմանը մեր ձեռքն է եւ մենք անկէ դուրս չենք գալու, մինչեւ որ մեր հետեւեալ պայմանները չկատարէք։—

1· Դադրեցնել Պոլսոյ մէջ սկսուած կոտորածը անմիջապէս·

2· Դադրեցնել Պանքային վրայ զինուած յարձակումը, հակառակ պարագային, երբ մեր ռազմամթերքը հատնի, ուժակով զայն օդը կը հանենք·

3· Դրաւոր երաշխիքներ տալ մեզ հայկական Բարեփոխագումարներու գործադրութեան մասին այն բարեփոխութեամբ, զոր Հ· Յ· Դ· Կոմիտէն առաջարկեր է ձեզ առանձին գրութեամբ։

4· Ազատ արձակել այս դէպքերուն առիթով բռնուած բոլոր հայ յեղափոխականները։

Հակառակ պարագային՝ մենք ստիպուած պիտի լինենք Բանկի շէնքը օդը հանելու մէջի բոլոր եղածներով»։

Գիշերը մինչեւ ուչ տաեն — ժամը 3ն կէս — կատարուած բանակցութիւններէ վերջ, հերոսները Մաքսիմովի եւ Սուլթանի ներկայացուցիչին տուած խոստումներուն հաւատալով պարպեցին Պանքան։ Երթը հոգի ղժ էին տուած, սպանեալ եւ ծանր վիրաւոր։ Երկու չարքի վրայ պահակ կեցած դինուորներու մէջէն եղածներ, իրենց զէնքերով անցան մեր հերոսները, որոնք տարուեցան Դրամատան Ա· տնօրէն Սըր Էհկար Վէնսանի զբօսանաւը։ Յաջորդ օրը փոխադրուեցան Մէսաժըրի Մարիթիմի ժիրոնտ չոգենաւը, որ Մարսէյլ կը մեկնէր։

Հակառակ Մաքսիմովի հաւատացեալներուն, Ֆրանսական չոգենաւին մէջ հայդուկներու զէնքերը առին եւ փոխանակ ազատ ձգելու զանոնք, բոլորն ալ բանտարկեցին Մարսիլիոյ մէջ, իբրեւ «ատաղձներ», որոնք փորձեր էին կողոպտել Պոլսոյ Օսմանեան Դրամատունը, անդլ-ֆրանսական դրամատէրներու միջնաբերդը։

Սեպտ· 19ին, Արմէն Գարօ եւ Հրաչ Յովհաննան անցնելէ ժընեւ, յետոյ Նանսի՝ չարունակելու իրենց ուսումը։ Մեւանները ղրկուեցան Արժանթէյ վատ պատմանեալ տակ։

Այդ օրերուն Ֆրանսայի Արտաքին նախարարն էր Գաբրիէլ Հանոթօ, թունդ Թրքասէր, որ արդիլած էր ֆրանսական մամուլին ղրել Հայկական Հարցի մասին։

×

Ահա՛ թէ ի՛նչպէս Պոլսոյ Ֆրանսական դեսպանատան գործակատար Ժ· ոը լա Պուլինիէր Պանքային գրաւումը կը հաղորդէր Արտաքին նախարար Հանոթոյի·

Թարապիա, 26 Օգոստոս 1896 (Թիւ 236)· Հայ յեղափոխականներ այսօր ժամը 1ի ատենները յարձակեցան Օսմանեան Կայսերական Դրամատան վրայ, սպանեցին պահակները եւ տէր դարձան Պանքայիս։ Հրացանաձգութիւն մը սկսաւ ոստիկանութեան, զինուորներուն եւ Հայերուն միջեւ։ Թուրք խուժանը անմիջապէս շղթայազերծ՝ պարզապէս բիրի եւ դանակի հարուածներով կը սպանէր Հայերը Ղալաթիոյ եւ Բերայի մէջ։ Արդէն իսկ շատ կողոպուտներ կատարուած են։ Պանքայիս տիրող հայ յեղափոխականները դեսպաններուն հասցուցին Յայտարարութիւն մը, որով լուտանքներ կը տեղան Սուլթանին եւ Եւրոպայի դէմ, որ չկրցաւ զիրենք պաշտպանել, ու կը ներկայացնեն պահանջներ, որոնք եթէ չգործադրուին, կը սպառնան օդը հանել Դրամատունը՝ իրենց հետ միասին օդը հանելով պետական բոլոր թուղթերն ու դրամները։

Ցլէչ (պահականաւը) պիտի խարսխէ նաւահանգիստին մէջ։ Նախազգուշական անհրաժեշտ միջոցները ձեռք կ'առնեմ պահպանելու համար Բերայի դեսպանատունն, ու, ի հարկին, բոլոր անոնք որ հոն պիտի ապաստանին։

Կացութիւնը վտանգաւոր է։ Զինուորները ցարդ ո՛չ մէկ դիմադրութիւն ցոյց կուտան (ջարդարարներուն)։

Կը կարծեմ թէ շատ ստիպողական է Պոլիս վերադարձնել երկրորդ պահականաւը, որ ներկայիս Կրետէ կը գտնուի»։ (*Դեղին Տետրակ*, 1893–1897, Հայկ· գործեր, *Փարիզ* 1897, էջ 264)։

Ֆրանսական գործակատարը նոյն օրը Արտաքին նախարար Թէվֆիք փաչայի ուղղուած դրութեամբ մը կը պահանջէ կարուկ մէջոցներ ձեռք առնել քրիստոնեաները պաչտպանելու համար իսլամ տարրին դէմ։ Կը բողոքէ որ Փէրչէմպէ-փալարի մէջ Ֆրանսայի երեւելիի մը վաճառատունը կողոպտուած է։ Ու կ'աւելցնէ թէ Օսմ· կայսերական կառավարութիւնը պատասխանատու պիտի բռնէ Ֆըրանհապատականներու կրելիք վնասներուն համար, իբրեւ հետեւանք տիրող անկարգութեանց, որոնց հանդէպ անտարբեր կը մնան զինուորներն ու ոստիկանները։

Օգոստոս 27ին գործակատարը Թուրքիոյ Ֆրանս· հիւպատոսներուն ուղղուած հեռագրով մը կը հաղորդէ, որ «ծանր անկարգութիւններ տեղի ունեցան երէկ Պոլսոյ մէջ։ Անոնք դեռ կը չարունակուին եւ մեծ թիւով Հայեր ջարդուած են։ Ձեր աչալրջութեան վրայ կը վստահիմ՝ զգուշանալու համար, որ այս լուրին տարածումը խռովութեանց տեղի չտայ ձեր չրջանին մէջ»։

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութեան Դեղին Տետրակը իր յաջորդ էջերուն մէջ կուտայ աւելի լայն տեղեկութիւններ Պանքայի գրաւման, ջարդերու եւ յարակից պարագաներու մասին։

Օրաթերթի նեղ սիւնակները թոյլ չեն տար արձանագրելու բոլոր մանրամասնութիւնները։

Անթառամ կը մնայ յիշատակը մեր բոլոր հերոսներուն, որոնք իրենց կեանքը զոհեցին յանուն հայ ազգի ազատութեան։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՅ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Նախագահ Փոմփիտու հաւանաբար Ֆրանսացիներու առաջիններէն եղաւ արձակուրդէն վերադարձող։ Արդարեւ Պրեկանսոնէն Փարիզ եկաւ Հինգչաբթի եւ Ուրբաթ օր նախագահեց Նախարարաց վերամուտի առաջին Խորհուրդին։

Այս նիստը ղբաղեցաւ բազմաթիւ հարցերով, որոնց կարգին նաեւ Եւրոպայով։

Արտաքին նախարարը՝ Շուման իր ղեկուցումը կատարեց Պրանտի եւ Հիթի հետ տեսակցութիւններէն ետք, բայց որոշում չտրուեցաւ Եւրոպայի վերհամոզովին համար։ Ֆրանսան ալ, ինչպէս իր ընկերները կը նախընտրեն սպասողական դիրք բռնել եւ այլեւս ոչ է որ ամէն ինչ կախում պիտի ունենայ Հռոմի ժողովէն, որ կը գումարուի Սեպտ· 11ին, Եւրոպայի տասը Արտաքին նախարարներու միջեւ։

Նախարարաց Խորհուրդը նաեւ մտահոգ է դիներու բարձրացման պատճառաւ ինչպէս նաեւ անտառներու հրդեհներէն։ Նախագահ Փոմփիտու պաչտօնապէս ու նաեւ անպաչտօն այցելած է վառի այրած չրջանները։ Կառավարութեան պատասխանատուները խօսած են նաեւ Ողիմպիականներու մասին, ուր 53 Ֆրանսացի մարզիկները պիտի փորձեն փրկել Ֆրանսայի պատիւը։ Այս առընչութեամբ Երիտասարդութեան եւ Մարզանքի նախարար՝ Ժոզէֆ Ֆոմիթի յայտարարեց թէ Ֆրանսա «պարկեչտ» դիրք մը կը պահէ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻՆԱՍՏԱՆ առաջին անգամ ըլլալով օդաչուրծեց վերթոյի իր իրաւունքը, Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ, ուր օրակարգի նիւթն էր Պանկլա Տէչի անդամակցութիւնը Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մէջ։

ԱՐԺԱՆԹԻՆի նախագահը՝ Խուան Փերոն չվերադարձաւ իր հայրենիքը Ուրբաթ օր, որ վերջին պայմանաժամն էր դուր Պուէնոս-Այրէսի կառավարութիւնը ճշդած էր։ Փերոն իր օրը անցուցած է Պիարից կնոջը եւ քարտուղարին հետ, մինչ նախագահ Լանուս կը յայտարարէր ձայն – հեռաւոսիլ ճառով մը իր ժողովուրդին։— «Երեւի հարկ եղած բոլոր պայմանները չեն լրացած։ Բայց որո՞նք են արդեօք այդ պայմանները»։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ կաթողիկէ չարաթաթերթը՝ Ֆամիլիա Քրիսթիանա կը գրէ թէ Ֆրանսա քաղաքական եւ տնտեսական բազմաթիւ դիջումներ առաջարկած է Իտալիոյ եթէ այս վերջինը ընդունի հեռատեսիլի դուռնաւոր Ֆրանսական Սեֆամ դրութիւնը։ Իտալիոյ մէջ երկու հոսանք կայ այս հարցին առընչութեամբ, անոնք որ կողմնակից են Ֆրանսական դրութեան եւ անոնք որ կը նախընտրեն գերմանական Փալ դրութիւնը։ Ֆրանսա անմիջապէս ճշդեց թէ որեւէ ճնչում չէ եղած Հռոմի կառավարութեան վրայ, որպէսզի Ֆրանսական դրութիւնը ընդունի։

ԲՐԵԺՆԵԻ Ղազախստան գացած է, անձնապէս քննելու համար արմատի հունձքին ձախողութեան պատճառները։

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՄԻՆՏԵՆԹի Պրիւսէլ հասած է Շաբաթ օր ներկայ գտնուելու համար Հունգարիոյ առաջին Թագաւորին՝ Ս· Ստեփանոսի ծննդեան հաղարամեակի արարողութեանց։

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Խորհ· Մխիթեան Ոսնապնդակի Դաչնակցութեան որոչումով յետաձգուած են ախոյենական Ա· կարգի մրցումները ցնոր անօրինութիւն Ողիմպիական խաղերու պատճառով։

×

Օգոստոս 22ին, Մոսկուայի «Տինամօ» մարզադաչտին վրայ, Խորհ· Մխիթեան ոսնապնդակի ողիմպիական ընտրանին սուպիչ հանդիպում մը կատարեց Միւնիխ մեկնելէ առաջ, մրցակից ունենալով «Արարատ»ը։

Այս հանդիպումը մեծ դհունակութիւն պատճառեց հազարաւոր մարզասէրներու եւ մասնագէտներու եւ վերջացաւ առաջին խումբին չաղթանակով, 3–1 արդիւնքով։

Ինչպէս դիտենք, Երեւանցիները դաչտ իջած էին առանց Արկատի Անդրէասեանի եւ Յուվհ· Զանազանեանի, որոնք այդ օրը հազած էին ընտրանի խումբին դգեստը։ Ասոնց կը փոխարինէին «Արարատ»ի նորեկ պաչտպանողականները՝ երիտասարդներ Սանասար Գէորգեան եւ Արկատի Յարութիւնեան։ Ասով կարելի է բացատրել, որ այդ օրը «Արարատ»ի պաչտպանները սովորականէն չատ աւելի սխալներ գործեցին։ Այդ պատճառով ալ, չորրորդ վայրկեանին, ընտրանի խումբը կը նչանակէր առաջին կէտը, ի նպաստ իրեն։ Ապա երկար ժամանակ մինչ հաչիւը կը մնար անփոփոխ, երկուստեք հնարաւորութիւններ ստեղծուեցան կոլեր արձանագրելու։ Միայն կիսախաղէն երեք վայրկեան առաջ է, որ Երեւանցիները կը պարտուէին երկրորդ անգամ։

Դաղարէն ետք, Արարատցիները պաչարեցին դիմացի դարպասը, ցոյց տալով դեղեցիկ խաղ, դնդակին տիրապետելու փայլուն վարպետութիւն։ Եւ յոյս կար Արարատի յաղողութեան, սակայն հակայարձակումի ատեն պատժական հարուածի հետեւանքով անգամ մըն ալ պիտի պարտուէր 3–0։

Այնուհետեւ, հայ խաղացողները պիտի դործադրէին աւելի վտանգաւոր դրծոհներ, որոնց մէկու ընթացքին ընտրանիի պաչտպանողականը պիտի խափտէր խաղի կանոնները եւ պիտի պատժուէին 11 մեթրի հարուածի տուգանքով դոր իրագործեց Լեւոն Իչտոյեան։ Խաղը վերջացաւ 3–1ով։

Մասնագէտներու կողմէ դնահատուեցաւ «Արարատ»ի այժմու խաղակերպը· մասնաւոր ուչադրութեան արժանացան Նիքոլա Ղազարեան եւ երիտասարդ յարձակող Նազար Պետրոսեան իր ներդանց խաղարկութիւնով։

ՏԻՐՈՒԻՆԻ.- ՓՐՈՖ. Ա. ՍԻՄԷՈՆԵԱՆՑ

Յաւով կ'լմանանք թէ Օգոստ· 20ին Պոսթընի մէջ, իր մահկանացուն կնքած է փրոֆ· Աբշալոյս Սիմէոնեանց, որ վաստակաւոր դէմք մըն էր ուսումնական աստիարէզին մէջ, առաւելաբար իբրեւ դասախօս ռուսերէնի, ամերիկեան համալսարաններու մէջ։ Աւենչ մը ի վեր դարմանումի տակ էր։

Մեր ցաւակցութիւնները իր հօր՝ Արսէն Ֆհնյ· Սիմէոնեանցի։

ԴՊՐՈՑ՝ ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ

Ա.

Հրանտ – Սամուէլի առօրագրութիւնը կրող «Դպրոց՝ ամէն բանէ առաջ» վերնագրով խիստ կարեւոր համագրական մը կար «Յառաջ»ի Յունիս 17ի թիւին մէջ: Մեր բազմավաստակ հրապարակագիրը կուռ վերլուծումով կը չեշտէ հայեցի դաստիարակութեան հրատապ անհրաժեշտութիւնը զգեցիկ ոճով մը եւ մեծ ուշադրութեան արժանի:

Առաջին անգամը չէ որ այս կենսական հարցը հայ համագիրներու սրտցաւ մտահոգութեան նիւթ կը դառնայ: Զկայ որեւէ հայկական թերթ որ խորազգաց ընդվզումով մօտեցած չըլլայ այս էական խնդրին: Եւ փափաքելի է որ մանաւանդ մեր ամերիկահայ մամուլը անդամ մը եւս արծարծէ այս ամենակարեւոր նիւթը:

Սոսկալական է որ Ամերիկահայութեան բոլոր պատասխանատու եւ դիտակից մարմինները եւ առաջնորդները իրենց անմիջական, հաւաքական եւ ամբողջական ուշադրութիւնը եւ ջանքը կեդրոնացնեն պայքար մղելով հայեցի դաստիարակութեան պակասին դէմ:

Զափազանցուած չըլլար ըսել թէ այսօր Ամերիկահայութեան համար չկայ աւելի կարեւոր հարց քան հայեցի դաստիարակութեան տագնապը: Եւ այս ծանր մտահոգութիւնը կը բաժնեն նաեւ Հայաստանի սահմաններէն ներս՝ Երեւանի դիտակից տարրերը: Իրենք մտահոգուած են ո՛չ միայն մեր ցաւով, այլեւ ունին նոյն ցաւը իրենց հարեւան խորհրդային երկիրներուն մէջ:

Մեր խօսքը ուղղելով յատկապէս Ամերիկահայոց՝ անգամ մը եւս մեր ձեռքը դնելով մեր խղճին վրայ, եւ առանց սին ինքնագովաբանութեան, մէկդի դնենք մեր զաղութին մակերեսային չպարը եւ իրատես աչքով դիտենք մեր վիճակը:

Եթէ հայ անհատ մը կրնայ լաւ Հայ ըլլալ առանց հայերէն դիտնալու, նոյնը կարելի չէ ըսել հայ գաղութի մը համար: Եւ արտասահմանեան մեր բոլոր զաղութները ենթակայ են այս անդիջող օրէնքին:

Զկայ արտասահմանեան հայ զաղութ մը որ պահած ըլլայ իր լեզուն եւ կրօնքը անձնուացած ըլլայ իր խոր ինքնութիւնը: Բայց չատ են մեր երբեմնի այն զաղութները որոնք մեր լեզուն կորսնցնելով՝ անխուսափելիօրէն դատապարտուեցան այլասերման: Ամերիկահայ զաղութը բացառութիւն մը չէ այս անխնայ իրակա – նութեան:

Զենք ուրանար մեր եկեղեցւոյ ազգօ – գուտ դերը: Բայց ի՞նչ իրաւունք ունինք եկեղեցաչինութեան համաճարակին մատնուելու, անտեսելով զպրոցը: «Եկեղեցիէն եւ ազգապահպանման միւս բոլոր ձեռնարկներէն աւելի բարձր է ու կենսական՝ դերը, որ վերապահուած է դպրոցին»: (*Հրանտ–Սամուէլ*):

Քրիստոնէութիւնը չսկսած՝ դպրութիւն ունէր Հայութիւնը: Եւ այսօր՝ Հայաստանի մէջ եկեղեցի դպրութիւն չունի, բայց եւ այնպէս՝ Հայութիւն կայ այդտեղ: Պատճառն այն է որ մեր լեզուն է հիմը մեր գոյատեւման, որովհետեւ մեր լեզուն է որ իր մէջ կը խտացնէ մեր ազգային ինքնութեան բոլոր տարրերը: Մեր լեզուն է մեր ազգին աւիշը: Վերցուր մեր լեզուն եւ կը չորնայ Հայութիւնը:

Պահ մը ենթադրենք թէ մեր Մեծա – սքանչին դպրութիւնը դադրի: Որքա՞ն ժամանակ կը կարծէք թէ մենք կ'ապրինք իբրեւ ժողովուրդ: Եթէ մեր լեզուն կորսուի՝ մե՛նք ալ կ'անցնինք կը կորսուինք պատմութեան մշուշին մէջ, եւ ապագային՝ կը դառնանք օտար մասնագէտ պատմաբաններու լոկ դիտական հետաքրքրութեան առարկայ:

Մեր ազգային դպրութեան ամէն ձեռնարկ ի վերջոյ անիմաստ եւ աննպատակ կը դառնայ եթէ կորսնցնելով մեր լեզուն՝ պիտի կորսնցնենք մեր ինքնութիւնը: Եւ պէտք է լաւ դիտնանք թէ լեզու եւ հայեցի դաստիարակութիւն կը սորվուին միայն դպրոցներու դրասեղան – ներուն վրայ:

Թեհրանի հայ զաղութը ունի մօտաւորապէս քան զպրոց չուրջ քսաներկու հազար աշակերտութիւնով: Ըսել չէ թէ տեղական այլազգի վարժարանները — որ ձրի են — լաւ չեն: Բայց եւ այնպէս՝ Պարսկահայութիւնը, ինքն իր միջոցնե – րով, կը պահէ այս բազմաթիւ կրթական հաստատութիւնները իբրեւ ազգապահպանման միակ միջոց: Իրենց այս օրինակելի ըմբռնումը եւ կրթական գործունէութիւնը ամէն գնահատանքէ վեր է: Թեհրանի Հայութեան թիւը մօտաւորապէս իննսուն հազարի կը հասնի, եւ քան զպրոց ու քանակու հազար աշակերտութիւն ունենալով հանդերձ՝ մինչեւ վերջերս ունէր միայն մէկ եկեղեցի (երկրորդը երկու տարի առաջ չինուեցաւ): Իսկ մենք, Ամերիկահայերս, մէկ հատիկ դիշերօթիկ զպրոց չունինք, բայց անոր փոխարէն՝ աւելի քան հարիւր եկեղեցի ունինք:

Պէյրութի եւ Պոլսոյ Հայութիւնը՝ նոյնպէս ունին բազմաթիւ զպրոցներ: Ա.թէնք, Խարթում, Աթիս Ապեպա, եւ Հալէպ՝ նախապատուութիւն տալով զպրոցի, իրենց միջոցներով կը լրացնեն իրենց զբաղրոցի պահանջը: Բախտաւոր եղան Յորանահայերը որ իրենց տրամադրութեան տակ ունեցան ամէնօրեայ դիշերօթիկ երկու վարժարանները, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը՝ աղջկանց, եւ Մխիթարեանց Մուրատեան վարժարանը մանչերու համար:

Ամերիկածին մեր սերունդներուն բարձրագոյն դիշերօթիկ ճեմարան մը հիմնելու համար՝ ամէն դիւրութիւն, միջոց եւ հնարաւորութիւն ունենալով հանդերձ՝ հինգ տասնեակ տարիներ անտեսեցինք հայկական զպրոցը: Ցիսուն տարիներէ ի վեր՝ ի՞նչ ըրին կուսակցութիւնները, ի՞նչ ըրաւ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը, ի՞նչ ըրաւ կիւլպենկեան Հիմնարկութիւնը, ի՞նչ ըրին էջմիածնական եւ կիլիկեան եկեղեցիները, ի՞նչ ըրին Մխիթարեան զոյգ Միաբանութիւնները, ի՞նչ ըրին մեր բազմաթիւ կաթողիկէ եկեղեցիները:

Միայն վերջին տարիներուն է որ Փալիոռնիայի մէջ երեք ամէնօրեայ դիշերօթիկ զպրոցներ բացուեցան արտասահմանէն եկած դիտակից եւ ձեռներէց անհատներու ջանքով (այդ երեք զպրոցներու աշակերտութեան ընդհանուր թիւը կը հասնի 460ի): Ֆիլատելֆիոյ մէջ զբաղրոց մը բացին, 115 աշակերտներով, արտասահմանէն եկած Անարատ Յղութեան հայ մայրապետները: Իսկ Շ. Բ. Ը. Մ.ը երեք զպրոց ունի, ընդամէնը 173 աշակերտով: Հոմը յաջողութեամբ երկրորդ տարին է որ կը չարունակէ հայապետական ամառնային դասընթացքներ Պոսթոնի համալսարանին մէջ:

Վերոյիշեալ զպրոցներուն հետ՝ նեկայիս գրեթէ ամէն հայաշատ կեդրոն ունի մանկապարտէզ եւ չաբաթօրեայ դասեր: Ունինք հայապետութեան տիպեններ զանազան համալսարաններու մէջ: Բայց այս բոլոր միջոցները թէեւ նպաստաւոր՝ բայց բաւարար չեն: Գրեթէ ամէն ինչ ունինք, բայց այստեղ ծնած հայախօս սերունդ չունինք: Շուրջ երկու հարիւր յիսուն հազար ամերիկածին Հայութեան մէջէն՝ թերեւս քառասուն հոգի կարղին հայերէն չեն կրնար խօսիլ, եւ անոնց մէջէն՝ քսան հոգի չնորհքով նամակ մը չեն կրնար չարադրել: Եթէ ասիկա ազգային ողբերգութիւն չէ, ի՞նչ է:

Եթէ հարիւր եկեղեցի կրնանք չինել — մէկը միւսէն փարթամ — եթէ կրնանք երեք միլիոն տոլար յատկացնել հայապետութեան ամպիոններու համար, եթէ կրնանք ամառնային ճամբարներ հաստատել, եթէ կրնանք ծերանոցներ հիմնել, եթէ կրնանք բազմաթիւ կեդրոններ եւ ակումբներ չինել, ուրեմն՝ ինչո՞ւ չենք կրնար հայկական դիշերօթիկ բարձրագոյն ճեմարան մը բանալ:

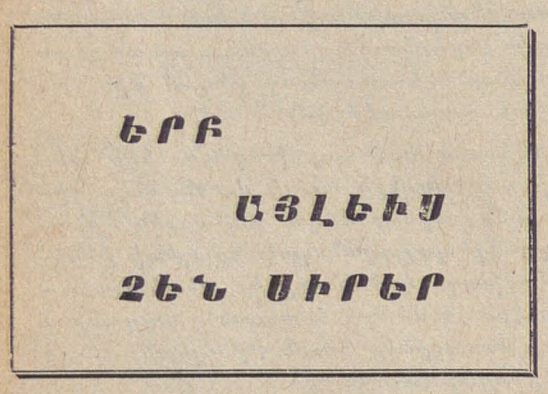
ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻԻՆ ԴԷՊԻ ՄԱՆԿՈՒԹԻԻՆ

ՍԿԻԶԲ

Մեր տանը մի հին, չատ հին Աստուածաչունչ կայ: Աստուածաչունչ կայ ամէն Հայի տանը, եւ եթէ ձերը ինչ-ինչ պատճառներով կորել է, փնտռեցէք այն հրդեհուած վանքերի մոխիրներուն մէջ: Մեր Աստուածաչունչը երեք հարիւր տարեկան է: Այնտեղ այնպիսի զարհուրելի պատմութիւններ ու խաչուած Յիսուսներ կան, որոնց կողքին նսեմանում է անգամ ինքը՝ Յիսուս Քրիստոսը: Այդ պատմութիւնները զրել են իմ տատիկները՝ դողացող մատներով, սարսափից դունաթափ թանաքով ու տարբեր բարբառներով: Հիմա դժուար է պատկերացնել այդ սեւազգեստ ու խնկաբոյր պառաւներին, բայց նրանք երեւի ինձ լաւ էին ճանաչում, քանի որ ինձ են հանգչեցրել իրենց բոլոր զրառումները: Բացէք ձեր Աստուածաչնչի Ամուսնութիւնք, Ծնունդք, Մահք բաժինները եւ ինքներդ էլ կը կարդաք իմ ապուպապի պատմութիւնը, որ մի քանի հարիւր տարի առաջ թողեց այրուող Անին ու անապատ փախաւ: Զգիտեմ, այդ անելիս ի՞նչ էր մտածում, կամ յիշում նա, բայց խեղճ մարդը չզգաց էլ, թէ ինչպէս միանգամից փոխուեց մեր ցեղի ճակատագիրը: Աստուածաչնչում նոյնիսկ նրա մահուան թուականն ու տեղը չկայ: Յայտնի է միայն, որ հարիւր տարի անց նրա որդին հասաւ Ռոդոստօ քաղաքը եւ քանի որ չատ յոգնած ու հիւանդ էր, որոշեց ուրիշի անունով ապրել քաղաքի յետնախորշում: Բայց Թուրքերը դուան նրան եւ զգալով, որ անհնարին է մահմեդական դարձնել՝ հրապարակայնօրէն դլխատեցին: Իմ այդ պապը, սակայն, ճարպիկ մարդ էր: Այդքան կարճ ժամանակում նա հասցրել էր տուն եւ չորս հատ էլ երեխայ ունենալ: Այդ երեխաներից մէկը իմ հօր պապիկն է: Ամուսնութիւնից բաժնում նրա անուան դիմաց երեք կնոջ ու տասնվեց երեխայի անուն կայ: Այս մարդու օրով էր, որ աշխարհում բացուեց այն առաւօտը, որը յետոյ յայտնի դարձաւ իբրեւ Ապրիլի քսանչորս: Ի հարկէ, խեղճը չէր էլ կարող երեւակայել, թէ դա ինչ է նշանակում: Դրա համար կողպեց տան դուռը, բանալին քարի տակ դրեց ու տասնվեց երեխաներին չալակն առած, ճանապարհ ընկաւ: Թէ ինչ պատահեց նրա հետ դրանից յետոյ, ինքներդ էլ լաւ դիտէք: Ինձ համար պարզ չէ միայն, թէ ինչպէս ողջ մնաց պապիկս, որը տատիկի ասելով, մեր ցեղի ամենավախկոտ մարդն էր: Մի՞թէ, իսկապէս ճչմարիտ է այն պատմութիւնը, որ նա կարողացել է տասը օր թաքնուած մնալ մեռելների մէջ, իսկ

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

Ինչպէս որ եռանդով եւ սրտապին սիրեր էր Աչիկը, այնպէս ալ հիմակ ինքզինքը անտարբեր կը զգար անոր նկատմամբ եւ իր հոգեկան այս երկու հակասական վիճակներուն մէջ անկեղծութիւնը այնքան բացարձակ էր որ չէր հասկնար թէ ինչո՞ւ յանցաւոր պիտի նկատուէր Աչիկին հանդէպ: Իր հոգիին խորերէն անհետացեր էին յուզումի եւ խռովքի այն ահասուռները, որ երբեմնի սիրահարին ներկայութիւնը, անունին արտասանուիլն իսկ առաջ կը բերէին:

Երբ կը պատմէին Աչիկին կատարած խաղբութիւնները, Եւփիմէին արիւնը հանդարտ կը մնար, մինչ զարմանալով կը յիշէր թէ ի՛նչպէս, երբ անոր վրայ անհպատա բան մը կը լսէր ժամանակաւ, ականջներովը կը կարմրէր ու պատրաստ կը զգար ոդի ի բուին զայն պաշտպանե – լու, հիմակ ոչ միայն չէր ամչնար անոր ըրածներէն, այլ նաեւ իր այսօրուան անտարբերութեանը արդարացումը կը դրտնէր անոր այդ խայտառակ վիճակին մէջ: Միակ փափաք մը ունէր, զայն չտեսնել, անոր չհանդիպիլ, ներքնապէս պիտէր որ Աչիկ կը տառապէր իրեն համար. երբեմն կայծակի արագութեամբ կ'անդրադառնար այդ մտածումին, բայց առանց ժամանակ ձգելու որ սիրտը խանդաղատէր, կը խորհէր ուրիշ բանի վրայ: Ու եթէ Աչիկին իրեն համար կրած տառապանքը զինքը անտարբեր կը թողուր, միւս կողմէ անիկա զերծ էր արուեստակեալ աղջկան մը հոգեկան անապարծութիւններէն. միայն նիւթական եւ առօրեայ հանդիստի առաւելութեանց տեն – չանքները եւ յոյսերը կը տիրապետէին իրեն եւ որքան կ'անդրադառնար թէ իր մանկութենէն ի վեր զրկուած էր անոնցմէ, այնքան բուռն կերպով կը ցանկար անոնց, իր առողջ եւ անարուեստ աղջկան բոլոր ախորժակները սրուած էին եւ ի՛նչ արագ ու ճապուկ քայլերով պիտի կոխուէր Աչիկին սիրտը ու անցնէր, անմիջապէս որ հնարաւոր ըլլար: Որովհետեւ կը զգար թէ իրենց ծրագիրներուն յաջողութեան միակ արգելքը Աչիկը կրնար ըլլալ եւ ահա զայրոյթը կ'անցնէր իր հոգիին մէջէն չորցնելով որեւէ բարեացակամ զգացումի սկզբնաւորութիւն:

Ու հիմա, որ այլեւս չէր սիրեր զայն, ի՞նչպէս կը չափազանցէր անոր տգեղութիւնները, ձայնին ու չարժումներուն միամտութիւնը, կոպտութիւնը, աւելի եւս ամրապնդուելու համար իր ցրտութեան մէջ: Բոլոր այն աննշան մանրամասնութիւնները, որոնք իր սիրող սրբտին բարախումները արագացուցեր էին, որոնք խանդաղատանքով եւ տեսակ մը դինովութեամբ պարուրեր էին զինքը, — ձեռքը ձեռքին հպել, չունչը զգալ ծոծրակին վրայ, զաղտագողի մէկ նայուածքը որսալ եւ կայծակի մը տեւողութեամբ հաղորդակցութեան մտնել սիրականին տարփաւէտ էութեան հետ, զգալ խօսքերու քօղարկուած իմաստը, փառաւորուիլ ու երջանկանալ անոնցմով, պգնուիլ չոզոքորթիչ ակնարկութենէ մը եւ սիրականին մէկ գովասանքը ամենաթանկագին զարդարանքէ վեր արժեցնել,— բոլոր ատոնք, բոլոր ճչմարիտ սիրոյ խտաստիուկ, անկայուն, դիւրաբեկ հրապոյրները, պատրանքները, զգայնութիւնները իրենց բեհեղներէն մերկացած, իրենց լոյսէն զրկուած ոչ միայն չէին օդներ Եւփիմէի մեռած սէրը արթնցնելու, այլ նաեւ իրը ծիծաղելի խրտուիլակներ կը ներկայանային անոր. ուրեմն, բոլոր այն անզմռնելի պատճառներով իսկ, որոնցմով Աչիկը սիրած էր, այսօր այլեւս զայն չէր սիրեր ու իր կնոջական հոգին փոխանակ դիտակցելու իր փոփոխականութեան, կ'ապաստանէր իր զայրոյթներուն եւ ապագայի մտահոգութիւններուն մէջ:

Առաւօտ մը կանուխ, երբ Եւփիմէ, քունէն նոր արթնցած, տարտամօրէն կը խորհէր այս բաներուն վրայ, մայրը հաղուստ, եւ մեկնելու պատրաստ, եկաւ քովը:

— Եւփիմէ՛, ըսաւ, դործերնիս սըխլէթ է տմա, ես աս առտու ժամ պիտի երթամ, եաքէն ալ տեղ մը պիտի հանդիպիմ... ելլաս նէ առաջ ճերմակ գէմինները ձեռք առ:

Եւփիմէ հասկցաւ. մայրը վարպետին կնոջ հիւանդութեա կ'երթար, կամ աւելի ճիշդը կ'երթար հասկնալու թէ «ո՞ւր տեղուանքն է»:

Այդ հրէշային անհամբերութիւնը որ ամբողջովին դրաւած էր երկու կիներէ խղճի խայթ չէր պատճառեր ասոնց, պահ մը իսկ չէին անդրադառնար թէ ի՞նչ քսմնելի սպասում էր իրենց, ընդհակառակն, կարծես մահամերձն էր որ յանցաւոր էր, յուսահատօրէն կը կառչէր կեանքին, պահ մը առաջ չէր մեկներ այս աշխարհէս իր տեղը ուրիշին տալու համար:

ՋԱՊԵԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(16 – Շար.)

ԹՈՒՆԱՎՈՐ ԴԱՐԱՍԿԸ

(ՎԵՊ ՕՐԱՄԱՆՑ ԿԱՐԴԱՑԱԾ)

— Ինչ կայ բարեկամս, խօսելիք։

— Կարելի է ալիւր ըսես, որ այս մարդը չի՞ր կրնար խնամել իր ծերացած մայրը, եւ պէտք չունէր զայն տանիլ ծերանոց։ Բայց ես կ՚ըսեմ, որ մարդ մը որքան հին ու մաշած ըլլայ, միշտ իր մօրը համար թանկագին մնալու է։ Ես ալ ունէի մայր մը, որ ինծի համար կ՚ապրէր։ Ան մեռաւ, ես ալ ետք մնացի որբ ու անտէր։ Ինչո՞ւ կ՚ուզէք, որ ես ալ ուրիշ մը ունենայի, որ զիս խնամէ։

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

42րդ ցանկ

Պր· Մամբրէ Ալթունեան, Պր· Ռոպէր Առաքելեան, Պր· Մուշեղ Մուրատեան, Պր· կարապետ Գալայճեան, Պր· Ալէքսան Ալէքսանեան (Վիէն), Պր· Կօչկակարեան (Վալանս), Պր· Անահիտ Խաղնէճեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տէր-Սահակեան (Պոլէն) Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Շահինեան (Լանսէյ), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Քուլօեան (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Ծնունդ Սէրգէճեան (Մելիէօ), Տէր եւ Տիկին Ժեռար Մէրկէրեան (Մելիէօ), Տէր եւ Տիկին Ճարանեան (Տէսին), Տիկին Վարսենիկ Վարդանեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Մելքոն Պետրոսեան (Անթոնի), Տէր եւ Տիկին Պօղոս Ահմէճեան 60ական, Պր· Սարգիս Թորոսեան, Պր· Գալուստ Տօնիկեան, Պր· Ժան Մենճօեան, Տէր եւ Տիկին Հաճի Գուզուպաշեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պալապանեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Պէտիրեան, Տիկին Թորոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Տուլֆեան, Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Սահաթճեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Սահաթճեան, Տէր եւ Տիկին Նազար Շահպազեան, Տէր եւ Տիկին Փիլպէռ Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Արշալոյս Կէտիկեան, Տէր եւ Տիկին Մասուպ Յովհաննէսեան 50ական ֆր·։

Ընդհանուր գումարը 140·074,38

42րդ ցանկի գումարը 1·510

Ընդհ· գումարը 141·584,38

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 29

ԳԻՆ 2·500 ՖՐ·

երդ ու դարձ օդաճաւով: ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻՆՈՑ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ, ԼՈԳԱՐԱՆՈՎ, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ: Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք, բազմաթիւ շրջապտոյտներ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septembre, Paris (2e) — Tél. 742-77-40
ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ· Ունճեանի, ամէն Հորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել Զ· Ալիքսանեանի՝
11, Rue du Bassin, St. Julien — Tél. 51-74-90 — 66-38-92
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն· Գասպարեանի — ԼԻՈՆ՝ Պալեանի — ՏԷՍԻՆ՝ Կ· Գարայեանի
ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Ց· Պօյաճեանի

ՅԱԻԱԿՑՈՒԹԻԻՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Պօղոս Դաւիթեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝ այրի Տիկին Թեփար Դաւիթեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻԻՆ

Չերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն*:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանկի դրոշմաթուղթ:

Վարչութիւն «ԾԱՌԱՋ»ի

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կարապետ Մատթէոսեան կը փնտռէ իր մէկ ընկերը՝ Լեւոն Արմէնեան, որմէ լուր չունի 12 տարիէ ի վեր: Ատենին Պորսօ եղած է ապա անցած՝ Փարիզ: Արհեստով դերձակ է: Իրմէ կամ զինքը ճանչցողներէն կը խնդրուի դրել·

M. G. Mathéossian
Chez Mlle Ste Marie
Chemin de la Pause
32 - Auch

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ·	միջեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ·	միջեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ·	» » »
ԾԱՆՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել **վարչութեան**

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

ԱԶԴ

Մոնմորանսիի եւ Անտիէիի Հանգըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միմիայն ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով):

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ
(Կնիք)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին: (Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը) ժողժ Ե·ի չքեղ սրահներուն մէջ:

×

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ դիշեր, Շարպօնիէռի չքեղ սրահներուն մէջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

Էջմիածնի եւ Վարդանի մետալին ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Ու ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՎԵՐԱԴԱՐՁ

ՓԱՐԻԶ·— Խումբը կը վերադառնայ Երկուշաբթի օր, եւ Սքուատ Մոնթոլն կը հասնի ժամը 18–19ի առեւնները:

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Պ· Ժերար Սթեֆանէսքօ կը հաղորդէ որ մեծ հանդիսում մը տեղի պիտի ունենայ, Նոյեմբեր 1ին, Վերսայլ, ի նպաստ Ծրանասյլի համար մեռած Հայերուն: Այս առթիւ կը խնդրուի անոնցմէ որոնք պատկան մը կամ բարեկամ մը ունին որ իրրեւ ռազմիկ (1914–18 կամ 1939–45) թաղուած է պինուորական դերեզմանատուն մը որ հաղորդեն անունն ու թաղուած վայրը:

Միւս կողմէ, 1914–18ի Պատերազմի նախկին ռազմիկները, ինչպէս նաեւ Հնդկաչինի, Ալժերիոյ նախկին ռազմիկները եւ զինադրականները ու տեղահանուածները թող հաճին առիպողաբար յարաբերութեան մէջ մտնել Պ· Ժերար Սթեֆանէսքոյի հետ, հեռատեսիլի հայկական յայտագրերու պատասխանատու

16, Rue José Maria de Heredia
PARIS (7e)

Պ· Սթեֆանէսքօ կը խնդրէ նաեւ որ իրեն հաղորդուի անունը, հասցէն, տարիքը, զինուորական աստիճանը բանակին մէջ, արհեստը, կռուած վայրերը եւ ի հարկին՝ պատուանշանները:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ – ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղանակին առթիւ «Նուպարեան» մատենադարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Սեպտեմբերին 1 Ուրբաթ:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՄԻՒԶՈՆՕՐՀՆԷՔ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ
ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՏԵՍԱՐԺԱՆ ՎԱՃԱՌՔՐՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի օդակայանէն՝
Մեկնում կիրակի 15 Հոկտեմբեր 1972
Վերադարձ երեքշաբթի 31 Հոկտ· 1972
Ծախքերու ընդհանուր մասնակցութիւն 1500 ֆր·

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝
Պօմոն՝ *Հայր Գեղամ Վրդ· Հեռ·* 51–73–50
Սէն–Լու՝ Տէր Շահան Քհյ· 47–97–13
Պլ· Օտտօ՝ Տէր–Նշան Քհյ· 50–18–23

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
29
ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI
29 AOUT
1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

LE NUMÉRO 0,70 F.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր·	Վեցամսեայ	60 ֆր·
Արտասահման	Տար· 135 ֆր·	Հատը	0,70 ֆր·

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·500

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.500

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

76 ԱՄԵԱԿ ՊԱՆՔ ՕԹՈՄԱՆԻ ԳՐԱՒՄԱՆ

—0—

Գ.

Դէպքերը՝ ըստ «ԴԵՂԻՆ ՏԵՏՐԱԿ»ի

Օսմանեան Դրամատան գրաւման օրը, Յունիսքարթի 14–26 Օգոստոս 1896, Պոլսոյ վեց մեծ պետութեանց դեսպանները կը գտնուէին Թարապիա, իրենց ամառանոց – դեսպանատուները, Վոսիորի ափին:

Թոտոսթոցի Լեւոն Նէվրուզ (Մրկո) նոյն օրը կէսօրէ վերջ ձիու կառքով Թարապիա երթալով բոլոր դեսպաններուն գաղտ գաղտ յանձնեց Հ· Յ· Դաշնակցութեան ծանօթ Յուշագիրը՝ Հայկական բարենորոգումներու մասին:

Ջարդերու լուրը ստանալով, դեսպանները Օգոստոս 15–27ին հաւաքական ծանուցագիր մը կուտան Բարձրագոյն Դրան, պահանջելով դադրեցնել կոտորածները: Հակառակ այս աղդարարութեան, ջարդերը կը չարունակուին յաջորդ օրերը, մեղակցութեամբ պետական պատասխանատուներու եւ մանաւանդ ոստիկաններու եւ զինուորներու:

Սեպտ· 2ին (Ն· Տ·) Մեծ Պետութեանց ներկայացուցիչները կրկին հաւաքական ներանոյի Ծանուցագիր մը կը ներկայացնեն Բ· Դրան, մատնանշելով եօթը պարագաներ, որոնք բացէ ի բաց կ'ապացուցանեն, որ Հայոց դէմ սարքուած ջարդերը ծրագրուած էին Օսմանեան Դրան մատան դրաւումէն օրեր առաջ:

Այսպէս, ըստ Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարութեան հրատարակած Դեղին Տետրակին (էջ 271–272)·—

1· Հայ յեղափոխականներու կողմէ Օսմ· Դրամատան դրաւման լուրը հասիւ հասած՝ մայրաքաղաքի զանազան կէտերէն միաժամանակ մէջտեղ եկած են ջարդարարներու խումբեր՝ նախ քան ոստիկաններու եւ զինուորներու երեւումը անկարգութեանց չրջանին մէջ: Բարձրա – դան Դուռը գիտէր թէ ոստիկանութիւնը նախապէս լուր առած էր յեղափոխականներու ծրագրին մասին:

2· Ջարդարարներու մեծագոյն մասը մխառեակ հագուստ ու զէնք կը կրէր:

3· Անոնց կ'առաջնորդէին կամ կ'ընկերանային սոֆթաներ, զինուորներ, նոյնիսկ ոստիկանապետներ, որոնք ո՛չ միայն անտարբեր ականատես կ'ըլլային անոնց գործած ոճիրներուն, այլև երբեմն իրենք ալ կը մասնակցէին:

4· Տեսնուած է, որ ընդհանուր ապահովութեան կարգ մը պատասխանատու վարիչներ այդ պաշըպոզուճներուն կը բաժնէին բիրեր ու դանակներ ու նաեւ անոնց կը մատնանշէին այն վայրերը, ուր գտնէր պիտի դանէին:

5· Անոնք ապատորէն չրջապատած եւ անպատիժ գործադրած են իրենց ոճիր – ները, զինուորներու եւ անոնց սպաներու աչքին առջեւ, նոյնիսկ կայսերական Պալատի չրջականները:

6· Մարդասպաններէն մէկը դեսպանատան մը թարգմանին կողմէ ձերբակալուելով տարուած է Եըլտըզի պալատը, ուր ծառայողները զինքը ընդունած են իբրեւ իրենց ծանօթը:

7· Եւրոպացիներու մօտ աչխատող երկու թուրքեր, որոնք ջարդի երկու օրերու ընթացքին բացակայեր էին, յայտարարած են թէ պիրենք բոնի տարած էին ու պինած բիրերով եւ դանակներով՝ հայեր սպաննելու համար:

Դեսպանները իրենց Ծանուցագրի վերջաւորութեան կը պահանջէին քննութիւն բանալ եւ ամենախիստ պատիժներու ենթարկել չարչերու հեղինակներն ու գլխաւոր գործադրողները···:

Իր կողմէ Ժ· ար լա Պուլինիէր, Ֆրանսադեսպանատան գործակատարը, Սեպտ· 3ին (Ն· Տ·) Արտաքին նախարար Հանթոյի ուղղուած երկար գրութեամբ մը կարեւոր մանրամասնութիւններ կուտայ Պոլսոյ Օսմ· Դրամատան գրաւման եւ համատարած չարչերուն մասին:

Հայ յեղափոխականները մէկ օր առաջ նամակով աղդարարեր էին Դեսպաններուն թէ նկատելով, որ Եւրոպա բոլորովին լքած է հայ աղգը, ծայրայեղ յուսահատութեան ենթարկուած՝ իրենք ոչ մէկ մէջոցի առջեւ կանգ պիտի առնեն՝ զայն իր անգործութենէն դուրս բերելու համար եւ թէ պէտք է սպասել ծանրակչիռ դէպքերու:

Սըր Էակար Վէնսանի զբօսանաւին մէջ յեղափոխութեան վարիչները յայտարարած են թէ մինչ մէկ խումբ պիտի չարձակէր Պանքային վրայ, ուրիչ երկու խումբեր պիտի չանային օդը հանել Պաբը Ալին (Բարձրադոյն Դուռ) եւ ապըստամբեցնել Սամաթիան: Երրորդ մը «չարդանօք» պիտի տեղատորուէր Քրէտի Լիոնէի մէջ, ուսկից ռումբ եւ զնդակ պիտի տեղացնէր դիմացի մեծ պահականոցին վրայ: Չորրորդ մը պիտի դրաւէր Վոյվոտա փողոցի ոստիկանատունը: Վերջապէս հինգերորդը պիտի չարձակէր Ղալաթա – Սէրայի մեծ պահականոցին վրայ:

Իրենց նպատակն էր, կ'ըսէ ար լա Պուլինիէր, վախցնել դրամատիրութիւնը, որ կը կարծէին թէ մեծ ազդեցութիւն ունէր կառավարութեան որոշումներուն վրայ, ստրատիփ մատնել Պոլսոյ Եւրոպացիները՝ ռումբի եւ տինամիթի գործածութեամբ, տպաւորութիւն գործել դեսպանատանց վրայ՝ Բերայի կեդրոնը տեղատուութեամբ, ու միաժամանակ Սուլթանին հասկցնել թէ գոյութիւն ունի ցարդ անծանօթ մնացած զաղտնի զօրաւոր կազմակերպութիւն մը:

Ծրագիրը պիտի գործադրուէր Ապրիլ 19–31 Համիտի գահակալութեան օրը (19–31 Օգոստոսին), սակայն յեղափոխականները չհամբերեցին մինչեւ այդ օրը:

Ծրագիրը ձախողեցաւ, կ'ըսէ ար լա Պուլինիէր:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Զեխոսլովաքիոյ պարագլուխը՝ Հուսաք «յաւ» կը ղղայ որ կարդ մը յառաջդիմականները կը մասնակցին հակաչէխ պայքարին: Հուսաք այս յայտարարու – թիւնը ըրած է Բրատիսլաւա արտասանած իր մէկ ճառի ընթացքին եւ պարզ է որ կ'ակնարկէ գլխաւորաբար Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ Համայնավար կուսակցութեանց դերքորոչումին Զեխոսլովաքիոյ դատա – վարութեանց առընչութեամբ:

ՀԻՒՍԻՍՍԱՅԻՆ ԻՐԱՆՏԱՅԻ մէջ նոր եղեռնափորձեր տեղի ունեցան չարաթաւերջին, որոնց հետեւանքով 11 հոգի մեռան:

ԱՆԳԼԻԱՅի մեծ ծովային մը՝ Սըր Ֆրանսիս Չիչէսթըը մեռաւ առջի օր 71 տարեկանին յետ անողոք հիւանդութեան: Չիչէսթըը, պատուելիի զաւակ, մեծ սիրահար մը եղած է ծովու եւ մինչեւ վերջերս կը չարունակէր իր մենակեաց ուղեւորութիւնները հակառակ իր վատառողջ վիճակին: Անգլիոյ վարչապետը յայտարարեց այս կորուստին առթիւ.— «Քաջ ծովային մըն էր երեւակայութեամբ լի»:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ «Իչխանուհի Իռէն» քրիւզատար նաւը կրակ առաւ կայծակի հետեւանքով, եւ երկուչաբթի օր կը չարունակէր վառիլ: Երեք ծովային մեռած են, երեք ուրիչներ անհետացած եւ քանի մը հոգի ալ վիրաւորուած էր:

«ՄՈՐՀԱՆԴ» ցուցանիչով թալքը դրաւուեցաւ բոլոր վայրերուն մէջ ուր դեռ կը ծախուէր եւ կը քննուի: Երեւան եկաւ որ մօտ 20 նորածիններ մեռած են Առաջնեղու չրջանը: Կը կարծուի որ պատրաստութեան ընթացքին է որ թիւրիմացութեամբ թունաւոր նիւթ մը խառնուած է:

ՎԻԼԹՆԱՄի մէջ կատաղի կռիւներ կը չարունակուին Քուանկ Թրիի եւ Քուէ Սոնի չրջանը:

ԱՐՁԿՈՒՐԻԻ վերադարձերը սկսան եւ արկածներն ալ պակաս չեն: Առաջին առթիւ, արդէն, երկուչաբթի օր 54 մեռեալ կար, աւելի քան 500 վիրաւոր, որոնց 142ը չատ ծանր վիճակի մէջ են:

ՈՒԿԱՆՏԱՅի նախագահը Ասիացիներէն եաք, սկսաւ Եւրոպացիները արտաքսել: Իր արտասանած ճառին մէջ յայտարարեց·— «Ուկանտայի յեղափոխութեան առաջին հանդրուանը կը նշուի արտաքսումով բոլոր անոնց որոնք բրիտանական, պենկալ եւ փաքիստանեան անցագիր ունին: Երկրորդ հանդրուանին ընթացքին Ուկանտայի բոլոր սեւերը պիտի վերադարձնեն խանութները, գործատուները որոնք Եւրոպացիներու եւ Ասիացիներու կը պատկանին, ասոնք ուզենք կամ չուզեն»:

ՀՈԼԱՆԴԱԿԱՆ կառուցիի մը վրայ չատ ծանր արկած մը պատահած է երկու քրիւզատար բեռնակառքերու բախումին հետեւանքով: Ասոնք անմիջապէս կրակ առած են եւ 16 ուրիչ կառքեր ալ միասին: 14 մեռեալ կայ եւ երեսուն ծանր վիրաւոր:

ՈՒԻՆԱԲրի պարտէզին մէջ, Շաբաթ օր կը բացուէր, հակառակ ոստիկանութեան արգելքին «Սեռի եւ Թմրեցուցիչի Ոգիմպիական խաղերը» զորս կազմակերպած է «Աստղիկի Եկեղեցին»: Այս «խաղերուն» մանակցողներէն չի պահանջուիր մար – զական քաջազործութիւններ այլ պար – զապէս հաչիւ ծախել եւ իրենց չեռոյքը ցուցադրել···

ԼԻՈՆի կեդրոնը ցոյց մը կատարած են խումբ մը կիներ, որոնք աչխարհի ամէնէն հին արհեստը կ'ընեն եւ կը վախնան որ «անգործ» մնան «տուներու» եւ կարդ մը պանդոկներու փակումին հետեւանքով: Ծանօթ է որ Լիոնի զայթակղութիւնը պատճառ եղաւ որ կարդ մը տուներ եւ պանդոկներ փակուին եւ զաղանի ոստիկաններ ալ ձերբակալուին իրրեւ «մեղսակից»:

ՅՈՒԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՄԷՋ

Հաղորդագրութիւն

Աստուծոյ օրհնութեամբ, յառաջիկայ Սեպտեմբեր 8ին, Սուրբ Ղազարի Մայրավանքիս մէջ պիտի տօնախմբենք քահանայական աստուածաղրոչմ օծման եւ պրակտն ու կրթական գործունէութեան 3քանամեայ Յոբելեանը Միաբանութեանս Մեծարգոյ ու վաստակաւոր հայրերէն

Հ.ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ.ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

եւ

Հ. ՍՏԵՓԱՆ ՎՐԴ. ՓԵՐԱՀԵԱՆԻ

որոնց հետ բոլոր Մխիթարեան հայրերս ջերմօրէն կը հայցենք ձեր աղօթքն ու մասնակցութիւնը մեր միաբանական սուրբ ուրախութեան, որ անչուչա, հիներու պայծառ օրինակով պիտի քայլա – լերէ նոր սերունդներ, եռանդագին նուիրուելու հայ ժողովուրդի հոգեւոր ու մչակութային լուսաւորութեան:

Հ· ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ–ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ
(Ընդհ· Փարտուղար)

ԵՐԵՒԱՆ ◂▸ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի մէջ բացուած է քաղաքային օդուժի Հայկ· Վարչութեան օդանաւային հաղորդակցութեանց կեդրոնական դռը – ծակալութեան նոր չէնքը: Բոլոր պայ – մանները ստեղծուած են օրական 2000էն աւելի մարդոց սպասարկելու համար:

Վերջերս մեծ զարկ ստացած է օդանաւային փոխադրութիւնը: Օդի ճամբով Հայաստանի մայրաքաղաքը կապուած է Ռուհ· Մխիթեան 30 մեծ քաղաքներու, ինչպէս նաեւ Պէյրութի եւ Ամմանի հետ:

×

ՃԱՏՐԱԿ

Երեւանցի վարպետ՝ Ռափիկ Վահան – եան, Ճատրակի Ռուհ· Մխիթեան ախոյենական կէս–եզրափակիչ հանդիպումին 8րդ չրջանին կէտ մը չահած է յաղթելով Բուխմանի: Իններորդ չրջանը յետաձգուած է: Ներկայիս Վահանեան 3ուկէտ կէտ ունի:

×

ՇԻՐԱԿ ԿԸ ՓՈԽԱՐԻՆԷ ԱՐԱՐԱՏԸ

Արեւմտեան Գերմանիոյ Մխինթէր քաղաքի Պրօյսէն 06 ակումբի խումբը Ռուհ· Մխիթիւն կ'այցելէ Քուէթպոլի կարգ մը հանդիպումներու համար: Ըստ առաջին պայմաններուն Բագուի Նեւթչիի հետ մրցելէ ետք, Օգոստոս 31ին, գերմանական խումբը պէտք է հանդիպում ունենար Արարատի հետ: Այս վերջինը սակայն Պուլկարիա մեկնած ըլլալով, որոշուեցաւ որ Լենինականի Շիրակ խումբը փոխարինէ Արարատը: Խաղը տեղի կ'ունենայ Երեւանի Հրազդան մարզադաչտին վրայ:

×

ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՆՄՈՅՇՆԵՐԸ

Հայաստանի Մչակութային նախարարութիւնը ձեռնարկած է գրաւել Սահեան Զօրեանի տուն–թանգարանի առաջին նմոյշներու հաւաքման:

Կիրովական գտնուող երկյարկանի այն տունը, ուր ապրած է գրագէտը վերադարձած է թանգարանի: Հաւաքուած առարկային նմոյշներու մէջ կան Զօրեանի անձնական իրերը, գիրքերը, գրասեղանը, չարք մը ձեռագրեր:

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՕՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ՔԱՆԵՐՈՐԴ ԽԱՂԵՐԸ

Գերմանիոյ Միւնիխ քաղաքին մէջ է որ Օգոստոս 27էն Սեպտեմբեր 10, տեղի կ'ունենան մեծ հետաքրքրութեամբ սպասուած միջազգային ընդհանուր Ողիմպիականի մրցումները:

Մարզական բախումները պիտի կատարուին յախուռն հակամարտութեամբ, հարիւր քսանէ աւելի երկիրներու մարզիկներուն պատկառելի մասնակցութեամբ: Գլխաւոր մարզադաշտը պիտի պարունակէ ութսուն հազար հանդիսականները, իր հարիւր չորս մեթր երկարութեամբ եւ ութսունեւութ մեթր լայնքով, եւ որուն յատկանշական կառուցուածքը կը կազմէ իր ապակեայ ամբողջական տանիքը: Այս մարզադաշտին մէջ է որ տեղի պիտի ունենան բացման եւ փակման հանդիսաւոր արարողութիւնները, որուն ամէնէն սրատեսդ երեւոյթը պիտի պարզէ այն պահը երբ Հանրապետութեան նախագահը բացման յայտարարութիւնը հրապարակելէ վերջ, տասնեւութամեայ ոտիկան մը՝ Կունթեր Զահն, 1500 մեթր վազքի Գերմանիոյ դեռատիներու չարքի ախոյեան, մասնաւորաբար ընտրեալ, պիտի դայ պատուանդան, Ողիմպիականի Ջահը սեղմած իր բռունցքներուն մէջ, Ողիմպոսի այդ բոցը որ անցնելէ վերջ վեց երկիրներէ, կը հասնի իր նպատակին: Այդ վայրկեանին անմիջապէս կը յայտարերէ Ողկիանեան, եւ վերջապէս կարմիրը... Ամերիկա:

Բուն մարզական մրցումները պիտի մղուին գլխաւոր մարզադաշտին մէջ, ուր տեղի պիտի ունենայ նաեւ ոտնաղնդակի վերջնական մրցումը, նաեւ ձիահեծան խմբովին մրցմանց զանազան բախումները:

Ուրիշ հինգ չատ աւելի փոքր բայց դեղեցկաչէն մարզադաշտերու մէջ, ինչպէս նաեւ մարզական աւազանի մը մէջ պիտի կատարուին հեծելանիւի, կուիմարտութեան, լուղորդութեան եւ այլ կարգի հանդիսումներ:

Այս անգամ ալ, իբրեւ գինուորական, տնտեսական կամ դիւանագիտական զօրութեամբ աչխարհի տիրապետող երկու հսկաները՝ Միացեալ Նահանգներն ու Խորհ. Միութիւնը անվիճելիօրէն պիտի տիրապետեն նաեւ նոյն ուժգնութեամբ այդ Ողիմպիականի մարանչումին: Մինչ, հաւանական է որ, իրենց թիւով կամ երկրի տարածութեամբ աւելի փոքր ազգութիւնները, արձանագրեն ա՛լ աւելի յաջողութիւններ քան իրենցմէ ամէնէն տեսակէտներով աւելի մեծ երկիրներու ներկայացուցիչները. օրինակ, 1968ին Մեքսիկոյ Ողիմպիականին, Հունգարիա, Վեհաստան կը գերազանցէին Ֆրանսան, Իտալիան, Մեծն Բրիտանիան եւ ուրիշներ, չատ աւելի փոքր, չատ քիչ տարբերութեամբ միայն ետ կը մնային այդ երեք վերջիններէն: Անհաւանական չէ երբեք որ այս տարի եւս Միւնիխի մէջ, Ամերիկացիք չախչախիչ կերպով ապացուցանեն իրենց անհաւասարելի կարողութիւնը՝ սրարշաւ վազքերու կալուածին մէջ, այսինքն՝ 100, 200, 400 մեթր փոքր հեռաւորութեանց մէջ, իրենց անպարտելի մէկէ աւելի ախոյեաններով: Միացեալ Նահանգներու մարզիկները պիտի կարողանան եւս տիրանալ ոսկի զարդանչաններու՝ երկարութիւն, բարձրութիւն, ձողով բարձրութիւն ցատկելու մէջ. լուղորդութեան զանազան տեսակի մրցմանց մէջ, անոնք եւս ապսպրէդ պիտի դան յաղթականի հաւանականութիւններով, բայց պէտք է չեչտել որ այս մարզին մէջ մանաւանդ, իրենց դէմ պիտի դանեն այլազգի վտանգաւոր հակառակորդներ, ըլլայ արանց այլ մանաւանդ կանանց մրցակիցներու մէջ, մասնաւորաբար Աւստրալացիք, ինչպէս եւ Գեր-մանացիք, եւայլն:

Իսկ գալով Ռուսերուն, առաջնութիւններու չօշափելի չարք մը պիտի իւրացնեն, իրենց առանձնայատուկ մասնագիտական փորձերու մէջ, որոնց ամէնէն կարեւորներէն կը հանդիսանան՝ նիզակի արձակումը, 3000 մեթր խոչընդոտաւոր վազքը, երեք քայլի ոստումը ու մանաւանդ զանազան կշիռքի ծանրութիւններ վերցնելու չատ դժուարին փորձերը: Ամերիկացիներու եւ Ռուսերու դէմ յանդիման, որպէս սպառնացող ոստիկներ պիտի ցցուին երկու Գերմանիաները, Արեւելեան ու Արեւմտեան, որոնց վարպետ ներկայացուցիչները անկասկած, զգայացունց յաջողութիւններու չարան մը պիտի արձանագրեն, նկատի առնելով մանաւանդ այս վերջին տարիներու ընթացքին իրենց ունեցած աչքառու յառաջդիմութիւնները միջազգային հանդիպումներու իրենց զարմացուցիչ յաղթանակներով:

Անակնկալներ կրնան պատճառել նաեւ Նոր Զելանտայի, Քենիայի, Շուէտի եւ կարգ մը այլ երկիրներու մարզիկները 800, 1500, 5000 եւ 10·000 մեթրի չատ կարեւոր վազքերու վերջաւորութեան:

Իսկ գալով Ֆրանսայի, իր մասնակցողներով, տենդագին պիտի պայքարի ինք եւս, կարենալ վերազանցելու համար չորս տարիներ առաջուան Ֆրանսական խումբերը, որոնք Մեքսիկոյի մէջ հազիւ կարողացած էին չհիլ 15 չքանչանները, որոնց 7ը միայն ոսկեայ: Իրենց յոյսերը այս անգամ եւս առաւելաբար կը վստահեցնեն հեծելանիւի, սուսերամարտու-թեան, ձիահեծան զանազան արշաւներու, իր յանդուգն եւ պատնէչներու անվրէպ եւ արագընթաց ոստումներով: Բայց առնոնց առաջին ցանկացումը կը կայանայ բուն մարզական մրցման մէջ ձեռք բերել այլապէս զնահատելի յաղթանակ մը:

Մաղթենք որ Ֆրանսա յաջողի արձանագրել փառաւոր յաջողութիւններ:

Վերջացնելէ առաջ, յայտնենք որ ամբողջ 14 օրեր, Պավարիոյ արուեստներու այդ հմայիչ քաղաքին մէջ որ նոյն ժամանակ անապատ չտեմարան մըն է... նըչանաւոր դարեջուրի, Ողիմպիականի այդ չոպեպինդ մրցումներու տեւողութեան, հարիւրաւոր միլիոն ներկաներ եւ հեռատեսիլի հանդիսատեսներ սքանչացումով պիտի դիտեն իրենց բոլոր երեւոյթներն-րուն մէջ, մարդկային մարմնոյն ճկուն-նութեան, ճարպիկութեան, ուժի, ճարտար, յանդուգն եւ խիզախ ցուցադրութիւնը, խաղաղութեան այդ մթնոլորտի մէջ, սակայն անդութ ու անխնայ մարտընչումներու եռուզեռին մէջ:

Համաչխարհային կամ Ողիմպիական մրցանիշներ բեկանուին կամ ոչ, ամէն բանէ առաջ մենք պիտի հետանք տարուած պայքարին վրայ, յանուն մարզականութեան անարատ դոյութեան: Չէ՞ որ նոյն փիլիսոփայութիւնն է որ յայտարարած է հանդիսաւորապէս.— կարեւորը յաղթանակը չէ կեանքի մէջ, այլ պայքարը. կենսականը յաղթանակելը չէ, այլ լաւագոյնս մաքառիլն է:

Երկու սեռէ հազարաւոր մարզիկները այդ ապացոյցն է որ պիտի ձգտին տալ Միւնիխի մարզադաշտերուն վրայ:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻԻՆ ՄԸ Ե. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓՈՓՐԱԳՈՑՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ԶՈՒԱՐԹՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՈՒՍԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

—o—

Ընդարձակ՝ Փիէմոնթէի (*) չսփ, երկու միլիոն բնակչութեամբ (**), հազուադիւրդ բարեկեցութեան մը եւ ապրելու ուրախութեան նշանները ցոյց կուտայ: Զարմիտ ակնարկներ Ռուսերու դէմ եւ հակառակութիւն մը Թուրքերու դէմ որ «մեր Արարատը», Նոյի լեռը բռնագրաւած են:

×

ԵՐԵՒԱՆ, ՕԳՈՍՏՈՍ

Կառուցուած բոլորաձեւ եւ լայնանիստ բլրան մը կատարին վրայ Երեւանի օդակայանը Միջին Արեւելեան կլիմայական յատկութիւններն ունի: Զօրաւոր հով մը, որ մարմինները չատ հաճելի ջերմութեամբ մը կը պատէ, կը չարժէ արմաւենիները՝ միակ կանանչութիւնը այրած եւ քարքարոտ այդ հողին: Փոքրիկ օդակայանը կը նմանի կարաւանատունի մը ուր կը դեղուն անդամները ցեղի մը, դուցէ միակ օրինակը երկրագունդիս վերայ, որ անարատ պահած է իր դիմագիծը հեռաւոր ծագումէն ի վեր, տարօրինակ խառնուրդ մը Թրակացիներու, Փռիւգիացիներու եւ Ասորա-Բաբելացիներու:

Աւանդութիւնը կը թելադրէ որ Նոյ տապանը թառած ըլլայ, ասկէ մի քանի տասնեակ հազարամեթր անդին, Արարատի կատարին. յայտնի է որ այն դպրոցումը կ'ունենաս որ հինգած «Իլիուչին 18»ը չետ չորս ժամ թռչելու Մոսկուայէն մեկնելով, մեզ վերադարձուցած ըլլայ հին ժամանակներու, հոն՝ ուր երկիրս ծնաւ:

Վարորդը, օրինակ, որ մեզ քաղաք կ'առաջնորդէ, կրնայ չատ լաւ Հայկի սերունդէն ըլլալ, Նոյի թոռան թոռը, որ ըստ ուրիշ աւանդութեան մը հիմնած է Հայաստան աւանը Արարատեան բարձրաւանդակին վրայ որ Արմենիային անուանակոչումն է:

Հին եւ խարխլած «Վոլկայի» մասին իմ

(*) Հիւսիս. Իտալիոյ մէկ նահանգը:

(**) 2·635·000 ըստ վերջին տուեալներու:

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՁԵՆ ՍԻՐԵՐ

Ու առաւօտէն մինչեւ իրիկուն երկու կիները կը սպասէին զոյժին որ աւետիս մը պիտի ըլլար իրենց համար ու իրենց անհամբերութիւնը խարելու նպատակաւ, անդադար կը խօսէին հիւանդին վրայ, երբեմն կեղծ կարեկցութեամբ, երբեմն նոյնիսկ զայրոյթով:

— *Աստուած իր ըրածը դիտէ ամա, առանկ ապրիլը ապրի՛լ է... մեռնի՛ նէ լաւ կ'ըլլայ, իրեն ալ մեղք է, քովիններուն ալ:*

— *Նեմզուր հանըմը դացեր տեսեր է, կ'ըսէր Եւփիմէ մօրը պատասխանելով, մէկ քովէն միւսը չի կրնար դառնալ եղեր:*

Թէզկեահին առաջ դէմ դէմի նստած, անոնց վրձինները մէկ կողմէն արագօրէն կը ներկէին, երեւան բերելով դուռ-նագեղ եւ փանթասթիկ ծաղիկներ զբաղուած եաղմանները վրայ:

— *Մէյ մը երթամ, աչքովս տեսնեմ, ըսեր էր երանիկ հանըմ նախորդ օրը եւ ահա ինչո՞ւ Եւփիմէ դիտեր թէ մայրը ուր պիտի հանդիպէր:*

Ժամէն ելլալուն — ուր թերեւս ազօթած էր իր ծրագիրներուն յաջողութեան համար — երանիկ հանըմ ուղղուեցաւ վարպետին տունը: Նոր խալֆան դուռը բացաւ եւ հարցուց թէ ի՛նչ կ'ուզէ, բայց անիկա առանց պատասխանելու սանդուխներէն բարձրացաւ եւ չիտակ մտաւ հիւանդին սենեակը:

Բազմոցին անկիւնը, իրարու վրայ դեղուած անկողիններու վրայ բարձրացած հիւանդը, կմախքի պէս վտիտ, պառկեր էր, անոր սեւ, սուր եւ տենդոտ աչքերը ուղղուեցան դէպի դուռը երբ անիկա ճռնչեց. հիւանդը ճանչցաւ իրենց վաղեմի բանուորուհին, ուզեց ժպտիլ, բայց ահա ցնցուեցաւ երկարաձեւ ու տժգանելի հազի տաղնապով մը: Երանիկ հանըմ ինքն իրեն աթոռ մը առաւ, նըստեցաւ, դլուխը բարեւ մը տալով հիւանդին մօրը որ բազմոցին միւս անկիւնը կծկուած էր. անիկա ուրիշ չալկի մը մահով արդէն սգաւոր, սեւ պօյամայի տակէն երեսան կը բերէր մասունքի պէս ճերմկած, նիհար ու դրեթէ թափանցիկ դէմքը, երկու ձեռքերը ծոցը, վիզը ծռած, արցունքոտ աչքերով կը հետեւէր աղջկանը չարչարանքին: Սրահին մէջ, ամէն կարգի դեղերու, ապականած օդի, հիւանդի հոտերու անհանդուրժելի նողկալի խառնուրդ մը ոչ թէ կը ծփար, այլ կարծես թէ կը թանձրանար: Երանիկ հանըմ այս սոսկալի սենեակին մէջ բոլոր հոգւովը սարսափած, չուարած մըննց պահ մը: Երբ հազի տաղնապը անցաւ, դլուխը դարձուց դէպի հիւանդը եւ հարցուց մեղմ ձայնով մը.

— *Զարուկ հանըմս, ինտո՞ր ես...*

— *Ախ... ախ... Երանիկ հանըմ, հառաչեց դժբախտ կինը ու երկու այտոսկրներուն սուր մասերը կարծես ներքին կրակէ մը կարմրեցան. անոր դլուխը դոր կարելի էր այլեւս դանկը կոչել, դրեթէ կորանցուցած էր մաղերը, այնքա՜ն երկար օրեր եւ այնքա՜ն տժգանելիօրէն չփուեր էին բարձերուն:*

— *Ա՛խ... ա՛խ... կրկնեց սրտագին հառաչանքով, աս ինչ ցաւ էր որ դարմանը չդտանք, անցնող թռչունէն ճար սպասեցի, անցնող ամպերէն դարման յուսացի՛... ա՛խ... ա՛խ... ինծի կը սիրէք նէ, աղօթք ըրէք որ ալ չբաչեմ... ալ օր մը առաջ տեղս տեղաւորուի՛մ...*

Բազմոցին միւս անկիւնը աւելի տժգոյն, աւելի կծկուած, պառաւին դէմքը կարծես պիտի հալէր ու անհետանար սեւերուն մէջ, այնքան անիկա ողողուած էր արցունքներով, թէեւ ոչ իսկ պղտիկ հեծեծանք մը կը թռէր անոր խորը ինկած չրթներէն, որովհետեւ խեղճ կինը չատոնց է որ վարժուեր էր անչէկուկ արտասուելու, աղջկանը ուշադրութիւնը չդրաւելու համար:

Երանիկ հանըմ խռովեցաւ այս հոգեկան եւ ֆիզիքական սոսկալի տառապանքներուն ի տես. չփոթ կերպով մը դդաց թէ չքաւորութեան բռնաւոր լուծէն դուրս կան նաեւ ուրիշ ցաւեր, անդարմանելի վիշտեր... ու կարծես անոր մտածումներուն պատասխանելու համար հիւանդը կ'ըսէր մահամերձի ծանր, պըղտոր եւ խռովիչ ձայնով.

— *Ձիտէս տոպրակ կախէի, դուռնէ դուռ մուրայի, աս տէրտին տուչիին չըլլայի՛, ախ... ախ...*

Կրկին անդամ հազի տաղնապը խափանեց ձայնը ու անիկա այնքան ուժգնօրէն կը ցնցուէր որ կմախացած անդամները կը ցաւէին եւ չնչասպառ եղած, ձայնը հազէն խռպոտած, ճիչեր կ'արձակէր «ա՛յ... ա՛յ...», մինչ մայրը կը նայէր դլուխը ձգտած, կարծելով թէ աղջկան վերջին դալարումն էր, ու անկարող որեւէ օգնութիւն ընելու անոր, չատոնց ի վեր սպառած ըլլալով բոլոր ամոքիչ միջոցները:

— *Աստուած առողջութիւն տայ, Զարուկ հանըմս, կ'աղեկնաս, մէկ օրուան մէջ քալածներդ կը մոռնաս... Մնաք բարով, Աստուած քեզի ալ ուժ ու զօրութիւն տայ, տո՛ւտու...*

ԶԱՊԵԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(17 Շար.)

ՀԱՎՂԱԽՈՆՈՒԹԻՆ

(Վիպակ վճռաբանության)

— Ինչպիսի՞ պատասխան պիտի տամ, ես ասում եմ, եւ ասում եմ ճշմարիտը, որ ինձ համար ամենաթանկագին բանը ձեր հանգիստն է... ասում էի արդեն... ուրեմն ինչո՞ւ պիտի ստեմ հիմա... ինչո՞ւ պիտի ստեմ, որ ինձ համար ամենաթանկագին բանը ձեր հանգիստն է... ուրեմն ինչո՞ւ պիտի ստեմ, որ ես ձեզ սիրում եմ, ինչպես երբեք ոչ ոքի չեմ սիրել եւ չեմ էլ սիրելու... ես ձեզ սիրում եմ, որովհետեւ ձեր հանգիստն ինձ համար ամենաթանկագին բանն է... ես ձեզ սիրում եմ, որովհետեւ ձեր հանգիստն ինձ համար ամենաթանկագին բանն է... ես ձեզ սիրում եմ, որովհետեւ ձեր հանգիստն ինձ համար ամենաթանկագին բանն է...

Ես ձեզ սիրում եմ, որովհետեւ ձեր հանգիստն ինձ համար ամենաթանկագին բանն է... ես ձեզ սիրում եմ, որովհետեւ ձեր հանգիստն ինձ համար ամենաթանկագին բանն է... ես ձեզ սիրում եմ, որովհետեւ ձեր հանգիստն ինձ համար ամենաթանկագին բանն է...

—

ՈՐՆԱԺ.— Տէր եւ Տիկին Վահան Խաչատուրեան եւ զաւակները Մարգրիտ եւ Արզար, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Խաչատուրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Խաչատուրեան եւ զաւակը, այրի Տիկին Ալիք Թովմասեան եւ զաւակները Վարուժան, Ռոպէրթ եւ Մարզարիտ, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թովմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Թովմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Յարութիւնեան, Պ. Կարլոս Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Պէճհտեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ֆրիւալտօ Վիթօ, Տելեմաք Լժատահարեան եւ զաւակը խոր վիշտով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՀՐԱՆԴ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
(Տարօնցի)

արկածալի մահը որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 24ին Կրընոպլի Թռոնչ հիւանդանոցը։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Շաբաթ, 26 Օգոստոս ժամը 15ին Ուրնաժի եկեղեցին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Վահան Խաչատուրեանի եւ ընտանիքին։

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի պատարագ կը մատուցուի։

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն*։

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով։

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանքի դրոշմաթուղթ։

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տարաբախտ երիտասարդ Պերճ Գուրյումճեանի կսկծալի կորուստին առթիւ, Տիկին Ս. Լերթողեան եւ Տիկին Ա. Սարգիսեան 80 ֆրանք կը նուիրեն, փոխան ծաղկեպսակի Փարիզի եկեղեցւոյ հայերէնի դասընթացքներուն (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկին Մկրտմչեան 60, Տիկին Շուքեան 50, Տէր եւ Տիկին Տօնկուրեան եւ Տէմիրճեան – Պահչճեան ընտանիք 20ական, Յ. Էգկիւլեան, Տիկին Ա. Հրաչեան, Տիկին Ա. Գասպասեան, Տիկին Ա. Սվաճեան 10ական, Տիկին Ս. Թէրզեան, Պ. Գ. Գիւրօղլանեան 5ական։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻՒ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 14 ԷՆ 28

Կազմակերպիչ՝

ՍԵՒԱՆ

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON

Tél. : 60-13-66

Խումբին կ'ընկերանայ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Ցեռագային՝ մանրամասնութիւնները

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Լիւսէնպուրկի Պահապանը
Վարար Ջուրեր
Ոսկէէ Կշիռը
Ամէնուն Թէոդիկը
Ագատն Կոմիտաս
Վաղը
Սեւ Արեւ

Գին 15 ֆրանք
փոստով՝ 17 ֆրանք

Դիմել «Յառաջ»ի

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1971

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4ԻՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ – ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղանակին առթիւ «Նուպարեան» մատենադարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Սեպտեմբերին 1 Ուրբաթ։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ։

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու դիւերօթիկ եւ փոքրիկներու կառտրուի վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տարեշրջանին համար։

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան։ Հեռաձայն 985–01–79։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին։ (Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը) Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ։

×

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպօնիէռի չքեղ սրահներուն մէջ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են։

Վարժարանը կը գործադրէ Ֆրանսական երկրորդական վարժարաններու ծրագիրը տալով նոյնպէս իր սանուհիներուն հայերէն դասախարակութիւն։

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ամէն օր։

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy
Հեռաձայն 927–01–72

ԿՈՉ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ՝ ՈՒՂՂԱԿԱԼ ԲՈԼՈՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐՈՒՆ

Մեր հայ հասարակութեան քաջ ծանօթ է որ Հ. Բ. Ը. Միութեան «Նուպարեան» մատենադարանը մօտ կէս դարէ ի վեր կը ջանայ միջազգային այս կեդրոն Ոստանին մէջ տանելու հանրօգուտ առաքելութիւն մը՝ իր բազմահարիւր հայ թէ օտար հատորներով Հայ Մշակոյթն ու Պատմութիւնը ծանօթացնելու իր հայ եւ օտար ընթերցողներուն եւ ուսումնասիրողներուն, մասնաւորաբար հայագիտական մարզերու մէջ։

Շնորհակալ ենք որ բազմաթիւ հեղինակներ ու հրատարակիչներ ու թերթերու վարիչներ լինքնաբերաբար իրենց առատաձեռնութեամբ կը ճոխացնեն Մատենադարանը ու այդ կերպով զօրավիգ կը հանդիսանան մեր ջանադրութեան արդիւնաւորման։

Բայց կը թուի ոմանց անծանօթ ըլլալ Մատենադարանին այս դերը ու կան հեղինակութիւններ որոնցմէ զրկուած կը մնանք։

Հետեւաբար կը խնդրենք բոլոր հեղինակներէն ու հրատարակիչներէն, ու նաեւ բոլոր մեր ազգայիններէն որոնք իրենց մօտ ի պահ ունին մասնաւորաբար Հայութիւնը չհատգրգռող հին թէ նոր հրատարակութիւններ, թերթերու կամ պարբերաթերթերու հաւաքածոներ, ամէն լեզուէ, — նոյնիսկ երաժշտական, թատերական եւ նկարչական, — որ բարեհաճին զանոնք նուիրել «Նուպարեան» Մատենադարանին որպէսզի վերջինս լաւագոյնս կարենայ չարունակել իր առաքելութիւնը ու ընդարձակել իսկ զայն։

Առաքումները կատարել հետեւեալ հասցէով՝

Bibliothèque Nubar de l'U.G.A.B.
11, Square Alboni — 75 - PARIS (16e)
FRANCE

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ» ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	միջեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	միջեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշաձակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
30
ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI
30 AOUT
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, rue de Trévise - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·501

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.501

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

76 ԱՄԵԱԿ ՊԱՆՔ ՕԹՈՄԱՆԻ ԳՐԱՒՄԱՆ

—o—

Դ.

Պէպէրը ըստ «ԴԵՂԻՆ ՏԵՏՐԱԿ»ի (Բ.)

Պոլսոյ Ֆրանսական դեսպանատան դրծակատար Ժ. Ռուլինիէը 3 Սեպտ. 1896ին Արտաքին Նախարար Հանոթոյի ուղղած իր տեղեկագրին մէջ ուրիշ շատ մանրամասնութիւններ կուտայ Պանք Օթոմանի գրաւման եւ Պոլսոյ ջարդերու մասին։

Կ'ըսէ թէ մօտաւորապէս 13–25 Օգոստոսին, դէպքէն մէկ օր առաջ, ոստիկանութեան Նախարար Նազըմ փաշայի լուր տուեր է թէ Սամաթիա, Սուլու Մանաստիրը, արձակուրդի առթիւ պարապ աղջկանց վարժարանին մէջ խումբ մը դրծուհիներ առենէ մը ի վեր ռումբեր կը պատրաստէին։ Երեք ուսուցչուհիներու այնտեղ ներկայութիւնը նպատակ ունէր ոստիկանութենէն ծածկելու ներսը կատարուածը։

Ջոկատ մը զինուորներ պաշարեցին չէնքը, կը դրէ, եւ ներսինները հրաւիրեցին, որ անձնատուր ըլլան։ Անոնք մերժեցին եւ բուռն կրակ բացին պինուորներուն վրայ, որոնք պատասխանեցին։ Մաստիկ կուներէ վերջ, որոնց մասնակցեցան երեք կիները, անձնատուր եղան Հայերը, որոնք տեղւոյն վրայ ջարդուեցան։ Երկու ուսուցչուհիներ ձերբակալուեցան։ Երրորդը՝ չատ երիտասարդ աղջիկ մը՝ յաջողեցաւ փախչիլ եւ անցնիլ Եւրոպա»։ (Դեղին Տետրակ, էջ 273)։

Շուտով սարսափը տարածուեր է ամբողջ Թաղին մէջ եւ մինչեւ լոյս Հայերը խելակորոյս՝ կիներն ու երախաները փաթդրեր են սխրական եզերքը։

Ռուլինիէը կը պատմէ նաեւ Դրամատան դրաւումը։ 120 պաշտօնեաներու վախն ու իրարանցումը, փոխ–տնօրէնն Օպուանոյի փախուստը դէպի քովընտի դրասենեակները, որոնք կը պատկանէին Մխախոտի Ռէժիին։ Օպուանոյ անմիջապէս ներկայեր է ձեռնարկի երկու չատ երիտասարդ վարիչներուն (Արմէն Գարօ եւ Հրաչ), որոնք սահուն Ֆրանսերէն կը խօսէին եւ առաջարկած է անոնց դուրս ելլել Դրամատունէն։ Երիտասարդները պատասխաներ են.— «Ձեզի դէմ բան մը չունինք, մի՛ վախնաք մեզմէ։ Մենք ո՛չ ձեր դրամին, ոչ ալ պահեստներուն ձեռք պիտի տանինք։ Մենք կ'ուզենք պարզապէս ցոյց մը կատարել եւ մեր պայմանները տուն տալ»։

Երկար վիճաբանութիւններէ եւք, անոնք թոյլ տուեր են փոխ–տնօրէնին, որ պալատ երթալով Սուլթանին հաղորդէ պանքան պարպելու իրենց պայմանները։ Կարելի չէր բռնի ուժով դուրս հանել յեղափոխականները, կ'ըսէ դրծակատարը, ատիկա պիտի նշանակէր չարդել տալ բոլոր պաշտօնեաները։

Մայրաքաղաքին մէջ կացութիւնը հետզհետէ կը ծանրանար։ Բաւարար թիւով պինուորներ չկային։ Սուլթանը չէր ուզած ելլարզը պաշտպանող երեսուն վաշտերէն մէկ հոգի իսկ յատկացնել կարզը վերահաստատելու համար։

Ղալաթիոյ մէջ, ամէն կողմէ պնդակներ կ'որոտային փոխադարձելու համար Հայոց նետած ռումբերուն։ Առաջին վայրկեանէն իսկ ջարդարարներուն խուժանը յարձակեր է ր քրիստոնեաներու

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՐԱՆՏ - ՀԷՅՓՕԼ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

—o—

Միւնիխի խաղերը առիթ կ'ընծայեն զանազան հանդիպումներու, որոնք սակայն մարզական բնոյթ չունին։ Այսպէս Արեւմտեան Գերմանիոյ նախարարապետը՝ Վիլլի Պրանտ տեսնուած է Գահիրէի Ալ Ահրամի խմբագրապետ՝ Հէյքալի հետ։

Յարդ յայտնի չէ թէ ի՞նչ եղած է խօսակցութեանց նիւթը բայց կը թուի թէ Պոնի կառավարութիւնը կը փորձէ միջնորդի դեր խաղալ Գահիրէի եւ Ուաշինկթընի միջեւ։ Լիբանանեան Ալ Նահր թերթը դիտել կուտայ այս առթիւ.— «Պոնի դերն է լաւագոյն յարաբերութիւններ պատրաստել Եգիպտոսի եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ, չնորհիւ մանաւանդ

Թաղերուն վրայ։ Ամէն տեղ Հայ կը փընտռէին։ Փողոցը տեսնուողները կամ ատելի ապահով վայրեր ապաստանելու անխոհեմութիւնը գործողները անմիջապէս կը սպաննուէին բիւրերով, երկաթեայ ձողերով կամ դաշոյններով։ Հայոց վաճառատուները կը կողոպտուէին եւ կ'աւերըշկուէին. տէրերը կը սպաննուէին։ Խուժանը դուռ ու պատուհան կոտրտելով կը յարձակէր այն տուներուն վրայ, ուր կը կարծէր թէ Հայեր կը գտնուին։ Արիւնարբու ջարդարարները կը կողոպտէին Դրամատան մօտակայ խանները, սեղանատուներու, փաստաբաններու եւ գործի մարդոց գրասենեակները, որոնց պահապանները սովորաբար հայ «համմալ»ներն էին (բեռնակիր)։

Ամբողջ իրիկունը նոյն տեսարանները պարզուեր են քաղաքին ամէն կողմը, — Ղալաթիա, Փէրչեմպէ–Փաշար, Թոփհանէ, Պէյիկթաշ, — Եըլտըզի բլուրին սոսրոտը, Քասըմ փաշա, — Անգլ. դեսպանատան մօտ։ Քանի մը ռումբեր պայթած ըլլալով ղանապան թաղերու մէջ, վայրենի խուժանները Հայոց տուներուն մէջ մտնելով ներսինները կը կոտորէին։ Բոլորին ծանօթ սպաներ կը քալելերէին ջարդն ու խանութներու կողոպուտը։ Ո՛չ պինուորները, ոչ ալ ոստիկանները կը մտածէին կասեցնել այդ վայրենի տեսարանները։

Գործակատարը կը չեշտէ, որ 1895 Սեպտ. 30ի ջարդի միւնոյն վայրենի մեթոտները կը կրկնուէին, պրպտել թուրք տակնուվրա եւ ապատ թռիչք տալ անոր մոլեռանդ ուարիւնարբու կիրքերուն։ Ու կ'աւելցնէ.

«Երկար պիտի ըլլար Ձերդ Վսեմու– թեան թուել չարքը այն անվերջանալի դէպքերուն, որոնք վաստահօրէն կ'ապացուցանեն թէ բարձրադոյն Դուռն է, որ կը պինէ այդ ջարդարարներու բազուկը ները Հայ կոտորելու համար։ Ակներեւ է, որ ոստիկանութիւնը նախօրօք լուր տուած է բոլոր այդ խառնիճաղանճ խուժանին, բիրեր բաժնած է անոնց եւ դրծելիք տեղերը մատնանշած»։

Սուլթանը Պոլսոյ ամբողջ պինուորական պահակախումբը իր մօտ պահած ըլլալով, իբր թէ ոստիկաններ են պաշրպտուելիներուն յանձնել կարզի պահպանութիւնը։ Ոստիկանութիւնը արձակուած գնդակները կը համբէր եւ դիակները կը վերցնէր։ Ուրիշ բան չէր ըներ, կը դրէ Ֆրանս. դեսպանատան դործակատարը։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

այն բարեկամութեան մթնոլորտին, որ կը տիրէ խորհրդային խորհրդատուներու մեկնումէն ետք եգիպտոսէն»։

Միւս կողմէ արդէն կը հաղորդուէր թէ Եգիպտոսի փոխ–վարչապետ եւ Տնտեսութեան նախարար՝ Մարղական Ուաչինկ – թըն պիտի երթայ Սեպտեմբերի վերջ Միջազգային Դրամական Ֆոնտի ժողովին առթիւ։ Գահիրէի չրջանակները կ'աւելցնեն թէ այս առթիւ, եգիպտացի նախարարը ամերիկացի կարզ մը անտեսական մասնագէտներու հետ պիտի տեսնուի եւ այդ տեսակցութեանց նպատակն է միջոցներ նախատեսել ամրապնդելու համար Եգիպտոսի եւ Միացեալ Նահանգներու տնտեսական յարաբերութիւնները։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՐՀԱՆԻ թալքը, ըստ երեւոյթին չատ աւելի մեծ աւեր գործած է քան կը կարծուէր նախապէս։ Ոռոռ կը խօսի նոյնիսկ մօտ 100 նորածինի մահուան մասին։ Կը պարզուի որ էկզաֆլորոփէնի գործածութիւնն է որ պատասխանատու է այս ծանր խնդրին։

ՄԱՐՈՒԲԻ նախկին վարչապետ՝ Տոքթ. Լառաքի հերքեց թէ թագաւորը իրեն յանձնարարած ըլլայ չփում ստեղծել ընդդիմութեան հետ։

ԼՈՒԻՏԻ մէջ ուր կը նախագահէր Հոմմէն եկած ուխտագնացութեան մը, յանկարծամահ եղած է Կարդինալ Տէլ՝ Ասքուա, 68 տարեկանին։

ՖԻՇԷՐ – Սպասկի ախոյենական հանդիպումին վախճանը այլեւս բացայայտ է։ Ներկայիս Ֆիշէր 11 կէտ ունի, Սպասկի՝ 8 եւ Ամերիկացիին մնայն մէկուկէս կէտ կը պակսի խորհրդային ախոյեանին տիտղոսը առնելու համար։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻՔՍՐՆ խոստացած է Ամերիկացիներուն որ պինուրական պարտականութիւնը պիտի դադրի պարտադիր ըլլալէ 1973 Յուլիս 1էն սկսեալ եթէ նախագահ վերընտրուի։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ Ռումանիոյ յարաբերութիւնները պիտի բարելաւուին։ Կ'ըսուի թէ Բրեժնեւ եւ Ջաուչեսկու դէմս դիմի իրենց տեսակցութեան ընթացքին է, Խրիմի մէջ, որ որոշած է ն վերջ տալ Ջլամարային։

ՄԻՒՆԻԽԻ Ողիմպիականներուն ամերիկացի Մարք Սփից երկու ոսկի մետալ առաւ լողալու մրցումներու ընթացքին։ Նախ 200 մեթր թիթեռնիկ դասակարգին, ապա 4 անգամ 100 մեթրի մէջ։ Ոսկի մետալի արժանացաւ նաեւ աւստրալիացի 15ամեայ Շէյն Կուլա կանանց 200 մեթրի մէջ։ Այս երկուքն ալ կոտրած են աշխարհի մրցանիշը։ Մարմնամարզի պարտադրուած չարժումներու դասաւորման մէջ Միքայէլեան (Խորհ. Միութիւն) եօթներորդ տեղը կը գրաւէ։ Երկրորդ օրուան մրցումներէն ետք։ Ամերիկա ունի երեք ոսկէ մետալ, երկու արծաթ, երեք պրոնզեայ, Արեւելեան Գերմանիա՝ երկու ոսկի, երկու արծաթ, երեք պրոնզեայ, Հունգարիա՝ մէկ ոսկի, մէկ արծաթ, երկու պրոնզեայ, Խորհ. Միութիւն՝ մէկ ոսկի, մէկ արծաթ, մէկ պրոնզեայ, Շուէտ մէկ ոսկի, մէկ արծաթ, Լեհաստան՝ մէկ ոսկի, Հիւսիսային Քորէա՝ մէկ ոսկի, Աւստրալիա՝ մէկ ոսկի։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՁԻՆԱՍՏԱՆ յայտարարեց թէ կ'արտօնէ Ազգայնական Ձինաստանի որ փեքին պայ մասնակցելու համար փինկ–փոնկի ախական մրցումներուն, պայմանաւ սակայն որ անոր խումբը ներկայանայ «Թայվանի ձինական դաշտա» անունին տակ։ Ֆորմոզ անմիջապէս մերժեց։ Բայց կը նկատուի որ առաջին անգամն է որ Փեքին նման հրաւէր մը կ'ընէ։

ԵՐԵՒԱՆ ◄► ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ (Օգոստոս 25)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՑ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի Սոկոլնիկի դրօսայդիին մէջ երեկոյ մը տեղի ունեցած է նուիրուած Հայաստանի։ Բացման խօսքը արտասանած է փոխ–տնօրէնը՝ Շիպով, ապա խօսք տուած է Հայաստանի Նախարարաց Խորհուրդի տուընթեր Հայաստանի մշտական ներկայացուցիչի տեղակալ՝ Զ. Վարդանեանի, որ պարզած է հայ ժողովուրդի համառօտ պատմութիւնը, ապա չեշտած Հայաստանի ձեռք բերած նուաճումները տնտեսական մարզերու մէջ։ Խօսք առած է նաեւ բանաստեղծ Հենրիկ Թումայեանը, յանուն հայ գրողներու եւ կարդացած ռուսերէնի թարգմանուած իր գործերէն քանի մը կտոր։ Բանաստեղծ – թարգմանիչ Ա. Սահրազեան ռուսերէն կարդացած է Զարենցի «Գովք Հայաստանի»ն (իր թարգմանութեամբ) ինչպէս նաեւ իր գործերէն։

Երեկոյթին մասնակցած են Հայկական Պետական Ծրագրի նախագահ՝ Ս. Ազարեան եւ այլ անձնաւորութիւններ։ Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին, հայ արուեստագէտներու կողմէ։

×

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՏՈՒՆ

Երեւանցի երիտասարդ ճարտարապետ Լեւոն Էլոյեան պատրաստած է բարեկամութեան նոր տան ինքնատիպ նախագիծը։ Ներքին ծածկարակ ունեցող համակառոյցի մէջ կը մտնեն ոչ միայն վարչական չէնքեր, այլեւ սրճարան, նիստերու դահլիճ հանդիսաւոր արարողութիւններու համար, գուցասրահներ, հոն պիտի հաստատուի նաեւ Մշակոյթի Կապի Հայկական Ընկերութիւնը, արտասահմանէն վերադարձող Հայերու ընդունելութեան ու տեղաւորումի Կոմիտէն եւ Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէն։

Տունը պիտի կառուցուի Ալավերդեան փողոցի եւ մայրաքաղաքի դլխաւոր պողոտայի անկիւնը։

×

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ 200 ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ուկրայնիայի մայրաքաղաք՝ Կիեւի մէջ լոյս տեսած է Ժաժակ Գիւլնազարեանի պատմուածքներու ժողովածուն, թարգմանութեամբ Լուսիլա Զաքարժնայեանի եւ Ովաննա Կովալի։ Ասիկա առաջին կարեւոր աշխատութիւնն է Կիեւի համալսարանի չրջանաւարտներու։ Այս երիտասարդները իրենց մասնագիտութիւն ընտրած են հայ գրականութիւնը եւ ներկայիս կը կատարելագործեն զայն երեւանի մէջ։

Խորհ. Միութեան լեզուներով լոյս տեսած են ապդ. գրականութեան ոչ միայն աւագ եւ միջին սերունդի, այլեւ երիտասարդ ներկայացուցիչներու ստեղծագործութիւնները։ Հայ գրողներու եւ բանաստեղծներու գործերը հրատարակուած են գրեթէ բոլոր միութենական Հանրապետութիւններուն մէջ։ Միայն վերջին քանի մը տարիներուն հայ գրողներէն աւելի քան 200 զանազան հրատարակութիւններ (հատընտիր, ժողովածու, վէպ, վիպակ եւ պատմուածք) լոյս տեսած են։

ՎԱՀԱՆ ՊԱՊՅԱՆ

ԴՎՎՎՎՎՎՎՎՎՎՎՎ ՎՎՎՎ ՊՊՊՊՊՊՊՊՊՊՊՊՊ ԴՎՎՎՎՎՎՎՎՎՎՎՎ

Ֆ.

ՏՈՒՆ

Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն Մ Ա Ս

Ա Ն Ա Ն Ձ Ն Ա Կ Ա Ն Ա Ր Կ Ա Ծ

(18 – Շար.)

Ա Ն Ա Ն Ձ Ն Ա Կ Ա Ն Ա Ր Կ Ա Ծ

Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն Մ Ա Ս

Ֆ.

Ա Ն Ա Ն Ձ Ն Ա Կ Ա Ն Ա Ր Կ Ա Ծ

(18 – Շար.)

Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն Մ Ա Ս

Ֆ.

Ա Ն Ա Ն Ձ Ն Ա Կ Ա Ն Ա Ր Կ Ա Ծ

(18 – Շար.)

պէս եմ ես կարել երէնց կատուի պոչը: Նրանք խօսում էին իրար ընդհատելով, անկապ եւ քանի որ բառերը չէին բաւարում, պառաւը ինձ դրկեց ու նոտեց-րեց ծնկներին (այնպէս, ինչպէս երեւի արել էր տարիներ առաջ):

Ըստ երեւոյթին դրանից յետոյ ընկած ժամանակը դժուարութիւն չէր ունեցել այս մարդկանց համար, քանի որ նրանք այս-օրուայ պէս յիշում էին այդ օրերի ամէն մի մանրամասը: Մինչեւ անգամ ծերու-նին պոլառուելով չուրջն պատմում էր, որ մեր Հայաստան ներդաղթելու օրը սուզ է եղել այս պատերի մէջ ու ինքը չկիմանալով զոռացել է.

— Մի՞թէ մենք ձեզ համար վատ հա-րազատներ ենք, մի՞թէ սա ձեզ համար վատ տուն է:

Երբ չփոթուած հայրս ինչ-որ բան է ուզել բացատրել Հայրենիքի մասին, ծե-րունին կոպտօրէն ընդհատել է.

— Ես չատ լաւ յիշում եմ, որ քո հայրը թուրքերից եկաւ այստեղ, դու ի՞նչ գործ ունես Հայաստանում...

Երբ նրանց թուաց, որ ամէն ինչ պատ-մեցին, ինձ տարան մեր սենեակը: Ես լուռ քայլում էի կիսախաւար միջանցքով ու չգիտեմ ինչու յիշում էի հօրս մահը: Ես խղճում էի նրան այնպէս, ինչպէս չէի խղճացել անգամ զոպաղի մէջ տես-նելիս: Ձիւղ է, դեռ չէի մտել նրանց սենեակը, բայց նախօրօք գիտէի, որ սե-նեակի պատերը հողից ու քարից են, որ նրանք ամէն ինչ մոռացած կը լինեն, ա-մէն ինչ կորցրած: Բայց երբ մենք մտանք մի յուրտ ու փոքրիկ սենեակ, ես հան-գստացած չունէի քաչեցի: Ոչինչ, ոչինչ չէր կորել: Մայրս երջանկութիւնից ու տառապանքից չկինած կոացել էր օրօրո-ցիս վրայ, իսկ հայրս՝ ակնոցն աչքերին, Աստուածաշնչի մէջ խոշոր տառերով գը-րում է. 1944 ամի Դեկտեմբեր աւուր եր-կու, բախտաւորուեցանիմ արու զաւակով, որին մեռած պապի անունով կոչեցինիմ: Աստուած պահէ:

Ծերունիները բազմոցի թաւիշները հարթելով բացատրում էին, որ մեր գնա-լուց յետոյ այս սենեակում մարդ չի ապ-րում, ինչպէս մարդ չի ապրում երէնց մեռած որդու սենեակում: Ես, որ իմ ծնուած տանը տուրիստի պէս օտար ու խորթ էի, չէի կարող ասել այդ ծեր մարդկանց, որ մեզնից ոչ մէկը մեռած չէ, որ մեռած չէ մինչեւ անգամ Նոր Զէլանդի վերեմանոցում թաղուած հայրս: Դրա համար, երբ նրանք ինձ մե-նակ թողնելով, եռեւից գնա վակեցին դու-րը, ես ղջացի, որ մեծ, չատ մեծ ցան-կութիւն ունեմ ձեռք տալու խունացած ու ծեփը թափած պատերին: Բայց ինչ-որ բան ինձ խանգարում էր դա անել եւ ես ինձ մի կերպ ստիպեցի տեղաւորուել նախապարդ մահճակալի եզրին: Այդպէս դարձայ մէկ տարեկան, երկու, երեք, չորս, քսան, քսանհինգ: Աւելին չհաս-ցրի, որովհետեւ դուռը բացուեց ու ներս մտաւ: Դուռը բացուեց ու ներս մտաւ

ԳԱՌՋՈՒ

ԼԵՄԱՆԻ ԱՓԻՆ

———o———

ԽՄԲ.— Տօվիլէն եռէ, Գառզու էվիա-նի մէջ է որ կը շարունակէ ոչ թէ իր ար-ձակուրդը այլ՝ իր աշխատանքը, ինչպէս կը վկայէ Տօֆինէ Լիպերէի աշխատա-կիցը, որ հետեւեալ տողերը նուիրած է մեծանուն նկարիչին (Տօֆինէ Լիպերէ, Օգոստոս 22):

×

Գառզու մենակեաց մըն է որ նկարչու-թեան իր առաջին քայլերը ըրաւ առանց ոեւէ վարպետի, առանց պատկանելու որ-եւէ դպրոցի եւ առանց հետեւելու այն ճամբաներէն ոչ մէկուն, զորս արուես-տագէտները կ'օգտագործեն յայտնելու համար:

Մեկնած վերացականէն, երբ ուրիշներ դեռ զայն չէին ընտրած իրրեւ նպատակ, խելագարուած պապս: Ներս մտաւ մէկը, որ պապիս մօրթուած հայրն էր: Եռեւից մեր գեղի աւագը, որ Անիվից էր փախել: Նրանք կողք-կողքի չարուեցին պատի տակ ու դառարկ ակնախոռոչները յառեցին աչքերիս: Բոլորը ձեռքերի մէջ հաւաքել էին իրենց ցնցոտիները ու մի մարդու նման չխչխկում էին վախից: Ձիւղ է, ես հազար անգամ լսել էի նրանց պատմութիւնները, բայց երբեք մտքովս չէը անցել, որ իմ պապերը այդպէս թըշ-ուառ ու լաղճալի տեսք կ'ունենան: Եթէ այստեղ լինէր, ինչ կը մտածէր իմ մա-սին սիրած աղջիկս, որը միշտ նայլոնէ անդրավարտիք էր հագնում եւ սիրում էր ուտել չաքարի մէջ թաթախած անանաս: Հիմա ես ամաչում էի այս կմախքներից դրա համար, ինչպէս նաեւ այն բանի հա-մար, որ այսքանի մէջ ես միակն էի, որ տուն ունէի, հազուստ, սիրած աղջիկ եւ հիւր էի այս տանը: Ցանկարծ ինչ-որ բան յիշելով, ես արագ բարձրացրի հայ-եացքս ու ուղիղ նրանց նայելով ասացի.

— Գիտէք, հայրս խնդրեց հաղորդել ձեզ, որ առանձնապէս ոչինչ էլ չի պա-տահել: Աշխարհում ամէն բան կարգին է եւ դուք բոլորդ էլ ողջ էք: Ինչ լմաստուն մարդ էր եղել հայրս, որ ինձ սովորեցրել էր այդ հրաշալի նախադասութիւնը:

Կմախքների չխչխկոցը իսկոյն կտրուեց եւ բոլորը ինձնից չրջուելով փարուեցին սենեակի պատերին: Ցետոյ յարձակուե-ցին վրաս ու հազուստներս բզիկ-բզիկ անելով, սկսեցին ծամծմել չորերս: Բայց երջանիկ էին բոլորն էլ ու բոլորն էլ քրքջում էին իմ մերկութեան վրայ:

ԳՐԻԳՈՐ ՋԱՆԻԿԵԱՆ

երկու տարի հոն կեցած է «բայց, կ'ըսէ, փապուղիի մը մէջ էի որու ելքը չէի տեսներ»:

Այն առեն կը հասնի, ձեւաղրոշմին չատ չեշտուած ոճով մը, զրեթէ դիծի «դրու-թեամբ» մը, բանաստեղծի աշխարհի մը մէջ:

Բայց, գունաւոր խորքով իր ձեւաղրոշմ պատկերներուն մէջ, ուր նուրբ դիծեր կը սահմանեն ձեւերը իրական բնանկարին առ-ջեւ, տեսնուած բնանկարէն անխուսափե-լի կերպով, կը յայտնուին աւերակներ, հողագործական մեքենաներ, փճացած թնդանօթներ, միջնադարեան զէնքերով պինուորներ, որոնք միշտ կ'ոգեկոչեն «ինչ որ եղած անցած է»:

Հարցում մը.— «Ինչո՞ւ»:

= Կը չանամ ընել ինչ որ կը տեսնեմ եւ եթէ երբեմն կը յանդիմ իրականութե-նէն բաւական հեռու, այդ կ'ըլլայ ան-պիտակցաբար...:

Երբ գինքը լսենք, տեսնենք իր աշխա-տելը, դիտենք երբ հիացումով տեսարա-նը կը դիտէ իր պատշգամէն, այն համո-զումը կ'ունենանք թէ տեսակ մը երազի մէջ կ'ապրի եւ կը ձգէ որ իր երեւակա-յութիւնը թափառի առանց փորձելու զայն հակակշռելու:

Բայց իրականի՞ն մէջ: Գիծերը ծնունդ կ'առնեն իր ձեռքերուն տակ, կը տա-րածուին խնամքով պատրաստուած հրա-վառութեան մը պէս եւ ի վերջոյ կ'ընդ-գրկեն ամբողջ պատառը կատարեալ հա-ւասարակշռութեամբ մը: Հոս զգալի է ճշգրիտ թեքնիսիէնի մը վարպետութիւ-նը, որ սակայն կը տաղնապի երեւակա-յածինի զայրացած ձգտումէ մը, անցեալի ասպետներու լայթմոթիվով, որոնք կը պայքարին վաղուան մեքենայացած հրէշ-ներուն դէմ:

Գառզու կը սիրէ մեքենաները, երկա-թուղին, նաւահանգիստները: Միշտ՝ դի-ծեր... Եւ երբ իրեն յայտնեցինք մեր հիացումը իր մէկ գեղեցիկ վերարտադ-րութեան համար — «Ծովին պալատը» — որ կը ներկայացնէ Վենետիկի մէկ տե-սարանը՝ մարդը եւ իր արկածախնդրու-թիւնը ոգեկոչող, զնաց գովի սենեակը 5–6 չատարտած պատառներ բերելով, ո-րոնք գծուած էին... Ամթեատամ: Հրա-չալի պատառներ իրենց նրբութեամբ եւ կատարելութեամբ ինչպէս եւ գոյներու ջերմութեամբ:

Սկիզբը, Գառզու, սեւ խորքերու վրայ որոնք պարապը կ'ոգեկոչէին, կը գոհա-նար լուսաւորը բիծեր դնելով, կարծես թէ չկարենալով բաժնել լոյսը սուտերէն: «Զոյգ»ը, ամէնէն յատկանշական պատ-առներէն է այդ ուղղութեամբ.— Բիրա լոյս մը ֆլաշի պէս ուղղուած է մարմնի մասերու վրայ: Ձիւղ է որ այն առեն, նկարիչը չլացած էր կարդ մը հին վար-պետներէ, ինչպէս՝ Ռամպրանտ, որ լոյս մը կը կեդրոնացնէր մէկ կէտի վրայ մի-այն, մնացեալը մուքը ձգելով:

Ցետոյ «Լոյսը» կուգայ իր պատառա-ներուն վրայ, միշտ «տիրապետող»է մը եռաք: Սեւէն եռաք կուգայ կանանչը, յետոյ դորշ-կանաչը, յետոյ՝ կապոյտը:

— Հիմա, տիրապետողը աւելի տաք-ցած է, կ'ըսէ Գառզու, խորքերս եղած են կարմիր, նարնջագոյնացած դեռ քանի մը կապոյտներով:

Աչխատանքի իր սեղանին վրայ, բազ-մաթիւ վիմատպութիւններ, փորձեր ուր կը պայքարին դիծերու բանակներ:

— Երկու ցուցահանդէս կը պատրաս-տեմ: Մէկը՝ գծագրութեանց, վիմատպու-թեանց, ջրանկարներու, որ փարիզ պիտի կայանայ Դեկտեմբերին: Նախապէս, դործերս պիտի ներկայացնեմ Պէյրութի բազմաթիւ պատառաններով, որոնցմէ մաս մը ցոյց տուի ձեզի:

= Արձակո՞ւրդը:

— Էվիան աչխատանքի հրաչալի վայր մըն է ինծի համար: Հանդարտութիւնը, բնութիւնը... դիտեցէք սա համայնա-պատկերը, արտակարգ բան է:

= Առաջի՞ն անգամն է որ կուգաք:

— Ա,յո՛: Ցաճախ Լօզան կ'երթամ բայց երբեք լիճին այս կողմը չէի եղած: Հրա-չալի է: Գիրքեր ունիմ նաեւ պատկերա-զարդելու «Պուտուա եւ պուտուայականու-թիւնը» ուր ինքնատիպ վիմատպութիւն-ներով, զոր պիտի հրատարակէ Փիէր ոը Թարթաս, յետոյ երկու Շէյքսփիր «Ամ-րան Գիշերուան մը Երազը» եւ «Արքա-ներու Գիշերը», յետոյ իմ պատառնե-րուս պիտի նուիրուիմ:

= Էվիանի վրայ բան մը պիտի դծէ՞ք:

— Անշո՛ւշտ: Ու գառնալով դէպի հին քաղաքը որու կը տիրապետէ եկեղեցին, կ'ըսէ. «Այս անկիւնը դիս կը հետաքրքրէ, իր տանիքներով, տուներով: Ի՜նչ հետա-նկար»:

Բանի մը վայրկեան, Գառզու երազկոտ կը մնայ, հրաչալի տեսարանին առջեւ, իր ոտքերուն առջեւ փռուած Լեմանին, կապոյտ երկնքին տակ:

Զինքը դիտելով երբ այսպէս կը խոր-հրդածէ, կարելի է՞ չմտածել թէ արդէն իսկ հրաչալի պատառ մը կ'ուրուագծուի իր գլխուն մէջ.— մեծ լիճ մը, կայմա-վայտներով անտառ մը որ կը բարձրա-նայ, եւ անչուշտ եղերքը հողագործական մեքենայ մը, մոռցուած, նման սպառնա-ցող միջատի մը, որու առջեւ ձկնորս մը կ'անցնի եռին ունենալով դասալիք հետե-ւակ մը, սպանական բանակէն, որ երկու դար առաջ թալանի տուաւ Էվիանը:

ՏԱՆԻԷԼ ՊՕԿԻՒՆ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Մարդը դրամ կը չինէ, բայց դրամը մարդ չի չիներ:

ԳՆԶՈՒՆԵՐԻՆ

×

Մարն ամէնէն վարնոց տեսակը լեզուն է:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (142)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՕԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ինծի ձանիկ կ'ըսեն, երբոր գործ մը վրաս առնեմ, կը կատարեմ, ասկէ զատ ձեռքս չեկած բանին մէջ չեմ մտներ:

— Գիտեմ, որ այս տեսակ գործերու համար չատ ճարպիկ ես, պատասխանեց ուսուցիչը, միայն թէ...

Բայց խօսքը չուզեց չարունակել, վախ-նալով, որ կը վիրաւորէ դիմացինը:

— Միայն թէ ի՞նչ, հարցուց միւսը:

— Ոչինչ...

— Չէ, լեզուիդ տակ բան մը կայ, ըսէ տեսնենք... ես կ'ուզեմ, որ անկեղծօրէն խօսինք իրարու հետ:

— Ըսել կ'ուզէի, որ թերեւս հակառա-կորդ կողմէն խնդիրը կ'իմացուի, եւ քե-զի առաջարկութիւններ կ'ըլլան...

— Այսինքն դիս կը կաշառե՞ն, ըսել կ'ուզես, զոչեց ձանիկ բարկացած ձայ-նով մը:

— Ոչ թէ կաշառել, բայց թերեւս քեզ կը համոզեն, որ վազ անցնիս այդ դոր-ծէն...

— Եւ ի փոխարէն զրամ կուտան, այն-պէս չէ՞:

— Ոչ թէ զրամ կուտան, այլ որեւէ կերպով կը ջանան քեզ գոհացնել...

— Ինծի նայէ, միւսիւ Թորդոմ, կ'ե-րեւայ, որ դուն տակաւին իմին ինչ մարդ ըլլալս չես գիտեր կոր, ես թէեւ հա-րուստ չեմ, բայց սիրտ ունիմ, պատիւ ունիմ, անանկ փարայի համար արժա-նապատուութիւնս չեմ գոհեր:

— Կը ներես, ես այդ ըսել չուզեցի:

— Ես չատ աղէկ կը հասկնամ, ինչ որ ըսել ուզեցիր, բայց երբոր գործի սկսինք, այն առեն պիտի տեսնես ու հասկնաս իմին ինչ մարդ ըլլալս:

Ուսուցիչը զղջացած էր անխոհեմ խօսք մը բերնէն փախցուցած ըլլալուն, եւ ջա-նաց իր գործած սխալանքը դարմանելու, եւ ձանիկի սիրտը առնելէ եառքը գայն ճամբու դրաւ:

— Այս մարդը եթէ ուզէ, չատ աղէկ կրնայ յաջողցնել, կը մտածէր, ամէն տեղ կ'երթայ, ամէն մարդ կը ճանչնայ, եւ լեզուն ալ բերնին մէջ կը դառնայ...

Հետեւեալ առտու ուղղուեցաւ Պօղոս էֆէնտիի դրասենեակը խնդիրը բացատ-րելու եւ հարկ եղած դրամը առնելու հա-մար:

— Այս հանդրադրութիւնը մօտաւորա-պէս 10 ոսկիի պիտի նստի, կը մտածէր, բայց առ այժմ հինգ ոսկի կ'ուզեմ Պօղոս էֆէնտիէն եւ յետոյ, երբ աստրագրու-թիւնները հաւաքուին, վստահ եմ, որ մնացած հինգ ոսկին ալ գոհունակու-թեամբ կը վճարէ:

Վաճառականը նոյն առտուն լաւ տրա-մադրութեան մէջ էր եւ չատ սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ Պր. Թորդոմին:

— Վստահ եմ որ, դոչեց, հանդրադրու-թիւնը բերիր, ամբողջ թաղեցիներուն աստրագրութեամբ ծածկուած:

— Ոչ տակաւին, կրկնեց ուսուցիչը:

— Ցիատ՞ւն...

— Կ'աչխատինք կոր, Պօղոս էֆէնտի, միայն թէ ժամանակի կարօտ է:

— Հանդրադրութիւնը քո՞վդ է, տուր տեսնեմ, քանի՞ աստրագրութիւն հաւա-քած ես մինչեւ այսօր:

— Հանդրադրութիւնը քովս չէ... ուրի-շի քովն է, պատասխանեց ուսուցիչը, թաղեցիի մը տուի, որպէսզի աստրագրու-թիւն հաւաքէ:

— Բայց մինչեւ հիմա քանի՞ հատաւ աստրագրութիւններու թիւը:

— Շիտակը չեմ համրած, բայց բաւա-կան կայ... կարծեմ երեսունը անցած է, կմկմաց Պր. Թորդոմ, ներքնապէս ամօթ զգալով իր խօսած սուտէն:

— Երեսո՞ւն, ըսաւ Պօղոս էֆէնտի, ինչ որ է, բաւական բան է...

— Բայց հիմա վստահ եմ, որ չատ աւելի պիտի կրնանք հաւաքել, քանի մը հոգի յանձն առին աչխատելու:

— Կեցցե՛ս, ահա այսպէս գործը կը յա-ջողի, արդէն առջի օրէն ուրիշներու ձեռ-քով ընելու էիր:

— Այնպէս է, միայն թէ ուրիշներու ձեռքով ընել տալն ալ իր անպատեհու-թիւնն ունի:

— Ի՞նչ անպատեհութիւն...

— Վերջապէս, ուրիշները երբոր աչ-խատին, փոխարինութիւն մը կը սպասեն ... Օրինակի համար, հիմա մէկը գտած եմ, որ բոլոր թաղը պիտի չրջի, խօսի՛, համոզէ՛, ամբողջ ժամանակը ատոր պիտի գոհէ, սակայն ատոր փոխարէն ալ բան մը կը պահանջէ կոր:

— Ի՞նչ բան, տեսնենք իր պահան-ջումը:

— Մեծ բան մը չէ, Պօղոս էֆէնտի, միայն թէ ես դժբախտաբար ի վիճակի չեմ վճարելու... եթէ դրամ ունենայի, ձեզի բնաւ խօսքն անգամ չէի ըներ:

— Գիտեմ այդպէս ըլլալը, ի՞նչ պիտի տրուի ան ըսէ...

— Առ այժմ հինգ ոսկի, կմկմաց ու-սուցիչը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՊԵՐՃ–ՌՈՊԻՐ

ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Արմենակ Գուլումճեան Դպրոցասէր Տիկնանց վարաժբանի սրահի կահաւորման 250 ֆր.։

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի նոր սրահին 250 ֆր.։

Կապոյտ Խաչի կայանի նոր չէնքի փոնտին 250 ֆր.։

Անտիլիի հանգստեան տան 250 ֆր.։

Իրենց զաւկին յիշատակին։

×

Տէր եւ Տիկին Թ. Մեսրոպեան Դպրոցասէր վարժարանի սրահի կահաւորման 250 ֆր.։

Սամուէլ Մուրատեանի նոր չէնքին 250 ֆր.։

Կապ. Խաչի կայանի նոր չէնքին 250 ֆ.

Անարատ Ցղուհեան Քոյրերու դպրոցին 100,

Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին 150 ֆր.։

Անտիլիի հանգստեան տան 100 ֆր.։

Հայկ. Մշակոյթի Տան 100 ֆր.։

×

Տէր եւ Տիկին Զ. Մեսրոպեան (Քանատա) Դպրոցասէր վարժարանին 500 ֆր.։

×

Պ. Արսլան եւ Միքայէլեան ընտանիք Թիւրքարմա հաստատութիւն (Կ. Պոլիս) Կապոյտ Խաչի նոր չէնքին 250ական։

Քիւրիւհս Իվ, Մանթօ եւ Ընկ. (Փարիզ) Սամուէլ Մուրատեանի նոր չէնքին 500։

(Տառնալ «Յառաջ»էն)։

×

Տէր եւ Տիկին Աղասի Խանտանեան 50 ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի կայանի նոր չէնքին։ (Տառնալ «Յառաջ»էն)։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները յաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Սրբուհի Սարգիսեանին եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց եղբօր՝ Նիկողոս Նիկողոսեանի *մահուան առթիւ։*

×

Շաւիլի Հ. Ց. Դ. «Արշալոյս» խումբի ընկերները եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի ընկերուհիները յաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր – ընկերուհի Փիլիպ եւ Գաթերին Յովհաննէսեաններուն իրենց եղբօր՝ Տաճատ Յովհաննէսեանի *մահուան առթիւ (Նարպոնի մէջ արձակուրդի ընթացքին)։*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Մարտիկ Տակառեան 50 ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Պանեէօ–Քաչանի մասնաճիւղին Հրանդ Խաչատուրեանի (Ռընաժ) մահուան առթիւ։

(Տառնալ «Յառաջ»էն)։

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Աբսէնեան (Թուառէն) 10 ֆր. կը նուիրեն Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին (տառնալ «Յառաջ»էն)։

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 29

ԳԻՆ 2·500 ՖՐ·

ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻՆՈՅ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ, ԼՈԳԱՐԱՆՈՎ, «Արմենիա»ի կամ «Անի»ի մէջ։ Նախաճաշ, ճաշ, ընթրիք, բազմաթիւ շրջապտոյտներ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS, 22 Rue du 4-Septembre, Paris (2e) — Tél. 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ունճեանի, ամէն Հարեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ եառք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷյԼ՝ դիմել Զ. Ալիքսանեանի՝

11, Rue du Bassin, St. Julien — Tél. 51-74-90 — 66-38-92

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — *ԼԻՈՆ՝* Պալեանի — *ՏԷՍԻՆ՝* Կ. Գարայեանի

ԱԼՃՈՐՎԻԼ՝ Ց. Պօյաճեանի

ԱՆԱՐԱՏ ՑՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

73, avenue Henri-Barbusse

95 - Arnouville-les-Gonesse

Հայ քոյրերու դիշերօթիկ եւ փոքրիկներու կառտրոի վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են 1972 – 73 տարեշրջանին համար։

Պայմաններու եւ մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր վարժարանի վարչութեան։ Հեռաձայն 985–01–79։

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)

Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒՆ

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

ՇԱԽԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս.յս կիրակի պատարագ կը մատուցուի։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ՄԻՒԶՈՆՕՐՀՆԷՔ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՏԵՍԱՐԺԱՆ ՎԱՃԱՌՈՒՐՈՅ ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի օդակայանէն՝

Մեկնում կիրակի 15 Հոկտեմբեր 1972

Վերադարձ երեքշաբթի 31 Հոկտ· 1972

Ծախքերու ընդհանուր մասնակցութիւն 1500 ֆր·

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝

Պօմոն՝ *Հայր Գեղամ Վրդ· Հեռ·* 51–73–50

Սէն–Լու՝ Տէր Շահան Քհյ· 47–97–13

Պլ· Օտտօ՝ Տէր–Նշան Քհյ· 50–18–23

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ·	միւչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ·	միւչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ·	» » »
ԾԱՒՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ – ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղանակին առթիւ «Նուպարեան» մատենադարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Սեպտեմբեր 1 Ուրբաթ։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ։

Ա Զ Դ

Մոնմորանսիի եւ Անտիլիի Հանգըստեան տուներուն այցելութիւնները արտօնուած են ամէն օր, միւխայլ ժամը 14էն 18 (նահանգապետութեան հրամանով)։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂԲԱՏԱՒՈՆԱՄԻ

(Կնիք)

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն*։

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով։

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 6 ֆրանքի դրոշմաթուղթ։

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին։ (Եղանակին առաջին եւ խիստ փայլուն պարահանդէսը) Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ։

×

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր, Շարպօնիէհի չքեղ սրահներուն մէջ։

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԼՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆՔ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԱՈՐ ԱՆԿ Է

Պ. Ժերար Սթեֆանէօքօ կը հաղորդէ որ մեծ հանդիպում մը տեղի պիտի ունենայ, Նոյեմբեր 1ին, Վերաէօն, ի կատարութեան 5000 հոդիի, ի յիշատակ Ցրանսայի համար մեռած Հայերուն։ Այս առթիւ կը խնդրուի անոնցմէ որոնք զրահական մը կամ բարեկամ մը ունին որ իրրեւ ռազմիկ (1914–18 կամ 1939–45) թաղուած է զինուորական գերեզմանատուն մը որ հաղորդեն անունն ու թաղուած վայրը։

Միւս կողմէ, 1914–18ի Պատերազմի նախկին ռազմիկները, ինչպէս նաեւ Հնդկաչինի, Ալժերիոյ նախկին ռազմիկները եւ դիմադրականներն ու տեղահանուածները թող հաճին սոսկողաբար յարաբերութեան մէջ մտնել Պ. Ժերար Սթեֆանէօքոյի հետ, հեռաւոր կամ մօտ յայտագրերու պատասխանատու

16, Rue José Maria de Heredia
PARIS (7e)

Պ. Սթեֆանէօքօ կը խնդրէ նաեւ որ իրեն հաղորդուի անունը, հասցէն, տարիքը, զինուորական աստիճանը բանակին մէջ, արհեստը, կռուած վայրերը եւ ի հարկին՝ պատուանշանները։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
31
ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI
31 AOUT
1972

ՀԱՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

LE NUMÉRO 0,70 F.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	60 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48-Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12·502

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.502

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

76 ԱՄԵԱԿ ՊԱՆՔ ՕԹՈՄԱՆԻ ԳՐԱՒՄԱՆ

———0———

Ե·

Դէպքերը՝ ըստ «ԴԵՂԻՆ ՏԵՏՐԱԿ»ի (Գ·)

Ժ· տը լա Պուլինիէր կը պատմէ թէ Դրամատան փոխ–տնօրէն Օպուանոյ մեծ–եղաբդոս Խալիլ Բէյթար փաշային ապահովութիւն ստանալէ եառք թէ իր բացակայութեան ո՛չ մէկ փորձ պիտի կատարուի Պանքան վերազբաւելու համար, պատճառ է Եըլտըզի պալատը, ուր կը զբաղուի պալատը Մաքսիմով։

Ի դէպ յիշենք, որ ըստ Միքայէլ Վարդանեանի, Մաքսիմով Ապտիւլ Համիտին խորհուրդ տուած է ջարդել Հայերը, թեզապրելով՝

«Massacrez, Majesté, massacrez ».

Կը պատմուի նաեւ, որ Օսմ· Դրամատան տնօրէնը 500 ոսկի պարգեւ տուած է Մաքսիմովի, իր «ծառայութեան» համար։

Եըլտըզի պալատին մէջ կարմիր Սուլթանին հետ տեսակցութեան մասնակցած են Դրամատան անգլիացի ընդհ· տնօրէն Սըր Էտկար Վէնոան, փոխ– ընդհ· տնօրէն Օպուանոյ եւ Մաքսիմով։

Ապտիւլ Համիտ բացարձակապէս մերժեր է հետեւանք տալ հայ յեղափոխական կոմիտէին քաղաքական պահանջներուն։ Համաձեռներ է, որ 25 յեղափոխականները ապահով կերպով Պանքային դուրս ելլելով տարուին տնօրէնին պրօսմաւը, անկէ Եւրոպա երթալու համար։

Ժամերով բանակցեր են յեղափոխականներուն հետ, որոնք չէին ուզեր պարպել չէնքը։ Մաքսիմով իր ճարտար լեզուով համոզեր է զանոնք եւ առաուան ժամը երեքուկէսին վերջապէս հեռացեր են Պանքային։

Յաջորդ առաւօտ, Օգոստոս 15–27ին, դեսպանները հաւաքուեր են երիցադոյն անդամին՝ Աւստրիոյ դեսպան Պառոն տը Քալիսի մօտ եւ իրենց հաւանութիւնը տուեր են Եըլտըզի կարդադրութեան, միաժամանակ այնտեղ խմբագրեր են Բ· Դրան ուղղուելիք հաւաքական ծանուցագիրը, որ Արտաքին նախարարին յանձնելու է աւստրիական դեսպանատան աւագ թարգմանին կողմէ։

Նոյն պահուն Ֆրանսայի, Ռուսիոյ եւ Անգլիոյ աւագ թարգմանները պալատ երթալով պահանջեր են անմիջապէս վերջ տալ ջարդերուն, որոնք կը չարունակուէին իսլամ խուժանին կողմէ, ոսոխականութեան բարեհամբաւ աչքերուն առջեւ։

Դործակատարը Բերայէն Թարապիա վերադարձին, Ֆրանս· դեսպանատան մէջ պատր է Արտաքին նախարար Թէվֆիք փաշան, որ երեն կը սպառէ եղեր։ Պուլինիէր նախարարին յայտներ է թէ ո՛չ մէկ հաւաստք կ'ընծայէ իր խաբեբայ հաւատիքներուն, թէ ջարդերը կը չարունակուին։ Ինք անձամբ Շիշլիի Հայոց գերեզմանատան մէջ համրեր է 400 դիակներ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ տեսեր է Ֆրանս· հիւանդանոցին մէջ։

Նախարարը այցելեր է նաեւ միւս դեսպաններուն, պահանջ հանդարտեցնելու համար։

Օգոստոս 28ին ռուսական դեսպան Նելիւովի առաջարկով դեսպանները բազոքի հեռագիր մը ղրկած են ուղղակի Սալտիւլ Համիտին, նկատի ունենալով կացութեան ծանրութիւնը։ Առաջին անգամն է, որ դեսպանները ուղղակի կը դիմէին Սուլթանին։

Ջարդերը ծաւալեր են մինչեւ Վոսփորի դիւղերը, — Պէյպէք, Բումբլի Հիսար, Քանտիլլի, ուր Թուրքերու կարգին մեծ թիւով քրիստոնեաներ ու Եւրոպացիներ կը բնակին։ Քրիստոնեաները խուճապահար զանազան ծածօրէն կը փախչէին դիպ – ուելով Թարապիոյ եւ Պէօյիւք–Տէրէի պանդոկներուն ու տուներուն մէջ, դես – պանատանց պաշտպանութեան տակ։

Միւս կողմէ Հայերը հանդարտ չեն կեցեր։ Օգոստոս 28ին կէսօրէ վերջ Պուլինիէր ստացեր է նոր նամակ մը։ «Ատիկա նոր ապացոյց մըն էր, որ Հայերը սաստիկ պայրացեր էին Եւրոպայի դէմ»։ Նամակը ստանալէն քիչ վերջ դարձեալ քանի մը ռումբեր պայթեր են քաղաքին մէջ, ինչ որ պատրուակ կրնար ծառայել նոր ջարդերու։

Այդ միջոցին է միայն, որ Խորհրդէն հասեր են կանոնաւոր զօրաց երկու վաշտեր միայն, կարգը վերահաստատելու համար։

Նոյն իրիկունը Թէվֆիք փաշա դեսպաններու երիցադոյնին ներկայանալով յանձներ է Ծանուցագիր մը, յայտնելով որ անհրաժեշտ բոլոր միջոցները ձեռք առնուած են եւ թէ ճիշդ չեն դեսպաններու դիտողութիւնները։ Ոչ մէկ ակնարկութիւն ըրեր է պինեալ խուժանի կազմակերպութեան մասին։ Սեպտեմբեր 2ին դեսպանները նոր Ծանուցագիր մը տուեր են, չեչտելով այս կէտին վրայ։

Թէվֆիք փաշա բերեր է նաեւ Սուլթանին ուղղուած ծանուցագրին պատասխանը։ Ապտիւլ Համիտ չատ ազդուեր է· իր դահակալութեան ամբողջ շրջանին մեծ Պետութեանց ներկայացուցիչները երբեք ուղղակի չէին հարցաքննած պինքը։

Յանուն դեսպաններուն, Պառոն տը Քալիս յայտնած է Արտաքին նախարարին, որ Եւրոպա կասկածանքով վերաբերուեր էր Անատոլուի անցած տարուան հայկական ջարդերուն հանդէպ։ Սակայն այժմ այլեւս օսմանեան կառավարութիւնը չի կրնար ուրանալ — ինչպէս ուրացեր էր տարի մը առաջ — այն զարհուրելի դէպքերը, որոնք տեղի ունեցան Պոլսոյ մէջ՝ դեսպաններու, անոնց պաշտօնէութեան եւ օտարներու աչքերուն առջեւ։

Գործակատարը կը չեշտէ թէ դեսպաններուն դիտողութիւնները տեղին էին, որովհետեւ Օգոստոս 29ին տակաւին խռովայոյզ էր կացութիւնը։ Ոսոխականութիւն եւ պինուոր կը չարձակէին նաւահանգիստի մօտակայ խաներուն վրայ, որոնք լեցուն էին Հայերով։

Օգոստոս 30ին եւ 31ին Թուրքերը սկսեր են խուզարկութիւններ կատարել օտարներու տուներուն մէջ, բայց ձեռք չեն տարած Ֆրանսացիներուն։ Լուր տարածուեր է, որ Հայերը նոր ցոյցեր պիտի կատարեն Օգոստոս 31ին, Համիտի գահակալութեան տարեդարձին առթիւ։ Դեսպանները, իրբեւ բաղաքի նշան, լուսավառութիւն չեն կատարած այդ օրը։ Մայրաքաղաքը լուռ ու ամայի վիճակ կը ներկայացնէ եղեր։

Ըստ գործակատարին, զոհերու թիւը առնուազն 6000 հոգի է։ 4500 թաղում կատարուած է Հայոց գերեզմանատան մէջ։ Ոսոխականութեան բարձրաստիճան պաշտօնեայ մը խոստովաներ է, որ 750 Հայեր սպաննուած են Ղալաթա – Սերայի բանտին մէջ, Բերայի սրտին վրայ։ Բազմաթիւ դիակներ «մաուզնա»ներու վրայ բեռցուելով ծով թափուեր են։ Սայլերու անվերջ չարաններ ժամերով դիակ փոխադրեր են Բերայի եւ Փանկալթիի փողոցներէն։

Յօսելով Խասկիւղի ջարդերուն մասին, Ժ· տը լա Պուլինիէր կ'ըսէ թէ Ոսկեղջիւրի այդ թաղին բնակիչները մեծ մասամբ Հրեաներ էին, որոնք իսլամներուն դղդցած ապրանքները ժամն դինով գնելու համար, անոնց մատնանիշ կ'ընէին Հայոց տուները։ Շատ պատմութիւններ լսեր էինք Խասկիւղի Հրեաներու մասնութեան մասին։ Այսպէս, Յունգայի օրինակին հետեւելով, Հայերը ցոյց կուտան եղեր Թուրքերուն՝ փաղաքշիչ բառերով.— «էրմէնի տիր, ամմա էյի ատամ տըր» (Հայ է, բայց լաւ մարդ է)։

Ֆրանսական դեսպանատան, գործակատարին վկայութիւնը ո՛չ մէկ կասկած կը թողու Հրեաներու մեղսակցութեան մասին։

Դեղին Տետրակը դեռ ուրիշ ուշագրաւ չատ մանրամասնութիւններ եւս կուտայ 76 տարի առաջուան այդ պատմական դէպքերուն մասին։

Ձենք ուզեր աւելի երկարել։

×

Ինքերնէշընըլ Հէրըլտթրիպիւն (փարիզ)·իր 19–20 եւ 25 Օգոստոս 1972ի թիւերուն մէջ կը յիշէր Օսմ· Պանքայի դրամատան մը «75 տարի առաջ» խորագրին տակ, թուականներու եւ դէպքերու սխալներով։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԼԹՆԱՄ

ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԶԴԱԴՐԻՆ

Կ'ԸՍԷ ՆԻՔՍԸՆ

Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին է, որ նախագահ Նիքսըն յայտարարեց թէ Հիւսիսային Վիէթնամի ռմբակոծութիւնները պիտի չդադրին, ցորչափ բանակցութիւնները ոչ մէկ յառաջդիմութիւն կ'ընեն։ Սան Քլեմանթէի (Քալիֆորնիա) իր ամարանոցին մէջ է, որ Նիքսըն անդամ մը եւս անդրադարձաւ Վիէթնամի։ Դէպերու կարծիքով նախագահին խօսքերը առաւելաբար ուղղուած էին Հիւս· Վիէթնամի դեկավարներուն։ Նիքսըն կ'ուզէ հաս – կցընել թէ Հանոյ յոյսեր եւ մանաւանդ պատրանքներ պէտք չէ ունենայ նախագահական ընտրութիւններէն։ Իր դիրքը պիտի չփոխուի մինչեւ Նոյեմբեր 7 (ընտրութեանց թուականը)։ Ոչ ռմբակոծութիւններու դադրեցում պիտի հրա – հանդէ ոչ ալ պաշարման վերջ պիտի դնէ քանի դրական յառաջդիմութիւններ չեն եղած բանակցութեանց մէջ։ Յօրչափ ամերիկացի պատերազմական դերիներէն վերջինը ազատ չարձակուի եւ անհետացած պինուորներու ալ ցանկ մը չպատրաստուի, Միացեալ Նահանգները «մնայորդ» ուժ մը պիտի պահեն Հարաւային Վիէթնամի հողամասին վրայ։ Ցիշենք որ նախագահ ըլլալէն ի վեր 522 հազար ամերիկացի պինուոր հեռացած են Վիէթնամէն եւ չորս տարիէ «վիէթնամականացման» քաղաքականութիւնը հաստատուած է Սպիտակ Տան համար։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԼՈՒՍԹԸՐԻ ԴՈՒՔՍԸ որ Անգլիոյ թագուհիին միակ ողջ հօրեղբօր տղան է, օդանաւի արկածով մեռաւ առջի օր։ 31 տարեկան էր եւ ինք կը վարէր օդանաւը։

Միւնիխի մէջ Ֆրանսա իր առաջին մեռալը ստացաւ — արծաթ — չնորհիւ Միշէլ Քառեկայի, քարսիքացի, նշանառութեան մրցումին մէջ։ Ոսկի մեռալը առաւ իտալացի Սքալցոնէ, կտրելով համաչափարհային մրցանիշը։ Ներկայիս Միացեալ Նահանգները առաջին դիրքի վրայ են 5 ոսկի մեռալներով, երկրորդ՝ Արեւելեան Գերմանիա 3 ոսկի մեռալով եւ երրորդ՝ Խորհ· Միութիւն երկու հատով։

ՓԱՐԻԶԻ ամերիկեան դեսպանը — Ուաթսըն — հրաժարեցաւ առողջական պատճառներով։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ վարչապետը ընդունեցաւ երկու փոխ–նախարար – ներու հրաժարականը։ Այս երկու երեսփոխանները ընդդիմադիր պարբերականէ դրամ ստացած էին։ Խորհրդատուներն էին Հրատարակչականի մը, որ ի մէջ այլոց կը տպէր Քուիֆ չարաթաթերթը, որ ծանօթ է իրբեւ Քրիստոնեայ – Դեմոկրատ կուսակցութեան կողմնակից հրատարակութիւն մը։

ԹԵՀՐԱՆի պինուորական ատեանը մահուան դատապարտեց պարսիկ ուսանող մը՝ Մեհտի Ռեզայ, որու դէմ եղած ամբաստանութիւնն այն է որ ոսոխական մը սպաննած է եւ մաս կազմած «Պետութեան ապահովութեան դէմ դաւի մը»։ Իր պաշտպանութեան համար, ուսանողը յայտարարած է· «Ընկերներս ու ես, ընդունեցանք վտանգաւոր կեանք մը ապրիլ որովհետեւ չէինք կրնար կրաւորական ձեւով հանդիսատես ըլլալ Պարսկաստանի մէջ յարատեւող ընկերային անարդարութեան»։

ՁԵՒՈՍԼՈՎԱՔԻԱ. սկսած է նաեւ հալածել Կաթոլիկէ Եկեղեցին եւ խիստ հակակշռի կ'ենթարկէ կրօնական ուսուցումը։ Այսպէս դպրեվանքերու մուտքը չատ սահմանափակ է այս վերամուտին եւ 60 թեկնածուի վրայ միայն 33ի արտօնուած է։ Աստուածարանութեան համալսարանն ալ միայն 30 ուսանող կընդունի այս տարուան համար։

ԱԹԻՆԲի ամերիկեան դեսպանատան վրայ ռումբ մը նետուած է առջի օր։ Միայն նիւթական վնասներ կան։ Քանի մը օր առաջ ալ պայթում մը եղած էր դրամատան մը մէջ եւ դիմադրական երեք չարժումներ յայտարարած էին թէ իրենց գործն է։

«ԻՄԹԱ»ն (օդանաւային փոխադրութեան միջազգային կազմակերպութիւն) ճամբորդներու ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ թակարդաւոր ծրարներու վրայ որոնք կրնան իրենց յանձնուիլ ահաբեկիչներու կողմէ։ Արդարեւ կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն, այս նոր ձեւն է զոր ահաբեկչական կազմակերպութիւնները ընտրած են իրենց գործունէութեան համար։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախկին վարչապետ եւ ելմտական նախկին նախարար՝ Անթուան Փինէ կը խորհի թէ դիներու յաւելման առաջքն առնելու համար լաւագոյն ձեւը մրցակցութիւնն է եւ ոչ թէ անոնց վրայ արգելք դնելը։ Փինէ կ'ընդունի որ ներկայիս տուրքերը չատ ծանր են։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ հեռատեսիլի նոր ընդհանուր տնօրէն–նախագահը կարգ մը ոբոչումներ տուած է վերամուտին համար։ Այսպէս Հոկտեմբերէն սկսեալ կուսակցութիւնները ամէն երկուշաբթի քառորդ ժամ պիտի ունենան իրենց տրամադրութեան տակ։ Լուրերու հաղորդումներու ժամերն ալ փոփոխութիւն պիտի կրեն, որպէսզի Ա· եւ Բ· կայանները նոյն ժամուն լուր չտան։ Ա· կայանը լուրերը պիտի հաղորդէ երեկոյեան 8ին, երկրորդ կայանն ալ՝ 10ին։

ԱՌՈՂՋ ՄՕՏԵՑՄԱՆ ԿԱՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Հնչակեան կուսակցութեան ԺԲ. Համագումարի եզրակացութեանց առիթով)

Ա.

Հնչակեան կուսակցութիւնը 1972 Յունիսին գումարած է իր ԺԲ. Համագումարը եւ այդ առթիւ Յայտարարութիւն մը հրատարակած է, ուղղուած հայ ժողովուրդին («Արարատ», 2 Օգոստոս 1972)։ «Արարատ», իր յաջորդական թիւերուն մէջ, յատկապէս այդ Յայտարարութեան զանազան կէտերը մեկնաբանող խմբագրականներ հրատարակեց, ուր կը քննուէին, Հնչակեան կուսակցութեան դաշափարաբանութեան կողքին, նաեւ Հայրենիք եւ Սփիւռք յարաբերութեանց, հողային դատի, ազգային միաւորութեան, եկեղեցական տագնապի հարցերը։

Կարելի է զանց ընել կարգ մը երկրորդական հարցեր. կարգ մը կարեւոր հարցեր ալ կարելի է մատնանշել առանց կիրքի կամ հակառակութեան տրամադրութեանց (եւ պէ՛տք է մատնանշել անշուշտ), կարելի չէ մանաւանդ չարճանագրել, թէ հայ ազգի ճակատագրին հետ կապուած հիմնական հարցերու հետապնդման համար առողջ մօտեցումներու կարելիութիւններ կ'արտայայտուին Հնչակեան կուսակցութեան ԺԲ. Համագումարին կողմէ, ինչպէս նաեւ այդ Համագումարի որոշումներուն մեկնաբանութեան մէջ։

Իր 1972 Օգոստոս 15ի խմբագրականը «Արարատ» նուիրած է Հայրենիքի եւ Սփիւռքի «աւելի սերտ եւ համագրուած գործակցութեան»։ Այդ խմբագրականով «Արարատ» կը ճշդէ, թէ ներկայ «Հայկական Հանրապետութիւնը կը կազմէ կորիզը եւ մեկնակէտը վաղուան ամբողջական Հայաստանի, որ պիտի կազմուի ազատագրութեամբը Թրքահայաստանի եւ ասոր միացումովը ժամանակակից մեր ազգային Պետութեան, ինչպէս նաեւ մայր երկրի կառավարութեան հակակշռին տակ դրուելովը «ներքին» կոչուած հողերուն՝ Ղարաբաղին ու Նախիջեւանին, որոնք անջատուած են Հայկական Հանրապետութենէն պատմական գժբախտ հանգամանքներու մէջ»։ Ապա, քիչ անդին կ'ընդգծէ, թէ Հայութեան իր ամբողջական հայրենիքին մէջ համախմբումով «կը կենսագործուի ամբողջական Հայաստան՝ ամբողջական Հայութեամբ կարգախօսը, որ իր մէջ կը խտացնէ մեր ազգի սրբազնագոյն իղձն ու ձգտումը»։

Այս սահմանումները հարազատ են անշուշտ ամէն Հայու սրտին։ Հոգ չէ թէ անոնք չեն անդրազանար ազատութեան, անկախութեան կամ վարչաձեւի հարցերուն։ Հոգ չէ թէ մինչեւ անգամ կարգ մը արտայայտութիւններ հիմնականին մէջ չեն համապատասխաններ կեանքի ու պատմական իրականութեանց։ Կ'ըսենք՝ հոգ չէ, որովհետեւ այդ բոլորի մասին դրական կարելիութիւններ ընձեռող արտայայտութիւններ կան «Արարատ»ի 17 Օգոստոս 1972ի խմբագրականին մէջ, որ նուիրուած է «ազգային միասնութիւն՝ հողային դատին շուրջ» նիւթին։

Պարզենք մեր մտածումը։

Իր 15 Օգոստոսի խմբագրականին մէջ «Արարատ» կը գրէ.

«Հայ ժողովուրդը ունի իր ազգային Պետութիւնը՝ Խորհրդային Հայաստանը, որ մայր հայրենիքին է համայն Հայութեան, որ ինքզինք մէկ եւ անբաժան ամբողջութիւն կը նկատէ, հակառակ գիւղատնտեսական տարածութեանց։ Եւ համայն Հայութիւնը ամփոփուած է իր ազգային Պետութեան շուրջ, տակաւ սերտացնելով իր կառչումն ու միասնութիւնը, լեզուով երէկի կասկածն ու վերապահութիւնը, եւ հետզհետէ աւելի համոզուելով, որ հայրենիքն ու Պետութիւնը հարազատ են ու ազգային, սիրելի ու յարգելի, ինչ ալ ըլլայ օրուան վարչաձեւը կամ գոյնը անոր դրօշին»։

Արդ, այս արտայայտութեանց մէջ կարգ մը կէտեր պարզ ու մեկին ըլլալով հանդերձ, այլ կէտեր, իրենց ներկայացման ձեւին մէջ դէթ, մտքերու չփոթ կը յառաջացնեն։ Երբ կ'ըսուի, թէ «հայ ժողովուրդը ունի իր ազգային Պետութիւնը՝ Խորհրդային Հայաստանը, որ···» նոյնացում մը կը կատարուի Պետութեան եւ հայրենիքի զաղափարներուն, որոնք անպայման ու միշտ չէ որ կը նոյնանան։ Հայաստանը, խորհրդային ըլլայ ան թէ ոչ, մայր հայրենիքն է համայն Հայութեան, անկասկած։ Կասկածէ վեր է նաեւ որ Հայութիւնը ինքզինք մէկ եւ անբաժան ամբողջութիւն կը նկատէ, հակառակ ղինք մասնատող տարածութեանց։ Պետութիւն եւ հայրենիք նոյն բաները չեն։ Պետութիւնները փոփոխուող են, հայրենիքը՝ ո՛չ։ Հայաստան հայրենիքն էր Հայութեան նաեւ այն առեն, երբ ան կը գտնուէր Թրքական իշխանութեան ներքեւ եւ կը ղեկավարուէր դաժանօրէն, անխղճօրէն, Համիտեան վարչաձեւը ըլլար ղեկավարողը թէ Երիտասարդ Թուրքերու հաստատած սահմանադրական վարչաձեւը։ Հայաստանի այն մասը, որ կը գտնուէր ռուսական տիրապետութեան տակ, նոյնպէս մաս կը կազմէր Հայոց հայրենիքին, հայրենիքն էր Հայուն, գրական վարչաձեւին տակ գտնուած առեն ըլլայ, Հայաստանի Հանրապետութեան օրով ըլլայ թէ ըլլայ Հայաստանի Հանրապետութեան յաջորդող խորհրդային վարչաձեւին տակ, ինչպէս է ներկայիս։ Պէտք չէ չփոթել հայրենիքը Պետութեան հետ։ Պետութիւն եւ պետականութիւն անհրաժեշտ տարրեր են անշուշտ, սակայն պէտք չէ նոյնացնել հայրենիքին հետ։

Չչփոթել երկուքը իրարու հետ չի նշանակեր անշուշտ անպայման հակառակ դիրքերու վրայ կանգնած ըլլալ Պետութեան վերաբերմամբ։

Խորհրդային վարչաձեւի տակ գտնուող Հայաստանը մէկ մասն է Հայութեան ամբողջական հայրենիքին. այն մասն է, ուր կ'ապրի երկուքուկէս միլիոնէն աւելի Հայ, որ ունի պետականութիւն մը, որ մէկ մասն է անշուշտ Խորհրդային Միութեան. սակայն համաձայն ըլլանք թէ ոչ վարչաձեւին, ա՛յդ է ներկայիս Հայաստանի պետականութիւնը։

Յարգել երկրի մը իշխանութիւնները, յարգել սեփական հայրենի հողին վրայ դոյութիւն ունեցող իշխանութիւնները կարելի է միայն այն առեն, երբ իշխանութիւնները կը յարգեն ժողովուրդը, ամբողջ ժողովուրդը, անխտրականօրէն. եւ մանաւանդ երբ այդ իշխանութիւնները դէմ չեն գործեր հայրենի ժողովուրդի հիմնական շահերուն։ Ի՞նչպէս կարելի էր յարգել ցարական իշխանութիւնները, որոնք կը տիրէին Հայաստանի մէկ մասին, Կարսը, Արտահանը, Նախիջեւանը, Ղարաբաղը միասին առած, եւ կը հրամայէին հայկական վարժարաններու փակումը կամ եկեղեցական կալուածներուն ղրաւումը եւ կամ կը հրահրէին թաթարները յարձակելու Հայերուն վրայ, զանոնք կոտորելու համար։ Ի՞նչպէս կարելի էր յարգել սոսկալիներան դաժան բռնակալութեան օրերու իշխանութիւնը, որ Հայաստանի մտաւորականութեան ընտրանին, յետագային ժողովուրդէն տասնեակ հազարաւորներ առանց պատճառի Սիպերիաները կ'աքսորէր։ Մարդկային ո՞ր տրամաբանութեամբ կամ ղղացումով կարելի է պահանջել ժողովուրդէ մը յարգել նման ղեկավարութիւն ցուցաբերող իշխանութիւն մը, Պետութիւն մը։ Նման իշխանութեանց ուժէն սարսափահար անոնց ենթարկուիլ կարելի է, կարելի է լռել. սակայն յարգե՞լ, մանաւանդ սիրե՞լ··· կարելի չէ։

Երբ Պետութիւնը հարազատ է ու մանաւանդ երբ ան ազգային կամքին արտայայտութիւնն է, ժողովրդական ազատ քուէարկութեամբ ճշդուած եւ իշխանութեան տիրացած, կասկած չկայ որ ան յարգելի է ազգին համար, որքան ալ տարակարծութիւններ գոյութիւն ունենան գործերը վարելու եղանակին կամ անհատական, ընկերային, քաղաքական այս կամ այն ըմբռնումին չուրջ։ Տանըմարքացիներուն հայրենիքն ու ազգային շահերը պաշտպանող ու ղեկավարող Պետութիւնը, ժողովրդային կամքի ազատ արտայայտութեան իրրեւ արդիւնք, կընայ ընկերվարական ըլլալ կամ ոչ-ընկերվարական կուսակցութեան մը ղեկավարութեան տակ գտնուիլ. երկու պարագաներուն ալ այդ Պետութիւնը յարգելի է ու հարազատ Տանըմարքացիներուն համար, որովհետեւ բոլոր պարագաներուն ալ ան ոչ միայն երկրի ու ազգի շահերն է որ կը պաշտպանէ, այլ նաեւ որովհետեւ իր բոլոր գաւակներն ալ հաւասարապէս կը սիրէ, բոլորին վրայ հաւասարապէս կը գուրգուրայ եւ այդ գուրգուրանքը ընծայելու համար երբեք չի պահանջեր անոնցմէ որ անպայման համաձայն ըլլան կառավարութեան վրան քաղաքականութեանց։ Ազգը բաղկացնող բոլոր հատուածներն ալ հաւասարապէս տեղ ու արժէք ունին հայրենիքին ու Պետութեան համար։

Ձիշդ է «Արարատ», երբ կը գրէ թէ «մէկ հայրենիք, մէկ ժողովուրդ գաղափարը իր արդարացումը կը ստանայ, երբ երկու հատուածները նոյն ազգին իրապէս միասնաբար ու անկեղծօրէն տագնապին եւ գործեն յօգուտ ազգային ցաւերու դարմանումին եւ յառաջդիմութեան։ Ձիշդ է այս սահմանումը եւ կրնայ արդիւնաւէտ ալ ըլլալ, եթէ հարցը առնուի գործածուած բառերուն լրիւ իմաստով. երբ երկու հատուածները նոյն ազգին իրապէս միասնաբար ու անկեղծօրէն տագնապին եւ գործեն յօգուտ ազգային ցաւերու դարմանումին եւ յառաջդիմութեան։ Մենք այդ տողերը կ'առնենք իրենց լրիւ իմաստով։

Հայրենական ներկայ ստուերոտ կողմերը ոչ մէկ կերպով կրնան նուազեցնել հայ ժողովուրդի հայկական հայրենասիրութիւնը եւ ժողովուրդի բոլոր հատուածներն ալ կրնան մէկ մարդու պէս գործել ի խնդիր ազգային հայրենասիրական նպատակներու հետապնդման, ազգային չահերու պաշտպանութեան եւ իրականացման։

«Արարատ» արդարօրէն կը մատնանշէ եւ չենք կրնար համաձայն չըլլալ իր արտայայտած հետեւեալ մտածումին, թէ

« կենսական գործակցութիւնը կը պակսի սփիւռահայ կազմակերպութիւններու մօտ, նաեւ ասոնց եւ հայրենիքին միջեւ»։

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ
«ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ»Ի

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ՍԻՐԵՐ

Երբեմն ալ վատթարացած, ժպտոյն եւ դաժան, յօնքերը պռտած իր սեւ եւ խիտ աչքերուն վրայ, հոգեկան թուլութիւններու անձնատուր եղաւ. անիկա ճաշակեց զաղտնաբար արտասուելու, հեծեծանքները խեղդելով արտասուելու խորտնկ եւ տխուր քաղցրութիւնը եւ երբ զգաց թէ իր սիրտը ճնշուած էր ահագին եւ ճմլող բեռի մը տակ, դիտակցեցաւ որ չա՞տ, չա՞տ տառապելու այդ կարողութիւնը կը յայտնաբերէր իր խառնուածքին հզօր աղնուականութիւնը։ Այս պատճառաւ էր թերեւս որ անիկա անմիջապէս չմղուեցաւ որեւէ զայթակղութիւն ընելու, ինչպէս կը սպասուէր իրմէն. անիկա ինքզինքին անարժան համարեցաւ երթալ նոյնիսկ իր նախկին նշանածին ցուցադրել իր մեծ վիշտը ու զոռ եւ բռնաւոր հպարտութիւն մը բարձրանալով իր խորտակուած երազներուն մէջ։ Չէն զօրավիզ եղաւ իրեն, ինքը կաղդուրեց ու պահպանեց ծայրայեղ վարմունքներէ։

Բայց երբեմն իր հոգին ու մարմինը կը տկարանային. կարծես ուրիշ անձ մը կը ցցուէր յանկարծ իր տառապանքով մաքրագործուած էութեան մէջէն ու անիկա էր կարծես բուն իսկ ինքը, ընտանի էր ասոր կերպերուն, բառերուն, հայհոյութիւններուն. դէշ օրեր էին առանք. առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Յաչիկ, որ այլեւս հրաժարած էր որեւէ աշխատութենէ, քէօռ գինով, կը հայհոյէր ու կը խմէր մինչեւ որ գինեվաճառները գինը վարձին իրենց կրպակներէն, վա՛յ անոր, որ համարձակէր հեռաւոր ակնարկութիւն մը ընել իր վիշտին, իր սիրած աղջկան, առանց ասոր ալ կռիւ կը փընտռէր արդէն, ակռաները կը կճրտացնէր ու այնպիսի կատաղութիւնով մը լեցուն կ'ըլլար որ ամէնէն խապտաւսիները հեռու կը կենային յաճախ սակայն, ինքը կ'ըլլար նախայարձակը ու այս չան կռիւներէն հագուստները պատռտած, աչքերը մոլորուն, շրթները սպառնալիքներով դողդողուն, ձեռքերը պատրաստ հարուածելու, կ'անցնէր փողոցներէն՝ արձակելով իր եղերական, դժնդակ ու երկրաձիգ նազարան, չարագուշակ վայիւնը մը պէս։

Շաւերը, մանաւանդ իր արհեստակիցները կը մեղքնային իրեն եւ մեծ համբերութեամբ կը կրէին իր էրած սրտով մարդու կռռաւազանութիւնները, հայհոյութիւնները եւ նոյնիսկ հարուածները, սրտառուչ համերաշխութեամբ մը ինքը կը պարուրէին խնամքով եւ գորովանքով, իսկ տարեցները կը փորձէին զայն մխիթարել։

— Յաչիկ, օղում, ամէնուս դլխէն տաք ու պաղ անցեր է. սիրտդ կէնիչ բանէ, քեզի պէս կարիճին թող ձեռքերը պագնեն՝ անանկ աղջիկ տան··· ան չէ եղեր ուրիշ մը. անուշ աչքը մէկ դէմքի վրայ չի վառիր եա··· պուճախ, պու – ճախ ինչե՛ր կան տակա··· խըսմէթ չէ եղեր ըսէ. վէսսէլա՛մ···

Անիկա կոյրի, հոգեւարքի, գինովի տարտամ եւ չտեսնող նայուածքով մը կը նայէր խօսակցին, գլուխը կը չարժէր եւ եթէ որեւէ զղացում թափանցէր իր հոգիին, հակազդեցութիւնը այնքան ուժգին կ'ըլլար որ ամբողջ մարմնովը կը դողար ու ակռաները իրար կը զարնուէին։

Այս խորտնկ եւ անմխիթարելի վիշտին հանդէպ ամէնքն ալ չուարեր մնացեր էին եւ նոյնիսկ օտարները, ամանք գինը մեղքնալով, ամանք ալ իր գայթներէն սոսկալով, բան մը ըսած չէին անցած զարձածի մասին։

Յակոբճան աղայի կինը երեք չաբաթէ ի վեր մեռած էր արդէն ու կիրամուտքին իսկ տիկին Երանիկ ու աղջիկը զարկեր էին վարպետին տունը, անոր զղանալու օգնելու պատրուակաւ։ Սկիզբները ոչ ոք անբնական դատ ասիկա, նոյնիսկ մեռնողին մայրը հանդուրժեց իրենց ներկայութեան, անոր անյաւտակ ու խրատպէս վշտացին հոգին արդէն այլեւս չէր հետաքրքրուեր աշխարհային իրերով եւ անցուդարձերով. ամէն առենէ աւելի ինքն իր վրայ կծկուած, անիկա իր կսկիծով մորմոքուն, նոյնիսկ այլեւս արցունք չունէր թափելիք, մխիթարութեան բոլոր աղբիւրները չորցեր էին իրեն համար ու նոյնիսկ Աստուած կը բացակայէր իր հոգիէն, որովհետեւ հակառակ իր հինաւուրց ջերմեռանդութեան, հաւատքը կը խախտէր ու անիկա կը հեծեծէր երբեմն ոխերիմ չեչոով մը։

— Աստուած, դուն ի՞նչ ուղեցիր ինծի պէս խեղճ կնիկ մը, ես ի՞նչ էի ըրեր քեզի որ ինծի ասանկ կրակներու մէջ խ-ըեցե՛ր··· ինչի՞ս կ'ապրիմ, ինտո՞ր կ'ապրիմ, ա՛խ··· ա՛խ··· չոր գլուխս մոռցար, կէնճ ու կանանչ զաւակներս ա-ուիր ձեռքէս··· ինչո՞ւ տուիր, ինչո՞ւ առիր, ա՛խ··· ա՛խ···

ՉԱՊԵԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(Շար. – 19)

ԿԿՆԱՐԿՆԵՐ

ԱՄՍՈՒԱՆ ԵՐԵՍՈՒՆ ՕՐԵՐԸ ԵՒ ՕՐՈՒԱՆ ՔՍԱՆԸՁՈՐՍ ԺԱՄԵՐԸ...

Ամանուններու այժմու կոչումները, աւելորդ է թերեւս ճշդել, հռովմէական ծագում ունին (Մարտիուս, Ապրիլիուս, Մայիուս...)։

Ինչպէս Իրանեաններու՝ նոյնպէս եւ Հայոց մէջ ամսուան իւրաքանչիւր օրը ունէր մասնաւոր անուն մը, առհասարակ երկնային մարմիններու եւ չաստուածներու նուիրուած։

Հայկական ամսուան երեսուն օրերը կը կոչուէին՝ Արեգ, Հրանտ, Աբրամ, Մարզար, Ահրանք, Մազդեկան, Ասո – ղիկ, Մխիր, Շիւթաբեր, Մուրց, Երկ – կան, Անի, Բարբար, Վանադ, Արամազդ, Մանի, Ասաղ, Մասիս, Անահիտ, Արա – դած, Գորգոր, Գորթի, Շամ, Լուսի – նակ, Ծրօն, Նպատ, Վահագն, Սէին, Վարագ եւ Գիշերվար։

Անոնց օր, ունէր իր բաժանումը. Ա – ղջոյս, Առաւօտ, Միջօրէ, Երեկոյ, Ա – զդական, Գիշեր, Հաւասիս եւ Աղամա – մուտ։ Իսկ քանըզօրս ժամերն էին՝ Այգ, Ծագ, Զայրարեալ, Ճառագայթեալ, Շա – ռաւիղեալ, Երկրատես, Շանթակող, Հը – րակաթ, Հուրիտեսեալ, Թաղանթեալ, Ա – ռաջօս, Արփող, Ասաբակ, Աղջամուղջ, Մթացեալ, Շաղաւոտ, Կամաւոտ, Բաւա – կան, Ամպափեալ, Գեղեակ, Լուսաճեմ, Առաւօտ, Լուսափայլ եւ Փայլածու։

Հեղինեներու ամանորը (նոր տարին) կը զուգադիպէր ամրան արեւադարձին կամ անոր յաջորդող լուսնային ծնունդին, — ցուլի վերջ։

Հռովմայեցիներու եւ Իրանեաններու ամանորը կը զուգադիպէր գարնան, — Մարտ ամսուան։

Հայերու ամանորը աւելի կապուած էր փոքր Ասիացիներու, մասնաւորաբար Կա – պադովկիացիներու նոր տարուան, Ամբա ամսուան կիսուն՝ 26 Օգոստոսին, որ այգեկութի եւ մրգաքաղի եղանակին սկիզբն էր։ Հայոց Նաւասարդն ալ կը զուգադիպէր 24 Օգոստոսին (սանկտբե – տերբուրկի սարսուռ բառէն՝ որ կը նշանակէ աշուն, ապա նաեւ տարի, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ տարին աշնան կը սկսէր)։

Նաւասարդը բնիկ հայկական, տոհմա – կան ծնունդներու մըն էր՝ որ թէեւ հելլենական ողիմպիականը կը թուի ըլլալ երեւութապէս, սակայն իրանեան – հեթանոսական նկարագիրը կը կրէ առա – ւելապէս։

Հելլենական Զեւսին տեղ՝ Նաւասարդ – ան խաղերը դրուած էին Արամազդի հո – վանաւորութեան տակ։ Անահիտ վերա – հսկիչն էր Հայոց աշխարհին, Վահագնը՝ մարմնացում ուժի, Ասղիկը՝ սիրոյ դիցուհի, — իրրեւ զաղափարականը հայ երիտասարդութեան եւ մարզիկներու։

Կութքի եւ քաղի ծոն՝ միաժամանակ «ծոն ամենայն պտղոց»։

Այդ օրը, մարզիկները իրենց երդումը կը կատարէին չաստուածահայր Արամազ – դի բագինին վրայ. տեղի կ'ունենար ճո – խաղերդութիւն՝ բամբիռով եւ այլ նուա – գարաններով։ «Փող հարելով եւ թմբուկ հարկանելով» կ'աւետուէր բացումը հան – դիսութեան. արքայական ամոլը եւ ա – ւագանին տեղ գրաւած կ'ըլլային պատ – ուոյ հովանիին տակ։

Հայկական տոհմիկ խաղերն էին՝ վազք, ոստում, ըմբշամարտութիւն, սկուտեղա – ձգութիւն, տէզընկեցութիւն, կառար – չաւ, ձիարշաւ, կռիւամարտ, հասեւառիկ (կարճ վազք), ծանրաբարձութիւն, մա – կանախաղ, լող։

Միջնարարներուն՝ տեղի կ'ունենային քնարահարութիւն, խմբերգ, արտասա – նութիւն, ճառ։ Յաղթականներուն ի պա – տիւ կը սարքուէին կոչունք եւ խրախ – ճանք՝ Զարեհաւանի կամ Աշտիշատի մարզադաշտերուն վրայ, յետ եօթնօրեայ ծոնախմբութեանց...։

×

Որքան չատ կ'ուսանինք եւ կ'աշակեր – տինք պատմութեան՝ այնքան աւելի կը ճանչնանք մեր տպիտութիւնը։

Ի՜նչ աւելի մեծ զոհացում, ու նաե՛ւ կսկիծ հոգիի՝ երբ կը հաստատենք թէ «մեծ»ութեան եւ «հարստութեան» մեր ըմբռնումները բոլորովին տարբե՛ր էին հին, հի՛ն այդ օրերուն...։

Մ. Թ.

ՕԴԻ ԱՊԱԿԱՆՈՒՄ ԵՒ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

Ա.

Մարզիկային կեանքին համար ամէնէն անհրաժեշտ տարրն է օդը, առանց որուն հինգ վայրկեանէ աւելի չենք կրնար ապ – րիլ։

Ծնունդէն մինչեւ մահ, իւրաքանչիւր մարդ օրական 12 խորանարդ մեթր օդ կ'օգտագործէ իր առողջութիւնը բնական պայմաններու մէջ կարենալ պահելու հա – մար։ Հետեւաբար՝ դիւրին է եզրակացնել որ օդի որեւէ տեսակի ապականում ինչ ժխտական ու կործանարար դեր կրնայ խաղալ մարդու առողջութեան վրայ։

Աղբարեւ՝ վնասակար մասնիկներ (փար – թիքիւլ) չոգիներ, կազեր որոնք կրնան դանուիլ օդին մէջ, կը հասնին շնչառու – թեամբ թոքերու ամենայետին բջիջներուն (ալվէոլ), եւ թէ օդին մէջ անոնց տո – կոսն ու խտութիւնը անցնի ապահովու – (անհիտրիտ սիւլֆիւրէօ), որոնք կրնան մթնոլորտին մէջ վերածուիլ մինչեւ իսկ ծծմբային թթուի (Ասիտ սիւլֆիւրիք)։

Նոյնպէս տուներու մէջ գործածուած վառելանիւթերը, որոնք դժբախտաբար ամբողջականօրէն չեն վառիր, կ'արտադ – րեն բնածխային (օքսիտ տը քարպոն) եւ այլ չատ վնասակար ջրբնածխային կա – զեր (հիտրոքարպիւր)։

Գալով ճարտարարուեստական կեդրոն – ներէ արտադրուող վնասակար քիմիական նիւթերուն, անոնք կախում ունին գործին եւ արտադրութեանց տեսակէն։

Ջուլարաններէն կ'արտածուին զառի – կային ծուխեր (ֆիւմէ արսենիքալ)։ բնալեղի (ալիւմինիում)ի գործարաններէն՝ ֆլիւորային ծուխեր։ քարիւղային նիւթերու գտարաններէն՝ ծծմբային կա – զեր։

Վերջապէս, ինքնաշարժներու արտա – սած կազերէն կարելի է յիշել՝

— Բնածխային օքսիտը (օքսիտ տը քար – պոն)։

— Բորակածինի օքսիտը (օքսիտ տ'ա – զոթ), որ յառաջ կուգայ ելեկտրական կայծի ազդեցութեան տակ, բորակածինի եւ թթուածինի ուղղակի միացումով։

— Կատարելապէս չվառած ջրբնած – խային նիւթեր (հիտրոքարպիւր)։

— Քիչ քանակութեամբ կապարի մաս – նիկներ։

— Եւ այլ քիմիական թունաւոր մաս – նիկներ (փարթիքիւլ)։

Վերոյիշեալ հակիրճ նկատողութիւննե – րէն կարելի է զաղափար մը կազմել ըն – հանրապէս քաղաքներու մթնոլորտը ա – պականող քիմիական նիւթերու մասին։ Այդ նիւթերու քանակին եւ տեսակին կապուած է ապականութեան աստիճա – նաչափը։

Այսուհանդերձ, ապականած օդը առա – ւել կամ նուազ վնասակար դարձնող ազ – դեցութիւն ունին կարգ մը մթնոլորտային պայմաններ. այսպէս՝ մշուշը աւելի վը – նասակար կը դարձնէ ապականած օդը։ Առ այս նշենք սովորական երեւոյթ մը. մշուշոտ օդի մէջ ինքնաշարժներու յա – ռաջմասի ապակին կը ծածկուի թանձր ու մրոտ խոնաւ խաւով, մուր որ կը մտնէ նաեւ չնչառական գործարաններէն ներս, եւ որուն ներկայութիւնը կրնանք ստու – գել քիթերնիս մաքուր թաշկինակի մը մէջ ննջելով...։

Նոյնպէս, արեւոտ կլիմաներու տակ, ճառադայթներու ազդեցութեան ներքեւ, տեղի կ'ունենան օդը ապականող քիմիա – կան վնասակար կազերու վիճակի փոփո – խութիւններ, ստեղծելով մարզող առող – ջութեան համար վտանգաւոր կացութիւն։

Իսկ հովերու ազդեցութիւնը, որ կա – խում ունի անոնց ուժգնութենէն եւ ուղ – ղութենէն, կազերը դէպի բնակութեան վայրերը տարածելու, սփռելու կամ ա – նոնցմէ հեռացնելու գործով՝ ինքնին հասկնալի է։

ՏՈՒՔ. Մ. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
(Մնացեալը յաջորդիվ)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՑ ԿԵԱՆՔԷՆ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (143)

— Առ այժմ, դոչէց Պօղոս էֆէնտի, ի՞նչ կը նշանակէ ատիկա...

— Այսինքն գործը լմնցնելէ ետքն ալ պզտիկ վճարում պիտի ընենք...

— Բայց այդ դումարը չատ չէ՞...

— Ես ալ նոյն դիտողութիւնը ըրի, բայց յետոյ համոզուեցայ, որ չատ չէ, որովհետեւ բացառիկ ծախքեր ալ կան ըլլելիք։

— Ի՞նչ բացառիկ ծախք։

Ուսուցիչը բացատրեց, ինչ որ ըսած էր ձանիկ։

— Անանկ է եա, հաւանութիւն տուաւ Պօղոս էֆէնտի, միայն թէ նորէն չատ դրամ է 10 ոսկին, գործի մը համար, ո – րուն յաջողութեանը ապահով չենք։

— Այդ մասին բնաւ կասկած մի ունե – նաք, հանրապետութիւնը պիտի ատոր – դուի, հաւատեց Պր. Թորգոմ։

— Դուն կ'երաշխաւորե՞ս։

— Անշուշտ, ասկէ զատ ձեր տալիք դրամը պարզ փոխառութիւն մը պիտի ըլլայ։

— Ի՞նչպէս...

— Այդ դումարը ես ձեղի պիտի վերա – դարձնեմ մաս առ մաս, երբոր պաշտօնս ակսիմ ձեր քով։ Օրինակի համար ամսա – կանիս քառորդը ատոր կը յատկացնենք։

— Ատիկա դիւրին է, միայն թէ գործը յաջողէր։

Եւ վաճառականը քովը դրուած դրամ – արկղը բացաւ եւ հինգ ոսկինոց պանքնոտ մը տուաւ ուսուցչին։

— Նայէ, որ գործը հաստատ հիման վրայ դնես, խրատեց, ես քու տեղդ ըլլամ ամբողջ դրամը այդ մարդուն չեմ յանձ – ներ... առ այժմ ոսկի մը կուտամ, թող 10–20 ատորապրութիւն հաւաքէ, անկէ ետքը դարձեալ ոսկի մը կ'առնէ։

— Կը ջանամ ձեր ըսածին պէս ընել, պատասխանեց ուսուցիչը։

— Քանի՞ օրէն կը խոստանայ կոր գոր – ծը լմնցնելու։

— Առ առաւելն տասը օրէն։

— Եթէ երկու շաբաթը անցնի՝ ալ բանի մը օգուտ չընես։

— Ես դլխուն վրայ պիտի հսկեմ։

— Երթաս բարով ուրեմն։

Ուսուցիչը մեկնեցաւ գոհ եւ զուարթ։ Զէր կարծեր, թէ այդքան դիւրաւ վա – ճառականը դրամներ պիտի համբէր։

— Հիմա պիտի կրնամ բաց ճակատով երթալ ճանիկի հետ բանակցիլ, կը մտա – ծէր։

Պանքնոտը մէճիտիէի վերածեց եւ չի – տակ իր թաղը վերադարձաւ, կէսօրէն առաջ։

Ճանիկի հետ ժամադրութիւնը իրի – կուն էր, հետեւաբար տակաւին չատ ժա – մանակ ունէր։

Դուրս ելաւ բարեկամի մը հանդիպելու յոյսով։

Եւ ահա ընկեր Սուսէրեանցը իր դէմը ելաւ։ Իրենց բաժանումէն ի վեր առաջին անգամն էր, որ կը տեսնէր զայն։ Մին – չեւ այն ատեն երկուքն ալ խուսափած էին իրարու հանդիպիլ։

— Բարեւ, պարոն Թորգոմ, ըսաւ Սու – սէրեանց առաջին անգամ լինք մօտենալով ուսուցչին։

— Աստծու բարին, պատասխանեց մի – սը չոր չեշտով մը, զոր չանայ կարելի եղածին չափ թշնամական ընել։

— Ո՞ւր ես, չես երեւար, ըսաւ Սու – սէրեանց։

— Միշտ հոս եմ, միայն թէ այս մի – ջոցին չափազանց զբաղած եմ։

— Ի՞նչ կ'ընես...

— Ոչինչ... մէկ քանի պաշտօններ ա – ռաջարկած են ինծի, անոնց մասին ըն – թրութիւն մը պիտի ընեմ, տակաւին չկրցայ որոշում մը տալ։

— Ուրեմն լաւ պատահեցանք իրարու, ըսաւ Սուսէրեանց, ես ալ ճիշդ պաշտօն մը կ'ուզէի առաջարկել ձեղի։

— Ինծի՞ պաշտօն, դոչէց Թորգոմ։

— Այո, ինչո՞ւ այդքան կը զարմանաս։

— Չեմ կրնար հասկնալ, թէ ինչ տե – սակ պաշտօն կ'առաջարկես։

— Վարժարանի մէջ պաշտօն...

— Ինծի պէտք չէ պաշտօնը, պատաս – խանեց վսեմ չեշտով մը։

— Պարոն Թորգոմ, իրաւունք չունիք այսպիսի առաջարկութեան մը այդ տե – սակ պատասխան տալու, ըսաւ Սուսէր – եանց։

— Ես հիմա ուսուցչական ասպարէզը թողած եմ։

— Ինչո՞վ կը զբաղիս կոր ուրեմն։

— Առեւտրական ասպարէզը ընդդէմ – կեցի։

— Կը չնորհաւորեմ, բայց միանգամայն կը դատապարտեմ։

— Ինչո՞ւ համար։

—Որովհետեւ զաղափարական ասպա – րէզ մը չէ։

— Այդ տեսակ խօսքերէն չատ խոր – ուեցանք, պատասխանեց Թորգոմ, զատ – նացած չեշտով մը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Վավա Խաչատուրեան 50 ֆր· կը նուիրէ «Յառաջ»ի նկարիչ Սարգիս Խաչատուրեանի մահուան 25րդ տարե – դարձին ի յիշատակ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Հայկ Պահչէճեան 100 ֆր· կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի նոր չէն– քի ֆոնտին (ստանալ «Յառաջ»էն) տա– րաբախտ Պերճ–Ռոպէր Գուլտմենեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՇ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

—o—

Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Միութիւնը, մատաղօրհնութեան ար– դիւնքին մը վերջ, ճաշ մը պիտի տայ Պօմոնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեց– ւոյ կից սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 24ին, ի պատիւ

ԱՐՏԱՒԱՁԴ ԵՊԻՍԿ· ԹՐԹՌԵԱՆի եւ տեղւոյն եկեղեցւոյ բարեբարներուն։

Մանրամասնութիւնները յետագային։

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

ՄԻԻՌՈՆՕՐՀՆԷՔԻ ԱՌԹԻԻ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 14 ԷՆ 28

Կազմակերպիչ՝

ՍԵՒԱՆ

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON

Tél. : 60-13-66

Խումբին կ'ընկերանայ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Յետագային՝ մանրամասնութիւնները

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)

Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35

ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4 ԻՆ

ՇԱԻԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱԻՈՐԻՉ

Այս կիրակի պատարագ կը մատուցուի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մանուկեան Սահակ Սաեփանի, ծնած կոճ գիւղը (Տարօնի գաւառ), ունեցած է քոյր եւ եղբայր։ Իրար կորսնցուցած են 1915ին բայց մինչեւ 1937 իրարու միջեւ թղթակցութիւն եղած է։ Սահակի մեծ քոյրն է եղած Եղիսաբէթ Սաեփանի Մա– նուկեան, ծնած 1879ին եւ ամուսնացած Վահան Մկրտիչի Միրզոյեանի հետ, Ա– րաքակ գիւղը։ Փոքր քոյրը ամուսնացած է Ենովքի հետ եւ ունեցած են աղջիկ մը Եալտուղ անունով։ Սահակի եղբայրը ապրած է Պաղտատ եւ անոր մօտ եղած է տաեն մը իր փեսան՝ Ենովքը։ Եղիսա – բէթը ունեցած է երկու զաւակ՝ Համբար– ձում ծնած 1900ին եւ Մեսրոպ՝ 1908ին։ Մինչեւ 1937 նամակագրութիւն եղած է Սահակի եւ քրոջ Եղիսաբէթի միջեւ։ Փնտռողն է Ձոն Մեսրոպի Վահանեան, Երեւան 1, Աբովեան 11, 3րդ մուտք, բնակարան թիւ 41։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1972–73 տարեշրջանի արձանագրութիւն – ները սկսած են։

Վարժարանը կը գործադրէ ֆրանսա – կան երկրորդական վարժարաններու ծը– րագիրը տալով նոյնպէս իր սանուհինե– րուն հայերէի դաստիարակութիւն։

Դիմել վարժարանի տնօրէնութեան ա– մէն օր։

1, Bld. du Nord — 93 - Le Raincy
Հեռաձայն 927–01–72

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փո – փոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնու– մէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն* ։

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ըն – դունուի հեռաձայնով ։

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանկի դրոշմաթուղթ։

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL «HARATCH»
32, RUE DE TRÉVISE — PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱՁԴ	70 Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ·	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ·	» » »
ԾԱՆՈՒ Է	25 Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշգուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Լիւմսէնպուրկի Պահապանը
Վարար Ջուրեր
Ոսկիէ Կշիռը
Ամէնուն Թէոդիկը
Ազատն Կոմիտաս
Վաղը
Սեւ Արեւ

Գին 15 ֆրանք
փոստով՝ 17 ֆրանք

Դիմել «Յառաջ»ի

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» 1971

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզի Աղքատախնամի տարեկան պա– րահանդէսը՝ Հոկտեմբեր 22ին։ (Եղանա– կին առաջին եւ խիստ փայլուն պարա – հանդէսը) ժորժ Ե·ի չքեղ սրահներուն մէջ։

×

Կապոյտ Խաչի, Լիոնի մասնաճիւղին, տարեկան պարահանդէսը, 18 Նոյեմբեր, Շաբաթ դիշեր, Շարպօնիէռի չքեղ սրահ– ներուն մէջ ։

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ – ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղա– նակին առթիւ «Նուպարեան» մատենա – դարանը փակ պիտի մնայ Օգոստոս ամ– սուան ընթացքին եւ պիտի վերաբացուի Ուրբաթ 1 Սեպտեմբերին։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ։

ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ,
ԱՐԵՒԻ ՓԱՅԼ ՏՈՒԼՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԱՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

Էջմիածնի եւ վարդանի մետալիոն ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Ու ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏԸՐԵԱՆ

